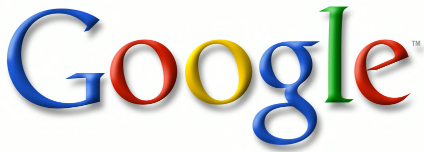
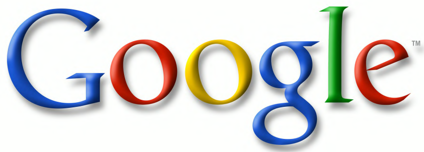

Google

HISTORIE

VAN DEN HEER

WILLEM LEEVEND.

III.

HISTORIE

VAN DEN HEER

WILLEM LEEVEND,

UITGEGEVEN DOOR

E. BEKKER, Wed. Ds. WOLFF

EN

A. DEKEN.

[Niet vertaald.]

ZESDE DEEL.

'S-GRAVENHAGE,
DE GEBROEDERS VAN CLEEF.
MDCCCLXXXVI.

HISTORIE VAN DEN HEER WILLEM LEEVEND.

ZESDE DEEL.

EERSTE BRIEF.

MEJUFFROUW MARTHA DE HARDE AAN MEVROUW ALIDA RYZIG.

Zeer geeerde Nigt!

Nu, kind, daar is wat te doen geweest; ik moet het je vertellen, ik kan het niet zwygen; zie, als ik wat op myn hals heb, ben jy myn hoofd en myn troost. Je zult een gat in de lucht slaan; je zult denken, dat het te Keulen dondert. Je blieft dan te weeten, dat jen Oom naar de Werf was, om een Schip te zien afloopen. Hy moet daar altyd met zyn neus vlak by zyn, al heeft hy duizendmaal Schepen zien afloopen. Ja, dat vaaren zit er nog diep in. Ik zeg honderd en honderdmaal: *kind, je word al zo oud; je moest zo al te mets eens denken, om het scheepje van jen ziel wel te doen afloopen; en leezen eens een Kapitteltje in de Schrift of een Gebedje; je hebt in jen Kristelyke Zeevaart nog zulke zoete dingetjes, die wel heel mooi zyn om zo eens te hooren.* Maar aan dat oor is Freryk de Harde doof; daar heeft hy een Broêr aan verlooren. En dan schokkeert hy aanstonds op myn schoonmaaken. En, lieve Heer, ik ben evenwel door God den Heer in myn Beroep gesteld. Het moet immers gedaan worden; en ik loop nooit uit pierewaaijen, zo als veele Vrouwen. Nu, dat is al 't zelfde. Myn Man was dan heel naar Kattenburg gesjouwt, zo maar in zyn kamisool, daar ik dikwyls hooge woorden om heb; want hy is geen ding grootsch, en heeft rokken by rokken. Ik dagt zo in myn eigen: kom aan, ik mag myn beste Pronkkamer eens uithaalen; het ziet er uit, dat ik my moest schaamen, als er eens een knap Mensch inkwam. Zo als ik bezig was met myn kabbenet te vryven, want er stonden zo veele moeten op, Nigt, en het was zo beduimeld, dat ik het onze Jakemyn niet betrouwde. Honderdmaal zeg ik: *Kind, neem toch een sleutel, en vryf er de moeten uit.* Ja! als ik myne hielen geligt heb, is 't al weer zagtjes aan, zoetjes doet geen beenen breeken. Zie, Nigt, de Meid is wél genoeg, maar los en onbedagt; nu, wy zyn ook niet volmaakt. Met wordt er gescheld; en er ryd een koets by het hek. De Meid ging het hek opsluiten, want met dien bedroefden Oorlog, sluit ik alles, by dag zo wel als by nagt. En daar was Zuster van

Oldenburg. *Wel,* (zei ik zo,) *myn lieve Mensch, wat jaagt jou hier? dat mag wel met een krytje aan den balk: ga zitten Zuster;* en ik ging met de sloof in myn Tuinhuis zitten; dan, dagt ik, kan men een vry woord spreeken, en jen Moeder zag heel bedrukt; ik mogt het haast niet zien. *En,* (zei ik zo,) *je hebt zeker geen goed nieuws met dien bedroefden Oorlog, want ik hoor van Buurvrouw hier over, dat de Engelschman alle onze Dorpen in Oost-Indiën neemt, of steelt; nu, dat is een Zusje met een Broêrtje; en geen sikkenpit weêr wil geeven; en, zei Buurvrouw, dat is heel erg voor ons, want nu kunnen de Engelschen ook in onze zee komen; maar ik heb geen verstand van Staatszaaken; ik heb in myn eigen huis altyd veel meer te doen, dan ik af kan, en lees geen Kranten of Nieuws-Vertelders; maar, zei Buurvrouw. als ik onze Prins was, dan zou ik Engeland gaan beleegeren en zien, of ik myn goed niet weer zou krygen. Ja, zei ik, dat weet ik niet, en daar mee uit.*

Nu, dat ik maar zeggen wil, jen Moeder was regt bedroefd, Nigt. *Wel,* (zei ik,) *wat is er te doen, Zuster; is onze Willem gevat?* En ik wou zo de Meid naar Kattenburg gezonden hebben, om myn Man te gaan zoeken; want ik dagt, hy zal en moet *koete ki koete* gelost worden. *Ach, neen,* (zei Zuster,) *niemand weet, waar hy is. Maar ik ben zo bedroefd, en kom hier eens uitklagen; ik heb het zo benaauwd; ik heb buiten u en Broêr niemand; want myn Man wil er niet van hooren; en met Ryzig en zyn Vrouw is het geheel mis, om dat ik myn Man niet durf tegenspreeken;* en zy schreide bitter. *Kom,* (zei ik,) *wy zullen een kopje thee drinken, en eens praaten, want al wat je hier spreekt, blyft hier, want wy meenen het wel met je?* Kort gezeid, Nigt Ryzig, het hooge woord moest er uit. Jen Moeder verhaalde my, dat zy, in haare ziekte, een Brief gekreegen had van Mevrouw Helder van Rotterdam, en dat zy toen daar op had geantwoord, en dat Mevrouw Helder haar toen weer een Brief had geschreeven; en dat zy my dien Brief eens wou laaten leezen, maar dat zy niet voor nu uitgeweest was, en veel vieren en vyven. Ik kreeg myn bril, en zei aan Jakemyn, dat zy maar blyven zou, daar zy was, dat ik er niet noodig had. Zie, Nigt, het Volk is nieuwsgierig, en die niet weet, die niet deert.

Ik las dan dien Brief. Maar, Daatje, maar Kind, ik zou alles, wat ik in de waereld heb, hebben willen verwedden, dat die Brief van een Profester geschreeven was, zo veel kwam er uit de Schrift in, en zo geleerd was hy opgesteld. Wat zal ik zeggen; jen Moeder wordt daar ouwerwets de waarheid in gezegd, om dat zy Willem verstooten, en naar Leyen gezonden had, en dat zy haar Man veels te veel ontzag; en dat onze Gerrit zo een regte Griek was, die maar zyn hoofd volgde, en dat Moeder mal goed was. Maar zy schreef dat alles veel geleerder; doch hier kwam het toch meest al op neer. Maar, Nigtje, wat word jy en jen Man in dien Brief gepreezen! om dat je alle bei zo met onzen Wim begaan zyt. En zeit die wyze Mevrouw zo, „men moet alle dwaalende Schaapen „te regt brengen." – „Ja, dagt ik, Willem is wel een schaap, een „goed kalf mag ik zeggen. En dat eene Moeder haar Kind nooit „mag los laaten. En dat het dan van kwaad tot erger liep, en dat „Wim zo heel slegt niet was; en zy sprak dat alles zo schriftuur- „lyk: En dat Neef Ryzig Christelyk deed, met zo uit zyn eigen

„oogen te zien, en het ergste niet wilde gelooven; want dat het „spreekwoord, *liefde bedekt alles*, maar waar is. En (zeit die Me„vrouw,) het is lafheid, zyn Kind aan den duivel over te geeven, „op dat men een lieven Heer aan zyn Man zou vinden; en dat „God de Heer dat aan zyn oud volk Iszerajel verboden heeft. En, „zeit die geleerde Mevrouw, het is beter, dat het eens in huis da„vert, dan dat eene Moeder, om haar Man in een goed humeur te „houden, haar Kind voor de galg laat opgroeijen." Dit heb ik ten minsten uit dien godvrugtigen Brief zo omtrent begreepen, schoon haar WelEdele het wat meer op zyn Mevrouws uitdrukt, en wat modieuser schryft. Ik stond danig versteld over zo een Brief; dat kun je wel denken, Nigt, want men hoort zelden wat uit het Woord, en voor al by de groote lui; die, heb ik wel gehoord van Betje van hier naast, dat er zo wat de hand mee ligten; en dat wil wel in my, want alle Menschen zyn Zondaars, ryken zo wel als armen, die toch elkanderen ontmoeten, en beiden bewaard worden tot den dag des kwaads; plagt myn Moeder, toen zy nog leefde, dikwyls te zeggen. *Nu, Zuster*, (vroeg Moeder,) *wat denkje van zo een Brief? — Wat ik van den Brief denk, Keetje? dat zal ik je wel zeggen; ik denk, dat, als alle Menschen zo magtig veel verstand hadden, als die wyze Mevrouw van Rotterdam, dat wy dan, onze lieve Heer vergeef my de zonde, dat wy dan geen Domineés of Kerken noodig zouden hebben; en waren wy allegaar zo Godvreezend, als die kostelyke Mevrouw Helder, daar zou geen een jong Mensch voor de hel groot gemaakt worden;* en toen zweeg ik, want myn gemoed schoot vol. *Wel,* (zei Zuster,) *vind gy dien Brief niet wat heel scherp? Zoud gy wel* in staat *zyn, om aan my zo een Brief te schryven? — Ik er in staat toe weezen? Daar heb ik niet genoeg letters toe gegeeten?* (zei ik zo,) *was dat waar, je had al lang zo een Brief van my gehad, en van myn Man ook; maar wy bennen twee onkundige Menschen, die nooit veel geleerd hebben, en ik had altyd een zwaare Huishouwing: daar van niet, de wyze Salomon zeit, die niet werkt, zal niet eeten; en die zyn Huishouwing niet verzorgt, zal niet in het Hemelryk ingaan; en het is elk niet gegeeven; en ik denk, dat wy het maar met onzen pligt houwen moeten. – Keurt gy dan dien Brief goed?* (vroeg zy.) – *Wel, kind,* (zei ik,) *dat zou ik waaragtig hoopen. Wel Keetje, je kunt nu wel een maand uit Gods Huis blyven. Ik geloof niet, dat onze beste Dominé je zo op jen gemoed zou tasten. Die Mevrouw kent je maar op de Keper. En de Leeraars kunnen ook niet huis uit huis in vliegen, en vraagen: hoor eens hier, jy goede Vrouw, wat is zo al jen hoofdfout? Ja, al biegten wy als de Katelykschen alles op, men wil toch zo alles niet aan een anders neus hangen; dat ook gansch onnoodig is; want dat niet weet, dat niet deert; en daarom bestraffen de Leeraars zo maar wat in 't honderd; is 't niet raak, het is mis; maar die de schoen past, trekt die aan; staat dat niet in het Hooglied?* En ik riep Jakemyn om den Bybel. Maar de Meid was net bezig, om het koper beslag en de slooten droog te schuuren; want zagt dat wy zo veel eerbied hebben voor de Schrift als de Smauzen, zou ik hoopen; en die bewaaren den Bybel in een mooi kastje en kerjeusde zyden lappen, zo als ik wel in myn jongen tyd gezien heb, als ik met de Buure Kinderen Haman ging zien doodslaan; dat veel jaaren geleeden is, maar dat my nog heel wel heugt.

Eindelyk kwam Oom van de werf, magtig in zyn knopjes, om dat het Schip zo glad als een veer was afgeloopen; en hy had het heel drok van de Driedekker, en van op den Engelschman los te gaan; zo als de Mans zyn, Nigt: ja, was het met vegten te doen, de meeste Mans kwamen wis in den hemel. Nu, laat ik daar een speldje by steeken; elk heeft zyn gebreken. Toen hy zo wat uitgerammeld had, zei ik met een half woord, hoe jen Moeder aan laager wal zat, en van den Brief, dien ik geleezen had; en toen gaf ik hem dien ook te leezen; en hy las dien met de bril op, heel bedest en geduldig, dat my nog al nieuw deed. Toen hy gedaan had, vouwde hy dien heel bedaard weer toe, en zei: *Wel nu, Keetje, die Mevrouw heeft je daar schoon de waarheid gezegd; verweerd, daar is wat kaauwen aan zo een brokje; die zo een scheepsbeschuit in zyn maag krygt, behoeft in geen zes etmaalen van honger te sterven. Wel, de Hagel speelt er mee, kunnen de Vrouwen zo van land steeken! en 't is, haal my de die en de die, allemaal goeije zuivere Carga. Als zo een Vrouw Admiraal van de Vloot was, dan zouden wy die d—r—sche Engelschen gaauw kort en klein slaan. Maar, als ik nu evenwel die verstandige Dame sprak, dan zou ik zeggen, schoenmaker hou u by uw leest; want wat weet zo een Mevrouw van Oostinje? En waarom zou men een Jongen niet naar 't warme land mogen zenden? De zee moet zo wel bebouwd worden als het land; en God is overal, zou ik hoopen. Altyd dat geteut en gevit op Oostinje; zie, dat wou ik van zo een wyze Vrouw niet hebben.* Ik zogt hem te stillen. – *Kind* (zei ik,) *wat ben je toch een misselyke Drommedaris, als je driftig bent! je leest te schielyk, zo doe je in den Bybel ook, en daar om versta ik je nooit regt. Die Mevrouw zeit immers niet, dat men geen braave Jonkmans naar Oostinje moet zenden; zy wil er maar geen deugenieten naar toe zenden, om dat die dan nog veel erger worden; en is het zo niet, Compeer?* — *Meent zy 't zo,* (zei hy,), *dan heeft de Vrouw by myn z—l gelyk. Wel zie, ik had nooit zo veel duiveldery op myn schip, dan met die* (en hy sprak weer bedroefde woorden,) *vervloekte ligtemissen, en bedorven Wittebroods Kinderen. Zy steeken de heele rommelzôô aan; en wat zal men doen? het zyn meest Nigtjes en Neefjes van de Bewindhebbers en Burgemeesters, daar zy meê verleegen zitten, en die de boel kort en klein gemaakt hebben. Zie, als ik Gouverneur-Generaal op Batavia was, of ik die kwanten ook vette ampten zou geeven!* — *de Satan op hun kop zou ik ze geeven! En helpen een braaf Burgers Kind voort, dan zou het wat beter gaan, denk ik. En vóor elke vloek, zou ik zo een Jonkertje wel voor de mast willen zetten; want hun vloeken is onnoodig; dat kunnen wy wel af, om het schip door zee te stuuren: want alle weezen moeten weezen: zy vaaren maar meê. Maar wat zul je doen, Keetje?* — *Ja,* (zei jen Moeder,) *dat zou ik u vraagen, myn goeije Man.* — *Wel,* (zei hy zo,) *dat zal ik je ereis kort en klaar zeggen: jy moet maaken, dat Willem weer t'huis komt; kost dat een weerga van een geld, dat is nu zo. Gerrit moet maar braaf dokken. Ik heb er nog wel een honderd Geeltjes voor over; want ik begryp wel, dat alle Heiligen om hun wasch zullen komen; en dan moet jy, boven Man boven al, hem weer inneemen; of wil hy nog Dominé worden, dan moet jy zeggen: hier jy, Sinjeur Leevend, geef jen degen als een Kind.* – *Wat weer en wind doet hy toch met een degen,*

Keetje? Wy leeven niet meer in de Paapsche vervolging, dat men het Woord moet preeken met den degen in de eene, en een Bybel in de andere hand. En my dunkt, jandori, dat een Bybel en een degen zo slegt by elkander tuigt, als een Nagtmaalsboekje in de poot van een dronken Matroos. — Maar, (zei jen Moeder,) *ik durf er met myn Man niet meer over spreeken; hy verstaat niet, dat ik er van rep, of hy is zo boos en haastig! Ik durf zeker niet. — Durven, durven!* (zei de myne,) *dat Satans gedurf niet. Weet je wat? een goed Christen Mensch moet alles durven doen dat goed en recht is, al zou de duivel op stelten ryen. Ik wou niet, dat Martha zo bang voor haar Man was; dat zou my in myn hart moeijen; al waait het eens uit den verkeerden hoek, dat is fut. Nu daar is geen nood voor, want zy durft haar Man wel verweerd van de kôteletten geeven, ter deeg. En wat zou een Zeeman ook met een durfniet van een Vrouw beginnen? Hoor, Zusje, ga jy by de eerste occasie eens by Nigt; dan zal ik met Ryzig onderwyl, aan jou huis, in alle eer en deugd zo eens eventjes de kreupelewaard slaan; ik zal daar die winkel eens opschikken, als een haagsche koekkraam, heel mooi.* (Jen Moeder begon al bang te kyken.) *Hou je hart maar zo niet vast, Keetje, het zal heel wel schipperen. Ik ken Gerrit; hy moet eens de volle laag hebben. Ik moet hem eens entren, en myn Wyf kan wel voor een brander aanleggen. Hy moet niet langer den beest speelen; wel, ik schaam my dood over zo een Broer. ô Wy hebben wel eens meer gebakkeleit! En Ryzig zal, als het te hoog loopt, dat wel oplaveeren; hy is een bol, dat zeg ik je. Geloof my, alles zal wel zyn; en als je t'huis komt, dan zal het zyn, Wyfje kom in huis, of ik zoen je op de stoep; maar dan moet dat zoete fyne zagte bakkesje zo benaauwd niet staan, even of Holland in last, en de Engelschen in je goed zaten; of geen zoete woordjes geeven, zo als je gewoon bent. Neen, meid, je moet je dan boos houwen, en barsch kyken, en zeggen, dat wy gelyk hebben..... Maar evenwel, ik geef hier al mooije lesjes; ik dagt niet, dat er dak op 't huis was; nou, Moeder, je hebt het niet gehoord, hoop ik.*

Zo dat, Nigt, het was hier maar op hairen en snaaren. En het wierd al mooi laat; de koets stond al te wagten; de goede Vrouw ging heen. Het is toch een innig lief Mensch; maar zy is my, voor een Moeder, veel te boos op Willem: dat wou ik zo niet. Wel, hy heeft geroofd, noch gestolen. Hoor, Nigt, het is alles onze Gerrit zyn schuld. Hy had gedagt, over jen Moeder en over Willem en jou heen te zitten, en te regeeren, zo als hy op zyn Kantoor doet; en hy denkt, dat, om dat hy een duizend gulden of veertig, vyftig, ik weet het zo net niet, tot jou lui voordeel gemaakt heeft, als hy eerst sterft, dat je lui daar om *simonplé* zou speelen. *Wel, ik zeg, Gerrit, hoe kun je zo stom zyn? Je kunt heel Amsteldam wel zien uitsterven, voor de beurt aan jou komt. — Ja,* (zei hy,) *het was evel ondankbaar van je lui. — Zwyg het toch,* (zei ik,) *ondankbaar, wel je hebt immers maar een schelvisje uitgegooid, om een kabeljaauwtje te vangen, je had immers jen Vrouw anders nooit gekreegen, die zat in haar eigen goed.* Ja, ja, ik kan dien eigensten Gerrit wel schoon het jak afschuijeren.

Zie, Nigt, ik moest je dat zo eens schryven, zo als ik over dien Brief van die wyze Mevrouw gesticht ben. Ik zou hem gaarn uitschryven, en leezen hem tot myn eigen troost en nut, als er eens

een woord tusschen ons is; want er gaat geen wagen zo recht, of hy holt wel eens: en ik ben ook niet volmaakt, en jen Oom is droevig haastig, maar anders een kostelyk Man, heel goed Vrouws, zo als de Zeelui zyn. Nu, ik groet u, en Neef, en den kleinen Jan Frederyk, en ben

Uwe liefhebbende Tante,
M. DE HARDE.

Laat aan Oom niet blyken, dat ik je zo alles overbrief; hy vreest altyd, dat je het jou te veel aantrekt.

TWEEDE BRIEF.

MEVROUW ALIDA RYZIG AAN MEVROUW PETRONELLA EVERARDS.

Waarde Vriendin!

Wel, hoe lang zal de Speelman nog op het dak zitten? Gy schryft ook niet meer, merk ik; en gy zit immers, hoop ik, nog niet aan de wieg? Is het zo, biegt my alles op; ik zal niet te streng reekenen. Evenwel, uw Man zou dat nieuwtje niet zwygen kunnen; hy zou er veel te mooi meê zyn. Ryzig zegt echter, dat hy nog geen Communicatie-Brief onder zyne oogen gezien heeft, geteekend *Everards*. Hoor, kind, je lui hebt het veel te hoog ingesteld. Heb ik u dit niet al meer gezegd? als ook, dat wy met een heele laag *Ut* begonnen, en nu nog maar *Fa* zyn? Dan kun je eens denken, wat wy nog te goed hebben van de Huwlyks-Muziek!

Maar gy, Mallootje, hebt zeeker alle uwe goede hoedanigheden zo op één bof aan Everards vertoond. Hy, goede Man, wagt nu daaglyksch *nog meer laatste woorden van Bisschop T*, maar 't is mis! Er is niets meer ten besten; hy kent reeds den geheelen schat, dien hy in u bezit. Nu weet gy zelf, hoe lastig te leurstellingen zyn! Ik heb dat werkje wat Economischer behandeld. Laat ik het u eens zeggen.

Zorgende voor den boozen dag, liet ik my van myne onvoordeeligste zyde zien. Ik moet des daaglyks toevallen. Geduurig geef ik hem een lange neus; ô ik zie aan zyne schelmsche oogen, dat hy dan denkt: *wel, dat had ik nooit van myn Vrouw gedagt; ik wist niet, dat zy zo dit, zo dat, zo ginds, zo herwaards was; dat zy, wie weet hoe veel verstand, hoe veel — enfin, dat zy zulk eene draagelyke Vrouw was.* En dan diverteer ik my, als een Koning.

Bedenk ook, Vriendin, dat, wanneer gy den aanstaanden Nieuweling in deeze beste waereld nu eens zelf zoogt, dan zal Everards niet anders denken, als het hoort zóó. Maar Bram zag by die vertooning op, of hy — 'k zou wel haast zeggen, of hy Weduwnaar geworden was; althans, hy was opgetoogen van vreugd! Aan al dat moois hebt gy niets het minste. Het behoort maar zo. Everards kent geene aangenaame verrassingen. Ik geef u echter niet al den schuld! Gy hebt uwe phisionomie geheel tegen. Als men u eens aandagtig in die lieve zagte trekken en dryvende blaauwe oogen ziet, wagt men zo veel goeds van u; dat beken ik. Men

heeft aangemerkt, ik meen in den Engelschen Spectator, dat wanneer men Prins *Eugenius* gezien had, men zich niet meer konde verwonderen over zyne uitmuntendste krygsbedryven. Van zulke oogen, van zulke trekken wagtte men alles; en hier om spyt het my altoos, dat onze braave de Ruiter veel in zyn gelaat heeft van een Man, die aardappelen verkoopt, of tot eenig gering werk geschikt is: zo dat ik maar zeggen wil, kind, zegt Neef Blankaart, dat gy in dit stuk uw gelaat tegen hebt. — Een goed excuus!

Geloof my, de Mans zyn net als de Kinders; geeft men hun den duim, dan willen zy er de vingers nog by hebben. Geef dat klein stout gespuis de heele Sintniclaas-winkel van *Pas-de-loup*, en *Joli-tems;* morgen willen zy nog meer, ja smyten, als regt bedorven hellewigtjes, het geen zy hebben, baldaadig van hunne tafelstoel-plankjes: och ja! En hierom zal myn Zeun, geduurende de twee eerste jaaren van zyn zondig leven, niets ter diverteering hebben, dan een groot stuk *Zoethout* en een *Hans*, beiden met linten aan zyn stoel vast gemaakt; op dat, als hy die onstuimig weg smyt, hy ook in staat blyve, om ze voor zyn pekelzonde weer op te heissen. Dan kan ik het uithouden, en de Jongen zal heel veel nieuws voor hem vinden. Het *nieuwe!* dit is de heele affaire, niet het beter, het fraaijer; gekheid! het nieuwe behaagt.

Nu wat anders; maar eerst moet ik eens geheel Moeder zyn . . . . — . . . De Jongen was zo lief en gezeggelyk, dat ik nu eerst de pen weer opneeme; zo lang heeft hy daar leggen spartelen, en kraaijen, en bellen blaazen, terwyl hy ondertusschen eens een slokje nam. Ryzig is op eene Comparitie; het zal laat worden: — allemaal winst; nu heb ik rust en tyd; en die beide moet ik hebben, want ik ga u een heelen boel: *over de nuttigheid van — het — zedelyk kwaad* schryven, hartje lief.

Zedert ik daar van overtuigd ben, heb ik eenen diepen vrede met het stelzel van de beste Waereld. Nooit zou myn Bram zo een bol by my geworden zyn, indien Wim het niet verbruid had. Wims kattenkwaad moest Ryzigs goede hoedanigheden opkrabben, hem aan 't werk helpen, den binnenkant van zyn hart buitenwaards keeren, (eene malle morssige uitdrukking, maar ik weet het nu niet beter te maaken,) en my doen zien, wie myn Man is. Dewyl ik hem nu om Willem veel noodiger heb dan voorheen, let ik ook veel meer op hem, waarby hy volstrekt veel moet winnen, en my waardiger worden: zo dat, Pietje, Willems duël maakt myn huwlyk zo prettig en zo jent, dat er geen schrift van is. En dat zal alle daag nog beter worden! Want ik heb nog onmeetelyke schatten van bekwaamheden, van Vrouwelyke verdiensten, van huisselyke deugden agter het slot, daar hy niets van weet. Die meen ik zo van stuk tot stuk, en dat in het beste licht, te vertoonen; nu eens, als ik het verbruid heb; dan weer, als Ryzig iets extra naar myn zin gedaan heeft: want ik moet, zal ik regeeren, (myn aardsche zaligheid) ook beloonen kunnen, als er niet te straffen valt. Kortom, alles wordt voor myn Juweel, en tot zyn nut, bewaard en gespilt. De Waereld schreeuwt het ook uit, als ik by hooi en by gras eens een beetje goeds doe; veel meer ten minsten, dan zy van uwen zindelyken welgeconditioneerden zedelyken en natuurlyken inboel immer schreeuwen zal; juist om dat men my voor veel armoediger had aangezien.

Onze Professor la Cave zou zeggen: *het is immers eene Eeuwige waarheid: daar men niets verwagt, valt er niets uit de hand.* Als men niets goeds belooft, en het nog zo wat heen bruit, dan pryst de waereld ons altoos. Ik geef wel geen duizendste part van een ondeelbaar deeltje om haar; evenwel de zaak blyft dezelfde.

Voor gy nu den bygaanden Epistel van Tante Martha leest, zo moet ik u herinneren, (anders zoud gy dien Brief niet wel verstaan,) dat Tante altoos, wat zy schryft of schryven zal, altoos haare inleiding neemt uit het schoonmaaken. Al schreef de goede Vrouw eene verklaaring over den Brief aan de Hebreeuwen, nog zou zy haare voorreden uit het schoonmaaken ontleenen; al zo zeker als de *Muziek der Ouden* in alle de geleerde dissertatien van zeker eerwaardig Man komt; die zelf op eenen Dank- Vast- en Bedendag sprak over de *Muziek der Ouden*, en wel in 't byzonder over *die der Grieken!* Geen wonder! Schoonmaaken is het groot, hoofddenkbeeld in haaren geest, waar van alle andre denkbeelden worden afgeleid. By voorbeeld: De goede zwaarlyvige Vrouw waggelt naar de Kerk, (hoe zelden zy daar, om haare zwaare Huishouding, komen kan!) Zy luistert met aandagt, is er door gesticht, mede vervuld; zy kan u er echter geen woord van zeggen, voor en aleer zy zich ontdaan heeft van het boven-denkbeeld; dit moet er dan eerst uit. Eerst vertelt zy u, of de Kerkkroonen schoon of beslagen waren; of de Glaazen helder of hoornagtig, of de Banken wit of bruin geschuurd, of de Stoelen bestoven, en of de Kussens opgeschud waren. Dan spreekt zy van den Text, dan van de Toepassing; want van de Verklaaring rooit zy zo weinig, als van Mevrouw Helders Brief. Dan krygen wy nog iets van 't Gebed, en tot slot hooren wy, of Dominé's pruik en bef er knap uitzagen; of zyn groote witte fyne zakdoek, met breede zoomen, wel uit de Haarlemmer wasch komt: gevolglyk, of Dominé eene nette of slorzige Vrouw heeft. Wy krygen des haare denkbeelden in die zelfde order, als die in haare harssens liggen: de eerste en laatste laag is schoonmaaken; raakt zy eens van den text, zy komt er niet weer op, dan door de tusschenkomst van een stoffer, een heiboender, een emmer, of een wassen lap, of een vlerk. Het denkbeeld, dat daar aan volgt, en eenigzins van eene fyndere natuur is, is dat van goedheid. Zo dra de goedhartige Vrouw met de schoonmaakery gedaan heeft, zal zy vraagen: *hoe zie je zoo bleek, Zuster? — Ben je niet wel, Nigt? — Kan ik je iets geeven, Kind? — Heb je wel een stoof, Juffrouw? — Is er wel tabak, Neef Ryzig? — Je blyft immers eeten, Daatje? — Kan ik iet voor je doen? — Kan Freryk iet voor je doen?* Hoort zy, dat er iemand beleedigd wordt; terstond komt het denkbeeld van rechtvaardigheid op de proppen. Dat verbindt zich met dat van goedheid, en zoekt dat van weereloosheid op. Zy zal zeggen: *zie, Neef, daar doet Keetje niet wel aan. Waarom zou Neef Willem niet deugen? Hy heeft zich maar verweerd. Onze Gerrit is ook een regte Nero, en zo gierig als het graf. Hoe kan hy zich zo aantieren? Hy heeft gelds genoeg. 't Was altyd zo een misselyke Sinjeur. Wel waar is Freryk? Die moet dat varken eens wasschen! Kom, Man, ga jy daar eens met jen eigen persoon heen. Wel voor jou het hy ontzag, kom kaveer voor Willem. Een jong Mensch struikelt wel eens; wy zyn allemaal katyvige zondaars.* En zo komt Tante dan

van zelf op het denkbeeld van Godsdienst. *Ja wel, ik ben zelf een arme zondares. Het zou er benaauwd uitzien, als onze lieve Heer zo onbermhartig met ons was! Wy hoopen allen uit genade zalig te worden. Ja, met Gods hulp. Wat zou ik met myn zwaare huishouwing er veel aan doen kunnen?* Hier raakt zy weer aan haar eerste hoofddenkbeeld — schoonmaaken.

Met dit berigt, zult gy den Brief aan my verstaan kunnen; evenwel moet gy ook in 't oog houden, dat Tante haare byzondere welspreekendheid heeft. Haare gedagten zyn van den hak op den tak; zy schryft waarlyk, zo als zy denkt; en voldoet in zo verre aan den grooten eisch in het briefschryven. De Vrouw gelooft, dat niet alleen alle waarheden, maar alles, wat zy voor waarheden houdt, in den Bybel staan; dit is de *oorzaak* van dat mislyk gehaspel en dat gestaadig verspreeken: zoek geene andere.

Wat den Brief van Mevrouw Helder aan myne Moeder betreft, zo veel ik uit Tantes verhaal met scheuren en breeken wys kan worden, besluit ik, dat die verstandige Vrouw de zaak uit het waare oogpunt beschouwt; en, ken ik myne Mama, dan zal zy niet geheel lang verschillen met haar Vriendin, die zy zo hoogacht en zo oprecht bemint; wier deugd en verstand, zo al niet haare Godsdienstige begrypen, zy op hunnen waaren prys stelt.

Het groote zwak myner Moeder is eene te groote liefde voor huisselyke rust: maar hoe verschoonlyk is dit zwak, in eene Vrouw, zo zagtzinnig als myne Moeder! Wie is er ook door de Natuur aangelegd, om minder moeilykheden te kunnen draagen dan zy? Waarlyk, Piet, by haar zyt gy waaragtig een *Kenauw Hasselaar*. Haar welgemaakte fyne gestalte is zo teder en aandoenlyk, als haar hart. Vreemder is het, dat zy omtrent Willem zo streng is; zy heeft hem zonder maate bemind. Dat myne Mama eenig en alleen zo handelt, om een norsch, heerschzuchtig, gierig Man niet te vergrammen, kan ik niet denken; wel, dat het er veel toe doet. Van Oldenburg is, zegt Ryzig, als Koopman zeer geaccrediteerd op de Beurs, hy leeft uiterlyk zeer wel; het is een van die Venten van Mannen, die alle hunne gebreken binnen hunne muuren den beest laaten speelen, maar met hun jas ook een ander bakkes aandoen. Dit weet Mama; en begrypt wel, wat de gevolgen zyn zouden, zo hun huiskrakeel gerucht maakte over het gedrag van Willem.

Er moet dan nog eene andere veer aan het dryven zyn. Ik geloof waarlyk, dat myn Min *Cocceaansch* geweest is; want ik heb eene altoos blyvende trek om steeds een geestelyken, *c'est-a-dire* een verborgen zin, te zoeken, als het maar half mooglyk is. Zo hoorde ik eens eene Predikatie van zeker Dominé Kokmooijer voorzeggen, over deeze woorden: *De wyn verheugt het hart, en het geld maakt alles goed.* De uitlegging was, *est, est, est.* Want de eerwaarde Man beweerde, dat Salomon daar als Profeet gesproken had, en dat het Geld, 't welk alles goed maakte, niets anders was dan — *de volmaakte verdiensten van Christus*, enz. — Laat ik nu eens zedelyk Cocceaniseeren.

Als twee strydige driften onze ziel beroeren, dan, zo zy maar heevig genoeg zyn, verbryzelen zy doorgaans elkander. Zyn het liefde en vrees? liefde kraait vry algemeen de overwinning. Dit

zien wy in Vrouwen en Moeders. Een Vader schynt zyne Kinderen wel eens aan den knorrigen luim van Vrouw overtelaaten. Schynt, zeg ik; want als hy, om zyne Vrouw te voldoen, eens op de Kinderen gromt, dan weet hy wel, dat de Kinderen aan de winst blyven; want Moeder maakt het wel weer dubbeld goed.

Ik geloof, dat er vry wat spyt, vry wat droefheid onder loopt. Mama was grootsch op Wim; hy zou nu eigenlyk het mirakel van zyn tyd worden; zyne bekwaamheden beloofden ook zeer veel. Zyn lief karakter, zyne tedere verzotheid op haar, zyne gehoorzaamheid moesten hem wel zeer lief by haar doen zyn; dat kon niet anders. Dit zag myn Vader, doch zorgde wel eens. Het moet haar des zeer moeijen, ja, voor zo veel zulks in haar vallen kan, haar verbitteren, nu dit alles zo desperaat zot uitkomt. Wy weeten zelf, wat het ons spyt, als wy bedot zyn omtrent iemand, dien wy hoog stelden! Ons oordeel lydt er zo veel by; en ons hart komt er zelden zonder kleêrscheuren af..... Ja, ja, dat zegt uwe Vriendin Ryzig.

Kon ik Willem redden! myn hart wil magtig veel, en myn hart zou zyn wil hebben. Ik hou my vrolyker dan ik ben; ik ben bedroefd en ongerust..... Ach, ik moet er niet aan denken; myn lief kind kon er door lyden; en dat zal niet gebeuren, om dat zyn Oom er niets door winnen kan. ô Dat kind! dat lief kind!

Ryzig denkt, dat Willem zo getroffen is, over het gebeurde, dat hy uit schaamte niet durft schryven; doch is niet ongerust. *Mooglyk doet hy wel een speelreisje naar America.* Maar waar voor? vraag ik. *Men heeft altoos bekwaame Jongens noodig, Daatje; en Willem zal nog wel wat van den Koopmans slenter onthouden hebben.* Ik droom veel van hem. Dat is eene heele pret; want ik droom altyd vrolyk, en dikwyls vry potzig. Wat zal dat eene vreugd zyn, als de Stoute Jongen weêr t'huis is! Dan zal Tante Martha het *Gemeste Kalf* slagten; en hem niet op het klein Kamertje behoeven weg te schuilen. Het Dominé worden zal er nu wel intrekken. Wy moeten dan maar spoedig eene Vrouw voor hem opschommelen, en Ryzig hem tot Compagnon aanneemen. Dat zal wel een mooi Firma zyn. Ryzig en Leevend. Weet gy niet een lief schelmtje voor hem; kyk eens uit, hoor? Maar het hoeft niet; ik heb wat voor hem, puik goed, weet gy wie? Dat mooije Keetje West Brams Nigt. Net Willems trant!

Ik lees daar myn geschryf nog eens over. Wel, Mensch, ik ben over my zelf confus! Wat wordt men toch verstandig, als men eens getrouwd is; en vooral, als men Moeder wordt van zo eenen Kupido als dien, die daar ligt te slaapen, of er geen zorgen in de waereld waren!

Schryf my toch eens, of alles voor wind gaat? Of gy haast zult verwaardigd worden, om een voortbrengend lid der Maatschappy te zyn? Vooral bid ik u, leer een geheel Alphabet van nieuwe deugden en verdiensten aan, op dat gy, zo als de Noordhollanders zeggen, altoos nog wat *after de hand* zoud hebben. Dit zal zo heel moeilyk niet zyn voor andre Vrouwen; maar hoe zult gy dat goed maaken. Gy hebt reeds alle uwe zilveren Vaten, ende alle uwe gouden Vaten, ook zeer veel Gelds, reeds vertoond aan uwen Heere.

Verzeeker Mevrouw Helder van myne, en van Ryzigs hoogste achting, en van myne dankbaarheid. En laat ik, als een Heidensch hondeke, de kruimpjes mogen opsnappen, die er vallen van de vriendschaps-tafel, die Chrisje Helder en Coosje Veldenaar voor uw aangezichte toebereiden. Laat my ook zo veel van uw vriendlyk hart behouden, als toereikende zy, om de waereld den snoet te doen houden, als die ereis gaat uittrompetten, dat gy my maar by gebrek van iets beter voor uwe Vriendin genoomen hebt.

Als gy van Willem iets hoort, schryf het my toch. Ryzig spaart geene moeite, om hem optespooren. Alles vergeefsch! Het is, of hy een naald in een voer hooi zoekt; dunkt my althans. Wat neemt die Man een belang in het geval! Nu ja, hy *dient* my niet te vergeefsch: alle daag doe ik zyn stropje om, en den rok aan; och ja, met myn eige handen. Ik maas nu zelf wel eens een steek in een zyden kous, zonder hem te prikken, zonder ooit meer zyn bovenkous aan zyn onderkous vast te hechten. Zo net als een Bruigom dril ik hem op; en dan zeg ik met Nebuchadnezar: (wat naam is dat!) *Is dat niet het groote Babilon, 't welk ik gebouwd heb, tot eere myner Heerlykheid!*.... De henker! Daar schelt hy. Repje, scheerje naar bed..... Hy moest eens weeten, dat ik tot by eenen in den nagt had zitten schryven! Mensch, wat kreeg ik een oud pak; en daarom ik heb haast; ik moet my nog houden of ik sliep ook, want Jan wil ik niet beliegen.

A. RYZIG.

DERDE BRIEF.

MEJUFFROUW JACOBA VELDENAAR AAN MEVROUW SUZANNA HELDER.

Dierbaare Mevrouw Helder!

Myne tederbeminde Moeder is, zedert uw vertrek naar Rotterdam, zo zeer verergerd, dat het my niet van het hart mogt, my een oogenblik van haar te absenteeren, indien het niet ware ter uitvoering van die huisselyke pligten, waar toe ik meer dan ooit geroepen worde. Ik zoude anders eenen Brief, als die, dien ik van u, Mevrouw, ontfing, niet zo lange onbeäntwoord laaten! maar gy kent mynen eerbied, myne liefde, myne dankbaarheid voor u: dit zal my verschoonen! Onuitspreeklyk is myne droefheid. Ach, Mevrouw, ik zal myne onvergelykelyke Moeder, en met haar eene tedere Vriendin verliezen! . . . Myne traanen . . . laat ik myne pen nederleggen: zo kan ik niet leesbaar schryven.

Zy zag, dat ik geweend had, vatte myne hand, vestte haare oogen sterk op my, zweeg; alles was stil; ik alleen in de Kamer. Myn waarde Vader is onpasselyk, hy ging vroeg ter ruste; myn Vriend Sytsama was ook naar zyn Logement; al de Kinderen sliepen: de Meiden waren te bed. — „Coosje, zeide zy, zult gy al „weêr by my waaken? Ik vrees, myn Kind, voor uwe gezondheid; „en hoe ongelukkig zouden dan myne onnozele Kinderen zyn!"

Zy sloeg toen haare oogen ten hemel. „Lieve Moeder, zeide ik, „God zal my de vermogens geeven, die Hy weet, dat ik noodig heb, „om aan mynen pligt te kunnen voldoen: Hoe bevindt gy u tegen- „woordig?" Zy zweeg. Dit verstond ik. Myne traanen stroomden. „Het is, zeide zy, niet onmooglyk, dat ik nogmaal van den oever „des doods terug kome; maar, indien de uitkomst het tegendeel „bevestigt, dan behaagt het God niet; en myne Dogter twyfelt „geenzins, of daar zullen wyze en gewigtige redenen toe zyn."

Ik. Twyfelen? neen! maar hoe allersmartelykst zal ......

Moeder. Voor lange poogde ik my voor te bereiden voor de groote, en in eenigen opzichte beslissende stands-verwisseling. Ik ben niet onbereid, maar! Coosje — ik ben Moeder! ..... [*Zy zweeg een poos, als in zich zelf verlooren.*] Ik ben de geliefde Vrouw van den allerbesten Man. Ik ben nog in de kragt van myn leven; ik ben door veele dierbaare banden aan dat leven gehecht. *Wie vreest er voor de dood, als 't leven hem verdriet?* Dit is geenzins myn geval! In weêrwil myner laatste ziekelyke en smartelyke jaaren, had ik zo veel reden, om God te danken voor de aangenaamheden, die hy over my uitbreidde. Om dien God te danken, die geen worm tot elende schept, hoe veel minder een Mensch, die zyn beeld draagt. Ach, myn Kind, konden wy maar ten vollen bezeffen, wat het inheeft: *God is liefde!* Waar zoude het morren, het klagen, waar het misnoegen plaats kunnen vatten? Ik beken des dankbaar aan mynen God, dat ik dit leven bemin; maar, is het zyn wil, ik sta het af, in de troostryke voorgevoelens, dat ik tot een nog schooner stand verhoogd zal worden.... Hoe nuttig is een ziekelyk leven! Dan leeren wy medelyden, geduld en nedrigheid oefenen. Dan opent er zich eene reine Bron van Vertroosting, die wy in gezonde dagen nooit ontdekt zouden hebben. Dan is „God de rotssteen van ons „hart, ons eeuwig deel!"

Ik. De ondervinding heeft my, myne lieve Moeder, in u doen zien, dat een verstandig Christen altoos het beste gebruik maakt van de wederwaardigheden deezes levens. Ach, hoe dierbaar, hoe dierbaar heeft uw lyden u aan myn hart gemaakt! Hoe veele lessen heb ik door uw voorbeeld gekreegen..... Mogt ik u maar behouden, myn geheel leven zal u gewyd blyven. Nooit zal ik u verlaaten. Onder uw oog zal ik myne pligten met vreugd volbrengen. Mogt ik u maar behouden, myne Moeder!

Moeder. [*Zy vouwde haare handen te samen, hief haare oogen ten hemel, zuchtte, zeide vervolgens.*] Kan ik u, o God van myne zaligheid, genoeg danken! ook genoeg danken voor deeze Dogter! [*Zy voegde hier nog veel by, dat de zedigheid my belet te schryven, en alleen uit den mond eener Moeder als de myne kan gehoord worden; daar op ging zy, na eenigen tyd gezweegen te hebben, dus voort.*] Waardste Dogter, indien het Gode zal behagen, myn leven te eindigen, hoe gelukkig ben ik dan nog! Dan ga ik naar myn graf, met deeze voor eene Moeder zo troostryke gedagten: „Myne jonge „Kinderen blyven aan myne allerbeste Vriendin toebetrouwd; myn „waarde Man behoudt in haar, ons beider Kind, een schat, die zyn „bedroefd hart zal opbeuren ...." [*Als met nieuwe kragten bezield, sprak zy, my sterk aanziende.*] Ja, myn Kind, gy zult de traanen van zyn eerwaardig gelaat afdroogen; gy zult zynen reeds nade-

renden ouderdom ondersteunen.... Gy zult hem eerbiedigen, als den onvergelykelyken Vader en Echtgenoot, die my gelukkig maakte, die zyne Kinderen gelukkig maakte; die voor God en zyn Huisgezin leefde. Gy zult voor alle myne Kinderen zorgen, allen leiden, bestieren, elk naar zynen aart leeren; ontwikkel, zo als wy begonnen, hun teder verstand, geef hunne buigzaame harten de beste indrukken van hun pligt, de zuiverste denkbeelden van geluk. Groot, zeer groot zal uwe belooning zyn: door alle eeuwigheid zullen zy u nog daar voor danken. Ach, myn Kind, hoe gelukkig hebt gy uwe Moeder gemaakt! Hoe heeft God uwe opvoeding gezeegend.... Myne laafste uitzichten zelf maakt gy lieflyk, helder.

Ik kon niets antwoorden; ik lag voor haar ledikant geknield. Zy hield myne hand in de haare gedrukt; myn gelaat ruste op die waarde hand, myne lippen bleeven er op gehecht.... Ik voelde het volle gewicht der pligten, die op my wagtten..... Ik was echter niet beangst, niet moedeloos. Ach, Mevrouw Helder, als men overtuigd is, dat men waarlyk uit deugdzaame beginzels het zyne wil doen, in alles wat er te doen staat, dan komt ons niets onmooglyk voor. God, die myne gewilligheid kent, om alles te doen, wat ik doen moet, zal my immers de noodige wysheid en kragten geeven, om, op de beste wyze, zyne oogmerken te vervullen? Eischt Hy dan van den mensch, dat hy het licht zal aanzien, en daar in wandelen? dan zeeker geeft hy welgestelde oogen en welgeschapen leden. Ik vertrouw des op God, maar ben niet vermetel.

Myne lieve Moeder wilde volstrekt, dat ik by haar zoude leggen: dat beminlyk bevel kon ik niet weigeren. ô Zalige Natuur, hoe verkwikkelyk zyn uwe invloeden! Aarde, waart gy niet een hemel, indien wy maar Menschen waren! Een weinig uuren slaapens heeft myne geheele aanweezigheid verkwikt, versterkt, verleevend. – Ongelukkig zy, die dit niet verstaan, niet gevoelen!

Myn waarde Vader, die, met het hart van een Engel, als een Man treurt, en zyne gelaats-trekken beheerscht, lydt inwendig. Droefheid en zorgen sloopen hem. Hy bemint myne Moeder, met de tederheid van eenen Vriend, en met de zorgvuldige liefde van eenen Vader. Het grooter getal zyner jaaren, die men alleen door de voordeelen, en geenzins door de zwakheden ontdekt, was daar altoos aanleidelyk toe. Vergeefsch verbergt hy zich voor my: ik zie, door zyne bedaardheid, in een diep bedroefd hart.

Het overige van mynen Brief, Mevrouw, zal ik afzonderen tot een antwoord op uwen geëerden, die zo veel eer doet aan haar, die gy den zelven schreeft, als aan haar, die hem opstelde. Een onschendbaar vertrouwen — daar verzeeker ik u, is het noodig, nogmaal van. Myne tederheid voor Chrisje, myne vriendschap voor haar, zo vuurig biddende om haar geluk, verëenigen my in deezen volmaakt met uwe uitzichten, Mevrouw.

Indien het niet te vry in my geacht zoude worden, dat ik, over eene Vrouw als gy zyt, durf oordeelen, ik zoude zeggen, dat uw verstand en doorzicht zo groot zyn als uwe deugden. Behoef ik u te verzeekeren, dat gy zo volmaakt over Chrisje oordeelt, als of gy alle onze gesprekken gehoord, alle onze Brieven geleezen had? Ja, Mevrouw, gy kent uwe Dogter: wilt gy het, ik zal u de gelee-

genheid geeven, om daar van volmaakt overtuigd te worden: doch dit zeker is niet noodig.

Over den armen Jongeling denk ik juist als gy, Mevrouw; het grieft my, dat hy zo veel reden gaf, om over hem op de ongunstigste wys te spreeken; en wel te meer, om dat myn Heer Helder zo zeer zyne party is. Ja, Mevrouw, wat er dan ook met Juffrouw Roulin moge gebeurd zyn, Leevend beminde altoos uwe Dogter. Had hy vermetel genoeg geweest, om zich te vleijen met de minste hoop, hy zoude zeker zich veel oplettender voor het uiterlyke gedragen hebben: voor het uiterlyke, zeg ik met oogmerk; want zyn hart, acht ik, is geheel onbedorven. Chrisje bemint hem, en is niet verliefd: jammer, dat men dit zo zelden onderscheidt! Indien Leevend een slegt karakter heeft, dan zal zy in veiligheid zyn: kon de Heer Helder daar gerust van zyn! Waar, Mevrouw, mag hy zich bevinden? Is het niet vreemd, dat hy niet schryft, ook niet aan mynen Broeder? De tyd zal alles ontdekken, en hem, zo ik hoop, geheel verdeedigen. Ik begryp, Mevrouw, dat het uw oogmerk niet zyn kan, deezen aan Chrisje te doen zien. De Hemel herstelle haar, en brenge u, in weinige dagen, by ons. Hoe verlang ik naar haar, en om u te zeggen, dat ik ben

Uwe u eerbiedigende Vriendin
en Dienaresse,
J. VELDENAAR.

VIERDE BRIEF.

MEVROUW SUZANNA HELDER AAN MEJUFFROUW ADRIANA BELCOUR.

Mejuffrouw, Hooggeachte Vriendin!

In myn geheel leven heeft my niets meerder getroffen, dan de inhoud des Briefs, door uwe zalige Vriendin aan myne Dogter geschreeven; en nooit kan ik u genoeg bedanken voor de oplettenheid, door u gebruikt, in my dien ter hand te stellen. Ik weet niet, Mejuffrouw, hoe ik u myne erkentenis daar voor immer zal kunnen toonen. Wees verzeekerd, dat gy eene Moeder aan u verpligt hebt, wier leven gehecht is aan dat haarer eenige Dogter. Ik verlang vuurig eene Vrouw te zien, wier karakter zo achtingwaardig is; die de Vriendin was van eene Lotje Roulin, die de vertrouwde was van een Jongeling, my dierbaar als eenen Zoon.

Edelmoedige Belcour, wees gerust: indien de lieveling van eene Lotje Roulin myne Dogter verdient, hy zal haar hebben; haar Vader zelf zal haar aan hem geeven. Myn Heer Helder is rechtvaardig; hy zal dan den Jongeling aan zynen Vaderlyken boezem drukken, dien hy nu veracht, en verongelykt! Waar is hy? Weet niemand, waar en hoe hy zich bevindt. Ik vrees, of zyne gehoonde edelaartigheid, en een deerlyk gebrek, hem niet wel naar een ander waereld-deel heen voeren........ En wat dan? Wie zal hem dan getuigenisse geeven kunnen van zyn gedrag?......

Ik weet, waarde Juffrouw Belcour, hoe hy my bemint. Vindt gy het, na veel overweegens, goed, zend my het paket; ik zal het openen; ik ken Willem Leevend...... Het belang, dat ik in hem

neem, zal, komt het hem ter kennisse, hem verrukken. Ik hoop ook in dat paket een Uitdaagings-Briefje te zullen vinden, dat my, ter zyner volkomene verdeediging, hoognoodig is. Zend my ter geleegener tyd, aan het adres van Myn Heer Jacob Renting, het paket; of wilt gy liever, dat ik er een vertrouwd Knegt om zende, dien gy dat tegen eenen Brief van my kunt ter hand stellen?

Gy zult zeker niets van den Brief der zalige Overleedene aan myne Dogter weeten. Hy is my te dierbaar, om hem een oogenblik uit myne handen te geeven; maar ik zal my in staat brengen, om hem zelf te copieeren, en u die copy hiernevens insluiten. Hoe aanbidlyk zyn de wegen der Voorzienigheid!..... Lieve beminlyke, moest gy naauwlyks in den bloei uwer jeugd dit leven verlaaten! Moest myne Dogter de ongelukkige hinderpaal van uw geluk zyn? Moest aldus de deugd en de liefde van eenen miskenden Jongeling met zonneglans uitschitteren!... Waar voeren myne gedagten my heenen!

Hoe streelt, hoe troost het my; hoe rust myne ziel uit, by dit denkbeeld: Willem Leevend verdient myne vooringenoomenste onderscheiding: ik heb den grooten Man, den deugdzaamen denker gezien, in den zorgeloozen, blymoedigen Jongen. Hoe zal de ziel myner Dogter in verrukking zyn, als zy eens hem, dien zy altoos beminde, als den gunsteling van haaren braaven Vader zal beschouwen..... Laat het u niet vreemd toeschynen, dat ik van dit alles voor haar een ondoorgrondelyk geheim maake! Ik moet, Mejuffrouw. Myne Dogters geluk is het myne. Voor wy Leevend behouden weder zien, zal zy niets het minste kunnen vermoeden van alles, wat wy weeten. Haar gevoelig hart lydt maar te veel, door vriendschap en medelyden; door vrees, of hy wel geheel onschuldig zy. Hoe onbedagtzaam zoude ik zyn, indien ik thans den beklagenswaardigen in zulk een voortreflyk licht plaatste, en dus de allernatuurlykste neigingen van een gevoelig beminnend jeugdig hart aanvuurde; daar ik niet weet, of het voorwerp dier neigingen immer voor haar zyn zal! Onvoldaane, sterke, zuivere, bestendige verlangens, die de kragt van behoeftens verkreegen hebben, maaken zekere Menschen zo ongelukkig, dat onze verbeelding er voor te rug beeft. Ik ben niet romanesq; maar ik houde my verzeekerd, dat, of wanhoop, of krankzinnigheid het deerlyk deel moeten worden van zekere gestellen, in zekere omstandigheden. Er is voor de vermogens van elken Menschelyken geest een onoverschreedbaar punt. Alles is bepaald. Onze geest is eindig. De geheele volkomenheid der Menschelyke Natuur bestaat in de volmaaktbaarheid; zy ligt in den boezem der ziel ingewikkeld; tyd en toestand brengen die tot rypheid; dit is die hoeveelheid van warmte, zonder welke niets opryst. Een Judas kon een Petrus geworden zyn. De onvolkomenste Mensch is die, welke weinig volmaaktbaarheids heeft. Het is een grond, die niets voort kan brengen. Rampzalig de Jongeling, die groote volmaaktbaarheden heeft, en verkeerd denkt; zo wel over zyne bestemming, als over den roem en het geluk der Menschen! Nu nog beef ik voor eenen Jongeling, zo deugdzaam, zo verstandig, als myn Willem...... Een gevallen Engel is veel gruwzaamer, dan een allerbedorvenst Mensch immer zyn kan. Hoe grooter het licht, hoe grooter de duisternis.

Hoe is het, Mejuffrouw, dat ik aan u schryf, als aan eene Vriendin myner jeugd? Ik bemin, ik eere u. Ik vorm reeds een schemeragtig plan, waar in ik u begryp...... Deed zich de geleegenheid op, om u in Persoon te kunnen zien! Dit kan, vrees ik, voor eerst niet geschieden. Geloof, dat gy eene allerbyzonderste Vriendin hebt, in

Uwe ten hoogsten verpligte Dienaresse,
SUZANNA HELDER,
gebooren VAN BEEK.

VYFDE BRIEF.

AAN MEJUFFROUW JACOBA VELDENAAR.

Achtingwaardige Juffer!

Ik zie zelf wél, dat het u wat vreemd zal voorkomen, eenen Brief zonder naam te ontfangen: maar uw Eerwaardige Vader zal u zeker wel eens gezegd hebben; *wees oprecht gelyk de Duive, maar ook voorzichtig gelyk de Slange.* De liefde-dienst, dien ik u ga doen, doe ik u alleen uit overgroote zorgvuldigheid voor uwen goeden naam; en het doet er niets toe, al weet gy niet, aan wie gy deeze verpligting hebt. Men vindt wel meer lieden, die niet bekend willen zyn, als zy weldaaden uitdeelen. Om ter zaak te komen! Meermaalen heb ik gehoord, dat gy veel verkeerde met zekere Rotterdamsche Juffrouw; voor al wanneer zy in uw oord met haare Ouders buiten is. Ik geloofde, dat gy die Conversatie alleen uit zekeren slenter, waar van men zich niet altoos ontslaan kan, hield; en dat gy, in vermogen verre beneden die Dame zynde, *dulden moest*, het geen gy niet *ontwyken konde:* zynde uw Vader slegts een Dorps-Predikant, en mooglyk, min of meer afhanklyk van eene schatryke Familie. Maar dit denkbeeld is voorlang verdweenen; gy zelf hebt Juffrouw Helder gelogeerd, en ik hoor, dat gy op de byzonderste wys met haar vereënigd zyt. Zy spreekt ook veel van uwe vriendschap voor haar. Zy wendt óók voor, dat zy Juffrouw Veldenaar teder bemint. Geen wonder. Uw naam is by de beste Menschen een' lofspraak. Uwe zedige ingetogenheid, uw beminlyk karakter, uwe uitmuntende opvoeding, moesten u verwyderen van eene Dame, die niets is dan eene *Gerafineerde Coquette.* Kan eene *verstandige* Juffrouw Veldenaar eene Vriendin kiezen als deeze, die zich tot de fabel van de geheele Stad maakt? Kan de nederige Familie eens Predikants strooken met de onverdraaglyke trotschheid eener Dame, die zich daar door ook dat inschikkelyke onttrekt, 't welk men mooglyk anders nog, in zekeren opzichte, met haar zoude hebben; in dien fatsoenlyken Burgerstaat, die nergens voor haar in heeft te wyken, dan in — geld.

Hoe veele braave Heeren, betooverd door haar kunstig inneemend voorkomen, heeft zy misleid! Ik ontken niet, dat zy wel iets heeft van eene fraaije houding; doch eene *schoone* Vrouw is by my iets anders dan Juffrouw Helder. Wie zal bepaalen, in hoe verre zy daar zelf oorzaak van is?...... Weet gy wel, — maar neen, gy leeft te veel buiten de waereld, om zulks te weeten, — weet gy wel,

dat Juffrouw Helder overal gezien wordt, en niet altyd in een gewaad, waar door een zedig oog niet geërgerd is? Weet gy wel, dat zy niet lang geleden in zekere Stad, op eene publicque plaats, haar Toilet gemaakt heeft, geassisteerd door een drie vier dartele Jongens en Meisjes of – getrouwde Vrouwen? Mogt toch de eerste Man, met wien zy weder een zotten rol zal speelen, *haar bedanken!* Is dit eene Vriendin voor Juffrouw Veldenaar? Juffrouw Helder rydt te paerd, en niet altoos in het gezelschap van haaren Vader. Weet gy wel, dat zy thans den braaven Heer Renting om den tuin leidt? Weet gy wel, dat zy daarom in haars Vaders ongunst gevallen is? Weet gy wel, dat zy (zo veel dat in eene Coquette plaats kan hebben,) verliefd is op een zeer slegten knaap, die door zyne slegte sentimenten, en nog slegter gedrag, van de Leidsche Academie gebannen is? dat hy een neêrlaag gedaan heeft, en gevlugt is? Dat Professor Maatig hem voorstaat, is waar; doch Professor heeft eene heele aartige Vrouw... en geleerde Lieden zyn doorgaans dom.

Dat Juffrouw Helder omtrent u niet trotsch zyn zal, dat begryp ik: zy heeft uwe vriendschap te noodig, voor haar zeer dubbelzinnig gedrag. Zo gy des niet door een onbetaamlyk personeel behagen verblind zyt; zo gy niet door haare complimenten verblind zyt, dan begryp ik er niets van. Sommigen zeggen, (anderen ontkennen het) dat zy zeer veel verstand heeft; dat zy onweêrstaanbaar beminlyk zyn kan, en het altoos is omtrent *haare Coosje;* zo noemt zy u.

Breek des met eene Dame, die *u* zo berispelyk doet voorkomen. Breek des te eerder, om dat zy zo *volage* is in de vriendschap als in de liefde. Geloof my, gy zult niet lang de *mignion* zyn! De Maan is niet veranderlyker. Zy zal u nog eens, om dat zy zo veel meer is dan gy, in haare koets met vier paerden voorby ryden, en u met een *air de protection* groeten; tegen de Dame, die by haar zit, zeggende: *dit is Juffrouw Veldenaar. Ik heb er Buiten nog al goed gezelschap aan; anders begrypt gy wel, dat onze omstandigheden wat heel ongelyk zyn.*

Nog eene drangreden. Moet men niet denken, dat gy haar gedrag goedkeurt, of dat gy u uit een laag eigenbelang liëert met eene Dame, die koninglyke schatten bezit en te wagten heeft? Verbeteren kunt gy haar niet, die haar verstand misbruikt, en door een ongeregeld leven haare gezondheid nog eens zal vernielen. En wat wordt er van uwe ernstige denkwyze?..... Mejuffrouw Veldenaar!

Laat dan eene Juffrouw Helder in den schitterenden kring *du bon Ton;* wat hebt gy daar te maaken? Dit is haar regt element; immers nog eenigen tyd: is zy nu niet twintig jaar? Dáár zal zy Vriendinnen vinden, even dwaas en veranderlyk als zy zelf; even zeer als zy overtuigd, dat men volstrekt alles doen mag, wat men wil, indien men met zynen goeden naam kan speelen, en een millioen of vier bezit; dat men maar den toon moet geeven; en met een aartigheid bewyst, dat men ons niet kan trekken voor den Rechtbank van Burger-Lieden; dat is van zulke Burger-Lieden, tegen wie zich *airs* te geeven iets fraais is.

Mogt deezen het bedoelde uitwerkzel hebben, dan zoude Juffrouw Veldenaar weder boven berisping zyn. Niets anders zal myne belooning zyn: ik ben

Uwe onbekende Vriendin.

Door Mejuffrouw Veldenaar was op het schoon papier geschreven:
„De ondeugende schryfster of schryver van dit lasterschrift ver-
„dient niet in den drang myner vluchtigste gedagten mede door
„te glippen; hoe veel minder dan de eere van een antwoord, al
„ontdekte ik haar of hem! Ik zie, met ontroering, hoe verre een
„boosaartig Mensch zyne verachtelyke drift kan involgen, zonder
„nog iets van zynen naam by de Waereld te verliezen!.... Is er
„dan waarlyk iets verkeerds in de menschelyke natuur? Wat moet
„ik denken! De laster is een allersterkst bewys van een geheel
„bedorven hart; hy is samengesteld uit de allerkwaadaartigste
„zonden; hy is, hy kan alleen de wellust der Duivelen zyn. De
„Mensch.... Ach, voor dien is hy eene onnatuurlyke zonde. Met
„weinig verandering kan ik op den Lasteraar toepassen, het geen
„de Dichter Brand van Nero zeide:

„Gy zyt te snood, om door eens anders hand te sneeven;
„ô Schelm, uw eige hand moet u den doodsteek geeven!"

ZESDE BRIEF.

MEJUFFROUW CORNELIA WEST AAN MEVROUW ALIDA RYZIG.

Waarde Nigt!

Toen ik van u afscheidde, wist ik nog niet, wat ik eigenlyk van u maaken zoude. Ik hoopte, dat ik genoeg van my zelf in u zoude vinden, om u *lief* te kunnen krygen; want gy *smaakte* my ongemeen wél. Maar ik ging voor zo eenen langen tyd naar Buiten; hoe kwam ik daar dan agter? Ik kreeg den inval om u te schryven. „Hoor, Keetje West, zeide ik, krygt gy geen — of geen „voldoend antwoord, dan is dat afgedaan; dan moet gy dat *plan* „*van associatie* ter zyde stellen, en u weêr met u zelf blyven ver„genoegen." Ik kryg antwoord, – een voldoend antwoord; wel, zie daar, ik gooi den dunnen sluijer óók af: zie my, zo als ik ben! Convenieer ik u voor eene Vriendin, 't is wel; zo niet, dan gaan wy elk onzen gang, en wy blyven *waarde Nigten*. Gy hebt my gezegd, dat ik geest heb; myne Schoonzuster verzeekert my, dat ik veel verstand zal hebben, als ik er het myne toe doen wil; en ik zelf weet, dat ik geleegenheid genoeg had, om de waereld al vry op de keper te leeren kennen. Alle myne afkeerigheden van het Buiten-leven waren *grimaces*. Het was alleen, om my zeker *air* te geeven; om *du ton* te zyn, dat ik de Publique Vermaaken en de Gezelschappen zo frequenteerde. Ik ben die zo moede, zy zyn zo eenzelvig voor my, dat ik nog liever, — *enfin*, ik weet zelf niet, wat ik niet liever deed; maar de mode moet gevolgd; zo als gy weet, Nigt Ryzig.

Ik vraag, zegt gy, niet naar uw Broeder: wees echter niet boos op my; Ik neem magtig veel belang in hem; en dat wel zonder, zo als de Zeeuwen zeggen, *naar my toe tè reekenen*. Myn hart is al voor dag en jaar in den knip; maar ik zal er wel zorg voor dragen, dat hy, die my die pots gespeeld heeft, er niet agter komt. Hoor, Meid lief, ik denk zo ongunstig over zyne geheele Sex, met

opzicht tot de Vrouwen, dat ik nog niet kan in 't hoofd krygen, dat hy nu juist de *Pastor Fido* zyn zoude. Om hem, zonder zyn weeten, op de proef te stellen, ging ik te liever mede naar Buiten. Ik weet ook nog niet regt, of het waar is, dat wy zo weinig meester zyn van de duurzaamheid eener drift, als van ons leven. Nu, nu, er is geen haast by. Lang wagten doet wel lieven. Bedenkt *mon adorable* zich nog? Goeije reis! Ben *ik* te *volage*, om eene gevestigde geneegenheid te kunnen hebben? Wat is er aan verbeurd? Ik alleen zal er over moeten lachen.

Ik weet, dat u deeze wys van denken niet byzonder zal smaaken; want gy zegt, dat gy, zonder den minsten snor van verliefdheid weg gehad te hebben, maar eens wat heel kostelyk getrouwd zyt. Gy zegt het! Mooglyk hebt gy uwe eerste liefde overleefd; mooglyk wilt gy het voor uw Man niet weeten, dat hy zo veel by u vermogt; hoe het zy, dat gy zo koel als een yskelder voor Bram waart, toen gy hem trouwde; – neen, dat mag ik van u niet gelooven: me dunkt, zo *onvoorzigtig* kunt gy niet zyn.

Hoe veel houde ik nu van Ryzig; hy heeft eene Vrouw genoomen, die ik zogt, om er eene Vriendin van te maaken, maar die ik, buiten dat gelukje, anders welligt niet in deeze waereld zoude gevonden hebben! Tante Ryzig zal u niet heel veel goeds van my gezegd hebben? Dat weet ik: Ik ken geene Vrouw, die zo op haar zelf is; ei wat, 't is of zy in geene betrekking staat met alles, wat haar omringt. Aan haar had ik des nooit iets. Onze Nigt, de Dichteresse; wel, wat is daar mede aantevangen? Zy is of al te wys, of al te gek, — hoe wilt gy? om er iets mede te beginnen; en om haar voor myn vermaak te houden, – het is myn Nigt; — vooral, zy heeft een zo goed hart, dat dit my zeker weinig eer aan zoude doen. Betje, myne Schoonzuster, is zo verheerlykt met haaren Man, dat zy, geloof ik, thans om geene vriendschap denkt; en dit zal er niet aan beteren; gy kent haar karakter; gy stemt toe, dat Jan West een Man is, die haar verdient. Ik *moet* evenwel eene Vriendin hebben. „Hebt gy, vraagt gy zeker, hebt gy dan nimmer ééne Vriendin gehad?" Eéne Vriendin? Spreek eens van een paar douzyn, kind, dan kunnen wy verder gaan. Ei lieve, ik zou twee-en-twintig jaar zyn, ik zou mee *bon Ton* gespeeld hebben; ik zou zyn, zo als ik ben, en geen eene Vriendin gehad hebben? Het is toch het zelfde, waar over ik schryf, niet waar? Wel, kom aan, ik zal u eens een ysselyk langen Brief over dit stuk schryven. En wel in dien trant, als my goed dunkt: noem het eene *Verhandeling*, eene *Predikatie*, eene *Satire*, een *Rapsodie*, een *Olypodrigo* — al zo als myn Nigt gelieft; ik ga maar gerust voort.

Het kiezen van Vrienden is eene zeer gewigtige zaak: maar hoe zal men een jong, gevoelig, vriendlyk Meisje daar van overtuigen? Ik weet het waarlyk niet; want zy die ons, *quasi*, moeten leeren en leiden, weeten er doorgaans zo weinig van, als onze Tuinman van de *Vulgata*. – Zy zien niet, welke gevolgen er uit die keuze voor ons kunnen ontstaan; hoe veel goed, hoe veel kwaad zy ons kan veroorzaaken. Wy, jonge Meisjes, die zo vry wat wilds in de regeering onzer Gouvernante hebben, (Mama heb ik niet, en myn Vader heb ik naauwlyks gekend,) geeven ons onbedagt over aan het geen ons vleit. Het komt ons niet eens in 't hoofd, of men

ook eerst moet kennen, en dan beminnen. Ik ga u eens eenige myner Vriendinnen afbeelden. Ik, en de meeste Meisjes, dit houde ik voor beweezen, hebben doorgaans den meesten smaak in haar, die wy het laatst ontfangen; en de offerande van alle onze Vriendinnen aan eene spikspelder nieuwe Vriendin, is zeer algemeen, en ook zeer algemeen toegestaan: zie hier de eerste.

Juffrouw C***; ja, ik zeg, zo als het is; zy heeft veel liefs, veel bevalligs; maar zy is zo onbestendig, dat zy volstrekt niet in staat is, om immer eene waare vriendschap te kunnen behouden. Toen zy eerst in de Gezelschappen verscheen, koos zy eene Vriendin: haare Ouders waren zeer over die keuze voldaan. Juffrouw C*** kon ook, (zo als wy Meisjes dat noemen,) niet buiten Juffrouw D***. Men geloofde ook, dat deeze vriendschap bestendig zyn zoude; men kende het braaf en lief karakter van Juffrouw D***, en men oordeelde gunstig van een Meisje, dat zo wél wist te kiezen. Ik kwam op het tooneel. Ik beviel, zy beviel my. — Juffrouw D*** wierd vergeeten, -- verwaarloost; ik was haare Vriendin; ik wist niet, dat zy zó onregtvaardig was; evenwel, ik onderzogt daar ook niet sterk omtrent! Die neiging sloeg aan 't kwynen: ik wierd opgevolgd door Juffrouw R***. De alleenheersching deezer laatste duurde ook maar zeer kort. Juffrouw C*** was er te zeer voor om zo eens te veranderen, dan dat zy dezelfde Vriendin lang zoude hebben kunnen behouden. Het nieuwe alleen kon haar behagen. Eindelyk ontmoette zy Mevrouw F***. Gy kent haar niet? Zy is eene dier Dames, die, om dat zy in zekeren rang leeven, vryheid meenen te hebben, alles te doen en te laaten, wat zy zo goed vinden; en die het zelf beneden zich achten te lachen om de vooröordeelen van menschen, die zy Burgerlieden noemen. Zy is merkelyk ouder dan wy, en was niet zeer intime bekend by de Moeder myner Vriendin. Eindelyk viel er iets voor, waar door haare Ouders begreepen, dat die conversatie behoorde gestaakt te worden. Tegen dit gebod was niets in te brengen: men sprak duidelyk; er moest gehoorzaamd worden. Juffrouw C*** was zeer bedroefd; zy was deeze Mevrouw F*** *nog* niet moede, en wie haakt niet naar 't *verbodene?* Maar — uit het oog uit het hart: men ging naar Buiten; zy ontmoette daar haare eerste Vriendin weder; de oude geneegenheid kwam boven: zy bekende, dat zy niet wel gehandeld had, zy leefden dat geheele saisoen in zeer teedere vriendschap. Zy scheidden, en Juffrouw C*** gaf zich wel dra over aan haare natuurlyke ligtzinnigheid; zy vergat de eenige Vriendin, die haar ooit waarlyk bemind had, en haar, in weêrwil haarer gebreken, recht deed.

Ik voelde, dat myne eigenliefde zo wel leed, door my over haar te beklagen, als door het ongelyk, my aangedaan: ik zweeg des; maar gaf my de moeite, om haar karakter eens wat nader te onderzoeken. Het algemeen gebrek – geen karakter; alleen eene sterke zucht voor het geen zy *plaisier* noemt; zy wordt altoos geregeerd door de begunstigde Vriendin. Onbekwaam om te denken over het geen zy doet, volgt zy altoos 't geen haar behaagt; en moet vroeg of laat het slagtoffer haarer beuzelagtige lafheid worden.

Noemer twee, in de rei myner Vriendinnen, was Juffrouw T***, onopspraaklyk van gedrag, niet ontbloot van geest, met my ingenoomen, — wat kon ik het helpen, dat ik haar ook lief kreeg? Maar,

ô tyden, ô zeeden! Ik leerde haar nader kennen; het was eene eigenzinnige, grillige, *niet* goedaartige Vriéndin. Zy hield niemand voor haare Vrienden, dan die haar altoos vleiden, en blindeling volgden. Dat was zo myne zaak niet. Ik onderhield haar daar over. Zy was misnoegd, ik ook; wy braken. Nu was ik weêr vry; maar het duurde niet lang! Nota bene, ik had er zo al eens een Vryer of vier onder; doch meer om in de mode te zyn, dan *pour autrement*. Toen kreeg ik kennis aan zekere Dame, die ik zelf niet met een der vier-en-twintig Letters uit het *a*, *b*. *c*, noemen zal. Zy wierd my beschreeven als eene alleruitmuntendste Vrouw, die ongemeen veele talenten had; zy was nu eigenlyk eene dier zeldzaame Geniën, dier verheeven geesten, waar op de Natuur zo doodzuinig is, als op eene volmaakte schoonheid zelf. Zy wist veel; zy dagt zeer sterk; had niets van de pedante; haare conversatie was altoos nieuw, leevendig, aangenaam. By haar kon men zich onmooglyk verveelen; zij had weinige, en uitgeleezen Vrienden. Zy had smaak — zy had zelf de manieren van eene Vrouw, die *veel waereld heeft*. Wat was dat alles fraai! Ik moest zo een wonder van de waereld zien. — Ik ontmoette haar op een haarer gezelschappen; wat zy in my vond, weet ik niet; maar zy ontfing my uitneemend vriendelyk. Zy zag er zeer wel uit; zy sprak zeer wel; zy had iets inneemends; maar! op myne hoede omtrent zekere babbelpraat, zeer gemeenzaam by lieden van rang, en *veronderstelde* bekwaamheden; babbelpraat, die men dikwyls vermengt met geest en vernuft; wagtte ik geduldig af, hoe ik haar moest beoordeelen. Ik leerde haar kennen..... wel nu, daar toe was eenige tyd noodig. Ik had maar iets tegen haar; toen zy my vroeg, wat of dat was, (want zy scheen nog al iets met my op te hebben.) zeide ik haar, zeer eenvoudig: *gy hebt verstand, maar gy hebt geen hart.* Zy glimlachte; en scheen daar niets byzonders in te vinden.

Besluit, uit het geen ik over myne Speelmakkerinnen (hoe zal ik haar anders noemen, want ik was toen nog bedroefd jong?) geschreeven heb, of ik ook eene Vriendin noodig had. 't Is waar, deeze te leurstellingen bragten my in 't hoofd, of daar is geen Vriendschap, of ik ben er niet agter. Dat kon echter niet; zo leeg, zo ongehecht aan alles! Want, onder het vry groot getal van *Automates*, die my nu braaf begonden na te huppelen, was niets, dat der pyne waardig was, om er een paar minuuten aan te denken; en ook ik wilde altoos het, wat men liefde noemt, *en bagatelle* tracteeren. Vriendschap, dagt my, was iets weezenlyks; maar nu, nu ik zo ellendig in den strik ben, nu is het nog niet wel. Mooglyk ben ik nydig op die overmagt, die my uit het veld geslagen heeft. Daar zat ik dan met een leeg onrustig hart; en had fraai de occasie om te zien, dat men de Meisjes van onze Classe in twee hoofdrangen konde onderscheiden; in *Wysneusjes*, die waarlyk leezen, maar altoos haare Auteuren noemen, en kunstwoorden gebruiken, magtig mooi zyn met haar vernuft, en ons veel door haar geheugen doen uitstaan, zo zy namenlyk op het Treurspeelige vallen; of in *Beuzelaarsters*, die altoos praaten over haar kapzel, de mode, een schoothond, of een Vryertje: wie van beide deeze twee rangen de minstverveelende weezens bevat, laat ik aan uwe uitspraak.

Ik las gaarn, want ik was nieuwsgierig. West heeft eene schoone Bibliotheek; (hoewel niet van onopgesneeden Boeken: nu trouwens, hy is ook geen zier *du ton*). De meeste Menschen leezen werktuiglyk. Zy neemen een snuifje, zy neemen een Boek op, zonder er iets by te denken. Wat behoeft dat ook, als zy buiten dat aan het oogmerk voldoen? De meeste Meisjes zyn raazend gezet op Romans. Jammer dat zy doorgaans een *Angola* boven den *Predikant van Wakefield* kiezen. Gelukkig dat er in myns Broeders Bibliotheek geen ontuig schuilde. Ik las des heele goede boeken; en ik geloof, dat men van de boeken kan zeggen, het geen men van de persoonen zegt, met wie men 't meest omgaat; dat onze geest zich vormt naar hun, die wy met achting en als onze meerderen beschouwen; maar dat het leezen van slegte boeken even nadeelig zy voor ons hart, als kwaade samenspreekingen, en die bederven de goede zeeden. Ik heb daar van naderhand een zeer treurig voorbeeld gezien. Ei lieve, laat ik het u verhaalen; (hoe weinig gy en ik ook met het treurige ophebben.) — „Zeker ouderloos „Meisje wierd in huis genoomen door eene verre Nigt van haare „Moeder. Zy was eene Dweepster maar geene Huichelaarster; zy „geloofde waarlyk, dat alle werken van vernuft zondig waren. „Het goede kind las niets dan die Geestelyke voddenkraam, prullen, „die by zulke oude Tantes in achting zyn. Dit lief Meisje had ongelukkig een gevoelig hart; zy kwam nu in dat gevaarlyk tyd„vak, waar in de Natuur zulke groote voortgangen ter ontwikke„ling van geheel nieuwe driften maakt. Onkundig van haar zelf, „viel zy in handen van eene Vriendin, die men tot eene *Coquette* „had aangelegd. Zy kreeg nu ook andere boeken: Romans, geheel „ingericht, om de Natuur te overhaasten: Boeken, die ook het on„beschaamdste met een dun gaasje kunstig weeten te bedekken; „waar in het vergif met bloemen bestrooid. en des te gevaarlyker „is. De oude Matrone verraschte haar; — oordeel over haare gram„schap. Meer vertoornd over den voorrang, die haare Nigt gaf aan „zulke boeken, boven die, die zy verkoos, dan ongerust over de „gevolgen, die het leezen van zulke boeken by *zulk* een Meisje moes„ten hebben, sloot zy het kind ter deure uit. Onervaarenheid en „armoede voltooiden haaren val. Haare ziel, doordrongen met ge„waarwordingen, die zy uit deeze Schriften ontvangen had, was „niet bestand tegen groote verzoekingen. Zy neemt ter goeder „trouw, voor liefde, het geen alleen de woeste opwelling eener „ontvlamde, vergiftigde verbeelding is; en thans is zy (want zy „is zeer fraai, en nog maar twintig jaar,) reeds de gemaintineerde „Maitres van een onzer eerste Lieden."

Men kan niet altyd leezen; vooral, als men jong in de waereld is. Het leezen was ook wel mooi en aangenaam; maar men hoort zo veel van geluk spreeken; men ziet zo veel Menschen, die het in de gezelschappen zoeken, dat Keetje West ook eens moest zien, hoe het daar ging; en dat wel met die aandagt, waartoe zy in haar zestiende jaar niet bekwaam was. Het nieuwe was het aantrekkelykste. Maar altoos het zelfde! Zotte of beuzelagtige gesprekken, het spel, het nagtbraaken...... Trouwens, gy weet al wat er op loopt. „Wel, ik sloof my heerlyk uit, zeide ik. Is dat nu geluk? „Is dat nu vermaak? Wel nu, Keetje, vermaak u dan; want nu

„zyt gy in het geen men de beste gezelschappen noemt: weet gy „wel, kind, dat het waarlyk u veel eer aandoet, met die, en met „die, en met nog al een andre familair bekend te zyn?" Of het is, om dat ik eenige neiging tot denken heb, of waar aan het is toe te schryven; dit is zeker, dat ik my niet diverteerde. Ik kan niet zeggen, dat ik uit zeer serieuze beginzels handelde, — neen, daar dagt ik niet veel aan. Laat ik u eens zeggen, hoe dat wel by my was!

Ik wierd op eene pragtige party verzogt. Ik nam die, op hoop van my te diverteeren, ook met yver aan. Ik ging er heen; stelde alle beletzels uit myn geest, en wilde my, zo wel als alle andren, vermaaken. Maar, zie daar! in 't midden van de vreugd komt my iets te binnen, dat ik onmooglyk kan verwyderen. Een vlaag van zwaarmoedigheid; het denkbeeld, dat alles onbestendig is; — mooglyk het knellen van myn schoen, wat weet ik het? — Zo dat, kind, ik moet *zo zeggen*, dat de heele waereld, waar in wy figuur maaken, weinig om 't lyf heeft.

Kunt gy nu wel twyfelen, of ik met genoegen my hier bevinde? Of ik in het gezelschap, dat hier is, my vergenoegen kan? Betje schynt zeer wel met my te vreden; en, zo haar geheel hart niet vervuld was met myn Broer, ik geloof, dat zy my wel tot haare Vriendin zoude willen hebben. Zy is echter geen oogvol mal met hem. Het is, of zy zo zeer Vrienden als Minnaars zyn: Is dit niet in uw trant? In den mynen byzonder! Denkt gy, dat ik, indien ik anders dagt, de moeite zou willen neemen, om te beproeven, of myn aanstaande ook iets meer was dan een knaap, die er wel uitziet, en een schoon kantoor heeft?

Wat zou het nu evenwel slegt zyn, als gy my ging ten toon stellen, door deezen Brief aan onze Salet-Vriendinnen rond te zenden! Doe dat niet; want ik weet niet, of ik reeds verstand genoeg heb, om my te blyven houden aan het geen ik thans verkies, als ik weêr in de Stad ben.

Men hoort zo veel spreeken van Philosophen, van Philosophie; zekere Dames onttrekken zich den regtbank der mindere Classe, door te zeggen, ik leef *en Philosophe*. Hier over viel het discours; want wy, die buiten woonen, praaten veel, en schryven magtig lange brieven.

Ei lieve, zeide ik tegen Mevrouw Esser, (Betjes Tante,) *wat is toch Philosphie: zou ik er wel iets van kunnen verstaan? — Indien gy u houdt aan het moreele gedeelte,* (kreeg ik ten antwoord,) *dan is daar geen bedenken op*. Dit maakte my aandagtiger. — *Wel,* (vroeg ik,) *wat is dan toch zedelyke wysbegeerte?* Mevrouw spreekt zeer wél, zeer duidelyk, en het geen zy zeide, beviel my zó, dat ik het terstond opschreef. Wilt gy het hooren, wat zy zeide? Luister dan.

Zedelyke Wysbegeerte is de kunst, om wel te denken, gelukkig en tevens redelyk, deugdzaam en Godsdienstig te leeven. Onze misslagen zyn gevolgen van ons verkeerd denken. — Ons verkeerd denken ontstaat uit de verkeerde begrippen, die men ons geeft van persoonen, en zaaken. Dewyl nu onze Schepper ons het vermogen gaf, dat wy rede noemen, zyn wy verpligt, onze en niet die van anderen te gebruiken: Maar, vermids onze rede door onze trotschheid, zo wel als door alle overige driften, kan verduisterd worden;

zo is het ons waar belang, om alle onze driften, zo veel mooglyk is, in order te houden.

Hebt gy hier wel veel tegen? (vroeg zy my,) — *Niets ter waereld, Mevrouw. En, als ik nu in 't vervolg weer hoor spreeken van* Philosophie, *van* Vivre en Philosophe, *zal ik my van dit toetssteentje bedienen, en my niet laaten foppen.* — Zy lachte. — Weet gy, Nigt Ryzig, wat het ergst er van is, als men zich gewend heeft met zulke waardige menschen omtegaan? De overigen worden ons ondraaglyk; en zou men ook in deezen den smaak niet te veel kunnen *sublimeeren?* Want, lieve hemel! wy moeten evenwel in de groote Trekschuit van dit leven zo met elkander voort. Er is nog iets, dat er uit volgt; men wordt zo yskoud onverschillig omtrent de goedkeuring der menigte, dat men daaromtrent wel wat behoorde op onze hoede te zyn. Die goedkeuring is by u ook zeer weinig beteekenend. Het spreekwoord zeit: *daar is geen groot Man voor zynen, of by zynen Kamerdienaar.* Zou men dit echter niet om goede reden moeten zwygen?...... Maar, indien ik niet uit bescheidenheid de pen neêrleg, dan zou ik nog wel een riem papier vol kladden. Een excuse heb ik: veel tyd, en niemand buiten u, aan wie ik het *waagen* kan, iets meer dan wat complimenten te schryven; de meeste Meisjes cultiveeren geene andere talenten, dan waar door zy aanbidders kunnen verkrygen. Wie informeert zich daar na, of het schoon Kind, dat hem byster behaagt, ook zo iets heeft, 't welk men verstand noemt? Zingt zy wel, speelt zy zuiver op het clavier? vooräl, danst zy gracelyk?

Mevrouw, die u, zo wel als Betje en myn Broêr, hartlyk groet, zeide onlangs, (en er is wat aan, denk ik:) „Dat alles in het popag„tige valt. Eene reguliere schoonheid, met een zedig vriendelyk „voorkomen, is thans niet half zo zeer in de mode, dan een be„knopt bakkesje, kleine flikkerende oogen, een 'opgeschort neusje, „een spits phisionomietje, een trippelende houding, en zelf het ma„gere." Zy voegde er by: „dat de geforceerde wys, waar op lieden „van rang in den Haag, en schatryke lieden te Amsterdam leef„den, keurlyk ingerigt wierd, om ons land met zulke Poppetjes te „bevolken." — Nu heb ik naauwlyks plaats genoeg, om myn naam te zetten.

C. WEST.

ZEVENDE BRIEF.

AAN DEN HEER WILLEM LEEVEND.

Vermaarde geleerde Heer!

Uwe zedigheid zal misschien eenen tytel weigeren, dien uwe bekwaamheden u verworven hebben. De roem, reeds door u behaald, beweegt my, aan u, schoon onbekend, immers zonder naam, aan u te schryven. Voor weinige maanden zat ik in zeker College naast u; mooglyk kunt gy u dien Man nog herinneren; immers zo gy u zekere plegtigheid, toen verricht, kunt te binnen brengen. Alles, wat ik u thans schryf, schryf ik aan u onder het *Broederlyke* woord: *Lees, en zwyg.*

Reeds verscheiden jaaren stond ik op eene der fraaiste Dorpen in ons Vaderland. Aan Profeśsor Maatig heb ik niet alleen als Student, maar ook als Jongeling, veel verpligting; ik leefde geschikt en studeerde naarstig. Ik was nog maar twee jaaren op de Academie geweest, toen ik zag, dat de voornaamste stellingen van dat Systema, 't welk ik eens zoude moeten leeren, ondertee-kenen, ja bezweeren, streeden met het gezond menschenverstand. en des ook met den geöpenbaarden Godsdienst vervat in de Heilige Schriften. Het was voor my onbegrypelyk, hoe of de rede, niet beneveld door driften, zo verre van de waarheid had kunnen afwyken. Voor zulke afwykingen, om zagt te spreeken, houde ik

De Leer der Drieëenheid,
Der Predestinatie,
Der Verzoening,
Der Eeuwigheid van de straffen,

Zo als die Leerstukken, in de Publique Kerk, hier te lande geleerd worden.

Ik huiver by de opnoeming; myne rede beeft daar voor te rug. Is dit, zegt zy, de Leer van Jezus en zyne Apostelen? word dan een Deïst. Is dit het Euangelie? Verwerp het, en gy zult uwen, God eerbiedigen. Veele maanden bleef ik, al onderzoekende, by deeze gedagten. Meerder bekend raakende met de begrippen van andere Gezindheden, vond ik daar veel redelyker gevoelens, meer overeenkomstig met den oorspronkelyken Aardsvaderlyken Godsdienst. Ik bestudeerde die, en vond dezelven veel overeenkomstiger met de Goddelyke Schriften. Ik las de beste Oordeelkundigen en zag, dat onze Grotius de Vader der redelyke Bybel-Uitlegkunde was. Ik wierd des een redelyk Christen, ofschoon men ons zelf den naam van Christen weigert. Ik studeerde volle zeven jaaren, en toen las men in de Boekzaal: *dat ik met volle ruimte was uitgestooten in den ryken Oogst der Kerk.*

Hoe, vraagt gy, was dat mooglyk? Het is zeker mogelyk, want het is niet anders. Was de Bevestiger dan *Heterodox?* Wel gansch niet: en, zo ik hem noemde, gy zoudt moeten toestaan, dat de knaap zo *Orthodox* als dom en heethoofdig is; ja zulk een licht, als er maar zelden aan Neêrlandsch Kerkhemel *bralt*. Door dien Eerwaardigen ben ik, onder een glas wyn en een pyp, maar eens wat heel prettig geëxamineerd. Het beviel my zo wel, dat ik nog wel eens zo een examen zoude willen doen. Laat ik u uit den dut helpen.

Myn Vader is Predikant in eene buiten-Provintie, en berucht om zyne groote rechtzinnigheid, als om andere regt Predikstoel-deugden. Het Nieuwe is by hem zo verdagt als verfoeid. Hier om hield hy het zingen der Nieuwe beryming, zo lang doenlyk, uit de Kerk; ofschoon hy, zo als Dominé Comrie, de boeren niet vertelde, *dat hy de Psalmen van Datheen nog met hen in den hemel hoopte te zingen.* Hier toe had hy te veel gemoedlykheid. Myne Moeder is eene strikte, zuivere Lampiaansche Matrone. Myn vader is zeer colericq; Myne Moeder niet minder zwaarmoedig. Ik heb eene Zuster, die Capélmeestresse in de oefening is, en zeer op den penning gesteld. Keerde ik het rokje, wat zou het gevolg zyn? Vader

storf aan eene beroerte, Moeder aan eene slymziekte; en Zuster zou zich, ten koste myner kettery, van den heelen Boel zeer godvruchtig meester maaken. Kan ik dat voor my, voor myne Vrouw en vyf Kinderen, ook zo al verantwoorden? Hier by heb ik nog twee Tantes, ryke oude kweezels, „die lang voor de tyden der „Apostelen van Priesterlyk geslagt waaren; immers zo verhaalen „zy, en voegen daar by, dat haare Overöudöom een der zeventig „Overzetters was, die door de Staaten in de Commissie gesteld „waren, om den Bybel op nieuw te vertaalen." Alle myne Voorvaderen, lang voor Paulus, die den Romeinen predikte, geloofden ook reeds de Predestinatie. Ik heb eene Grootmoeder, die, juist als een uurwerk, alle nooten speelt, die daar op gezet worden; vermids nu alle de nooten Dortsch gereformeerd zyn, begrypt gy ligt, welke toonen zy geeven moet. Ik moest des, om zo veele sterfgevallen en ontërvingen voor te komen, den volgenden weg inslaan: komt gy in myn geval, kom op dien weg; daar alleen is de veiligheid.

Nog Student zynde, sprak ik nooit over myne gevoelens, dan met een paar Vrienden, die het met my eens waren. Ik verkeerde spaarzaam met Remonstranten en Mennoniten. Omtrent andere Christenen ziet men zo naauw niet. De eerstgemelden groette ik nooit dan welstaanshalve. Ik ging altoos bedekt by hun ter Kerk. Ik zette my nooit, maar stond altoos, als een vreemdeling, die zo wel eens hooren wilde, wat of er zo al verhandeld wierd. Ik dagt nooit overluid. Was ik in Orthodoxe Gezelschappen, alwaar over de Orthodoxie gesproken wierd, dan stelde ik de verschillen duidelyk voor, zeide, wat partyen er tegen inbragten, en besloot met eene exclameerende waarschuwing: er schuilt eene slang in 't gras, zie toe! Dit, nevens eene menigte beuzelagtige oplettendheden, maakte, dat ik nooit in den kyker raakte. Hier voor zorgde ik altoos. Myn examen liep des niet scherp. Ik onderteekende des de Formulieren, *als in zich behelzende de waare zaligmaakende Leer*. Iets, dat onbetwistbaar is. Of elk Artikel zo is, wierd my niet gevraagd. Wat behoefde ik my daar mede te moeijen? *Alles comform den woorde Gods:* in zo ver onderteekende ik ook maar.

Wel, zie daar my nu met ruimte, zonder de minste gisting of gekyf, tot het Predikampt verkooren; ik mogt des de Kudde Gods hoeden met verstand. Myn Vader bevestigde my; myne Moeder zeegende my; myne Zuster weende; de drie oude figuuren moesten zo zeggen, dat het groot was een Leviet onder haar te hebben; de Schoolmeesters Vrouw maakte een Gedicht, en ik geloof, dat myne Zuster haar vry wat geholpen heeft. Nu moet ik ook leeren het geen ik beleeden heb: dat doe ik ook; want ik heb niets beleeden dan het geen met Gods woord instemt. – Ik moet dwaalingen bestryden; laat my daar mede begaan. Ik moet den geheelen Catechismus prediken; bestig! Ik sla geen een eenigen Zondag over. Als ik u zeg, hoe ik predik, zult gy my toestaan, dat ik dit niet behoef te doen. Ik zal u de geheele klugt vertellen.

By den *eersten* Zondag, leer ik myne toehoorders de Liefde tot God en den Naasten;

By den *tweeden*, spreek ik over de vereischten, die er in ons zyn moeten, indien wy God zullen kennen;

By den *derden*, van de schoonheid der Goddelyke wetten;
By den *vierden*, over Adams val;
By den *vyfden*, betoog ik, dat Christus een waaragtig en rechtvaardig Mensch geweest is;
By den *zesden*, leg ik de vraag, *waar uit weet gy dat?* en het antwoord, *uit het heilig Euangelie*, ten grondslag om aan te toonen, dat de Christenen verpligt zyn, de Leer van Christus alleen in de Heilige Schriften te zoeken;
By den *zevenden*, beweer ik, dat de XII Artikelen alles bevatten, wat ter zaligheid te weeten noodig is.

Somwyl preek ik eens een stukje van liefhebbery, en daar toe verkies ik ook wel den *agtsten* Zondag, (ook veiligheids halve.) Dan zeg ik, dat onze Voorvaderen geene vyanden waren van de Engelsche Preek-Methode; vermids zy zelf de XII Artikelen in drie deelen gedeeld hebben; en vermaan myne kudde, om, in weêrwil der Broeder-twisten, vrede te houden.

De *negende* en *tiende* Zondag geeven my natuurlyk aanleiding om te spreeken van de Schepping en de Voorzienigheid. Dit gaat van zelf goed.

By den *elfden* Zondag, toon ik, dat wy aan Jezus Christus een volkomen Zaligmaaker hebben.

By den *twaalfden*, de voorrechten en pligten, die er als Christenen voor ons te genieten en te betragten zyn, als ook waarom Christus onze Heere is.

Maar genoeg; dit weinige zal u doen begrypen, hoe ik over den geheelen Catechismus prediken kan; want het geheele derde gedeelte van den Catechismus geeft geene aanleiding tot geschillen. Het gaat over de Dankbaarheid, de Wet, en het Gebed des Heeren: zonder veel vernuft te hebben, kan men daar zedelyk genoeg over spreeken; en met Cocceaansche wissewasjes over den Sabbath en het Daaglyks-Brood houde ik my niet op.

Zoude ik, daar niemand my verdenkt, niet veilig zyn? Ik spreek meest al voor eenvoudige Menschen, die niet kunnen denken; en veelen heb ik reeds leeren denken, en zelf aangenoomen. Nooit spreek ik met hen van onze „Hoofdwaarheden;" altoos van den Christelyken Godsdienst. Ik laat de jonge Lieden een jaar of zes by my leeren; dit geeft my den naam, dat ik verbaasd veel werk maak van het onderwyzen der jeugd.

In twee gevallen zyn evenwel deeze Huismiddeltjes niet voldoende, om myne rechtzinnigheid te toonen; want des Zomers catechiseer ik publiek, alle Zondag avond, met een paar Zusters en een Broeder. De Meisjes heb ik zelf onderweezen, dat gaat des goed; en dewyl het mooije dingen zyn, die aartig genoeg snappen, verveelt dit my nog al niet heel sterk; maar Broeder (de Smit,) is een rechtzinnige knevel, een Bekeerde, en Leerling van myn Voorzaat. Het is een extra net en precies loopend Dortsch Machine. Het repeteert alle Zondag de geheele Orthodoxe Cocceaansche kramery. Hy schermt met het Daaglyks-Brood, en den Sabbath, dat het rookt, en haspelt met de zeven perioden, als een aap in een lintwinkel; hy raast altoos op de Broeders Voetiaanen. Droevig zou ik met dit Ventje gebruid zyn kunnen, maar daar pas ik op. Ik vlei zyne verwaandheid, door hem nooit dan beuzelingen tegen te

werpen, die hy maklyk kan weêrleggen. Dan laat ik het Borstje alleen praaten, en op de bank slaan, als hy de Arminianen, en Socinianen, de Mennoniten, en zulk Volkje te keer gaat. Gy begrypt wel, dat ik daar niet naar luister, maar over geheel iets anders denk? Als hy dan eindelyk zwygt, zeg ik met veel vriendelykheid: *Broeder, ik heb er niets by te voegen; gy toont, dat gy in de Leer onzer Vaderen welgeleerd zyt.* Dan buigt het Manneke zich, vol zelf-vertrouwen, en roemt overäl, dat Dominé er niets heeft by te voegen: ô, van harte gun ik hem die haanenveer op zyn muts!

Het tweede geval is dit, en dat is nog boozer! Des Zomers kryg ik zeer veele aanzienlyke en ryke Lieden, die hier of Buitenplaatzen hebben, of er gelogeerd zyn, ter Kerk. Gy, myn Heer Leevend, hebt zeker genoeg waereld-kennis, om my toe te staan, dat dit juist de gevaarlykste Toehoorders niet zyn? De meeste deezer Lieden bemoeijen zich niet veel met het Godsdienstige. Veelen weeten niet eens, wat Gereformeerde, wat Christelyke Godsdienst is. Voor zulke goude Torren behoef ik althans noch te denken, noch te spreeken. Zy komen niet, om naar my te luisteren; zy komen alleen, om eens in de Kerk te gaan. Maar daar komen echter ook wel, te hooi en te gras, eens anderen: Deftige Matroonen, niet zeer jong meer, oud Hollands Gereformeerde liefhebbers des openbaaren Godsdienst. Deeze Lieden zouden wel rasch de Kerkwoorden missen, en hunne geliefde Orthodoxe klanken. Onder het zingen kyk ik den winkel eens over. Zie ik schaapen van den grooten stalle, dan plooi ik vooreerst myn weezen zéér rechtzinnig, *hem!* zo lang tot ik den gereformeerden kerkgalm wel beet heb; en dan, sta vast. Ik begin met het geliefde woord, *Drieëenig God!* Gy begrypt wel, dat ik dit woord op myne wys versta? — *De eensgezindheid der middelen ter onzer eeuwige behoudenis.* Ik bedien my naauwkeurig van alle zulke woorden, die myne toehoorders stichten; en daarom galm en dreun ik van: *Jehovas Keur- en Lievelingen, Vaders Kinderen, Verworpelingen;* van *Adams rampvollen val;* van *eeuwige verdoemenis,* de *bloedige Heilverdiensten.* Van zulke termen kan ik my met ruimte bedienen: want Christus heeft zeker genoeg voor ons gedaan, als wy ook maar genoeg doen willen. Zy gaan wel gesticht in hunne koetzen en fargons. Dominé wordt verzogt, gehaald, t'huis gebragt; en dewyl ik niet kan speelen, en geen halve fles wyn drinken, erger ik niemand. Ik praat altoos met de Dames: beäntwoord met geduld en beleefdheid ook de zotste vraagen; praat over de Studie van de Mode, de Physica; stel wel eens een Telescoop, of wys op de Globe waar, by voorbeeld, Babel en Jerusalem gestaan hebben. Ik leen de Vroompjes een Preek; en de anderen. een fraaije zedelyke Roman. Myne Vrouw begrypt ook duidelyk, dat ik, zullen wy brood hebben voor ons en vyf Kinderen, zo doen moet; dat zy my ook in dit stuk eene hulpe tegen my over is. Het is een schrandere wel opgevoede Vrouw, niet *uit noodzaaklykheid* door my uit het gemeene volk genoomen. Zy stuurt zo wat tusschen de Waereld en het naauwgezette door; doet kleine diensten met bevalligheid, en wordt allen alles. Wat zullen wy doen? Wy hebben elkander lief, maar wy dienen ook eetend te blyven.

Zie hier nog eenige middelen, waar van ik my bedien: komen

er lieden van een goed burgerlyk gedrag hier woonen, welken men hunne Attestatie weigert, om dat men daar zegt, dat *zy niet zuiver in de Leer* zyn, dan noodig ik hun evenwel ten Avondmaal. Dit niet alleen; ik poog zelf zulken, die ik weet, dat nog geen Christenen zyn, maar altoos met versleten bedenkingen en malle zwarigheden voor den dag komen, te beweegen, dat zy ten avondmaale komen, en zeg: *zeg my maar niets; ik zal u niets vraagen.*

Nooit ga ik om met zulken, die eerlyk genoeg zyn, om zich af te scheiden van de Publique Kerk. Ik groet hun; ja maar, zo als men een Jood of Heiden zoude mogen doen, al was het geheel Zuidhollandsche Sinodus daar present. Is myne nieuwsgierigheid, die ik echter op eene derde plaats voldoe, gestild, dan myde ik zulke Menschen; want wat kon ik het helpen, dat ik hun ergens gevallig aantrof? – tusschen ons, ik wist wel, dat zy daar zyn zouden. Dien ik uit verpligting eens te gaan by anders denkenden, dan sluip ik, om myne kudde niet te ergeren, de agterdeur uit en in; maar nooit ga ik by die, die zich hebben afgescheiden: zo zot ben ik niet. Ik zie ze ook ongaarn in de Kerk. Zy hebben te veel een oog in 't zeil; en hun toe te roepen: *Mundus vult decipi,* zou zich daar slegt laaten hooren, al wierd my al eens niet toegeroepen: *decipiatur ergo!* Ik weet wel, dat zy my om myne groote omzichtigheid weinig achting toedraagen, hoe veel smaak zy ook in my als een Man van studie en smaak hebben.

Mooglyk zult gy my, al was het maar welstaans halve, vraagen: *Kan dit bestaan met de pligt van een eerlyk Man? Handelt gy in deezen braaf; hebt gy vrede met u zelf?* Wat zal ik zeggen? Zullen wy de Kerk reformeeren, dan hebben wy lieden van uwe bekwaamheden hoognoodig. — Hierom dan zal ik niets voor u verbergen. *Het kan niet anders.* Dit stelt my, dit moet u eens gerust stellen. Gy moet my niet alleen beschouwen als Mensch, maar als een Mensch, dat in veele betrekkingen staat met anderen: als Zoon moet ik myne Ouders niet van verdriet doen sterven; als Man en Vader moet ik voor myn huishouden zorgen. Zyn dit ook geene pligten? „Is hy, die zyn huishouden niet bezorgt, niet erger dan „een Ongeloovige?” Moet ik eene lieve Vrouw, moet ik onnozele Kinderen berooven van een zeer sober Tractement, en overgeeven aan gebrek, en al de verachting, die behoeftigheid overal verzellen? Weet ik, of men my in eene andere Gemeente zal ontfangen? Kan ik dat veilig onderzoeken? Kan ik, zonder daar zeeker van te zyn, myn afscheid neemen, al woogen andere pligten eens weiniger by my? Stel u eens bedaard in myne plaats. Bedaard, zeg ik. Want ik verkies geen Enthusiast tot mynen Rechter. Myn bloed kookt niet meer in myne aderen; die tovery is verdweenen: zelden duurt die koorts nog, als men reeds in de dertig jaaren heeft, en zich meer ophoudt met denken dan verbeelden.

Zie hier eene der pynstillende middelen. Voor eerst, niemand heeft de magt om te zeggen: *dit zult gy leeren, en niets anders.* Doet men dit? dan moeten wy ons daar tegen verzetten; indien het geen men wil, dat wy leeren zullen, strydt tegen het Godlyk bevel. Nu zult gy mooglyk zeggen, „goed, maar als gy evenwel „belooft, iets, wat ook, te leeren, en gy weet, dat gy daar voor, en „daar voor alleen uw Tractement krygt, dan moet gy, wilt gy een

„eerlyk Man blyven, dat iets leeren, 't welk gy belooft hebt te zul-
„len leeren; want het is een vrywillig door u aangegaan con-
„tract; verbreekt gy dit, en laat gy u evenwel betaalen als of gy
„het hield, dan zyt gy een slegte kwant..." Niet zo haastig! Laat ik u de zaak eens in een ander licht voorstellen.

Stel eens, dat gy tot my zeide: „zo gy bewerkt, dat ik zeker
„Geschrift van dien Heer, die daar woont, eigenhandig geschree-
„ven, voor drie uuren heb; dan zal ik u zo veel tot uw belooning
„daar voor geeven; *maar* gy moet den weg, dien ik u zal opgee-
„ven, volgen, en geen anderen. Het slaat daar negen uuren: kryg
„ik het een kwartier laater, en hy woont drie uuren van my af,
„dan is het voor my van geên het minste gebruik." — Stel, dat ik den voorslag aanneem, maar my van een veel korter weg bedien, waar door ik het geschrift zeer zeeker voor den bestemden tyd kan leeveren. — Verdien ik in zo een geval myn loon niet?

Tegen my is gezegd; „als gy uwe Boeren in den hemel kunt
„brengen, zult gy 's jaarlyks voor die leverantie zes honderd en
„vyftig Gulden, nevens nog eenige kleinigheden genieten. Deezen
„weg moet gy inslaan; van deeze middelen moet gy u bedienen;
„neemt gy dit aan?" Ik zeg: *ja;* en dat wel van ganscher harten.— Maar ik ben er beter agter; ik weet een weg, die regt uit regt aan loopt; ik weet middelen, die niet feilen; ik breng er myne kudde. Zy komen daar zy weezen moeten. Ik voldoe des aan het groot oogmerk; en ontfang met veel ruimte myn salaris.

Laat ik u al eens toestaan, dat ik eene Politique misdaad bega; hoe veel weezenlyk en ver voortloopend kwaad koom ik dus doende vóór! Overweeg het geen ik als Zoon, als Man en Vader gezegd heb. Bedenk, welke twisten, en Kerkgeschillen ik voorkoom; hoe ik alle ergernis, daar uit ontstaande, weer; hoe alles in rust en domme sluimering blyft inslaapen; en aan de vyanden des Euangeliums geene geleegenheid gegeeven wordt, om met ons allerheiligst Geloof te spotten, of op ons een zweem van belachlykheid te werpen! — Zo veel goeds werkt myne voorzichtigheid uit; en wie wordt geërgerd, benadeeld?

Ondertusschen geef ik myne Toehoorders gezonder begrippen. Ik predik het Euangelie met aangenaamheid, en dat alleen door voorzichtig my te bedienen van eenige dubbelzinnige uitdrukkingen; de uitlegging daar van aan het oordeel der kundigen overlaatende: met het dommer gedeelte des Volks is niets te beginnen.

Maar, bega ik nog wel eens, strikt gesprooken, eene Politique misdaad? 't Is waar, ik voldoe niet aan myne belofte; maar ik doe veel meer. Ik beloofde valschheid te leeren, ondergeschoven Leerstelsels te verdeedigen, en ik leer waarheid, en volg geenen regel dan dien van Jezus en zyne Apostelen. Ik ondermyn een valsch systéma, en voorbereide de Menschen tot de Leer des Euangeliums. Het is des billyk, dat ik myn armzalig Tractementje ontfange.

Mooglyk zult gy my beklagen, en zeggen: myn Vriend, ik beken,
„dat uwe omstandigheden moeilyk zyn; evenwel volg het voorbeeld
„van weinigen – ga over tot eene andere Gezindheid in de Christen-
„Kerk." – Onnoodig: „die gezond zyn hebben geenen Medicyn-
„meester noodig, maar die ziek zyn." Daar hoort men waarheid, en zelden dwaalingen; immers geene, dan voor zo verre zy hem

die spreekt bevallen; men bant er niet; men dryft er niet uit, als men die voor gedagten van feilbaare Menschen houdt; zy staan in geen verband met het stelzel der waarheid daar geleerd.

Neen, allerbekwaamst Jongeling: „de Publique Kerk moet in de Kerk gereformeerd worden.” Ter bereiking van dit Godvrugtig oogmerk, heeft men bedaarde Erasmussen, denkende Grotiussen, gematigde Melanchtons — uitmuntende Willem Leevends noodig; geene heethoofdige Luthers, driftige Hussen, onvoorzichtige van Pragen; om hunne soortgelyken in ons Vaderland niet te noemen. Eene bede hebbe ik nog te doen; zy is deeze: by al, wat u dierbaar, by al, wat u heilig is, word in de Publique Kerk Predikant; indien gy van herten gelooft, dat Jezus is de Messias. Onuitspreekelyk veel nuts zult gy, met zulke talenten uitgerust, kunnen doen!

Wy, bedenk dit wel, wy moeten ondermynen, als wy niet kunnen afbreeken. Wat schaadt het, door welke middelen wy het Gottisch Gevaarte van Scholastique Dwaalingen om ver haalen, als het ons te doen is, om op deszelfs puinhoopen een beter gebouw te stichten? Laaten onze oude Styfhoofden eerst in vrede ontslapen; dan kunnen wy allen, die nu verborgen zyn, de handen in een slaan. Gy komt nu reeds by ons, hoe jong gy zyt, in aanmerking. Geloof my, gy zult in de Kerkelyke Historie onzes Vaderlands eene *Epoque* maaken. Spreek maar niets van uwe gevoelens; vooräl schryf niet! Werk voor het aanstaande; dan zult gy ook eens met volle ruimte worden uitgestooten.

Met de grootste achting en verwondering over uwe ongemeene talenten, noem ik my

Uw Vriend,
* * *

AGTSTE BRIEF.

DE HEER WILLEM LEEVEND AAN DEN EERWAARDIGEN HEER * * *.

Geleerde Heer!

Myne verwondering over den inhoud van den Brief, door u aan my gezonden, is zeer groot. Hoe kon zo een voorzichtig Man besluiten, om my, zo weinig by u bekend, zulk een allergewigtigst geheel mede te deelen! Hou u echter van myne geheimhouding verzeekerd: ik weet, wie gy zyt, doch wil het niet weeten; daarom zal ik in het afschrift, dat ik van deezen Brief maak, uw naam niet invoegen. Gy hebt my vertrouwd, en dit stelt my buiten staat, om u daar immer berouw van te doen hebben. Indien gy my niet in uw vertrouwen had genoomen, dan zoud gy my een zeer groot verdriet gespaard hebben: het is dit, ik zoude dan niet hebben geweeten, dat er alweêr een eerlyk Man minder is, dan ik my gevleid had; en dit zeker grieft een' Man, die zo gaarn wel denkt over zyne Mede-Menschen. Hoe weinig verleidens hebben nu *uwe* breede lofredenen; zy zyn my zelf verdagt! Ik weet ook wel, dat ik die niet kan verdienen.

Uit deeze ronde inleiding, zult gy wel begrypen, dat ik met u magtig in manier van denken verschil. Ik acht het naauwlyks der

pyne waardig, u daar de redenen van te zeggen. Evenwel, de achting, die ik heb voor uwe bekwaamheden, dwingt my om u te zeggen, welke bezwaaren ik tegen u inbreng. In zo verre wil ik uw Vriend zyn. Ik zal ernstig en bedaard schryven: mooglyk heeft dit wel eenigen invloed op u, indien het ten minsten waar is, dat gy eenige achting voor myn oordeel hebt; hoe verrukt zou myn ziel zyn, zo ik u van gedagten deed veranderen; hoe zoude ik my voor uw Vriend verklaaren, als gy uwen rang van een eerlyk Man handhaafde!

Ik ben nog jong, en laat my op myne Menschen-kennis weinig voorstaan; maar my is echter bekend, dat men wel eens bewyzen, die ons zelf niet voldoen, voorwendt, om eene zaak, die wy willen rechtvaerdigen, eenigen schyn te geeven; en dat wy eindelyk de *dupe* van ons eigen vernuft worden. Dit gaat gemakkelyker, naar maate wy meerder gevat zyn op de bedriegelyke sluitredenen eener spinnewebbige Schoolsche Logica. Dit in het oog houdende, zal ik met die bescheidenheid, die een begunstigd Discipel van den braaven Professor Maatig betaamt, uwen Brief beantwoorden. Vergeef my des, als ik u wat lang ophoude; ik heb de kunst nog niet fix om met weinige woorden veel te zeggen.

Wat verwagten alle braave verstandige Menschen van een eerlyk Man? Dit is het minste: dat de eerlyke Man nooit spreekt tegen zyne gedagten. Ik spreek hier niet van een eerlyk Man, die eenige oogenblikken onder de magt van deeze of geene drift staat; maar van den bedaarden eerlyken Man, den eerlyken Man, die eenpaarig, zonder vervoering handelt.

Maar kom aan, ik zal het woord eerlyk Man eens in de allerruimste beteekenis des woords opvatten. Hebt gy, toen gy uw examen doorstond, gesprooken zo als gy dagt? Gy zelf zegt: *ik heb beloofd valschheid te leeren, en ik leer waarheid.* Gy hebt des uw uitmuntend ampt aanvaard als een veinsaart. Een door eerlyk, doch driftig Predikant Heftig, wist hy dit, zoude kunnen zeggen: *gy hebt den Menschen niet geloogen, maar Gode:* maar ik vraag u: *is het ook geöorloofd kwaad te doen, op dat het goede daar uit voorkome?* en gy zelf zult zeggen, neen.

Gy leert ook geenzins den Catechismus, het geen gy beloofd heb; gy leest alleen de Zondagen af, maar gy verhandelt geen eene Grondstelling, die de Gereformeerde Kerk hier karakteriseert, en zy in den Catechismus voor beweezen houdt. Stel het volgende geval. Er komt eens iemand by u, die zeide: „Dominé, ik hoor zo „veel praaten van Catechismussen, en Confessien; ik hoor de eer- „ste de Heidelbergsche, de tweede de Augsburgsche, of van Hans „de Rys noemen: wat zyn dat toch voor dingen? Maar vooral, „wat is toch de Heidelbergsche Catechismus? Daar ben ik het „meest benieuwd naar." Zoud gy dan tegen zo een Man zeggen: „In dien Catechismus wordt ons geleerd, dat er maar één God is; „dat Jezus voor alle berouw hebbende Zondaars voldaan heeft; dat „wy Menschen eenen vryen wil hebben, en daarom ook alleen aan- „spreekelyk zyn voor onze daaden; dat wy allen zullen opgewekt „worden en eeuwig leeven?" Deeze Leerstellingen, dit weet gy zeer wel, karakteriseeren dit beruchte Boekje geenzins. Gy misleidt des den geenen, die u genoeg vertrouwt, om by u onderrichting te

zoeken; en gy zyt overtuigd, dat gy hem misleidt. „Gy hebt be-„loofd den Catechismus te leeren, voor zo verre die met Gods „Woord overëenkomt; gy hebt ook beloofd valschheid te leeren, „en gy leert waarheid." Hier, dunkt my, spint gy u zelf zo al taamlyk in den war. Is het ook eerlyk, dat men door gebaarden goedkeurt, juist dat geen, 't welk men of verfoeit, of waar mede men den gek houdt? Moogt gy dit doen, als gy bezig zyt om anderen in den Godsdienst te onderwyzen? Wordt gy niet betaald voor uwen arbeid? Het Godsloontje is sober, maar de Souverein geeft niet meer; dit wist gy; en gy naamt evenwel die conditie aan. Mogen wy zo verre de spraak misbruiken, dat wy daar door juist het tegendeel te kennen geeven van het geen wy meenen? Waar blyft, indien men dus met woorden mag speelen, de trouw, die grondslag van alle Maatschappyen? Schaamt gy u niet dus te doen, als gy op den stoel der waarheid voor het Volk spreekt? Moet uw loon u niet in 't aangezicht vliegen, als gy het ontfangt, en gy, in plaats van opbouwen, schurkagtig ondermynt? als gy listig afbreekt? Spreekt gy, om niet verstaan te worden. Spreek dan gelyk de Roomsche Geestelyken; dit is wel even dwaas, maar echter veel eerlyker. Het Volk is ten minsten door den klank gesticht. Maar gy bedriegt uwe toehoorders.

Indien gy u nu nog by de eerlyke Lieden durft voegen, dan kan ik my naauwlyks vleyen met de hoop, van u te zullen overtuigen, hoe weinig recht gy daar op hebt. Wat is de reden, dat ik iets belyde? Immers geene andere, dan om bekend te maaken, wat, en op wat grond men iets voor waaragtig houdt. Gy geloofde geene der Leerstukken, die den Gereformeerden Godsdienst karakteriseeren; gy laat echter den heiligen naam uwes Gods daar over aanroepen; en uw houding getuigt, dat gy *amen* zegt. Gy laat u omhelzen door uwe Ouders, gelukwenschen door uwe Vrienden; de Kerk ontfangt u, in al de eer en het voordeel der rechtzinnige Leeraars; en gy lacht met dit alles, juist of het eene onschuldige aartigheid ware; waar by niemand lydt, en die elk vermaakt. Gy bedriegt elk, gy spot met den Souverein. Zy bezoldigt u, om het systema van Dord te prediken; gy belooft, gy bezweert, dit te zullen doen; gy doet net het tegendeel. Weet gy wat; tusschen ons gezegd, gy zyt een listige schurk. Is dit wandelen in die edele eenvoudigheid, die eenen Prediker van den Godsdienst der Christenen betaamt?

Gy verkeert met zulken, die of ten last, of ten minsten onverschillig zyn; en die, buiten hunne rechtzinnigheid, niet voor u bereekend zyn. Gy schuwt eerlyke Lieden, die zich hebben afgescheiden van eene Kerk, wier Grondleer zy niet voor Euangelisch hielden. Gy noodigt (en dat staat u niet vry,) ten Avondmaale zulken, die geene Attestatie kunnen krygen; ja zelf Lieden, die gy zeer wel weet, dat niet slegts niet Gereformeerd, maar zelf die geen Christenen zyn. Gy laat een bedilziek onkundig Deist, wier beuzelagtige Schriftjes gy kent en zeker belacht, hoe veel verschooning gy ook voor hem in zyne te groote galagtigheid weet te vinden; (iets, dat gy niet zult durven ontkennen;) gy laat, zeg ik, een Deist toe, gedagtenis te houden van den dood des Zaligmaakers, die in de waereld gekomen is, om *ons* met God te verzoenen:

Versta my wél, *ons* zeg ik met God, niet God met ons; dit denkbeeld is veel te onschriftmaatig, om by my eenig gewigt te kunnen hebben.

Eet met hem in uw huis een stuk brood, drink een dronk wyns, ter gedagtenis van den dood des grooten Socrates. Is hy een eerlyk Man, (maar ik heb wat naauw gezette begrippen van dat schoon karakter, en breide die veel verder uit dan tot het hebben en houwen,) gaarn zoude ik die plegtigheid met hem vieren.

Dit alles doet gy, deed gy reeds veele jaaren; en zegt uw geweeten u daar niets onäangenaams over? Dat een jong, driftvol door de omstandigheden weggesleept, weinig onderweezen Mensch, dat in al de druktens eener oproerige waereld leeft, niet altoos de stem van zyn geweeten hoort; dat hy een ondoorzoekend geweeten een gerust geweeten noemt, dit begryp ik; maar! dat een Man van uwe jaaren, uw doorzicht, in uwe afzondering, een listig gevormd plan, koelzinnig, ja met eigen zelfvoldoening, blyft volgen; een Man, die denkt, die niet spreekt, dan om te leeren en te stichten; een Man, wiens hoofd-bezigheid hem bepaalt by God! by dood en eeuwigheid — daar over beeft myn hart. Gy wendt echter zekere gerustheid voor: willen wy den aart dier gerustheid eens onderzoeken?

De groote kenner van Menschen en zaaken, Salomon, zegt: *die in oprechtheid wandelt, wandelt zeker.* Die in oprechtheid wandelt, behoeft buiten zich geene geruststellende redenen te gaan zoeken. Zyn verlicht geweeten, zyne bedaarde zielsgesteldheid getuigen hem, dat hy in oprechtheid wandelt. Het angstvallig uitzien naar redenen voor ons doen of laaten toont reeds, dat er iets niet richtigs gedaan is. Als ik eens weet, dat ik zeer zeker op den regten weg ben, vraag ik niet geduurig, ben ik wel op den regten weg? Als ik weet, dat ik een stuk gouds, 't welk eens den toets doorstond, by my heb, leg ik het niet geduurig weêr op de schaal. In het eerste geval stap ik yverig voort, om myn doel te bereiken; in het tweede, maak ik het allerbeste gebruik van dien schat.

Gy zegt dan voor eerst: *men moet de Kerk in de Kerk reformeeren.* Dit is reeds tot verveelens toe herhaald, en kan op de lyst der *Loci communes* geplaatst worden. Goed! Hervorm de Kerk in de Kerk; handel slegts eerlyk, kom er voor uit. Een Hervormer, zonder moed, maakt zyn eigen zaak verdagt, en vordert nooit. Om dien moed te bezitten, behoeft men noch zo onvoorzichtig te zyn als *Hus*, noch zo opstuivend als een eerlyke ruwe *Luther*; men behoort echter zo braaf te zyn als *Erasmus*, en zo goedwillig als *Melanchton.*

Bedenkt gy ook wel, welke Kerk gy Hervormen wilt? De Hervormde Kerk zelf: 't is die Kerk, waar van gy getuigt hebt, dat zy alleen de waare Zaligmaakende Leer heeft; wat valt er in zo eene Kerk te hervormen? Men smaale zo veel men wil op eenen beminlyken Erasmus; men schempe op zyne zagte tot lafheid overhellende gesteltheid; die zelfde Erasmus durfde echter de dwaalingen der Roomsche Kerk aantasten, en dat wel openlyk; en dat wel met de uitmuntendste wapens, die het gezond oordeel, de smaakelyke boert, en een heilig leven kunnen aanvoeren. Hy, die wel eens zeide: *als de waarheid oproerig is, haat ik haar*, wierd

zo wel de geessel als de glorie der Munniken; en gy weet, dat dit gespuis, getergd zynde, niet te verachten is. — Hy kwam er voor uit, dat de Kerk hervormd moest worden. Maakte hy daar van, geduurende zyn geheel leven, niet zyne voornaame bezigheid? Zyn vernuft, zyne oordeelkunde, zyne groote geleerdheid wierden tot dit uitmuntend einde altoos aangewend; ook als hy domheid en ontucht met schorpioenen strafte.

Waar in bestaat nu uwe Hervorming? Daarin: „dat gy zulke „waarheden, die gy, als alleen Zaligmaakend zynde, beleeden hebt, „verraaderlyk ondermynt; daarin, dat gy Leerstellingen, die gy, „als zielschaadelyk hebt afgekeurd, en beloofd hebt uit te roeijen, „onder de hand begunstigt, ja, uitbreidt."

Laat ik eens onderstellen, (hoewel. dit is uw geval niet,) dat gy, toen gy uwe Belydenis deed, ter goedertrouw handelde, maar dat gy naderhand gezien hebt, dat andere Christen Gezindheden veel zuiverder de Leer des Euangeliums predikten; dan blyft nog de vraag: schikt de Souverein van den Lande u dan uw Tractement, (hoe groot, of hoe klein dat zy, doet er niet toe; gy wist, hoe veel zy geeft,) om daar voor in haare Kerken de verŏordeelde gevoelens der andere Christen-Leeraars in te voeren? Doet zy het? Kom er voor uit. Gy weet beter, en tevens, dat indien uwe verraadery ontdekt wordt, die zelfde Souverein u zoude versteeken van de bezolding; vermits gy uwe belofte breekt. Als een dief kon zy u te recht stellen; want gy neemt geld naar u, waar op gy geen het minste recht hebt. En zoud gy, in zo een geval, over onrechtvaardigheid, over vervolging kunnen klaagen? Dit zeker heeft te weinig schyns, immers by Menschen, die wél denken, en wél doen; zy zoude u straffen, niet om dat gy leert, het geen gy voor waarheid houdt, niets minder! Getuigen zyn de openbaare Kerken van alle Gezindheden, waar in elk God dient naar zyn best inzien; Kerken, die wel degelyk door den Souverein beschermd worden, tegen alle geweld en baldaadigheid: maar zy zoude u straffen, om dat gy u hebt laaten beloonen voor het ondermynen van een Gebouw, 't welk gy behoorde te versterken; om dat gy dit. onder het plegtig aanroepen van Gods naam, beloofd hebt te zullen doen. En noemt gy dit nog de Kerk hervormen? Laaten wy nu nog eens zien, of gy uwe Toehoorders wel gezonder begrippen geeft?

Gy zelf verdeelt (en dat aartig genoeg,) uwe Toehoorders in drie rangen. Sommigen zyn zo dom, dat zy niets, van alles wat gy zegt, verstaan; gy hebt Zomerkalanten, en daar onder zulken, die gy, nopens uwe rechtzinnigheid, gerust stelt door eenige Orthodoxe Kunstwoorden, en den geliefden Kerkgalm; gy hebt Toehoorders, die eveneens denken als gy. Wie van deezen krygen nu gezonder denkbeelden van God en Godsdienst? Zeker, geenzins de eerste soort. Zy verstaan u niet; zy kunnen u niet verstaan. Deeze Menschen leeven en sterven des in die onkunde, waar in gy hun gevonden hebt. Deeze Menschen grenzen zo na aan het Dierenryk, dat zy niet voor uwe verantwoording komen. De Inbeelding is by deeze Lieden verstand; de vooroordeelen zyn de richters hunner bedryven; hunne zeeden zyn zo grof als hunne smaak; hunne genietingen zyn geheel zinlyk. De tweede soort

wordt door u bedrogen; om dat gy spreekt zo als zy gelooven; zy gelooven, en moeten gelooven, dat gy denkt, zo als zy denken; gy versterkt hen dus in hunne dwaalingen. Twee groote deelen der Toehoorders blyven des onhervormd. Het overige zeer klein getal behoeft van u niet te leeren: *wat is waarheid?* Dit zyn gezonden, *die geenen Medicyn-Meester noodig hebben;* en zulken te doen Medicineeren, keurt gy zelf af. Gy zyt des door u zelf geöordeeld, en een onnutte Dienstknegt; blyft gy dit? nooit kunt gy ingaan in de vreugd van uwen Heere.

Willen wy nu ook eens zien, welk zedelyk kwaad gy door uwe politique misdaad voorkomt? Vergeet echter niet, dat eerlykheid en goede trouw bronnen zyn van zedelyk goed: vergeef my deeze noodige herinnering.

Gy komt den dood uwer Ouderen voor: fraai gevonden! Om hen in 't leven te spaaren, bedriegt gy hun. Om uwent wil bloos ik. Uwe Ouders zyn styf Ortodox; hoe oprechter zy zyn in hunne belydenis, hoe moeilyker voor u het geheele geval wordt; dat beken ik gaarn, en dit is nog de beste verdeediging, die er voor u te vinden is. Echter maakt men van het besterven des afvals eens beminden Zoons veel meer geruchts, dan met de waarheid en ondervinding strookt. Geen Vader, zo veel ik weet, kreeg daar eene Beroerte van; geene Moeder bestorf zo eene verandering in haars Zoons denkwyze; ook niet al wordt die Zoon Leeraar by andere Protestantsche Gemeentens. In 't eerst verwekt dit wel eenige verwyderingen, moogelyk eenige hardigheden; maar van onterving, om eene misdaad van deezen aart, hoorden wy, zo ik het wel heb, nog nimmer. En indien de kwaadaartigheid al eens zo verre ging, dan vertrouw ik, dat de Souverein, in een land van vryheid en recht, wel in staat zoude zyn, om deeze verkeerdheden buiten effect te stellen. Eene vastmaaking van zo veel der nalaatenschap, als men konde vastmaaken, is wel eens het gevolg; doch wie zou zich deeze onrechtvaardigheid niet, ter liefde voor de waarheid, blymoedig getroosten? Vrouwen zelf weeten wel eens, terwyl zy zich met verontwaardiging daar aan stilzwygend onderwerpen, Mannen een voorbeeld te geeven; en gelooven, dat zy dan nog niet meer dan in oprechtheid wandelen. Doch, als zo een Zoon of Dogter zich van de publique Kerk afscheidt, en zich in allen opzichte pligtmaatig en dankbaar gedraagt omtrent Ouderen, nuttig poogt te zyn, en zy waarlyk voor God, en die welken hun kennen, gemoedelyk leeven; als men niet doldriftig verdraagzaam is, als men niet onverschillig wordt, geen party aanhangt, overäl daar gepredikt wordt gaat, en Avondmaal houdt by die Christenen, met welken men het naast overeenkomt, dan komt by tydverloop alles wel weêr te recht. De Natuur wordt gehoord, ook als de Orthodoxie sterk spreekt. De afkeer van zo een Zoon of Dogter, uit drift gebooren, verkwynt, en verkeert in medelyden; dit medelyden wint en verzagt het hart. *Och,* (zegt de vertoornde Vader,) *het is myn kind! dit is het eenige geval, waar in het tegen my opstond; het dwaalt; God kan het te recht brengen:* Alle ongenoegens wyken: de verzoening volgt wel rasch.

Maar stel eens, dat de uitkomsten min gunstig zyn, blyft het daarom minder uw pligt, eerlyk te handelen? Staat het aan uwe keur, is

het iets, dat gy doen of laaten kunt, uw geweeten te volgen? Moet gy niet zo wel waarheid als deugd prediken?

Ik weet het, myn Heer, daar zyn schrikkelyke Menschen! Niet veele jaaren geleeden sterft hier, hier in onzer beider Vaderstad Amsteldam, eene Moeder, onverzoend met eenen snikkenden ongelukkigen Zoon, dien zy ontërft, om dat hy, tegen haaren wil, een deugdzaam Meisje van goeden huize, zonder geld, trouwde. Zy weert hem, zyne knielende Vrouw, zyne twee onnozele Kinderen, met stervende handen van zich af; zy sterft, en druischt onverzoend in het Gericht van den Almagtigen. . . . . De pen valt my uit de hand.

Maar zulke gruw'len zyn, ô vreugd, zeer ongemeen:
Natuur brengt Monsters voort; deez' Moeder was er een.

Gy verhindert hier door veel moeilykheden enz. Maar welke moeilykheden zyn er ontstaan, toen onlangs twee Proponenten, of eigenlyk Studenten, waar van een zelf in het Staaten-Collegie gewoond had, tot andere Gezindheden overgingen? Gaande de eene by de Remonstranten, en de tweede by de gemaatigde Doopsgezinden het Predikampt waarneemen.

Toen, voor meer dan dertig jaaren, zeker nog leevend Predikant, door allerlei treeken en bedriegeryen, zich in de publique Kerk wilde handhaaven, en eindlyk den rug keerde aan zyne beste Vrienden in die Kerk; wat zyn er toen geheele Bibliotheeken van Schot- en Laster-Schriften uitgekomen! Geen braaf rechtzinnig Predikant zal u haaten, om dat gy met hem in denken verschilt; zo gy maar, als een eerlyk Man, daar voor uitkomt. Geen Professor Maatig, geen Dominé Veldenaar, zullen u met kleinachting beschouwen; maar onoprechtheid is altoos verachtlyk; en in eene zaak van zo veel gewichts, is zy onverantwoordelyk. Beide deeze Mannen prediken het welverklaard systema van Dord. Met uwe Jesuitische onderscheidingen van Politique en Zedelyke misdaad bemoei ik my niet.

Uwe eloges, hoe voldaan ik ook over my zelf ben, zyn voor my niet gevaarlyk. Indien ik eene Epoque in de Kerkelyke Historie moet maaken, zulks zal niet zyn ten koste van myn eer, of geweeten. Myn eer, myn hart, myne gedagten zyn de mynen: verstaat gy deeze hartige taal?

Ik weet, dat gy bekwaam, geleerd, onberispelyk zyt; uit dien hoofde neem ik belang in u. God zal oordeelen; maar wee u, indien gy, uit waereldsche belangen, tegen uw licht blyft aanzondigen. Breng zulk een smaad niet over den besten Godsdienst, my als nog bekend. Zo u de vrede uwer ziel dierbaar is, bedank voor uw ampt; neem, zonder opschudding te veroorzaaken, een eerlyk, bedaard, gemoedelyk afscheid; ga dus uit eene Kerk, wier karakteriseerende Leerstellingen gy verwerpt. Vervoeg u dan, openlyk en niet onderkruipenderwyze, by die Gezindheid, waar gy alles moogt leeren, zonder ergens dan aan het Euangelie gebonden te zyn. Men zal zeker een eerlyk verstandig Man, met zyn Huisgezin, voor behoeftigheid bewaaren. Gy zult rust in uw geweeten hebben, en uwe talenten op de beste wyze aanleggen. Ga niet voort met u te verwyderen van zulken, die met u het zelfde denken, en tegen wien gy niets kunt inbrengen, dan dat zy eerlyker gehandeld hebben dan

gy: zie er alleen uit, dat de Souverein niemand om zyne denkwyze versteekt van vast bepaalde voordeelen. God heeft myne familie met goederen gezeegend; ik hebbe vermogende Vrienden: ik wil overäl, meer door daaden dan woorden, uw Vriend zyn. — Verkiest gy dit niet, schryf my dan nooit meer; want ik zoude om niets ter waereld in Briefwisseling gewikkeld worden, met een Man van uw geveinsd karakter. Uw Naam blyft by my een geheim. Zo rasch ik deezen gecopiëerd heb, zal ik hem eigenhandig adres geeven. Ik ben, is het mooglyk,

Uw geneegene Vriend en Dienaar,
WILLEM LEEVEND.

NEGENDE BRIEF.

MEJUFFROUW CHRISTINA HELDER AAN DEN HEER PAULUS HELDER.

Waarde Broeder!

Dat een Brief van mynen waarden Helder, wat hy dan ook goed moge vinden daar in te zetten, my aangenaam is, daar van kunt gy zeer gerust zyn. Dat gy my, in zo veele maanden, niets schreef, verwonderde my zo zeer niet, als het my wel bedroefde. Ik ken myn Broeder; ik weet, dat, welke gebreken hy zich ook moge inbeelden niet te bezitten, hy echter altoos sukkelde aan eene vry heevige styfhoofdigheid, die hem doorgaans belet te zeggen: *toen ik dit deed, had ik ongelyk;* en dat wel, wanneer zyn eigen hart hem dit herinnert.

Dat myn laatste Brief u niet zo wel beviel, als alles wat ik u ooit geschreeven heb, geloof ik; doch dat spyt my recht: want wees gerust, Pauwtje, dat ik u nooit eenen Brief gezonden heb, die zo nuttig voor u zyn moest, dan juist die Brief. Ik voorzie, dat deeze, hoewel met het beste oogmerk geschreeven, en om my zelf te rechtvaardigen, u niet veel welkomer zal zyn. Poog echter dien met wat meer voordeel te leezen.

Gy weet, dat ik noch kwalykneemend, noch styfzinnig ben, dat ik zeer geschikt ben. om uwen goeden raad (trouwens dien van anderen, voor wie ik achting heb,) met dankbaarheid aan te neemen en te gebruiken. Maar ik sta met dit alles niet toe, dat myn Broeder eenig gezag over my heeft, al ware hy ook twintig jaar ouder dan ik, en al had hy zesmaal de geheele waereld om gereist. Niemand dan zyne en myne tedergeliefde Ouderen hebben dat geëerbiedigd recht omtrent my; en dat recht hebben zy, zo veel ik weet, niet op u overgedraagen.

Wilt gy my uit broederlyke liefde, vermaanen, waarschuwen, te regt helpen; ô dit is uitneemend vriendlyk, mids dat ik u dien dienst op dezelfde wys moge vergelden. Deeze voorwaarde is zo billyk, dat er geene weigering op vallen kan: ik ga er my naar schikken.

Geloof niet Broertje, dat, ofschoon gy niet schuldig staat aan zulke ongeregeldheden, die sterk in het oog vallen, gy echter kunt

zeggen: wie overtuigt my van gebreken! Uw Brief versterkt my in die gedagten...... Laat ik oprecht handelen, terwyl ik u uit dien Brief beöordeel. Kende ik uwe hand niet, ik zoude moeten gelooven, dat niet myn Broeder dien had opgesteld, maar wel een hoogmoedig, met zyne eigen deugd wonderbaar ingenoomen, koelzinnig, eigenwys, onbarmhartig Man. Moet die Brief my des niet bedroeven? Gy verhaalt, op eene zegepraalende, spottende wys, daar eene behandeling in, waar over gy u behoorde te schaamen, vermids zy u zeer ten onëere strekt.

Waarlyk, Pauw lief, ik heb met den Heer Leevend niets uitstaans; maar moet men aldus eenen Vriend zyner eerste jeugd ontmoeten; een Vriend, dien men in zo een vernederden staat aantreft? Zyt gy zo strikt deugdzaam, zo wonderlyk naauwgezet; wel, dan moet gy my bedanken voor de geleegenheid, die ik u thans geef, om uw eigen hart naauwkeurig te onderzoeken.

Eerst vraag ik u dan, (maar gy begrypt, dat ik verre ben van u thans gerechtvaardigd te vinden, met opzicht tot uw voorgaand liefdeloos beoordeelen van uwen geweezen Vriend,) en dat óók als eene Zuster, die u hartlyk lief heeft, of een Jongeling, die op eenen zorgélyken doolweg geraakt is, die zich *nu* eenigzins genoodzaakt ziet, om zynen toevlugt tot het spel te neemen, een voorwerp van scherts en spotterny is? Geeft het ook een goed welgeplaatst hart te kennen, als iemand, dien het spotten zo onnatuurlyk is als het lachen, (en die nu een weinig uit zyne houttigheid reist,) zo een Jongeling het *Heertje* noemt. Dat Heertje was altoos veel te groot en te goedaartig, om immer de belachelyke gebreken zyns Vriends tot een onderwerp zyner schertzery te maaken, hoe bekoorlyk Mama zelf zyn aartig vernuft vindt; en gy spot met hem, nu hy ongelukkig is! Om uwent wil bedroeft my dit. Waarom gelooft gy, dat hy reeds eene meenigte ongeregeldheden begaan moet hebben, om zich daar, en dat in zo eenen staat, te kunnen bevinden? Dit uw geloof doet weinig eers aan die Menschen-kennis, die gy, op uwe gevaarlyke en zwaarwigtige reizen, by een sprokkelt; en strekt uw goed hart tot al zo weinig roem.

Is Willem van zyn tiende jaar af uw Vriend geweest, en kent gy hem nu nog zo weinig, dat gy niet kunt begrypen, dat een eenige onäangenaamheid, een eenige ongeregeldheid, hem bejeegend, of door hem gepleegd, sterk genoeg werken kan, om hem te doen besluiten, liever onder de vreemden te zwerven, dan eenen onredelyken Stiefvader onder de oogen te komen; dan eene tedergeliefde Moeder in traanen te zien, over een geval, waar van onmooglyk al de schuld op zyne reekening kan gesteld worden?

Ik zal u echter, om u te vergenoegen, de geheele lyst zyner ongeregeldheden, voor zo veel my die bekend zyn, schryven. Oordeel dan zelf. Het kan den armen Jongeling niet benadeelen by u, die hem reeds zo streng hebt verördeeld. Weet dan, dat de edelmoedige, de gevoelige Willem Leevend, tot bezwykens toe, treurt over het afsterven zyner geliefde, tedergeliefde Lotje Roulin. Ik weet niet, of gy deeze droefheid zult gelieven te plaatzen by de onäangenaamheden, die hem ontmoet zyn, of by de ongeregeldheden, die hy gepleegd heeft. Dit zal zeker afhangen van den min of meer agterdogtigen luim, waar in gy, als gy deezen leest, zyn zult. Het zy

dan, al zo als myn Broeder zal verkiezen, of eene ongeregeldheid, of eene onäangenaamheid; hier in, in deeze doodelyke droefheid, ligt toch het eerste roerzel van alles, wat er gebeurd, en niet in allen deele te pryzen is. Dus is dit toegegaan.

Door zyne droefheid in gevaar geraakt, om tot eene doodelyke melancolie te vervallen, raadt men hem het bywoonen van gezelschappen. Daar raakt hy aan 't speelen; dit verwydert hem eenigzins van zyne treurigheid. Hy drinkt een glas wyn; het doet hem goed; hy herhaalt het; maar is noch speeler, noch drinker. Hy ontmoet eindelyk, in een gezelschap, van Goudenstein; die hoont hem, die lastert zyne dierbaare overleedene Lotje. Hy trekt, om zich te verweeren, en doet een ongelukkigen stoot, die den baldaadigen beleediger het leven kost. De zeer te beklagene Jongeling vlugt, onvoorzien van alles. Zie daar alle zyne misdaaden; immers voor zo verre ons die bewust zyn. Al, wat er meer van verteld wordt, zyn uitstrooizels van leugen en laster: of zy veel aandagt verdienen, kunt gy bezeffen.

Nu volgt het Tooneel in het Logement, dat gy al vry leevendig beschryft! zonder aandoening van droefheid kan ik het echter niet leezen. Zelden haal ik plaatzen uit de Heilige schriften aan, en nog vreemder ben ik, van die op de daaglyksche voorvallen des levens toetepassen: ik moet echter thans zeggen, dat, indien de groote Leeraar der Christenen, die, wat men ook moge denken, de uitmuntendste aller menschen geweest is, by uw beider gesprek zich bevonden had, de arme zondaar Willem Leevend *als Vriend* meer gerechtvaerdigd naar zyn huis was gegaan, dan de naauwgezette Helder *als Vriend* naar het zyne.

In gevolge van uw voorstel, oordeel ik over uwe verbaasdheid, toen gy uwen geweezenen Vriend daar ontdekte. Ik deed zulks, voor ik nog uwe verwondering daar over geleezen had. Maar hoe verre weekt gy toen af van dat geen, 't welk een gevoelig godsdienstig man in zo eene omstandigheid zou gedaan hebben, indien hy toen wel had overdagt, wat hy deed!.. Lieve Broeder, laat ik u mynen styl eens mogen leenen! in deezen kan dit nuttig voor u zyn. „Oordeel, lieve Chrisje, over myne verbaasdheid! Ik zag „myn Vriend Leevend; ach, myne waardste, wat was hy reeds „vervallen, bleek, ongedaan, slegt gekleed; in een, zeker uit nood „gekoozen, gezelschap, waar in hy waarschynelyk uit verlegenheid „speelde, om te beproeven, of het lot hem gunstig zyn zoude: dit „alles trof my tot in het binnenst van myn hart. Het gevaar, waar „in hy zich bevond, om zyne zedelykheid te verliezen, zyne be„ginzels, ja zyn geluk zelf onherstelbaar te verwoesten, deed my „beeven. Ik dagt niet meer aan eenige verschillen, aan het gering„ste misverstand, dat er tusschen ons plaats had; aan de oorzaak, „waar door hy in zulke droevige omstandigheden gekomen was. Ik „zag Willem Leevend, den lieven, den eenigsten Vriend myner „vroegste jeugd; hy was ongelukkig; hy moest gered worden. Ik „ontmoet hem; ik weet myn pligt. Alle de genoegens, met hem „gesmaakt, hernieuwden zich voor my; alle de kleine onaange„naamheden, die er ontstaan waren, smarten my op het leeven„digste. Hy had, terwyl ik dit alles voelde, reeds eenige traanen „aan myn hart uitgeweend. Ik dwong hem, om met my naar myn

„Logement te gaan; vroeg niets van alles, wat hem toen bedroe-„ven of beschaamen kon. Lieve Willem, zeide ik, ik ben uw Vriend; „meer konde ik niet uitbrengen. Blyf by my, meer eisch ik niet „van u." Dan zou de edelaartige Willem Leevend zyn geheel hart voor u hebben uitgeschud, u alles beleeden hebben, u alle vergoeding gegeeven hebben; en gy zoud gelukkig genoeg geweest zyn, van uwen Vriend aan de Deugd te hebben wedergegeeven. Hoe ben ik te leurgesteld: niets van dit alles is er gedaan! Alle deeze edele, deeze zagte aandoeningen, alle deeze hemelsche genoegens hebt gy aan uwen strengen stroeven ernst, aan eene onëuangelische naauwgezetheid, mogelyk ook aan eene fyne wraakzucht, koelbloedig opgeofferd. Oordeel gy des over myne verbaasdheid! toen ik las, hoe gy deezen redelyken Samaritaan met de zelfde koude onverschillige trotschheid voorby ging, als de waanwyze Priester en Leviet, daar onze goede Meester met zo veel afkeer van spreekt. Ik heb nog al niet gedaan. Tusschen u en my moet ik, myn waarde Helder, u nog meer waarheden zeggen.

Uw zedig gelaat, uw onberispelyk gedrag, bedekken uwe voornaamste gebreken dermaate voor hun, met welken gy verkeert, en boezemen zo veel eerbied voor u in, dat uwe Vrienden bevreesd zyn, om, al zien zy ook al eens uwe zwakke zyde, u die aan te wyzen. Gy zyt een dier menschen, welken zeer zeldzaam de waarheid hooren; gy loopt des groot gevaar om, met alle uwe naauwgezetheden, uwe gebreken tot heblykheden te laaten opgroeijen, die al het braave, 't geen er in u is, zullen overschaduwen.

Hoe, myn lieve Broêr, was het toch mooglyk, dat gy, na uwen Vriend te hebben wedergevonden, en dat zo by verrassing wedergevonden, u kond verledigen, om hem tot een voorwerp van koele spotterny te maaken! dat gy hem den *Held van de Historie* noemt! Door te zeggen, dat hy er met glans afkwam; door te kunnen glimlachen, (die glimlach doet uwe Zuster yzen!) terwyl gy zyn armmoedig verblyf rond keek. Is 't wonder, dat een Willem Leevend zich hier door beleedigd achtte? Was het geene beleediging? Geene grievende beleediging? Dit had ik nooit van myn waarden Broeder vermoed. Gy, die naauwlyks ooit door de grappige invallen uwes geestigen Vriend tot lachen te beweegen waart; ook dan, als onze uitmuntende Moeder zyne gezegdens met een opgewekt vergenoegen hoorde. En gy ziet echter een Willem Leevend, eens een Vriend van uw hart, op eenen gevaarlyken doolweg, met een versmaadlyk glimlachen. Ik ben over deeze uwe liefdeloosheid bedroefd! Vreesde ik niet, dat gy over dit uw gedrag wonderlyk wel met u zelf te vreede waart, ik zoude niet onderneemen, om proeven op uw gevoel te doen.

De vyfhonderd ducaaten, die hy verspeelde, zyn voor uwe reekening; want, indien gy u terstond als een Vriend gedragen had, Willem Leevend zou zich vervolgens niet weêr aan de speeltafel gezet hebben. Hy zou uwen raad gehoord, uw voorbeeld gevolgd, en zich als een braave Jongen gedragen hebben. Gy kent hem; gy weet, hoe gevoelig hy zoude geweest zyn, voor het belang, dat gy in hem stelde. Hy zou ook, terwyl hy vlugtte, een goed gebruik gemaakt hebben van de middelen, die hy nog bezat, en door een beproefd goed gedrag zich verzoend hebben met zyne edele Vrien-

den en Bloedverwanten. Weet gy dan niet, Helder, dat een goed hart nooit dwaalt, zonder uit die dwaling zelf geleegenheid ter verbetering te neemen, en deugden te ontwikkelen, die men niet vermoedde by hem te vinden? Laat ik dit een weinig ophelderen.

Een kundig stuurman begeeft zich op zee, met het oogmerk om zekere Landen te besteevenen. Onstuimig weer, duistere nagten, ysselyke brandingen, verborgen klippen enz., doen hem den waaren koers missen. Hy verzeilt, doch vindt met één een ryk, vruchtbaar, onbekend gewest, beschouwt het, keert naar zyn Vaderland te rug, en maakt hetzelve Eeuwen lang gelukkig, door de medegedeelde ontdekkingen; hy gaat met meer eer ten grave, dan hy by mooglykheid, zonder die afwyking, zoude gedaan hebben. Dit voorbeeld zult gy ten vollen bevatten.

Leevend verschrikte, toen hy u zag; toen moest gy hem hebben aangesprooken, als Vriend hebben aangesprooken. Gy deed dit niet. Is 't wonder, dat uwe buiging met eene fatsoenlyke koelheid wierd beantwoord? — Welk gevoelig mensch kan, by zo eene geleegenheid, eene niets beduidende buiging maaken? Hoe kon hy toen belang in u stellen, daar gy in hem geen belang stelde?

Als ongelukkigen geen hulp verwagten, vernederen zy zich nooit tot klagen. Als men koude bestraffingen te gemoet ziet, opent zich het edelmoedig hart nimmer. Zulke verwytingen vernederen hem nog laager, dan armoede en kommer immer vermogen. De eenige vertroosting, die hem dan overblyft is deeze: „gy, koele bespieder „myner ongelukken, weet evenwel niet, hoe groot myne droefheid „zy, of waar uit die ontstaat." Min of meer onthutst, gingt gy naar hem toe. „Meer of min onthutst!" en dat naar een geweezen Vriend, die u zo dikwyls met al het vuur der vriendschap omarmd had, wanneer hy u ergens ontmoette! „Hy wierd vuurrood, en drukte „myne hand hartlyk." En toen zelf kond gy den nog onbedorven Jongeling, den wederkeerenden Vriend, niet ontdekken... Gy zyt myn Broeder, en in veelen opzichte een braaf man, maar nu zie ik u met smart en ongenoegen. Ik zal my hier over niet verder uitlaaten.

Toen gy met hem in zyne kamer trad, zal hy zeker gehoopt hebben, zynen Vriend te zullen weêrvinden. Het gedrag, daar door u gehouden, is onverantwoordelyk; en, indien Leevend dit vriendlyk had opgenoomen, dan zoude ik hem niet kennen. Hy kon immers voor zyn beschimper niet kruipen! 'k Zwyg van uwe bytende aanmerking over zyne omstandigheden en karakter. Als gy hem toch niet wilde helpen, zo als een Vriend helpt, waaröm toonde gy hem dan, dat gy zynen nood zaagt? En wat was er onbescheidens in uws Vriends antwoord? Is het niet waaragtig, dat een braaf man boven zyn lot verheeven is? Ik zal niet langer hier op blyven staan. Dit alleen nog. Gelooft gy dan, dat geen braaf Jongeling éénen verkeerden stap doen kan? Kan de nood hem niet tot het spel geleid hebben, en kan hy vervolgens niet genoodzaakt geweest zyn, om revenge te geeven? Was het ook een bewys van uwen Godsdienst, het ergste te gelooven? Indien in deezen uw Godsdienst en uwe zeeden van één alloy waren, hoe weinig goeds konde men dan van uwen Godsdienst verwagten! Moest Willem des niet besluiten, dat gy niet over hem kond oordeelen? En verdiende gy nu wel, door hem daar toe in staat gesteld te worden? Gy had al de wegen tot het

vertrouwen toegesloten; en toonde, dat gy door bemoei- en heerschzucht gedreeven wierd. Na zooveel smaads, vraagt gy hem: *„Kan ik u ook ergens in van dienst zyn?"* Begreept gy dan niet, dat gy u zelf daar toe onbekwaam gemaakt had? Hy hield des zyne opvoeding zeer wel in 't oog, toen hy u, die hem zo trotsch bejeegend had, door eenen knegt liet uitleiden.

En zegt gy, na dit alles, dat gy nu gerechtvaardigd zyt? o lieve Pauwtje, welk een fyne trek speelt u hier uwe Eigenliefde! „Meer „dan gerechtvaardigd te zyn, bedoelde gy ook niet." Doet deeze bedoeling u wel veel eer? Hoe verrukt moest gy geweest zyn, indien gy uw Vriend onschuldiger gevonden had, dan gy vreesde hem te zullen vinden! En indien uw Godsdienst zo zuiver was, als gy u inbeeldde, dan zoud gy veel minder uwe eige rechtvaardiging, dan uws Vriends onschuld gezogt hebben, en zyne te regtbrenging was uwe voornaame bedoeling geweest. Gy hebt des niet taamlyk wél, maar wel zeer liefdeloos over uwen Vriend geoordeeld. Gy vond hem in armoede, gy vond hem aan de Speeltafel; gy besloot daar uit, dat Leevend een slegte knaap, en zonder eenige beginzels was. Of dit wel meer eer doet aan uwe Logica dan uw hart, hier aan twyfel ik zeer sterk. Lieve Helder, hoe kond gy omtrent den Vriend van uwe jeugd zo handelen? Hoe kond gy het denkbeeld draagen, Willem, myne goedaartige edelmoedige Willem is ongelukkig, is op een doolweg, zonder hem als een Vriend te behandelen, en hier door te winnen?

Uwe Beschryving van Zwitzerland treft my; zy heeft my veele ernstige denkbeelden aangebragt; en vuurt myne zucht, om het Menschen hart te leeren kennen, kragtig aan. Wanneer gy den phisiquen invloed der lucht, en van het hooge gewest op u zelf beschryft, vraag ik, ziet gy dan met eenen ook niet, hoe veel gy afhangt van de zedelyke omstandigheden, waar in gy u bevindt, of altoos bevonden hebt? 't waren immers, myn waarde Broeder, noch uwe poogingen, noch uwe arbeid, die u zulke ernstige verheevene gedagten inboezemden? Gy zelf deed er niets toe: „dat gy ernstig wierd zonder droefgeestigheid, te vreeden zonder onverschilligheid, vergenoegd met de bewustheid: ik besta, ik denk! dat alle uwe driften veel van haare scherpte verlooren." Dit alles waart gy verpligt aan de zuivere lucht, die gy inademde, aan de eerbied-inboezemende tooneelen, die u omringden. Naauwlyks daalde gy af tot de wooningen der Menschen, of gy waart weder de zelfde Paulus Helder — in de magt uwer heerschende gebreken. ô Myn waarde Broeder, had gy dit bedagt, toen gy uwen Vriend in zulk onwaardig gezelschap vond, in een, mag ik zeggen, zedelyk bedorven dampkring . . . .

Dat gy, na deezen gelukkigen invloed ondervonden te hebben, nog zo over uwen Vriend kunt gaan zitten schryven, verzeekert my meer dan ooit, dat eene fyne zuivere lucht, zagter climaat, gelukkiger omstandigheden, zaliger oort ons, ja, wel goede, edele, ernstige gevoelens kunnen inboezemen, maar geenzins onze kwaade heblykheden wegneemen. Geloof niet, dat *wy* in het aanstaande leven geheel andere Weezens zyn zullen, dan wy hier hebben *willen* worden! Wees veel meer verzekerd, dat in dit leven alles in verband staat met het volgende; dat wy hier zaaijen, het geen

wy in het onbekende aanstaande zullen oogsten. Hier moeten wy ons aanleggen, tot het geen wy daar zyn zullen. Hier moeten wy dien gelukstaat beginnen, dien wy daar voltooijen. Zo wy onze neigingen hier niet de beste richting geeven, omtrent de uitmuntendste voorwerpen, dan zyn wy ook onbekwaam, zo wel als onbevoegd, om in den staat der volmaaktheid gelukkig te zyn. Hoe moet dit ons aanzetten, om de volkomenheid onzer natuur te bestieren. Onze onvergenoegdheid over onze gebrekkige zyde, over al het verkeerde in ons hart en verstand, zal ons ook daar volgen. Betoom des uwe driften, van wat aart zy zyn mogen, of gy zult, met alle uwe uitwendige welvoeglykheid, nooit zo gelukkig zyn, als gy behoort te zyn, en ik u toewensch.

Gy laat u vry wat voorstaan op den invloed, dien gy in de gebergtens van Zwitzerland ondervond. Wat deed gy er zelf toe? Niets! Waaröp roemt gy dan? Waarom gelooft gy, dat gy daarom beter zyt dan andren? Het schynt u eene soort van vergoeding voor begaane verkeerdheden. Onze Mama merkte onlangs iets dergelyks aan, omtrent stroeve, doch welmeenende vroome Lieden; ei lieve, Pauwtje! laat ik u dit eens in weinig woorden mededeelen! „Wanneer, zeide Mama, deeze Menschen iemand verongelykt „hebben, voelen zy zelf wel, dat zy niet wél doen; dat moet uit „den weg; maar zy belyden geen schuld aan den beleedigden; en „vooräl niet, zo zy hem voor geen byzonder vroom Mensch hou„den; ô daar zyn zy te trotsch toe; maar zy poogen het echter „met God zo wat te vinden. Hierom belyden zy hem eene mis„daad, die zy voor den beleedigden ontkennen. Zy oefenen eens „een uitwendig Godsdienstig bedryf te meer. Zy winden zich ook „wel eens, door leezen en bidden, op tot Godsdienstige aandoe„ningen; vervolgens waanen zy, dat zy met God bevredigd zyn. „En deeze naauwgezette vroome Menschen zyn evenwel Christenen! „Zy weeten, dat Jezus Christus gezegd heeft: verzoent u eerst met „uwen Broeder, komt dan, offert uwe gaave. Zy weeten, dat liefde „de groote wet is; dat bermhartigheid beter is dan offerhanden! „Zy weeten, dat God ons niet behoeft, dat onze goedheid niet tot „Hem raakt. Godsdienst zonder liefde is evenwel eene harsenschim, „zo wel als het Geloof zonder de werken." Ik weet, hoe veel prys gy stelt op het uitmuntend oordeel eener Vrouw, wier bespiegeling betragting is: doe des uw nut met deeze aanmerking. Zy is van uwe Moeder; het kan des uwe eigenliefde niet kwetzen. Ik hoop ook, dat gy u thans niet meer inbeeld, u zelf gerechtvaardigd te hebben omtrent uwen Vriend, dien gy zo versmaadelyk behandeld hebt.

Ik zou wel vergeeten deezen Brief te sluiten; maar zy, die door het Menschelyk hart reist, heeft zo wel het voorrecht, om lange Brieven te schryven, als hy die den Tour door Europa doet; en dat wel nog te meer, als zy zo zeer des leezers nut bedoelt, als zyne verwondering te prikkelen. Mama heeft my gevraagd, om uwen Brief te leezen: voor haar heb ik geene geheimen, en vooräl niet omtrent uwen geweezen Vriend. Zy zal u zelf wel melden, wat zy over uwen Brief en myn Antwoord daar op denkt. Hoe gaarn, myn lieve Broeder, zoude ik u beminnen, om de goedheid van uw hart! Ik vlei my nog al met de hoop, dat gy niet altoos zo berispelyk

denken zult over zulken, die meer te beklagen zyn dan te beschuldigen. Altoos ben ik

Uwe geneegene Zuster,
C. HELDER.

POSTSCRIPTUM

van Mevrouw Helder.

Hoe weinig, myn waarde Zoon, smaakt my de Brief, dien gy aan Chrisje over uwen Vriend Leevend geschreeven hebt! Hoe verre wykt gy nu reeds af van die Leer, die zo wel de zagtmoedigheid des geestes, als eenen reinen wandel aanbeveelt! Zou een goedaartige Willem Leevend wel zo omtrent u gehandeld hebben; indien hy u in zo een droevigen staat gevonden had; in een gezelschap, zo bederfelyk voor uwe zeeden, als voor uw naam en gezondheid? Voorzeker neen! En gelooft gy, dat ik hem zoude beminnen, indien hy zich zo omtrent u had gedragen, als gy u omtrent hem gedragen hebt? — Zoud gy, in zo een geval, ook geloofd hebben, dat hy braaf deed, omtrent eenen ongelukkigen Vriend? Dit kan ik niet denken. En gy, om uw Vriend eens te vernederen, kunt u zelf toestaan, om minder braaf te handelen, dan iemand, op wien gy u thans verbeeld neder te zien! Keer te rug, myn lieve Helder, van zulk eene verkeerdheid. Belyd aan uwen Vriend, zo rasch de geleegenheid zich voordoet, dat gy slegt gedaan hebt: doe hem vergoeding, en herwin hier door myne achting. Uwe Zuster kan my nimmer reden tot misnoegen geeven; zy kent, maar beleeft ook haar pligt. Nooit zal zy aan eenen onwaardigen haare hand geeven; en ik verzoek, dat gy u des ook niet noodeloos bekommert, al is het niet waarschynlyk, dat zy voor eerst nog denkt, om van staat te veranderen. In den Brief van Papa zal ik meer en omstandiger schryven: dit tusschen ons, van

Uwe liefhebbende Moeder,
S. HELDER.

TIENDE BRIEF.

MEJUFFROUW ADRIANA BELCOUR AAN MEVROUW SUZANNA HELDER.

Mevrouw!

Dewyl de Heer Bernards, om zyne eigen zaaken, verpligt is naar Rotterdam te gaan, en ik weet, dat ik hem dingen van het allerhoogste belang veilig kan toevertrouwen, heb ik hem verzogt, om deezen namiddag by my een pakje te komen haalen, met verzoek, om zulks aan u, Mevrouw, alleen en in eigen handen overtegeeven. Hier op ben ik volkomen gerust: den weinigen tyd, dien ik nu nog overheb, zal ik besteeden, om aan u, Mevrouw, te schryven. De Heer Bernards is een fatsoenlyk wel gezeeten Koopman, of eigenlyk Fabriqueur. Hy beminde Juffrouw Roulin, en was nooit zo zeer de Vriend haarer familie, dan toen die het allerongelukkigst was, met opzicht tot haare tydelyke middelen. Hy was merkelyk

ouder dan zy. Ik kende hem voor zeer lange, en bevond hem een Man, die verdient met onderscheiding behandeld te worden. Gy, Mevrouw, zult hem nader leeren kennen, uit sommige Brieven, tusschen myne Vriendin en my gewisseld; want ik zende u hier nevens, niet alleen het gecachetteerde Paket van den Heer Leevend, maar voeg hier ook alle de Brieven by, die ik van hem ontfing, als ook allen, die ik in de Bureau myner zalige Vriendin, betrekkelyk op dit geval, gevonden heb.

Kan ik, Mevrouw, u wel immer grooter blyk geeven van myne onuitdrukbaare hoogachting, dan door u alles toe te betrouwen, wat gy kunt verlangen te weeten? Allerwaardigste Vrouw! Lees, en voel alles, wat een deugdzaam medelyden het hart eener Vrouw kan doen gevoelen; ook, als zy niet zeer hartstochtelyk is! Juicht gy niet in uwe vooringenomenheid omtrent een Jongeling, als myn Vriend? En kunt gy, zonder traanen, een Engel zien wegkwynen, door eene liefde, zo zuiver, zo verheeven, als er ooit eenen Vrouwelyken boezem verwarmde.

Hoe ben ik het met u eens, Mevrouw, om niets van dit alles, voor als nog, aan uwe beminlyke Dogter te doen weeten! Gy zult uit myne Brieven, voorål uit die, welke in het Paket zullen liggen, zien, hoe ik met u in gedagten overëenstem, wanneer wy spreeken, „over den geest der menschen, zyne ontwikkeling, zyne bestemming." Met een my ongewoon sterk verlangen, wensch ik de uitmuntendste aller Moederen te zien: ik begryp echter, dat dit vooreerst niet zyn kan.

Mooglyk weet gy niet, Mevrouw, dat ik niet behoor onder het getal der geenen, aan wie de Godheid aanzien en schatten mededeelt. Ik ben de Dogter van een Fransch Predikant, kende naauwlyks myne Ouders, wierd uit Christelyk medelyden aangenoomen door de zalige Ouders myner Lotje. Aan die ben ik alles verschuldigd; eene voortreffelyke opvoeding, en eene kostwinning, die my meer geeft dan het noodige.... Daar is de Heer Bernards: hy weet niets van den inhoud deezer. Onmooglyk kan ik beschryven, hoe zeer ik ben, Mevrouw Helders

Hoogstachtende Dienares,
A. BELCOUR.

ELFDE BRIEF.

MAJOOR HENDRIK VELDENAAR AAN MEJUFFROUW JACOBA VELDENAAR.

Tedergeliefde Zuster!

Ik haaste my om u te schryven. Meer dan agt weeken lag er, na veel omzwervens, aan myn tegenwoordig Logement een Paket Brieven, allen van den ongelukkigen Jongeling, over wien ik u in mynen laatsten zo breedvoerig geschreeven heb. Zynen Brief aan my sluit ik hier in; den anderen geef ik terstond adres. Alles is te saamgeloopen, om dit draalen te veroorzaaken. In de confusie, waarin ik van hem scheidde, vergat ik hem te zeggen, dat wy van

Guarnisoen veranderd waren. Maar ik schreef hem dit ook, en dat ik met onzen Generaal een Duitsch reisje ging doen, niet weetende, hoe lang dit my zoude ophouden. Ik gaf dien Brief, met eenige, onnoodig op te noemene, noodwendigheden, aan den Regiments-Doctor mede; niet anders kunnende denken, dan dat alles wel en veilig zoude bezorgd worden. De Heer Leevend was reeds vertrokken: zie hier wat hy daar over schryft. De gevolgen vloeijen allen zeer natuurlyk uit deeze oorzaak. Nu blyft de groote vraag: waar is hy? en in welke omstandigheden? Wat moest hy denken, dat niemand hem eenig antwoord zendt?... Kan hy niet, uit grootschheid alleen, een desperaat voorneemen gevolgd hebben? En heb ik my zelf echter wel iets te verwyten?....

Indien hy dat gedeelte van Duitschland ware ingekomen, alwaar ik my onthouden heb, ik zoude hem waarschynelyk ontmoet hebben. Maar zo gelukkig heb ik niet mogen zyn. Heeft men ook bericht van hem in Holland? Meld het my terstond, als ook, of het mooglyk is, dat ik hem kan vinden. Indien men my de plaats maar weet te zeggen; myn hart brandt in my, om hem te zoeken, te vinden, te regt te brengen!... Hy is myn Vriend, een Vriend, zo als ik nooit had: een Jongeling, aan wien ik de verborgenste geheimen van myn hart kan, begeer, vuurig wensch toe te betrouwen. Ik ben zelf naar de hut geweest, en kom zo te rug; maar niemand wist my iets meerder te zeggen. Zyn fraai Rypaerd staat by my op stal: ik ga het dikwyls zien, of het wel bezorgd wordt, en zal er wel eens gebruik van maaken. Wie is Juffrouw Belcour, aan wie zyn eene Brief geadresseerd is? De Brief is verbaasd dik; ik denk, dat er aanmerkelyke verhaalen in voorkomen.

Nu nog een paar woorden over my zelf. Myn reis is my zeer wel bevallen; en ik durf hoopen, dat zy, die ik bemin, met zo veel liefde als achting in onze familie zal ontfangen worden, indien zy eens besluit, om uwen Broeder een zeer gelukkig Man te maaken.

Wat verlang ik om van onze dierbaare Ouders gunstige berichten te ontfangen, vooräl betrekkelyk tot den welstand myner tedergeliefde Moeder! Ik vrees, dat ik vooreerst het langgewenscht genoegen niet zal hebben, om u allen te omhelzen. Myne liefde en eerbied blyven onverminderd. Omhels allen, met een hart vol genegenheid. Vergeet niet uwen Vriend, myn waarden Kolonel. Die zal zeker zich op zyn nieuw Land-verblyf duizend nuttige bezigheden weeten te verschaffen.... Myn Knegt waarschuwt my, dat de post vertrekt. Wel dan,

T. T.

H. VELDENAAR.

TWAALFDE BRIEF.

MEJUFFROUW MARTHA DE HARDE AAN MEVROUW SUZANNA HELDER.

Hoogeerwaardige Mevrouw!

Zo ik niet wist, dat gy, gelyk Nigt Ryzig my menigmaalen verhaalt, door en door eene Huishoudster zyt; en dus zeer wel weet,

dat een Vrouw, die eene drukke huishouding heeft, niet veel tyd heeft om te schryven en te vryven; daar by is my dat werk niet heel eigen: ik heb in myn geheel leven zo veel geen zwart op wit gezet, als zedert ik in de familie kwam; toen achtte ik het van myn Tantes pligt, onze Daatje nu en dan wat te onderrechten van het huishouwen, en dat gaat al zo goed met de pen, als met de mond; want woorden verdryven, maar 't spreeken doet beklyven. Zo dat, daar ik nu op komen wilde, ik geen vryheid zoude hebben, om aan zo een geleerde Mevrouw te schryven, als ik niet wist van uw Edeles knapte in het huishouden; en daar by heb ik nu weer eene lekkasie gekreegen, zo dat ik heb altyd het eene of het ander confertiefje; en myn Man bemoeit zich nooit met iets, dan met zyn pyp, en zyn wandelen naar de Botterton, of het Posthuis. Wel, Mevrouw, al stond myn Huis in den brand, hy zou nog zeggen, ik bemoei er my niet meê, dit zyn Vrouwe zaaken; en klossen maar, met zyn handen op zyn dikke rug, (met verlof, dat ik rug zeg!) naar Kattenburg; want ik geloof warempel, dat als je zyn hart open sneed, dat je er een driedekker in vinden zou, ten minsten een driemast Schip. Als ik zo eens alles nadenk, moet ik zeggen, dat ik meer te doen heb, dan ik afkan; want ik moet Man en Vrouw, Vader en Moeder zyn. Zo dat, het is voor my maar wroeten en slooven, en wurmen, en dat zal wel duuren, tot ik in myn graf leg; evenwel, ik dank God den Heer, ik heb geen tegenzin in het leven, waar in ik meer geniet, dan eene Zondaresse verdient; want, zo als de Schrift zeit: *alle Menschen zyn Leugenaars; en huid voor huid; alles, wat iemand heeft, zal hy geeven voor zyn kostelyke ziel*: dogten wy daar wat meer om! Het geen ik ook wel wilde, dat Neef Willem zo begreepen had; en zyn kostelyke ziel zo niet in gevaar gesteld, met dat vervoerde vegten en smyten: want het wordt op 't laatst toch altyd katjesspul. Men kan, zo als ik eens ergens las, op geen zeven plaatzen gelyk zyn; anders, als ik er by geweest was, ik had gezeid: *zoet, zoet, Kinders, als je lui toch vegten en krakeelen wilt, gaat dan naar Engeland, daar valt wel wat te moorden en te doodslaan.* Maar daar zou onze Wim niet aangewild hebben; zo het waar is, dat hy zo droevig Armiaans, of Sociniaans, of Atheistisch is; want ik hoor van Betje van hier naast, dat alle Engelschen zulke dwaalgeesten zyn; en, zo als er in 't Woord staat: *gelyk bemint zyns gelyk; en wys my een hoer, ik wys je een dief.* Nu, gedaane dingen neemen geen keer. Zie, Mevrouw, ik kan het niet helpen, maar ik hou dan maar eens dol veel van Willem. En als hy zo slegt was, dan zou die wyze Mevrouw Maatig hem by Juffrouw Heftig zo niet boogen. En ik, die daar zelf alle daag zo een haastig stuk vleesch aan myn tafel heb, die het ook by geen oorvyg zou laaten, als er een Vrouw in zyn byzyn geafgrondteerd wierd, kan wel begrypen, dat een jong wild gastje, zo als onz' Wimpje met al zyn verstand doch maar is, en die altyd veel van de Meisjes hield, zulk een Hans Snoeshaan, als ik hoor, dat die Goudestein toch maar is, als die hem boos maakte, en van een lief Meisje, dat nu allang by God den Heer is, kwaad sprak, een onvoorzichtigen slag gaf. Kom aan, Mevrouw Helder, gy waart nu by gelyks gesprooken, wil ik zeggen, eens Moeder, en daar was eens een kwaad Kaerel, die van uw Dogter, met verlof gezegd, kwaad sprak, en Willem

had hem eens op den Tabernakel gezeeten, zoud gy dan zo tieren en baljaarden op Willem? En Dominé Heftig, die nu zo hoog loopt met David, om dat er in de Schriftuur van hem te leezen staat; en die, want ik geloof altoos het beste van een ander, ook wel goed zal geweest zyn; behoorde te denken, dat die eigenste David op een veel sinistener wys Urias om 't leven bragt. Zo dat ik maar zeggen wil, dat Mevrouw Maatig deugdzaam gelyk heeft; en ik wenschte wel om een zak sesthalven, dat onze Heer in ons zondig Land ook Vrysteeden gesteld had, zo als in Jerusalem voor de oude Jooden; ik had er graag myn Huis toe willen leenen, al had ik er ook een reis te meer om moeten schoonmaken; want zie, Mevrouw, alle weezen moet weezen.

Ik ben met Dominé eens aan den gang geweest. Ik hoop, dat ik my maar niet bezondigd heb; want het is en blyft onze Leeraar. Ik weet zelf niet, hoe ik zo vrymoedig kwam; maar het was, of het my zo wierd ingegeeven. Ik wist zelf niet, dat ik nog zo veel uit de Schrift onthouwen had. Ik wierd ook haastig; want dat dwarsdryven heeft de booze gemaakt. Maar juffrouw hield zich kostelyk; dat is de waarheid, en het is evel haar Man; en Man en Vrouw is één, zo als Salomon zeit. Ik was midden uit den boel geloopen, maar ik heb er wat meê gewonnen. Ik mag het voorby den Schout zyn deur wel draagen. Ik zei er een woord van tegen onzen Freryk, maar het spyt my daanig, want die is niet heel goed Domineés; je weet, hoe de Mans zyn; 't is te hei of te fy. Daar heb ik dan zo een halven dag verzuimd, zonder eenig nut voor Leevend, of voor myne eige kostelyke ziele; dat echter het oogmerk is, als men naar een Predikant gaat.

Nu wilde ik maar, geachte Mevrouw, dat Uwé, die zo veel op onze Keetje vermag, haar nog eens beduidde, dat haar Zoon zo erg niet is, als Dominé Heftig, die daar nu doen en laaten is, hem uitmaakt. Hoor, Mevrouw, tusschen ons gezeid, zy heeft schuld; om Man lief te behaagen, heeft zy haar Kind de deur uitgedaan. Het is evenwel droevig, dat zo een Man myn halve Broêr is; en als onze lieve Heer het maar aan ons niet t'huis zoekt: en daar ik maar het allerdingstigst van ben, is dit; myn eigen Jongen is daar op het Kantoor. Ik ben Moeder, en zie myn Kind zo graag gelukkig, als een Burgemeester zyn Kind. Gerrit heeft myn goeijen Man misleid, en het is nooit met myn zin geweest; en Freryk mag zo een ruwe Apostel zyn als hy wil, en veel op zee gezwalkt hebben, maar eerlyker Man leeft er niet in de wyde waereld; en als er onrecht geschiedt, spaart hy Vriend noch Vyand. En hy, myn Zoon meen ik, heeft ook zatter geld; als hy wil oppassen, hy kan nog maklyk met de Dogter van een Amsteldamsche Mevrouw trouwen; want, *ben je schelm, of ben je dief; heb je geld, ik heb je lief*, zo als de vroome Jan Luiken zegt. Want geld is de boodschap; al is het juist niet eerlyk gewonnen; maar dat daar gelaaten. De liefde, staat er in den Bybel, denkt geen kwaad; en zy, die zo veel van Neef weeten te spreeken, moesten maar eens zien, hoe de boel by hun zelf op zy zit.

Ik dagt daar gistren zo in myn eenigheid, terwyl ik myn Postelein-Kas opschikte, want een Mensch is toch altyd vol gedagten, God betert! Zo dat ik zo al dagt, wat heeft een Mensch, en vooräl een

Dominé, toch aan dat vergrooten van het kwaad? Wel, als de jonge Gasjes dat hooren, doen zy het in 't geniep, en dan is het nog erger, want dan kan men ze niet bestraffen.

Ik ben geen mal Moertje mal Kindje geweest; myn Jongen heeft menigen lababbel en menigen dril van my gehad; want ik dagt altoos met Salomon:

Vriend, zy dy wys,
Buig 't jeugdig rys;
Want de oude stam
Is veel te stram.

En als men de Kinderen met Koning Heli niet bestraft, dan brengt men ze voor de Galg of Oost-Injen op. En dan wil men, dat zy, die men geleerd heeft kwaad te doen, goed doen; ja wel! Wel, het is duizend wonder, dat er nog zo veel Kinderen den goeden weg opwillen.

Nu viel my van den morgen daar weer in, dat myn Heer de Profester, dat zulk een goedaardig Man is, en die zeker over zyn geleerdheid door de heele waereld Brieven schryft, moest zien, of hy Willem niet kon laaten opzoeken; dat dan uwe Edele, en Mevrouw de Vry, die ook als een rechte Dorcas de armen kleedt en voedt, en een trant van een Vrouw is, en nog zonder bril leest, Nigt Ryzig en ik een Beurs maakten, en dat overstuurden aan een goed Vriend, om Willem te kleeden en te reeden, en reisgeld te bezorgen, en zyn kostgeld te betaalen, en dat Willem dan ontboden wierd; dan kon hy met my op en neer gaan, eeten en drinken, wil ik spreeken; en als myn Man, die ook al een dagje ouwer wordt, en die toch dat loopen en draven naar de Werf en op de Schepen niet laaten kan, dan uitging, kon Willem hem wat vasthouden; dat zou een groote gerustheid voor my zyn, want ik denk altyd, dat ik hem nog eens met een gebrooken arm of been zal t'huis krygen. En dat is de reden, dat ik u zo een langen Brief schryf; want het hart wil een klaager hebben; en het eene woord haalt het andere uit, zo als gy, Mevrouw, wel zult weeten.

Met Zuster daar over te spreeken, helpt niet. Zie, Mevrouw, zy kan geen strootje in tweën byten, geen vinger in den asch steeken, of haar Man weet het. Zo dat het maar waar is, *een goed Man moet men één, een kwaad Man twee oogen uitsteeken*. Ik zeg dat niet op myn Man; och Heer, Mevrouw, ik moet hem zelf zakgeld geeven; want hy zeit altyd: *het Wyf is de Cassier;* en dan lacht hy. Myn Man heeft al dikwyls met Gerrit aan den haal geweest; maar wat is 't? Dan wordt er geschreeuwd en gekeeven, en gevloekt, en de zaak blyft, zo als zy is; want Freryk is driftig, en Gerrit is, nu hy zo een ryk Man is, Salomon te wys; en ik zal nooit myn regte vrolykheid weerom hebben, als Willem niet weer te regt komt. Ik heb zo een meêlyden met Keetje, dat ik het niet half zeggen kan: het is zulk een zoet Vrouwtje. Ik kan evel niet begrypen, hoe zy zo hard is op Willem; maar ik denk, dat het maar gemaakte mouwen zyn. Want het is onnatuurlyk, dat ik myn Man, die my vreemd is, meer lief heb dan myn eigen Kind, als het niet ondeugend is.

Ik bid alle daag uit Hellenbroek, het Gebed voor de Zeevaarenden; want dat hy ergens op zee zwerft, is by Freryk hemels vast, om dat hy zo een knappen Jongen is, en die zyn overäl gewilt. Nu, onze lieve Heer heeft Freryk wel van zyn agtste jaar af bewaard, op al zyne reizen, die hy deed, en ik hoop, dat die Neef Willem ook wel zal bewaaren.

Nu, Mevrouw, verschoon my, dat ik myn stoute schoenen zo heb aangedaan. Ik zal altyd voor u bidden, om dat gy zo eene Huishoudster zyt, en zo goed arms, gelyk Nigt Ryzig zegt, die u deezen zal bezorgen. De dienstpresentatie en groetenis van my en myn Man.

M. DE HARDE.

DERTIENDE BRIEF.

MEVROUW ALIDA RYZIG AAN MEJUFFROUW CHRISTINA HELDER.

Mejuffrouw!

Indien gy, daar ik weinig aan twyfel, mogt vergeeten hebben, dat gy, toen gy een Engeltje van een jaar vyf of zes waart, wel eens met zeker stout Gasje, toen genoemd Wim, speelde, onder het zorgend oog van een lange slungel van een Meid, die u beide dan, met veel wysheid, aan een tafel met zilver poppengoed, op of in tafelstoelen te speelen zette, en *Bon-Bon* uitdeelde: dan zult gy evenwel nog, misschien uit de tiende of twintigste hand, wel gehoord hebben, dat de aanstaande Heer Predikant Willem Leevend, eene Zuster heeft, die om haar ydeltuitigheid, losheid, coquetterie, speelziekte, opschik, beuzelagtigheid; *enfin*, om alle de qualiteiten van eene *Dame du ton*, de drie- en- twintig eerste jaaren van haar, zeggen de Duitschers, *slaraffen*-leven zeer berucht was. Nu, myne lieve, dat figuur schryft u deezen Brief. Ik hoop maar, dat gy zo veel geduld als schoonheid zult bezitten; want anders zie ik niet, hoe ik u van myne bekwaamheid in het langwylige zal kunnen overtuigen! Ofschoon gy mooglyk daar niet veel voordeels uit raapen zult.

Alle deeze gebreeken kunnen zeer gemakkelyk onder één hoofd gebragt worden, maar nu maaken zy een veel verschrikkelyker vertooning. Eén gebrek kan nog in een jong Mensch vallen, maar zo een legio maaken de arme sloof veel misdadiger; en haar dus te doen voorkomen, is het liefderyk oogmerk van die wonderlyk heilige Stervelingen, die het van hunnen Euangelischen pligt achten, de fouten van andren in het sterkste licht te plaatzen. Wat zou het assurant geweest zyn, indien genoemde Zuster van genoemden Heer zich in het gezelschap gedrongen had van zulke kweekelingen der deugd, en favorites der rede, als waren eene Chrisje Helder, eene Coosje Veldenaar! Nooit had ik moed, en laat ik maar zeggen, lust genoeg, om my met zulke Dames te lieeren; want ik zoude niet graag, van iemand die ik hoogacht, achting willen bedelen, die ik toch overtuigd was, wel te verdienen.

Maar, zedert ik helaas! getrouwd ben, heb ik my vredenshalve zo verre naar myn eigenzinnigen Man gevoegd, als noodig is, om

eene taamlyk goede Vrouw te worden. Als de Huisvrouw van eenen Abraham Ryzig, niet als de beuzelagtige Daatje Leevend, biede ik my door deezen Brief u aan. Geloof my dan, als ik zeg, dat ik u boven my zelf waardeer; maar ik wil dat nog zo voor my zelf niet weeten. Ik bemin u; ik verlang zeer, om eens een Brief van u te hebben. Mooglyk zult gy u daar weinig opgewekt toe voelen, en zie, ik zou aan uwe beleefdheid alleen geen Brief willen verpligt zyn; en dit spreekt sterk, want ik verlang er naar.

Onmooglyk kunt gy begrypen, aan welk een gunstig voorval ik de geleegenheid, om aan u te schryven, toch kan verpligt zyn. Zo gy maar geduld hebt, om voort te leezen, zult gy het, voor ik deezen sluit, weeten. Al het voordeel, dat myner Moeders tweede Huwlyk my heeft aangebragt, bestaat in een Oom en Tante, wier goede harten nooit te hoog geschat kunnen worden. De Vrouw van deezen Man heeft den inval gekreegen, om aan Mevrouw Helder den inleggenden Brief te schryven, en my verzogt dien te zenden. Ik kan noch mag dit allerbest Wyf niets weigeren. Evenwel, zo een Brief onder het oog van eene Mevrouw Helder te brengen, dat kon niet. Aan deeze uitmuntende Vrouw zelf te schryven, daar durfde ik niet aan denken. Lees Mevrouw, uwe Moeder, des mynen eerst voor. De Brief myner Tante kan merkelyk bekort worden, indien gy haar *hobby horse* op stal zet; en zo gy er al de spreekwoorden en schriftuurplaatzen uitligt, zal er nog genoeg overblyven, om haare goedhartigheid en gezond verstand te bewyzen. Ik weet weinig van de geleerdheid, en nog veel minder van de Theologie; maar dit weet ik, dat de meeste Werken van smaak, Zedekunde en Godgeleerdheid hunne grootste waardigheid ontfangen van de byhangzels en zogenaamde Ornementen; en zo men er die afneemt, doorgaans minder te beduiden hebben dan Tantes Brief.

Gy zult ook, Mejuffrouw, in myne Tante eene byzondere naauwgezette eerlykheid bespeuren; want nooit zal zy een spreekwoord of schriftuurplaats aanhaalen, of zy zal zeggen, zo als het spreekwoord, of zo als de Schrift zeit; en kan zy het zich herinneren, dan noemt zy ook haar Auteur, en zegt, zo als Paulus, of Cats, of Salomon zeit. Lees nu (hebt gy moed genoeg!) de Gedigten in soort, van de Liedjes af, tot de Helden-Vaerzen toe; lees de Redenvoeringen, de Predikatien, die er in onzen tyd uitkomen; en gy zult overtuigd worden, dat de Schryvers en Dichters op stukken na zo eerlyk niet handelen. Hoe dikwyls hoorde ik een schoone brok uit nog onvertaalde Godgeleerde Werken; hoe dikwyls lees ik Couplets — geheele stukken, die reeds voor vyftig of meer jaaren in druk omwandelden, zonder dat zy zelf zo veel doen van met een halfwoordje te zeggen, waar zy die gedagten, dien tour, dat beeld, die stelling gestoolen hebben! Onze goede Schryfster is hier veel te eerlyk toe; en daarom ben ik ook zo grootsch op myne Tante, als de Aristarch van myne Nigt Hexameter op deeze zyne Leerlinge zyn kan. Zy schryft ook zo origineel, zo uit haar hart, dat men niet kan twyfelen, of zy wel beleeft, het geen zy schryft. Haare Brieven zyn schilderytjes van het oud oorspronklyk Hollands leven, zo wel in als buiten's huis; dat leven, waarby ons land groot en ryk geworden is; en dat ik in een schilderytje zo wel eens zien mag, om de vreemdigheid; zo als wy Amsteldammers eens naar

Broek in Waterland gaan eeten; juist om het voor ons ongewoone.

Dat de Vrouw het verband wel eens verliest, verzoek ik, dat Mevrouw Helder gelieve toe te schryven aan eene ongemeene rykheid van gedagten, die elkander in haar hoofd verdringen en onder den voet loopen; en die zy, om ongelukken, moorden en doodslagen voor te komen, wel zonder order eenen doorgang moet bezorgen: hier door gebeurt het wel eens, dat er al eene gedagte de deur uit gestommeld is, voor die nog haar werk ten vollen heeft afgedaan; dit verpligt myne Tante wel meermaalen, die weêr in huis te roepen, anderen te laaten voorgaan, en ze nog eens te rug te roepen. Hier door komt het, dat men dezelfde reden zo dikwyls afgebroken en weêr opgevat ziet. Nog eene byzonderheid van Tantes schryfstyl is deeze: De Vrouw is gewoon, niet over de Hoofdzaak, waar over zy schryft, alles te zeggen, wat zy er van zeggen kan; zy geeft haare Leezers het vermaak, om er zelf by te kunnen denken; iets, dat ook al zyn nut kan hebben.

De bestemming der Vrouwen is, zo men de Mannen gelooven moet, (en wie kan daar aan twyfelen, als men reeds heeft toegestaan, dat wy hen moeten gehoorzaamen,) niets minder of meerder dan de *Huishouding.* Maar dewyl onze meeste Mannen min of meer Christen-Menschen zyn, zo onderscheiden zy zich nergens zo zeer in van de Turken, dan door ons eene ziel toe te kennen. Hun eigenbelang dwingt hun, tot deeze daad van gulheid en edelmoedigheid. Hoe zouden zy ons anders tot onderwerping kunnen brengen? Zy geeven ons echter niet meer ziel, dan zy om hun eigenzelfs wil hoognoodig achten. Geloof my, onze Mannen zeggen, zo wel als onze Fynen: *alles is om ons geschapen.* Voldoen wy daar aan, en maaken wy hun leven gemakkelyk en prettig, dan bekreunen zy zich weinig, hoe het naderhand met onze zielen zal afloopen; al vertrekken zy met geene andere kundigheden of geschiktheden, dan die het Huisselyk leven, het naaijen, het kleeden, het bezuinigen, het kokkerellen noodig maaken. Dat gaat hen niet aan hun koude kleeren; want zy hebben er geen belang by: om dat men in het ander leven eet, noch drinkt, trouwt, noch ten huwlyk geeft.

Laat Mevrouw Helder de goedheid hebben, om deeze bestemming der Vrouwen in het oog te houden, en dan zal er een ongemeen licht door my over den Text verspreid zyn. Indien het echter mogt gebeuren, Mejuffrouw, dat de bestemming van Mevrouw Helder niet ten vollen strookt met die myner Tante, dan bid ik, dat zy zich gelieve te bepaalen op het geen Tante heeft *willen* schryven, en overslaat alles, wat zy geschreeven *heeft.* Men kan toch, door den geheelen Brief, Neef Willem zien blinken. Mevrouw Helder zal ook kunnen zien, dat Tante haaren Neef Willem voor meer ongelukkig dan schuldig houdt, en onder die deugdzaame Menschen behoort, die veel liever *behouden* dan *bederven:* in dit punt zal Mevrouw Helder met myne Tante ongetwyfeld overeen komen. Ik ben zo familie-ziek niet, dat ik, omtrent de middelen, door Tante uitgedagt, om Willem te redden, met haar overeen koom: en ik vertrouw, dat Mevrouw Helder Abraham Ryzig voor veel te braaven Man houdt, om met zyn stoute Vrouw over het inzamelen van geld een eenige jota of tittel te verschillen. Uwe Mama's Tante, myne Vriendin de Vry, heeft zich door my ook laaten verbidden: neen, nie-

mand zal ik de eere afstaan, om myn lieven Broeder te helpen, al moest ik ook Brams Bruigoms Japon in de Lommert brengen, en het Doopdékentje van Jantje er by doen. Ik zit alle daag op een Brief van onze Vriendin, Vrouwe Petronella, te wagten : vergeefsch ; waarom Schryft dat Kind niet? Is zy zo druk in het gereed maaken van den Inboedel voor den aanstaanden nieuweling? Dan spyt het my, dat zy ook geene Tante heeft, zo als ik hebbe.... Gy, Mejuffrouw, zult zeker veel op haar vermogen; gebruik dat vermogen eens, om my te verpligten. Ik hoop niet, dat iemand, die met u omgaat, verleegen is om een waardig, ryk, beminlyk onderwerp? Is zy dit, dan moet gy haar tot straf opleggen, u in geen week te zien, dan in de Kerk. Groet haar, alleen om haar tot inkeer te brengen! — Myn Man en zyne *Wederhelfte* neemen de vryheid, om Mevrouw Helder van hunne hoogste achting te verzeekeren; by welke geleegenheid ik het my eene fête maak, te mogen zeggen dat ik ben

Uwe Vriendin en Dienares,
ALIDA RYZIG,
gebooren LEEVEND.

VEERTIENDE BRIEF.

MEVROUW SUZANNA HELDER AAN MEJUFFROUW ADRIANA BELCOUR.

Waarde Vriendin!

Ik acht het mynen pligt, u ten spoedigsten te berichten, dat de Heer Bernards my gister avond het Paket van uwen Vriend, nevens nog een van u zelf, heeft ter hand gesteld. Myne geliefde Dogter weet er niets van; zy was, van eene lastige ongesteldheid herkomen zynde, by haare Vriendin Everards te soupeeren; zynde ons oogmerk, om nog deezen middag naar Beekenhof te vertrekken, dat wy, om de ziekelykheid myner Chrisje, voor eenige dagen verlaaten hadden.

Ik heb nog de geleegenheid niet gehad, om iets van het gezondene te leezen, of te openen. Dit zal, zo rasch ik Buiten ben, myne eerste bezigheid zyn. Ik ben intusschen niet in staat, om u met woorden te bedanken. Brieven, onder het adres van Mejuffrouw Veldenaar, zullen my, zonder iemands kennis, bezorgd worden; haar adres sluit ik hier in. De Heer Bernards voldoet aan de beschryving, die gy van zyn karakter geeft: ik heb wel een uur met hem gesproken; hy schynt een zeer yvrig Vriend van Leevend; en de naam zyner overleedene beminde konde hy niet, zonder eene zigtbaare ontsteltenis, noemen. Hy verdient myne achting; hy weet de waarde Juffrouw Belcour recht te doen. Thans moet ik my alleen vergenoegen, met u te zeggen dat gy eene Vriendin hebt aan

S. HELDER.

VYFTIENDE BRIEF.

MEJUFFROUW CHRISTINA HELDER AAN MEJUFFROUW JACOBA VELDENAAR.

Allerbeste!

Zo stap ik uit de koets, en adem ik weêr de vrye Buitenlucht

met geheele stroomen in. Myn eerste beezigheid kan niet anders zyn, dan dit vrolyk nieuws aan myne Coosje mede te deelen. Morgen ogtend vroeg, rydt Mama's Knegt met deezen naar de Pastorie, om te verneemen naar den welstand der geheele familie, en in 't byzonder naar dien van de waarde Mevrouw Veldenaar; myne lieve Moeder heeft gehoord, dat die niet zo volkomen is, als wy allen vuurig wenschen. Zo het echter mooglyk is, dat gy Mama, en my, nevens nog eene zekere Dame, kunt opwagten, dan komen wy u allen omhelzen; en zoude ik gaarn myn kleine Jetje mede neemen, als wy te rug gaan. – Onze Mevrouw Everards voegt het volgende hier by.

ô Zeer gaarn! Voor het reisje my moeilyker zoude worden, voldoe ik aan een allervuurigst verlangen, om myne Vriendin Veldenaar te zien, nevens haare geheele familie. Myn waarde Man komt morgen avond Buiten, en des volgenden daags vertrek ik weder met hem naar Rotterdam. Ik hoop des, dat de geleegenheid myn oogmerk zal begunstigen. Wy hebben Brieven van onze Vriendin Leevend, die gy zeker met vermaak zult leezen, indien by u alles wel is. Vaarwel, heele Lieve. Morgen hoopen u te zien

Uwe Vriendinnen,

P. EVERARDS EN C. HELDER.

ZESTIENDE BRIEF.

MEJUFFROUW JACOBA VELDENAAR AAN MEVROUW SUZANNA HELDER.

Mevrouw!

Ik weet, dat gy my zult excuseeren, als ik uwen Knegt zo lang ophoude, als ik tyd behoeve, om u spoedig dit weinige te schryven. Gister avond ontfing ik den inleggenden van mynen Broeder: over deszelfs inhoud zal ik thans niets aanmerken: de tyd is te kort; en ook, ik ben zo aangedaan over dien ongelukkigen samenloop van zaaken, waardoor het geheele Paket Brieven is blyven liggen, dat ik niet zo schryven kan, als ik moest, wanneer ik de eere hebbe om aan Mevrouw Helder te schryven. Ik twyfel niet, Mevrouw, of ik zal aan uwe verwagting voldoen, wanneer ik voor als nog niets van de groote zaak aan myne Vriendin mededeel? Trouwens, wat voor troost ligt er in dit bericht, nu wy niet weeten, waar hy zich bevindt, en hy zeker uit mismoedigheid op eenen dwaalweg zal geraakt zyn? Hoe waar is de aanmerking, dat naar oogenschyn geringe oorzaaken allergewigtigste gevolgen kunnen voortbrengen! De aankomst van een Lyfknegt in een Herberg, of mooglyk wel zyn gaan in den Stal, is het verachtlyke beweegrad, dat zo veele verwarringen veroorzaakt. Ware dit niet gebeurd, alles zoude voor lang, en op de beste wys zyn afgeloopen . . . .

Den Brief van Leevend aan mynen Broeder leg ik hier by: beide zal ik liefst uit uwe waarde hand zelf ontfangen. De Hemel zy gedankt, dat Chrisje zo veel beter is! Ik heb Jan gezegd, dat hy den Brief, aan u geädresseerd, aan zyne Mevrouw, alleen zynde, moet

bezorgen: ik weet, dat dit zo zyn zal. Nu nog een paar regelen aan de Dames. In haast teekene ik my,

T. T.

J. VELDENAAR.

BILLET.

Vrydag morgen.

De Vriendin der Dames Everards en Helder hoopt de eere te hebben, om beide, benevens Mevrouw Helder, op te wagten: myne waarde Moeder is bedlegerig; doch haare ziekte is niet van eenen aart, die haar voor zulk een aangenaam bezoek, voor als nog, ongeschikt maakt. Kolonel Sytsama zal om twee uuren te paerd op Beekenhof zyn, om het gezelschap te geleiden. Kleine Jetje zal in haar witte Levite gereed zyn, om myne Chrisje in de armen te loopen; en haare oudste Zuster viel nooit den tyd langer, dan deeze, die nog voorby moet loopen, voor zy haare beste Vriendinnen zien zal.

C. VELDENAAR.

ZEVENTIENDE BRIEF.

MEJUFFROUW ADRIANA BELCOUR AAN MEVROUW SUZANNA HELDER.

Mevrouw!

Zo rasch had ik niet gedagt gebruik te maaken van het my opgegeeven adres; maar de Brieven, met de laatste post ontfangen, geeven my daar de geleegenheid toe. Ik onfing beide te gelyk, schoon zy zo veel in dagteekening verschillen: hoe zulks bykomt, zie ik niet door. De tyd zal al het wonderbaare wegneemen; wy moeten geduld hebben. Ik verzoeke u, waarde Mevrouw Helder, dat gy de nevensgaande Brieven niet inziet, voor gy gezorgd hebt, dat men u niet kan verrasschen. Zy zullen uw geneegen hart sterk treffen: het was my echter onmooglyk, daar uittrekzels van te maaken; niet alleen by gebrek aan tyd, maar om dat ik u mynen Vriend, zo als hy is, wil onder het oog brengen. De Heer Bernards heeft my, hier door naar huis trekkende, bericht, het geen ik vier dagen te voren uit uwen dierbaaren Brief vernoomen heb. Hy weet niet, dat ik schryve. Hy heeft my getoond, dat zyn smaak, in het uitproeven van fraaije karakters, gezond is; dit wist ik voorlang; maar het geen hy my nopens u, Mevrouw, en uwe conversatie gezegd heeft...... Waarlyk, hy verdient die eer en dat geluk. Mogt het ook eens ten deele vallen aan de uitmuntende Mevrouw Helders

ootmoedige Dienaresse,

A. BELCOUR.

[Per adrès van Mejuffrouw J. Veldenaar.]

AGTTIENDE BRIEF.

MEVROUW SUZANNA HELDER AAN MEJUFFROUW MARTHA DE HARDE.

Waarde braave Vrouw!

Uw zeer vriendelyken Brief ontfing ik, door de bezorging van de jonge Mevrouw Ryzig. Gy hebt my zeer verpligt, door op zulk eene gunstige wyze over my te denken; want ik stel zeer hoogen prys op de goedkeuring van lieden, zo deegelyk en zo Mensch-lievend, als Kaptein de Harde en zyne Huisvrouw. Niemand kan ook meerder dan ik overtuigd zyn, dat eene Vrouw, die haare Huishouding en daar aan verbonden pligten wel in acht neemt, altoos bezigheden vindt. Ik bedank u des te meerder, dat gy my zo omstandig schryft.

Hoe bemin ik dat Mensch-lievende Moederlyke hart, 't welk zo yverig begaan is met uwen geliefden Neef! Gy oordeelt, braave Vrouw, zeer wel over hem. Uw neef is, en dat zyn alle jonge Lieden, onvoorzigtig geweest; doch zyn hart is onbedorven. Het getuigenis van een eenige Mevrouw Maatig (om van geen andere te spreeken,) doet by my veel af. Zyn drift heeft hem, getergd zynde, vervoerd, en hy heeft ongelukkig een neêrlaag gedaan: dit smert, dit bedroeft my; maar stelt hem niet schuldig voor. Hy kan mooglyk strafbaar zyn in het Gerichte; maar ik ontschuldig hem. Hy is een voorwerp van medelyden, by alle braave Menschen; en vooräl by eene Moeder! De koele Menschen-haater, die door de waereld met achting gegroet wordt, en in zyn eigen huis zyne laage en booze driften eenzelvig opvolgt, is veel verwerpelyker dan een Jongeling, bezweeken door het gewigt eener gesarde hartstocht, ook als die deerlyke gevolgen heeft.

Wat ligt er, waarde Vriendin, eene sterke verpligting op ons, als Ouders! Kunnen wy wel vrede met God, kunnen wy wel een gerust geweeten hebben, indien wy ons van den grooten pligt der Opvoeding niet naar behooren kwyten! Hoe zouden wy anders in gevaar kunnen komen, om onze Kinderen te straffen, om dat zy ons laaten maaijen, het geen wy in hunne onbedorven harten gezaaid hebben! Uwe Schoonzuster, Mevrouw van Oldenburg, was my altoos eene zeer lieve Vriendin; ik moet echter gelooven, dat zy omtrent haaren Zoon zich vry wat zal te beschuldigen hebben. Ik heb de waarde Vrouw daar zelf meer dan eens ernstig over onderhouden. Zy is helaas! het werktuig, van een onredelyk Mans haat op Willem. Ik weet, waarde Vriendin, dat gy hier juist zo over denkt.

Indien de Heer Leevend door geld te helpen ware, de zwarigheid was klein: maar wy weeten niet, waar hy zich bevindt: alle onze naarspooringen zyn nog vrugtloos; voor wy weeten, waar hy is, kunnen wy niets doen, dan God voor hem bidden, op dat hy bewaard blyve door duizenderleie verzoekingen, die hem nu kunnen aanvallen. Wat de dwalingen uws Neefs aanbetreft, geloof daar aan niet: zo lang hy een braaf deugdzaam Jongeling is, behoeft gy u daar niet over te bekommeren.

Dominé Heftig begint by my vry wat te daalen; niet om zyne Godgeleerde begrippen, maar om de wyze, waar op hy omtrent uw Neef handelt. Dit mag rechtzinnig zyn; het is verre van Christelyk te weezen. Myne Dogter heeft ook een Brief van uwe Nigt Ryzig ontfangen, waar mede wy verblyd en verëerd zyn. De wyze, waar op zy over haaren Broeder spreekt, is eener liefhebbende en verstandige Zuster waardig. Toen zy een jong Juffertje was, zag ik reeds veel goeds in haar: jammer, dat zy ook al niet in de voor haar beste handen gevallen is: hoewel ik nooit geloof gaf aan de zotheden, die men van haar verhaalde; ik meende alleen, dat Juffrouw Leevend te veel smaak vond in uithuizige vermaaken; en dat haare Moeder zich te weinig liet gelden. Haar gelukkig leven met een braaf Man, verheugt my hartlyk. Eene liefhebbende Moeder, eene hupsche Vrouw kan geen gemeen karakter zyn: ik weet, dat zy beide is. Ik geloof, dat myne Dogter aan haar schryft; gy zult myn antwoord door haar ontfangen. Vaarwel, braave Vrouw! God geeve, dat gy aan uw eenig Kind alles moogt beleeven, dat u en zyn Vader aangenaamst zyn kan. Beproef nog eens, of gy uwen Broeder niet tot andre gedagten kunt brengen. Geloof my, had myne Vriendin moed, zy zou met opene armen haaren Zoon inwagten. Al het verkeerde, dat zy schynt te doen, komt ter verantwoording van haaren onvriendelyken Man. Is hy niet te beweegen, geduld dan! Als gy het uwe omtrent hem gedaan hebt, moet hy de gevolgen zyner hardheid draagen.

Groet vriendelyk Kaptein de Harde, en geloof dat ik ben

Uwe oprechte Vriendin,

SUZANNA HELDER,
gebooren VAN BEEK.

NEGENTIENDE BRIEF.

MEJUFFROUW CHRISTINA HELDER AAN MEVROUW ALIDA RYZIG.

Mevrouw, zeer geachte Vriendin!

Eene lastige ongesteldheid heeft my gehinderd, om u eerder een antwoord toe te zenden. Thans weder Buiten zynde, kan ik over mynen dag beschikken. Onze Vriendin is gisteren middag met haaren Man weder naar Rotterdam vertrokken. Zy heeft my gezegd, dat zy u ten eersten zoude schryven, en ik twyfel niet, of zy zal zich wel over haare schynbaare nalaatigheid kunnen excuseeren. Myne lieve Moeder schryft aan uwe Tante, en is nevens my met uwen Brief wonder in haaren schik.

Als een droom herinner ik my, dat wy te Amsteldam woonden, en dat ik toen wel eens aan het huis van Mevrouw Leevend gespeeld heb; echter schaduwagtig en niet onderscheiden. Dit in antwoord op uwe snaaksche inleiding. Nu wat ernstiger.

Ik ga u overtuigen, dat gy deezen Brief niet verschuldigd zyt aan de beleefdheid van een welopgevoed Meisje, maar aan de op-

komende geneegenheid eener waare Vriendin. Ik zal u eene oprechtheid doen zien, die de Burgerlyke beleefdheid niet kan inspireeren: Het hart alleen kan ons daar toe in staat stellen. Zie hier eene eerste proef. Nooit heb ik gewenscht, maar laat ik alles zeggen, nooit heb ik gedacht, om de Vriendin van Juffrouw Leevend te worden. En hoe dat? Ach, dat zal ik u eenvoudig zeggen; ik geloofde, dat wy niet in het geringste voor elkander bereekend waren. Men had u, zo omtrent als gy u zelf grappig voorstelt, by my afgebeeld; ook dan, als ik om uw satricq vernuft lachte, vreesde ik u. Hoe! eene Dame, die *du Ton* dagt en leefde; eene Dame, die haare spotterny liever had dan haare Vriendin – hoe konde ik, voorzien van geheel andre gebreken, smaak vinden in u? Voeg hier by, dat ik byzonder wel over my zelf voldaan was; vooräl vóór ik myne uitverkooren Vriendin Veldenaar kende, aan wie ik, nevens aan myne Mama, al het goede verpligt ben, 't welk ik dan zou mogen hebben, zo wel in myn denken, als in myn doen. Nu, ik ben gestraft voor myne onbillykheid! Had ik de les myner Moeder gevolgd, zoude ik my omtrent u niets te verwyten hebben. Zy is deeze: „Beoordeel den Mensch alleen naar zyne beginzels, zynen „aanleg, uit de omstandigheden, waar in hy geplaatst is, uit de ver„zoekingen, waar in hy kwam; zoek naar de innerlyke springveeren „zyner daaden; dan zult gy het waardig genoegen smaaken, dat er „voor een deugdzaam gemoed ligt, in dikwyls te moeten goedkeu„ren, en maar zelden te berispen."

Overtuigd, dat gedagten niet tolvry zyn; maar dat men zeer zeeker zich tegen zynen Evenmensch ook met ongeuite gedagten kan bezondigen, verzoek ik u daar voor om vergeeving. Ik belyde tevens, dat ik weinig recht heb op de eer, my door u aangedaan.

Nu zult gy, waarde Vriendin wel toestaan, dat ik u niet alleen uit beleefdheid schryf? Dewyl gy hier van wenscht overtuigd te zyn, zie ik niet, of ik heb u ééns vooräl gerust gesteld.

Ik moet u nog al meer bewyzen geeven..... Evenwel, waarom tel ik het volgende daar onder? Uwe geneegenheid voor uwen Broeder neemt my ten sterksten voor u in. ô, Lieve Mevrouw Ryzig, ik ben zo volmaakt overtuigd, dat hy onschuldig is, als gy zyn kunt. En nu myne tederbeminde Moeder hier met ons in overeenstemt, dunkt my, dat ik reeds veel beeter ben. Het denkbeeld, dat de lieve Vriend myner vroegste kindsheid zich zelf ongelukkig maakte, en zyne Familie bedroefde, deed my zeer sterk aan. Nyd en ligtgeloovigheid mogen hem beschuldigen, myn hart spreekt hem vry van alles, wat hem in onze oogen verachtlyk moest maaken. Mooglyk denkt hy niet als Mevrouw, uwe Moeder; mooglyk verschilt hy met Dominé Heftig; maar wat grond krygt men daar uit, om hem voor een Jongeling van slegte Godsdienstige sentimenten te houden? In dit woord zelf is iets, dunkt my, onbestaanbaars.

Wisten wy maar, waar hy zich bevindt! Myne Mama, dit kan ik wel merken, zoude zich niets te moeilyk achten, om hem met zyne Moeder te bevreedigen; en dat wel, zonder zich te bekommeren, hoe of myn Heer van Oldenburg dat ook zoude opvatten. Het volgende zal u nog sterker doen zien, dat ik vertrouwelyk aan u schryf. Ik denk niet, dat Mama, tegen haare gewoonte aan, my

zal vraagen, om deeze eens te zien . . . . . . Trouwens, al was dat zo; wat is er aan geleegen? Ik ken ook haare Moederlyke tederheid, voor de onschaadelyke zwakheden haarer Chrisje. Weet dan: dat ik voor eenige weeken een Brief ontfing, van mynen Broeder, uit – die zynen Vriend . . . . ach, ik kan niet plooijen, ook niet, om eenen in veelen opzichte lieven Broeder . . . . die onzen lieven Willem daar in geene gunstige omstandigheden aantrof: en toen hy zich des anderen daags informeerde naar onzen Vriend, was die reeds vertrokken, zonder dat men konde zeggen waar naar toe. Zedert heeft niemand, schynt het, iets van hem vernoomen; immers, zo veel my bewust is. Onze Vriendin Everards, die hem zo zeer als ooit bemint, betuigt my, niets van hem te hooren. Zou uw Oom de Harde gelyk hebben?..... Maar hoe zoude hy in die Stad, — geleegenheid gehad hebben, om op zee te gaan? Ach, lieve Mevrouw Ryzig, zo gy iets naders hoort, zult gy het ons melden? Ons zeg ik, want myne Mama is onder hun, die yverig belang in hem neemen.

Wat heeft de Brief uwer Tante my gediverteerd! Tusschen ons; ik ken haar reeds uit haare Schriften. Myne Mama is bezig, geloof ik, om dien Brief te beäntwoorden. Het is myner Moeders stelregel, dat een goed ongeöefend verstand en een zagtmoedig hart den Mensch meer, oneindig meer verheffen, dan al het vernuft van geheel Griekenland. Indien ik ooit myne *venerable* Tante de Vry eens kom bezoeken, dan hoop ik, met u deeze braave goedhartige Vrouw een bezoek te geeven. Waarlyk, zo eene Vrouw, of liever zo een paar Menschen, zyn zeedelyke zeldzaamheden, en dat meer is, zo nuttig als zeldzaam; iets, dat men van al het zeldzaame nog al niet zeggen kan. Wat smaaken ons uwe aanmerkingen over dien Brief! Jammer waarlyk, dat Vrouwen niet pleiten mogen. Gy zoud zeker met zo veel glans voor uwen Broeder, als voor uwe Tante pleiten.

Ik ben, al een geruimen tyd, met de waereld maar taamlyk te vreede geweest; maar, zedert het haar behaagd heeft, onzen Leevend zo onbermhartig te beöordeelen, zal ik nooit meer gunstig over haar kunnen denken. Hier by komt nog, dat zy my op uw sujet ook gefopt heeft, en my dus duizend aangenaame uuren ontfutzelde.

Wat heeft, bid ik u, Dominé Heftig toch te doen, in het geval, waar over wy zo begaan zyn? Kan zyn Eerwaarde dan beter over uwen Broeder oordeelen, dan zo veele braave Menschen, onder wiens oogen hy te Leiden dagt, en handelde? En wie van deeze beschuldigt hem van slechte sentimenten, of een onbetaamelyk, doorgaand onbetaamelyk gedrag? Mooglyk, Mevrouw, verschil ik met u op één stuk; geduld! ik kan daar niet anders over denken. Ik doel op zyne liefde voor de dierbaare Lotje Roulin. Is daar evenwel iets in, dat hem de achting van een braaf Mensch kan doen verbeuren? De lasteringen, ook van Dominé Heftig, zyn al te gruwlyk, om by onpartydigen ingang te vinden. Willem een deugdzaam allerbeminlykst Meisje verleiden, en vervolgens aan een doodelyk verdriet, schaamte en berouw ten prooije geeven! — Dit kan ik even zo min gelooven, als dat hy in staat is om, getergd zynde, zyne party niet stoutmoedig onder de oogen te zien.

Myne Mama is er ook niet voor, dat men een Predikant in onze huisselyke geschillen wikkelt. Men hecht maar te veel gezach aan hunne uitspraaken, om dat men den Predikant niet genoeg van den Vriend en fatsoenlyken Man afzondert: een gebrek, waar toe veelen maar te dikwyls wat sterk het hunne doen. Waren alle Predikanten in deezen gelyk aan den waardigen Vader myner Hart-Vriendinne — dan! wel ja, dan zoude ik er sterk voor zyn, om hun in staat te stellen tot nog andere pligten, dan het Prediken. Dan zouden zy in een uitgestrekter zin verkondigers van goede boodschappen zyn. Boden, die vreede aankondigen .... Deeze aanmerkingen zyn mooglyk wat vry in de pen van een jong Meisje: zy zouden echter daarom wel waar zyn kunnen. Wat hebben ook de jaaren te doen met de waarheid of het valsche eener aanmerking?

Hoe lief heb ik Mevrouw Everards; ook, om dat zy my van u beter denkbeelden gegeeven heeft! Nog al een blyk, dat ik u niet uit beleefdheid schryf, en dan zal ik eindelyk de pen neêrleggen. Onder het groot getal van jonge Heeren, die my, van tyd tot tyd hebben willen wysmaaken dat zy my beminden, is thans een Man, die my met de goedkeuring myner Ouderen, dat daaglyks verzeekert. Myn waarde Vader is sterk op dit Huwlyk gesteld: wat zal ik zeggen? Het is geen Solmes, geen Hikman, geen Lord G * *; (de Man van de stoute Charlotte;) het is een braaf, beminlyk, verstandig Man, maar — ik bemin hem niet: Hy heeft al myne achting, al myne vriendschap; doch dit is by my niet voldoende, om my nader met hem te verbinden. Ik weet wel, lieve Mevrouw Ryzig, dat my dit stuk merkelyk verschillen: maar laaten wy dat stellen by de *Zuster-geschillen,* die men met den mantel der liefde moet bedekken. Hebben de Dominées niet zo eene diergelyke phrase?

Gelooft gy wel, dat een Meisje, welk kort en goed aan haare Soupirans zegt: *hier zal niets voor u te haalen zyn;* verdient voor eene *Coquette* door te gaan; al had zy zo veele Minnaars, als er Arabische Nagt-Vertellingen zyn, namentlyk *Duizend- en- Een?* Is het billyk, dat zy my den schuld geeven, nu van trotsch, nu van coquet? Al, naar dat zy gelooven my het meest te vernederen; want gy begrypt wel, dat hunne gekwetste Eigenliefde wraak oefent.

Was myn oude Vriend Willem maar weer in ons Vaderland, en zo gelukkig, als ik hem wensch te zien, dan zoude ik myne vrolykheid wel weêr krygen! Op dit stuk harmoneer ik zo sterk met uwe goede Tante, als of ik ook van haare familie was. Men zou dan ter verschooning kunnen zeggen, dat het eene Familie-ziekte was; zo als veele andere kwaalen; onder andren de Rymery. Zeker, het valt lastig, altoos slegt te hooren spreeken van iemand, dien wy achten, en buiten staat is om zich te verdeedigen! De Heer Renting behoort niet onder dat getal; maar ik heb u, dunkt my, al gezegd, dat hy een braaf Man is. Wat behoeft dan deeze verzeekering?

Zult gy my nu niet met eenen tweeden Brief verëeren; en indien gy bericht van onzen lieven Willem ontfangt, zult gy my dit, of liever *ons* laaten weeten? Ik bid juist wel niet uit Hellenbroek voor hem, het Gebed voor de Zeevaarenden; trouwens, het is myne gewoonte niet, myne wenschen en dankzeggingen naar een Formulier afteleezen .....

Hoe vaart myne *venerable* oude Tante, uwe boezem-Vriendin? Ik verlang zeer, om door u eens van haar te hooren. Kent zy uw Broeder in persoon? Staat zy aan onzen kant? Ach, dat hoop ik; de stem van eene zo ongemeene Vrouw doet veel af. Groet haar met de byzonderste achting en liefde, van haare klein-Nigt.....

Heb ik niet wel gehoord, dat gy niet zeer gesteld zyt op het Buitenleven? Het saizoen is, met dit schoone weêr, nog ruim zo aangenaam als voor zes weeken, en wy zouden u gaarn eens hier zien. Breng uw kleinen Boy mede. Ik ben zo weinig *du Ton* in ons huis, dat Kinderen een myner grootste vermaaken zyn. En thans heb ik hier een zesjaarig Meisje, dat ik tot eene Vriendin aanleg...... Groet myn Heer Ryzig, en geloof, dat ik ben

Uwe Vriendin en Dienaresse,
C. HELDER.

P.S. Zo gy van uw Broeder hoort, voldoe dan toch aan myn verzoek.

TWINTIGSTE BRIEF.

MEVROUW PETRONELLA EVERARDS AAN MEVROUW ALIDA RYZIG.

Waarde Vriendin!

Gy hebt gelyk; myn lang stilzwygen moet u zeer onvriendelyk voorkomen; maar gy zyt zo spotagtig, dat ik byna u de reden daar van niet durf melden. Aan onderwerpen kan het niet haperen; dat hebt gy wel, als men met de familie van myn Heer Helder byna huisselyk verkeert. Veele druktens maak ik niet; ook schoon ik geene Tante heb, by wie ik den aanstaanden Vreemdeling meen te gaan afwagten. Wat dan? Ik zal het wagen. Om dat ik geduurig al klaarder zie, dat ik geen vloot houden kan. Uw vernuft overstelpt my geheel; en het moet wel het waare vernuft zyn, dewyl Mevrouw Helder, Chrisje en Coosje, zich waarlyk eene fête maaken van uwe Brieven te leezen. Gy moet magtig verstandiger worden, of ik leer agter uit. Het zal met my gaan, als met onze Vriendin, die zich ten minsten zes Winters in haar Buitenleven vermaakt had met haar Clavier te beduimelen, en er regt mede vermaakt was; vooräl, om dat zy er zoet by kon zingen. Maar zy hoort op dat zelfde Clavier eene Dame speelen...... *'t Is, gedaan;* zeide zy, zy sloot het toe, en liet het by zekere geleegenheid verkoopen. Men vroeg haar meermaal om te speelen; zy antwoordde eenvoudig: *ik kan niet speelen, vraag dit aan myne Nigt; zy heeft my overtuigd, dat ik alleen aartig genoeg rammelde.*

Zie daar, waarom ik niet schryf. Hoe ryker de onderwerpen zyn, hoe minder ik in staat ben die te behandelen.

Ik ben een paar dagen op Beekenhof geweest; zonder Everards — ja; en toen ik met hem retourneerde, voelde ik, dat ik zo wel Vriendin ben als Vrouw. Valt u dit niet schrikkelyk toe? Myne geneegenheid voor Everards is, weet gy, noch het snelle uitwerkzel van een oogwenk; noch het romanesq gevolg van een warm tem-

perament; veel minder de kinderagtige ingenomenheid met een Man van de Mode. Zy was des altoos meer vriendschap, dan drift..... Maar genoeg: ik vrees, dat gy zulk eene heerlyke geleegenheid, om my te plagen, niet zult voorby zien.

Ik heb, met Mevrouw en Chrisje, een bezoek afgelegd by Dominé Veldenaar. U eene beschryving te geeven van die Familie — u het afbeeldzel te geeven van Kolonel Sytsama!.... Kan men ook tot het onmooglyke verpligt worden? Geen Man op den Aardbodem beschouw ik zo, als ik den Eerwaardigen Dominé Veldenaar beschouw. Hy zou, al dunkt u dat mooglyk vreemd, het voornaame beeld zyn, indien ik deeze huisselyke Groupe kon schilderen. Mevrouw Veldenaar trouwde, naauwlyks agttien jaar, met een Man, die bykans eens zo oud was: niet zeer tot contentement haarer ryke familie; zy moet eene Tante gehad hebben, die voor de onrechtvaardigheid van allen boette; en daar ook in huis woonde, tot zy stierf. Hy is twee- en- zestig jaar, maar heeft al de welvaarendheid eener sterke constitutie, eens maatigen levens, en van in order gebragte driften. Hy heeft wel iets van myn Heer Helder, maar de toon zyner gelaats-trekken is wat zagter gestemd. Hy ziet op eenmaal veel; en ik geloof, dat hy meer hartlyke stille zaligheden kent en geniet, dan wel veel daar van opgeeft: er is iet zo gemoedelyks in zyn fraai sterk geteekend gelaat. My dunkt, zo een Man heeft iets van een Apostel.

Gy zelf zoud Mevrouw Veldenaar, uitgeteerd door eene kwynende ziekte, niet in haaren Fauteuil kunnen zien zitten, zonder eene medelydende traan in uwe oogen te voelen. Zes- en- veertig jaar, en aan den eindpaal haars nuttigen levens: Moeder te zyn van nog zulke jonge Kinderen, die, als Engelen van Raphaël, om haar zweeven: hoe veel stofs kryg ik daar uit, om te denken over de kortheid en onzeekerheid des menschelyken levens! Ik had my verbeeld, dat Mevrouw Veldenaar wel iets van uwe Moeder zoude hebben: ik zie er geen zweem van. Kunt gy u Coosje nog herinneren? Zy is niet fraai, en echter ziet men, dat zy de Dogter is van eene der fraaiste Vrouwen, die ik zag. Ik weet niet, hoe dit is; maar ik zie het duidelyk. Dominé moet eene ryke Vrouw getrouwd hebben; want alles draagt getuige van dien fatsoenlyken overvloed, die men zyne beste Vrienden toewenscht. 't Is waar, er zyn agt Kinderen! Geen Man verdient onze Vriendin, dan Kolonel Sytsama. Wy zyn met Everards op zyn buiten geweest. Men ziet, ofschoon hy het niet zegt, dat hy alles zo inricht, als hy gelooft, dat meest zal voldoen aan eene Vrouw van een goeden smaak. Hy is zo gelukkig, dat hy bemind wordt van haar, die het voorwerp is van alle zyne wenschen.

Ik wist niet, dat ik zo verzot konde worden op iets, als ik reeds ben op het Buitenleven. Op Beekenhof is het my te prachtig: trouwens, ik verkoos, toen ik in Gelderland was, Klaarenbeek, verre boven Roozendaal. De Pastorie-Hof, zo als die door Dominé is aangelegd, blyft geheel in de Natuur; geen pracht, geen opschik. Rotterdam, hoe fraai, hoe luchtig, bevalt my nu zo veel niet dan de voorleeden week: nu kan ik vergelyken: en welk een contrast komt er dan te voorschyn! Heb ik nu niet een hoope geschreeven? Ja, indien de quantiteit voor de qualiteit konde gereekend wor-

den, het zoude nog zo wat heen gaan .... maar, maar! Als immers gy, of een onzer beider Vriendinnen, over dit onderwerp schreeven, wat zou er eene aangenaamheid over gespreid liggen! vooräl gy hebt de gaaf, om uit niet, een zeer wezenlyk iet voorttehaalen; en uwe invallen zelf zyn goede aanmerkingen. Ik vrees echter, dat als de Mannen eens weeten, hoe gy hen beschouwt, dat zy, juist om dat het bittere *waarheden* zyn, 't u nooit zullen vergeeven. Mevrouw Helder zeide, by het hooren van zekere passage in uwen Brief aan my: *wel, nu hebben de Leeuwen ook Schilders*. Gy zult wel weeten, waar op dit doelt, of liever waar van dit ontleend is.

In vertrouwen tusschen ons: Mevrouw Helder is, zedert eenige dagen, meer dan ooit aan onzen kant. Zy zegt het niet; maar Chrisje, die haare Moeder zeer wel kent, verzeekert het my; en ik verbeelde my, dat dit zeer veel tot haare herstelling heeft toegebragt. Nog wat. De Heer Renting vordert niet, hoe zeer ook gedragen door myn Heer Helder. Hy spreekt over uwen Broeder met deelneming; hoewel hy hem in persoon niet kent. Zouden wy dan nooit bericht van hem krygen? Lieve waarde Willem! Ik durf niet hoopen; ik zie duidelyk, dat ik my zelf bedroef, maar het is niet anders. Hoe gelukkig zyt gy, in duizend voorvallen van dit leven! Gy bemint uw Broeder zo zeer als ik, maar gy verbindt geene naare gedagten aan zyne afweezigheid. Gy hebt gelyk; waarom doe ik ook zo niet?

Vaarwel! Omhels uw waarden Man voor my, kusch Jantje, en schryf veel aan

Uwe Vriendin,
P. EVERARDS,
gebooren RENARD.

EEN-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

DE HEER PAULUS HELDER AAN MEVROUW SUZANNA HELDER.

Tederbeminde Moeder!

Beschaamd en verleegen, verstoord op my zelf; zo, myne lieve Moeder, moet gy uwen berouwhebbende Zoon aan u voorstellen! Ik heb al den schuld; ik heb, dit zie ik nu, my met *koelheid* gewrooken, over een ongelyk, my, zo als ik meende, aangedaan. En dat, terwyl myn Vriend ongelukkig was .... Ik belette hem, door eene styve afkeerige houding, in myne armen te vallen .... Ik voelde, dat hy, met warmte en vogtige oogen, myne hand drukte; en ik kon myn opzet, om hem iets betaald te zetten, gestand doen. Voor ik Chrisjes Brief en uw Postscriptum ontfing, dagt ik zo niet: doch zedert ben ik gestraft, gestraft door myn eigen geweeten. Allerwaardste Mama! Leest toch, mag ik u bidden, alleen, al de Brieven, die hy my geschreeven heeft; zy liggen in de binnenste verdeeling myner Secretaire: ik moet hem, buiten zyn weeten, recht doen. Mag ik zo gelukkig zyn, om hem te vinden; iets, dat ik, zedert ik dien Brief ontfing, met meer drift dan my eigen schynt, behartig; dan zal myn lieve Vriend gelee-

genheid hebben, om nog grooter te zyn — ik zal hem om vergeeving bidden, nooit van hem scheiden, en hem, zo ik hoop, veilig en met eer in zyn Vaderland te rug brengen. Reeds veertien dagen zyn alle naarspooringen vrugteloos. Ik ga een grooten Brief aan Papa schryven; dit, bid ik u, tusschen ons!

Uw liefhebbende Zoon,

P. HELDER.

TWEE-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

MEVROUW ALIDA RYZIG AAN MEJUFFROUW CHRISTINA HELDER.

Mejuffrouw!

Het is een myner waardste belangen, my te handhaaven in de goede gedagten, die gy, zo wel door onze Vriendin Everards, als door my zelf, van my hebt opgevat; daarom zal ik u deeze aanmerking mededeelen: „De springveeren der Menschelyke daaden „zyn ontelbaar; zy zyn zo verborgen in de duisterste hoeken der „ziel, dat zy noch door andren, noch door ons zelf kunnen ont„waard worden; het zy door de gelaatstrekken, de oogen, de „woorden, of door iets, 't welk een Lavater ons ten dien einde aan „de hand geeft." Waar toe dient, vraagt gy mooglyk, deeze aanmerking? ô Tot alles, waar toe myne Vriendin die zal gelieven te gebruiken. Zy is een Panacé in de Zedelyke Zieken-kamers; en ook mooglyk de eenige medicyn, die Zedelyk gezonden veilig mogen gebruiken: voor hun, die nooit het voor hun onmooglyk kwaad deeden, en werktuiglyk goed, werktuiglyk verrichten: dat is, die geene verdiensten bezitten, zelf de broodmagere niet, van geen kwaad te doen. Zy is voor my in 't byzonder een zo goed Huismiddeltje, als de Hofmans-droppels in de meeste Familien; en om door een langen omweg te komen, daar ik weezen wilde; zy is ook *probatum* voor u, die zeker het volgende met alle Kinderen van Adam wel zult gemeen hebben, dat gy namelyk beter bepaalen kunt, waar uit gy *niet,* dan waar uit gy *al* werkt. Dit ter verdeediging myns geestes van aanmerken.

Gy hebt my, veel duidelyker dan ik ooit kan wenschen, overtuigd, dat ik uw Brief niet verpligt ben aan uwe beleefdheid; en ik zou eene Vrouwelyke Tiberius moeten zyn, om niet te gelooven, dat *uw hart en uwe liefde* eenen Brief dicteerden, waarmede ik zo in mynen schik ben: maar omtrent wie? Dit is, zo als Hamlet zegt:

That is the question!

Wie is de gelukkige, die uw hart zo zagt, zo teder, zo edelmoedig deed werken? Zou u dit *ook* bekend zyn? Nu, sla uwe doordringende oogen eens ter deeg op uw hart; ik zal onderwyl maar voortschryven.

My heugt nog wel, dat de toestemming myner Moeder, om naar eene party, daar ik gaarn by wilde zyn, te mogen gaan, zulk eene

wonderbaare Revolutie in my voortbragt, dat ik zo zagt, zo bescheiden, zo redelyk was, dat de hond zelf mogt blaffen, als ik in een goed boek las. Myne Bekeering was zo oprecht en bestendig, als die van de befaamdste Nieuwkerksche Kweezel. Zo veel invloed heeft een voor ons vleijend vooruitzicht op onzen geest, op onze neigingen en driften. Maar gy kent zeker onzen Vriend Pope van buiten; lees hem dan over dit onderwerp.

Wat dunkt u, lieve Chrisje, zou het herdenken der aangenaame uuren, die gy, in uw kinder-jurkje, met myn lieven Wim doordartelde, uwen geest niet wel zo zagt kunnen stemmen, dat alle de nooten over *bé-mol* liepen? waar door gy, aan de Zuster van uwen Vriend schryvende, niets dan vriendelyke aandoeningen kunt gevoelen? Het is immers natuurlyk, dat wy gaarn de zwakheden van hun in een zagt licht houden, die wy weeten, dat van onzen besten Vriend bemind worden? Gy weet, dat ik myn Broeder hartlyk lief heb, en hy my niets toegeeft. Deeze bedenkingen kunnen u onbegrypelyk veel dienst doen, in het moeilyk werk der zelfs beproeving: ô het zyn zulke zoete handleidingjes! En ik spaar geen brood voor myne Vrienden.

Ik weet nog niet zeker, of ik 't als een misdaad moet aanmerken, dat gy veel erger over my gedagt hebt, dan ik verdiende. Laaten wy dit eens bedaard onderzoeken. „Wy moeten niet denken over onze Mede-Menschen." En wie kan dit echter laaten? Maar dan moeten wy over hem denken naar de meeste en aanhoudenste verschynzels. Maar waarom heb ik my minder goed vertoond, dan ik waarlyk was? Dat zal ik u zeggen: Om myn hof te maaken by zulken, aan welken ik anders niet het duizendste gedeelte zo zoude gesmaakt hebben. Men doet uit byeindens zo wel iets berispelyks, als iets loffelyks. Had het myne bedoeling geweest, by Chrisje Helder in een goed blaadje te staan, ik zou my meer in mynen Natuurstaat vertoond hebben. Waarover zoude ik u des beschuldigen, Kind? Wat reden had gy, kond gy hebben, om my omzichtiger, bermhartiger te handelen, als ik my zelf behandelde? Ik maaide, het geen ik gezaaid heb. Tot dus verre heb ik des vrede met u.

Maar evenwel, nogthans, en des al niet te min,
Daar schuilt 'k en weet niet wat, geloof my vry, Vrindin.

Had eene Chrisje Helder ooit getoond, dat zy myn gezelschap zoude kunnen kiezen; ik zou haar geen onëer hebben aangedaan..... Dit is een beetje scherp. . . . . . maar dewyl gy toch de moeite en de kosten gedaan hebt, om u voor my te vernederen, wilde ik, dat gy dit niet om, of van wegens eene ingebeelde misdaad deed; maar wegens eene moedbeneemende houding, zo als ik getoond heb.

Nu wy Vriendinnen geworden zyn, wil ik, dat wy niet op hooi en stoppelen, maar op het goud der oprechtheid en des vertrouwens zullen opbouwen; op dat ons werk duurzaam zy. Hoor, om die reden, nog het volgende. Nooit kwam ik lastiger uit de gezelschappen, dan wanneer men my, met overleg, prees over myn smaak in my wel te kleeden, wel te kappen; want elk, die myn sak, myne paarlen, myne fraaije schoenen prees, verweet my stilzwygend, dat ik niet schoon was. Om my niet te vernederen, vernederde men my; want wie zal de fraaije Fransche schoen pryzen,

als die een fynen, welgemaakten, vluggen, buitenwaards uitstaanden voet omsluit? Niemand dan een Petitmaitre en eene Pronkster. De Zeedelyke Beautés hebben dezelfde kneepen; dat ik dit zeg, Juffrouw Helder. Zy zelf, geheel verheeven boven het boertige, het schertzende, en geheel aan de striktste en aangenaamste pligten geheiligd; vermaaken zich echter wel eens met het geestige, het boertige; zo als myn Vader wel eens een uur plagt te piquetten, tot divertissement. Om zo een piquetje te kunnen speelen, houden zy my en soortgelyke Weezens aan... Dit is my ook al zo eens ontmoet, kind; want ik heb de waereld ook uit onderscheiden gezichtpunten gezien. Dit maakte my wat agterdogtig. En daarom, als men zeide: Juffrouw Leevend vind ik wel aartig, wel geestig; zy kan heel lief en vrolyk zyn; dan dagt ik: zie zo, men pryst my om myn opschik, om dat men myn persoon niet pryzen kan. Gy schept vermaak in my; maar achting? *point du tout!*

„Wel foei, Mevrouw Ryzig, zoude ik omtrent u zo valsch handelen." — „*Dat*, Juffrouw Helder, geloof ik niet." Ik onderstel ook slegts het mooglyke; en in u zou dit geen valschheid zyn, maar — Zeedelyke hoogmoed!.... Maar waarom plaag ik u? Laat ik openhartig zyn: ik wil u ééns van al myn leven alle myne talenten doen zien; op dat ik u overtuige, dat ik nooit gedagtenloos leefde; nooit verder, dan ik noodig vond, eene Beuzelaarster was. Ik beken, dat ik ook nog den tyd my kan herinneren, dat ik min gunstig dagt over myne Vriendin Helder; en haar *rangschikte* in de Classe der Zedelyke eigengerechtigheidwerkers; Vrienden, die, met een opgeschort neusje, nederkyken op zulken, die niet dezelfde deugden op dezelfde wys verrichten. Naar de beste berichten, die ik van u inwon, besloot ik, dat u dat lieve uitlokkende ontbrak, 't welk zo kragtig op het hart van andren werkt. Ik meende u slegts achtingwaardig te vinden, en ik vind u ook beminlyk. Nu kunnen wy, dunkt my, onze openstaande reekeningen sluiten, en elkander betaalen met geslooten beurzen. Uwe zagtmoedige denkwyze omtrent eenen Jongeling, door de geheele waereld veröordeeld; uw moed in hem te verdeedigen, ook als zyne tederhartige Moeder te rug deinst, moet zeker uit eene beminlyke welberedeneerde Menschen-liefde, uit zuivere zugt om een ongelukkigen te redden, voortkomen; want ik bid u, wat kunt gy op de wyde waereld, buiten dit, belang stellen in eenen Willem Leevend? Een Jongen, daar niet veel raars aan is; een droevige druiloor, die men niet eens een *ryk* Amsteldammer kan noemen; zo als gy weet, Juffrouw Helder!

Over Lotje Roulin spreek ik liefst niet; ik word altoos weemoedig, als ik aan haar denk: dit is zeker, dat myn Broeder zyn smaak *eere aandeed*, in haar te beminnen; en dat myne Nigt West, die al is, wat men (zou Tante zeggen) „met monden proeven kan," hem zeker niet verwerpen zal om zyne smoorlyke verliefdheid op een alleruitmuntendst reeds overleeden Lotje Roulin. Zy, Keetje West meen ik, is noch zo ryk, noch zo schoon, als zekere Chrisje Helder; juist daarom recommandeer ik Willem zo byzonder aan haar. Ik zeg tegens Ryzig: *luister eens, Ventje, als Wim uw Nigt trouwt, en alle zaaken zeven zyn met Mama, dan moest gy hem met*

u associeeren; want al is hy op het Dominéen gedaan, dat werk staat hem niet ter hand. Om dat gy, lieve Juffrouw Helder, nu zo veel belang in hem neemt, dunkt my moest ik u eens vertellen, welke goede oogmerken ik met hem heb; en ik beloof u ook, dat hy, buiten myn toedoen, geen trede zal verzetten, zo ik het weet, of ik schryf u met een extra post, waar hy zich van myl tot myl bevind.

Maar Chrisje, maar Chrisje, gy hebt al uwe vooröordeelen tegen my nog niet afgelegd. Waar uit weet gy, dat ik niet heel gevoelig, en tegen het Buitenleven ben? Ik val zeker niet van my zelf, als Ryzig in zyn vinger snydt; om dat ik begryp, dat een Goudvliesje, over die *zwaare* wond gelegt, hem veel meer dienstig is, dan dat het geheele Huisgezin om azyn, en assa fœtida liep, en hy dus al vast bleef bloeden. Ik begryp ook maar niet, hoe ik my dan zou aantieren, als ik myn Man verloor, of myn Jantje zag doodvallen. Met minder dan gek worden, of my dood te slaan, kon ik myn fatsoen zeker niet uithouden. Ik hou het met de woorden van Paulus: *bezit uw ziele in lydzaamheid.* Had uw Vriend niet zulk een dweepagtig aanbidder geweest van het *Sentimenteele,* hy zou er het offer niet van geworden zyn; en Lotje zelf is in deezen niet vry te pleiten. *Begryp je me nu, Kind;* zeit Oom de Harde tegen Mama, als hy voor Willem staat te ageeren.

Ik weet nog zelf niet, of ik al of geen smaak heb in het Buitenleven. Nooit was ik Buiten, dan in het gezelschap van hun, met wie ik in de Stad omdoolde. Er was niets anders voor my te vinden, dan zulk goedje. Had ik met beter slag van Schepzels my opgehouden; in stille groene Priëeltjes, met eene Vriendin, zo als gy, of Coosje Veldenaar, de Zon zien opkomen, of de Maan verschynen, met een fraai geschreeven Boek by ons; dan zoude ik mooglyk zo zagt gemymerd hebben over de Liefde, de Deugd, den Godsdienst, de Vriendschap, als myne Arcadische Vriendinnen; wie zou ondertusschen hebben kunnen beslissen, of myne volupté geestelyk, of zinnelyk waar? De Doop- en Dol-Huizen wettigen deeze vraag. En gy, lief diefje, verstaat my.

Ik wenschte wel, ja uit een vol overloopend vol hart, dat alle engelagtige Meisjes een ongelukkigen Willem tot Vriend hadden, in wien zy zich nog den Speelmakker in den tyd der Tafelstoelen konden herinneren; ô wat zouden zy dan den Text practicaal verstaan: *Oordeel niet, op dat gy niet geöordeeld wordt; want met de maate, daar gy mede meet, zal ook u weder gemeeten worden.* Zou ik die plaats van Tante Martha geleerd hebben? Neen, ik heb die uit de eerste hand.

Ik ben nog zo onkundig, waar myn Broeder is, als myn kleine Boy zyn kan. Ik heb deezen Brief zo lang zitten uitspinnen, op hoop, of ik nog iets van hem hoorde. Evenwel, ik ben gerust, dat hy wel doet:

En de Kreupele zei tegen den Blinden,
Die wél doet, zal wél vinden.

Ik bemin myn Broêr te veel, om den Heer Renting te kunnen beklaagen: ei lieve, Chrisje, wat verband mag daar in leggen? Op Dominé Heftig ben ik al te verstoord, om er iets van te zeggen. Liever diende ik het geheele A. B. C. te herhaalen, of — een teug

water in myn mond te houden...... Myn Bram is magtig grootsch op den Brief, dien ik van u ontfing; is die magtige grootschheid niet wat heel vernederend voor my, en dus voor hem? Hoor, Kind, de Mannen mogen Reformateurs zyn, zo veel zy willen, van bespiegelende Leerstukken; dit dorre werk voegt byzonder wel aan die blokkende geestgesteldheid; dat kaauwen en herkaauwen, en *veel vyven en zessen.* (*Tante!* ik noem myn Auteur.) Maar de zeeden te verzoeten, de harten te verzagten, het overreeden, behoort aan de Vrouwen. Gaarn kwam ik eens op Beekenhof, maar zo lang ik de gaaf van overreeding niet fixer heb, zal daar *niks van worden.* Ik zou anders al eens naar myn Neef en Nigt West geweest zyn, die in — een schoon Buiten hebben. Om te zien, of ik dien hoek zoude kunnen opzeilen, bediende ik my van de week nog van de volgende Krygslist. Ik ontfing in myn beste zaal, op een pragtig Turks Tapyt, twee Duitsche Knoeten met hunne morssige laerzen, en praatte zelf met hen in hun eigen gekoeter. Myn Man was daar zeer mede in zyn schik; want die twee figuuren waren, in Koopmansstyl, twee zyner beste Vrienden. Maar er is niets op gevolgd. Wat is het lastig, als een Man zo gaarn by zyn Vrouw en Kind is! wel lieve Chrisje, is het wel uittestaan, hy heeft waarlyk geen een — Collegie. Ja, ik heb een kruis!

Gaarn schreef ik nog wat over Willem. Maar ik merk, dat gy nog wel meer zaaken: „dan Zuster verschillen, onder den mantel der liefde wilt bedekken.”..... Waarom zoude ik nu dien mantel opslaan? Zo als gy weet, Juffrouw Helder. —

Dewyl ik merk, dat gy gaarn iets *naïfs* leest, zal ik u eens tracteeren op een paar Epistels, geschreeven door den Vryer van myne Keukenmeid, en haar antwoord. Ik vond die in een gerold, verborgen in de Tinnekas, agter een stapel borden. Ik heb die wat *afgestoft* en regt gevouwen: duizend groeten van ons aan de waarde Mevrouw Helder van

Uwe Vriendin,
A. RYZIG.

DRIE-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

CORNELIS CORNELISSEN, MATROOS, AAN DE EERBAARE GRIETJE VAN GOOIJEN.

Myn Lieve Griet!

As jy, by gelyks, maar zie half zo veul om myn denkt, as ik om jou doe, dan is 't wel; want kyk, ik denk altyd om jou; en as ik nou leg te droomen in myn hammak, of kooi, (nou, das even het zelfde,) dan denk ik zo lang an jou, tot dat ik in slaap val en droom. Ik draag het gouwen ringetje altyd aan myn pink. Maar het knelt my hagels; nou, dat mag het. En ik hoop, dat gy den zulverden kurketrekker, en den vingerhoed, wel bewaart; want als gy die, vooräl den vingerhoed, kwam te verliezen, dat zou een slegt teken zyn voor ons, zo als onze Slaapvrouw, Aagt uit de Schippersmuts, altyd plagt te zeggen.

En ik hoop, myn allerzoetste Kind, dat gy myn getrouw zult blyven, tot de dood of zo; want anders zoud gy weergaas gniepig doen; en je zoud geluk noch zegen hebben, om het zo te noemen: en wat nou uw getrouwe Minnaar aangaat, ik Kees Keesen zou liever een Asman worden, en dat is voor een Matroos veel gezeid, dan dat ik myn allerliefste Grietje van Gooijen zou bedriegen.

Onze Kaptein spreekt te met van te rug te komen onder een Keizerlyke vlag, Kind: maar dat weet jy zo niet. Was dat waar, ik nam er eens een randzoentje op; want ik verlang schrikkelyk. Maar, zeg ereis, Grietje, heb je men geest wel gezien, zedert je in jen nieuwen dienst bent? Ik denk neen, want ik weet niet, waar je ergens op de Heeren- of Keizers-gragt woont; het is een wilt zoeken hartje; aan myn hapert het niet. Klaas Gerrits komt met het schip, *de Vrouwe Peternella*, Kaptein Hans van Hadersleben, (die God geleide,) naar huis, naar ons lieve Holland; en die zel u deezen bezorgen, en, tot een teeken van myne getrouwe liefde, zes flesschen puik puik beste Limoenzap zenden; en een klein rolletje Tabak, die heel lekker is. Klaas zeit, dat hy zes kusjes van je zel bedingen, voor zyn scheepsvragt, en bestellen. Nou, dat is wél zo: geef ze hem maar; ik ben niet veel jalours op Klaas, om dat hy ook een Vryster het, en hy een braaf Pekbroek, ja een Zeerob in zyn hart is. Als ik je ereis aan boord klamp, zul je er zo maklyk niet afkomen, want je bent myn Snoetje, dat weet je wel. Nou, Klaas zeit, dat hy naar het Schip *de Vrouwe Peternella* moet te rug roeijen, en ik moet dan maar uitscheien. Groet myn Moeder en jou Moeder, en Lysje-Nigt, en Aaltje-Meu, en de Vrouw uit de Schippersmuts, en als je goeije Kammeraads hebt, ook; en de dienstpresentatie aan den Heer Boekhouwer, den Heer Abraham Ryzig, en Moeder in Companjie, te Amsterdam. Nagt, Grietje lief, van

Uwen tot der dood,
KEES KEESEN.

Op het Driemast-Schip *de Stad Amsterdam*, geschreeven tusschen Deks, op myn kist.

VIER-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

Antwoord op den voorigen Brief.

Goede Vriend Cornelis Cornelissen!

Uw maat Klaas heeft myn de zes flessen puik puik beste Limmoenzap gebragt, en het rolletje Tabak; maar ik heb uw geest niet gezien, zo lang als ik by myn Heer en Mevrouw woon; en dat spyt my genoeg, want aanzien doet gedenken; maar ik woon daar en daar, vlak over — en allernaast de — En Klaas heeft my zesmaal voor u gekust; en myn Kammeraads, daar ik heel wel mee ben, zeggen, dat dit niet meer als recht is; zo dat Keesje, dat moet nu zo blyven, dood en te niet. Ja, die dag vergeet ik niet ligt, toen gy myn adi zeide; en wat zal men doen? alle weezen moeten wee-

zen. Maar ik had altyd zo een dingzigheid voor je; en dat blyft zo, en ik kan nu ook wel braave lui's Kinders krygen. Daar is onze Koetzier; wel, als ik maar half wou: maar, ik zeg, ja wel is 't koud; en ook, het is een Amsterdams Burgers-Kind; en die, weetje wel, krygen zo geen Officien; de Moffen neemen alles maar weg, en ook myn woord is myn woord. Nu kan ik nog een Stukkedoorder krygen, die hier lang gewerkt het; maar hy is Luters, en ik zeg altyd, dat kleurt niet, en ook ik heb geen dingzigheid voor hem; en myn Moeder zeit, dat zo ik onzen Hendrik nam, en hy zelf Stalmeester wierd, zy myn nog niet zien wou; zo dat, ik zal je dan zo trouw blyven als goud; en de kurketrekker heb ik nog, en ook de vingerhoed: uw Moeder gaat het heel wel, en ik ga er wel eens, als ik uit kom, en zy groet u hartlyk. Nou zeit onze Kamenier, ja, een Zeeman is wel goed, maar dat zeezwerven zou myn verdrieten, en men weet niet, wat zy Buitenlands doen. Ja, zeg ik, Leentje, dat kan wel zyn, maar er zyn zo wel schappelyke Zeelui als andre. Ja, zeit zy daar op, men weet niet, of zy leeven of dood zyn, of zy genoomen worden, of op vreemde Kusten belanden; ja, zeg ik daar op, ik hoop het beste; en die niet waagt, die niet wint, zei ik zo; maar weetje waar het hem zit, Keesje, zulke Meisjes is het maar om een Man te doen, en de Juffrouw te speelen, maar zy hebben zo geen innerlyke dingzigheid voor elkander, als wy zo lang hadden; dat is het maar: dan zeit onze Hendrik, ja Grietje, het is met de Zeelui als met de Soldaten, zy hebben overäl een Vrouw, maar ik zeg, dat ik Kees Keezen de heele waereld door betrouw; zo dat ik maar zeggen wil, dat ik nog dezelfde ben. En ik heb al de Lui gegroet; maar de Vrouw uit de Schippersmuts niet; want die is al haast een jaar dood en begraaven. En ik heb de dienstpresentatie gedaan aan onzen myn Heer en aan zyn Vrouw, en ik heb het kostelyk by de Lui, dat moet ik zeggen, ik ben

Uwe goede Vriendin,

GRIETJE VAN GOOIJEN.

P.S. Ik schryf dat in voorraad, of er nog een Schip van myn Heer uitliep, en dan zal Mevrouw my waarschuwen; is dat niet heel dingzig van zulke groote Lui? Nou, die zyn beter als die halfblanks Madamen.

VYF-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

DE HEER WILLEM LEEVEND AAN MEJUFFROUW ADRIANA BELCOUR.

Indien er in myn Vaderland nog eene persoon leeft, die zich, hoe oppervlakkig ook, iets bekreune om den ongelukkigen Vriend van eene zalige Lotje Roulin; wie is, wie zou dat weezen, dan myne waarde Belcour? Gy, myne beste, die my kent, die myn lot voorspelde, en alles in 't werk stelde, om my met de Reden te bevredigen; gy, die heerscht over uwen geest; gy, die, zelf, ja, verheeven zynde boven de ziektens van een zwak hart, maar met medelyden zulke harten in den boezem van uwe Vrienden voelt kloppen; gy, die strikt eerlyk en rechtvaardig weet te zyn, zonder

hen te verlaaten, die gy in deezen zo verre beneden u ziet. ô Myne Belcour, zoud gy, gy, verheeven eenpaarig karakter, zoud gy met den sterken stroom ook zyn afgedreeven ? Zelf van eenen Veldenaar wagtte ik niet zo veel als van u. Alle myne Brieven blyven onbeantwoord, en ik wagtte met zulk een smartlyk verlangen, zo veele weeken, in de geliefde hut, daar ik zo lang verschuilen mogt.....

ô Welke onderscheidene gemoedsdriften, hoe veele strydige voorneemens ben ik doorgeworsteld! Dan stond myne vermoeide ziel eens aan den steilen rand der yskille stikdonkre Wanhoop. Niets trok myne oogen, — ik hield my nergens aan vast; alles, ook my zelf moede. Dan weder rukte ik, met een verbitterd ongenoegen, my boven dat gevoellooze. Ik sloeg myne oogen met eene woeste onverschrokkenheid rondom my. Ik zeide „laage geest, verlaat gy u „zelf ook; en gy waart eens de Vriend van eene Lotje Roulin.... „En gy vond uwe glorie in uwe Menschheid? Bloodaart! Gy sterven? „Gy?.... Zyt gy dan meester over uw lot? En wat hebt gy nog „bedreeven, dat verdienen kan u te ontslaan uit die Maatschappy, „waar toe gy behoort? Zie uwe rampen, met den moed van een „Man, bedaard onder de oogen. Twist niet met den Eeuwigen, zo „gy al niet aanbidt. Twist niet met de Natuur, zo gy haar al „niet bemint. Zoek uwe ongelukken in uwen eigen boezem. Gy „hebt uwe driften niet bestierd; is 't wonder, dat zy u langs zo „veele naare tooneelen gesleurd hebben?" En dan zat ik neder, stil, onberoerd, maar niet overtuigd. Alles zoude ik my getroost hebben, maar — van myne Vrienden te zyn verlaaten — dat denkbeeld is een inëetende kanker voor een ziel als de myne. Wat zyn verwytingen, wat is haat voor een gevoelig hart? Op beiden ziet het met eene der eigeliefde dierbaare verachting. Maar! veracht te worden.... koele verachting; daar voor rilt myne ziel met eene allerpynelykste gewaarwording te rug. Veracht te worden, niet van het Zeedelyk Graauw, niet van onverschillige mede-Menschen, maar van myne Vrienden, die braave, die verstandige Lieden — van eene Belcour, van eene Juffrouw Helder...... de pen valt my uit de vingeren.

De buitenspoorigheden, die ik, zedert ik de vlugt name, bedreef, — ach! myn hart heeft dáár nooit in gestemd; nooit. Geene redding, ook geen één Vriend om my ziende, moest ik, in zekeren zin, wel myn toevlugt, welk eene rampzalige toevlugt het ook zy, by het spel neemen. Het lot redde my meermaal, maar wikkelde my al vaster aan en in die Benden, die men nog niet altoos valsche Speelders, of geheel zeedelooze Schepzels noemen kan. Doch, myne Belcour, daar is zo veel voorgevallen. Alle myne, zelf myne onschuldigste neigingen en daaden, hebben zo eene reeks van gevolgen gehad, van dat soort van gevolgen, die meest altoos de ondeugd verzellen. Myne vriendschap voor myne Lotje, myne verdeediging van haare eer, ten koste van het leven eens Lasteraars, hebben zo veel dubbelzinnigs voor het uiterlyke: myne wanhoopige droefheid over haaren dood...... En zy, om wie ik niet beminnen kon, die my had uitverkozen, veracht my. Juffrouw Helder wendde haar gelaat met edele versmaading van my af, toen ik haare koets voorby reed. Zy houdt my voor een Jongen, die aan zyne driften

de deugd zelf heeft weeten te doen gehoorzaamen; een laagen verachtelyken deugeniet, die nu, nu nog met fielten verkeert ...... Haar Broêr heeft my aan de Speeltafel te — gezien: hy zal dit, ik ken Helder, hy is niet zo edelmoedig, als een Vriend zyn moet, haar zeker gemeld hebben. Met grievende koelheid, met hoonende kleinachting heeft hy my gezien; hy is myne wraak onwaardig. Ik was eens zyn Vriend, en hy konde my behandelen, zo als hy deed .... En als zo een Man zou ik in myn Vaderland — in den kring myner bekenden weerkomen. Zo zou eene Chrisje Helder my weder zien? Barst, myn hart! Blusch zelf de hoop uit op haare bezitting ...... Bezitting ...... Al beminde zy my uit zwakheid – ook dan wil ik de haare niet zyn. Indien ik haar, in haare eigen oogen, niet verdien, zy zelf zal my niet zo zeer kunnen vernederen. Gelooft gy, dat ik haare achting dan minder noodig heb, dan haare liefde? Had ik het goed gevoelen van haar, van haare Ouders behouden; was ik nog in hunne oogen de geen, die ik in myn eigen oogen – die ik altoos in de uwen ben – (moet ik *was* zeggen?) ik zoude niets te moeilyk achten, om myn oogmerk te bereiken; ik zoude myn Heer en Mevrouw Helder op myne kniën kunnen smeeken om hunne tedergeliefde Dogter. Maar voor hen als een schurk te verschynen, als voor myne onbevoegde Rechters; my te moeten ontschuldigen van daaden en oogmerken, die de deugdzaame Heer Helder zelf niet kragtiger kan verfoeijen; my door hen tot proefjaaren, even als een Ligtmis, te hooren verwyzen; Mevrouw Helder als te zien smeeken, immers met haare oogen te zien smeeken, dat haar verstoorde Man my alles vergeeve, op belofte van beetering; terwyl een laaghartig Vyand, weleer myn Vriend, my in 't verschiet een haatelyken koelen glimlach toewerpt; te zien, dat zy, die ik bemin, my met een diep stilzwygen straft over bedryven, die ik met afgryzen zie .... Neen, zo laag is Willem Leevend nog niet vernederd. Zo laag is hy niet beneden zyne bestemming gedaald.

Zie dit niet aan voor zondigen dwaazen hoogmoed; myne verdrieten hebben my van myne ingebeelde meerderheid geneezen, maar dit getuignis geeft my myn geweeten. Schuldig, zo als alle de aan dwalingen onderheevige Menschen, allen zyn voor het Hoogste Weezen; om dat zy deszelfs wetten niet gehoorzaamd hebben; maar onschuldig voor de Menschen, sta ik ter beschouwing van my zelf. De eerste schakel zelf van alle myne lotgevallen ligt in eene eerlyke, eerbiedige, tedere, getrouwe liefde voor de schoone Helder. Ware myn hart vry geweest, niemand dan myne dierbaare, eeuwig dierbaare Lotje, zoude het vervuld hebben. Ik had zo eene Engelin in myne familie gebragt; en als myne Studie voleindigd geweest ware, zoude ik haar getrouwd, en my tot den allergelukkigsten Man gemaakt hebben. Dit weet gy, ô Belcour! dit weet ik. Waar is dan myne schuld? Waar myne onvoorzichtigheid? Beminde ik Juffrouw Helder dan niet, vóór ik wist, wat liefde was? Ik kom des niet in myn Vaderland te rug, voor ik dat met eer doen kan: van veiligheid spreek ik niet eens. Nu ik alles bedaard nadenken kan, dunkt my, dat ik van dien kant weinig gevaar loop; het geval is in 't byzyn van veelen geschied, en wie heeft belang, om my valsch te beschuldigen?

Alle myne onschuld, alle myne reden, alle myne natuurlyke trotschheid zyn niet in staat, my gelukkig te maaken. De vaste overtuiging, dat, hoe zedelyk beter de Mensch wordt, des te gelukkiger wordt hy met een; zyne geschiktheid tot geluk, voor zyne natuur bereekend, groeit daar mede aan: — laat my oprecht spreeken, dit alles maakt my niet gelukkig. Myn eigen gevoel weerspreekt myne reden. Ik heb eene Moeder — zy beminde my voormaals...... Zy beschuldigt my. Zelf door myne Zuster, kryg ik geen antwoord, op mynen boetvaardigen Brief! Ik bemin, en word versmaad van haar, die myn geheel hart vervult...... Mooglyk is zy reeds getrouwd...... Getrouwd! Dat denkbeeld vernietigt my: in dat licht kan ik haar niet beschouwen.

Waar ik my bevind, kan ik, ook aan u, niet melden; al wist ik zeer zeker, dat gy my ook niet verlaaten had. Maar ik ben gezond, en in eene zeer fatsoenlyke familie. Hoe ik daar kom, zal ik u schryven.

Toen ik te * * * was aangekomen, vond ik, zo als ik in mynen laatsten aan u meldde, (die ik hoop, dat gy zult ontfangen hebben, doch waarvan ik, om des te zekerder te zyn, een afschrift maakte:) eenige Heeren, die gereed stonden, om naar * * * te vertrekken. Het scheenen fatsoenlyke Lieden. Myn kleed moet hun voor my ingenoomen hebben, want zy boden my zeer vriendlyk een nog open zynde plaats in het rytuig, dat vry groot was, en waar mede wy met ons zessen ten gestelden tyde te * * * arriveerden. Ik gaf my uit voor een Franschman. Gy weet, waardste, dat my dit niet moeilyk kan vallen, en nog te minder, vermits ik met myne Lotje, en haaren Broeder, altoos in die beminlyke taal had gesprooken. Wy traden af voor een zeer aanzienlyk Logement. Myn geld bestond in weinig meer dan twee Ducaaten: zy permitteerden geen van allen, dat ik myn aandeel betaalde in een Rytuig, dat zy reeds ter plaats, daar wy afreeden, gehuurd hadden; my eenige complimenten daar over maakende. Ik liet dit my eindelyk welgevallen.

Ik begreep echter, dat ik met twee Ducaaten weinig in staat ware, om daar te blyven. Dit denkbeeld vergrootte myne zeer zigtbaare droefgeestigheid, die, juist om dat ik die poogde te verbergen, te sterker doorstraalde. Tegen den avond verscheenen daar zeer veele welgekleede Lieden; en ik zag, dat er grof gespeeld zoude worden. Myne Reisbroeders hielden zich, als of zy elkander nooit meer gezien hadden, en maakten party. Ik stond als een aanschouwer in den kring. Zo veel gouds deed my myn ongelukkigen toestand nog des te leevendiger gevoelen. Ik waagde een Ducaat, en vond myn schat weldra tot honderd en vyftig aangegroeid. Gaarn zoude ik toen, my gered hebbende, zyn afgetrokken; maar ik moest revenge geeven. Alles liep my mede; en voor den morgen, toen het gezelschap scheidde, bezat ik zeshonderd Ducaaten. Myne Reisgezellen hielden my, geloof ik, voor eenen uit de Broederschap, waartoe zy behoorden; hoewel ik betuigen kan, dat ik zuiver en eerlyk gespeeld had. Zy toonden my zo veel beleefdheid, en gaven voor, zo met myn gezelschap te zyn ingenoomen, dat ik de zwakheid had, om in dat Logement te blyven. Nu liep het lot my mede, dan tegen: ik speelde altoos zuiver, en won en verloor dikwyls verbaazende sommen. Ik verbeeterde myne equi-

page, en hield my buiten alle soorten van ligtmisseryen; waar van ik nooit meer afkeers had, dan toen ik die van naarby zag. Eindelyk wierden myne Reisgezellen ontdekt voor het geen zy waren, valsche Speelders; zy verdweenen. Ik had altoos myn eigen kamer gehad, en my niet byzonder met hun gemoeid. Niemand verdagt my ook; ik bleef daar des nog eenigen tyd, ook om te toonen, dat ik met hen geen de minste connectie had. Ik zal u niet lastig vallen met een Journaal van myn leven. Als gy één dag weet, weet gy allen. Ik speelde, ik verloor, ik won. Begeerig, om dit heerlyk Land te zien, ging ik van daar, kogt een paerd, en was van voorneemens op deeze wys voort te reizen. Ik kwam te * * *, daar verklaarde het lot zich tegen my. Wel rasch moest ik my van myn paerd ontdoen, en bleef my weinig meer over. Daar ontmoette my de Heer Helder, en was getuige van een tooneel, waar van hy zeker eene beschryving zal gezonden hebben, en dat maar te zeer in staat zyn zal, om myn Heer Helder (zyn Vader,) tegen my te verbitteren. Hy behandelde my niet, zo als ik hem zoude behandeld hebben: laat dit genoeg zyn. Ik vertrok van daar, met het aanbreeken van den morgen, en zworf van plaats tot plaats.

Eens op een avond, al wat ik in de waereld had, verlooren hebbende, (gy begrypt wel, dat ik alleen van geld spreek; want het Orloge myner Lotje, en het vry kostbaar Ornamentje, dat ik in mynen boezem draag, waren my zo heilig, dat de allerdringendste nood my niet kon beweegen, dáár afstand van te doen,) ging ik de Stad uit, en wandelde, zonder eigenlyk oogmerk, het veld in. Ik trad vervolgens in een Boeren-Wooning, en bleef daar het overige van den korten nagt. Ik had volstrekt niets tot belooning, dan een dankbaar hart; ging van daar, kwam aan de Rivier de — die daar zeer breed wordt, en met eene sterke schuuring voortstroomt. Verbaasd over de grootschheid der gezichten, die my, hoe zeer getroffen door myne doodelyke verleegenheid, echter aandeeden, mooglyk om dat zy zo geheel nieuw voor my waren, zette ik my aan den Oever. Wel rasch sleepten myne gedagten my als weg: ik was bedroefd; ja, maar bedaard. My dagt, dat ik nu tot het laagste peil gezonken was. Nu moest myn lot keeren, of myn leven eindigen. Ik hoopte, maar op wat grond? Dat zag ik niet. Ik zette my op een Heuveltje. In eene stille mymering, waarde myne ziel als tusschen het leven en den dood. Van Lotje, vloog zy naar myne Helder: ik dagt, tot eene van beiden keer ik nu wel haast weder; tot wie van beide was my in die mymerende gedagten vry onverschillig. Ik was inwendig gerust, op den weg tot myn geluk te zyn. Uit deeze myne gedagten, wierd ik zeer onverwagt te rug getrokken, door het geluid van eene kinderlyke stem, die om hulp riep. Ik zag om; zie een Kind in de Rivier liggen; het stak zyne handen op. Zonder iets te denken, gooi ik myn rok uit, en spring in het water, om het Kind te redden; met ongeloofelyke moeite, en met meer kragt, dan ik wist dat ik bezat, gelukte het my: ik droeg het op den oever; het was een Jongetje van een jaar of agt, dat zeer wel gekleed was. Het Kind was leevende dood. In de grootste verleegenheid zynde, wat te beginnen, wyl ik digt by geen eene Wooning zag; hoewel ik naderhand ontwaar wierd, dat het Landhuis, waar uit dit Kind gekomen was, in de bogt der Rivier, tusschen zyne

hooge Bosschen lag ingesloten; vreef ik de slaapen van zyn hoofd, met Eau de Luce, die ik in myne hand, by gebrek van droog linnen, drupte, en liet niets na, wat my dagt eenig nut te kunnen doen. Het Kind begon zeer veel water overtegeeven: ik hoopte. Weldra, dagt ik, zal dit kind my kunnen zeggen waar het zyn moet. Voor dit nog gebeurde, hoor ik een droevig gekerm, van iemand die buiten adem schynt; zie op, en beschouw eene Dame, die met deeze woorden: *myn kind, myn kind!* by het kind nedervalt. Zy wierd gevolgd door een koets, waar in eene bejaarder Vrouw zat. De Lyfreibedienden namen haar en het kind zagtjes by den arm. Beiden scheenen uit haare flaauwte of bezwyming te rug gekomen. Nu zag zy my eerst. Zy viel my om den hals, en wees my, veel te overstelpt om te spreeken, dat ik in de koets treeden moest. Ik trok myn rok, zo goed ik kon, weder aan, en gehoorzaamde. Toen wy gezeeten waren, begon zy te schreijen, en hield haare oogen onbeweeglyk op het knaapje gevestigd. Ik meende te zien, dat zy de Dogter der oudere Dame was; ik bedroog my niet. In weinige minuuten waren wy, door een zylaan gereeden zynde, voor een dier waarlyk pragtige Gebouwen, waar van dit Oord voller is dan een, door my nog gezien. De koets stond stil; ik zag, dat alles in de grootste ontsteltenis was. *Hofmeester*, (zeide de oudste Dame,) *ik beveel u deezen Heer; hy is de redder van het kind.* Hy boog zich, en geleide my in eene zaal, daar eene fraaije Garderobe was. De Hofmeester was een oud Man; hy verzogt my alles als myn eigen te gebruiken. Ik trilde van koude, en voldeed terstond aan zyn verzoek; ging in een Kabinetje en verkleedde my. Het dierbaar Orloge was volmaakt onbeschadigd: nu was myn hart gerust. Gy begrypt wel, dat ik het alleréénvoudigste kleed genoomen had. Hy bragt my heerlyken wyn, en die herstelde myne levensgeesten in zo verre, dat ik my taamlyk wel gevoelde. De oude Man scheen een groot liefhebber van praaten; want nu wist ik reeds, waar en by wie ik was; en dat dit kind het eenig kind der jongste Dame was, die zich zedert vier jaar Weduw bevond; dat ik in de Garderobe van haaren overleeden Man was, en dat ik my niet zoude kunnen beklagen over het gevaar, waar mede ik dit kind gered had enz. enz. Ik was dan by de Gravin van B***. Ik verzogt den goeden Man, om my aan te dienen; immers, indien hy dagt, dat dit reeds geschieden kon. Hy ging, en ik volgde hem daar op. Hy deed eene deur open, verzogt my daar in te gaan, en deed die, my alleen laatende, weder toe. Op 't oogenblik kwam de oudste Dame door eene Porte Brisée in dezelfde zaal, omhelsde my, en zeide: *welkom, Vriend van den God myns vertrouwens. Myne Dogter is niet in staat, om u de gevoelens van haar hart uittedrukken;* zy is Moeder. *Het kind is het eenige, dat zy uit een zeer gelukkig, te rasch verbroken Huwlyk, heeft overgehouden. Zo gy behagen neemt in het geluk van uwe Mede-Menschen, en zo gy geen dringende reden hebt om voort te reizen, blyf by ons; dit is het eenige, dat wy u thans nog verzoeken. Beloof my dit.* Ik kuschte haare hand, en boog my op die, zonder veel te kunnen zeggen.

Zy geleidde my in eene Slaapzaal, alwaar het kind te bed lag; zyne Moeder zat aan het hoofden-einde, en weende. Zo als hy my zag, stak hy beide de handen uit, en sprak, in zeer goed Hoog-

duitsch, my duizend vriendelykheden willende doen. Ik voelde zyn pols; het kind had de koorts; dit (geloofde ik) was, in dit geval, zeer goed; het was echter oorzaak, dat de Moeder doodelyk bedroefd was. Ik durfde haar niet stooren: er is iets eerbiedigs in de stille droefheid eener schoone Vrouw. *Hoe bevindt gy u?* vroeg ik aan het kind. – *Ik zou wel zyn,* (antwoordde hy,) *indien myne lieve Moeder niet weende; en zou gaarn op zyn.* — *Gy hebt de koorts,* (zeide ik,) *wilt gy niet liever te bed blyven?* – *Ja,* (zeide hy,) *als myn Heer* (en hy kuschte myne hand,) *hier blyven wil; ik heb u zo lief.* — *Gaarn;* hernam ik, en zette my by het ledikant. De lieve Jongen vatte myne hand, lag zyn wang daar op, en viel in eenen gerusten slaap. Het was een zeer schoon welgemaakt kind; en als gy de teekening ziet, of immer zult beschouwen, zult gy my toestaan, dat er onbegrypelyk veel in is van —, maar gy hebt haar nooit gezien. Dit trof my zo zeer, dat ik, diep in gedagten, en het slaapend kind met myne geheele ziel beschouwende, werktuiglyk eenige traanen storte. De beide Dames schreeven die zeer zeker toe aan eene geheel andere oorzaak; aan die alles overwinnende Menschlievenheid, die zo gevoelig deel neemt in de belangen van andren: zo edel was echter toen de bron niet. Wy spraken weinig. Het sloeg drie uuren, en de Hofmeester kwam zeggen, dat het middagmaal gereed was. De oude Dame verzogt my met haar te gaan; ik durfde dit niet weigeren. De Moeder bleef by haar Zoontje, dat nog sliep. Ik vond een zeer pragtige Maaltyd, en alles in de keurlykste order. Wy spraken niets dan Fransch; ik merkte, dat men my voor een Franschman hield, en dat ik in eene Roomsche Familie was. De oudste Gravin had veel oordeel, en sprak over verscheide zaaken in 't algemeen. Onder het dessert zittende, kwam myn lieve kleine Vriend met zyne Mama in de zaal, en liep in myne armen. *Myn Heer,* (zeide zyne Moeder,) *myn Zoontje vreesde, dat gy heen waart, om dat hy u, toen hy wakker wierd, niet zag; en dewyl hy thans zeer wel is, kon ik hem het genoegen niet weigeren, om zynen redder te omhelzen, en zyne dankbaarheid te betuigen.*

Ik zette het knaapje op mynen schoot, kon my niet verzaadigen in de gelykenis tusschen hem, en haar, die ik beminde, toen ik weinig ouder was dan dit kind, zo als ik het aanzag. Ik vergiste my echter, het was nog maar zes jaar oud: myne byzondre geneegenheid groeide schielyk aan; en als ik eens van dit kind zal scheiden, zal het my veel kosten!

Het overige van den dag besteedden wy met praten, en in den Lusthof te wandelen. „*Willem* (zeide zyne Moeder), zeg my nu; „*maar zo strikt* naar waarheid, als gy weet dat ik altoos op pœne „van straffe vorder, hoe zyt gy in de Rivier gevallen. Heb ik u „niet dikwyls gezegd, dat gy niet zo ver mogt gaan speelen, en „nooit aan de Rivier komen?"

Willem. Ja, Mama, dat hebt gy meermaal gezegd.

Gravin van B. En hebt gy echter .... [*Hy viel haar om den hals.*]

Willem. Ongehoorzaam geweest.

Gravin van B. Hoe zyt gy daar toe gekomen?

Willem. Door onbedagtheid!

Gravin van B. Zeg my oprecht; gy weet, dat men geene Moe-

der kan misleiden; dagt gy toen niet aan myn gebod? [*Hy bloosde, en zag voor zich.*] Spreek hoe was het?

Willem. Ik dagt er eerst wel aan, Mama; maar toen was het daar zo heel mooi, en ik gooide zo geduurig al verder met myn bal; en toen kwam ik zo al loopend en speelend, en zag, dat ik digt by de Rivier was, en ik gooide nog eens, en toen viel myn bal in 't water; en het was zoo een mooijen bal; ik wilde hem uit het gras en de biezen grypen, en zo viel ik in 't water, en zou zeker verdronken zyn, als deeze Heer my niet gehoord, en by my gesprongen had: zo is het alles geweest.

Gravin van B. En wat zou er dan van uwe Moeder geworden zyn?....

Willem. Daar, Mama, had ik niet aan gedagt; anders zou ik niet naar myn bal gezogt hebben.

Gravin van B. Ziet gy dan nu wel, dat Kinderen altoos gehoorzaam zijn moeten, om dat zy nog zo min alleen denken, als alleen naar Geneve of Parys kunnen gaan?

Willem. Ja, Mama.

Gravin van B. Zult gy nu voortaan gehoorzaam zyn aan alles, wat ik en andere braave lieden, die u lief hebben, u zeggen, dat gy doen moet, of laaten moet? Ziet gy niet, dat gy voor uwe ongehoorzaamheid straffe verdient?

Willem. Ja, Mama; als Mama my die oplegt, zal ik terstond heenen gaan.

Gravin van B. Ik zoude u in uw arrest zenden; maar om u geleegenheid te geeven, van deezen Heer te bedanken, meer door daaden, die in uw vermogen zyn, dan door woorden, zend ik u niet heen; gy zult by ons blyven, en wy zullen ons verheugen in uwe behoudenis. [*Hy knielde voor haar, kuschte haare hand; zy omhelsde hem, en voor ditmaal was alles vergeeten.*]

Oordeel, waarde Belcour, uit dit weinige, wie de Vrouw zyn moest! Drie dagen waren er in het alleraangenaamst huislyk leven verloopen, toen ik begon te spreeken van te vertrekken. Dit bedroefde beide de Dames: maar ik moest, om de welvoeglykheid, daar van spreeken. Hoe groot was echter myne verleegenheid: ik had niets, en myne klederen waren bedorven. Dit, al had my niets anders gedrukt, was meer dan in staat, om my geheel tot droefgeestigheid te doen vervallen. Ik zag geen uitkomst.

Op een schoonen herfstdag was ik, opgewekt door de schitterende zonnestraalen, die thans met vergrootte kragt door de verdunde bladen heenen drongen, vroeger dan naar gewoonte opgestaan. Ik stak een boek by my, en ging eenen zeer schoonen nog weinig ontbladerden laan in, met oogmerk om in een der meest door de zon verwarmde Kabinetjes te zitten leezen, of — mymeren. Zonder oogmerk sloeg ik een zydwegje op, dat eng en met bogten lag; dus eenige treden gedaan hebbende, kwam ik in eene kleine laage vlakte. Hier stonden eenige zwaare eikenboomen, ingesloten door een haagje; en daar onder ontdekte ik eene hoogte, van omtrent tien voet lang en vier breed; op die hoogte stond een kruis. Oordeel over myne verbaasdheid, toen ik, nader komende, aan den voet van dat kruis, de jonge Gravin van B * * * geknield zag liggen, het kruis omhelzende, en in traanen smeltende. Ik begreep

alles in eens. *Dit* (zeide ik in my zelf,) *is het graf van een geliefd Echtgenoot: Hier rust de Graaf van B * * *.* Ik hoorde haar snikken; zy bad voor de rust van zyne ziel. Wat stond my te doen? Gaan? konde ik van ontroering? Blyven? was dit geen heiligschennis. Myn medelyden overwon alle bedenkingen: Ik week eerbiedig en ongemerkt eenige schreeden te rug; en knielde met deeze eerbiedniswaarde Vrouw. Haare zuchten sneeden my door het hart: ik moet zeker eenig gerucht gemaakt hebben, want zy zag om. Hoe groot was haare verbaasdheid! Ik verwyderde my nog een weinig, en toen zeide ik: *dit was geenzins myn oogmerk. Mevrouw. Nader,* (zei zy,) *gy zyt oprecht, gy zyt gevoelig, ik geloof u. Hier rust myn zalige; die Man, die my dit leven tot volmaaktheid toe gelukkig maakte; met wien ik vier jaaren leefde; en die my toen onverwagt, en als door een donderslag ontrukt wierd.* Beevende trad ik nader, en weende. De naam, de dierbaare naam van Lotje ontglipte my: ik voelde, dat al de wonden van myn gescheurd hart opensprongen ... Ik troostte haar niet; ik was geheel droefheid. *Zo vind ik dan iemand,* (zeide zy,) *die weet bedroefd te zyn. Welkom, Vriend van myn hart; gy zyt waardig de Vriend te zyn van de geliefde Weduw des Graven van B * * *. Laaten wy ons van dit tooneel der smarte verwyderen, en voldoe gy aan 't geen ik van uw gelaat moet verwagten.* Wy gingen heenen, en traden in den Lusthof. De zon scheen heerlyk, de lucht was helder als kristal, en van het allerzuiverste blaauw. Wy zaten in een Sallon. *Wie zyt gy, myn Heer; en door welk een toeval heb ik het geluk van den redder myns kinds te zien? Ik ben uwe Vriendin, uwe dankbaare Vriendin: gy kent zeker de volle kragt van dit woord; wie zyt gy? — Ik ben, Mevrouw, onbekwaam om te veinzen; en nu ik spreeken* kan, zal *ik spreeken. Ik ben een Hollander, een Koopmans Zoon, geschikt voor de Studie; ik heb de Vriendin van myn hart in myne armen zien sterven: en heb, om haar te wreeken, een neêrlaag gedaan: ik ben gevlucht, ziek geworden; alles heb ik verteerd, wat ik had; (en dat was weinig!) de Brieven, die ik naar myne familie en Vrienden zond, blyven onbeäntwoord: elk heeft my verlaaten; ik heb toevlugt moeten neemen tot het spel; en toen God my de genade deed, om een onnozel kind te redden, stond ik door gebrek en verdriet aan den rand der wanhoop. Ik heb dwaasheden gedaan; ik heb myne Moeder bedroefd; maar ik ben niet schuldig aan zedeloosheid, en myn geloof in de deugd is onwankelbaar.* — Ik zweeg. — *Uw vertrouwen* (zeide zy,) *verheugt my. Blyf hier, tot dat gy met eer in uw Vaderland kunt te rug keeren. Uw geheim zal by my bewaard blyven; gy zult aan niets gebrek hebben; en niemand zal buiten my iets doen.* Ik viel op myne knieën voor haar; ik verborg myn aangezicht in haaren schoot. Wat kon ik zeggen? Niets. Zy las in myne ziel; dat was genoeg. *Redder van myn kind, herstel u! Het wordt tyd om tot het ontbyt te gaan. Geene geheimenissen, die haat ik; ga gy met my denzelfden weg; het is zeer natuurlyk, dat, op zulk een schoonen Herfst-morgen, lieden van onze jaaren en zielsgestemdheid daar van gebruik maakten.* Ik volgde haar. Onder het ontbyt verhaalde zy aan haare Moeder: „dat ik een fatsoenlyk Man was, die voor „zyn vermaak reisde, en aan geen tyd gebonden was: dat zy my had „overgehaald, om daar nog eenigen tyd te vertoeven." Dit bericht

wierd door de oude Dame met meer vergenoegen gehoord, dan de bescheidenheid my toelaat te schryven: maar de blydschap van den lieven Jongen was zo groot, dat hy alleen door huppelen en juichen die konde uitdrukken. Ik nam hem zedert, op verzoek zyner Moeder, altoos by my, en ben haar, zo als zy getuigt, van veel dienst in hem te onderwyzen. Ik vond, weinige dagen na het gesprek, in myn Toiletlade een welvoorziene Goudbeurs, en daar by dit billet : *weet zo wel eene vriendschaps-blyk te ontfangen als te verdienen; en open de Koffer, die met een adres hier zal komen. Het woord is* zwygen: *Ik ben onmeetlyk ryk.*

Ik voldeed aan myner Gravins bevel. De Koffer wierd door haar eigen Bedienden (schynt het,) uit — gehaald, en als den mynen in myne kamer gebragt. Ik vond daar verscheiden pakken kleêren in, zeker naar de mynen gemaakt, want zy pasten my volmaakt. Ik vond met één woord, alles wat ik noodig had! *Wie*, (zeide ik, haar alleen aantreffende,) *wie dan eene kiesche Vrouw is in staat, om op zo eene grootsche eenvoudige wys wel te doen? — Zyt gy de Redder niet van myn kind? heb ik u niet gezegd, dat ik uwe Vriendin ben? Niet meer hier van.*

Zie daar, waardste, in zulke omstandigheden bevindt zich thans de Vriend van uwe en myne zalige Lotje! Was ik niet versmaad by myne Familie, nam een eenig Mensch in myn Vaderland belang in my, — konde ik ooit haar vergeeten, die myn geheel hart vervult, hier zoude ik gelukkig zyn; gelukkig als Mensch: en is er ook een ander geluk, indien het niet als Mensch genoten wordt?

De Winter is hier reeds zeer streng, maar veel aangenaamer dan by ons. Heldere drooge lugten, en weinig scherpe winden, waar voor wy hier door een Amphitheatre van Bergen bedekt liggen, zyn daar de natuurlyke oorzaaken van. Wy neemen weinig deel in de Wintervermaaklykheden des omliggenden Adels: zedert den dood van den Graaf van B * * *, leeft myne edele Vriendin, want zo mag ik haar noemen, in eene gestrenge afzondering. Zy heeft geen gezelschap, dan dat van haare verëeringwaarde Moeder; eene Dame van zo ik gis vyftig jaar; en alle haare oplettendheid, alle haare kundigheden worden aangelegd ten nutte van een veelbeloovend kind, dat zonder maate, maar op de verstandigste wys, door beide deeze Dames bemind wordt. Wy hebben zeer veele ernstige gesprekken over zaaken van Godsdienst. Een der grootste voordeelen, die ons de vriendschap met zeer uitmuntende Vrouwen aanbrengt, is ook deeze. Dan leeren wy eerst de schoonste zyde van het hart kennen. Wy zien de deugd, door haar, meer van naby handelen. Is het niet waar, dat de zuiverste, de verheevenste deugd, dit met de Natuur gelyk heeft; zy werken in het verborgen; er behoort veel oplettendheid en veel gemeenzaamheid toe, om haar als 't ware op de daad te verrasschen. De eerbied, dien de jonge Gravin den Godsdienst toedraagt, kan ik nergens by vergelyken, dan by die liefde en dat vertrouwen, 't welk in onzen boezem gloeit voor eenen met ons sympathiseerenden Vriend, dien wy getrouw gevonden hebben.

Veele, zo als ik reeds zeide, zyn onze gesprekken; de meesten hebben iets ernstigs ten onderwerpe. Geheel buiten den lastigen kring van vermaaken, die den geest verstrooijen, zonder ons hart

te roeren, kan de Rykdom, noch de Adel, hier geene nadeelige gevolgen hebben. De oude Gravin heeft echter Adelyke vooröordeelen, en is daarvan met opzicht tot haaren Godsdienst niet geheel vry; haar yver is echter oprecht, en haar hart gezond. Myne Vriendin heeft te waardige gedagten van den Mensch, en ziet haaren Godsdienst in een te schoonen licht, om zulke vooroordeelen schatting te betaalen: zy moet des *denken*, want in dit Oord is niets ongemeener dan de wyze, waarop zy over beide zaaken spreekt. Het volgende gesprek moet ik u immers grootendeels afschryven: het liep over het groot verval van den Godsdienst; de aanleiding ontstond uit een ergelyk voorval, ons door een Geestelyk Persoon, die hier in zyne bediening veelmaal komt, verhaald. Na eenige woordwisselingen, die weinig voor of tegen het verval van den Godsdienst beweezen, zeide de oude Gravin:

„Gy, myne Dochter, kent, naar ik my voorstel de waereld, be„hoeft er iets meerder toe, om my toetestaan, dat in onze dagen „de Godsdienst veracht, bespot, gelasterd wordt, en dat wel veel „meer dan in vorige tyden? Hoe veelen, die zich zyne Dienaars „noemen, verraaden hem — spotten in gezelschap met dat geene, „'t welke zy op den Predikstoel leeren! Onstorflykheid is een Fabel; „het aanstaande Oordeel een Verdichtzel, dat alleen nog by de „Poëeten te pas kan komen. Deugd en Ondeugd zyn betrekkelyke „denkbeelden, zonder Zeedelyke innerlyke verdiensten. In mynen „leeftyd, binnen myn geheugen, is de Godsdienst nog geheel iets „anders, dan zy pleeg te zyn. Andre taal, andre methode, andere „bewyzen: waar zal dit alles op uitloopen? Godsdienst en Zeede„lykheid zyn veracht: het masker, waar mede veelen zich nog be„dekten, wordt verworpen; men behoeft zelf den schyn niet eens „meer te hebben."

De jonge Gravin. Gelooft gy dan, (trouwens, dit weet ik, kunt gy niet,) gelooft gy dan, Mama, dat dit masker iets waardig was? Denkt gy, dat Bygeloof en Schynheiligheid zo veel beter zyn dan Ongeloof?

De oude Gravin. Ik geloof ten minsten, dat het met de Zeeden van een Volk slegt gesteld is, als men de Ondeugd niet eens meer behoeft te blanketten, om haar overäl rond te leiden. Het was ten minsten nog eene stille hulde aan de zeedigheid.

De jonge Gravin. Verliest het Christendom dan iets met zulke onwaardigen, die zich alleen zo noemden, zonder te gelooven, dat het de Godsdienst des Hemels is? Kan men des, strikt gesprooken, wel zeggen, dat het getal der Ongeloovigen zo sterk toeneemt?

De oude Gravin. Wie bekreunt zich thans aan den Godsdienst? Wie denkt, zoude ik byna vraagen, aan hem?

De jonge Gravin. Juist hierom, Mama, geloof ik te mogen zeggen, dat het getal der Ongeloovigen niet zo grootlyks toe kan neemen. Lichtzinnigheid, beuzelagtigheid, zwakheid, karakteriseeren onze eeuw veel meer dan Ongeloof. Laaten wy hen, die voorwenden Ongeloovigen te zyn, de eer niet aandoen van dit toe te staan; het zyn onweetende slegthoofden, geheel onbekwaam, om over iets van belang, van wat aart het ook zy, te kunnen oordeelen. Zy zyn niet in staat om te denken.

Ik. Is het my gepermitteerd, om in een algemeen discours ook myn aandeel te hebben?

Beide. Niets zal ons aangenaamer zyn.

Ik. Het is onnoodig, thans parade te maaken met myne gehechtheid aan de gevoelens der Protestanten; evenwel, het kan niet missen, of ik zal daarom mooglyk eenige zaaken in een ander licht zien, dan Dames, die zich houden aan de Leer der Roomsche Kerk.

De jonge Gravin. Wy spreeken, myn Heer, niet over Secten in de Christen-Kerk, maar over het geen alle braave kundige Menschen *Christelyken Godsdienst* noemen.

De oude Gravin. Die onderscheiding is zeer goed; ik stem die toe.

Ik. Dit in het oog houdende, neem ik de vryheid, om de volgende bedenkingen ten toetze te brengen: het zal aan de Dames staan, om te zien, wat zy kunnen gelden. Ja, het komt my in waarheid voor, dat er thans werkelyk meer Ongeloovigen zyn, dan voor eene eeuw; en dat zelf, hoe zal ik het uitdrukken — mag ik zeggen, een *wèrktuigelyk Geloof* nog eenige goede gevolgen had, die nu, nu zelf dat geloof verdwynt, ophouden. Er bleef toen nog zo eenigen indruk, die in den ouderdom hen over deed neigen, om iets Godsdienstigs te hooren. In zo verre, zoude ik gelooven, zyn onze tyden verslimmerd.

De jonge Gravin. Dewyl ik hier met myne Mama en myn Vriend spreek, zo geloof ik my niet tot *scavanterie* te verlaagen, als ik zeg: dat de Geschiedenissen my genoeg bekend zyn, om te weeten, dat evenwel in die Eeuwen en Gewesten, waar het Ongeloof geheel onbekend was, gruwelen gepleegd zyn, waar voor de schaamte en de Menschlykheid met traanen te rug wyken; gruwelen, waar van men thans ook daar, daar het Ongeloof het gebied voert, niet meer zoude kunnen vinden. De Godsdienst wierd daar zelf dienstbaar gemaakt aan wreedheden, die my wel eens onder het leezen deeden uitroepen: „Godsdienst, had gy toch den troon uwer heer„lykheid niet verlaaten, voor een verblyf onder Menschen, zo on„bekwaam om u te kennen, als om u te eerbiedigen!"

Ik. Wie, Mevrouw, zal ontkennen, dat er veele ondeugden, naar maate de Menschen verlichter verstand krygen, afneemen? Wreedheden, vervolgingen, ysselyke onderdrukkingen van onschuldigen, worden zeldzaamer, naar maate domheid en slaverny een land begeeven. — Overal, waar vryheid is, moet order, moet kragt zyn. Is nu ons Europa veel verlichter, veel vryer, dan in de twee vorige eeuwen, dan is het besluit wel op te maaken.

De jonge Gravin. Zo komt het my ook voor. Daar valt my iets in! Beschouwen wy veele zaaken niet te zeer stukswyze? Moesten wy ons niet gewennen, om het geheele voorwerp te overzien, zo als het daar ligt, en in de verbintenis, waar in wy het vinden?

Ik. Ja, Mevrouw, hier ligt eene groote fout. Wy moesten in 't oog houden, niet dat wy Burgers van eene zekere Stad, Onderdaanen van een zeker Vorst, Inwoonders van een zeker Land, maar Burgers der Waereld waren, Menschen — Broeders.

De jonge Gravin. Dan zouden wy altoos stoffe vinden, om ons te verblyden; ook dan, wanneer wy ook dáár, *daar wij ons* bevinden, zéér benevelde tooneelen bewandelden.

Ik. Ik heb u, Mevrouw, reeds by eene andere geleegenheid gezegd, dat ik in myn Vaderland my reeds hebbe beginnen aftezonderen tot de voorbereidende kundigheden der Godgeleerdheid. Het is des niet vreemd, dat ik, nog zo jong zynde, een weinig breeder durf spreeken over zaaken, die zo in het vak der jonge Lieden niet schynen te vallen. Is het wel beweezen, dat de klagten over het *verval van den Godsdienst* gegrond zyn? Noemt men niet meermaalen Ongeloovigen, zulke Menschen, die bevryd zyn van Twyflaary en Bygeloof, om dat zy de begrippen van den Godsdienst uit de oorspronkelyke bron geschept hebben?

De jonge Gravin. Zyn alle de ergerlyke en ingeschoovene Leerstukken, die men by sommige Christenen beleeden vindt, wel de vruchten van haatelyke oogmerken?

Ik. Dit geloof ik niet. Weeten wy niet, hoe het armzalig Redentwisten over Methafysische onderwerpen den geest verhit, en de beste Menschen vervoert tot dingen, waar voor de bedaarde Rede verbaasd is? Hoe veele Offeranden worden er *dan* aan de getergde Eigenliefde opgedraagen! Het wordt wel dra een point van eer: de waarheid raakt uit het oog. En aan zulke Sophisten, zulke zwakke Kinderen van Adam, zouden wy het recht afstaan, om voor ons te beslissen? Hy, die dit vergt, verdient of onze verachting, of ons medelyden, maar geenzins ons vertrouwen.

De jonge Gravin. Wat hangt er veel af van eene goede volledige definitie, en dat men zich daar strikt aan houde! Laaten de oorzaaken zo verschoonlyk zyn, als het u gelieft, myn Heer; dit neemt echter niet weg, dat veele Leerstellingen ergerlyk, gevaarlyk en het Euangelium onwaardig zyn.

De oude Gravin. Zo doet dan het gezach der Vadren, of de stem van veele Eeuwen, niets by u af, myn Heer?

Ik. Niets het allerminste, Mevrouw; en als ik my den naam van Protestant waardig zal gedraagen, dan *mogen* zy niets by my afdoen.

De jonge Gravin. Ook als Mensch, myn Heer, geloof ik, is men verpligt, om te onderzoeken, *wat is waarheid*, indien die waarheid voor my van een groot belang zy.

De oude Gravin. Moet gy, als Protestant, of als Mensch, hoe wilt gy, de *reden van iets bevatten,* indien gy het voor waaragtig zult houden?

Ik. Die vraag, Mevrouw, is een weinig ingewikkeld. Ik kan die dus beäntwoorden, neen: indien men het *hoe* van iets daardoor verstaat. God bestaat. Wat het is, *van Eeuwigheid te bestaan,* begryp ik niet; – kan ik, als een eindig Weezen, nooit begrypen. God schiep alles uit niet! *Daar zy licht, en daar was licht.* Wat is Scheppen? ô Ik verbeeld my, dat ik er iet van bevat; maar weet ik, wat het is: *de dingen die niet zyn roepen als of zy waren?* Voorzeker niet. Weet ik, wat het is, *alömtegenwoordig te zyn?* Twyfel ik daar echter aan? Van geene waarheid ben ik zo volkomen overtuigd dan van deeze: *er is een God.* Maar ik houde niet iets voor waar, dat *strydt* met myne reden; indien ik my in staat gesteld heb, om daar over te kunnen oordeelen.

De jonge Gravin. Hebben alle Weetenschappen dit niet gemeen met elkander, dat wy het *niet verder* nooit op deeze aarde zullen berei-

ken? Ligt er niet nog altoos een groot onbebouwd land voor ons? Zou de Godgeleerdheid daarvan zyn uitgeslooten? Zo niet, hebben wy dan wel vryheid, om op goed vertrouwen aan te neemen, wat men ons opdringen wil?

Ik. Ik geloof, Mevrouw, dat onderzoek een gedeelte onzer bestemming en gelukzaligheid uitmaakt. Oefeningen des verstands versterken het, en geeven het eene vaardigheid, die ongelooflyk schynt by hun, die niets weeten van den aart onzer ziel.

De jonge Gravin. Onderzoek is een pligt: als het geen wy zonder onderzoek aanneemen, eene waarheid is, dan nog is het *onze* waarheid niet. Zy is *voor ons ook* geenzins eene waarheid; zy kan het ook niet zyn; want wy hebben ons niet bediend van den eenigen toetssteen, die ons daar van kan overtuigen.

De oude Gravin. Maar als hy, die onderzoekt, in dwalingen valt, zo als immers voor eindige Weezens mooglyk blyft?

Ik. Dan nog verdient hy meer achting, dan hy, die niet onderzoekt. Hy is ten minsten beter Mensch.

De jonge Gravin. En genoomen, hy dwaalt; moet men hem dáárom verdenken van booze oogmerken? Maar, hoe dikwyls tast de onderzoeker alleen ingeschooven begrippen, byhangzels, buitenwerken aan, terwyl de woeste stem der vooroordeelen hem uitkryt voor een vyand der Christelyke Religie! Hier mede vergenoegt men zich nog niet altoos.

Ik. De Vervolgingen, die de groote Wolff onderging, zyn daar van droevige getuigen. De Man, die Gods aanweezen betoogde op eene zo overtuigende wys, wierd als een Atheïst gebannen, vervolgd, des doods waardig geöordeeld; doch dit zou ons wat te verre heen leiden.

De oude Gravin. Ingeschoven Leerstukken! Hier omtrent zouden de Roomsche en Protestantsche Christenen beginnen te verschillen: De Roomsche Kerk houdt voor Grondwaarheden zeer veele Leerstukken, die by de Protestanten verworpen worden.

Ik. Om dat wy, Protestanten, Mevrouw, meenen, dat die Leerstukken niet in den Bybel te vinden zyn, maar veel meer daar tegen stryden.

De oude Gravin. Alle Protestanten zyn het hieromtrent ook niet eens. By voorbeeld: Het Leerstuk der Eeuwige Straffen.

Ik. Zy, die dit verwerpen, vinden het niet in het Euangelie.

De jonge Gravin. Welke denkbeelden vormt zich ons verstand van een Weezen, dat zich noemt: *Vader van alle zyne Schepzelen! Ontfermer over alle zyne werken!*

Ik. Die Christenen, Mevrouw, welke dat Leerstuk verwerpen, zeggen, dat zo een Weezen nooit straft, dan om te verbeteren, te behouden, te zaligen. — Om zich te wreeken? Onmooglyk kan zo een Weezen straffen, om zich te wreeken! Eeuwig ellendig, daar voor beeft de Menschelyke ziel met eene doodstrilling te rug. Zouden wy, vraagen zy, dit genadig, dit Vaderlyk oogmerk van God, in dit kort onzeker leven inschranken?

De oude Gravin. Maar zy, die zich blyven aankanten tegen hunnen Rechter? . . . .

Ik. Daar over, Mevrouw, leggen wy eenen sluijer: wy treeden eerbiedig te rug, en besluiten niets.

Deeze Brief, myn waarde Belcour, is reeds grooter, dan ik voorzag: in eenen volgenden zal ik u mooglyk nog ééne onzer gesprekken afschryven. Schryven blyft nog al myne geliefde bezigheid, en tyd ontbreekt my nu niet. Ik heb beslooten u deezen met de ordinaire post te zenden. Indien gy nog besloot, my met eenig antwoord te verwaardigen, bedien u dan van het adres, dat ik hier inleg; dáár zal uw Brief worden afgehaald, tegen dien tyd, dat er een Brief uit Holland voor my zyn zal. Myn naam is thans, dien ik u opgeef...... Maar! waar mede vlei ik my? Wie bekommert zich myner? Ach, wist ik maar, hoe myne dierbaare Moeder — hoe gy — hoe alle myne Vrienden zich bevinden! Myne bedaardheid wykt voor zulke overdenkingen. Vaar dan wel. Ik ben

Uw Vriend,

W. LEEVEND.

ZES-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

MEVROUW SUZANNA HELDER AAN MEJUFFROUW ADRIANA BELCOUR.

Allerwaardigste Vriendin!

Gy kunt u onmooglyk verwonderen, dat ik nu eerst bedaardheid van geest genoeg herkryg, om u iets te kunnen schryven over de gewigtige ontdekkingen, die ik door uwe hulp gedaan heb. Myn geest is zo tot overloopens toe vervuld met denkbeelden, en verliest zich zo zeer in gedagten over den onbegrypelyk fynen samenhang, waar door oorzaaken en gevolgen aan elkander geschakeld zyn, dat ik my te beklemd voele, om zo te schryven, als ik wenschte. Neen, zo veel deugd, zo veel verstand, zo veel bekwaamheden, zo veel eerlykheid, had ik niet durven verwagten. Het Lyk-Vaers op zyne Lotje; het antwoord op eenen Brief aan zynen Vriend Jambres; nog een ander aan zeker Predikant, wat wekt myne achting het sterkst voor hem op! Zyne liefde voor myne Dogter zal beloond worden. Zyne onbeperkte achting en geneegenheid voor my, roert my. Zyne ongelukkige omstandigheden, aan u medegedeeld, hebben my Moederlyke traanen gekost! Myn hart sluit toe, als ik zyn laatsten aan u lees! Waar is de moedelooze Jongeling beland, zedert myn Zoon hem te — ontmoette! Wisten wy dit maar! Wat heb ik eene omzichtigheid met opzicht tot myne Dogter noodig, om van dit alles een diep geheim te maaken; want de beweegredenen blyven dezelven, en behouden al haare kragt by my. Hoe moeilyk valt het my tevens, zo veele zalige aandoeningen in mynen boezem te moeten smooren; dat ik mynen waarden Helder daar in niet kan doen deelen! Myn Man bemint zyne Dogter onuitspreeklyk, maar, (wie is volmaakt?) hy gelooft, dat hy zyn woord, immers zyne goedkeuring, aan den Heer Renting gegeeven en getoond, niet kan te rug neemen, zonder zich berispelyk te maaken. Voeg hier by, dat ik, buiten Leevend, niemand tot Schoonzoon zoude kiezen dan Renting; ook niet voor myne Dogter, indien ik in het oog houde, dat het gelukkigste Huwlyk geen staat van vervoeringen zyn kan, maar eigenlyk een staat van stil genot en huisselyke tevreedenheid.
Ik twyfel niet, of daar zal ook voor Mevrouw van Oldenburg,

immers voor Mevrouw Ryzig, een Brief gekomen zyn. Mevrouw Ryzig zal dien zeker aan haare Vriendin Everards laaten leezen, en die, kom ik het niet voor, aan myne Chrisje. Dit moet niet zyn. Myne Dogter is weer volkomen hersteld, doch de lectuur van dergelyk eenen Brief zou haar te diep treffen. Wat, myne waardste Juffrouw Belcour, vermeerdert zo zeer de geneegenheid van een tederhartig Meisje, dan het medelyden? Hoe dierbaar kon dit hem aan haar maaken! Onze gemoedelyke Camphuizen zegt:

Al wat van zelve wast, dat hoeft men niet te zaaijen.

Voor ditmaal voeg ik hier niets meerder by: alles, en dat is zeer veel, dat ik u nog te zeggen heb over de my toebetrouwde Brieven en Papieren, bewaare ik tot de eerste geleegenheid, my voor altoos noemende

Uwe Vriendin,
S. HELDER.

ZEVEN-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

MEVROUW SUZANNA HELDER AAN DEN HEER PAULUS HELDER.

Waarde Zoon!

Het klein Briefje, my wel ter hand gekomen, is my zo dierbaar, dat ik u daar voor op eene wys zal beloonen, die ik weet, dat by u alles overtreft: ik zal een zeer grooten Brief schryven. Ik zal aan u onder vier oogen schryven, zo als ik gewoon ben met u en uwe Zuster by sommige voorvallen te spreeken. Gy weet, myn Zoon, dat ik geheel Moeder ben, en dat ik het my tot een grooten pligt stel, zo wel te vermaanen als goed te keuren; wordende myn oordeel niet gezwaaid door partydigheid.

Indien uw Vriend Leevend nu nog niet gedrukt en bedroefd wierd. door de slegte behandeling, hem door u aangedaan, ik zoude my kunnen verheugen in uwen val. Wie leeft er, die niet zondigt? Dat is zo; maar alle zonden zyn niet even sterk in het oog vallende. Hier op verzoek ik, myn Zoon, dat gy uwen aandagt, onder het leezen van deezen Brief, voornamenlyk vestigt. De frissche, bloozende, welgeschapen Jongeling, die zich een lang leven beloofde, vindt wel eens, in zyne overmaat van gezondheid, de oorzaak van eenen spoedigen onverwagten dood: terwyl een van natuur veel zwakker Meisje, door oplettendheid en onthouding, eenen hoogen, gezonden, blymoedigen ouderdom bereikt, na der Maatschappy een goed getal nutte Burgers geleverd te hebben, en omringd van Kinderen, en Klein Kinderen, in vreede ten grave daalt.

Ik heb al zeer vroeg, om dat ik het Huwlyk voor de allerheiligste verbintenis hield; en in de waardigheid van Moeder te zyn, de waare bestemming der Vrouwen ontdekte, den Man in het Knaapje, de Vrouw in het Meisje poogen waarteneemen. Nooit was ik minder gerust, dan wanneer ik in een aankomend Jongeling geene merkelyke fouten, maar wel overdreevene deugden waarnam: deugden, niet geschikt voor de tedere jaaren der kindsheid. De stille,

deftige, ingetoogen Jongeling, die, wat hem ook ontmoet, en hoe onverwagt hem iet ontmoet, altyd bedaard blyft; die zyne onvatbaarheid voor een aartig smaaks grapje of klugtigen inval toont; die voor veelen zo veel beloovende Jongeling, voldoet my niet. Hoe meer belang ik in hem neem, hoe meer ik bekommerd ben! In dien Jongeling zie ik reeds den trotschen eigengerechtigheid-werker; die zyn God dankt, om dat hy evenwel niet is als andren; of den loozen Huichelaar, die eens vonden zal smeeden, alleen ingericht, om te bedriegen, te beschadigen. Het Meisje, dat alles kan hooren, zonder dat zy schynt te luisteren: die zagtjes zingt by intressante gesprekken; en vóór die nog geëindigd zyn, daar reeds haar voordeel meê doet; die glimlacht, mooglyk wel de hand drukt van haar, die haar eene beleediging zegt of doet; zulke Kinderen zie ik met vrees, met droefheid; en wee, die hen daarover pryst!

Nooit, myn Zoon, ware ik beducht, dat gy tot huichelaary zoude overgaan; noch uw hart, noch uw belang konden u op dien klip dryven: maar duizend maal heb ik my bekommerd, dat gy inwendig de zaaden van geestelyken hoogmoed aankweekte; dat gy, om dat niemand u kon overtuigen van zonden, ook by u zelf van geene zonden overtuigd waart. Wellust, toorn, sterke overhelling tot zondigen of dwaaze vermaaken, beuzelagtige drift voor een onmanlyken tooi enz., vallen spoedig in het oog. Maar wonderlyk wel voldaan te zyn met zich zelf; liefdeloos kleinachten, streng beöordeelen, zyn van die kwaalen, welke men in zich zelf kan verbergen; ja die men der waereld kan uitventen voor gemoedelyken ernst, afkeer van het kwaade, Christelyke naauwgezetheid; tot dat zelf het geweeten eerst in de war raakt, en dan bedroogen wordt. Dit karakter stygt op tot Phariseeuwsche trotschheid, die zich vermeet, den diep bedroefden nederigen boeteling, die niets dan een verbryzeld hart kan aanbieden, voor den troon van een genadig bermhartig God aanteklaagen. Ja, myn waarde Zoon, ik herhaal het; ik vreesde dikwyls voor uwe uiterlyke zeedelyke gezondheid. Ik zag met bekommering een zeer zwaare krankte der ziel te gemoet; en geloofde met een, dat die u mooglyk op de allervolkomenste wys zoude kunnen redden. Ik geloofde, dat onder andren het reizen u in omstandigheden zoude brengen, waar in uwe inwendige kwaalen naar buiten zouden kunnen werken. Laat ik eenvoudiger spreeken; dat gy eens zoud ontdekken, dat gy schuldig stond voor God, en mooglyk erger waart dan veelen, door u veröordeeld. Ik was ook wel eens teder bekommerd, dat gy tot onze uiterlyk braave geschikte Mannen zoud behooren, die, om dat zy geen driftige najaagers zyn van het spel, geen doorbrengers, geen drinkers zyn, zich zeer wel omtrent de Sexe gedragen, over durven slaan tot die onchristelyke hardheid des harten, dat streng eigenzinnig oordeelen, dat wonder wel voldaan zyn, om dat men niet is als andren, ook niet als een — Willem Leevend!

Myn geliefde, niet gekende, en om nieuwmodischer Vaerzen verworpen Camphuizen, met wien ik my, weet gy, behelp, als ik het Euangelie niet by de hand hebbe, heeft onder ontallyke ook de volgende treffende passage; waar in hy, zou Tante Chrisje zeggen, de Joodsche begrippen van David verchristent. Ik zal die, ten uwen nutte, uitschryven: (ook eenige regels uit Deugds middelpad.)

De Mensche moog' in zakken gaan;
Godsdienstig voor den Altaar staan;
Veel Vee ten Offer slagten;
De lucht vervullen met gebeên;
Preek-yvrig zyn, en van elk-een
Godheilig zich doen achten:
Is hy niet vroom? wat baat de schyn?
Het geen hy is, dat moet hy zyn;
De wyzen kunnen 't merken:
Dus zeg ik met geheel myn hert,
Dat, daar geen God geëerbiedigd werd,
Daar blyk zy van kwaê werken.

Al stelt zich menig Mensch zo aan,
Dat hy by 't slegte Volk den waan
Van heilig heeft gekreegen;
't Is niet: beschouwt hem van naby:
't Valt door en door bedriegery;
Zyn leven spreekt hem tegen.
Wat baat hem zyn behendigheid?
Zyn doen verraad de uitwendigheid
Van zyn gepronkte weezen;
En toont, dat hem in 't hart ontbreekt,
't Geen daar zyn mond zo veel van spreekt,
„In waarheid God te vreezen."

Keurheiligheid en achtloosheid
Moet steeds uit onze werken zyn;
Het laatst vervoert tot losse boosheid,
Het eerst misleidt door deugdenschyn.
De Achtelooze, om niet te vallen
In vieze eigen heiligheid,
Betracht geen heiligheid met allen;
Zelf die niet, die ten Hemel leidt.
De eigen heilig, om zyn' zaaken
Quansuis te neemen wél en wis,
Gaat uit zyn' herssens regels maaken,
Daar uit Gods woord geen regel is.
De wyze Christen maakt geen wetten,
Daar Jezus hem geen wetten geeft;
Op ditjes datjes onwis letten,
Is buiten 't oogwit dat hy heeft.

Maar daar hy 't wis heeft, zal noch leven
Noch dood, noch iets, ter geener uur
Ook 't minste kwaad hem aan doen kleven,
Daar hy staat vast gelyk een muur.
Daar hy in twyfel van Gods wet is,
Houdt hy zich altoos aan het geen
't Welk, zo 't geen deugd of Gods gezet is,
Nogthans met kwaad niets heeft gemeen;
Altoos bedagt, dat zulk beknypen.

Door hem geächt wordt, noch geroemd;
 En die 't niet net als hy begrypen,
Door hem versmaad wordt noch gedoemd.
 Kwa wil maak ligtigheid tot zwaarheid.
In 't duister is licht, duisternis,
 De waarheid is haar zelf een' klaarheid,
Als 't hart maar regt Godhoorig is.

Wel nu, Pauwtje, hebt gy iets tegen de woorden van deezen vroomen Man? Iets, wat ook?.. Ik durf voor u antwoorden; neen. In dat licht het gebeurde beschouwende, verheug ik my over uw misstap; zy wordt u tot een onbegrypelyk groot nut. Gy ziet nu, dat uw hart niet zo zuiver is, als gy u verbeeldde; dat gy wraakzuchtig zyt, en niet oploopend; verwaand, en niet uiterlyk trotsch. Van welk een aart moest dan uwe zeedigheid, uwe ingetogenheid zyn?... Maar uw berouw is oprecht: waarom zoude ik u dan langer by uwe verkeerdheid bepaalen?

God, die te rein van oogen is, om het kwaade te kunnen zien, kan, om dat hy weet, hoe zwak de in verzoeking leevende Mensch is, ons bermhartig behandelen. Maar de Mensch, de kortziende Mensch, niet bekwaam, om de zeedelyke kragten van zynen Mede-Mensch te bereekenen, af te weegen tegen het geen hem van buitenkomt, weet niet, juist daarom, wat voor hem verzoeking is. Wy, myn Zoon, moeten uit ons zelfs wys worden; de zwakheden, het vermogen der verleiding leeren kennen. Dit is de reden, dat in eenen, naar myn inzien, eigenlyken zin, *de Engelen zich meer verheugen over eenen Zondaar, die zich bekeert, dan over negen-en-negentig, die de bekeering niet noodig hebben.* Zy weeten, wat het in heeft, rein te wandelen in deezen staat van beproeving, van voorbereiding.

De grootste kenner der Menschen, die immer op deeze beneeden waereld geleefd heeft, en om die reden ook de volmaaktste Hervormer was, gaf eens aan een zyner Vrienden deeze les: *Indien gy zelf zult zyn bekeerd geworden, zo versterk uwe Broederen.* In deeze woorden vind ik onbedenkelyk veel schoons! De groote Leeraar zeide niet, *Bekeer;* maar *versterk* uwe Broederen. Hy wist wél, dat de Menschen veel liever *bekeeren,* dan *versterken.* Ieder Mensch, dat maar niet aan zeer grootelyks in 't oog loopende feilen onderheevig is, *bekeert* wonder gaarn! Dit vleit de eigenvoldaanheid; dit verheft hem boven anderen. Hy wordt niet alleen Raadgeever, hy wordt met een Rechter. Hy gelooft een leidsman van blinden te zyn; een licht in de duisternis: wat is dat fraai! Welke bronnen van voortreffelykheden!..... Het troosten, het versterken, daar bekreunt men zich weinig aan. De meesten hebben, om deezen Christen-pligt te betrachten, met Petrus eenen val noodig: dan, zelf bekeerd zynde, versterken zy hunne Broederen.

De Natuur van uw berouw, myn waarde Zoon heeft my waarlyk vreugde-traanen gekost! Het vloeit voort uit eene gegronde kennis van den aart uws misbedryfs; het geeft u den eerlyken moed, om uwe schuld onbewimpeld te belyden; de vuurige werkzaamheid, om het geen niet te herdoen is, op de beste wyze te vergoeden: het is des een waar hartlyk berouw: uwe zonde is u

des aanvanglyk vergeeven. God geeve u de genade van hem weder te vinden; dat hy zyn volgend geluk ook aan u moge verpligt zyn. Blyf echter, myn Zoon, overtuigd, dat gy deeze gunst verbeurd hebt, door het versmaaden der aangeboden geleegenheid; ja, door die te misbruiken tot een strydig einde.

Ik heb de Brieven uit uwe Secretaire genoomen, en ze allen geleezen. Thans zal ik alleen het volgende daar over aanmerken. Zoud gy u eenmaal zeer verre vergeeten, dan moest het zyn door ligtvaardig en liefdeloos, ja gestreng oordeelen: dit zie ik uit die Brieven. Leer nu maar, dat ook deeze zonde niet eindigt, daar zy begint, maar zich uitbreidt tot eenen langen schakel van slegte gevolgen. Zoud gy, lieve Helder, niet gebeefd hebben, toen gy dien eersten trotschen meesteragtigen Brief aan uwen Vriend schreeft, indien men u had ingeluisterd: „Gy zult deezen uwen „Vriend, in zyne gevaarlykste rampen, in zyne bitterste verleegen-„heid, terwyl hy uwe hand vuurig drukt, en wenscht aan uw hart „uit te weenen, bespotten; hem buiten staat stellen, iets van u ter „hulp te kunnen aanneemen?" Zou de pen niet in uwe hand gebeefd hebben?

Een der wyste lessen is deeze: *weersta de eerste beginzels.* Geen sterflyk oog kan bepaalen, waar de eerste treede op eenen dwaalweg ons zal heen voeren; wy weeten niet, of wy wel altoos geneegen zullen blyven, om te rug te keeren; of wy dit altoos in ons vermogen zullen hebben. Neigingen veranderen rasch in gewoontens, in hebbelykheden, en die vormen eindelyk ons karakter; ons karakter zyn wy zelf; het is onze *Ikheid*, zo als de Dichter, Laurens Spiegel, onze persoonlykheid zo eigenlyk uitdrukt.

Nog eenige regels uit myn geliefden Camphuizen.

TWEESPRAAK.

'k Wil, maar mis kragten.
Kragt wast door trachten.
Kwa wenst maakt trachten onvermogen.
Kwa wenst wykt door omzigtig tegenpogen.
Na wenst te doen is zoet.
Na raad te doen is goed.

Wat voed kwa wennis?
Gebrek aan kennis.
Hoe kan de kennis deugden werken?
De kennis doet elks dings waardye merken;
Wat brengt dat merken in?
Of groote of kleine min.

Ontwortel uwen boom, indien gy wilt, dat daar geen vrucht van koom...... Maar genoeg, ik zou, dus doende, myn geheugen alles laaten inbrengen; en ik heb nog maar een zydje voor u, het geen ik schryven wilde.

Uw Vader weet niets van uwen Brief, ook niets van deezen: dit te weeten, zy u thans genoeg. Uwe Zuster wenscht, met die leevendigheid, haar zo eigen, om haaren lieven Broeder te feliciteeren met de ontdekking van zulk een schoonen trek in zyn karakter.

Zy denkt nu niet meer aan uwen laatsten aan haar. Schryf haar echter niet; maar zend my uwe berichten. Ik begin al te verlangen naar uwe t'huiskomst: evenwel, gy kunt u plan onbelemmerd volgen. Word zo wel een beminlyk als een braaf Man, en overtuigd, dat deeze waereld, met al het Zeedelyk en Natuurlyk kwaad, 't welk de geemlykheid en het zondig misnoegen er in veronderstellen, en de ondervinding daar waarlyk in ontmoet, echter een zeer aangenaame verblyf-plaats is. Gy weet, myn Zoon, dat ik niet tot hun behoor, die zo weinig schoonheid in deeze stoffelyke waereld vinden; dat ik het leven geen droeve Ballingschap, maar een Leerschool noem; waar in wy ons ook hebben te oefenen in zulke werkzaamheden, die zo wel ons hart verbeteren, als ons verstand verlichten. Wisten wy maar, waar de ongelukkige Jongeling zwerft; alles zoude nog wel te regt komen.

Vaarwel, myn Zoon; de Voorzienigheid geleide u, dat wy u allen in gezondheid mogen omhelzen. Uw waarde Vader en ik zyn zeer wel; Chrisje is thans weer beter. Mevrouw Everards is veel by ons: ik bemin haar als eene Dogter. Mevrouw Veldenaar is veel verërgerd. Alle Vrienden groeten u hartlyk, en ik blyve

Uwe liefhebbende Moeder,
SUZANNA HELDER,
gebooren VAN BEEK.

AGT-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

MEVROUW ALIDA RYZIG AAN MEVROUW PETRONELLA EVERARDS.

Waarde Vriendin!

Uw laatste Brief smaakt my ongemeen; om dat gy daar in bekent, belydt, en met uwe hand onderteekent, dat ik onbeschryflyk verre boven u verheeven ben, en dat wel door myn verstand. Zo doende, zal ik wel dra voor niemand het zeil behoeven te stryken, dan voor zeker ouden Potentaat, die ons, vroome Menschen, nu byna zesduizend jaar door zyn groot verstand van het eene kwaad tot het ander verleidde. „Zo dat ik maar zeggen wil, Kind, dat gy my „daar mooi beet hebt: waart gy in zo een staat niet, en was ik „zo eene puntige Huishoudster niet, die altoos zatter werk vindt, „ik zou u dat eens anders beduiden; wel, wie hoort er van, zeg „ik als nog." Aldus zou myne goede Tante over zo een affront schryven, maar ik zal my niet toegeeven...... Wel, die Jongen roert het dan bedroefd: ik heb nagt noch dag rust; hy krygt tanden en kiezen; zo hoor ik; en hy giert de heele Heeregragt by malkander..... Kom, ik zal deezen maar laaten leggen, tot dat ik er aan kan blyven; wanneer dat zyn zal, weet Joost. Nu, lang wagten doet wel lieven.

Ten vervolge.

Lieve Pietje, geef nu, mag ik u bidden, uw Man een goeden slaapdrank in; want in geen halven dag mag hy zelf zyn schaduw in uwe kamer laaten zien; en ik geef myn Brief niet over, voor gy

beiden ten minsten voor een uur of twaalf uitgekust en gevleid, en wat weet ik wat al meer, hebt. De myne is geen zier beter, hoe veel wyzer ook, dan de uwe. Hy wordt alle daag gekker met eene Vrouw, die evenwel niet doet, dan haar pligt en hart eischen. (*C'est à dire*, — haar Man plagen, en haar Kind smoorlyk liefhebben.) Ik heb hem daar, om gerust te kunnen schryven, met wel vier dikke onbeschofte quarto's Dictionaires, een Engelsche, een Fransche, een Hoogduitsche, en een Deensche, naar zyn Kantoor gestuurd, om in alle die Taalen bedaard naar te kyken, in welk een zin het woordeke *verwarring* in alle die taalen voortkomt...... En ik gun my zelf den tyd niet, om myn Knegt te zeggen: zie eens, of uw Heer slaapt of zoekt. Gy moet u thans door niemand in uw huis laaten stooren, ook niet door een Engel in een Menschenschyn — Chrisje Helder, meen ik. *Niet t'huis*, zy het woord, ook voor haar; ten ware zy u, met Willem aan haar arm, haar Christelyk en wettig Huwlyk kwam bekend maaken. In dat geval kunt gy haar afwagten. Zeg haar dat, en als zy het my kwalyk neemt – ja, dan moest ik Willems Zuster niet zyn. Heere! Heere! dat zo een knaap myne verdiensten een pas moet geeven by — Chrisje Helder.

Van 's Waerelds uchtendstond, (zo zou myn Nigt, de Dichtres, zeggen,) *tot op den huidigen dag van gisteren*, is er geene plegtiger, geene staatiger vergadering gezien, dan die, welke ik gistren, niet slegts bywoonde, maar waar op ik zelf eene der Hoofdpersoonen geweest ben. Indien zy door een onzer puik extra puik Poëeten moest beschreeven worden; [*zy*, door dit woordje versta ik thans de vergadering, en niet Nigt Hexameter; dit, om u niet in de war te helpen,] dan zou hy al rasch alles in den hobbel gegooid hebben. Gy weet, hoe die Vrienden handelen. Eerst verzinnen zy een hoope gevallen, nooit meer zo gehoord, mismassen die tot eenen roerom, en smyten daar dan hun held hals over kop in, hem daar niet uithaalende, dan om hem op den troon van een dwingeland, of in de armen van een lief snoepig Prinsesje te brengen! Nu, ik zal als Historie- Schryfster, en dus meer Kronyksgewys handelen.

Naauwlyks ontfing ik den inleggenden van Willem, of myn Man stelde voor, om, zo als hy het beleefd noemde, by Vader en Moeder belet te laaten vraagen; en dan over dien Brief te raadplegen, en te zien, of er geen bevredigen opzat. Ofschoon ik nu wel gaarn beken, dat dit voorstel heel lief was; zo had ik echter, 't zy uit myne oude zucht om tegen te spreeken, of uit af keer van moeite, geen zin in die party. Ik dagt, het zal gaan, zo als Tante zeit: *het eene woord haalt het ander uit*. Ik wilde den Brief maar in een couvert sluiten, en dan aan de stille overweegingen van een Moederlyk hart overlaaten. Ik zeide dit ook, en voegde er nog veel meer uit de Logica der Vrouwen, en uit myn Tractaat over het tegenspreeken by. Fluiten! Brampje keurde het af.

Hy heeft, met al zyn verstand, met al zyne eenvoudigheid, toch maar te veel van den geest der plegtigheid, die op zyne Moeder is rustende. Hy gaat niet druk ter Kerk, maar op plegtige dagen zou ik hem, en hy is anders heel wel te leiden, niet uit de Kerk kunnen slaan. Ik gehoorzaamde; dat is, zo als wy Vrouwen altoos gehoorzaamen, op zeer voordeelige voorwaarden. Ik besprak tot onze assistentie, als Gerrit het eens te grof maakte, Oom en Tantes gezel-

schap; geaccordeerd: te meer, wyl hy begreep, dat Mama Dominé en zyne Vrouw ook zoude inroepen. Fiat, zeide ik, hoe meer zielen, hoe meer vreugd. Hy zelf zou Dominé verzoeken. — Hoe zingen de goede Luteraanen? *merkt du nich des Satans list?* Hy glimlachte; Bram, meen ik. Dominé gaf zyn woord niettegenstaande zyne veelvuldige ampts-bezigheden; en Zuster Collega, in weerwil haarer weder vermeerderde talryke kleine Gemeente. Freryk gaf er het afloopen van een Schip en zyn Kattenburgsche wandeling aan; en Tante zou wel expres een dag uitstellen, om haar Binnenkamer te stoffen. Zo veel hebben allen met den vrede op, kind.

De plegtige dag verscheen; ik kwam met Oom en Tante, die by my gegeeten hadden, in onze koets voor de deur. Myne Mama nam Jantje op den arm, en was ontsteld. *Enfin*, ten vyf uuren zaten wy allen reeds in Mama's groote zaal thee te drinken. Dit eerste tooneel speelde schielyk af. Er heerschte een diep verleegen stilzwygen. Ik moest my zelf in myn arm knypen, om niet uittebarsten in lachen over dat verbruid potzig mengzel, en dat comique strydige tusschen elks natuurlyk gelaat, en dat aangelapte deftige, dat elk van hen meende te moeten aanneemen. Onze Gerrit zat met de houding van een gierig Koopman, die zo even een Schip verlooren heeft, en dan naar een Voetiaansche Preek luistert. Oom Freryk had veel, in zyn groot breed welgespierd bakkes, van een Schipper, die in 't hartje van den Winter, met zyn Boekhouder in zyn kamer kómt, terwyl zyn Wyf of Meid den haart legt te schuuren. Heftig keek als een dom Proponentekind, die in een Roomsch land het venerable ziet voorby dragen, en zwygen moet, dat hy barst. Ryzig, altoos de fatzoenlyke Man, 't is waar, maar die scheen wel een Professor in het Natuurlyk Recht; die op zyn Collegie de kwa Jongens, alias de Disputeerende Studenten, met een glimlach en lydzaame stemmigheid hoort *abra cadabra* babbelen, en zo denkt: *snapt maar voort, ik zal uitspraak doen, Vrienden.* De Dames? Om te schaatren! Pastoorsche keek met al de ernsthaftigheid van een Dominées Vrouw, met al de nieuwsgierigheid van eene oude Atheensche Vryster, met al de woordvolheid van eene Fransche Kraamster. Myne goede dikke vette Tante, als de echte Moeder van dat kind, 't welk door 't bevel van Salomon zo terstond door midden zal gekapt worden. (Apropos, dat vonnis is toch origineel: wat was die Salomon, met al zyn zwak voor zyn drie duizend Wyven, toch een wys Man!) Myne lieve Mama, reeds bleek en wat afgenoomen, zat met al het pynelyke van dien glimlach, waar mede de half hoopende, half vreezende onmagt den Tiran vleit. Ik? nu, dat kun je wel denken — met een gelaat, dat in elken trek uitriep: *ook dit alles is ydelheid, ende kwelling des geestes.* Jan diverteerde zich met de pretention van zyne Mama, en trok geen party. Tante, die dit zwygen (schynt het,) te lang duurde, begon dus:

Tante. Wel, Nigt, wy zitten hier, zo als ik eens in een prent zag, net als het Sinode van Dord, nu er een Leeraar by is.

Ik. Ja, Tante, daar is ook vry wat overëenkomst tusschen; daar zal ook over een Arminiaanschen Balling gevonnisd worden: de Partyen zyn evenwel zo ongelyk niet, als op dat Synode.

Dominé. Ik zie niet, Mevrouw, dat gy de Remonstrantsche Ballingen veel eere aandoet, door die met uwen Balling te vergelyken.

Ik. Men moet, zo als Dominé weet, in eene gelykenis niet alles toepassen. Laaten wy ons maar by het onrechtvaardige, dat in beiden is bepaalen; by de oorzaak stilstaande, waarom men beiden deed zwerven.

Dominé. Waarom sluit gy den Balling Cain ook niet in uwe gelykenis, Mevrouw Ryzig?

Ik. Omdat my hiertoe de harssens te gezond zyn. Maar noch de arme Predikanten, noch myn Broeder, deeden iets, dat hun het leven in hun Vaderland onwaardig maakte.

Dominé. Is dan een Doodslager geen Man des doods?

Ik. ô Ten vollen: dat heeft Goudenstein ondervonden.

Dominé. Mag men zyn eigen Rechter zyn?

Ik. Niet altyd, maar wel zyn eigen Verweerder.

Dominé. Des Jongelings slegte begrippen, losse zeeden en verharding in het kwaade, hebben hem al die rampen berokkend.

Ik. Wel, Dominé, dit zyn drie stellingen, die geen menschlievend hart kan aanneemen, ten zy zy wel beweezen zyn. En dat uw getuigenis reeds tegen dat van myn Heer en Mevrouw Maatig te ligt bevonden is, kan u niet onbekend zyn. [*Oom viel hier tusschen.*]

Oom. Ik dagt, dat wy hier kwamen, om Neef met zyne Moeder te bevredigen: wat doet nu dat d—rs geziegezaag tot de zaak? Hoor, weetje wat, jelui zeilt een verkeerde koers; vlak tegen wind en stroom, en netjes de haven voor by.

Juffr. Heftig Ja, Vrienden, ik kan betuigen, dat er nu al heel andere praatjes gaan, en dat de Heer Leevend als jong Nasireër te Leiden zeer wel geleefd heeft; dat Goudenstein een regte Goliad van Gad was. Zie, myn Man zit er nu by; hy is een braaf Man; maar dat vasthouden aan 't geen hy eens begreep, was altoos zyn Konings zondentje: als hy iet tegen iemand opvat, wee dien mensche!

Tante. Ja, myn lieve Juffrouw, dat mag je wel een Koningszonde noemen. Want Koning Saul had ook altoos zo een pikanteri op David, en dat om dezelfde reden, om dat hy den reus Goudenstein had gedood, zo als Samuel zeit.

Van Oldenburg. Die zyne Ouders bedroeft, en zyne Familie schande aandoet, verdient mores te leeren; die deugeniet!

Ik. Dit past niet op myn Broeder, die heeft alleen eene Moeder — geen Ouders, als 't u blieft: en zyn Oom en Tante de Harde, zo min als zyn Broêr en Zuster, schaamen zich zyner geenzins.

Van Oldenburg. En ik schaam my hem Zoon te noemen.

Ik. En hy zou zich over niets te schaamen hebben, had gy zyne Moeder niet getrouwd. [*Dit was scherp genoeg, ik weet het; maar dat zo een knaap van schaamen praat!*]

Oom. En ik schaam my, onder zulke fatzoenlyke Heeren — en Keizersgragters, zulke ryke Lieden, zo een hagels zot gekakel en gekwaak te moeten hooren; en dat ik daar aan het afloopen van zo een schoon Schip nog gegeeven hebbe. Het diept, noch droogt, en maakt Neef beter noch erger. Ik mag de Satan weezen, als ik zulk gebabbel in myn Botterton onder al myn Zeebonken hoor, en.....

Tante. Sus! Kind! Denkje dan met al jen vloeken niet, dat Dominé er byzit? Zwyg toch, bid ik je.

Oom. Wat Dominé, je Zusters Dominé; een Dominé moet vreede en genade verkondigen; die dat niet doet, hou ik voor geen Dominé, al hing zyn pruik op de hakken van zyn schoenen; al had hy honderd mantels en beffen aan. Kort en goed: maar jy, Meester Gerrit, bent de eenige oorzaak van al dit geduivel, en je Wyf heeft net zo veel te zeggen als Eva, toen zy uit het Paradys was gedreeven. Jy buldert en raast; Moeder zucht en schreit; en jy krygt ondertusschen je d—zin. Want je bent net zo een knaap, als de Joost van de Negers; je wordt gevleid, om dat men bang van je is. [*Gerrit wou spreeken.*] Zwyg, zeg ik je, tot ik gedaan heb. Zie, als Willem een Struikroover geworden was, 't is jou schuld. Ik ben nu maar een onkundig Zeerob in myn hart, maar ik heb een braaf Mans Jongen mee naar Batavia genoomen, onder myn opzicht. Had ik dien knaap nu eens op een woest Eiland met een Zeemans Gebedenboek buiten boord gezet, en gezeid: *hier jy, Sinjeur, leer dat van buiten, en bekeer dan de Wilden;* zou ik dat voor myn God hebben kunnen verantwoorden, zo hy een Heiden of een Sociniaan geworden was? Maar ik hield hem in myn Cajuit, en liet hem de Stuurmanskunst leeren, en alle daag uit den Bybel voor my leezen; en nu is hy een hupsche Vent, en een goed Christen-Mensch, God dank!

Dominé. Kaptein, uw ampt verschoont u; maar zulk gevloek en geraas ergert de vroomen, en past geen Christen.

Oom. En jy, Dominé, kunt in uw ampt geene verschooning vinden, als gy Ouders tegen hun Kind opstookt, en de twist aankweekt. Dat brengt de Heidelbergsche Kattekismus niet mee: die spreekt van Vreede en Heiligmaaking, zo als myn Ziekentrooster altyd zei; en behalven dat hy een dronken zwyn was, verstond die joului winkel maar fiks.

Dominé. Het geen gy daar zegt, zoud gy niet bewyzen kunnen.

Oom. Het bewyzen is de Dominées er zaak; ja zelf, dat wit zwart is; of zy hebben haar tyd verluierd op de Academies. Een Zeeman zeit maar, wat hy hoort en ziet. Wat hoef ik te bewyzen, hoe het compas wyst, als elk het zien kan, dat de naald zuid west ten zuiden staat? Maar jy, Keetje, zit zo stil, of je in de Kerk zit. Nu, dat past zo in de Kerk, en die 't niet hooren wil, mag er van daan blyven, (als de Vrouw hem, zo als de myne, niet alle Zondag met een zesthalf in de zak heenstuurt;) maar hier is het, Broeder geef my de hand. Heb je niet wat te zeggen, spreek nou op: toe maar alles, moet er uit.

Mama. Gy weet, Broeder, dat ik myn Zoon lief had; ik kan niet zien, dat ik misdeed, met hem naar Leiden te zenden, daar by braave Lieden te laaten inwoonen: hy stemde er zelfs in. Moeten aan my de gevolgen van zyn lichtvaardig gedrag geweeten worden? Dan beklaag ik alle Ouders, die Zoons laten studeeren. Myn vrees voorspelde my ook, dat er nooit dan verdrietelykheden tusschen myn Man en myn Zoon zouden voorvallen. De een zo heftig zo trotsch; de ander niet toegeevend, niet gemaklyk te verzetten. [*Zy schreide.*] Heb ik zo kwaad daar aangedaan? Blyft hy myn kind t?

Oom. Hoor, Zusje, jy bent een braave Vrouw, die God vreest. En jy, Gerrit, bent een ruwen Ezau, een regte Nabal uit den Bybel. Op de Beurs benje een eerlyk Man, dat meen ik niet. Je drinkt je glas baai, je rookt je pyp; je loopt naar de Kerk; maar je weet je geen zier naar de Wyfjes te schikken. Zo een vrouw, als Keetje, dient je als een vuist in jen oog. Vermoerd, jy moest zo een rykgeladen Haarlemmerdyker Driedekker van een Wyf hebben, die jou zo eens de volle laag kon geeven, dat je dagt, dat het aan de vier hoeken van je lyf kermis was. Dat zoete poppe Vrouwtje is je partuur niet; daarom neem ik het voor er op, en je zult verd—d en verd—d hebben ook! Want het legt er nu toe. En had Keetje myn en myn Martha's raad gevolgt, zy had gezegt: „Hoor jy eens hier, „kammeraad. Hoe zal dat met ons? Jy op 't Kantoor, ik in de „botlery; jy baas over je Kantoor-Jongens en kaale snoeshaanen, „ik over myn Meiden en myn Jongen." Alles had wel geweest; maar de goede Vrouw wierd bang voor je; en jy Sinjeur staat nu als een haan van een stooter te kraaijen, of je heele heldenstukken verricht had. En wat heb je toch uitgevoerd? Een lief zagtmoedig teer poppetje van een Vrouwtje overduiveld; anders niet. Wel, me dunkt, de aarde moest te koud zyn, daar zy over ging, wil ik spreeken. Ik word ook wel eens boos op Martha, en dan scheld ik, dat het rookt, niet uit boosheid, maar toch, dat moet dan eens rond staan. En zy zit dan niet te kryten in een hoek. Zy zeit, tuttermatut, 't zal waaijen, en dan lach ik, en wy maaken vreede; dan eeten we eens stokvisch, en alles is dubbeld wel. Wy leeven als kinderen, maar 't Wyf heeft de sleutel van de kast; dat hoort zo, zeg ik je.

Van Oldenburg. Myn Vrouw en ik leeven wel.

Tante. 'k Zeg wel leeven, tegen jou! Wel, Gerrit, waarom is jen Vrouw dan puur bang van je? Het ze wel magt om een strootje in tweën te breeken: he? [*De dikke Vrouw verzette zich op haar stoel, zo yverig was zy.*]

Van Oldenburg. Wy zyn aan niemand rekenschap schuldig; en in myn huis versta ik dat gecommandeer van je lui niet.

Oom. Hoe zit de takelagie zo satans in de war by jou? Wie kommandeert in jou huis, als jy zelf? En zwalkt jy Zondags ook nog al naar de Kerk? jy rooit by myn dasje weinig van het woord. Leert Dominé Heftig dan niet, dat als er eens iemand van ons wat verbruid heeft, dat men hem dan eerst onder vier oogen moet bestraffen; en als hy daar niet naar hooren wil, dat men het dan de Gemeinte moet zeggen, en dan is 't erger voor hem.

Juffrouw Heftig. Daar heeft Kaptein gelyk in; daar hadden wy nu onlangs nog een voorbeeld van in Broeder......

Dominé. Nu, Myntje, ik zou dat hier niet te pas brengen. Hier zyn zo veel wyze Lieden, dat wy wel hadden mogen t'huis blyven: ik zou echter wel eens willen hooren, wat er op de woorden van Mevrouw van Oldenburg is te zeggen, ofte wel aantemerken.

Ryzig. Het is my leed, dat hier zo veele woorden gewisseld zyn, die zo weinig instemmen met het oogmerk, waar toe wy hier by een zyn. Mevrouw van Oldenburg heeft in veelen opzichte gelyk. Maar haar Zoon is geen slegte knaap geworden: dus is dit punt afgedaan. Alle de berispelyke daaden, door hem begaan, zyn de

gevolgen van zyne overgroote liefde voor de beminlyke Juffrouw Roulin; of liever van zyne inwooning by den Heer en Juffrouw Roulin. Hy heeft ook maar verweerender wys gevogten. Is dit gevegt ongelukkig geweest voor den aanlegger, den tergenden Lasteraar; myn Broeder is daar niet aanspreekelyk voor. Men heeft hem vervolgens zeer onbillyk behandeld. Ik wil alle haatlykheden vermyden; maar zeker men had zulk een Jongeling geen hoonenden Brief moeten schryven, geld weigeren, bedreigingen doen; aan 't hoofd leggen maalen over slegte gevoelens, die hy niet heeft, of niet als zodanig inziet. Ja, hy heeft gespeeld; grof zelf; dit keur ik af: maar hoe komt hy aan de speeltafel? Een Jongeling van zynen edelen werkzaamen geest, is door de natuur niet tot die laage verderfelyke ondeugd geschikt: 't is de Afgod der domste lichtmissen. Maar laaten wy hem noch voorspreeken, noch veröordeelen. Laaten wy hem zelf hooren spreeken; en die hem dan nog voor een verhard Zondaar kan houden, *sta vry af van zyn Christendom.*

Ryzig zeide dit met al den ernst van een eerlyk Man, en met dat streng fraai gelaat, dat hem in zo een geval zeer wel staat. Elk zweeg. Dominé keek voor zich; de Vrouwen schreiden. Oom pruttelde in zyn zelf met goedkeuring en verwondering. Ryzig schonk een glas wyn met water, en verzogt Mama, om eens te drinken. Na dat de eene uit schrik, de tweede uit ontsteltenis, de derde om meê te doen, de vierde om niet hardvogtig te schynen, gedronken had; vroegen Mama's oogen: *Ryzig, hebt gy een Brief? — Ja, Moeder,* (zeide hy,) *en ik verzoek dien voor te mogen leezen.* Mama rees machinaal op, kwam naar Ryzig, barstte in traanen uit; *ô Hemel,* (zeide zy,) *zyn myne stille gebeden, myne droeve traanen verhoord? Waar is hy? zeg my dat, waar is myn Zoon?* Zy was ysselyk aangedaan. Van Oldenburg was zo bekommerd, zo bewoogen met haar, en keek zo benaauwd, dat ik oogen te weinig had om alles te zien. Wy bragten Mama op haar plaats: Ryzig zat naast haar; kuschte haar met medelyden en achting; (gy weet, hoe sterk hy teekent!) en las toen den Brief voor. Echter niet dan onder het verstoorend aanmerken van elk *naar zynen aart.* By voorbeeld: toen myn Man las: *wat kan ik schryven, de daad is gepleegd:* zei Pastoorsche, met veel zelfsovertuigde meerderheid, terwyl zy met haar lange kin haar neteldoeksche halsdoek plat drukte: „Ja, wat zult gy schryven; de daad is en blyft „gepleegd, dat weeten wy; en ik heb die nog gisteren zeer om„standig by Nigt, de Scheepens-Vrouw...." [*Dominé stootte haar aan, en zette een paar norsche blikken op, waar voor zy mommelende in haar schulp kroop.*] — Op de woorden: *myn leven in gevaar, immers myne veiligheid.* „Wel, zei Moeder Martha, dan moest „ik geen Tuinkamertje, of geen goed hart hebben, om je in te „verschuilen. Want hoe zou onze Hoofd-Officier in zyn harssens „krygen, om een Student buiten in myn Tuin te komen zoeken?" — *Hoe verlang ik te weeten, hoe gy, myne lieve Zuster, hoe myne tederbeminde Moeder, enz.* Myne Moeder was geheel droefheid, en zei alleen: „konde ik u dat, aan myn hart houdende, zeggen!" — *Ik hoop dat de harmonie van Mama en u in volkomenheid blyft!* „Hum, hum, grommelde Oom, dan zou de harmonie met Gerrit

„verre weggeraakt zyn." Van Oldenburg keek heel zuinig, maar verbeet zich. Vervolgens las Ryzig den Brief aan Mama. Elk was ontroerd, niemand sprak; veelen schreiden. Daar hy zynen schuld zo ootmoedig belydt, moest Dominé Heftig den Predikant nog eens uithangen. „De werkheiligheid moet dus van de vrye Genade ver-„geeving smeeken, ô diepte!" — *Vergeef my alles.* „Alles." – riep myne Moeder, haare armen uitstrekkende, als of zy haaren boetvaardigen Zoon daar in van haare vergeeving verzeekering wilde geeven — „alles is u vergeeven, myn Zoon, myn Willem." *Zonder deeze vergeeving is my het leven een last. Ik smeek niet om in uwe gunst hersteld te worden: laat ik my die door een goed gedrag herwinnen enz.* Ryzig lag toen den Brief op Mama's schoot. Niemand sprak, zelf Pastoorsche niet. Mama vroeg niets, dan, „waar is hy?" — „Ik weet het niet, zeide Ryzig: alleen weet ik, dat dee-„ze onder het adres van Majoor Veldenaar gekomen is, zo veele „weeken na hy gedateerd wierd." — Ach, riep Mama, dan zal hy „dienst genomen hebben." Dit denkbeeld trof haar aandoenlyk hart te sterk. Ryzig meende haar te kunnen verzeekeren, dat haare vrees ongegrond was. Gerrit zat in gedagten, en scheen wel een zeedelyk vegtpartytje in zyn hart waar te neemen.

Ryzig. Ik verheug my, dat myn Broeder het hart zyner Moeder heeft weder gevonden. Alles zal te regt komen, alles. En indien hy niet verkiest voort te studeeren, zal ik hem zeer goede voorslagen doen: in den gelukkigen Man zyner Zuster zal hy een Vriend — een Vader vinden; hy kan zich met my associeeren. Geen bekrompen geest, geen kwalyk geplaatst hart, zal hem onder verpligting brengen: zyne Moeder moog hem genade bewyzen; maar yder buiten haar zal hem recht doen. [*Gerrit stond op.*]

Van Oldenburg. Dat zal zyn Vader hem ook doen. Zyn Brief heeft my getroffen; ik dagt niet, dat hy zo veel van zyne Moeder hield, en zo veel van Gods Woord wist. Ik heb niet wel gedaan: ik was jalours op hem; ik had myn Vrouw lief, en kon niet dulden, dat ik om hem minder in aanmerking kwam. – Kom, alle maats goê maats. Ik wou, myn lieve Vrouwtje, dat ik Willem nog van daag by je kon brengen; wel, lieve God, ik mag niet zien, dat je zo bedroefd bent.

Oom. Wel, zie zo! zo komt de regte Erfgenaam aan zyn goed, en alles in den emmer.

Van Oldenburg stond op, omhelsde myne Moeder, en wist niet, wat hy doen zou. Hy beloofde alles, hy sprak van .... ja ik weet het zelf al niet meer. – Hy kwam naar my toe: „Daatje, zeide „hy, willen wy geen goede Vrienden worden?"

Ik. Niets liever: die myne Moeder liefheeft, is voor my niet onverschillig. [*Hy omhelsde my, ik kuschte hem, zonder er iets spottigs by te voegen; zeker, ik wist er nog al van ook.*]

Tante. Wel Gerrit, wel Man, ik sta verwonderd over je; kom dat is kostlyk; wel lieve God, we leeven hier een haanetree lang, en dan nog te kibbelen en te kribbenbyten; wel, daar liefde is, is God: was nu onze arme Willem maar by ons!

Oom. Daar is myn hand, Gerrit, nou ben je by myn – eerst myn Broêr; en nou zal ik ook doen voor jou, daar je niet aan denken kunt.

Ik zou u nog wel meer schryven. maar ik kan niet langer. *Enfin*, alles is dan maar mooi, met *Vader* en my: de koets was gereed; ik reed met myn Jantje naar huis; hy was recht hartlyk, en droeg het kind voor my. Ryzig vertelde my des avonds, dat van Oldenburg had voorgesteld, om een Brief aan Willem te schryven. Meid lief, wat ben ik nieuwsgierig naar een Brief van onzen Gerrit! Ik hoop toch, dat hy onder myn adres zal gaan. Wy moeten nu maar met magt aan 't Brieven-schryven; Bram zal er ook aan; Oom en Tante, dat kan niet missen. Wisten wy maar, waar hy is! Anders dunkt my, zo hy niet gevonden wordt, moeten wy in alle Couranten een Advertissement plaatzen; en eene Premie van duizend Ducaaten belooven, aan elk, die hem levendig weet aan te wyzen, en veilig te bezorgen in de armen van zekere *jeune Beauté*. Hier by Willems Brief: geen geheimen voor Mevrouw Helder.

T. T.

ALIDA RYZIG,
gebooren LEEVEND.

NEGEN-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

MEVROUW ALIDA RYZIG AAN DEN HEER WILLEM LEEVEND.

Wel, myn lieve Willem, wat een miserablen devooten Brief hebt gy my daar geschreeven! 't is, of gy uw Land hebt helpen verraaden, en het komt op het omvergooijen van een ondeugend Schepzel uit. Niet, dat ik uw berouw afkeur; geenzins: berouw is het minste dat men doen kan, als men het verbruid heeft. Gy weet ook nog wel, dat geen myner minste stelregels deeze is: *doe niets ten halven, blyf er af, of doe het met glans.* Het moet my des recht lief zyn, dat gy u niet vergenoegt met het kruimelagtig berouw van den Apostel der Deïsten, Steinbart. Deeze titel is geen eigenvinding. Een eerste bol onder de Deïsten, met wie ik zo wel eens een harrewar-partytje over het *Historiesch-bekleedzel* heb, zeide my onlangs: *Steinbart is de Apostel der Deïsten; hy beweegt my* byna, *om een* byna-*Christen te worden.* Maar om tot uwen Brief weder te komen: Ik zie er vry zo wat van die trekken in, die myn Broêrtje al vroeg karakteriseerden; trekken, die de verbryzeling des harten zeer oneigen afbeelden. Ik neem evenwel u die fierheid niet ten ergsten af. „Kom met een opgeregt hoofd, in eer en veiligheid, in uw Vaderland te rug." Bestig! Zo hoort het ook. Hy, die berouw heeft van jeugdiglyke dwaasheden, en die door een deugdzaam gedrag wil uitwisschen, moge zo spreeken. Hy kan zelf eischen, dat hem recht gedaan wordt, met opzichte der lasteringen, tegen hem uitgeworpen. Dit is men en zich zelf en zyner Vrienden verpligt, en in dit licht beschouw ik uwe fierheid, als een bewys van uwe onschuld, en van een waarlyk welgeplaatst hart.

Ik maak deeze aanmerking, eensdeels om u te doen zien, dat uwe ook wel eens beleedigde Zuster denken kan; en anderdeels,

om u te doen opmerken, welk een klugtig Weezen de Mensch is. Wy glimlachen dikwyls om de onbestaanbaarheid van andren met zich zelf; wy zien met medelyden, hoe hy schynt aftehangen van alles, dat buiten hem werkt. En geloof vry, Wim, dat hy, dien wy het oplettendst waarneemen, ons nog fopt, en duizenderlei gedaantens, waar in hy zich vervormt, voor ons oog weet te bedekken. Een voorbeeld: iemand beleedigt my; het eerste teeken myner gevoeligheid is wraak; wy peinzen, hoe dit best betaald te zetten; wy teekenen eene sterke *carricature* van zyne onwaardige behandeling; leggen hem oogmerken te last, die hy niet had, niet wilde, niet konde hebben; en dit zouden wy bedaard zynde niet toestemmen; al was het maar, dat wy hem daar veel te gek toe reekenden. Wy zyn zulke slegthoofden, en zo valsch, dat wy zyne deugden zelf, die men méérmaal toejuichte, stout en styf ontkent. Een duidelyk bewys, dat men wel degelyk in drift iets zegt, dat niet aanwyst, hoe wy eigenlyk over een ander denken; iets, dat my meermaal door onze Vriendin betwist wierd. Het inkomen van een goed Vriend, een aartig woord van een snappend kind — ja nog veel minder toeval, kon ons reeds omzetten. Wy beginnen te bedaaren, zien de zaak anders in. Een aandoenlyk gesprek zet ons in een half uur al verder voort: wy willen vergeeten, vergeeven, alles zal over zyn. Keert het geval om; een Knegt of Kruijer schelt onbezuist: wy schrikken, worden boos — onze beleediger wordt door eenige harde geluiden van een schel weer veel erger in onze oogen. Een Dienstmeid breekt een porceleine Spoelkom; dit maakt de verzoening byna hoopeloos. Daar komt schielyk een plaisier partytje op; wy zyn opgeruimd, de beleediging is een beuzeling; 't was zó kwaad niet gemeend. Al de Loges zyn besproken; al de Balcons bezet. De Comedieparty ligt in duigen: Cinna wordt gespeeld, en wy kunnen er niet by zyn: wy zyn gramottig, wy beginnen weer te kaauwen op de beleediging. Nog wat. Wy leezen, in een stil uur van afzondering, een goed wel geschreeven, Christelyk Zeedekundig Boek. Wy zyn geheel berouw en mismoedig over onze dwaasheden, onze wraaklust, onze opvliegendheid, over onze onverschilligheid voor God en zyne wetten. Nu zullen wy onze schreeden bewaaken; wraakzucht? dat monster zal verdreeven worden; wy zullen nu zó vroom, zó redelyk, zó Christelyk leeven! En wy meenen het ook ter goeder trouw. Wy verzoenen; wy vergeeven een' zeer groote verongelyking. Ons bloed verkoelt; onze aandoeningen verflaauwen; het Enthusiasmus treedt te rug: het Enthusiasmus, dat alles mooglyk maakt. Wy denken bedaard; en overdenking verkoelt altoos onze driften, van wat aart die zyn. De bron vloeit niet meer onmiddelyk uit een ontroerd hart, maar neemt nu weder haaren loop door het verstand, en stuit dáár. De altoos weegende Rede staat op zich zelf. 't Vernuft raakt met het oordeel aan 't kibbelen. Een ongevallig voorval treft de nog bedroefd zwakke plaats; wy krygen byna berouw van ons berouw; en alles raakt overhoop.

Ik heb thans zo een lust, om wat aan u te schryven, dat ik morgen op nieuw meen te beginnen.

Ten vervolge.

Gy weet, Win, dat ik magtig graag in den Bybel lees; er is iet zo *naïf*, zo waar, in veele passages, dat men niet moe wordt, daar aan te denken. – Thans valt myn aandagt op Koning Pharao. Get, Jongen, die grillige Potentaat geeft zulk een eigenlyk afbeeldzel van een Menschelyk hart! Luister eens. Dan wil hy Isrel laaten trekken; dan in 't geheel niet; dan slegts tot zo ver. Dan verbiedt hy het op nieuw; dan voor zo veele dagen; dan herroept hy het bevel. Nu zendt hy hen zelf weg; dan jaagt hy ze na, en wordt -- zo als dat behoort, de *dupe* van de Historie.

Het eenige kenmerk, dat er is — neen. dat schryf ik daar niet goed — het eenig schynbaar onderscheid, dat er is, tusschen eene Vrouw, die men eene *Malloot*, en die men eene *venerable Vrouw* noemt, bestaat hier in: dat de eerste haar hart met de voering boven, en de andre het zo draagt, als het haar gegeeven is. Maar het eenig waar onderscheid, dat er is, tusschen eene *verstandige Vrouw* en eene *Zottin*, zal hier in geleegen zyn: Het oordeel der eerste laat met koele bedaardheid de driften schoon uitraazen, en hoort al haar gesnap aan als de praatjes van een Man, die een schoone roes gedronken heeft; en laat haar eigen verstand het besluit opmaaken. De tweede handelt als iemand, die raazend is van kiespyn, en de remedien haarer driften, als zo veel schreeuwende Botermarkts-Kwakzalvers, opvolgt; de heftigsten evenwel zyn de eersten, die men probeert.

Wat zegt gy, vorder ik niet deeglyk in myne kunst van waarneemen? Myn Man, aan wien ik ook in deezen een lynbaan vol verpligtingen heb, stelde my onlangs voor, om in onze eeuw van Maatschappyen, Societeiten, Genoodschappen en Collegies, een Gezelschap op te rechten, waar in men Zeedelyke proeven doen zoude op het hart. Elk der Leden moest zyn eigen hart mede brengen, en ter proefneeming overgeeven; als ook Observations Lysten, by alle geleegenheden gemaakt. Wat zou daar te doen weezen! Magtig, Jongen, kom maar gaauw t'huis, gy zult de eerste aan de beurt liggen. Ik wil op u kyven. „Gy, Daatje!" Ik zelf: wie zou het doen, buiten my? Mama is te zagt. Onze Gerrit beschuldigt zich zelf. Oom kan beter zeeën dan harten peilen. Tante? Wel, die is de Vrouw uit het Euangelie! En zo bly met haar eenen gevonden penning; dat zy om al de overigen – ook niet aan my — denken kan. Morgen zal ik u spreeken, maatje! 't is nu te laat.

Ik weet niet, hoe ik dit gekyf aan zal vangen! Was het te doen, om u een verbruiden zet of twee te geeven, ik zou my des noods hier toe laaten gebruiken. Ik heb al eens gemeend, aan uwe Vriendin Chrisje die commissie op te dragen; maar hoe zal zy resolveeren kunnen, nu zy daaglyks den Heer Renting ziet, haar gelaat in een knorrigen luim te verbergen. Noem je lui, geleerde Melkmuilen, niet Venus de zachtjes glimlachende Godin? Zegt Steele niet, dat een Meisje nooit in zo een goed humeur is, er zo liefjes uit ziet, dan wanneer zy juist, wel niet verliefd is, maar zo eenige stille tikken van haar hart waarneemt, voor *the gracious Lover of her*

heart? Uwe Vriendin Pietje? Die is in deeze tot alles doodlyk onmagtig. Ryzig? Wel, die is te zeer een Man, om zich tot kyvery te verlaagen. Nigt Hexameter? Die heeft thans geen tyd; en hoe weinig indruk zouden de vergramde oogen van zo een kruipend weezentje, (u voorheen al eens beschreeven,) kunnen hebben by een knaap, die haar heel maklyk, als een stout klein haanenveertje, op kon neemen, en in den gang in het jassenkastje sluiten! Mevrouw Helder dan? Mevrouw Helder is te zeer de Vriendin uwer Moeder, om te kunnen bestraffen, als die zegent. Je moet evenwel wat hebben; dat helpt niet. Foei, Wim, ons zo lang in zulk eene ongerustheid te laaten; en ons nu een Brief zendende, die wy zo rasch opbreeken, of het lak gloeijend heet was, en wy bang waren om onze vingers te branden; zwygt gy de plaats, waar gy zyt; en dat enkel om dat gy uwe fierheid niet breeken wilt. Dit noem ik, ten koste van ons allen, uwe trotschheid bot vieren: hoe dit nu strookt met berouw en bekeering, kan ik niet zien.

Hoor, Broêr, gy moet te Amsteldam komen, al was het maar alleen, om uwe bekeering te voltooijen. Hier toe kunt gy nooit eén gelukkiger tyd aantreffen dan deezen; en vooräl is hy gunstig voor zieken van uw soort.

Al het Zeedelyk kwaad ontspruit uit ongeregelde, wilde woeste driften. Deezen te stillen, is de geneezing der ziele bewerken.

Het *Arcanum* ligt in de Muziek. Orpheus, Arion, en Thimotheus waren, in hun vak de Boerhavens en van Zwietens der oude Grieken. Gy zult in uwen verhaasten vlugt voorzeker geen Boeken mede genoomen hebben; en wie weet, of in de woestyn, waar gy zyt zwervende, en omdoolende, wel ooit een Man, als Pope, ook by naam bekend is; anders wees ik u naar zyne *Ode for Music*, en wel, by voorbeeld, naar deeze regels:

By music, minds an equal temper know,
Nor swell too high, nor sink too low.
If in the breast tumultuous joys arise,
Music her soft, assuasive voice applies.
Or, when the soul is press'd with care,
Exalts her in enliving airs, enz.

En in Amsteldam is het thans zo musicaal, dat indien de dolle Koning Saul hier kwam, hy zou zo mak als een schaap worden. Melancolie en woede vinden hier zo min herberg, als de waarheid. Zwaarmoedigheid en gramschap zyn hier zo weinig in tel, als een eerlyk Man, die voor geen schelling credit heeft. De geheele Stad is niets dan eene vergadering, waarin men met zang en dans den tyd de deur uitjaagt. De Comedien zyn in Opera-Huizen, de Kabinetten der Natuurkundigen in Muziek-Zaalen veranderd. Wy zyn niet slegts bezield, maar *bezeeten* door den Geest der Muziek! En ten bewyze zou kunnen strekken, dat men thans dertien maal agter elkander AZOR en ZEMIRE op onzen Schouwburg gespeeld heeft. Niet de Fransche, die gek; niet de Vlaamsche, die laf; maar een Hollandsche AZOR, die nog veel ondraaglyker is. Ik ben er ook geweest: gy weet het spreekwoord: *daar één zot loopt, daar loopen er meer?* Het ging myn kroon te na, dat ik met myne geweezen SaletVriendinnen evenwel niet één woordje over *Azor* kon meedoen;

want *Azor* is hier scheering en inslag. De Decoratien zyn nog al fraai: maar het Paleis, of de Kroonzaal van *Azor*, heeft veel van een stuk uit een Sintnicolaas-Winkel, dat men een verlicht Perspectif, noemt: en toen de Vorstelyke Persoonen met de Familie er ook in zaten, hadden zy veel van een half douzyn suikere Poppen in Gala-klederen. Schippers speelde meesterlyk voor *Ali:* ik zag hem met vermaak. De stemmen? Gy kent de meesten...... Neen, ik lees liever de oorspronkelyke vertelling van de Schoone en het Beest; zo als die staat in Madame de Beaumont. Dan, liever de Deserteur, Opera! Jongen, die heb ik onlangs, naar eene goede overzetting, zien speelen; maar zó, dat ik waaragtig al myne onöverkomelyke zwaarigheden tegen de Operaas voelde wegglippen. De Louise wierd onverbeterlyk gespeeld! Nooit zag ik iets van Sardet, dat er by verdient genoemd te worden. Mont-au-Ciel was geen zier minder. Ik zag dat zelfde stuk eens in den Haag door Franschen speelen; maar zo slegt heb ik nooit iets, zelf in de vier Kroonen, gezien; evenwel, de geheele Beaumonde was er tegenwoordig; en de uitmuntende Acteur Bingli, (die hier eens is uitgefluit,) speelde zeker voor een vyftig of zestig Burgerlieden, *zonder smaak*. En nu hebben we evenwel Treurspelen van zeer bekwaame Lieden: de *Monzongo*, by voorbeeld; *de Ryk*, de *Codrus!* Maar neen! *Vive la Musique!* Al stond er nog eens *Un grand Corneille* onder ons op, *Azor*, die broodmagere malle *Azor* zou voortgaan. Indien deeze musikaale bezeetenheid langer duurt, dan voorzie ik, dat wy, als de Hernhutters, nog zingende Predikatien zullen krygen. Onze vreedelievende weereloosheid omtrent onze dierbaare Geloofsgenooten hebbe men aan de Muziek te danken. Zy heeft alle harten week, alle handen slap gemaakt, en wy gaan zo al musiceerende naar de kelder. Nog meer. De zagte nooten der verdraagzaamheid smelten zo al ongemerkt weg, tot eene vreedenlievende – onverschilligheid. De Christen en de Deïst zeilen recht Broederlyk half wind. Door die zelve lieflyk bedwelmende Muziek zal ons Vaderland wel dra in eene kalme gedagteloosheid insluimeren. Wee, zo men dan roept: *De Philistynen zyn over u!* Kom dan per post hier, gy zult uw degen weg smyten, en de schim van Goudenstein omhelzen.

Daar, lees uw Stiefvaders Brief, en word overtuigd. Wat, denkt gy, heeft hem bekeerd? De Musicaale toon, waar op myn Man uwen Brief voorlas, het toonkunstig en eenstemmig geween der Vrouwen, (niet de Brief zelf, daar heeft hy geene redeneeringskragt genoeg toe,) hebben dat uitgewerkt. Heb ik myn stuk niet taamlyk goed beweezen?

Hoe komt het, dat gy geen woord schryft van Pauw Helder. Weet die ook niets van uw geval? Of moet die u ook al komen opzoeken? Weet gy wat, het schynt my toe, dat jy, Sinjeur, zoal vry wat karakter-trekken hebt van Mozes Jozef. (niet dien van Bitaubé.) En dat wel, niet zo zeer aan zyne kuissche zyde, als wel in een ander opzicht. Ik beken echter, dat het voor een braaf zeedig Jongeling veel makkelyker moet vallen, eene ontuchtige bejaarde Matrone te ontwyken, dan een lief, mooi, deugdzaam, door u zwak geworden Lotje Roulin. Zie, wy kunnen niet weeten, of Josef niet idolaat van Lotje zoude geweest zyn; ik geloof het zelf, want zy teekende dan maar eens alles, wat roerend, en bekoorlyk is: en hoe of gy by die Egiptische

Matrone de kreupele waard zoud geslagen hebben! Zo als ik gister avond uit myn slaapkamer zag, dat eenige Vrienden in een stil zeer . berucht slegt huis deeden; zo dat, eer de wagt kwam, de heele boel al door de glazen lag, en de Dame Mama het op haar witte zyden koussen op een drommels doodje ontliep. Deeze volgende overëenkomsten hebt gy met Josef. Die droomige hooggevoelendheid, waar door gy, in uwe verbeelding, zon, maan en sterren voor u ziet nederbuigen. Dan, die waan verdient eenige verschooning, want zy is gegrond op dien veelverwigen rok, die Moeder u, met uitzondering van uwe Zuster, maakte; in die vleijende goedkeuringen, waar mede de zoete Vrouw u altoos behandelde. Nu, dat zy zo. Gy zult, als gy t'huis komt, Vader, Moeder, Zuster, Broeder, Oom en Tante, zo al niet voor u zien nederbuigen, echter u zien omhelzen; en zo zal dit een *Blyëindend Treurspel* zyn. Om in de winkel van een Tooneelspel te blyven, moet gy trouwen; dat kan niet anders: ik heb een lieve Meid voor u op spoor; een Nigt van Ryzig. Dit is, al wat men met monden proeven kan; en veelen houden haar voor zo fraai als Chrisje.

Hier hebt gy, zo als Dominé Heftig dat noemt, *Teerkost op uwen weg.* – Apropos van Dominé. Ik hoorde hem onlangs zeggen: *Het Geloof is de wandelstok door dit leven, die men aan de poort van den Hemel laat staan.* Dit is toch wel aartig, dunkt my...... Brampje wil hier wat by schryven; hoe weinig tyd hy ook heeft. Vaar dan wel, tot wy elkander zien: dat het spoedig zy, wenscht

Uwe liefhebbende Zuster,
A. RYZIG.

Waarde Broeder!

Als een Postscriptum voeg ik hier eenige regels by. Ik ben uw Vriend; ik hou niet van veel zeggen, daar gaat te veel tyd mede verlooren: doen is de zaak. Dat ik uw Vriend ben, verzeeker ik u; en dat ik met een allerbyzonderst genoegen in u den Broeder van myne Vrouw omhels, is even waar. Kom, en overtuig u van deeze gezegdens. Ik stel het berouw onder de edelste pligten eener ligtverdwaalde jeugd. Voed gy toch altoos gezonde denkbeelden van de waare eer. Schande kan niemand ons aandoen – dit moet ons eigenwerk zyn: en zotte beöordeelingen zyn beneden den aandagt van een verstandig deugdzaam Man. Uwe lieve Zuster maakt my den gelukkigsten Man: myn Jongen heeft in haar eene volmaakte Moeder. Welk eene Vrouw moet dat zyn, voor de oogen en het hart van

Uwen en haaren,
A. RYZIG.

DERTIGSTE BRIEF.

KAPTEIN FREDERYK DE HARDE AAN DEN HEER WILLEM LEEVEND.

Neef Willem!

Zie zo, Jongen, dat gaat voor wind en stroom met jou Scheepje! en je bent zo goed als binnen de Haven. Ik schryf je nu deezen

Brief, om dat wy allemaal schryven; want nu wy een Brief van je hebben, hebben het de Vrouwtjes op haar lyf, als duits bier. *En jy moet schryven, Broêr, en jy moet schryven, Zuster, en jy ook Neef, en jy ook Tante, en jy ook, Moeder:* dat kwaakt en rommelt zo al door malkander; en dan komt myn schaapshoofd ook, en die bromt al als zo een gouwen tor aan myn kop: *en zul je nu ook niet een lettertje schryven aan Neef Willem? dat zou ik nu doen, dunkt my, en je wilt immers niet minder zyn dan Broêr Gerrit; en het zou hem zo aangenaam zyn. — Fluten zyn holle piepen,* (zeg ik dan,) *'k zeg aangenaam tegen jou; als dat waar was, waarom heeft die satansche Jongen ook niet aan ons geschreeven? Hy ken zo schoon met de pen speelen: ik schryf niet aan zo een snoeshaan.* Maar ik schreeuw wel meer eens wat luid; en als myn Martha dan maar zwygt, bedenk ik my zelf wel; zo als nu weer blykt. Ik zat daar zo, in myn Speelhuis, wat in de Zeekaarten te spikkeleeren; en zworf zo al eens door die Eilanden en Landengtens, die ik zo weet, waar zy leggen, op hoe veel graaden om de Zuid of 't Noorden; en toen dagt ik: *wel, wat hagel, als de Jongen nu evenwel eens, zo als Robinson Cruso, op zo een Eiland zwerft, hoe kan hy dan veel schryven en vryven aan Jan en alle Man in de Familie?* En myn gemoed schoot me vol; want ik ben een vod van een Vent, als ik iemand beklaag. Ik schryf dan deezen Brief, gelyk ik er wel honderd in zee gedaan heb, op Gods genade zo maar weg; want weet ik, in wat hoek je zit? Maar, hoor jy eens hier, beste Maat, waarom dit en die schryf je niet, waar je bent? Dat is nu een blind zoeken naar je, voor de Brief-Bestelders. Of Dominé Veldenaar, aan wien ik hoor dat je geschreeven hebt, moest het weeten; dat ook heel goed is; want dat is een Man, die wat meer weet, dan van Predikatie maaken, zo als ik hoor van jen Zuster. (Ja, dat hagels kind is nu van zessen klaar met onzen Gerrit: maar dat versta je nu zo niet allemaal.) Het bolt my regt, dat je jou zelf niet by Dominé Heftig vervoegd hebt; die het toch de nyd op je, en is geen Man, die met de waereld kan omgaan. Verdord, hy moest eens met zo een honderd of drie Jantjes een Schip door zee hebben moeten stuuren; ik denk, dat er dan ook wel eens een vloekje zou gevallen zyn. Wel, het is onmooglyk, Neef, om er anders meê te regt te raaken: en dat kan ik hem niet beduijen. Nu, dat mag rondstaan. Zo niet: ik geloof, dat Dominé goed van leeven is, zuiver in de leer, en veel vieren en vyven. Maar hy zit altyd op zyn studeer-kamer, en weet zo niet, hoe het in de waereld gaat. Zo dat ik maar zeggen wil, dat ik heel blyde ben, om dat ik hoor, dat je jou by Dominé Veldenaar gevoegd hebt. ô Ho! Die Man heeft zo lang met een duizend Boeren-kinkels getobt en geharward, hy zal met jou ook wel raad weeten, om je naar jen staat te bedienen. En, Jongen, wat is de Duivel te binden geweest — de Beer was geheel los aan jen Moeders huis. Daar zyn wy met een staand zeil zo heen gelaveerd, en hebben er eens de volle laag gegeeven aan Gerrit; dat hy niet wist, of hy in of buiten de waereld was, zeg ik je dan. Ik had ook meelyden in myn Zeemans hart met jen Moeder; want zy mag dan murf en zagt zyn, dat raakt niet; ik zeg je, dat dit een Vrouw toch weergaas mooi staat. Wel, Neef, ik zou zo hebben kunnen kryten, als ik zag, hoe be-

droefd zy daar zat, met bleeke kaakjes en neergeslagen oogen. Zie, dan zou ik jou en Gerrit zo uit nyd hebben kunnen ranzelen, dat je zoud weeten, of ik er zo iets aan doen kon. Wel, ik word duivels in myn lyf, als ik je daar een welgekleede Vrouw, ja met een Sak aan, dat meer is; en met een halve Fransche Winkel op haar hoofd, zie de handen in haar zy zetten, de voet wel fors neêrstampende, en als een regte helleveeg zie heibeijen, en haar Man doet kyken als een Jongen, die een halfvat t'huis brengt. Ja, daar schiet my een klugt in, daar ik dan verdord en verdord over moest lachen, toen ik ze zag. Je mot dan weeten, dat ik daar eens naar Kattenburg wandelde, en in een der straaten een hoop Menschen zag: wat is daar te doen, dagt ik. Al zyn dagen! Twee Wyven aan 't vegten. Daar was een leven, of er zo een paar duizend Jooden levendig gevild wierden. Het speet my magtig, maar ik moest zwygen. De Man van het eene Wyf komt eindelyk uit zyn huis; en zonder een woord te spreeken, neemt hy haar op, en draagt haar op zyn armen in huis, en sloot de deur toe. Zie, dat vond ik mooi; want het was een aartig teer jong Vrouwspersoon, zo als ik zag, toen hy haar door het volk droeg. Zo dat ik maar zeggen wil, dat ik geen haaneveerige Wyven zien mag. En ook jen Moeder is een Godvreezend Mensch; en zy heeft zulk een lieve stem over haar, en is zo minzaam, dat het een lust is om er by te zyn. Zie, als er wat te vloeken valt, daar moet de Man voor zorgen. Ik zou geen Vrouw veelen kunnen, die daar kryt, of als een trommel bromt, als zy haar mond opdoet. Daar is nu Martha; wel, zy babbelt van 's ogtends, tot des avonds, maar zy spreekt als een Vrouw; haar murf staat geen oogenblik stil, maar zy praat van haar wasch, en van de keuken; en zo hoort het. Jen Moeder zou ik op myn handen draagen; en jy, knaapje, hebt haar menigen traan gekost; niet, dat ik je dat verwyt, och neen; ik ben er evel nydig om op je. En ik geloof, zo als onze Daatje, dat Moeder jou by dat lief kind in Leiden niet moest besteld hebben: want zie, *allemaal Menschen, zei de Bagyn, en zy zoende den Pater.* Ja, ja, ik moet er zo eens een losse grap onder gooijen; wat zeg jy, Jongen? En Neef Ryzig; wel, die heeft meer voor je gesprooken, als ik zeggen kan. Met open mond zat ik naar hem te gaapen. Laaten die dit en datze nietdoenders van Renteniers weer zeggen, dat de Amsteldamsche Kooplui niet weeten dan van Kantoor-zaaken. Verduiveld! Dat weet ik beter! En jou eigen Vader was een dito in 't goud.

Nu, schryf ten eersten, waar je bent; en als je geld moet hebben, zal myn Wyf het je wel met een vertrouwd Schipper zenden; dat is haar zaak. Zy is dan maar zo mal met je, dat het zich zelf schaamt; en myn Jongen komt er evenwel niet te kort by. De baan is klaar, zeg ik je als nog; en als je eerst hier wil komen, bestig: wy zullen je wel ontfangen. Adieu, Compeer. Ik ben

Uw liefhebbende Oom,

FREDERYK DE HARDE.

P.S. Uit uw zaak met dat lief kind te Leyden kan hier geen Kristen-Mensch uitkomen, hoe of het zit?

EEN-EN-DERTIGSTE BRIEF.

MEJUFFROUW MARTHA DE HARDE AAN DEN HEER WILLEM LEEVEND.

Lieve Neef!

Wel, kind, nu mag je onzen lieven Heer wel op jen blooten knien danken, voor zulk een groot pak Brieven, als je daar zo klakkeloos krygt; en dat zo maar op jen eerste schryven. Maar, Neef Ryzig zeide zo, dat onzen lieven Heer ook aanstonds gereed stond, om arme Zondaars, zo als wy allen, geen een uitgezonderd, toch maar zyn, en wel voornamentlyk ik, die altoos in een drukken boel zit, dan met myn wasch, dan met naaijen en schikken, dan eens in de buurt eene arme ziel voorthelpt, en omwurmt — te helpen, zo dat er van leezen of kerkgaan niet veel kan inkomen. En berouw is toch het eenigste, dat men doen kan, als men mis gehad heeft. Maar, Neef, waarom heb je niet eerder berouw gehad? Je wist immers niet, of God, de Heer, voorhad jen Moeder zo lang te spaaren? En dan had zy van hartzeer gestorven; zou dat zo mooi geweest zyn, mannetje lief? En dat zou een zwaar oordeel voor jou geweest zyn. Nu, 't is beter laat dan nooit, zo als de wyze Salomon zeit: en beter te onty dan nimmer; schoon het nu nog niet te ontyd is; daar ik den Heere voor danke, want ik hou van je, heel veel zelf. Nu, Neef, daar is in dien tyd al meer omgegaan dan de molen; zo al wat voorgevallen, kan ik je zeggen. Ik heb nog geen rust in myn hoofd gehad. De een zei dit, een ander weer wat anders; zo als dat gaat; en die had dan zus, en die weer zo gehoord; en die het meest op zyn lyst had, zo als je wel denken kunt, schreeuwde het hardste, en geloofde het ergste, zo als de wyze Prediker zegt: *gelyk de Waard is, vertrouwt hy zyne Gasten; en die erg ziet, heeft erg in 't hart.* Maar meen je nou, Neef, dat de myne al die babbelaryen gelooven wilde? Hy houdt nu zo veel van Betje van hier naast, om dat het een stil zoet Meisje is, dat met eeren er brood zoekt; maar 't was heel en al mis, om dat Betje van hier naast ook zo eens iet vertelde; en hy zei, dat zy wat beter zou doen, om in dit boekje van den Duivel, en dat er geen Duivel is, wat te zitten leezen, dan zulke stinkende leugens voort te vertellen. Ja, Neef, jen Oom is dan schrikkelyk roekeloos op dat stuk van den Boozen; hy gelooft er niet zo veel in: nu, elk huisje heeft zyn kruisje: het kan nog gebeuren, dat hy tot een ander gezicht komt, en dat hem zyn wensch nog eens gegeeven wordt, van eens wat *te zien;* want hy zeit, dat het allemaal oud Wyfs fabels bennen, en dat hy niet bang is voor den Duivel, en in geen spookeryen gelooft: en dat God, de Heer, veel te wys en te goed is, om ons zo een schepzel op 't lyf te jaagen, even als een groote Bulhond: want dat God ons roept tot genade en zaligheid; en daar heeft hy gelyk in; zo dat, Neef, ik sta er voor; maar geloof het toch.

Nu, dat is al 't zelfde. Ik wil maar zeggen, dat hy geen kwaad hooren wilde; zo dra repte ik niet van 't een of ander, dat ik gehoord had, of hy liep de kamer door, zo in zyn kamisool, met

zyn handen op zyn rug, en gromde: *ouwe Wyven praatjes; lol er my niet meê aan den kop, want ik zal en ik zal het niet hooren. Wil je over Neef gonzen, ga naar Juffrouw Heftig; maar zwyg hier, of ik ga zo dryvend er op uit.* Wilde ik dan niet, dat hy in alle weer uitliep, en door dik en dun klauterde, en met een beslikten jas en kouzen t'huis kwam, want ik heb wat met hem te stellen, dan moest ik zwygen; en nog mooi praaten toe. Zie, hy wordt een dagje ouwer, en heeft veel gezworven; zo dat ik maar zeggen wil, dat hy nooit kwaad van u wilde hooren. En myn Man heeft een schrikkelyke antepetie tegen Dominé Heftig: dat spyt my; want het is toch onze Leeraar, en een Man die wel leeft, en Kerken vol Volk heeft; ik zeg altyd, elk heeft zyn gebreeken, kind, en de Dominées bennen ook menschen: hy is zeker te driftig; maar, lieven Heer, die zyn hoofd ook altyd vol heeft, die zo veel Kinderen om zich heeft, en zo veele kostelyke zielen is toebetrouwd, waar van ereis rekenschap zal gegeeven worden, dan loopt het ook wel eens mis: ik ben nu geen Dominé, maar ik weet dit in myn eigen gedoente; want als ik zo in de boel zit, kan ik ook niet veel morgenspraak veelen; maar myn Man houdt niet van Dominé, ik geloof, om dat Dominé zo vuil op de Bennisten is; en daar heeft jen Oom evel zyn meeste geld onder gewonnen. Maar zeg, myn lieve Neef, waar zwerf je nu toch? Jen Oom loopt evenwel alle daag naar 't Bikkers-Eiland, naar Kattenburg, naar de Buitenkant, en vraagt dan dien Kaptein, dan dien Stuurman, ja zelf aan de Matroozen, of ze niet hier of daar zo een jong Heer, die te Leiden gestudeerd heeft, er zo uit ziet, heele groote zwarte oogen het, en zo en zo gekleed is, gezien hebben. „Want, zeit hy zo, of ik nu zyn naam al noem, wat helpt „dat; de Menschen kunnen dat niet aan zyn neus zien; en hy kan „zyn naam ook wel vernoemd hebben." — En dan zei ik: „heden, „kind, wat heb je dan toch raare fantelezynen in jen hoofd: zou „hy zyn Doopnaam dan verzaakt hebben! je wilt nooit geen kwaad „van hem gelooven, hoe kom je dan nu op zulke gedagtens? Want „het is immers een Christen naam, Man." — Maar dan lacht hy my wat uit, en 't is maar: „je bent mal, wat doet dit tot zyn geloof? Kan „hy geen Fransche of Latynsche Naam aangenomen hebben, zo als „zy zeggen, dat de geleerden doen? Daar heb je nou, zei hy, die „ellendige Boekwurm op — (en hy noemt altyd Man en Paerd,) en „die liep voor een jaar of zestien nog met de kranten, en hy woont „nu in een Huis als een Kasteel. Daar ging ik laast voorby, en zie „aan zyn deurpost een Geu, Gui, gel; ik kon er de Satan niet wys „uit worden; daar stond onzen maat in zyn voorhuis, met een Ja- „pon aan, eveneens gemaakt als die van onze Burgemeesters; ik „loop in de winkel, en ik zei, kennen wy mekaar nog niet zo wat, „ouwe Kennis? Ben jy Willem de Kranten-Jongen niet? Hoe dui- „vel kom je dan aan zo een Naam; ik ken er niet wys uit worden. „Maar hy zei, dat dit onder lui van studie wel meer gebeurde, dat „Willem en Guljelmus het zelfde beteekende. Loop, malle weerga, „en ik gooide myn schelling voor een boek papier, dat ik by my „stak, op den toonbank, wat zyn dat voor apenkuuren? Zo dat het „heel wel weezen kan, dat Willem ook zyn naam veranderd heeft." Maar ik zie uit uw Brief aan jen Moeder, dat gy u nog aan uw Doopnaam houdt, dat myn heel wel voldoet; zo dat uw Oom

doet moeite genoeg, om u te vinden. Maar, Neef, wat is uw Zusters Man een karel! Wel, 't is of we een Avocaat in onze Familie hebben; en hy is niet veel van zeggen. 't Is zonde en jammer, dat hy geen Burgemeester van de Stad is; maar een Mensch kan ook niet alles weezen; en hy is gaauw met de pen ook; en het is goed, dat de Heere het zo beschikt heeft, dat hy Daatjes Man moest worden; want hy is de regterhand in de familie. En jen Zuster houdt haar ook wel; en zy taalt niet naar uitgaan als met er Man; en zy voedt haar Kind op, dat het zo niet te gelooven is; en zo klein als hy is, ziet hy zyne Moeder al naar de oogen; zo dat je wel denken kunt, dat Neef Ryzig doen en laaten by ons is. Hy heeft, hier gezeid en hier gebleeven, myn Broêr puur tot inkeer gebragt; en hy is tegen jen Moeder zo, dat ik het niet half zeggen kan; maar ik vrees, dat het met onzen Jongen daar niet gaan zal. Ik ben niet blind voor de gebreeken van myn kind, al doen zy my zeer. Ik weet nooit, wat ik aan hem heb, vleesch of visch. Hy is altyd zo agterkouzig, ook als er geen oogvol kwaad by is, dat hy ietewat doet, en daar kan ik dan ook boos over worden. Ik zeg altyd, wandel met open deuren; je bent immers nooit strak gehouden? Jen Vader mag wel wit zien, en zo al voort: maar hy zwygt, en gaat zyn ouwen gang. Nu, een Mensch heeft zich zelf niet gemaakt. De Brief moet weg. Nu, wees gegroet van

Uwe Tante,

M. DE HARDE.

TWEE-EN-DERTIGSTE BRIEF.

DE HEER GERRIT VAN OLDENBURG AAN DEN HEER WILLEM LEEVEND.

Zoon Willem!

Uw Brief aan uw Moeder, die zo een braave Vrouw is, als God de Heer ooit voor een Man geschapen heeft, heeft my getroffen; dat moet ik zeggen. Ik dagt niet, dat je zo veel op de studie geleerd had, maar uw tyd verbruid en verspeeld; want zo hoorde ik van andren, die ik nu zo niet mag noemen; maar het spreekwoord zegt niet te vergeefsch, *wagt u voor die, dien God geteekend heeft.* Ik geloof, dat je nu wel al in staat bent, om Predikant te worden; want wat heb je nog meer te leeren, om een Mensch zyn pligt onder het oog te brengen? Zo dat ik nu zie, dat men u beloogen heeft. En schoon ik wel om een zak zesthalven wou, dat gy dien Goudenstein maar had laaten loopen voor het geen hy was; denk ik ook al weer, zyn tyd was daar; en ook, elk moet doen, het geen hem opgelegd is. En een haastig Mensch is geen verraader. Ik geloof nu ook, dat Zoon Ryzig wel spreekt als hy zegt: dat Dominé Heftig je niet by dat lieve Juffrouwtje moest gerecommandeerd hebben: nu, dat is voorby: geen Kristen-Mensch kan hier uit die zaaken recht wys worden.

Zie, Willem, ik zou het zo niet over alle boegen gewend hebben, om u de deur uit te doen; maar je Moeder was ook over alles mal

met je, en ik was evenwel haar Man. Ik kon niet dulden, dat zy iemand buiten my een goed woord gaf. Zo ben ik, want uit liefde trouwde ik haar, en dat kunnen alle Vryers van vier- en- veertig jaar niet eens zeggen. Ik had immers myn eigen Kantoor, en wilde geen duit bevoordeeld worden door uw Moeder; ik heb zelf geld. Maar het was, of ik noemer één niet was, en dat wilde ik evel zyn. En dan was ik nydig, en wierd boos op uw Moeder. Dan keekt gy my zo straf aan, met uwe groote zwarte oogen, dat ik zo duivels meende te worden: had ik u aangekend, ik zou u menigmaal geklopt hebben; en dan zou het zo niet naar binnen hebben gaan zitten zweeren. Ik kon niet dulden, dat zy iemand buiten my goede woorden gaf: want ik val wat jaloers; zo ben ik. En gy waart ook driftig en haastig; en kont van my ook niets veelen. Op het Kantoor zagen zy u naar de oogen, en de Boekhouder zei rond uit: „dat gy in staat waart, om binnen een paar jaar zelf het Kan„toor te dirigeeren, maar dat ik u Jongens werk gaf; zo als het „copiëeren van Brieven en dergelyke." Zedert dien tyd was het honderd- en- twintig; zie, ik zal alles maar zeggen; gy moest de deur uit; en dewyl gy toch altoos in de Boeken beezig waart, dagt my, dat het te Leiden zeer naar uw zin zyn zou; en dat uw Moeder my dan meer als haar Man zou beschouwen. Dat was het maar.

Uw Zuster heeft my ook genoeg gebruid; want zedert gy de deur uit waart, waart gy de beste; niemand beter dan Broêr Willem. Zie, dat was voor my, om zo dol en raazend te worden op haar; want ik merkte wel, dat zy het deed om my te plaagen. Eindelyk liep dat eens zo hoog, dat ik haar het huis verbood; ja, ja, ik ben al een raare potentaat; en kon niet veelen, dat zy my twintigmaal op een dag deed kyken als een gek, of een zot. En ik kan niet veel gelel veelen, als ik op myn Kantoor ben, en ik wil wel weeten, dat ik niet volmaakt ben; en uw Moeder kende ik toen nog zo niet, als tegenwoordig. Nu, gy weet, hoe het is. Uw Zuster is een weergaaze Meid; en ik was dikwyls boos op my zelf, als ik het op haar niet zyn kon, en evenwel had behooren te zyn. En daar by komt ook, dat zeker iemand, die ook al de beste Broeder niet is, u altoos valsch was; en ik weet niet, of er niet wat nyd onder liep, want stille watertjes hebben diepe grondjes. En ik heb nog al geduld met Neef, om dat hy stil en yverig is, en geen duit nutteloos uitgeeft. Het is myn Zusters Zoon, en zy heeft my, mag ik zeggen, groot gebragt, want ik scheel wel een paar kruisjes met haar. Wat zal men doen? En elk trekt je party, en Vader krygt maar alle handen op zyn hoofd. Maar nu moet gy ook niet haatdragend zyn, want dat is lelyk. Gy kunt in uw Vaders Kantoor komen, en ik zal het myne houden. Of wil je liever met uw Zwager doen? Alles zal wel schikken; zo ben ik: want ik heb uw Moeder in myn hart lief. En uw Broeder Ryzig is een Koopman door en door, en doet groote zaaken; maar hy heeft ook verstand; meer in zyn pink, dan de heele Familie in haar heele lyf: en zyn zaaken gaan ook schoon; binnen weinige jaaren zal hy schatryk zyn, want hy is door eerlyk, en eerlyk duurt toch 't langst. Hy heeft ons alle aan 't huilen gemaakt, zo sprak hy; en zyn Vrouw is zo mak by hem als een duif. En zy hebben een Koning van een Jongen, die groeit

als een kool; en ik hou, hoe misselyk ik ook ben, veel van Kinderen. Of wilt gy liever voort studeeren? Ik ben zeer op de Dominées gesteld, want ik en andre Kooplui kunnen ons niet veel met onze zaligheid ophouden, en daar moet evel ook voor gezorgt worden. Het spyt my, dat Dominé Heftig zo wat uit de kas raakt by uw Moeder; maar dat zal wel bedaaren. Nu moet ik deezen sluiten, en geeven die van de middag op de Beurs aan Ryzig, die er wel raad mee zal weeten.

Uw liefhebbende Vader,
G. VAN OLDENBURG.

P.S. Gy moet niet op myn schryven vitten; ik ben een Koopman. En buiten myne Kantoor-Brieven, schryf ik er geen.

DRIE-EN-DERTIGSTE BRIEF.

MEVROUW CORNELIA VAN OLDENBURG AAN DEN HEER WILLEM LEEVEND.

Waarde Zoon!

Wat zal ik schryven? Wat kan ik schryven? Myn hart is te vol, te pynelyk vol, om zich te kunnen uitstorten; het wordt door zulke strydige aandoeningen geslingerd en omzet: hoe kan ik geregeld denken? Myn verlangen, om zulks echter te doen, doet my schryven. Op het eerste gezicht van uwen Brief, viel ik in die zagte bedwelming, die veel overëenkomt met die streelende aandoening, welke ons oversluipt, weinige oogenblikken voor men inslaapt; dan verdwynen alle zorgen, alle smarten; wy neemen nergens meer deel in. Het eerste denkbeeld, dat myne ziel konde vormen, was dit: myn Zoon leeft: 't is genoeg. Ik dagt toen niet: waar? hoe leeft hy? zal ik hem wederzien? Deeze alleräangenaamste bedwelming week echter wel dra, en ik was zo ongelukkig, als voorheenen! Myne gedagten kreegen welhaast eene sterkte, een licht, die my zo griefden! Ach, Willem, ik vroeg my zelf . . . . . . maar uw deugdzaam hart kan niet dulden, dat uwe Moeder zich omtrent u ergens van zoude beschuldigen! Uw aandoenlyke, uw ootmoedige Brief verzwaarde myne droefheid: laat ik u dit uitleggen! Niets heeft myn hart van u verwyderd, dan uw niet schryven: dit denkbeeld viel my te smartlyk! Hy bekreunt zich zyner Moeder niet..... Kon ik anders denken? De dagteekening heeft u gerechtvaardigd. Waar zyt gy? Waarom verzwygt gy dit voor ons? Alles is duister voor my; voor uwe Zuster.

Uw stilzwygen brak myne tederheid voor u. Alle die bedryven, die gy uit overyling, uit zwakheid, uit verkeerd begrip begon en doorzette, keurde ik hoogst af; maar daar vond uwe Moeder in haar eigen hart nog verschooning voor, hoe zorgvuldig zy dit verborg. Ik geloofde, dat gy zeer berispelyk kond weezen, maar dat uw hart nog niet noodzaaklyk behoefde te zyn aangestooken: maar niet in aanmerking te neemen, wat eene Moeder zoude lyden door uwe vlugt, door uw verborgen blyven; geene pooging te doen, om haare traanen aftedroogen; niets aan te wenden, om haare lydende

liefde, die toch altoos zich zelf beschuldigt, gerust te stellen; dit verbitterde my, hoe vreemd u zulks schyne. Ach, zeide ik, zo kon myn lieve aandoenlyke Willem niet handelen, indien hy niet in zyne beginzels zelfs verhard en vergiftigd is. Gy schreeft; alles is wel! Uw berouw, myn waarde Zoon, heeft zeker uwe schuld uitgewischt by Hem, die u beter kent dan ik; by Hem, die het zwakke van het booze, het doolende van het moedwillige onderscheidt. Hem belydt ook uwe Moeder, dat zy zich in uwe opvoeding veel te beschuldigen heeft: verkeerde eigenliefde, zelfzoekenheid, zondigen hoogmoed. Ik beminde u met eene blinde liefde. Gode zy dank, dat ik u niet bedorven heb, ook toen ik meende, u tot mynen Afgod te stellen.

ô Myn Zoon, ik mag dan hoopen, u weder te zien. God geeve, dat uw hart gezond, uwe goede beginzels ongekrenkt, uwe gezondheid volkomen zy! Mogt men uw verblyf kunnen opsporen; maar waar bevind gy u? Myn Man heeft uit zyn eigen vryen wil, uit overtuiging, u den bygaanden geschreeven. Wees pligtmaatig. Toon, dat gy zo wel vergeeving kunt schenken, als daarom bidden. Uwe Zuster zal u zeker omstandig schryven. Thans bevinde ik my daar toe buiten staat. Kom dan weder in de armen

Uwer teder liefhebbende Moeder,

C. VAN OLDENBURG,

gebooren BURLET.

VIER-EN-DERTIGSTE BRIEF.

DE HEER JACOB RENTING AAN MEJUFFROUW CHRISTINA HELDER.

Tederstbeminde Vriendin!

De tyd, waar in ik u zal wederzien, nadert. Myne vreugd is zo groot als myn verlangen; en dat is u bekend! Wat is het verrukkelyk voor my, dat myn eigen hart my getuigt, gy zyt de vriendschap waardig van haar, die u niet kan beminnen. Vrees niet meer, ô gy Engel! voor myne lastige liefde. Ik ben niet meer uw Minnaar; ik ben uw Vriend! Als uw Vriend zal ik met beevende lippen uwe hand drukken; gy zult in myne oogen niet meer de begeertens der liefde, maar de gevoelens der vriendschap leezen. Dit moge u thans wat raadzelagtig voorkoomen; gy zult moogelyk binnen weinige weeken alles verstaan.

Kom dan, myne Vriendin, myne tedergeliefde Vriendin, te rug; laaten wy onze verkeering voortzetten, en ons niet bekreunen aan de vonnissen eener waereld, die wy voor geenen bevoegden Rechter erkennen. Alle myne wenschen loopen thans hier op uit — u maar weder te zien. Alles, moet het zyn, kan ik my getroosten, my gewennen; maar uw afzyn is voor my ondraaglyk. Ik bemin u met eene liefde, die een eerlyk Man heeft, en ook maar hebben *kan* voor de deugdzaame schoone Vrouw van zynen Boezem-Vriend.— Is zy niet zo rein, denkt gy, als de Broederliefde — en nog keuriger!..... Die liefde, die onuitdrukkelyke liefde, maakt my voor altoos

Uwen

J. RENTING,

P. S. Ik hoop, dat gy wel zyt, myne Beste?

VYF-EN-DERTIGSTE BRIEF.

MEJUFFROUW CHRISTINA HELDER AAN DEN HEER JACOB RENTING.

Myn waardste Renting!

Uw Brief heeft my zeer getroffen. Hy verdient wel, dat ik hem ten eersten beäntwoord: maar wat zal ik antwoorden? Zal myn genoegen, myne vreugd u niet beleedigen? En zoude ik daar toe in staat zyn? Wat zal ik schryven? Dat gy de beste, de redelykste, de waardigste Man zyt? Gy weet, hoe ik over u denk; dit is des onnoodig. De wys, waar op ik altoos met u omging, konde u niet onkundig laaten van de vriendschap, die ik voor u gevoelde. Als myn Vriend zal ik u met verlangen en genoegen ontfangen, met u spreeken, met u blyven verkeeren. Ik geloof, myn waarde Renting, dat ik eenigzins gissen kan, waar op gy doelt: maar ik zal hier liever mondeling met u over spreeken.

Uw verlangen, om my in Rotterdam te zien, zal wel dra vervuld worden; minder om het reeds ver verloopene saisoen, als wel, om dat myne lieve Moeder voorneemens is, aan den wensch onzer waarde Vriendin Everards te voldoen. Het scheiden van myne tederbeminde Veldenaar valt my zeer droevig; maar de voorslag van Mama is zo billyk, is haarer zo waardig, en zal aan onze lieve Everards zo veel genoegen verleenen, dat ik my zoude schaamen, daar in niet met genoegen toe te stemmen. Ik heb my eenen pligt gemaakt, om niet alleen voor my zelf te leeven, en myn eigen genoegen ook te vinden in dat van andren, al lydt er myne byzondere verkiezing iets door. Wees hartelyk gegroet van

Uwe oprechte Vriendin,
C. HELDER.

ZES-EN-DERTIGSTE BRIEF.

MEVROUW PETRONELLA EVERARDS AAN MEVROUW SUZANNA HELDER.

Waardste Mevrouw Helder!

Hoe veel myn hart lydt, door voor myne tederbeminde Chrisje iets, wat ook, te verbergen, en vooräl iets, waar in zy zo veel deel neemt; zo zal ik u echter toonen, dat ik het vertrouwen, waarmede gy my verëert, waardig ben. ô Mevrouw, alles, wat gy zegt, is zo wáár; men wordt zo overtuigd, dat het billyk is uwe verkiezing te volgen: zeker, niemand spreekt zo tot het gezond oordeel, tot het welgevormd hart, dan gy, Mevrouw! Hoe gelukkig, hoe zeer gelukkig is het voor de samenleeving, dat eene Vrouw, als gy zyt, de Vriendin der Deugd, der Reden, des Godsdienst is! Welk een verbaazenden invloed heeft uw karakter op allen, die in uwen kring werken! En ik begin meer en meer te zien, dat de meeste karakters lydelyk, ondergeschikt zyn: zy kunnen goed, zy kunnen

slegt worden. Het vermogen, dat gy op mynen geest hebt, is zo onbepaald, als bestaan kan met die vryheid, die ons alleen aanspreeklyk maakt voor onze daaden.

Zie daar dan, Mevrouw, volgens uw verzoek, dat voor my een bevél is, onder het my aangeweezen adres, toen ik van Buiten ging, den Brief, dien ik van myne Vriendin ontfing. Dien, welken Leevend aan zyne Moeder en Zuster schreef, heb ik gecopiëerd, om dat ik hem niet zo lange durfde houden, als noodig zoude zyn, indien ik hem hier insloot. Zyt gy niet verwonderd, Mevrouw, over de gaaf, die myne Vriendin heeft, om in deezen trant te schryven? Het hindert u immers niet, als gy deeze en geene vrolyke passage, op Chrisje betreklyk, inziet? De Brief van Willem heeft my zeer geroerd; ook mynen Everards, voor wien ik niets van deezen aart geheims heb. Zyn Vriend, de Heer Renting, was by ons op het soupé, toen het Paket, zo mag ik het wel noemen, besteld wierd. Wy waren juist in een zeer ernstig discours over Leevend. Ik geloofde, dat ik voor iemand, die zo denkt als Renting, niet behoorde te verbergen, dat, in dit Paket, ook een Brief van hem lag. Hy las dien; maar met eene aandoening, die hy noch konde noch wilde verheelen. „Beste lieve Jongen, zeide hy; als gy eene „Chrisje Helder gelukkig kunt maaken, zal ik zeer zeker dit niet „verhinderen. Ik myn voordeel doen met uw afzyn, met de kwaade „gerugten, u nagegeeven, — met de groote ingenoomenheid van myn „Heer Helder ten mynen opzichte; neen, Everards, (en hy stak hem „de hand toe,) neen, Everards, hier toe is *uw* Vriend onbekwaam."

Everards. [*glimlachende.*] Zo zult gy dan de liefde wreeken van den blaam, dat zy zich zelf zoekt; en daarom moet wyken voor de vriendschap? Want gy bemint Juffrouw Helder immers?

Renting. Meer dan ooit: dit is het juist, dat my verheft boven alle de bekooringen der zinnen. Ik voor my ben niet in staat, om my keuriger zinnelyke genietingen voor te stellen, dan die het bezit van zo een schat een eerlyk gevoelig Man moeten geeven: maar ik begryp echter, dat hy, die de beminde van zyn hart gelukkig maakt, ook als hy zelf daar by lydt, nog veel gelukkiger daar door worden *moet*, dan hy zich durfde voorstellen te *kunnen* zyn.

Ik. Dat komt my in uw geval te gelooflyker voor, om dat gy nooit weder bemind zyt geworden: anders schynt my dit wat al te romanesq in eenen Man, als de Heer Renting.

Renting. Dat wil ik niet betwisten; evenwel, zoude ik Juffrouw Helder wel zo hoogachten, indien zy my immer twyfelagtig behandeld had met opzicht op haare geneegenheid voor my?

Ik. Ik versta u.

Renting. Dat is genoeg: wat het Romanesque betreft; daar mede is het geleegen, als met veele andre zaaken: van de *definitie* hangt alles af. Ik, Mevrouw, ben een van die wonderlyke Jongens, die gelooven, dat men veel meer gevoel, veel meer eer, veel meer zeedelyke kragt hebben moet, dan zo daaglyks voorkomt, om de nette grenslyn tusschen het Romanesque en het Natuurlyke te trekken. Nog meer. Voor my zou mooglyk iets zeer natuurlyk zyn, dat voor een ander Romanesq zyn moet.

Everards. Hangt alles niet af van het licht, waar in wy iets plaatzen; van de overwigt, die wy aan iets byzetten?

Ik. Hoe meent gy dit, lieve Everards?

Everards. Dit meen ik: Als onze waarde Vriend tot zyn hoofdoogmerk gesteld heeft: „Juffrouw Helder zo gelukkig te maaken, als hy immer kan;" en daar aan met Manlyke standvastigheid getrouw blyft; als hy zich voorstelt, *wat* dat zyn moet, het tedergeliefde voorwerp gelukkig te maaken, en daar voor de grootste erkentenis te ontfangen, zal hy dan niet in staat zyn, om dit, ook ten koste van zyn lydend hart, te doen?

Renting. Gy, myn Vriend, kent my zo wél, als de een den andren Vriend immer kende. Gy weet des, dat ik Juffrouw Helder teder bemin, hoogst acht; dat ik, om haare liefde te erlangen, niets te moeilyk zoude achten. Maar ik had nooit hoop: ik begryp maar schaduwagtig, wat het zyn moet, van eene Chrisje Helder bemind te worden. Wat het is haar Vriend te zyn, dat weet ik. Zy heeft my zo edelmoedig behandeld, zo braaf, zo boven alle *pointilles.* En die onderscheidingen zoude ik, als een laage Jongen, nu in haar nadeel doen werken? Ik zou gunsten voorwenden, die ik zelf niet by bespiegeling ken; ik zou haar met één woord ongelukkig maaken, *om dat ik haar bemin?* Ik zou, hoewel overtuigd, dat ik met haar niet gelukkig konde zyn, haar beletten het met een ander te worden? Waar, Mevrouw Everards, is hier het Romanesque? [*Hy zeide dit, terwyl hy my een tikje op myne wang gaf.*]

Ik. Het Romanesque? Dat zie ik niet meer; alles is in de Natuur van eenen — Renting! [*Hy boog.*]

Everards. Myne Vrouw heeft gelyk. By *u* is dit zeer natuurlyk.

Renting. Ik ben geen *Celadon.* Ik vind niet, dat eene Moesjankery eenen Man wél staat. Myne liefde voor de Sexe, durf ik zeggen, doet haar veel meer eer aan. Daar is voor my geen zo aangenaam gezelschap, dan dat van Vrouwen en jonge Dames, als Mevrouw Helder, haare Dogter, Juffrouw Veldenaar, en van u, Mevrouw: want dan deelt ons hart in de genoegens, die ons oordeel verbeteren, beschaven; en wy krygen dat gezellige, 't welk ons als Menschen zo verrukt. De meeste Vrouwen hebben veel verstand; jammer, dat zy zo veel geest hebben! .... Maar dit discours zoude te verre van ons oogmerk afloopen.

Het gesprek viel toen weder op Leevend: ik sprak over hem, zo als ik altoos spreek, en zo lang ik billyk ben, spreeken moet. Ik zeide, dat hy ongetwyfeld Juffrouw Helder, er mogt gebeurd zyn wat er wilde, beminde; en dat Juffrouw Helder hem zoude beminnen, indien hy het waardig gebleeven was. De Heer Renting verhaalde ons nu in vertrouwen, dat hy voor ettelyke weeken by eene Juffrouw Belcour zich geinformeerd had naar het verblyf van den ongelukkigen Jongeling, maar dat die hem betuigde, zulks niet te weeten; dat deeze Juffrouw, die een zeer braaf verstandig Mensch moet zyn, de yverige Vriendin van Leevend was en bleef; dat deeze teleurstelling hem zeer getroffen had. Kort gezeid, Mevrouw, de Heer Renting is de achting van u en den Heer Helder zo waardig, als een Jongeling zyn kan. Ik hoop echter, dat myn lieve Willem zich zo zal gedraagen hebben, als vereischt wordt, om hem eens nader met u te verbinden. Ach, Mevrouw, Chrisje bemint hem, om dat zy niet gelooft, dat hy haare keuze onëer aandoet. Wat zal het haar kosten, indien zy het

vonnis haar's Vaders moet onderteekenen, — hem veröordeelen! Hoe reikhals ik naar uwe komst te Rotterdam! De tyd nadert, Mevrouw, waar in my uwe Moederlyke tederheid zo noodig, zo dierbaar zyn zal! Met eene weemoedige vreugd zie ik, niet zonder eenige kille rillingen, dien dag te gemoet, waar in ik tot de waardigheid van Moeder zal verheeven worden! Geen angst, geene naare voorgevoelens ontrusten my. Ik betrouw myn lot zeer bedaard in de handen van Hem, die alles met de hoogste wysheid en goedheid bestiert. Wat zal het my troostlyk zyn, in uw Godsdienstig bedaard byzyn, dat tooneel van smarte te mogen betreeden! Gy gelooft wel, Mevrouw, dat ik alles, wat gy hebt aan- en afgeraden, laat en doe? Ik bevinde my naar de omstandigheden vry wel. Myn geliefde Everards verzeekert u van zyn eerbied, en ik ben, waardste Mevrouw Helder!

Uwe dankbaare hoogachtende

P. EVERARDS,

gebooren RENARD.

ZEVEN-EN-DERTIGSTE BRIEF.

MEJUFFROUW ADRIANA BELCOUR AAN MEVROUW SUZANNA HELDER.

Hoogstgeeerde Mevrouw!

Ik ga voort, met uwe bevelen, zo naauwkeurig zulks mooglyk voor my zy, te volgen: er is voor my eene edele voldoening geleegen in iets tot uw genoegen te kunnen aanbrengen: maar hoe vermeerdert dit genoegen, nu myn Vriend Leevend hier door zo zeer bevoordeeld wordt! Laat ik ter zaake komen. — Eindelyk, myne waarde Mevrouw, weeten wy, waar hy zich bevindt: nu zal alles te regt komen. Hy zal Brieven kunnen ontfangen, en wel dra zullen wy hem hier weder zien. Ik heb best geöordeeld, om niet te schryven, vóór ik met u hier over had geraadpleegd. Den Brief door my ontfangen, leg ik hier by: ik zal u alleen verzoeken, dien te leezen, want uw oordeel kan niets van het myne, in dit geval, verschillen. Na veel zwervens, ontfing ik ook nu den Brief, my geschreeven, toen hy de hut verliet. Lees, Mevrouw, en verheug u, dat hy uwe gunstige gedagten zo zeer rechtvaardigt. Zal het niet best zyn, dat gy, Mevrouw, aan zyne Moeder schryft, waar hy thans is, en met haar de noodige middelen beraamt, om hem te ontfangen? Me dunkt, dit zal veel gracelyker door u kunnen verricht worden, dan door my, die daar niet bekend ben.

Uw antwoord zal ik wagten, my intusschen met de grootste hoogachting noemende,

Waarde Mevrouw!

Uwe ootmoedige Dienaresse,

A. BELCOUR.

AGT-EN-DERTIGSTE BRIEF.

MEVROUW SUZANNA HELDER AAN MEVROUW CORNELIA VAN OLDENBURG.

Waarde Vriendin!

Ik heb uit eenen Brief van Mevrouw Ryzig verstaan, dien zy aan haare Vriendin Everards gezonden heeft, dat myne geliefde Vriendin den berouwhebbenden en niet gekenden Zoon in gunst begeerde aanteneemen. Dit wagtte ik veel te zeker, om my daar over te verwonderen; en ik zoude uw hart weinig recht doen, indien ik u daar over durfde pryzen. Laat ik dan alleen zeggen, dat ik my daar over met u verheug. Dit is het niet al; ik heb u nog een veel aangenaamer bericht te geven. Uw Zoon, uw geliefde Willem, leeft, is gezond, en in eene zeer achtingwaardige Familie.

[*Mevrouw Helder geeft hier op een beknopt bericht van zyn verblyf, als ook eenige trekken uit het karakter der beide Gravinnen enz. Om alle herhaalingen voor te komen, laaten wy dit agter wege: daar op gaat zy dus voort.*]

Indien gy nu goed vindt, om Brieven aan hem te zenden, zo kunt gy die aan my adresseeren; ik zal die terstond aan de Juffrouw zenden, aan wie uw Zoon geschreeven heeft; of mooglyk die zelf direct bezorgen: liefst had ik, dat myne Dogter van deeze zaak niets wist. Ik wagt des een geheel Paket aan het adres van Mevrouw Everards. Chrisje schryft, zie ik, aan uwe Dogter; die ik tederlyk groet, my noemende

Uwe bestendige Vriendin,
SUZANNA HELDER,
gebooren VAN BEEK.

NEGEN-EN-DERTIGSTE BRIEF.

MEVROUW SUZANNA HELDER AAN MEJUFFROUW ADRIANA BELCOUR.

Zeer geliefde Vriendin!

Reeds heb ik aan de braave Moeder van onzen jongen Vriend gemeld, het geen haar zo zeer zal verblyden: woorden zyn niet toereikend, om u myne erkentenisse voor alle uwe minzaamheden te betoonen. En thans heb ik naauwlyks tyds genoeg, om u te verzoeken, dat gy my uwen Brief aan Leevend gelieft toe te zenden; nevens een vry groot couvert met uwe hand geschreeven: ik wagt uit Amsteldam veele Brieven voor hem; en maak dat op uit eenen Brief, die zyne Zuster onlangs schreef aan haare Vriendin, Mevrouw Everards: ik zal zeker niet in gebreken blyven, om er een weinig regelen by te voegen. Tot nu toe heb ik over Leevend met myn Heer Helder niet gesprooken; ik wilde eerst weeten, waar hy was, en in welke omstandigheden. Nu zal ik daar toe de eerste gunstige geleegenheid waarneemen; en twyffel niet, of zal myn oogmerk bereiken. Wy zyn reeds in de Stad gekomen; minder om het verloopen saisoen, dan wel om de aanstaande Bevalling eener jonge

Vrouw, die ik met tederheid bemin, en zich zeer gelukkig acht, om dat ik den pligt van Moeder omtrent haar met het uiterste genoegen waarneem. Zy is de beminlyke Vrouw van den Heer Everards, eene zeer yverige en oude Vriendin van onzen Willem. Myne Dogter is zeer welvaarend, en veel blymoediger dan voor eenige maanden. Konde ik haar dit bericht mededeelen! maar ik mag niet. Onbekwaam om iets, wat ook, zonder eene groote gevoeligheid te ondervinden; en zo vooringenoomen met haaren begunstigden Vriend, wat zou 't gevolg zyn? Zou het ook wel billyk zyn, met opzicht tot haaren Vader, als ik dan nog een geheim hier van maakte? Moet ik niet in overweeging neemen, dat de Heer Renting haar bemint, haar met myne goedkeuring, en tot genoegen van haaren Vader, bemint? Ik moet noodzaaklyk met den Heer Renting spreeken: ik moet hem toetzen, wat hy zoude kunnen doen. Hy verdient wel, dat ik hem in myn vertrouwen neem, wanneer ik dat, met uitzicht op een goed gevolg, doen kan. Ik begryp ook, dat het hem zeer zwaar zal vallen, van myne Dogter afstand te doen: 't is waar, hy heeft hier alleen als Vriend verkeerd, immers van Chrisjes kant; maar hoe natuurlyk vleit zich een jong Minnaar met eene gunstige omwending in de geneegenheid van haar, die hy bemint; vooral, indien zy hem weet recht te doen, en niets, wat ook, met reden tegen hem kan inbrengen!

Myne voornaame lectuure bestaat thans in de Brieven en Papieren, my door u verzegeld toegezonden; en vermids ik de Brieven, tusschen Leevend en mynen Zoon gewisseld, ook in bewaaring heb, zie ik zyne Historie volleediger. Hoe aangenaam zal het my zyn, u die eens in eigene handen overtegeeven! Zo rasch ik spreeken kan met myn Heer Helder, hoop ik u hier te zien. Een gezelschap als het uwe, Mejuffrouw, wordt met yver door my begeerd: mogt het voor altoos zyn! Hierover ook eens mondeling. De tyd dringt my te eindigen; doch eerst moet ik u verzeekeren, dat gy, myne waardste Juffrouw Belcour, bemind en geacht wordt door

Uwe Vriendin,
SUZANNA HELDER,
gebooren VAN BEEK.

VEERTIGSTE BRIEF.

MEJUFFROUW CHRISTINA DE VRY AAN MEJUFFROUW ALIDA RYZIG.

Lieve Vriendin.

In een geruimen tyd heb ik geen bezoek van u gehad. Er valt in myn zeer kleinen kring zeer weinig voor; ik had niet veel stof om nuttig te schryven. En daarby voel ik zo nu en dan geene onduidelyke aanklopping, om zo al haast de groote reis te beginnen. Deeze reis houdt myne aandagt op zulk eene aangenaame wyze bezig, dat ik zelf nu niet zo veel meer lees. Ik heb echter gehoord, dat gy u veel moeite geeft, om uwen Broeder met uwe Moeder te bevreedigen; dit verheugt my. Eer ik voortga; want ik moet thans meest *invallen* schryven, dewyl zy my, als ik ze behoorlyk wil schikken, ontglippen; ik moet die des in de vlugt zien te vangen.

Nooit dan met zekeren glimlach, die niets goedkeurens aanduidt, zag ik, hoe veel werks men doorgaans maakt van iets, dat zeer eenvoudig in zich zelf is; door dit te omzetten met zekere plegtigheden, die zo duidelyk aantoonen, dat drift veel meer deel heeft in het geen men doet, dan wel eene zeer redelyke overtuiging, dat het geen wy doen een pligt is. Kom aan, Daatje, ik zal duidelyk spreeken! Kan er wel iets eenvoudiger verricht worden, dan vergeeven en verzoenen? Wordt er iets meerder toe geëischt, dan berouw van den eenen kant, en het aanneemen van dat berouw by den beleedigden? Moet het eene Vrouw, die haaren Christelyken pligt kent, die Moeder is, en wier hart volstrekt moet verzagt worden door het berouw haars Kinds, niet moeilyker vallen, vergeeving te weigeren dan toetestaan? En echter, schynt het, kan zy daar niet toe komen, dan door eenen grooten omweg, en omstandige voorbereidzels. Daar moest eene plegtige vergadering belegd worden; men moest styf en staatig (dat men dan liefst deftig noemt!) in een ronden kring zitten; de weezens moesten betrokken staan; eerst moet er een diep zwygen heerschen. Alles moet er zo raadzelagtig, zo geducht uitzien. Er moet gehemt, en gebremt worden; de witte zakdoeken moeten uitgehaald, en aan de oogen gebragt worden, voor iemand het waagt om te spreeken. En, vraag ik met myne natuurlyke eenvoudigheid, waar toe dit alles? Wel, om eene Moeder te beweegen, dat zy toch een dwaalend Kind in genade zal aanneemen. Ik sta verbaasd. Moeder was ik nooit; maar my dunkt, dat haar hart, haar gevoel toereikend behoorde te zyn, om dit gereedelyk in te willigen. Verwondert men zich nog langer, dat de meeste Menschen zo weinig tyds hebben, om iets van belang te onderneemen? Wat konden zy in die nutloos verspilde uuren al goeds verrichten, al nuttigs geleerd hebben! En hoe verliest men dan ook nog de geschiktheid, om iets goeds te doen!

Zie daar! door alle deeze noodelooze beroeringen ontstelt men het lichaam. Het aandoenlyk zenuwstel wordt op de schadelykste wyze geschokt. Het verhitte bloed stygt naar 't hoofd, verwekt pyn; men is ziek, men kan noch eeten, noch slaapen; er moeten dagen verloopen, voor men zich tot de genoegens, de bezigheden, ja de pligten des levens kan opheffen.

Hoe weldaadig, myn lieve Meid, zyn ook in deezen de voorschriften van het Euangelie! Hoe kort, hoe vrolyk is de weg, die het voorschryft, om te verzoenen, te bevreedigen, in gunst aanteneemen! Ei lieve, herinner u hier eens die Historie voor het hart, ik zie op de Vertelling van den *Verlooren Zoon.* Een jong knaapje, dat al zyn goed, op eene vry moderne wys, zot genoeg en ergerlyk genoeg ook, verspild had, wordt door berouw getroffen. Hy gaat tot zyn Vader, valt voor hem neder, belydt zyne overtreedingen, met een waaragtig berouw. De Vader neemt hem aan: alles is afgedaan. Geene plegtige Vergadering, geene verwyten! *Vader,* (zegt hy,) *ik hebbe gezondigd tegen den Hemel en voor u. Ik ben niet meer waardig uw Kind genaamd te worden; maak my tot een uwer Huurlingen.* – De goede Vader zegt: *myn Zoon was dood, en hy is leevendig geworden; hy was verlooren, en ik heb hem gevonden.* Een vrolyke maaltyd besluit alles. Wat is dat mooi, Daatje! en hoe veel genoegen verschaft het aan allen!

Ik schryf dit ook meer over de verzoeningen in 't algemeen, dan wel als eene berisping op uwe zeer lieve Moeder; als ook om u te toonen, hoe onnut men den kostelyken tyd, ook ter bereiking van een goed oogmerk, kan verkwisten. Men moet niet denken, als men iet zonder denken doen kan. Ik was er altoos kragtig tegen, om zedelyk zo wel als om lichaamlyk *Nonnen-werk* te doen. Voor u wil ik niet verbergen, dat ik veel las, veel in myn vak arbeidde, veel dagt; meer dan men zelf van myne hooge jaaren zoude verwagten; en dat ik echter in de waereld geleefd heb: daar toe had ik nog altoos tyd; om dat by my geen oogenblik ledig op de aarde viel. Hoewel ik nooit myn breiwerk in de Kerk, of op het Concert, zelf niet in de Comedie medeman, zo als ik hoor, dat nu *du bon ton* wordt, immers in de Fransche Comedie; hebbende de Vrouw van een onzer Regenten onlangs wel zeer naarstig zitten breijen en luisteren. Wel nu, zo een aartigheidje mag ik wel zien: gy weet, Kind, ik ben geen knorrige oude Vryster.

Ik heb nog eene reden, waarom ik u in deezen trant schryf over den smaak der hedendaagsche verzoeningen. Gaarn wilde ik u behoeden voor een ander uiterste. Verwar nooit geestelyke zotternyen met Euangelische bevélen. Ik weet, Kind, dat gy my hoogacht, om die onverschilligheid, die ik heb, met betrekking op alles, wat onzen zeedelyken Godsdienst, en deszelfs heiligste pligten zo *ontgeestlykt*. Dit zoud gy ligt te verre kunnen trekken, of zelf verkeerd toepassen; en dit zoude mooglyk ter myner verantwoording komen, voor zo verre, ik de onschuldige aanleiding daar toe gegeeven had: Hierom, Kind, is het, dat ik u altoos tot Jezus en zyne Apostelen brenge: want niets kan u zo zeer zyne Leer aanpryzen, dan dat gy ziet, wat, hoe deeze uitneemende Lieden gesprooken en gedaan hebben. Ik kan het u, om dat gy jong, spotagtig, en zeer leevendig zyt, niet genoeg zeggen, dat ik niets heb tegen het openbaar leeren, stichten, vermaanen en bidden; maar zeer veel tegen de wys, waar op dit alles by ons volvoerd wordt. Daar gaat te veel af van het innig Christendom. Hy is my dan, de Godsdienst meen ik, te plegtig. Ik zie te veel middelen, te weinig oogmerken; te veel hartstocht, te weinig gevoel; te veel zeggen, te weinig doen. Was ik Mystiek, ik zoude zeggen te *Wettisch*. Wat denk ik duizendmaal met mynen Euangelischen Camphuizen:

Zeer kort, Vriendin, zeer kostlyk is de tyd;
Gods trouw Gezant gebiedt hem uit te koopen
Die'r overschiet, hoe nutter men dien slyt,
Hoe meerder kans, om beter tyd te hoopen.

Deeze Brief lag dus voor eenige dagen afgeschreeven. Ik dagt toen weinig, dat ik hem zoude vervolgen, met het verhaal van eene zaak, die gy zeker niet zult verwagten. De goede Vriend, Dominé Heftig, heeft my een bezoek gegeeven. Na wat gepraat te hebben over 't Weêr en de Boomen, zeide hy: „dat hy, hoewel de „eer niet hebbende my in persoon te kennen, altoos gehoord had, „dat ik eene *zonderlinge* Vrouw was, en uit dien hoofde zich zelf „eindelyk eens de eere mogt geeven, om my te bezoeken." (*De inleiding was vry vreemd.*)

Ik. Ik weet niet, Dominé, dat ik zonderling ben: of alle Menschen zyn op hunne wys zonderling. De uitwerkzels zyn gelyk aan de oorzaaken. Opvoeding, geaartheid, onderwys, verkeering, omstandigheden, dit alles geeft indrukken en rigtingen, die veel uitdoen.

Dominé. De Waarheid, Mejuffrouw, is echter maar één.

Ik. Dit is onbetwistbaar; maar de vraag blyft: *wat is Waarheid?* En *hoe bereik ik die best?* Alle Menschen kunnen zich mooglyk niet met dezelfde vrugt van de zelfde middelen bedienen.

Dominé. Daar zyn echter eenige algemeene, en door God zelf vastgestelde middelen, ter verkryging van Waarheid. Hy, die deeze verwerpt, wil wyzer zyn dan God, die ons kent, en weet, wat heilzaamst voor ons is.

Ik. Wel, myn goede Dominé, deeze redeneertrant zou mooglyk wel zo goed aan my passen, die, zo als gy zegt, voor eene zonderlinge Vrouw bekend sta, dan u, die eene Boven-Natuurlyke en onwederstaanbaare verlichting en instorting der Waarheid leert: en dus met de middelen niets te doen hebt. De Heilige Geest behoeft immers geene middelen van Predikatien of openbaare Bedehuizen.

Dominé. Middelen en Einden gaan hier ook samen; zo heeft het Gode behaagd.

Ik. Zo leert de Kerk; maar dewyl ik in deezen niet instem met de Kerk, heb ik den naam gekreegen, dat ik eene zonderlinge Vrouw ben. Een vraag: voor wie zyn die middelen, voor den Heiligen Geest, of voor de Menschen?

Dominé. Voor de Uitverkoornen; voor welken alles is.

Ik. Zo is dan het gebruik der middelen eene voorwaarde ter verkryging van den Heiligen Geest.

Dominé. Geene voorwaarde, zo het u gelieft: alles is vrye genade.

Ik. De Heilige Geest moet zelf het hart zoekende maaken naar de middelen: want, terwyl de ziel nog naar de middelen zoekt, is 't immers klaar, dat zy die niet bezit. Dit houdt ons dan in eenen kring: wy komen dus redeneerende niet verder; staat gy dit niet toe?

Dominé. Dit is het eigen gevolg van het redeneeren over zaaken, die wy alleen onderwerpelyk moeten gelooven.

Ik. Voorzichtig! Beschuldig den Heiligen Geest niet: want moet ik dit gelooven, en is het Geloof Gods gaave, dan ben ik niet aanspreeklyk voor myn Ongeloof.

Dominé. Laaten wy hier van afstappen, Mejuffrouw. Het oogmerk myner komst was niets minder dan disputeeren: ik wist, dat gy eene oude Vriendin van de Rede zyt; zy, die zich nu en altoos verheft tegen de gehoorzaamheid, die in Christus is. Toen ik u zeide, dat men u voor eene zonderlinge Vrouw hield, doelde ik niet op uw denken, maar op uw betrachten. Ik weet, dat gy een voorbeeld zyt van stille uitgebreide weldaadigheid. Dit deed my groote achting voor u opvatten: ik kwam hier, om u iets voortestellen.

Ik. Gy wilt my dan opwekken tot eene blinkende zonde?

Dominé. Wel, Mejuffrouw, geloof my, ik heb zeer groote achting voor alle Burgerlyke en gezellige deugden.

Ik. Dat spreek ik niet tegen: maar verhoogt gy het Natuurlyk vermogen van den Mensch niet te veel, als gy het in staat kent, om uit zich zelf zo eene Gode welbehaaglyke deugd te kunnen oeffenen?

Dominé. Een gelukkig temperament kan hier veel doen: maar dit stelt ons nog niet in staat, om Christelyke deugden te oeffenen: daar zyn Menschen, wier behoefte geeven is; zo als de ondervinding leert.

Ik. Ook in het verborgen geeven? Hoe dit zy, dit is *myne* behoefte niet: ware ik geen Christen, ik gaf mooglyk evenwel, maar op eene geheel andere wys.

Dominé. Mooglyk [*hy glimlachte,*] meent gy, daar door iets by God te verdienen?

Ik. Iets door hoopen te verkrygen, meent gy zeker. Ik tragt niet naar het onmooglyke; dit kan des myn oogmerk niet zyn. Maar ik weet zeer zeker, *dat God den blymoedigen geever lief heeft,* en my ligt onbegrypelyk veel aan die liefde geleegen. Ik weet ook, *dat die in zegeningen zaait, ook in zegeningen maaijen zal;* en aan den zegen van mynen God is by my niets gelyk. — Of gy deeze denkwys nu bekrompen noemt; dat is my taamlyk onverschillig. Gelieft Dominé nu de vruchten uit den boom, de werken uit het geloof te kennen, dat is voor hem; ik hou my aan het Euangelie, ik leer den boom kennen uit zyne vruchten, en het geloof uit de werken.

Dominé. Waardige Vrouw, laaten wy niet disputeeren. Myn temperament, myn yver voor God en zyne Kerk zoude my mooglyk iets doen zeggen, strydig met den eerbied uwer jaaren schuldig, zonder u van nut te zyn.

Ik. Ach, myn goede Man, gy hebt volle vryheid, om my alles te zeggen, wat een beschaafd Man zeggen mag tegen eene Vrouw van myne jaaren: de vrugt des geestes is immers alle goedheid?

Dominé. Zeldzaame Vrouw! ik bemin, ik eerbiedig u! ô dat gy van de onzen waart: welk een licht zoud gy voor de Kerk zyn!

Ik. Heeft de Kerk geene lichten genoeg? — Wat was nu eigenlyk het oogmerk van uw bezoek?

Dominé. Ik kom u vraagen om eene Liefdegift voor een arm ongelukkig Huisgezin. Ik ben daar by eene onzer Vriendinnen geweest; zy heeft roem by Gods Volk, maar zy heeft uit haaren Natuurstaat eene groote gehechtheid aan haare schatten overgehouden: daar klaagt zy zelf over, en daar sukkelde zy jaaren lang aan.

Ik. Ja, *Dominé*, wat zegt het Vaersje:

Het werk van Priesters en Léviën
Is leeren, is vermaanen;
Maar aan den armen hulp te biên,
Is 't werk der Armiaanen.

Nu, elk heeft zyne zwakheden; mag ik weeten, waar dat Huisgezin zich bevindt? Ik zal er zorg voor draagen.

Dominé. Mag ik uw Aelmoesenier zyn?

Ik. Dit zyt gy reeds, door my ongelukkigen aantewyzen. Bezoek

my veelmaal met dat oogmerk, dan zult gy my altoos t'huis vinden, en altoos wel gehumeurd.

Dominé. Goede God, waarom zyn de kinderen deezer eeuwe niet alleen wyzer, maar ook milddaadiger dan de kinderen des lichts?

Ik. Moest ik hooren, wat gy daar zeide, Dominé? Dan vraag ik u, of deeze stelling wel zo vast is, als gy u verbeeldt? God is liefde, en die Hem liefhebben, bewaaren zyne geboden. Waarom houden wy ons niet aan de proef? Zy kan ons niet misleiden.

Dominé. Lieve Vriendinne, al geloof ik, dat onze Kerk het Israël Gods is, zo meen ik nu echter, dat Jezus, indien hy thans op de aarde verscheen, ook van u zoude zeggen: *ik heb in Israël zulk een groot geloof niet gevonden;* en mogelyk wel tegen my! [*De eerlyke Man was aangedaan: zyne oogen waren vogtig: ik zeide ook, dat hy by my voor een oprecht Man te boek stond.*]

Toen zeide zyn Eerwaarde my, waar en in welke omstandigheden die arme Familie was. Hy was zo bewoogen, dat ik overtuigd ben, dat de Natuur hem niet tot een Ketterdooder bestemd had. Vervolgens sprak hy over uwen Broeder; en verhaalde my, wat er aan het huis van Mevrouw van Oldenburg was voorgevallen; van den Brief, die daar was voorgeleezen. „Maar, zeide hy, het „komt my toch voor, dat de Jongeling zich niet zo schuldig kent, „als hy waarlyk is."

Ik. Zou dit ook daar van daan komen, dat gy, Dominé, hem voor schuldiger houdt, dan hy is?

Dominé. Het geen wy van hem weeten, maakt hem al zeer schuldig, Mejuffrouw.

Ik. Weeten; is wat sterk uitgedrukt; zoude gissen, veronderstellen, gehoord hebben, niet al zo goed gezegt zyn, Dominé?

Dominé. Zyn Duël is genoeg bekend.

Ik. Ja, dat hy verweerender wys trok, getergd zynde.

Dominé. Maar nu zyne Historie met Juffrouw Roulin?

Ik. Die is duister! Zo duister, dat haat en ligtgeloovigheid alleen in staat zyn, om het kwaade te denken, en liefde, om het beste te hoopen.

Dominé. Liefde en haat benevelen beiden ons oordeel.

Ik. De eerste ontëert echter den Mensch niet.

Dominé. Is het echter niet onvergeeflyk, dat hy zelf aan zyne Moeder niet schryft, waar hy is? Ziet hy niet, hoe veel droefheid haar dit *moet* veroorzaaken: wat mag daar toch de reden van zyn?

Ik. Dewyl gy zelf, Dominé, nog naar de reden daar van zoekt, behoort dit niet tot zyne bezwaaring te worden ingebragt. Ik weet, dat de liefde altoos het ergste ducht voor het beminde; ik weet, dat onzeekerheid nopens den staat van iemand, dien wy liefhebben, pynelyk is; maar met een is my bekend hoe er in die onzeekerheid nog altoos eene scheemering van hoop blikkert; nog eenige kalme oogenblikken overblyven, die vernield en uitgebluscht worden door de verzeekering van iemands geheelen ondergang. Behalven dit, heeft de ondervinding my in myne jeugd geleerd, dat een Bericht uit een afgeleegen Gewes, noopens den waaren toestand van iemand, dien wy teder beminnen, die naare onzeekerheid niet weg neemt, maar veel meer vergroot. Hoe jaagt ons onrustig hart van den eenen tot den anderen postdag! En weeten wy,

dat, by voorbeeld, de Vriendin van ons hart krank ligt, dan is onze eigen wooning ons wel eens te benaauwd.

Dominé. Waarde Juffrouw de Vry, al wat gy daar zegt, weet ik by ondervinding: onze denkbeelden zyn veel lydelyker dan ons hart; ik ben geen bloot aanschouwer geweest op het tooneel der beste en sterkste geneegenheden.

Ik. Wel nu, Dominé, kan een Jongeling, als Leevend, niet uit zulke overwegingen, vooräl, indien hy niet gelukkig is, zyn verblyfplaats verbergen?

Dominé. 't Kan zyn. Maar nu zyne vriendschap met een zeer ondeugend Atheïst? Zyne tegenkantingen tegen den Christelyken Godsdienst?

Ik. Hier zou wel een breedvoerig antwoord passen. Gy begaat hier weder eenen misslag, Dominé, die u wat eigen schynt: gy stelt, het geen gy moest bewyzen. Willen wy liever daar afstappen? Wy zullen mooglyk wel eens geleegenheid hebben, om op beide deeze stukken den Heer Leevend te hooren. Ik voor my hebbe nooit iets van hem gehoord, dat my kan weerhouden, om hem voor een Christen aantezien.

Heftig. Dien naam kan ik hem niet geeven.

Ik vond best daar niet verder in te treeden; gy weet, kind, het disputeeren is niet van myn smaak; en wat nut kan myn gepraat doen by een Man, die zo wel overtuigd is van *zyne* waarheid, als ik van de *myne?*

Ik heb een zeer aangenaamen en nog al stichtelyken avond met hem doorgebragt: het was agt uuren voor ik het wist. Tot uwe onderrichting, kind, het arme Huisgezin woont in de Blindemansgang op een Vliering. Wilt gy vreugd koopen, nu weet gy, waar gy te regt kunt komen; en wees gegroet van

Uwe Vriendin,
C. DE VRY.

EEN-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

MEJUFFROUW CHRISTINA HELDER AAN MEJUFFROUW JACOBA VELDENAAR.

Tederbeminde Vriendin!

Hoe verkeerd dagt ik, toen ik geloofde, dat ik iets van dien dierbaaren schat van vriendelyke aandoeningen voor u zoude moeten missen, indien ik myn hart meer der Rede onderwierp! De ondervinding leert my het tegendeel. Myne geneegenheid voor u is onuitdruklyk groot; ook, nu ik Mevrouw Everards teder bemin, en met een byzonder welgevallen aan de vriendschap, die Mevrouw Ryzig voor my heeft, denk. Gy, myne liefde, gy blyft de uitverkoorene – éénige. Alles moet gy weeten, wat ik denk, wensch, vrees, hoop, voel, geniet, of Chrisje Helder heeft geene vreede met zich zelf. Dat ongemakkelyke, 't welk ik dan ondervind, laat zich niet beschryven.

Daar nu myne vriendschap voor u geduurig toeneemt, en met háár personeel behagen en achting vermeerderen, kan het immers

niet anders zyn, of myn hart moet, als ik voor eenige maanden u vaarwel zeg, op eene zeer sterke en leevendige wys smarten gevoelen, die my te dierbaar zyn, om ze te willen missen. Wat is nu evenwel de reden, dat ik nog nooit met meer schynbaare bedaartheid u vaarwel zeide? Ik stond daar zelf versteld van. Ik onderzogt myn hart. Het was niets dan vriendschap voor u. Nooit gloeide het zo zeer door de zuiverste achting, geleenigd door de tederste geneegenheid. Moet ik dan de oorzaak zoeken in myn verbeterd verstand? In eene meer gesterkte rede? Waarom niet? Uw voorbeeld, wat vermag uw voorbeeld niet by haar, die zo overtuigd is van uwe zeedelyke meerderheid! En myne onvergelykelyke Moeder handelt zo opwekkend: handelt, zeg ik, want zy spreekt nooit veel van grondregels, als zy geleegenheid heeft, om daadelyk te toonen, dat zy die pligten betracht, waar over veelen alleen praaten.

Is het gebrek aan moed, is het wantrouwen, die my beletten, der beminlyke zoetaartige Mevrouw Everards iets het minste mede-tedeelen, van die fyne keurige gewaarwordingen, die myn hart, ô zo heel graag, voor onzen lieven Willem zoude wenschen te gevoelen? Gy kent haar! Is het mooglyk? Welk eene zagtheid in haar gelaat! Hoe veel van dat mede afdryvende mollige in haare oogen! Vreest men berispingen, als men haar aanziet? Men denkt er zelf niet eens aan. Hoe is dat dan? Ach, Coosje, me dunkt, ik zie het reeds duidelyk; — om dat men maar ééne uitverkorene Vriendin hebben kan. Al, wat daar *by* komt, zoude men ook *kunnen* missen. Laat ik my wel uitdrukken; ik meen dan, wanneer men eens de Vriendin van ons hart gevonden heeft. Eene Vriendin, welke ons verstand hoogacht, onze deugd eerbiedigt; die ons hart vervult. Hier over kan volstrekt geene andre oordeelen: wy zelf kunnen 't niet, voor de ondervinding ons toont, *wie* eigenlyk *onze* Vriendin is. Had ik myne dierbaare Veldenaar niet gevonden; had ik Mevrouw Everards leeren kennen, dan zou zy zeker, immers indien zy dan zo veel prys op myn hart gestelt had, myne byzonderste Vriendin geworden zyn: maar nooit zoude ik voor haar hebben kunnen worden, dat ik voor u ben. Laat ik openhartig spreeken! Ik ben zo wél overtuigd van uwe liefde voor, als van uwe meerderheid boven my: men is grootsch tot in de vriendschap toe: en wat is er op te zeggen? Bemind te worden van haar, die men waarlyk eerbiedigt; hoe overtuigt dit ons van onze eige waarde! „zeker, Chrisje, zeg „ik dan, gy moet nog al een goed Meisje zyn, want Juffrouw Vel„denaar bemint u; zy heeft u noodig tot haar geluk; en de Vriendin „te zyn van Juffrouw Veldenaar..." Maar genoeg; ik weet dat ik my zelf toch niet voldoen kan, als het er op aankomt, om myne gedagten over u te zeggen.

Neen, lieve, ook met Mevrouw Everards spreek ik niet dan in 't algemeen over Leevend: zy bemint hem echter eenzydig: ik zie, wat zy wenscht. Ik kan maar alleen aan myne Coosje alle de kloppingen van myn hart toebetrouwen: het zyn nu zwakheden van myn hart; en die laaten zo geene confidence toe, ook als men weet, dat zy *niet* verôordeeld zullen worden. De bekentenis op zich zelf kost zo veel; en is zy thans niet noodeloos?

Men spreekt onder de snaaken van beroep veel van *Vrouwlyke confidentien*. Ik sta toe, dat zwakke karakters groote Babbelaarsters

zyn. Zy denken, noch voelen, dan flaauwtjes en oppervlakkig; het raadzel is opgelost! – Myn waarde Vader, die, zo als gy weet, zeer vast overtuigd is, dat men by de Vrouwen zo wel het meest gezond Menschen verstand, als ongekende deugden vindt, zeide meermaal, dat hy veel meer Babbelaars dan Snapsters ontmoet, en overäl ontmoet heeft. Hy, dit begrypt gy, bepaalt zich in den kring van hun, die men *fatzoenlyke Lieden* noemt. Ik vroeg hem eens naar de reden daar van. Hy stelde die reden: „in het natuurlyk „fynder, en keuriger gevoel, gezonder oordeel, dat hy der Vrouwen „toeschryft. Een Vrouw, zeide hy, heeft altoos smaak; dat vermogen „is in haar zo teder en zo wis, als het vermogen, dat wy in de „Byën bewonderen, als zy het voor ons onbemerkbaar onderscheid „der heilzaame en schadelyke kruiden onderscheiden. Zy zien zo „rasch het wanstallige; en naar maate zy zelf Zeedelyke Musikanten „zyn, wordt haar gehoor te rasscher gekwetst door de Dissonanten „der dwaasheid." Niemand is, geloof ik, af keeriger van veel praaten, dan Mama: ik meen van praaten zonder onderwerp, zonder vernuft, leiding, of oogmerk. Ik hoorde eens, dat een Engelschman alleen drinkt om te drinken; maar een Franschman drinkt nooit, dan ter verkryging en uitbreiding van nog meer blydschap, dan er in zyn gelukkig temperament ligt ingewikkeld. Maak, zo gy wilt, nu zelf de toepassing.

Bekyf my niet; maar ik kan in onze Gezelschappen naauwlyks het discours leevendig helpen houden. Met u heb ik altoos tyd te kort; met myne Mama, met Mevrouw Everards spreek ik veel: is het des *al* myn schuld? Wat zouden gy en ik toch met zulke Poppen uitvoeren, indien er geene kaarten waren? Laat men my, in vredes naam, trotsch, eigenzinnig noemen; ik weet er niets mede aantevangen. In mynen kring zyn wel geene Kwaadspreeksters van professie, want de oudste van ons Salet is geen vyf- entwintig jaar, en zulke Weezens moet men zeker onder ouder Dames zoeken; dat verstaat zich: wy zyn nog te wél van onze schoonheid enz., verzeekerd, om aandagt te kunnen hebben op andren. Maar myne Salet-Vriendinnen zyn zo volkomen onbereekend tot iets, wat ook, dat in zich zelf niet zo slegt, zo nietig is als de hedendaagsche modes zelf. Zou men dit, gelyk myn Vader zegt: „moeten dankweeten aan dien geest van beuzelagtigheid, welke „der Sexe, (zo loos zyn veele Mannen!) als eene bevalligheid wordt „aangereekend?" Hoe veelen, indien zy opgevoed waren, zo als gy en ik, zouden het beste en liefste gezelschap voor ons, en voor elkander zyn! Is het La Bruyere niet, die zegt: „wie verbiedt der „Vrouwen, een welgeschreeven boek intezien? Is het des de schuld „der Mannen, dat zy onweetend zyn?" Niemand, een enkel knorrig onweetend Man of Vader uitgezonderd, verbiedt dit eigenlyk; in zo verre heeft de genoemde Schryver gelyk: maar, indien alle Vaders den uwen en den mynen geleeken, dan zouden zy, zo wel aan hunne Meisjes, als aan hunne Jongens, die *geschiktheid* geeven, welke er vereischt wordt, om een welgeschreeven boek met vermaak en nut intezien, – te *kunnen* inzien. Men voedt alle Meisjes doorgaans op naar één plan, en tot één oogmerk. De fatsoenlyke opvoeding bedoelt alleen haare versiering. Zy moeten aartig, geestig, welleevend zyn. Zy zyn het op haare wyze ook, maar zy moesten

iets meer zyn: zy zyn het niet — waar is de oorzaak? Is het des niet wel deeglyk de schuld van hun, die het lot der Meisjes bestemmen? Indien ook myne Mama meer achting getoond had voor mynen Dansmeester, dan voor myne Gouvernante; zoude ik dan niet hebben begreepen, dat iemand, die my leerde danssen, een veel nuttiger Man was, dan myne Gouvernante eene Vrouw? Gevolglyk, dat my eene goede houding te geeven, iet veel gewigtiger moest zyn, dan myn verstand en hart te geleiden, te verbeeteren? Maar nu men my geleerd heeft: „dat eene Gouvernante, zo als „myne Mama wist uit te vinden, verder spreek ik niet, een veel „nuttiger, des ook waardiger Lid der Maatschappy was, dan een „Man, die my leerde danssen, ja zelf dan die andre Man, die my „leerde zingen!"..... Ik was ook opmerkzaam daar op, dat geen deezer Menschen immer by ons aan tafel zaten, en myne Ouders Mejuffrouw B*** als haare Vriendin behandelden.

Ik kan, ziet gy, weer niet uitscheiden, als ik voor u de pen opneem? Ik heb nog niet gedaan; en zonder my zelf te vleijen, ben ik overtuigd, dat myne Coosje zo gaarn iets van my leest, als ik iets aan haar zó schryf, als het my invalt: „Dat moet toch, (zou „de vrolyke Mevrouw Ryzig zeggen,) dat moet al een gansch Kerel „geweest zyn, die het Briefschryven heeft uitgevonden." Zy heeft gelyk! Men verhaalt, dat de Schilderkunst een Kind der liefde is: 't kan zyn; maar wie, dan eene tedere Vriendin, kon het schryven van Brieven uitvinden? Dat verrukkelyk middel, waar door men, op den versten afstand, malkander de innigste beroeringen onzer zielen, de geheimste aandoeningen onzer harten, de fynste gedagten van onzen geest, zo volkomen kan mededeelen, dat er niets omtrent te wenschen is? Zeker aartig Man zeide eens: „dat de „Brieven, in dien toon geschreeven, de zielen nog veel naauwer verëenigen, dan — de kusch der zedige liefde."

Men praat veel van Pedanten, van Pedante Vrouwen; gaarn beken ik, dat eene Pedante nog veel ongevalliger is dan een Modepop; maar men vindt voor ééne Pedante wel twintig beuzelaarsters. De zucht om te behagen, is denklyk een kragtig gif tegen de Pedanterie. Men vindt dat gebrek meest altoos in Lieden, die, zo als wy dat noemen, *geen waereld hebben;* of by zeer kleine verstanden, die onbegryplyk veel lectuur bezitten. Willem wist zeker zo veel als Pauw; maar Willem had te veel verstand, zo al niet te *veel waereld,* om niet te zien, hoe veel er te weeten was, en hoe weinig hy nog wist. Hy wilde zich niet doen gelden: daar dagt hy niet eens aan. Maar men zag zo altoos, dat Helder zyne kundigheden op zyn Boekenkamer had opgedaan. Hy scheen zo te meenen, dat hy alleen in het geheim van zo veele fraaije dingen was; en hy spaarde geen brood voor zyne Vrienden. Willem was de jonge Gunsteling van den smaak; Pauw de Geheimschryver der – Geleerdheid. Helder sprak altoos met *kunsttermen,* en was onverstaanbaar: Willem *praatte,* en men geloofde, *des Mondes* van Fontenelle te leezen. De eerste was beneden, de tweede boven zyne kundigheden. Mama heeft meermaal aangemerkt, dat deeze beide Vrienden één voortreflyk karakter uitmaakten. Willem musiceerde, schilderde, speelde met het raket. Zyn Vriend dagt, reekende, en *schaakte,* voor – uitspanning! Met my zelf damde

Leevend niet dan: *wie eerst uit:* ook als zyne grappige invallen het spel al niet verbruiden, en de dammen in vreede gelaaten wierden, was hy een ellendig speeler. Maar genoeg; gy kent beiden.

Dikwyls heb ik myne Mama hooren zeggen, als er gesprooken wierd van de kragt der gewoonte: dat hy, wiens geest dikwyls bezig is en blyft omtrent Beuzelingen, wel dra geheel onbekwaam wordt ter uitvoering van iets, wat ook, waar toe aandagt vereischt wordt. Het is des wel een goed en gegrond zeggen: „de gewoonte „is de tweede natuur." Voorbeeld en herhaaling; hoe nuttig, hoe schadelyk! „Wie, voegde zy er by, wie Chrisje, zou eene Oud-Hol„landsche Moeder, en eene wellustige Grieksche Vrouw, kunnen „houden voor Weezens, die oorspronkelyk de zelfden zyn; indien „hy niet in 't oog houdt, wat voorbeeld en herhaaling kunnen „uitwerken?" — Waar zoude deeze bedenking my heen leiden?

Zo dat ik maar zeggen wil, zegt de goede Blankaart, dat ik minder dan ooit smaak vind in myne Gezelschappen; u overäl mis, en niets voor u in de plaats krygen kan. Nu nog wat over den waarden Renting. Gy weet, wat hy my geschreeven, en wat ik geäntwoord heb? Wel nu, hy ontfing my, voor een Vriend, zo als hy my beloofde slegts voortaan te willen zyn, met wat veele en leevendige verrukkingen. Dit smart my; ik zie er zo duidelyk uit, hoe oprecht en teder hy my bemint; en zou my dit niet bedroeven, daar ik zyne waarde ken, en onbekwaam ben, om hem anders dan als een Vriend te beschouwen? Gy kent my; gy weet, hoe ik denk.

Nooit, myne Vriendin, zal ik myne neiging involgen voor iemand, die my kan doen bloozen over die neiging: ja, ik zou Leevend beminnen, indien myne rede daar in stemde, en myne deugd er in berustte: maar het Vaderlyk gezag zal zich niet behoeven te plaatzen tusschen — laat ik liever zeggen, zal niet behoeven gebruikt te worden tegen myne verkeerdheid. Ik ben niet verliefd, want ik denk dóór, en om geen duizend Willemen zou ik het *billyk* ongenoegen van mynen Vader willen draagen. *Billyk* ongenoegen, verstaat gy dit, lieve? Maar ik geloof niets van hem, dan 't geen goed is; en zyne dwaasheden? Wel, die betreur ik zo zeer als myne eigene! Laat het my blyken, dat hy schuldig is, dat hy slegte gevoelens heeft, en ik geef hem op, *ook al verbeeterde hy zich;* ik moet geen Man hebben, die eene Lotje Roulin kon debaucheeren, en van verdriet laaten sterven: want zo hiet het immers? Myn Vader zelf slaat geloof aan zulk een *lastertaal.*

De volgende Fabel komt my geduurig in gedagten:

Ma commere, écoutez une grande nouvelle,
Disoit Margot la Pie, arrêtant l'Hirondelle:
Oh! c'est admirable, plaisant!
Cet Aigle que l'on prône tant...
Eh! bien?... En regardant l'astre de la lumière,
Hier, il a louché: quelqu' un a sçu' le voir:
C'est le Hibou, pour ne rien taire.
Mais quand l'a-t-il vu, ma commere?
La Nuit, sans doute? Adieu — bon soir.

Ik beken, dat ik weinig fraaijer en toepasselyker Fabels ken. Wisten wy maar, waar Leevend is! Mama spreekt niet van hem: zyn naam wordt niet genoemd. — Het is, of gy my iets van uwe gerustheid hebt medegedeeld.

Mooglyk zal men my niet verstaan, als ik zeg, dat in die zelfde onzeekerheid, die my lastig valt, nog iets gerustst̃ellends is: maar dit ondervind ik echter. Alle de kragten van onzen geest zyn bepaald, zyn eindig. Ik heb my zo moede, zo afgedagt, over: *waar is hy*, dat ik al eens uitrusten moet, al was het dan ook in de onzeekerheid. Ik zie ook, dunkt my, dat Mama hem niet veroordeelt; en indien myn Vader my niet zo gaarn met den Heer Renting gelukkig zag, hy zoude zo streng niet oordeelen over iemand, dien hy niet genoeg kent uit gebrekkige, boosaartige en elkander omstootende berichten.

Myne Mama is reeds vroeg in den morgen uitgereeden, naar onze lieve Vriendin Everards. Ik was, en het is nu avond, den geheelen namiddag alleen. Daar komt Renting, zie ik; ik leg de pen neer: hy verdient wel, dat ik altoos voor hem t'huis ben.

Blyde tyding! Onze lieve Vriendin is gelukkig Moeder van een Meisje. Everards wilde my deeze aangenaame tyding zelf overbrengen. Hy kwam met verhaaste schreeden den gang door, de zaal op. Hy zag Renting. Bleek, stamelend viel hy hem om den hals. *Wensch my geluk, myn Vriend,* (zeide hy,) *alles is gezeegend! alles is wel; en ik ben Vader van een gezond welgeschapen Kind.* Renting sloot hem in zyne armen. Ach, Coosje, nooit was ik zo getroffen door een group van Vrienden! Renting zeide niets; hy zag Everards ernstig aan, en bragt deszelfs hand op zyn hart; als of hy zeggen wilde, gy kent dat hart, behoef ik te zeggen, hoe het deelt in uw geluk? Everards is zich zelf niet van blydschap: hy is boven zyn natuurlyk peil opgetrokken. Hy ziet er zo moede, zo verstrooid uit; hy bemint zyne Vrouw met de jeugdige drift van den Minnaar; en die Vrouw is thans Moeder! Eindlyk begon hy te schreijen: zo veel geluk kon zyn hart niet draagen. Hy snikte, mag ik zeggen; dronk een glas water, en ylde vliegend het huis uit. Renting was niet opgeruimd; my dagt, dat hy duistere gedagten had. Ik toonde, dat ik te veel belang in hem name, om niet te onderzoeken, waar over hy peinsde. Had ik het niet gevraagd! *Lieve Chrisje,* (zeide hy,) *zo gelukkig als Everards is, zoud gy my hebben kunnen maaken.* Ik leide het discours behendig op iets anders; maar dagt, dat het nu niet zeer beleefd zyn zoude, over den inhoud van zynen Brief te spreeken. Ik ging naar myn Clavier, om een Airtje, dat hy my graag hoort speelen, te executeeren. De Knegt kwam binnen, en zeide, dat er een Heer was, die my verzogt te spreeken. En wie dan de Heer Ryzig was in de zydkamer? Hy kwam van Everards, had Mama gesprooken, en gaf my eenen Brief van zyne Vrouw. Het is een behaaglyk Man, groot, welgemaakt, wat staatig in 't voorkomen; zeer wel, doch eenvoudig gekleed; nog iets meer, immers iets anders, dan een Koopman. Hy zal hier eenige dagen vertoeven, en morgen middag met ons familiair eeten. Renting had heel veel zin aan hem. Everards kan, dunk my, niet beter getrouwd zyn dan hy. Hy spreekt met achting en liefde van zyne Vrouw, die, zeide hy, veel

geduld met hem moet hebben, om dat hy geen Man van de Mode is.
Duizend groetenissen van ons allen aan u, en waarde Familie: ik verlang naar eenen Brief van myne Coosje, geschreeven aan haare

C. HELDER.

TWEE-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

MEVROUW ALIDA RYZIG AAN MEJUFFROUW CHRISTINA HELDER.

Heele Lieve!

Zo noemt myn Broêr altoos alle zoete Meisjes. Ja, kind, hy had lieven, en heele lieven; en ik twyfel niet, of, wanneer hy aan u schreef, hy zou, durfde hy, u zo noemen. Laat my, om dat ik zyne Zuster ben, dan die vryheid behouden. Ik vlei my, dat dit wel gaan zal; want gy doet my de eere aan, van my zeer familiair te behandelen; gy verwaarloost zelf het ceremonieuse zo zeer, dat gy op mynen laatsten nog niets hebt geäntwoord. Dit smaakt my; want als men zo styf beleefd is, van, even of men Rakette, juist elken Brief *cito* weder te kaatzen, dan zou ik onmooglyk u heele lieve noemen kunnen, trouwens niemand; want zo als het spreekwoord luid: *een goed verstaander heeft maar een half woord noodig.* Er is, dunkt my, eene beleefdheid, die verneedert, en eene familiariteit, die ons de grootste eer aandoet. Nu, dat overgeslagen: ik schryf deezen, om te dienen voor een Vrygeleide- en Recommandatie-Brief, ten behoeven van zeeker Man, daar ik zo min of meer mede bekend ben.

Ik weet wel, Chrisje lief, *dat goede waar zich zelf pryst;* maar ik weet ook, *onbekend maakt onbemind;* en het kan u onmooglyk groote gedagten van zynen smaak geeven, dat hy my tot zyne dierbaare Echtgenoote, uit een paar duizend mooije, lieve, zoete Amsterdamsche Moden-Poppetjes, gekoozen heeft, om met my *te leiden, een leven vol van eerbaarheid en waare Godzaligheid.* Denk ter zyner verschooning, dat ik hem was opgelegd, en dat het niet edelmoedig zoude zyn, hem nu nog iets te verwyten, daar al zo veel gras over gegroeid is. Wat ben ik spreekwoordig, niet waar? Dat gaat wel weer over.

Wel, wat zegt gy nu van *myn Man?* Maakt hy geen fraai contrast met onze allerliefste Heertjes *du Ton?* Hy is noch een Hikman, noch een Lord G***, en dit wel zeer gelukkig om mynent wil; hy is een hupsch Man, zo als de Mannen dan vallen; en zo redelyk, dat eene Malloot er zich over bedroeven zoude. 't Is waar, ik mag, ik kan het niet ontkennen, hy is een Amsterdamsch Koopman; maar hy is echter niet zo dom als een trapgans, wanneer hy niet van Negotie praat; neen, hy is nog al wat anders gemodificeerd. Moogelyk denkt hy, dat er in 't ander leven noch Beurs, noch Postdag is, noch Assurantien, of Rederyen zyn; en dat hy daarom, wil hy dan ook wat omhanden hebben, niet beter doen kan, dan zich zo wat kundigheden en geschiktheden te bezorgen, die daar schoon te passe zullen komen. Mooglyk, zeg ik; want, tusschen ons, Chrisje, hy heeft dan heele slegte sentimenten over

zulke onderwerpen; zo men ten minsten den Eerwaardigen Heer Heftig mag gelooven; en of hy wel meer krediet voor Monsieur Satan heeft, dan voor een armen Gaskonjer, daar aan twyfel ik ook vry wat. Met één woord, hy is in zyn soort origineel; trouwens, gy zult het wel uitvinden. Ik beveele hem aan uw doorziend oog.

Van onzen besten Maat weet ik niets byzonders; maar ik ben volmaakt gerust, dat hy het wél heeft, en het wél maakt. Als hy weerkomt, zal ik hem betaalen voor de ongerustheid, die hy my heeft aangedaan; indien gy my gelieft te helpen. Ik zal hem op zyn stoel vast binden, en gy zult hem by u roepen — bedenk eens wat ysselykers, zo gy kunt! Ik hoop, dat myne Vriendin dit zal kunnen leezen zonder schadelyke hartkloppingen...... Myn kleine Jongen is, zo al niet een Kind des Duivels, echter de waardige Zoon van een paar Menschen vol gebreeken; die lastige knaap doet my de pen neêr smyten: — eerst echter deezen geteekend, en gezeegeld.

A. R.

Uwe Tante de Vry laat u vriendelyk groeten; zy las deezen met dat leevendig vermaak, 't welk haare jaaren niet zeer eigen is.

DRIE-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

DE HEER ABRAHAM RYZIG AAN MEVROUW ALIDA RYZIG.

Myne lieve Vrouw!

By daag heb ik geen tyd; ik zal er des eens een gedeelte van den nagt aan geeven, want ik heb u magtig veel te schryven, en dat alles van Persoonen, in wie gy belangt neemt. Evenwel, voor ik my met iemand bemoei, voor ik u zelf eene boodschap van uwe arme Chrisje, ja zelf van uwe Vriendin Everards overbreng, moet ik my nog eenige oogenblikken met u ophouden. Wel, Daatje, weet ik dan niet, dat geen gezelschap u zo aangenaam is, dan dat van uwen *goeden* Man? En dat ik my met het uwe byzonder wel vergenoegd houde, weet gy by ondervinding, *helaas!* Ik hang u juist wel den geheelen dag niet aan den arm; ik zit niet naast u aan tafel geplakt; ik noem u nooit Meestresse van myn lot, Goddelyk Wyfje; ik vertel u nooit, dat ik zo gelukkig ben, dat ik moet vreezen, of het wel lang zal duuren; dit is alles de fyne waarheid; maar je weet, lief, ik ben maar een Burger-Man, die zelf tegen zyne Vrouw geen komplimenten maakt. En gy, olyke schelm, weet maar te wel, dat ik u met myn geheel hart bemin; ja, zo ik niet wist, hoe ik met u leeven moest, regt gek met u zoude zyn; vooräl zedert gy eene voorbeeldige Moeder zyt, omtrent dien lieven dikken Jongen, die zyn Vader reeds veele slaapelooze nagten gekost heeft. Kusch hem voor my.

„Waartoe, vraagt myn zagtzinnig Vrouwtje; waartoe, Ryzig, „deeze langwerpige inleiding? Zeg maar, of gy wel te Rotterdam „gekomen zyt, waar gy zyt, of gy wel zyt, en of gy spoedig t'huis „komt." Wel nu, alles is wel; en ik kom spoedig t'huis, maar kan

het nog op geen dag of vier bepaalen. „Daar! dat is weer dat „oude geplaag, en dat om den tuil houden: ik dagt, dat je al op „reis waart, om t'huis te komen, en nu — kun je — het nog — „niet op een dag of — vier — bepaalen. Nu, 't scheelt my niet, blyf „uit; ach ja, al zo als gy 't goedvind. Ik ga ook uit. Mooglyk „kom ik wel te Rotterdam by Everards; en als de kleine Jan, (die „ik, weet gy, overäl meê sjouw,) nu verkouwd wordt, dan is 't „uw schuld — allemaal uw schuld. Maar neen, ik bedenk my! dat „doe ik niet: gy Sinjeur, zoud u eens moeten gaan inbeelden, dat „ik u naliep, en dat zou myn kroon te na zyn! Weet gy wat, „Bram? Ik ga naar Tante Martha, en zal myn kleinen Knol, buiten „op de toegevrozen sloot, agter de Heerlykheid Zeemans-rust, „braaf in een Yssleetje ryden." Goed, myne beste! alles wat gy omtrent onzen Zoon doet, kan my niet dan aangenaam zyn.

Nu, ik blyf geen uur langer uit dan noodig is; en echter kan ik u niet zeggen, wanneer ik kom. — Ik logeer in het Logement het Zwynshoofd . . . . . . „Niet by Everards?" . . . . . . Daar is wel wat anders te doen. „En wat toch?" Wel, uwe Vriendin heeft haaren Man Vader gemaakt, van een allerliefst Meisje; een Vrysterje voor Jan, zoud gy zeggen, indien gy niet zo zeer tegen het Huwlyk rebelleerde. Laat ik u nu ordentelyk verhaalen, wat ik te zeggen heb.

Te Rotterdam koomende, ging ik ten eersten naar het huis van onzen Vriend. En daar hoorde ik, dat Mevrouw, geen uur te voren, verlost was. Ik liet my aandienen. Mevrouw Helder ontfing my in de zydkamer. Everards was uitgevlogen, om zelf dit aangenaam nieuws aan haare Dogter te brengen. Ik nam deeze geleegenheid terstond waar, om aan deeze voortreffelyke Vrouw het Paket Brieven voor Willem ter hand te stellen. Zy verstond dit, zonder iets te laaten blyken. Ik zeide, dat ik aan de jonge Dame eenen Brief had van myne Vrouw, en verzogt de eer te mogen hebben, om haar myn compliment te gaan maaken. Terwyl wy nog spraken, kwam Everards in. Hy was zeer onthutst, zeer onpasselyk, dagt my. Ik was onbegrypelyk welkom, maar ik weigerde voor ditmaal daar te logeeren. Myn hart krimpt, als ik my de versufte, afgematte vreugd van deezen aandoenlyken Man voorstel. Indien zyne Vrouw gestorven ware, zou zyn teder Kind niet reeds Ouderloos zyn, en dat een Meisje! . . . . Niet meer van die gedagten. Zy treffen my te veel, om dat ik op de gevolgen peins. Zulk een fyn gevoel, dat byna aan de zwakheid eener tedre Vrouw grenst, is aftebidden! Het was de bron der rampen, immers naar ik het inzie, van onzen Willem, en zou ook een Everards ongelukkig hebben kunnen maaken. Hy zeide, dat hy zyne Vrouw berichten zoude, dat ik hier was. Ik verzogt, dat hy zulks tot den andren dag uitstelde. Mevrouw Helder vond dit ook zo best. — Na nog eenige minuuten met Mevrouw Helder gesprooken te hebben, ging ik naar Chrisje, en gaf haar uwen Brief. Ik, die niet heel gul ben met mooije naamen, noem haar eene schoonheid. Als men Chrisje ziet, zou men in een Poëtischen term kunnen zeggen: *de liefde, opgevoed door de wysheid.* De Heer Renting was by haar. Hy beviel my veel meer, dan my de Menschen doorgaans bevallen. Den Heer Helder

heb ik nog niet gezien: morgen middag eet ik daar aan huis. Slaap wel!

Nu neem ik de pen weder op; gister avond overviel my de slaap; zo dat, als gy myn Brief slaperig noemt, my dit niet kan doen verwonderd staan over uw ryk vernuft; spaar het des tot beter geleegenheid.

Het karakter van den Heer Helder heb ik gedeeltlyk uit zyn gelaat, houding en manieren, gedeeltlyk door den Heer Renting leeren kennen. Hy heeft veel en solide verstand, leest alles, wat wél geschreeven is; spreekt duidelyk, bedaard, kort. Hy is noch Musicus, noch Dichter, noch Wiskundige; maar hy is in staat, om over de talenten deezer Lieden te oordeelen, er door vervrolykt en geleerd te worden. De achting voor zyne uitmuntende Vrouw blinkt in alles door. Hy bemint Chrisje als een Vader, die niets nader ter harte gaat dan haar geluk. Een Nietsdoender, een Beuzelaar, een Petitmaitre weigert hy alle beleeftheid; maar voor een naarstig eerlyk Burger-Man zal hy altoos eenen Burgerlyken gemeenzaamen groet overhebben. Hy is wel actueel geen Koopman, maar hy zet echter 's jaarlyks groote sommen uit. Hy moet zeer ryk zyn, – Amsterdamsch ryk, zegt men hier, dit doet wat af.

Hoewel ik geloof, dat geen van Chrisjes ootmoedige Dienaars zo volkomen geschikt zyn, om haar's Vaders Schoonzoon te worden dan Renting, denk ik niet, dat dit zal gebeuren. Er is (ja, ja, denkt gy, dat ik ook niet zien kan, hoe de zaaken zitten?) er is te veel Zusterlyks, immers te veel van de Vriendin, in haare wys van verkeering met hem, om my daar aan te kunnen doen twyfelen. Hy bemint haar, zo zeer als zy verdient, en zal des geleegenheid hebben, om zich te doen kennen, als een Man, die in staat is, ook de tederste wenschen van zyn hart aan haar geluk op te offeren; indien een Man van zyne jaaren, driften en liefde, begunstigd met haare verkeering, en de goedkeuring haar's Vaders, hier toe in staat zyn kan: daar ik nog al vry wat aan twyfel; en gy ook, denk ik? De bespiegeling is wel mooi; maar de betrachting? Zou hy dit meester worden?

Mevrouw Helder is boven myne beschryving: ik had (en gy weet, nooit verkeerde ik dan met zeer goed soort van ordinaire Vrouwen,) ik had van zo eene waarlyk groote Vrouw geen denkbeeld. Haare denkwyze is zo schoon, zo eenvoudig, zo gevestigd; haare deugden zyn verhoogd tot Godsdienstige daaden! Haare strikte naauwgezetheid voor haar zelf is niet bewolkt door zwaarmoedige bedenkingen. Zy spreekt weinig, en nooit sententien; al wat zy zegt, is wáár, is overtuigend. Haar regel, zegt Renting, (die haar adoreert,) — is: *doe altoos goed, maar doe het op de beste wyze.* Verheeven boven de beuslaryen en zwakheden, niet der Vrouwen, maar ook der Mannen, wordt de stille rust van haaren geest niet zo geduurig bestormd; die gerustheid geeft aan haar gelaat, dat regelmaatig schoon is, eene waardigheid, die, was zy niet zeer toegeevend minzaam, ons zou te rug houden, om haar gemeenzaam aan te spreeken. Ik had de eere, om haar naar den Heer Everards te verzellen, en dus geleegenheid, om met haar over uw Broeder te spreeken. Zy is hem zo geneegen, dat (tusschen ons

gezegd, Vrouwtje,) niemand Chrisje hebben zal dan Willem, indien hy haar verdient te hebben, en het aan Mevrouw Helder staat. Zy schynt veel meer van zyne Historie te weeten dan wy; hier op gronde ik des te meer hoop voor Willem. Zy heeft my in vertrouwen gezegd, dat zy zeer byzondere reden had, om voor als nog over hem met myn Heer Helder niet te spreeken, en wendde toen het gesprek op een ander onderwerp. Ik nam by Chrisje eens hoogte. Zy zat in een vengsterbank, en noodde my om ook te zitten; want, of gy 't weet, ik heb op myne wys getoond, dat ik ook nog zo iets van de fatsoenlyke distance ken. Haar oog viel, by occasie dat ik op myn Orloge zag, op het Silhouette, dat in het Medaillion der ketting geplaatst is. *Is dat Mevrouw Ryzig niet, myn Heer? Ja, Mejuffrouw.* Zy bezag het zeer lang. *Is het wel getrokken? — Het kan niet accurater zyn; trouwens, de maaker daar van heeft ook de gaaf, om in kleinigheden zo uittemunten, of hy nooit iets gewigtigers ondernam.* – Zy wierd rood; en haare regterhand met de linker omvattende, zag zy zeer attent op de toppen van haare vingeren. De fraaije plaats uit Shakespear kwam my te binnen:

She never told her love;
But let concealment, like a worm i' th' oud,
Feed on her damask cheek: She pin'd in thought;
She sat like Patience *on a monument,*
Smiling at Grief.

Getrouw aan de schikking van Mevrouw Helder, sprak ik alleen zo veel over hem, als ik, om den schyn niet te hebben, dat ik zulks vermydde, spreeken moest. Onder alle Dames, my bekend, zoude ik niemand zo gaarn met Willem getrouwd zien. Wat zal het my spyten, zo dit niet gebeurt! Het is toch vreemd, Vrouwtje lief, dat wy niet allen met dezelfde oogen zien, wat voortreflyk is — immers niet, om te begeeren. Juffrouw Helder is schoon, jong, wel opgevoed; Enfin, Juffrouw Helder is al wat bekoort en doet achten; en echter, Daatje Ryzig zoude ik nu nog verkiezen, al had ik ook nog een kans op Chrisje te waagen. Wy, lieve Vrouwtje, zyn maar heerlyk met elkander vergenoegd, en zien zo, dat wy van éénen zedelyken rang zyn. Zy doet u teder groeten, was zeer vermaakt met uwen Brief; en hoopte u in persoon te zien, zo rasch hier toe geleegenheid ware. Mooglyk kryg ik een Brief mede.

Everards en zyne lieve Vrouw zyn zo gelukkig als een paar voor elkander bereekende jonge Menschen weezen kunnen; geheel anders gelukkig dan wy. Everards ziet zyn Kind met eene zagte verrukking, die niet dan zwygend schynt te kunnen genooten worden. Het is een zeer lief teer schelmpje: meer kan ik er niet van zeggen. De Kraamvrouw is zo voorspoedig, dat wy daar even kandeel in de kraam-kamer gedronken hebben. Zy verlangt zeer, om u te zien, en groet u duizendmaal. Zy bemint u hartlyk, en dat nu, nu zy Chrisje Helder heeft.

Het is my maar te vreemd, dat ik u niet zie; en zo ik wist, dat gy het niet tegen my zoud doen werken, zoude ik u bykans zeggen, dat ik al verlang, om u te omhelzen, en den kleinen Boy te zien.

Maar gy zyt zulk een hamers Wyf, dat ik niet weet, of ik hier niet maar de pen weer doorhaal. Nu, wy meenen het ook recht goed met elkander; niet, Beste? Onze weltevreedenheid neemt daaglyks toe. Lichaam of geest worden niet afgesleeten door sterke driften; wy zullen een stokoud Amsteldams paar Menschen worden, die mooglyk nog ons vierde geslagt beleeven: maak er staat op; daar leg ik het ook op aan. Hoe goed is het, dat myn Vrouwtje lief dit met my ook zo begrypt! Wel, het is een vry vast bewys, dat het ons hier niet magtig verdrieten moet; en dit is altoos voor getrouwde Lieden een goed teeken.

Mevrouw Helder heeft u lief, Daatje; wat is dat eene eer voor u; voor my! want of gy er tegen praat of niet, gy zyt toch de myne, en *Man en Vrouw is één,* zegt het spreekwoord. Mevrouw Helder is waarlyk zo zeer vermaakt met uw scherzend vernuft, als haare Dogter; hoewel haar talent daar, geloof ik, niet ligt. Mevrouw „Helder zeide by geleegenheid: „het is vreemd, dat men doorgaans „meent, dat denkende ernstige Menschen weinig geschikt zyn voor „die aartige leevendige vernuften, die, als zy vleijen noch hoonen, „zo ontschatbaar in de samenleeving zyn. Men zal ook by de „ondervinding zien, ging zy voort, dat peinsagtige Lieden, indien „zy wél denken, en welvaarend zyn, zeer zyn ingenoomen met „vrolyke geestige Menschen. Zy voldoen aan de behoefte, die wy „allen hebben – die van vermaakt te moeten worden. Hier komt „nog by, dat een aartige geestige zet, een comique gedagten, eene „vreemde aanmerking, wel eens eene waarheid dáár stelt, die men „anders niet, dan na veel blokkens, zoude uitgevonden hebben." — Jammer, lieve Vrouwtje, dat er zo weinig waar vernuft, als zuivere deugd en gezond oordeel, zo in de daaglyksche verkeering voorkomt.

Morgen, ten langsten overmorgen, vertrek ik naar den Haag. Gy weet, dat ik altoos de ruïneuse levenswys van onze Vrienden afkeurde; maar ik acht my echter niet ontslagen om, schoon zy mynen raad niet volgden, haar op de beste wys te dienen. Het plan is nu, om, als alles zal afbetaald zyn, de Hofplaats te verlaaten, en hun fraai Landgoed te gaan bewoonen. Als ik de zaak uit dit oogpunt beschouw, dan ben ik byna in den wil, om beiden te feliciteeren met het wel uitvallen hunner dwaasheid. Indien myn Vriend in myne manier dagt, zoude hy die onzichtbaare hand, die hem uit den draaikolk deezer waereld rukt, met eerbied volgen, en het beste gebruik maaken van alles, wat hy, zo in zyne bezittingen, als verstand en redelykheid, uit de groote schipbreuk gered heeft. Hy schynt echter zeer neerslagtig, en kan zich verwonderen, dat *zyne* Vrienden hem hebben opgeligt. *Zyne* Vrienden! Waarlyk, ik moet glimlachen! Kon men van *zyne* Vrienden wel iets anders wagten?

ô Welk een leven is het leven *du Ton!* Het vernedert den Mensch beneden de ongeachtste Leden der Maatschappy: het verwoest alle order, alle betaamlykheid: eene onäfgebrokene opvolging van grillige vermaaken en gezondheid verwoestende liefhebberyen, voltooit wel rasch den ondergang van Familien, die ons Vaderland zo veel nut konden aanbrengen, als tot roem verstrekken. Mevrouw Helder heeft min of meer kennis aan de Vrouw myns Vriends, en neemt een deugdzaam deel in die rampen, die zy zich zelfs veroorzaakt hebben.

Zy heeft myn plan goedgekeurd; ik hoop, dat het wel zal gelukken. Schryf my toch eens, stoute Meid; gy weet immers, hoe zeer gy hier door zult vergenoegen

Uw liefhebbenden Man,
A. RYZIG.

P.S. Kusch Jantje voor my. Daar brengt Juffrouw Helders eigen Knegt my eenen Brief voor u. Nu zal deeze wel in een hoek gegooid worden.

VIER-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

MEJUFFROUW CHRISTINA HELDER AAN MEVROUW ALIDA RYZIG.

Waarde, lieve Mevrouw Ryzig!

Hoe moet ik uwe aanmerkingen over myn niet schryven opneemen? Is het u ernst, of boert gy, wanneer gy zegt: „dat ik u „eere aandoe door u zo familiair te behandelen, en door dat ik uw „Brief nog niet beäntwoord heb?" Waarlyk, lieve Mevrouw Ryzig, zo gy in ernst spreekt, dan alleen doet gy my recht. Ik bemin u met hoogachting, en dat al noemde uw lieve Broeder my nooit zyne heele Lieve; (evenwel, dit doet er, tusschen ons gezegd, geen nadeel aan.) Over het woordje, *ceremonieuse*, nog iets, voor ik verder schryf. Myne lieve Moeder, die my bevolen heeft u met byzondere achting te groeten, heeft my geleerd, dat *beleeftheid* en *goede opvoeding* dikwyls voor het zelfde worden gehouden; doch dat zy zeer veel van elkander verschillen; zyn eigen vermaak en verkiezing op te offeren, aan het vermaak van een ander, denk ik, onder verbetering, — *beleeftheid*, maar dat met blymoedigheid en ongemaakt te doen, *welöpgevoedheid* te kunnen noemen. Het eerste is de vrugt van een goedaartig karakter; het laatste een eigenschap van gezond verstand, veröenigd met opmerking en oplettendheid. Een Boer kan gevolglyk beleefd, maar niet welöpgevoed zyn; een Man van de waereld zeer welöpgevoed weezen, ook al heeft hy noch goedaartigheid, noch gezond oordeel. Zou *Ceremonie* wel iets anders zyn, dan de *overdreevene goede opvoeding;* zo als Bygeloof overdreevene Godsdienstigheid? Zoude het, Mevrouw, niet wenschelyk zyn, dat men in het opvoeden van jonge Lieden meer acht gave op het geen wy nu door goede opvoeding verstaän? Gy, Mevrouw Ryzig, hebt de waereld langer en in meer verscheidenheid gezien dan ik; maar heb ik ongelyk, als ik meen, dat onze zogenaamde fatsoenlyke jonge Lieden zeer verkeerd handelen, als zy goede opvoeding verwarren, laat ik liever zeggen schandmerken, met den naam van Ceremonie en omslagtigheid? Hoe dikwyls bedient een looze knaap, of een dartel Meisje zich van dit zeggen: *ó geen Ceremonie; goed rond, goed Zeeuwsch.* Zult gy my voor eene der Gezusters Wysneuzen houden, als ik u zeg, dat eene onbetaamlyke achteloosheid in gesprekken en houdingen te dikwyls de plaats inruimt van waare welgemanierdheid en natuurlyke zedigheid? Liefde en Vriendschap brengen zeer eigenlyk zekere gemeenzaamheden voort, die men niet behoort te bedillen; maar dan

echter behoort de goede opvoeding den boventoon te houden; op dat de stille Muziek niet in het kwynende valle. Myn waarde Vader zeide eens tegen myn Broeer, by zekere geleegenheid: „groote „talenten maaken ons berucht, groote verdiensten geacht, groote „geleerdheid beroemd; maar eene goede opvoeding maakt ons „bemind by allen, met wien wy omgaan."

Heb ik nu uwe berisping niet te duchten, om dat ik over iets weezenlyker schryf dan het daaglyks nieuws? Dit is al myn schuld niet, want ik weet wél, dat ik geen vernuft genoeg heb, om eene beuzeling zo te verhaalen, dat zy u zoude diverteeren.

Wel nu! uw waarde Man is by ons geweest: Mama is met hem ingenoomen, en myn Vader vind in hem nog zo veel van den oorspronkelyken onbedorven Hollander. Indien gy niet zo wel eene liefhebbende Vrouw waart, als eene lieve geestige Vrouw, dan waarlyk verdiende gy zo een degelyk Man niet! Ontken het, zo veel gy wilt, ik weet echter, dat gy hem bemint, mooglyk meer zelf, (kunt gy dat verwyt ook dulden?) dan onze weeke murwe Vrouwen, die, met eene gemaakte tederheid, meer belachlyk dan wenschlyk zyn. Zoude ik hem nu nog uitlachen om de keuze, die hy deed, en moeten denken, dat gy hem waart opgeleid? Neen zeker, zó sterk kan ik niet railleeren. Of myn Heer Ryzig slegte sentimenten heeft over *zulke* onderwerpen, als waarover gy spreekt, weet ik niet; maar hy is de grootste veinzaart, dien de aarde draagt, indien hy niet zeer goede sentimenten heeft van Huwlyksliefde en Vriendschap; en dáár in hebben wy zeer veel belang. Dit zult gy my wel toestaan.

Ik feliciteer u, als de Vriendin van de lieve Mevrouw Everards, met de geboorte van een lief Meisje: maar uw Man heeft laaten blyken, dat hy u dit schryven zoude. Ik ben u hooglyk verpligt, voor de eere, die gy my hebt aangedaan, met aan my te schryven; wist gy, hoe aangenaam uwe vrolyke Brieven voor my zyn?

Uwe propositie, nopens de wraakneeming op uwen Broeder, zal ik eens in overweeging neemen. Het plan komt my nog al niet geheel onuitvoerlyk voor..... Waarlyk, Mevrouw, ik ben niet onderheevig aan hartkloppingen; ook niet, als ik my al niet geheel wel bevinde..... Lieve Plaaggeest...... Niet meer! — Omhels myne Tante hartlyk voor my; kusch u lieven Jongen uit myn naam, die hem zeker zo onbekend is, als zekere gevoelens u zyn, en waarmede u geluk wenscht

Uwe Vriendin en Dienaares,
C. HELDER.

VYF-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

DE HEER JACOB RENTING AAN MEJUFFROUW CHRISTINA HELDER.

Tederbeminde vriendin!

Nog eenige regels, voor ik my op reis begeef...... En wat kan ik u te zeggen hebben, na gy my de eere hebt aangedaan, om zulk een groot gedeelte van den avond met my door te brengen? Vraag het niet, Chrisje; ô myne lieve, vraag het niet. Ik heb beloofd, u

nooit meer lastig te zyn. Ik zie dan, dat ik ongelukkig – schryf het niet, myne pen...... Kan ik dat zyn, en zo zeer de Vriend weezen van eene Juffrouw Helder?

Ik heb Brieven aan het Kantoor gevonden, die mynen Vader doen besluiten, om my myne reis in plaats van, over — tot – nu over — en heel tot – te doen neemen. – Ik zal des niet spoedig, – zo spoedig te rug komen, als ik my gevleid had. Gy zult my immers niet weigeren, van tyd tot tyd een Brief te ontfangen, dien ik de vryheid zal neemen van u te schryven? Vaarwel, engelagtige Helder! Omhels uwe uitmuntende Moeder voor my; verzeeker nogmaal uw Vader van myne eerbiedige dankbaarheid; en is het u te vergen, denk, al was het maar zo lang, als gy noodig hebt om uw Orloge op te winden, alle daag aan uwen Vriend, uwen eigen

J. RENTING.

ZES-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

MEJUFFROUW JACOBA VELDENAAR AAN MEJUFFROUW CHRISTINA HELDER.

Myne Waardste Chrisje!

Een myner wenschen was, u in dat licht te kunnen zien, waar in ik u thans beschouw; want uw geluk is my zo dierbaar als myn eigen, en ik ben overtuigd, dat er geen voor den Mensch bereekend geluk in deezen verandervollen staat te bereiken is, indien ons hart zo overdreeven gevoelig blyft, als het uwe was. Gy weet, lieve, dat ik wel meer gewoon ben, uit het geen daadlyk bestaat, tot het naaste gevolg opteklimmen; en dat ik zulks omtrent myne Chrisje geduurig deed, kan u niet vreemd voorkomen. Die overgroote gevoeligheid des harten leidt zo natuurlyk op tot zwaarmoedigheid! Nog waart gy het niet; maar ik heb echter gezien, dat gy daar toe sterk overhelde. De grondformeerzels lagen in eenen voor hun welbereiden grond, en zouden ook by de eerste geleegenheid zich ontwikkelen. Hier door zouden uwe deugden lyden; en mooglyk verstikt worden. Waarlyk, het minst onäangenaam leven maakt ons eene zekere hoeveelheid van blymoedige kragt zo noodzaaklyk. Wat, denkt gy, zoude het zyn, indien wy daar van in droevige omstandigheden verstoken waren? Het is dan eene onzer beste pligten, onze stille blymoedigheid aantekweeken: zy maakt ons dankbaar omtrent God, gelukkig voor ons zelf, en de Lieveling in het Huislyk leven: zy verzagt alle twisten en onëenigheden: zy verhoogt zich tot ongemaakte grootheid van ziel.

Ik weet wel, wat men hier tegen inwerpt: „ja dat heeft elk niet „in zyne magt; dat is een vrugt van het temperament – van de „lucht, die wy bewoonen, enz." Vermids ik er echter van spreek, als van een pligt, zo blykt het, dat ik hier anders over denk; want tot het onmooglyke ben ik niet verpligt: dit is eene beweezene waarheid. Eene uitzondering maak ik, en dat ter ontschuldiging van zeker slag van zieken; dan zitten zeker de oorzaaken in het bloed en de vogten; en indien zy door eene dwaaze levens-

wyze zich dit niet, (zo als echter doorgaans), te verwyten hebben, verdienen zy beklaagd, niet berispt te worden.

Laat ik, om hier over te vryer te spreeken, u weder eens een klein gedeelte uit myn weinig beduidend onöpgemerkt leven verhaalen. Myne Moeder had meermaal opgemerkt, dat ik, by Zomer-avond, in het schynzel der maan ongemeen gaarn wandelde, en dat myne geliefdste Schryvers allen tot den rang van Young en d'Arnaud behoorden. Myn humeur was wél genoeg; ik had weinig van die gebreken, die ons zo lastig maaken voor andren: daar over viel des niets te zeggen. Eens op eenen avond, ik was toen pas zestien jaar, nam ik dat verrukkelyk vermaak in onzen tuin. Ik had my, met Youngs Nagtgedagten in myne hand, op een bank nedergezet. Weggerukt door myne eigen gedagten, zat ik met myne hand onder myn hoofd, en beschouwde zeer ernstig den staatelyken Starren-hemel. Myne Moeder was my ongemerkt gevolgd. Om my (want ik was zeer schrikagtig,) niet te doen schrikken, kwam zy door den Bloemtuin naar my toe; ik zag haar des naderen. „Coosje, „zeide zy, gy zyt zwaarmoedig; hebt gy daar byzondere reden „toe? ô Myn Kind, wy zyn zo gelukkig, als weinige Familien zyn „kunnen. Wat deert u? Zeg het my, myne lieve!" Zy zette zich by my op de bank. Zo zaten wy als twee Vriendinnen.

Ik. Lieve Moeder, ik heb niets, dat my kwelt; niets. Gy weet, dat ik altoos ongeveinst spreek: geloof my des ten vollen.

Moeder. Zyt gy dan ergens misnoegd over?

Ik. Misnoegdheid ken ik niet; die kleine zwaarmoedigheid, die gy mooglyk op myn gelaat ziet, is zo onbegrypelyk verrukkend, dat my niets dierbaarder is van alles, wat ik my kan voorstellen. Zie eens dit aandoenlyk tooneel der Schepping! Kan ik dit zagte maanlicht zien, zonder door eene beminnelyke weemoedigheid tot traanen toe bewoogen te worden? [*Ik droogde myne oogen af.*]

Moeder. Gy weet, Coosje, dat uwe Moeder gaarn met u spreekt; en nu, nu wy zo alleen zyn, kan ik u zeggen, dat dit prachtig gedeelte der heerlyke uitgebreide Schepping myne ziel op eene geheel andre wyze aandoet. ô Myn Kind, nooit is myn geest zo helder, myn hart zo uitgebreid, dan wanneer ik my, om het dus te noemen, mag verzaadigen aan eene der hoofdbronnen der Natuur. De Maan spreidt over myne ziel eenen zagten glans; maar waarom zou zy my zwaarmoedig maaken? Dit zie ik niet door.

Ik. Gy, myn lieve Moeder, hebt te veel gevoel, en te veel verstand, (mag ik het zeggen,) om geheel onkundig te zyn van die aandoeningen, die in zulk eenen heerlyken avond, als ik de ontzachlyke tooneelen der Natuur beschouw, door myne ziel heen rillen, en myn hart als overstelpen, door vermogens, die het op zich voelt werken, en onmooglyk nadeelig zyn kunnen.

Moeder. [*Zy vatte myne beide handen, en glimlachte.*] Onmooglyk nadeelig worden! Myne Dogter is niet gewoon zo beslissend te spreeken: ik verschil echter met haar in gedagten. Willen wy eens zien, wie het naast aan de waarheid komt? Maakt deeze schynbaar schuldelooze zwaarmoedigheid u wyzer of beter? Dit moet echter zyn, indien gy u daar in moogt toegeeven? Gy weet onze bestemming als Menschen. Een bespiegelend leven is onze pligt

geenzins. Als gy nu uuren lang met dien zagten stroom van zwaarmoedigheid zyt afgedreeven, hebt gy dan aan uwe zeedelykheid gewonnen? Is uw geest met nutte denkbeelden verrykt?

Ik. Dit zoude ik niet kunnen zeggen.

Moeder. Gy hebt des al die uuren weggemymerd, en kunt daar op niet te rug zien, als op uuren, die zich door goede daaden aanmerklyk -- dierbaar voor ons maaken. Zy vermeerdert des de som van uw geluk niet.

Ik. Dat heb ik nooit op deeze wys ingezien!

Moeder. Zy maakt u des noch beter, noch gelukkiger: zy leidt u des onmerkbaar af van uwe bestemming. Kan zy dan wel zo onschuldig zyn?

Ik. Gy, myne lieve Moeder, overtuigt my aanvanglyk: – Hoe gelukkig ben ik, dat ik uw Kind ben! [*Ik omhelsde haar met traanen.*]

Moeder. Ons geluk, myn hartje, is weerkeerig. Ik geniet zo veel daar van, als ik u en uw Vader – als ik alle myne Kinderen, elk naar zynen stand, doe genieten. Voor wy in huis gaan, zal ik u alleen nog het volgende zeggen. Indien gy u niet met yver toelegt, om den bron deezer zwaarmoedigheid voor altoos te dempen; zy is niets anders dan eene overdreevene gevoeligheid, die maar te zeer aangekweekt wordt door een zwak, al te beweeglyk zenuwstel; dan zult gy zo zeer een voorwerp worden van myne deernis, als gy nu dat van myne liefde en goedkeuring zyt. Al wat gy ziet, al wat u omringt, zal die naare verf aanneemen. Uw hart zal eigenlyk nooit in uwe magt zyn; en waar zal dan uwe rust, de vreede uwer ziel blyven? In de vriendschap zult gy niet gelukkig worden. En zo gy, iets dat ik voorzie, de liefde leert kennen, zy zal een bron van traanen voor u zyn: gy zult, als gy dan de Historie van uw eigen hart schryft, *des Nouvelles Historiques* van uwen Vriend d'Arnaud kunnen vervolgen. Gy zult Menschenschuw worden, en wel dra in gevaar zyn, om, waart gy in eene Roomsche Familie opgevoed, uw jeugd en leven, in een akelig Klooster, nutteloos voor u zelf en de Maatschappy, weg te treuren. Poog dan, myn Kind, die gevoeligheid wel te leiden, en binnen haare perken te houden; dan eerst is zy de fraaiste, de karakteriseerendste trek van eene verstandige Vrouw. Indien gy die niet verbindt aan vastheid van geest, dan zult gy nooit uit onveranderlyke beginzels deugdzaam zyn: uwe deugden zelf zyn maar gevoeligheden; en hoe veel deel zal dan uw zwakker of versterkter zenuwstel niet hebben aan bedryven, die gy weinig meer dan werktuiglyk zoud verrichten? Gy [*hier vatte zy myne hand,*] zyt zo goed, zo waardig, zo onbedorven; zo gy u ongelukkig maakte!....

Zy stond op; wy gingen in huis. Nooit vergeet ik dit gesprek. Het is niet vrugtloos geweest: gy kent my.

En nu, myne Chrisje, geniet ik uwe vriendschap eerst regt gerust. Zy is thans voor u geheel zaligheid. Gy, volkomen overtuigd, dat gy de eerste plaats in myn hart hebt, en ik by ondervinding merkende, dat gy my meer blyft beminnen, dan alle uwe andre Vrindinnen; hebben wy niets dan te genieten, en elkander op alle mogelyke wyzen nuttig te blyven.

Waarom gy *my* alleen de zwakke zyde van uw hart laat zien,

ook schoon gy weet, dat ik u te lief heb, om die niet te versterken? Eene der redenen zoude wel kunnen liggen in onzen Zusterlyken ommegang, zonder welke een verstandig vertrouwen bezwaarlyk ontstaan kan. Waarlyk, myne heele lieve, *personeele verkeering* van Vriendinnen, die voor elkander bereekend zyn, die behaagen in elkander vinden, zo wel als achting voor elkander voeden, smelt, als 't ware, haare harten tot een. Men denkt overluid; men weet, dat wy ons niet anders behoeven te vertoonen dan men is; en mooglyk, Chrisje, is zo een vriendschap ook wel een weinigje eigenzinnig. Hier komt by, dat uw oordeel niet meer vry is: gy kunt my des nimmer om een ander opgeeven; want Coosje is de eenige voor u.

Het geen gy aanmerkt over de zucht tot praaten, is in myner Chrisjes eenigzins Satiricquen trant. Lief stout Meisje! Ik begryp wel, waar gy heen wilt! Maar ik zal u niet bekyven: het moeit my maar, dat *myne* Vriendin niet wat buigzaamer is omtrent zulken, die u voor trotsch houden. Uwe gedagten over de Opvoeding zyn zo juist, dat ik er niets hebbe by te doen. Hoe wel hebt gy uw voordeel gedaan met het uitmuntend gedrag uwer Moeder! Maar wat hebbe men te denken van Moeders, die het schoone werk eener Madame de Genlis over de Opvoeding (dat, zo als ik hoor, vertaald wordt,) *vry mal* vinden, en het Romanesq bekleedzel verwarren met het Practicaale der lessen?

Gy hebt uw Broêr en zynen Vriend zeer wel getroffen: gy leidt de verschynzels ook af van de nette oorzaaken. Onder onze Jongens, die nog wat weeten, heerscht dikwyls eene drift voor Paradoxen; strydig tegen het gezond verstand en de bestendige ondervinding; komt hier valsch vernuft en verwaandheid by, — noem my dan eens naarder gezelschap! Eene geleerde Opvoeding is er doorgaans mede besmet. Myn Vader is ongetwyfeld een zeer geleerd Man; en wie is eenvoudiger in zyne woorden, in zyn gedrag? Geen wonder, myn Vader heeft gezond verstand, en acht de welleevendheid geenzins voor eene beuzeling. Dikwyls zegt hy: „verwaandheid op onze kundigheden kan niet vallen dan in Lie„den, die nog maar weinig weeten; zy zien dan waarlyk zich „omringd door zulken, die, wat dit aangaat, nog beneden hun „zyn; maar wanneer de geest zich van kennis tot kennis verheft, „en dus eenen wyderen Horisont afziet: als hy de hoogtens, die „nog boven hem liggen, beschouwt, en die hy mooglyk nooit zal „bestygen; dan ziet hy de onvolkomenheid van alle Menschelyke „kundigheden: hoe zoude hy verwaand zyn kunnen?" Begreep men altoos, dat in de geleerdheid de waare bestemming van den Mensch niet kan geleegen zyn, dat men zeer veel kan weeten, en byzonder wel in de Maatschappy gemist worden; zoude men dan zich zo magtig veel laaten voorstaan op dingen, die alleen, door die wel te gebruiken, den Bezitter verdienstlyk maaken?

Het gedrag van den Heer Renting is edel. Kon myne Chrisje hem gelukkig maaken! Evenwel, gy spreekt zo wél over uwen Vriend Leevend; ik weet, dat gy zo spreekt, als gy denkt...... Laaten wy ons oordeel opschorten. De tyd, myne Lieve, troost en verdeedigt. De Bevalling van Mevrouw Everards verheugt my: God geeve haar alles, wat myn geneegen hart haar toebidt. Hoe groot

moet de blydschap van eenen Man zyn als den Heer Everards! Groet de lieve Kraamvrouw van ons allen allertederst.

Het bezoek van den Heer Ryzig moet u zeer aangenaam zyn; al was het maar alléén uit nieuwsgierigheid. Maar hy is de Man van eene uwer Vriendinnen; het is des niet vreemd, Lieve, dat gy hem nader wenscht te kennen. Men vindt weinig Ryzigs. Alle onze jonge Heertjes zyn zo al dezelfden, indien zy zich niet berucht maaken door in het oog vallende losbandigheid. Zo een Man, als Ryzig, schynt nog uit de voorige eeuw, toen, in ons Land ten minsten, de Mannen geene Beursjes knoopten, noch in lispend Fransch ons aan de ooren piepten: *je vous aime*. Zouden, dit valt my daar in, zouden er thans wel zo veel schoone groote Menschen zyn, dan voor een eeuw of anderhalf? Zie de Familie-stukken der oude Hollandsche Familien: welk eene rustigheid van leden, welk een vastheid in het oog; welk eene wakkerheid in de trekken van het wel en duidelyk geteekend gelaat! Eene Hollandsche Vrouw van dien tyd belooft ook iets meer dan eene hedendaagsche! De meeste Vrouwen zyn mignon, teder, los, bevallig – klein. Onze jonge Lieden gelyken zo weinig op hunne Overgroot-Vaders van persoon, als van denkwyze: laaten wy de waereld neemen, zo als wy die vinden, en met de verbetering van ons zelf beginnen.

Myne lieve dierbaare Moeder blyft zwak; doch is altoos helder en blymoedig. Myn lieve Vader is niet al te wel; hy heeft voor 't eerst in vyf- en- dertig jaar niet tweemaal 's Zondags gepreekt. God herstelle hem! Myn waarde van Sytsama is nog niet te rug: hy heeft nog al eenige schikkingen te maaken. *Uw* Jetje bemint u te veel voor haare vermogens!..... Allen groeten wy u hartlyk; en nooit was ik zo zeer uwe eigen Coosje, dan zedert ik zie, hoe gy nu denkt over myne en uwe Vriendschap. Ik omhels u tederlyk.

C. VELDENAAR.

ZEVEN-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

MEVROUW ALIDA RYZIG AAN DEN HEER ABRAHAM RYZIG.

Lieve Ryzig!

Vreesde ik niet, dat gy er een zéér slegt gebruik van zoud maaken; ik zoude u zeggen, dat uw afzyn my niet half zo wel bevalt, als ik my verbeeld had, dat het my bevallen moest. Wel, Ventje, ik telde de dagen, de uuren, de minuuten, dat gy zoud — afryden. Heden, dagt ik, dat zal rusten, nu kan ik eens dit, eens dat, eens hier en ginter doen. *Nu ben ik eindlyk vry, van Hollandsch duuren Eed en Egmonds Slaverny.* Wel nu, de dag kwam, ik was nog bly; het uur — 't ging nog wel. — *Myn Heer, het rytuig is gereed, zal Jakob maar vóórryden?* Wel, dat 's raar, zei ik, dat myn neus zo begint te tintelen, en myne oogen zo schemeren; ja, ik vat veel kou, en een zinking is ligt op te doen. Daar stapt myn Heer en Meester in de Fargon; ryd voort, en — ik? Ja, ik mag het u niet half zeggen: ik weet, helaas, hoe bedorven het Manlyk hart is! Ik moet dan alles by my zelf smoren; zo als, (zou Tante zeggen,) zó als Salomon wel zeit: „die niet spreekt, heeft

„niet te veräntwoorden." Tog, Brampje, ik had nooit gedagt, dat gy, haastig, driftig, halstarrig Man, zo veel geduld zoud gehad hebben, om aan my, die toch maar uw Vrouw is, zo een Epistel te schryven; daar wy dikwyls zo schoon uitgepraat zyn, dat Man of Vrouw niets meer te zeggen hebben, en stilletjes over elkander zitten in het vuur te kyken.

Ik ben bedroefd; en dat wel met reden. Ik voorzie, dat ik u ellendig zal afvallen, nu gy zo veele uitmuntender Vrouwen gezien hebt! Had ik u maar t'huis gehouden! Dat niet weet, niet deert. Nu, als het hem daar begint te haperen, denk dan, (of anders, ik wil het u wel helpen onthouden,) dat gy ook geen Heer Helder, geen Renting, ja, niet eens voor uwe Vrouw een Everards zyt; en dan, knaapje, moesten wy elkander zo wat met gesloten beurzen betaalen. „Ben *jy*, onhandig Schepzel, zal ik dan zeggen, wel eens „in staat, om een hairspeld in eene van uw Vrouws Boucles te „steeken? Weet *jy*, wat het is, eene Vrouw te dienen op haare „gedagten?" Ik zal echter zo lang zwygen, tot gy my kwaadaartig zit te verwyten, „dat ik geen verstand heb, om gek te kunnen „zyn met myn Man." Ha! ha! dat zal het discours zo wat leevend houden.

En Willems heele Lieve..... Sus, eerst van de kraamvrouw: ik ben in lang zo innerlyk verblyd niet geweest, (ook niet, toen gy zeide, dat gy van huis moest,) als ik was, toen ik hoorde, dat alles wel en voorspoedig was. Zeg, Bram, lykt zy niet een Rafaëls lieve Vrouw met het kindje? dat, dunkt my, kan niet anders. En zy heeft een Meisje? Nu, dat kon ik wel denken! De Natuur is er maar oud agter geweest in dit zo te kalefateren. Wat zouden zo een paar zagte, weeke, opgeloste, wegsmeltende zielen, als die van Everards en zyn Vrouw, toch met een Jongen bebben aangevangen? Het zou immers net zo een teutje geworden zyn als Neef Reintje, die altoos by Mama zit te treuzelen, en Orlogie-bandjes strikt? Gy schryft bitter onnaauwkeurig: niet eens, hoe het Kind zal heeten, en of het al gedoopt is. Zo het geen Alida heet, zal ik het door een Heiden laaten steelen; ik wil ook vernoemd worden, zeg ik je; en wy, beste Maat, zullen zeker ons huis vol Jongens krygen, zo dat men nog zal kunnen zingen op onze zilvere Bruiloft, in plaats van, Adam: *Ryzig die had negen Zoonen, negen Zoonen had Ryzig – alzo deeden zy.* En een Jongen kan ik niet naar my noemen: Aalfred, Alazie, Adelbert – het valt niet, dunkt my: Alexis — is dat geen Grieksche naam? Neen, die ziet er te geleerd uit. Apropos, denkt gy nog wel eens om onzen goeden Franschman, die zyn Vrouw *Christyn* noemde, hoewel zy *Mietje* hiette, eenig en alleen, om de ligtigheid; de zelfde, die twee- en- veertig jaar in Holland gewoond had, en geen ander woord kende, dan *Peperhuis?* Dat is ook al 't zelfde, zegt Tante. Ik wil maar zeggen, dat Pietje haar Kind maar naar my moet noemen; en met dat al, heb ik een ysselyke piek op myn naam: was het nog Vrouwe Aleid, het mogt er mee door; maar Alida! het krast in myn ooren, en ik ben toch niet smoorlyk muzikaal.

ô Ik kan my wel verbeelden, hoe Everards is aangedaan; geef my 't karakter, en ik zal u zeggen, hoe het werken moet. Het gebeurt wel eens, dat een Kind zyn Moeders dood veroorzaakt, maar

van een Vader is het toch wat vreemd. Zo Everards nu eens van blydschap gestorven was; ja, ja, dit is wel meer gebeurd; lach er niet om, al zyt gy en ik daar niet onderheevig aan: wat zou dat eene verwarring in de harssens onzer geleegenheid-Dichters gemaakt hebben! Hoe moeilyk zou het hun gevallen hebben te schryven, (en ons om te leezen:)

Ach, uw bestaan, ô Alida,
Kostte aan uw' Vader 't lieve leven.

Nu, ik ben bly, dat alles zo wel is afgelopen; anders had ik nooit meer gezongen, dan den ouden Hollandschen Treurzang:

Van liefde komt groot lyden.

In waarheid, Bram, die Menschen moeten een Oost-Indische Lading aan klinkklaare liefde hebben, of ik begryp niet, hoe zy het zo lang goedmaaken: wel, zy stellen er, dunkt my, geen wys op; dat kan daar nog eens zijn: *oud en arm; het hooi op, en de Koe dood.* Nu, zegt Tante, in een anders Boeken is het duister te leezen. Ik weet wel, Kind, als wy het zo breed aanleiden, dat wy al lang op den dyk zaten.

En zou waaragtig Mevrouw Helder nog op Willems kant zyn? Jongen! hoe gaarn telde ik die waarheid onder de *dierbaare waarheden!* Van den Engel in een Menschenschyn houde ik my taamlyk zeeker. Gy zyt lief, hoor, dat gy daar zo eens hoogte naamt. Kom aan, gy zyt wel geen *A. L. Mag.* en *Philof. Doctor*, maar ik moet echter eens over het volgende met u spreeken. Ik verbeelde my, dat de beöordeelingen van *eene verstandige getrouwde Vrouw, die de waereld kent*, het naast aan de waarheid grenzen, den Mensch het meeste eere doen. De Man bespiegelt eeuwig en erflyk. Is hy een geleerd Man, dan zit het er dood op, dat hy, op zyne met kwaade dampen opgepropte Studeerkamer, lui en leeg in een ouwerwetze leuningstoel zittende, Menschen vormt, niet zo als de Natuur die leevert, maar zo als hy zich zelf uitvindt. Laat de geleerde morspot al eens plaats maaken voor den beschaafden Philosoof, dan zien wy een volmaakt Schepzel te voorschyn komen; hoe zal ik het noemen? -- Het afgetrokken denkbeeld van een Mensch; (kan het er door?) En naar dit Collegie-beeld beöordeelt hy zyne Mede-Burgers. Dat dit dikwyls een myl op zeven is, kan ik begrypen. Zou myn Heer Helder hier ook niet wel wat aan bezig geweest zyn? Oude ryke Vrysters, die eigenlyk niets te doen hebben, dan koussen te breijen, en door de horretjes te gluuren, zyn ook al de regte Oordeelsters niet. Zy hebben doorgaans te veel vergeestlykt sentimenteel gevoel, en houden zich zo verbaasd vreemd van alles, wat een weinig anders gemodificeerd is! Hier, uw Nigt Hexameter, en die is echter nog geen veertig, dat ik weet; ik wed, dat, zo zy ooit eene proeve over den Mensch schryft, zy den Dichter Pope niet in 't licht zal staan. Hier valt my het antwoord in dat, de geestige Madame de Staal aan eene haarer Vriendinnen gaf, aan wie zy zeide dat zy van voorneemen was om haare Lévens-Geschiedenis te schryven: „Hoe zult gy, lieve Vriendin, het maaken, vroeg deeze, als „gy aan de Historie van uw hart komt?" – „Och, myne Lieve, „was het antwoord, ik meen my *en Buste* te schilderen."

Zo dat ik maar zeggen wil, dat zulke Vrysters, hoe veel ledigen

tyd zy ook hebben boven getrouwde Vrouwen; immers, indien de Petite Familie van Schoothonden, Katten, en zo voords, gezond is, de rechte Beöordeelsters der Menschen niet zyn. Zy letten veel meer op de daad, dan op den geenen, die hem bedryft. Zy laaken, zy pryzen eene daad, zonder eens te zien, of hy, die ze bedreef, lof of smaad verdient. Gy weet nog, Bramptje, hoe ik met uwe Moeder, (die evenwel geen oude Vryster is,) eens aan den haspel was over Wim; en dat de goede Vrouw geduurig herhaalde: *ja, Dogter, de daad is evenwel gepleegd;* iets, dat niemand ontkende. Lieden, die veel zitten, en, zo als onze Vriendin B. zegt, veel pannekoeken eeten en soupes slurpen; vooräl, zo zy zo wat op het Geestelyke liggen te knoeijen, zyn meest allen aan dit verkeerd oordeelen schuldig. Ik heb hier van een nieuw bewys opgedaan. Er wierd gesprooken van eene Dame, die Amsteldams ryk is, en dat zy honderd Ducaaten in eene Collecte voor arme Lieden gegeeven had: ik vond dat regt van de hupsche Vrouw, maar kon er my noch over verwonderen, noch haar pryzen. Zy wierd echter hemelhoog geroemd om deeze gift. Wel, dagt ik zo, (zou Tante zeggen, want een Mensch is altyd vol gedagten, Nigt,) moeten onze schatryke Lieden, indien zy maar daaglyks verstand hebben, niet door zulke vleijers tot in de eerste fynste bronnen van hun hart bedorven worden? indien men daaden ten Hemel verheft, waar van het gezond oordeel alleen kan getuigen, „dat zy minder „goed hadden kunnen zyn?" Indien deeze Dame in haaren aart niet gierig is, (en dat is zy niet,) wat is er dan zo overheerlyks in? Is zy al gierig in haar aart, dan heeft zy door deeze beuzeling boete gedaan, voor eene haar onnatuurlyke zonde. Veel meer smaakt my het zeggen van een uwer Kantoor-Bedienden: „Zie, „Mevrouw, ik ben niet ryk; ik heb Vrouw en Kinderen; maar ik „heb echter drie halve gouden Ryërs in een papiertje gelegd; en „als ik er een dood arm Huisgezin mede kan helpen, zal ik die „geeven." Me dunkt, Ryzig, dat ik zedert wel eens zo veel zin in zyn tronie heb. Onze Keukenmeid gaf in deeze felle kou aan eene zieke Vrouw, die nog zo wat van haar permentatie was, haar vierendeel-jaars huur; en daar ben ik, dat is het mooist, zo *klakkeloos* agter gekomen. Kom, Grietje van Gooijen, dagt ik, dat zal ik je uit myn speelgeld voldoen, en daar voor moogt gy nu den bry eens verzouten, kind. Vreemde Idées, zeide myne Roomsche Buurjuffer, toen ik haar in confidence vertelde, dat men onder ons den kindren wysmaakt, dat Sint Niclaas magtig groote schoenen aan heeft. „Vreemde Idées van Sint Niclaas, Mevrouw Ryzig." Maar mag ik ook, als ik zo eens denk over het verhandelde, niet wel zeggen, vreemde Idées van den Godsdienst! Waare liefdaadigheid is altoos verzeld door waare grootmoedigheid. Die goed is, die is groot; die groot is, die is goed. Moet deeze zo tot walgens toe gevleide Dame, indien zy uit het waare beginzel gewerkt heeft, niet verontwaardigd zyn over zulke lofspraaken? Moet men ryke Menschen ten hemel verheffen, om dat zy iets verrichten, waar toe ryken in dringende armoede verpligt zyn, op straf van hunne zaligheid? Moeten zy daarom nog in hun leven voor Heiligen verklaard worden? Nu leg ik de pen eens neêr. Ik geloof, dat ik morgen u nog wat toespreek.

Terwyl ik nu zo alleen met Jan omsukkel, ben ik vol gedagten ende ook invallen. Eene van die zal ik u mededeelen: denk er eens aan, als gy niet slapen kunt; zy betreft uwen Zoon en zyne bestemming. Laaten wy hem tot een Acteur opleiden. Zyne zedelyke opvoeding hebben wy in onze magt, en de Natuur zelf roept hem tot het toneel. Zo gy u hier tegen opposeert, zyt gy een Huichelaar; want niemand is zo zeer overtuigd als gy, dat de Schouwburg eene reformatie noodig heeft, zal hy voldoen aan den grooten eisch, stichten en vervrolyken. In deezen zoud gy een Luther kunnen worden. Maar zo als ik zeg, gy moest het uwe er toe doen. Wat zou dat mooi zyn, als men aan elkander vertelde, aan wie men te danken hadde, dat de Comidie eens weer eene byëenkomst was, waar in men konde gaan, zonder eeuwig en altyd malle Opera's te hooren gillen, door stemmen, die zo weinig musicaal zyn, dat ook de klanken, al wil men de woorden niet eens hooren, u door 't gehoor krassen! Dat men, niet alléén om kunstig te zien danssen, daar in een verleegen uur eens heen ginge! Dat welopgevoede Menschen zich konden verledigen, om met bekwaame Lieden om te gaan, wier handwerk niet noodzaaklyk tot ligtmisseryen aanleidt!

Zo gy u hier tegen verzet, dan moet gy niet boos worden, als ik u droogjes zeg: de Hervorming is u geen ernst; gy klaagt, en gromt, en spartelt, zo als de groote hoop, over het verval van zeeden; gy zyt een Phariseeuw, die de Menschen lasten oplegt, die gy zelf met het uiterste van uwen vinger niet wilt aanraaken; was het u ernst, gy zoud van u zelf beginnen; weet gy wel, dat Jan keurlyke talenten voor het toneel heeft? ô Van morgen heeft hy de rol van een vleijer zo kunstig, zo natuurlyk gespeeld, dat ik er byna door betooverd ware! Toen ik my echter in myne sterkte hield, en Jan beduidde, dat ik hem begreep, acteerde hy even meesterlyk de vergramde, de driftige, ja zelf de Huilebalg.

Handen, voeten, oogen, wat zal ik zeggen? Harreveld in Miniatuur; en wie is Harreveld gelyk? Van middag viel hy in het Comique, en scheen met zyn Hans en zyn stuk Zoethout in discours: gy begrypt, het toneel was de tafelstoelplank. Nigt Hexameter zal ik dan aan het Treurspelmaaken zetten; haare bekwaamheden liggen mooglyk daar; want in andre Dichtwerken is het, met de duizenden onzer Puikpoëeten — gelyke waar.

Hoe lang blyft gy uit? Doe toch niet als zeker Heer, die hier met zyn Knegt by goede Vrienden voor veertien dagen komende logeeren, derdehalf jaar bleef; want ik weet niet, of gy my dan niet aan de teering of het water dood vond leggen, en dan zou het spul ook al niet volmaakt zyn, Brampje.

Tante groet u heel byzonder; de goede Vrouw is hier, en speelt met Jan. Oom zit in 't hoekje van den haart zyn slaapje te doen: ik liet beiden haalen, om met my te eeten. Onze Gerrit houdt zich kostelyk. Mama is wel. Uwe Moeder is hier geweest. „Zo! weet gy? Mama, Dogter." Zouden alle deeze Menschen volmagt van u hebben, om te moeten zien, hoe ik my, zeggen de Duitschers, *opvoer?*

Ik hoop, dat gy uwe Haagsche Vrienden zult kunnen doen zien, hoe veel waardy zy op uwe vriendschap moeten stellen. *Ja,* (zou

Tante zeggen,) *zy hebben hun koorntje groen gegeeten ; en op zulke watertjes vangt men zulke vischjes. De Vrienden hebben er de waarde voor genooten.* En als ik Mevrouw Goedmans ware, ik zou denken, *Changement plâit.* Het Haagsch leeventje te verwisselen voor de vermaaken van het Buitenleeven moet een mooi contrast zyn: maar, als beiden nu eens van verdriet en vernedering storven, zo verzoek ik, dat zy aan ons hun Meisje legateeren. Ik geloof, dat u die inval regt smaakt; en ik zeg het niet *pour rire*, mais *pour autrement.*

Ik adresseer deezen in den Haag; hoe kan ik er dan veel Rotterdamsche groeten insluiten? Vaarwel tot wederziens. Ik hoop, dat gy maar gaauw t'huis komt; het is my hier nu nog minder naar myn zin, dan wanneer ik u heb om meede te harrewarren. Ik ben, zo goed en zô kwaad dat dan zy, lieve Ryzig,

Uwe liefhebbende Vrouw,
A. RYZIG.

Jan heeft het zo druk met zyne Tante, dat hy geen tyd heeft om te schryven.

EINDE VAN HET ZESDE DEEL.

HISTORIE

VAN DEN HEER

WILLEM LEEVEND,

UITGEGEVEN DOOR

E. BEKKER, WED. DS. WOLFF

EN

A. DEKEN.

[Niet vertaald.]

ZEVENDE DEEL.

'S-GRAVENHAGE.
DE GEBROEDERS VAN CLEEF.
MDCCCLXXXVI.

HISTORIE VAN DEN HEER WILLEM LEEVEND.

ZEVENDE DEEL.

EERSTE BRIEF.

MEJUFFROUW ADRIANA BELCOUR AAN DEN HEER WILLEM LEEVEND.

Waarde geliefde Vriend!

Wanneer men van zyne vroege jeugd tot eenen gevorderden leeftyd zyne dagen sleet in eene volmaakte onkunde van alles, wat men vermaaken of uitspanningen noemt: wanneer men jaaren lang in den eenzelvigen huisselyken kring voortleeft, zonder iets te ontbreeken, zonder iets overtolligs te bezitten; wanneer men zo onbekend leeft, dat er geene geleegenheid is, om aan iemand te vraagen: *Wie zeggen de menschen dat ik ben?* wanneer de nieuwsgierige ledigheid zelf zich niet eens verwaardigt, om zich met ons te bemoeijen; en wy geene gedienstige Vrienden hebben, die ons vertellen, wat de waereld van ons oordeelt, wanneer de Laster zelf te loom is, om ons te kwellen; of de nyd er geen belang by heeft, hoe men ons beschouwe: met één woord, wanneer wy onbekend zyn, en al ons verdriet, zo wel als al ons genoegen, in ons eigen hart moeten zoeken: dan blyven onze driften in zulk eene diepe rust, en geraaken in 't kort al haare veerkragt kwyt; ja verteeren, als 't ware, in zich zelf, by gebrek van oefening; zo dat er al iets geweldigs moet voorvallen, om ons te overtuigen, wy hebben evenwel ook nog driften. Deeze aanmerking rust zo zeer op de ondervinding, dat zelfs lieden, die het slagtoffer eener hoofddrift waren, en eenen geruimen tyd buiten verzoeking leefden, zich wel eens inbeelden, dat zy die drift overwonnen hebben: terwyl echter de uitkomst leert, dat zy maar naar eene gepaste geleegenheid wagtte, om aan 't woeden te slaan. Ware die geleegenheid niet voorgekomen, deeze drift zou werkeloos gebleeven zyn, en allengs in zich zelf weg gesleeten. — Dit is juist myn geval. In geene betrekking staande met de waereld, noch gelaakt, noch geroemd wordende, kreeg ik eene eenzelvigheid in myn karakter, zekere stille onverschilligheid voor alles, behalven voor Lotje, wat op zulken afstand van my daaglyks gebeurde. Niets brak des myne gelykmoedigheid. Ik leefde door den arbeid myner handen. De waereld had niets voor

my, ik niets voor haar. Ik geloofde, dat ik voor aardsche droefheid of vreugd niet meer bereekend was; het smartlyk verlies van myne Lotje, en de droevige gevolgen, die dit voor uwe rust gehad heeft, hebben my beter onderricht. Uw laatste Brief, onlangs door my nu ook ontfangen, heeft myne ziel zeer geroerd, en veel toegebragt tot de hoofdsom dier stille blydschap, die in mynen boezem bewaard wordt. De hartstochten zelfs hadden er eenig deel in.

Ik sta echter verwonderd over uwe my verongelykende denkwyze. Gy, myn lieve Willem, kent immers myne manier van denken; gy weet immers, dat ik door den schyn my niet laat verschrikken: hoe kond gy dan vreezen, dat ik u, myner Lotjes waardsten Vriend, zoude kunnen vergeeten? Zyn alle de Brieven, die ik van u ontfing, dan geene loffelyke getuigschriften van uw eerlyk karakter? Is er wel iemand, die beter in staat gesteld is, om u te beöordeelen, dan ik? Heb ik dan elke springveer uwer daaden niet onder myn oog zien dryven en voortzetten? Weet ik niet, wat gy vrywillig deed, en waar toe gy genoodzaakt wierd? Heb ik u niet ontmoet op eenen weg, dien gy voor u niet hebt uitgekoozen? Heeft op dien moeilyken weg de deugd niet alle uwe schreden bestierd? Waart gy niet groot in myne oogen? En zoude ik u kunnen verachten, zonder my zelf te verachten? Kent Willem Leevend de Vriendin zyner Lotje zo weinig? Ben ik verwaand, eigenwys, om dat ik nogmaal herhaal, dat ik de gevolgen van Lotjes dood voorzag? Ik kende u door en door; konde ik my bedriegen? Waart gy niet zo deugdzaam geweest, gy had het mooglyk meer gescheenen. De Waereld oordeelt meest altoos volgens den schyn. Bedagt men altoos, dat men den schyn van iets niet altoos strikt vermyden kan! Wie wagt zich meer voor den schyn des kwaads, dan de huichelaar, de geveinsde, de bedekte?

Zy, die, gelyk uw Professor Maatig, de Schriftuur met de Schriftuur uitleggen, weeten, dat de woorden, *wagt u voor den schyn des kwaads,* niet letterlyk zyn in te volgen. Waar om laat men zich niet door taalkundigen onderrichten, dat er in den grond-text staat: *wagt u van alle soort van kwaad.* Zoude het zyn, om dat men wél overtuigd is, dat men veel gemaklyker zynen wandel, dan zyn hart kan zuiver houden; dat men zich ligter van den schyn, dan van alle soorten van kwaad kan onthouden?

Gy schynt reeds vergeeten, myn Vriend, dat ik my juist door de vooröordeelen van anderen niet veel laat regeeren! Ook, dat ik my altoos voeg aan de zyde der zwakken; en veel meer Christendom vinde, in verraschte deugd voor eenen geheelen zedelyken ondergang te beschermen, dan in het gooijen van den eersten steen! Dat ik veel liever zeg, *zondig niet meer*, dan uit te roepen: *weg met deezen!* Had gy in deezen my wel gekend, nooit had gy u kunnen verbeelden, dat Belcour, uwe waarde Belcour, omtrent u immer dan met liefde en hoogachting zoude hebben kunnen denken. Myne vriendschap blyft onveranderlyk voor u. Myn niet schryven ontstond uit de onkunde, waar in ik was, nopens uw verblyf. En nu zie ik, dat uwe Brieven niet dan te laat besteld zyn.

Nooit, neen nooit, vreesde ik voor uw hart. Ik heb nooit gedagt, dat gy smaak zoud kunnen krygen in ligtmisseryen. Ik ben echter wel eens bekommerd geweest voor uw — verstand! Wy beleeven

thans eene eeuw, waar in voor zedeloosheid en ongeloof zeer scherpzinnig gepleit wordt. Het Christendom wordt nu niet zo zeer bestreeden, als wel vervalscht. Zelf zy, die zich Christenen noemen, leggen er zich te dikwyls op toe, om de beste en vastgeworteldste begrippen wegteneemen. Niemand is afkeeriger van gezag; niemand ziet zo wel het dwaaze van dwang, als men moet overtuigen; maar, als ik my een Christen noem, moet ik my onderscheiden van den Deïst. Versta my wel: ik veroordeel niemand, die aan zyn licht getrouw blyft. Maar, daar wy geroepen zyn tot de kennis der waarheid, en geschikt wierden tot eene hoogere gelukzaligheid; zo weeten wy ongetwyfeld, welk een gebruik wy daar van te maaken hebben, indien wy dankbaar aan deeze weldaad zyn willen.

De Brieven, die gy ontfangen zult, zullen u doen zien, dat uw lot zo ongunstig niet is, als gy u dat voorstelt. Ik wagt u met verlangen. Kom te rug, en werp u in de armen eener tedere Moeder. Rechtvaardig u voor de waereld door uw deugdzaam gedrag; en hoop op alles, dat niet volstrekt onmooglyk is. Vergeet niet, dat een aanhoudende voorspoed ons in slaap wiegt; en ons onvermydelyk afleid tot vadzigheid of hoogmoed. Hy, die de tegenspoeden kent, is ook maar alleen in staat, om de sterkte zyner ziel te bepaalen. Zy is in de geleegenheid geweest, om zich te ontwikkelen. In die overdenking is iets verheevens!

Groet uwe edele Vriendin: o hoe hoogächt ik haar! Het zal veel aan uw hart kosten, haar te verlaaten. En zoud gy dit wel doen kunnen, wierd gy niet met verlangen te gemoet gezien van alle uwe Vrienden? Ik ben onveranderlyk

Uwe Vriendin,
A. BELCOUR.

TWEEDE BRIEF.

MEVROUW SUZANNA HELDER AAN DEN HEER WILLEM LEEVEND.

Waarde Willem!

Er is iet zeer smartlyks in de gewaarwording, dat wy te goed gedagt hebben over zulken, die naderhand toonen, hoe weinig eer hun gedrag doet aan ons oordeel: maar er is mooglyk voor een braaf Mensch geen ondraaglyker gedagte, dan deeze: ik heb over een deugdzaam uitmuntend karakter, een streng — wat zeg ik? een onrechtvaardig oordeel geveld! Gy weet, myn lieve Leevend, hoe veel goeds ik my altoos van u beloofde! maar ik beken, dat ik my niet misleidde. In weerwil van al het berispelyke, dat het oppervlakkig oog, en het liefdeloos hart in uw gedrag moge vinden, ben ik gerust, dat gy veel schuldeloozer zyt dan veelen, die men boven u den voorrang geeft. Laat ik, om u dit te verklaaren, alleen zeggen, dat ik kennis gemaakt heb met uwe Vriendin Belcour, en dat ik om gewigtige reden het verzegeld Paket, aan haar toebetrouwd, in handen heb; dat ik het heb geöpend en geleezen; dat myn Zoon reeds een diep berouw heeft van de wyze, waar op

hy u by uwe laatste ontmoeting heeft behandeld; dat myn Heer Helder weldra weeten zal, wie myn gunsteling is; dat uwe Vriendin Chrisje haare oude Vrienden niet ligt vergeet.

Het inliggende Paket Brieven heeft uw Zwager, myn Heer Ryzig, mede gebragt; ik sluit het met eenen van uwe Vriendin Belcour hier in. Maak nu, zo ras mooglyk, schikkingen om te rug te komen. Gy kunt duizend gulden te – op deezen wissel trekken, om u in staat te stellen, als een fatsoenlyk jong Heer te reizen. Wees gy zelf de brenger van het antwoord. Zo gy te Amsteldam aankomt, ga dan eerst aan 't huis van uwen Schoonbroeder. Uwe Moeder zoude mooglyk te sterk geschokt worden, zo zy u onverwagt omhelsde.

Ik vertrouw, dat gy al het onaangenaame, u door uwen Stiefvader aangedaan, edelmoedig zult vergeeten, en bedenken, dat hy u alle mooglyke vergoeding doen wil. Ik kan niet zeggen, dat ik hoop, dat gy u voortaan beter zult gedragen; want ik, die uwe historie ken, ben over u voldaan. Dit alleen bid ik u, waak over uwe driften. Gy weet nu by ondervinding, dat zy de Beulen worden van hun, die haar niet in de behoorlyke paaden houden, of onder de magt der rede doen buigen. Geef allen de beste richting, en gy zult een groot, een goed, een gelukkig Man worden! Indien gy, zo als ik weet, in de deugd gelooft, dan moet gy u niet kunnen, niet willen vergenoegen met het geen men meer dan ooit *den Godsdienst van een fatsoenlyk Man* noemt. *Anders* te denken dan anderen, bewyst nog niet, dat wy *beter* dan anderen denken. De Christelyke Godsdienst is veel meer betrachting dan bespiegeling. Alle weetenschappen hebben, voor onze oogen, zwakke plaatzen, duisterheden; maar zy bewyzen niets tegen de weetenschap, waar in wy die ontdekken. Niemand weet, dat ik u schryf. Ik ben, met byzondere goedkeuring,

Uwe liefhebbende Vriendin,
SUZANNA HELDER.

DERDE BRIEF.

MEVROUW ALIDA RYZIG AAN MEJUFFROUW CORNELIA WEST.

Lieve Meid!

Eindelyk vind ik dan, op de groote kermis der waereld, myn gading. Eene Vriendin, zo als ik altoos in myne verbeelding zogt, maar nooit vond. Ik kan niet zeggen, dat ik een geheel Alphabet van Vriendinnen-naamen kan opnoemen; doch dit is meer geluk dan wysheid. Lach niet, – lach al; want lachen is gezond, – maar weet gy, hoe het bykwam? Niemand had zin aan my, *want* ik had geen zin aan iemand. De Wysneusjes waren zo bang voor myne spottige tronie, als de Coquettes voor myne gaaf van Conquetes te maaken; en met Chrisjes Helders en Cootjes Veldenaars verkeerde ik in 't geheel niet. Daar by valt myn hart niet buitengemeen gevoelig: iets, daar ik dan maar eens magtig mede in myn schik ben. *Besoin d'aimer,* kende ik zo min als *la douceur de plaire.* Actie genoeg, om

het zo maar met myne Renard af te zien: dat een heel goed, vreedzaam, gezeglyk, onderworpen, lief Kind was, en zelden tegen my rebelleerde. Het blad is gekeerd; en ik beken, dat ik veel meer om u denk, dan iemand op de geheele waereld van my kan vermoeden. — Zou het in de vriendschap zyn als in de liefde, *oud mal gaat boven al?* Dan komen my alle heilige Santen en Santinnen ter hulp. En hoe dwaas ben ik dan, dat ik op myn hart vertrouwd heb! Nu, nu, het kon slimmer. Gy zyt nog al iedereen niet; en, dat my heel in myn kraam te pas komt, gy zyt bloed zo graag op myne vriendschap, als ik op de uwe! Dit, schoon kind, geeft my al vry gunstige gedagten van uw gezond oordeel, en — goeden smaak. Het is maar de fyne waarheid, dat men uit de byzondere Vrienden, zo wel als uit de meest geliefde boeken, het hart en verstand van iemand ook al moet leeren kennen. Besluit daar niet uit, dat ik een Meisje voor zeer slegt zoude houden, om dat zy by ongeluk in gezelschap gezien wordt, dat die eer niet verdient, of met een vrolyke roman verrascht, die zy niet kent. Het doorgaand gedrag, de aanhoudende denkwyze, vormen het karakter.

o Jou olyk diefje! kwaamt gy eigenlyk dan afscheid neemen, om my met uwe groote vlakke heldere oogen tot in het afgeleegenste van myn hart waarteneemen? Ik beken, dat gy my die kans hebt afgezien. Evenwel, ik vergeef het u; hoewel ik anders de nyd heb op nieuwsgierige Meisjes: en kon het wat helpen, ik zou tegen u, en soortgelyke platjes, zeggen, zo als Tante Martha, als er iemand onverwagt inkomt: *je moet niet rondkyken*. Maar ik weet, hoe jelui allemaal bestaat! Dat men de Meisjes verbiedt, dat gebiedt men haar.

En ook al in de knip! Ook al verliefd! Eer heeft evenwel uwe trotschheid. Ik zal u het geheim wel helpen bewaaren, indien gy my nodig kreegt, om uwen *Pastor Fido* in den kyker te krygen en te houden. Hoor, Kind, dat een Meisje, met een *gevoelig hart*, (anders is het maar fut) geen agttien jaar wordt, zonder min of meer aan een verliefd binnenkoortsje te sukkelen, dat komt my zo vreemd nog al niet voor; en is de Jongen maar geen zot, of geen ligtmis, of geen malle ryke Amsterdammer, dan zie ik veel door de vingeren; maar zy moet die ongesteltheid zo zorgvuldig verbergen, als een magere arm of hooge schouders.

Een leugen om bestwil is geen zonde, zeit Salomon, (zou Tante Martha zeggen,) en daarom geeven wy, *Alida de eerste*, onze Koninglyke toestemming, nu en ten eeuwigen dage, aan u, Meisjes met *gevoelige harten*, om styf en sterk te ontkennen, zo voor als na het Huwlyk, dat gy lieden ooit iets meer dan goedkeuring voelde tikken, voor den Bol, dien gy verwaardigt hebt tot het Man- en Vaderschap. Hier, de groote hartenkenner Richardson zelf noemt Edelmoedigheid geene Manlyke deugd. Moest een Meisje dan niet beduiveld zyn, (uw Neefs favorit woordje,) om dáár zo klakkeloos te gaan bekennen ende te belyden, dat zy waarlyk liefde voor haaren Man gevoelde, toen hy zyn bakkes nog toehield, en mooglyk nog maar door smagtelyke blikken zo wat half en half toonde, wat hy in zyn schild voerde? Hoor, Keetje, waar in ik dan met u overeenkom, hier in kom ik met u overeen, ik denk zo ongunstig van de *baldaadige* Sexe, zegt de bekoorlyke

Miss Howe, als gy het durft begrypen. En my dunkt, dat het voor eene Vrouw, die haare eigen waarde wel kent, niet is om uitte-staan, als zy ziet, dat Manlief er maar oud agter is, dat zy hem eerst liefhad. Wy, arme zielen, zyn genoeg vernederd, genoeg den Manne onderdanig, al kraaijen wy onze eigen neerlaag niet uit. En daarby komt nog, dat de meeste Jongens zo zot zyn, dat zy een Meisje zouden verachten, dat zy verdagt hielden van min of meer op hun verliefd te zyn! Zot? zeide ik zo niet? Ach, neen! de Consciencie is een edel ding! Zy weeten zelf wel, dat zy niks waardig zyn; en dat de smaak van een Meisje beoordeeld wordt uit haare liefde! Wie van hun wil nu eene verachtelyke Vrouw hebben? Ik spin mooglyk wat fyn; wat zegt dit, als het maar waar is; en dat het waar is, leert de ondervinding.

Wel, Kind, gy spreekt (zeggen de klossen,) als een *Schip*, over liefde en vriendschap: nu, hartje, ik hoop, dat gy zo veel wysheid niet te duur hebt. „Mooglyk hebt gy uwe eerste liefde overleefd." Men zou zeggen, hoe komt het in de Kinderen! Mooglyk kond gy wel gelyk hebben: ik verbied u daar over te gissen; gy moogt er zelf niet over *denken: „zo onvoorzigtig,* (en dat wel onderstreept, op dat ik het toch wel zien zoude,) „kunt gy niet zyn." Weet gy wat, Nigt West, dat is myn zaak; en als uw Neef te vreeden is, behoort gy het vooral te zyn. „Onvoorzichtig, zó onvoorzichtig!" Kleuter, weet gy wel, dat ik in de gevoelens sta van hun, die leeren, dat liefde geen onontbeerlyk ingredient is in eene oud Vaderlandsche Echtverbintenis? dat ik meen, dat huwlyken uit liefde doorgaans zo ellendig uitvallen, als huwlyken uit belang? Maar aan dat oor zyt gy, Meisjes, steen doof. Geen wonder! dat leest niets dan zotte Fransche, en malle sentimenteele Duitsche Romans. Dat hoort niets dan verliefde wartaal der Operaas. Wat! veelen van je lui zouden nooit gedagt hebben om verliefd te worden, was u die hommel niet in het hoofd gezet: je lui wordt verliefd, even zo als je lui verkouwd wordt, om — dat — het — de Mode — is; en „de Mode moet gevolgd, Nigt West." Uwe Tante Ryzig heeft my geen goed van u gezegd; dit nam my voor u in: want ik ken Mama Ryzig. Zy zegt van niemand goed of kwaad; maar dat hoeft niet, als men oogen heeft om te zien, zo wel als ooren om te hooren. En, indien het waar is, dat zy niemand bemint, zelf myn kleinen Jan niet, het is even zo waar, dat niemand haar bemint. Verder dan koele achting kan ik het altoos nooit opwerken; en Jan is ook niet heel Grootmama-agtig. Apropos, Bram is uit de Stad. Wat had ik my daar een fete van gemaakt! Ja, fluiten! dagt gy wel, dat ik zo veel had van *un animal d'habitude,* zo als de Franschjes dat zo wel uitdrukken? (en ik niet verstaanbaar weet te vertaalen.)

Onze Nigt, de Dichtresse, gaat zo van my weg. Gy hebt gelyk, Keetje, was haar vernuft maar half zo goed als haar hart, zy zou voor 't minst eene... zyn: evenwel, ik vind haar schrikkelyk gek en lastig. Zy heeft my weer veel doen uitstaan, met haar reciteeren. De Rymkoorts is toch eene ellendige ziekte, en dat wel voor de bystanders. Van Nigt Hexameter tot Nigt Betje over te springen, is een vreemde luchtsprong; evenwel, gy gaat my zo voor. Ja, ik zeg het, en daar blyf ik by, Jan West verdient haar: ik

moet des hooge gedagten van hem vormen; en echter, by ja en by neen, of is dit nog niet sterk genoeg, by kris en by kras, verzeeker ik u, dat hy ook al myn slag niet is; Bram Ryzig was toch de Man; en hy is al een heele misselyke Potentaat ook. Hy durft uit zyn eigen oogen zien: dat heeft het my gedaan, Kind O, ik *achtte* hem, en weg was myn – hart. Zie hier, hoe ik over dat zien uit eigen oogen denk.

Het is by my een eigenschap van een zwak hart en een zeer bekrompen geest, als men zich veel meer door voorbeelden laat wegsleepen, dan wel door grondregels leiden. Hoe grooter overhelling iemand hebbe tot *denken;* en hoe meer hy gewoon is naar grondregels te handelen, dies te minder wordt hy, door het geen buiten hem is, weggerukt. Groote zielen schikken zich niet naar de gebruiken, de denkwyze, de voorbeelden hunner tydgenooten, dan na die wél en naauwkeurig beproefd te hebben aan het gezond oordeel; zy volgen hunnen eigen weg, zonder zich om lof of laster te bekommeren. Ik zie, zo wel als iemand, dat deeze onbuigbaarheid tot zeer nadeelige uitersten *kan* overslaan: het grootste, het schranderste verstand is eindig; gevolglyk kan het dwaalen. Hoe meer nu door den wil de uitzichten des verstands begunstigd worden, des te minder kunnen voorbeelden en gebruiken by hem uitwerken. Zou dit ook de oorzaak niet zyn, dat veele uitmuntende geesten verslaafd zyn en blyven aan belachelyke grillen, die zy hardnekkig vasthouden? Met dit alles zyn echter, noch de bevelen der Mode, noch de kragt der voorbeelden, maar een vaste geest, en getrouwheid aan een welproefd besluit, de eenige middelen, om waarlyk groot te worden.

Hoe minder iemand zyn verstand bearbeidt, hoe onbekwaamer hy is om te denken; en staat hy te meerder onder de voogdyschap dier verheeven zielen, die zeggen: *word dat, en men wordt dat.* Zo een schepzel heeft niets, dat hy zyn eigen kan noemen; zyne begrippen zelf hooren hem niet toe. Hy is eene *automate;* meer niet. Hy doet iets, niet om dat hy dit voor goed, voor billyk keurt, maar om dat anderen zo doen; om dat het de Mode is. Zonder veel Historiekunde te bezitten, weet ik echter, dat de Hovelingen van Alexander allen het hoofd over eene zyde droegen, om dat de Vorst dit gebrek had. En waren de lieve Geloofsgenooten onzer Natie, de Britten, onder Cromwels regeering niet allen dweepers, en Duizendjaarigrykstelders; zo wel als onder den daarop volgenden wellustigen Karel den tweeden ongeloovigen en dartelen? Dat volgen, dat gebrek aan *origineliteit,* heeft ook plaats in geheel andere zaaken. By voorbeeld... Eerst vraag ik u Keetje lief, hebt gy zo wel als ik niet opgemerkt, dat er geen Stad zo kleen, geen Dorp zo gering, geen Genootschap, Collegie of Gezelschap zo weinig beduidend is, of daar is iemand in, die voor fraai vernuft speelt, of de Groote uithangt? Dit heeft my, die de loffelyke gewoonte had, om alles in een grappig, ten minsten vrolyk licht te plaatzen, wat er maar in geplaatst konde worden, zeer dikwyls magtig gediverteerd. Ik heb met Mevrouwen omgegaan, die my van agter den toonbank om een stuiver lint verkogten; en die zich echter wel een groot *air* gaven op dien titel, als zy zich in een gezelschap van *burgerlui* bevonden. Ik heb snaaken gekend, die de lust en roem hunner Colleges waren;

raare honden, *grappige duivels*, genoemd wierden, en waaröm? Dat zal ik u zeggen: een van die was deeze eernaamen, hem toegeschreeuwd, daar aan verpligt, dat hy het liedje: *ons Katryntje heeft* enz. dus zong: *ons Trynkaatje een kleintje het als een Dootje Cupo.* En ik geloof niet, dat de aartigste inval van myn Broer Willem ooit zo veel gelach, gestamp, kopgeschud, bekkengetrek, heeft, of zal veroorzaaken, als dat averegts gezongen Liedje. Kan men zich nu evenwel iets armzaliger en geesteloozer voorstellen. Dit is zeker, dat zo een snaak doorgaans een goede gek is, die nooit beleedigt; en ik weet niet, of zy, die hem promoveeren, wel veel slimmer zyn. De *Grooten* in de *kleine* steden zyn niet half zo aangenaam, indien men de gaaf van *waarneemen* niet heeft. Daar ik nu alles gemoedelyk op wil toepassen, is dit. De meeste menschen volgen zulken, die zy, in wat opzicht ook, boven hun beschouwen. En hier uit, geliefde Toehoorster, leide ik de volgende pligten af: (zeg niet, dat de drommel de passie preekt, want, ach Heer, wie volgt my, wil ik spreeken.) Men is gehouden, om een goed voorbeeld te geeven; wél te redeneeren, wél te doen. Hier van ben ik zo volmaakt overtuigd, dat ik nu reeds my zelf ongemeen onder den duim kryg; op dat ik myn kleinen Jongen eens wat nuttiger zoude kunnen worden, dan onze hedendaagsche Moedertjes doorgaans zyn.

„Men *kan* niet altyd leezen." Dat is waar: maar het is by my ook waar, dat men niet altoos *moet* leezen: ook als men in den vryen vrolyken Maagdelyken staat ademhaalt.

Wat dunkt u, *ma chere Niëce*, indien ik over dit stuk nog eens een uurtje met u verpraatte? Uw Neef is nu toch van huis, en ik heb geen gezelschap dan myn Jantje, die als een roos in zyn wieg ligt te slapen. Ik heb myn hoofd ook vol over myn lieven Willem; en dewyl ik geen voorstander ben van noodelooze, laat ik liever zeggen, magtelooze bekommernissen, zal ik nog eens een grosje postpapier spandeeren. Al myn volkje is reeds lang ter rust. Ik verbeeld my nu nog een van die vrye voornagten, die ik, als ik t'huis was, altoos leezend doorbragt.

Men moet, zeide ik, (zo ik my niet bedriege, zegt Dominé Heftig,) niet altyd leezen. Hier my veel moeite omtrent te geeven, zal niet noodig zyn; het valt van zelf in 't oog. Meisjes, die graag leezen, hebben zich voor twee misslagen te wagten; en daarom moeten zy eerst letten op de Boeken zelf, en dan eene goede order in het leezen in acht neemen. Indien die lieve Kinderen dit verzuimen, dan kunnen zy, hoe meer zy leezen, des te verkeerder handelen. Hier om moeten zy uit de goede Boeken zulken verkiezen, die voor haar de besten zyn. Over het geheel genoomen, kan men zeggen, dat er werklyk zeer veele goede Boeken voor handen zyn. Dit neemt niet weg, dat daarom een zeer goed Boek niet voor alle leezers geschikt is. De Werken van Newton, Leibnits, Wolff, Montesquieu enz. zyn zeker, naar het oordeel van kundigen, zeer schoone werken. Zy zyn echter, dunkt my, slegt geplaatst in eene Bibliotheek voor Vrouwen. Astronomische, Staatkundige, Exegetische enz. hebben elk hunne eigen leezers; en die behooren zeker niet tot de Vrouwelyke bende. Ik, voor my, ben eenvoudig genoeg, om te gelooven, dat het oogmerk, waaröm wy leezen, hier in bestaan moet:

„Wy moeten daar door ons verstand ophelderen, onze reden kragt „byzetten, onzen smaak verfynen, en ons hart verbeteren." Hoe nu dit oogmerk door genoemde Schriften kan bereikt worden; daar zie ik niet door. Meisjes, die alleen leezen, om aan dat oogmerk te voldoen, zullen niet klagen, dat haar onrecht geschiedt, als eene verstandige Moeder zulke Boeken in de boekenkassen haarer Broeders verplaatst. Boeken, die over de Zedenleer en Natuurlyke Historie handelen, geestige Boeken, Historien, goede Treur- en Blyspelen, Gedichten, Brieven en wel geschreeven Romans, zie daar de Bibliotheek van smaak voor de Meisjes, die geene Savanten zyn, en evenwel ook wat leezen willen.

Mooglyk, want gy zyt toch zo een satiricq drommeltje, zult gy my hier antwoorden: „Noemt gy, Nigt Ryzig, ook die Autheuren alleen, om my te doen weeten, dat gy met al die groote lui vry gemeenzaam omgaat? want, wie onzer Dames leest zulke staatige knevels?"..... Ik versta u heel duidelyk; en om u daar van te overtuigen, zeg ik u, dat ik Predikanten ken, die nimmer een Locke geleezen hebben, Doctooren, die zich nooit met Boerhaven ophouden, Hoogleeraars in de Wysbegeerte, die nooit een Montesquieu of Leibnits onder hunne oogen gezien hebben, en echter maar regte Bollen zyn, Sterren van de eerste grootte. Wat bewyst dit tegen my? Als het leezen eens eene drift, eene — behoefte geworden is, dan blyft het zo min binnen de paalen, als alle overige driften, die behoeften geworden zyn. Gy begrypt wel, Keetje, dat ik niet zot, noch slegt genoeg ben, om den Bybel niet voor een zeer schoon Boek te houden? Maar ik geloof tot nog toe, dat dit fraaije Boek niet in de handen van zeer jonge menschen voegt, om dat die veel te onvoorbereid zyn ter lectuur van dit Geschrift. — By deeze geleegenheid herinner ik my de volgende Anecdote. Zekere oude Juffrouw, met eene goede eenvoudige intentie, las alle avond na den eeten in den Bybel, voor eene Meid, die altoos met haar omging, en ook met haar at en dronk. Op een winter avond zat Lys by haar te luisteren; de ouwe ziel las in het Hooglied; (want zo verre was zy gevorderd.) Lys viel in slaap. De oude Vrouw las voort; en het uur omzynde, deed zy het boek toe. Zy wekte Lys met een: *Meid, slaap je, als ik in het Woord lees?* Lys vreef haar oogen, en vroeg al geeuwende. *Heden, Juffrouw, dat was eene mooije Historie. — Kreegen zy malkander nog?* Hoor, Kind, als Jan groot genoeg is, om wys genoeg te zyn, zal ik hem eens op myne wyze opvoeden. Ik zal voor hem leezen, en uit de *invallen*, die hy my dáár over mededeelt, zal ik begrypen, hoe verre ik gaan mag. Dit in 't voorby gaan: evenwel, tegen dien tyd noodig ik je op een kykje.

Hoe veele Meisjes zyn zeer beleezen, en hebben echter weinig oordeel! Zy zyn zo leerzaam als onvernuftig. Zy zyn wandelende naamlysten van Boeken, en niet in staat om een taamelyk wel opgesteld Invitatie-kaartje te schryven. Waar uit mag dit toch ontstaan? Hier uit, dunkt my, dat zy niet wel kiezen in het geen zy willen leezen, en het geen zy leezen door elkander leezen, zonder eenige order te houden. Hier door ontstaat die malle grotesque, ook wel ergerlyke samenkoppeling van ideën, die haar zelf verwonderen; al had zo een Meisje zo veel verstand als gy — ja

zelf als *ik*, wat meer is, Nigt West, wat zou haar dit verwarde leezen baaten?

Een goede Brief te schryven is geene zwakke proef van fatsoenlyke opvoeding. Ik hou in deezen niet van Theoriën. Als een Meisje met order goede boeken leest, met fatsoenlyke menschen verkeert, en een oprecht hart heeft, zal zy, is zy niet Olydom, een goeden Brief in haaren kring schryven; en zo men eenige schryffouten toegeeft, zal zy altoos beter schryven dan haar Broer, die een jaar ouder, en juist nog al geen Sir Uilskuiken is.

Leesagtige Meisjes leezen te véél, te véél op eenmaal; zy doen juist het geen vraaten doen, zy slokken ryp en groen door, en in zo eene hoeveelheid, dat de verstandige verteeringskragt daardoor bedorven, overspannen, verlamd wordt. Men moest deeze allerliefste Kindertjes gewennen, om onder het teedrinken, of wanneer het huisgezin gezellig te samen komt, rekenschap te geeven van het geleezene. Men moest daar over gemeenzaam, zonder bedanterie, praaten, het niet wel bevatte bevatlyker maaken, het wel begreepene aandringen. Apropos (zeggen de geleerden,) kent gy Mevrouw Helder? Niet? Dat spyt my: anders zoude ik maar bebehoeven te zeggen, „alle Moeders moesten Mevrouwen Helder „zyn, dan zouden welligt alle Dogters Chrisjes Helder worden." Mevrouw Helder leerde, met haare Dogter, zo wel teekenen als muziek; laat ik liever zeggen, zy teekende, zy speelde *met* Chrisje; zy las, zy schreef *met* Chrisje. Is 't wonder, dat Chrisje geworden is, het geen zy is? Ik voor my geloof, dat slegte boeken, met geest en bevalligheid geschreeven, nog oneindig nadeeliger zyn voor het hart van een Meisje, dan het verliefd gebabbel van een half douzyn Petitsmaitres; want *deeze* boeken vergiftigen het hart, en *deeze* Snappers maaken haar alleen wat duizelagtig.

Ik heb nog al niet uitgepraat. Heb dan zo lang geduld, als ik van vaak myn pen kan houden.

Schryvers, die onze Sexe nuttig zyn willen, moeten aangenaam schryven. Schreef ik poëtisch proza, ik zoude zeggen: „Hy, die ons „naar den Tempel der Wysheid wil geleiden, moet den weg daar „toe met roozen bestrooijen. Het hobbelagtige, het doornige kwetst „de tedere voeten der Bevalligheden; Hercules... enz." Maar ik schryf een Brief, en daarom, – *Tourne la medaille.*

Onze afkeer van het drooge Leerstellige ontstaat mooglyk uit onze zwakheid, of uit onze beuzelagtigheid, of uit ons natuurlyk goed verstand, of uit onzen fynen smaak. Hoe dit zy, hy, die onze oplettendheid wil gaande houden, moet tot onze verbeelding, moet tot ons hart spreeken; onze nieuwsgierigheid prikkelen, en onzen trek tot streelende aandoeningen vervullen. Hier in schuilt ook de oorzaak, waarom wy zo weinig in onzen schik zyn met de Academische dissertatien, als met onze halfgeleerde Pedantjes, als zy in de vacantie ons over de vloer komen; ten zy men de gaaf bezitte, om een weezenlyk onderwerp voor ons bevalligjes te tooijen. Het is des billyk, dat de Schryver, die voorgeeft voor ons te schryven, zich in zo verre naar onzen smaak schikke, en zyne denkbeelden niet zo styf en houtig als Twenter Jonkers voor den dag brenge. Zo lang kundige Mannen alleen voor de Schoolen schryven, zullen wy zo onkundig blyven, als voor veele eeuwen. Mooglyk hebben

wy, Vrouwen, ongelyk; maar dat is nu zo, en men moet ons neemen, zo als wy zyn. Wy hebben nog al meer nooten op onzen zang. Ik eisch, uit naam der Sexe, dat de Schryvers, die wel zo goed willen zyn, van ons onder hunne bescherming te neemen, zich bevlytigen, om by het aangenaame het duidelyke, het klaare te voegen. Die duidelykheid moet niet zo zeer ontstaan uit de onderwerpen, die zy voordragen, maar uit hunne eigen gedagten; zy is eene vrucht van 't geregeld denken des geenen, die onderwyst; zy ontstaat uit de gemaklykheid, waar mede hy zyne eigen voorstellen omvat. Hoogdraavend schryven is luidkeels schreeuwen: (het woord zelf vind ik vry gek.) Geene naargeestige allegorien van den donkeren Young, geen geäffecteerd Poëtisch proza; (daar ik, nog een Meisje zynde, zo byzonder mede in myn schik was!) klaar, duidelyk.

Waare, groote verstanden, zyn zo eenvoudig in hunnen schoonen, vryën, vloeijenden, schilderenden styl, als in hunne kleeding. Zindelykheid zonder pracht. Effene fraaije kouleuren, en noch Juweelen, noch verschiet van linten. Alles staat haar wél; nooit trekt zy door eene in 't oog vallende ongelykheid in gewaad of kapzel den aandagt. Vergehaalde uitdrukkingen, geduurige zinspeelingen op gebruiken en wetten enz. van oude volken, dubbelzinnige raadzelagtige woorden, eene gesnipperde afgebrokene met voordagt aangenoomen kortheid; dit alles verderft den goeden smaak. Men heeft hier en daar nog zo een kwast, die, by voorbeeld, een Historieschryver Hooft wil na doen; en zich dáár dóór nog belachlyker maakt, dan hy door zich zelf zyn zoude.

Lieden, die zich toeleggen, om voor de Vrouwen te schryven, moeten ook eene zeer leevendige verbeeldingskragt hebben. Hier door worden zy in staat gesteld, om hunne lessen en denkbeelden te variëeren, altoos nieuw te doen schynen. En laat hen dan vry met Mercier vertellen, met Fontenelle praaten, met Wieland schryven, met Addisson Spectators geeven, met *onzen* grooten Man prediken; zy zullen hun oogmerk bereiken, en Leermeesters der Sexe blyven tot aan den jongsten dag. Zulke schryvers zyn de waare, de eigenlyke zedenvormers der Vrouwen. Onze Doctor (dit „valt my daar in,) zeide onlangs, „dat hy veel liever by zes zieke „Vrouwen gehaald wierd, dan by twaalf zieke Mans, om dat de „Vrouwen veel lydelyker, en geduldiger zyn." Zou men dit niet wel op het stuk, waar over wy praaten, kunnen toepassen? Dat naare eenzelvige, die proeven over het langwylige — er is geen uitstaan mede. Ik eisch nog al meer.

Hy, die naar de eer dingt, om de geliefde Schryver der Sexe te worden, moet by veel waereldkennis, ook een fynen gezonden smaak voegen. Laat hem dan zelf over de Dichtkunde van Aristoteles spreeken, en wy zullen luisteren als vinken. Hy, die alleen waereldkennis heeft, heeft niet genoeg, om tot die waardigheid verheeven te worden.

Wat spyt het my, dat men, by voorbeeld, Wieland, die groote, die oorspronkelyke genie, geenzins, zo als hy daar ligt, in handen *kan* geevén van jonge geestige Meisjes. Mooglyk komt hy over 't geheel naast aan dien, die in allen opzichte voor de Vrouwen kan schryven.

Myn vuur gaat uit; myn kaers brandt byna in de pyp; het is

diep in den nagt: wil ik niet maar naar bed gaan? Ja, dat zal best weezen; en ook gy hebt hier letters genoeg, om u te doen zien, dat ik u byzonder wel mag lyden. Groet de allerbeste menschen, waarby gy u bevind, en wees gerust, dat ik niet alleen aan u schryf als aan eene waarde Nigt, maar ook als aan eene Vriendin.

A. RYZIG.

PS. Er is hier, zo veel ik weet, niets nieuws, dan dat het woordje *Beeldig* plaats maakt voor *Oui:* en dat men zich thans *en Figaro coëffeert.* Gaarn zond ik u zo *une bonnet*, maar dan diende ik het evel zo aan te leggen, als de sterke Augustus, Koning van Poolen, toen hy die groote Bokaal aan het Genoodschap van de Ridders van Sint Joris in den Haag zond: want u die met een Postwagen te zenden, is onmooglyk; en wie zal ik met een *Bonnet Figaro*, naar de afgelegen Provintie, alwaar gy u bevind, laaten heen wandelen?

VIERDE BRIEF.

DE HEER HENDRIK DE BRUIN AAN DEN HEER JAN WEST.

Waarde Vriend!

Het wordt eens tyd, om my nader aan u te verklaaren. Gy zyt de Vriend, zo wel als de Voogd uwer Zuster: haar geluk gaat u zoo zeer ter harte als uw eigen. Wat dunkt u, Jan, zou zy met my niet vry wat kans hebben, om gelukkig te zyn? Gy weet, Jongen lief, dat ik niets minder ben dan volmaakt.... Ei zie, daar schuilt iets dubbelzinnigs in die woorden; maar waar het hem zit, weet ik niet, en ik heb geen groot geduld, om te lettervitten; ik zeg u dan maar kort en goed, dat ik smoorlyk, doodlyk, afgrysselyk verliefd ben op Keetje. Ik geloof half, dat zy er al agter is; want het Meisje is by Heintjen af. Hoe dit zy, zal myn zaak zyn te onderzoeken; want ik kan niet denken, dat gy uw Vriend niet tot uw Broeder zult willen hebben, indien Keetje niets weezenlyks tegen die party heeft in te brengen.

Ernst is het my; degelyk waar. Zedert zy uit de Stad is, zit ik te kyken als een verweerde gek. Had ik alleen smaak in haar, dan zou die wond van zelf al geneezen zyn; maar get, Jongen, nooit is zy uit myn gedagten. Eeuwig en erfelyk maak ik gelykenissen tusschen haar en *Belles*, die ik zie, en zy komt er altoos met glans door. Dat kan zo niet langer; zeg my dan eens eenvoudig, wat gy gelooft van het geen ik u voorstel? Ik, arme duivel, heb het hier kwaad genoeg. Gy kent myne ouwe lui? Beste braave menschen, maar zo min volmaakt als Hendrik; en ongelukkig verschillen onze sentimenten wat héél véél. Opgeeven is zo myn zaak niet, als het my regt ernst is, en ik reden voor myn zaak heb: dat ik die heb, daar heeft myn hart en hoofd beide voor gezorgd. Zy willen dan voor eerst: „dat ik in myn' Kerk „trouw; en zy noemen een goed Huwlyk, een ryk Huwlyk." Ik kan my om de drommel niet schikken naar deeze *termes des arts.*

Nu weet gy genoeg, om te begrypen, dat ik het zeer ongevallig heb. Het eerste artikel zouden zy kunnen opgeeven; maar omtrent het laatste is geen verzetten. Ondertusschen begryp ik, dat Keetje West, met zo veel verstand, en zo grootlyks door u bestierd, *gelds genoeg* heeft voor een man, die in goede affaire zit, en nergens minder toe overhelt, dan tot dwaaze en ruïneuse verkwistingen. 't Mag niet helpen. Men heeft zich in 't hoofd gezet, „dat „ik óók myn koets moet houden, als ik getrouwd ben; *want* onze „geheele familie houdt, immers zedert dat wy onder de degendragers „behooren, (en dat is een jaar of tien geleeden,) koetzen; en ik „zou zeer gemaklyk zulk een party doen kunnen." Jan lief, gy kent myne denkwyze; gy begrypt ligt, hoe ongerymd het *my* moet voorkomen, dat ik om die reden trouwen zal! Al het bizarre nog eens dáár gelaaten, zo ken ik ons goedje te wél, om er my verder mede te willen inlaaten. Trotsheid is het (zoude onze Vriendin het noemen,) *karacteriseerende* van de heele bende; en daar voor ben ik niet byzonder bereekend. Zy, die waarlyk *contrabande* zyn onder de Sexe, ja abuseeren van de vryheid, om lelyk te mogen zyn, zien niet alleen eene fatsoenlyke Vrouw, maar zelf een braaven Jongen, uit ter hoogte, en met een viezen neus, ter zyde aan. En, by zulke meerkatten zoude ik myn hof maaken, op dat ik een koets zoude hebben, als ik getrouwd ben? Is het doller te begrypen? Voeg hier by, dat onze Meisjes, als zy honderdduizend guldens ten Huwlyk brengen, dan er altoos voor tweemaal zo veel statie by geeven; iets, dáár ik myne reekening niet by vind.

Praat er niet tegen: het geen ik je zeg, is waar; geen hoogmoediger volk, dan de ryken onder ons. Geld is by hun alles; die dat niet in overvloed heeft, is niets by hun.

En het is ook voor zulke snaaksche denkers verdrietig genoeg, dat zy toch nooit over onze medeburgers den baas kunnen speelen; wyl zy in geene regeering, hoe genaamd, komen. Zy willen zich echter doen gelden; zy moeten dan Trotsch, zo wel als Ryk zyn, en geene verdiensten toestaan aan lieden, die geene koetzen kunnen houden. Dat zyn echter nog die luiden, die durven praaten van de grootschheid der aanzienlyken.... Maar genoeg; ik houde my hier te breeder by op, om u wél te overtuigen, dat ik zeer wél weet, waarom ik niet onder de onzen trouwen wil; en dat zal wáár zyn, al had Keetje West geen smaak in uwen Vriend. Ik zal echter alles in 't werk stellen, om haar te krygen, indien gy met my hier in overeenstemt, dat wy met elkander zeer gelukkig kunnen zyn; ook als wy geen koets houden.

Met onze Jongens word het iets beter. Die verkeeren wat meer onder menschen; zy komen in Koffyhuizen, op Collegies, en begrypen, dat, indien zy dáár den baldadigen wilden uithangen, klop de belooning zyn moest. Evenwel waagen zy het nog nu en dan, tegen fatsoenlyke lieden, die geene koetzen houden, onbeschoft te weezen; ook, niet te groeten tegen goede Vrienden, als zy met wat grooter – 'k meen wat ryker, een wandeling doen. Een van die Sprinkhaantjes zeide my eens in vertrouwen: „dat ik zo met „geen burgers moest verkeeren, zo als Makelaars *en zulk Volk.*" Gy begrypt wel, Jan, dat zulk een gekje geen klap om zyn ooren

waardig was. En dat zyn snaaken, wier Overgrootvaders als eerlyke Weevers en Fabriqueurs hun geld wonnen. Dit zeggen zy van lieden, die een paar eeuwen in ons land *fatsoenlyke Burgers* waren; iets dat zy nooit worden kunnen.... Antwoord my, op dat ik aan Keetje schryven kan; want zo is er geen rust noch geluk voor

Uwen

H. DE BRUIN.

P.S. Gy weet, dat ik zes-en-twintig jaar ben, en in myn eigen zaaken zit?

VYFDE BRIEF.

MEJUFFROUW CHRISTINA HELDER AAN MEJUFFROUW JACOBA VELDENAAR.

Lieve Veldenaar!

Om myner oprechtheid zelve, indien ik by u eenige vergeeving zoude behoeven, moet gy my vergeeven, dat ik zo verheugd ben over het geen ik u ga mededeelen. Als dat afgedaan is, zal ik uwen waardigen, leerzaamen, voor my zo noodigen Brief poogen te beantwoorden. Weet dan, lieve, dat ik met mynen Vader een gesprek gehad heb, van den volgenden inhoud.

[*Juffrouw Helder deelt vervolgens dat gesprek mede, het geen de Leezer in den Brief van den Heer Helder aan Juffrouw Belcour zal zien; dan herhaalt zy nog eens deeze woorden.*] „Indien hy u ver„dient, zal hy in my geen afkeurder vinden: zo hy deugdzaam „is, dan kunt, dan zult gy met hem gelukkig zyn."

Ja, myne waardste, dit heeft myn Vader my gezegd. „Mooglyk „houdt de Man zich zo wel verzeekerd van Leevends slegt karak„ter, zult gy zeggen, dat hy even min waagt met dit te belooven, „als gy met te zeggen, dat, zo hy uwer onwaardig is, hy u nooit „zal bezitten." Neen, Coosje! Ik ken myn lieven Vader; zyn gelaat teekent altoos zo sterk; ik zag hem zo oplettend aan. Hy meende zeer zeker, 't geen hy zeide. Meer heb ik niet verlangd. Gy weet het. Voor u, myne Vriendin, heb ik ook zelf myne zwakheden nooit verborgen. Nu laat ik alles aan den tyd bevolen: ik heb geene de minste hoe flaauwe begeerte, om van staat te veranderen. Als myn lieve Willem maar in de gunst myns Vaders hersteld wordt, is alles voor eerst wel. Ik onderzoek niet eens, of onze Mevrouw Everards, of gy gelyk hadden, als gy zeide: „dat hy my „zoude bemind hebben, indien hy gedurft had." Dit alles laat ik aan zyne plaats. Het intresseert my niet, ten zy ik overtuigd ben, dat hy my door deeze onderscheiding eere aandoet; en dit kan hy niet doen, indien hy, 'k zwyg van een slegt – een twyfelagtig karakter heeft. Dit is waar, ik bemin hem, als den eenigen Jongeling, dien ik zoude kiezen, indien ik kiezen moest; en hy my overtuigde, dat hy my beminde als de eenige, met wie hy geluk-

kig zoude zyn. Het schynt nog een geheim te weezen, waar hy zich bevindt. Dit zy zo. Ik voor my houde my zo verzeekerd van zyne braafheid, dat myne ongerustheid zelf daar door zeer vermindert. Alle peinsagtige overdenkingen zyn door het gezegde van myn lieven Vader geheel weggenoomen. Myn geheel hart heft zig op, breidt zich uit in genoegen: Alles is licht, alles is rust!

Myne uitmuntende Mama is een weinig onpasselyk geweest. Het kwam haar onverwagt aan: ik kan echter niet zeggen, dat er iets voorviel, dat daar aanleidelyk toe was. Evenwel! maar neen, ik kan niets vinden. Eerst dagt ik, dat Pauwtje iets deerde, en dat men dit voor my verborg: doch myn Vader heeft my eenen Brief getoond, die ons doet zien, dat hy zeer wel en zeer vergenoegd is.

Is het niet een weinig vreemd, dat myne Mama iets zo zeer zoude treffen, dat zy daar door ziek wierd? Gy kent de gezondheid haarer ziel; gy weet, hoe zy door een zeer maatig, zeer geregeld, zeer gerust leven, byna boven het bereik is van die duizend lastige ongenoemde ongesteldheden, die de vrugten zyn van eene hedendaagsche levenswys? Ach, Coosje! wat zou de waereld, wat zou myn leven zyn, indien ik haar verloor? Machinaal leidde ik daar de pen neer, en wrong ik myne handen! Gy ziet, dat ik nog niet uit den grond hersteld ben; o myn hart! wat beeft het op het denkbeeld – maar laat ik uwen Brief beantwoorden.

Kon myne achting voor het verstand en deugd uwer Moeder toeneemen, het gesprek, my in uwen Brief afgeschreeven, zoude hier toe ten vollen ingericht zyn. Byzonder smaakt my dat zeggen: „uwe deugden zelf zyn dan maar gevoeligheden; hoe veel deel zal „uw zenuwgestel daar in hebben!" Dit treft my ontzachlyk. Ja, myne Vriendin, eene deugd, die eigenlyk by ons temperament is, en niet rust op vaste, onveranderlyke, zedelyke, en derhalven Godsdienstige gronden, is zeer broos, kan geen sterken weêrstand bieden, maar ontglipt ons dra, als de verzoeking heevig aanbindt. Hierom, dunkt my, is het ook waar, dat de liefde, of 't geen men zo noemt, (want het woord liefde en fatsoen wordt beide even zeer misbruikt in de samenleeving,) meest altoos in eene hedendaagsche, ordinaire Vrouw eene ondeugd is, en dat zy by een waarlyk deugdzaam weldenkend Meisje de oorzaak wordt van die schoone verloocheningen, die het hart, terwyl het al de smarte daar van gevoelt, echter volvaardig uitvoert. Wat vermag de liefde niet by haar, die alleen uit temperament deugdzaam is; en niets weet van die heilige wet: „heb eerbied voor uzelf, om dat gy een mensch „zyt!"

„Mooglyk, zegt gy, van onze vriendschap spreekende, is zy ook „wel een weinig eigenzinnig." Eene vraag! Is het eigenzinnigheid in my, dat ik, van twee of meer gezonde smaakelyke vrugten, my by die houde. die my het aangenaamste is? Ik gun een ander druiven, ik voor my verkies perziken; waar is het eigenzinnige? Is eigenzinnigheid niet iets, 't welk ik doe of laat, kies of verwerp, om dat het my op dat tempo zo in 't hoofd komt? Is het iets anders, dan myn my onbetwistbaare smaak, die my myne Perzik doet verkiezen boven alle andere vrugten? Over dit stuk zoude ik gaarn Mevrouw Ryzig eens in haar trant hooren. Mama zegt, dat zy eene uitzondering op den grooten regel is, want dat zy zo veel vrolyk verstand, als waar vernuft bezit.

Uw medelyden met den waarden Renting kan u niet ten onëere strekken. Evenwel, ik geloof, dat de liefde, die hy voor my heeft, indien het eens gedecideerd is, dat Leevend myn 's Vaders achting waardig bleef, hoe zeer de waarschynlykheid ook tegen hem zy, hem zeer wel in staat zal stellen, om van my afstand te doen. Hy zal als dan dien afstand voor eenen onvermydelyken pligt houden, en hy is een deugdzaam, een Godsdienstig Man. 't Is waar, hy zal met my als dan niet gelukkig zyn; maar, ken ik hem wel, dan zal de bewustheid, dat hy my zo heeft willen maaken, alles opweegen. Hy zal gelukkig zyn in zyne eigen meerderheid, in myne vriendschap, in myne achting, in de dankbaarheid, in het vertrouwen van eenen Jongeling, die my dan dierbaar zyn mag.

Over het veel praaten — gy noemt het spraakzaam zyn, kunnen wy het nog niet eens worden. Neen, lieve, gy kent den kring niet, waar in wy, Dames van fatsoen, (dat is, van veel geld,) omdraaijen! Onze Saletvriendinnen zyn Dames, naar wier byzondere goedkeuring ik niet kan verlangen. Zy beminnen noch eenige nuttige bezigheden, noch het leezen van een goed boek; zy zyn of buitenspoorig woelig, of zeer traag en vadzig: zy verveelen zich zelf, en om die reden zoeken zy gezelschap. Nog eens dan, gezeegend zy de gedagtenis van dien grooten Man, die het ombreñ heeft uitgevonden.

Wat verlangen wy naar gunstige berichten nopens den staat der gezondheid van uwe geliefde Moeder! Indien het u mooglyk is, schryf eens omstandig, hoe alles by u is; en of uw Vriend nog niet geretourneerd is. Mevrouw Everards is volmaakt hersteld. Ik ben altoos

de Uwe,

C. HELDER.

P.S. Hier nevens eene Copy van het verzogte geschrift.

GEDAGTEN OVER DE LIEFDE EN OVER HET HUWLYK.

Van Mevrouw S. Helder.

Het komt my voor, en dat wel na veel overdenkens, dat de liefde, indien zy door de voorzichtigheid bestierd wordt, een goed is; maar een kwaad wordt onder de verdervende hand der dwaasheid. Zy wordt, in een reeds bedorven hart, een kiem van allerleie wanbedryven. Het is een vuur, dat ons verheugt en verwarmt; of het wordt een fakkel, die eene geheele stad tot een puinhoop wegbrandt. De liefde verheft een edel karakter tot de hoogste peil van menschelyke volkomenheid. Wat hebbe men dan niet te hoopen, niet te vreezen van eene drift, die de ziel zo geweldig beroert, dat zy die wel eens, tegen haaren verzwakten wil aan, uit haar rustpunt schokt! De liefde is zo duidelyk niet te beschryven, dan wel te ondervinden. Haare oorsprong is meermaal onbekender, dan haare uitwerkzels verbaazend en sterk in 't oog vallende zyn. Zy geeft ons eenige gelukkige oogenblikken, maar veroorzaakt duizend verdrietlykheden. Verbrak zy ook nimmer de banden der natuur, der vriendschap! Offerde men niet alles op aan het Beminde, dat voor ons de geheele Schepping kan doen verdwynen!

Ik ben de Vriendin myner Sex; ik neem belang in alle Meisjes: myne Chrisje kan mooglyk dit blad eens aan haare byzondere

goede bekenden voorleezen. Voor u, Meisjes, schryf ik het... Er is een tydkring, waar in de aangenaamheden en smarten der liefde u even onbekend zyn. Hoe rasch vervliegen deeze gelukkige dagen, en zy keeren niet weder! Dan zyn alle onze vermaaken, onze bezigheden, onze uitzichten, onze wenschen, onze verlangens kinderlyk, onnozel, zuiver, onberouwelyk; gy weet het by ondervinding; dan zyt gy zo gelukkig, dat gy zelf niet vermoeden kunt, of er nog iets anders te genieten zyn zoude.

Gy zyt gelukkig in uwe spelletjes, in uwe speelmakkertjes, in de liefde uwer Ouders, en in de goedkeuring uwer onderwyzers. Dan klopt uw klein hartje zo gerust; dan zien uwe heldere oogen zo gerust, zo vrolyk om u heen. Uwe kindsheid verdwynt; de opluikende jeugd brengt u, uit het stille ryke der weltevreedenheid, in de gewesten der oproerige heevige driften. Weldra bewolken uwe denkbeelden; zy zyn niet meer zo geregeld. Dikwyls is uw geest onthutst: uw hart zucht – waarom zucht uw hart? Dit is nog een raadzel; dat zuchten is u evenwel aangenaam. Het geval brengt u by een voorwerp. Gy ziet het met geheel andere oogen; gy hecht er u aan; zyn afzyn is u verdrietig; zyn byzyn behaagt u. Dit alles is nieuw voor u; en de oorzaak? die is u nog onbekend. Bestreeden door verlangen, door vrees, door hoop; vermoeid door eene steeds toeneemende rusteloosheid, verliest gy u zelf in uwe gedagten. Alle de overige vermogens van uwen geest staan stil; en, ongelukkig! uwe rust is niet meer in uwe magt. De getrouwe Leidsman, zo gy die immer hebt, de oprechtste Vriendin, vinden doorgaans hunne zorgvuldigheid, hunne lessen beloond met uwe koelheid. Weest dan zelf op uwe hoede. De eerlykste Man kan zich vergeeten; en de ondankbaare is niet altoos de gehaate, de verachte Minnaar.

Wy, Vrouwen, hebben in onze natuur eenen schat van tederheid en gevoeligheden, die maar te veel door de dagelyksche wys van opvoeden vermeerderd wordt. De meeste Mannen zyn vleijers. Wat wordt men gemaklyk overtuigd van iets, 't welk wy zo gaarn willen gelooven! Indien gy dan in de waereld treedt, met geen andere gids, dan een aandoenlyk hart, en eene sterke verbeelding, loopt gy dan geen gevaar, om het offer te worden van vleijers, bedrog, drift en ongestadigheid? De overgang van goedkeuring tot liefde is dikwyls hairfyn — onmerkbaar. De begunstigde Minnaar verliest zyn eigen belang nooit uit het oog; hy ziet wel rasch, hoe veel hy op uw hart gewonnen heeft. Zo dra hy maar weet, dat hy behaagt, weet hy genoeg; hy ziet nu maar naar eene geleegenheid, om die kennis tot zyn vermaak aanteleggen.

Er is eene stelling, even valsch en even gevaarlyk, als die: *de hervormde Lichtmis wordt de beste Man.* Zy is uitgevonden door verraschte deugd, of door de toomelooste wellust; deeze: *men kan niet beminnen, zonder zwak te zyn.* Zy is eene der Grondregels, die u in de onzedelyke morale der Operaas geleerd, op de aller-verleidendste wys geleerd wordt. Vertrouw hem niet, die u de liefde beschryft als eene drift, waar aan men, zal men gelukkig zyn, alles — alles moet opöfferen.

En nu, lieve Meisjes, ben ik ter plaats, daar ik u eenige onaangenaame waarheden zal dienen te zeggen; het spyt my, maar is het myn schuld? En zo niet. . . . —

Wie zyn nu meestäl uwe lievelingen; wie beroemen zich onder elkander, dat zy u niet onverbidlyk vinden? — Het zyn die verachtelyke knaapen, die zelf by het beter gedeelte hunner Sex als lichtmissen geschuwd, of als zotten uitgelachen worden. Niets beduidende Jongens, die al hunne verdiensten by een snyder en pruikmaaker opdoen; die alleen elkander copieeren; veel te gek, om zelf in dwaasheden origineel te kunnen zyn. Wat praaten zy? eenige sterk in de Mode zynde woorden, galante lafheden, onverstaanbaare babbeltaal. Zy zwetzen (mooglyk om zich by u aanzien te geeven!) op gunsten, die zy nooit ontfingen, en verhaalen u dat met nog zo veel armzalig vernuft, als zy by elkander kunnen haalen! En voor zulke niets beduidende gekskappen, versmaad gy een eerlyk verstandig Man, die u hartlyk lief heeft? Dit zyn de Mannetjes van de Mode. Meisjes! Meisjes!

Laat ik u nog iets in vertrouwen zeggen. Als uwe zinnen sterk spreeken, dan zwygt niet slegts uwe rede, maar uw hart voelt eigenlyk niets; het ondervindt niets; en kan eene Vrouw dan by mooglykheid gelukkig zyn? Liefde is des zonder vriendschap onbestendig; eene gevaarlyke badinage, die van haar doeleinde afdwaalt.

Dat doeleinde is het Huwlyk. Wy zyn allen tot dien staat als menschen geroepen. Overal, waar goede zeeden heerschen, en waar men uitzichten heeft om te bestaan, trouwt men. Het is een aangenaam juk, waar tegen men niet ongestraft aanwerkt. Wat moet men dan denken van die eigenzinnige Menschen, die het Huwlyk haaten, en zich niet ontzien, om het tot een voorwerp van onbetaamelyke spotterny te maaken?

Oude Lichtmissen spreeken altoos met kleinachting van de Vrouwen. De reden is wel te vinden: zie maar, in welk gezelschap zy hunne jeugd versleeten hebben; en daar is geen stof om zich te verwonderen. Men spreekt onder losbandige Jongelingen van het Huwlyk, als van een staat, waar in ontrouw en wansmaak moeten heerschen. Kleine armhartige vernuften, en zeer bedorven groote geesten, stellen het Huwlyk even belachlyk voor, als den Godsdienst: wat bewyst het, dan hunne eigen verachtlykheid? De liefde voor een voorwerp, waar voor ons hart niet spreekt, is gelyk aan een koortshitte; de liefde voor een braaf, ons beminnend Man, is gelyk aan die gezonde levenswarmte, die van onze goede gesteldheid getuigt. Men vindt by u, Meisjes, minder versmaadsters van het Huwlyk. Bloozend en met neêrgeslagen oogen, hoort gy van die verbintenis spreeken. Alle Meisjes zyn maar niet geschikt, om zeer lang gelukkige en beminde Vrouwen te blyven. Om een gelukkig Huwlyk te vormen, moet men twee zaaken in acht neemen; men moet letten op den Man, dien men neemt, en overweegen, hoe men zich best zal gedragen in het Huwlyk met dien Man.

Twee Menschen, die niets met elkander gelyk hebben, dan staat en rykdommen, hoe zeer zy ook ook voor elkander schynen ingenoomen, kunnen geen duurzaam geluk verwagten; ook niet, al blyven zy al hun leven in dien overvloed. Dit zyn voordeelen, die men niet geheel moet verwerpen, ook niet geheel ten doeleinde stellen. Het karacter, de inborst, de zeeden moeten overwoogen worden.

Een wel opgevoed Meisje, die een fonds van een gezond oordeel heeft, is weldra afkeerig van eenen Man, die alleen zich wel weet te kleden, een fyn vel, fraaije tanden, en veel *petits airs* heeft; die een Babbelaar is, en maar nergens figuur maakt, dan in eene Loge of op eene Dansparty; met één woord, een Man

Plus Fille que sa Sœur.

Zo eene Vrouw kwynt weg in de armen van een zot; of beklaagt zich te regt, dat hy, dien zy onderdanig zyn moet, noch moed, noch verstand heeft, om zyn recht te handhaaven; anderen zyn zeer ryk, en echter zeer ongelukkig. Indien gy nu, lieve Meisjes, zelf hebt willen kiezen, en uw gebrek van ondervinding niet hebt laaten vergoeden door het verstand van anderen, die u kennen, en belang in u neemen, dan ziet gy u verpligt, om uw lot in 't verborgen te beweenen. Gy zelf hebt u over niemand, dan over u zelf te beklagen.

De groote Wet, die alle getrouwde jonge Lieden behoorden waar te neemen, is deeze. Na dat het verbond gesloten is, moet men niet meer naar gebreken, van wat aart ook, angstvallig zoeken. Die tyd is voorby. Toegeeflykheid moet nu de plaats van onderzoek vervullen. Vindt gy fouten, die gy niet verwagtte; gy zult ook deugden vinden, die gy niet vermoedde. Alles is en blyft onvolmaakt: dit karakteriseert alle persoonen en zaaken. Zo gy niet te zeer verblind zyt door liefde, zult gy in dit opzicht minder te leur gesteld worden.

Weest des voorzichtig. Laat u niet misleiden. Onze jonge verliefden, ook ter goeder trouw verliefden, zyn gelyk aan Pigmalion. Elk vormt zyn eigen Beeld, daar hy, waarlyk verrukt, voor nedervalt. Laat zyne verbeelding maar weder op het juiste punt gedaald zyn, dan ziet hy zeer veel onvolkomens; hy klaagt over gebrek aan bevalligheden. Gy, Meisjes, blyft echter dezelfden; en men hebbe u wel eens niets te verwyten dan onvolkomenheden, die in uwe natuur als Mensch gegrond zyn. Nog een woord in vertrouwen.

Vergt niet, dat de liefde van uwen Man al het vuur, al de levendigheid der eerste dagen behouden moet; verwyt hem nooit, dat hy u niet meer bemint: zwygt, zo gy geraden wilt zyn. Gy blyft de beminde Vrouw, maar de dronkenschap der verrukking is uit: zo hebben Rede en Natuur besloten, dat het zyn zoude. Vergt des het onmogelyke niet. Die kalmte, waar over gy u ontrust wordt de bron eener Huisselyke gelukzaligheid, eener tedere vriendschap, waar van de ondervinding u alleen een denkbeeld geeven kan. Zy is bestendig: de tyd, die de liefde verzwakt, en *moet* verzwakken, versterkt de vriendschap. De bezitting verflauwt de verlangens der liefde; maar hoe meer men ontfangt van een Vriend — (eene Vriendin,) hoe naauwer ons hart met het zyne (met het haare) verëenigd wordt; drift heeft niet het minste uitstaan met de vriendschap, gy zult my nu verstaan, denk ik. De behoeftens der vriendschap blyven altoos; zy zyn in het welgeplaatst welgevormd hart gegrond. Tyd noch omstandigheden kunnen die doen ophouden. Onze Sexe heeft natuurlyk meer fyn verstand, meer doorzicht, ja meer neiging tot overdenken, dan men *voorgeeft* te

gelooven; wy zyn, door de delicatesse onzer gesteldheid zelf, meer geschikt, om zeer vaste indrukzels te ontfangen; met welneemen van myn Vriend Pope, die anders beweert:

Most women have no karacters at all.
Matter too soft a lasting mark to bear,
And best distinguish'd by blak, brouw, or fair.

De Vrouwen hebben eene wonderbaare begaaftheid om iets wél te bevatten. De welspreekendheid schynt ons deel te zyn. Onze ryke, buigzaame stemmen, onze eigen overtuiging vermogen véél. Ook over beuzelagtige, drooge onderwerpen, spreiden wy nog iets aangenaams. Vergeet niet, dat gy deeze begaaftheid bezit; zy zal u dikwyls te pas komen wanneer gy huislyk leeft met uwen man. — Hy heeft, indien hy waarlyk een Man en geen Beuzelaar is, zekere hardigheid, die hem eigen is, en die in alles, wat hy doet, doorstraalt. Hy wil altoos als meesterspreeken; is 't wonder, dat hy zelden overtuigt? Hy is doordrongen van zyne meerderheid. Hy wil gehoorzaamd zyn. Hier is het scheidmerk der Sexen. Als gy, Meisjes, wilt onderwyzen, verbeteren, dan bedient gy u van bevalligheden, die onweerstaanbaar zyn. Zo gy belachlykheden of fouten afkeurt, dan nog doet gy het zonder bitsheid; gy ontziet hunne ligtgeraaktheid; gy schynt alléén te willen verbeteren, om beminlyker te maaken; gy laat de belooning evenwel maar in 't verschiet blikken; gy onderwyst, zonder den hoogmoed te kwetzen.

Echtgenooten, die elkander achten en beminnen, zoeken steeds elkander te behagen. Niets is gelyk aan hun geluk. Zy smaaken de genietingen der zinnen, de genoegens der reden, en bereiken des het toppunt der Menschelyke gelukzaligheden. Er behoort waarlyk veel toe, om deeze vriendschap, na een genot van veele jaaren, nog teder en belangryk te houden. Maar wy, Vrouwen, krygen ook met de jaaren zekere gezetheid, zekere wezenlykheid, die ons jong zynde ontbreekt, en die ons in staat stelt, om ons te hechten aan iets, dat ons waardig is. In onze jeugd hebben wy maar te veel van dat *volage*, 't welk ons belet ons by iets te bepaalen; de eerste jeugd moet verdweenen zyn, voor wy ons in staat bevinden om het genoegen te smaaken, dat er ligt in alleèn te zyn, met dien die wy beminnen.

Ik hebbe opgemerkt, dat de beste Menschen het best voor het Huwlyk bereekend zyn. Men moet veel verstand en veel goedaartigheid hebben, om in het Huwlyk zeer gelukkig te kunnen zyn. De mededeeling van denkbeelden, en het onderscheiden belang, veröorzaaken maar te dikwyls verdeeldheden. Kleine verstanden geeven zo gaarn hun wil voor eene wet; kibbelen over niets, en zyn oorzaak, dat de eensgezindheid de vlugt neemt. Hoe grooter nu het verschil in aart, in opvoeding, in zeeden, in begrippen zyn, des te veelvuldiger zyn de geleegenheden tot verschil en twist; en zulke schokken zyn eene volmaakte overeenkomst zelden nuttig. Veele getrouwde Lieden scheppen een laag vermaak in elkander te vernederen. De beminde is naauwlyks Vrouw, of zy, in plaats van zich behaaglyker te maaken, verwaarloost zelf de

uiterlyke betaamlykheid. Zo hoorde ik eens eene jonge Vrouw zeggen: *ik speel of zing niet meer na myn trouwen;* en ik wist echter zeer zeker, dat zy daar door niets verzuimde. De Minnaar, Man geworden, handelt als meester; hy *wil* niet eens de moeite neemen, om zyne gebreken te bedekken. Moeilyk is het dan voor de liefde, zy, die altoos zekere keurigheid verkiest, om niet haastig de vlugt te neemen, en niet weder te keeren.

Die onuitputtelyke bron van gevoeligheid, waar van ik reeds sprak, eischt, ô Meisjes, uwe grootste oplettenheid. Zy wordt de oorsprong van uwe allerfynste en hartlykste genoegens, maar ook even zeker de oorsprong der allergrievendste verdrieten. Wy worden allen, uit onzen aart, door de gevoeligheid bezield; door haar werken wy; door haar denken wy: zy wordt met ons gebooren; zy leeft, zy sterft met ons; zy geeft ons alle onze deugden, alle onze gebreken.

Wat ook de Losbandigheid, de Huwlyks-haaters, en de Coquetterie mogen zeggen, het gezond oordeel, en de kenner der Menschelyke Natuur, weet zeer zeker, dat een welgesloten Huwlyk tusschen twee jonge, verstandige, goedaartige Menschen, een der minst feilende middelen behelst, om hier aanvangelyk gelukkig te leeven; en hoe veel invloeds dit geluk heeft en hebben moet op eenen toekomenden staat van gelukzaligheid, zal ik hier ter plaatze niet aantoonen. Ik heb alleen eenige gedagten op het papier gezet, over de Liefde en over het Huwlyk.

ZESDE BRIEF.

DE HEER JAN WEST AAN DEN HEER HENDRIK DE BRUIN.

Myn beste Vriend!

Uw Brief smaakt my ongemeen: uwe manier van denken ken ik; het is my echter aangenaam, dat gy u houdt aan begrippen, die my altoos zo gezond, zo billyk voorkwamen, dat ik daar uit myne regels om gelukkig te worden afleidde; immers met opzicht tot de zaak, waar over wy spreeken.

Zo verre myn doorzicht strekt, zie ik niet anders, dan dat gy met myne Zuster gelukkig kunt zyn, indien eene zeer fraaije, weldenkende, echter wat al te geestige Vrouw, wier hart goed, en wier verstand vry wel beöefend is, u zulks maaken kan. Ik weet echter nog niet volkomen, of zy, vier- en- twintig jaar oud zynde; zulke huisselyke denkbeelden van 't geluk vormt, als myne lieve Vrouw en ik. Maar onze Tante, die ik u niet behoef te beschryven, wyl gy haar met achting kent, is volmaakt wel geschikt, om Keetje, ook in dit opzicht, zeer te verbeteren. Ik heb deeze waardige Vrouw in onze confidentie genoomen, en dat wel, zonder u daar eerst vryheid toe verzogt te hebben. Zy houdt byzonder veel van myne Zuster; en die, schynt het, is nooit beter te vreden, dan wanneer Mevrouw Esser met haar praat. Iets vrees ik maar. Ik weet niet, of Keetjes hart wel vry is. Vrouwen vinden Vrouwen altoos veel wisser uit, dan wy, Mannen. Beide de Dames meenen, dat er iets aan is. Maar wie is de Man? Wat zoude het my jam-

meren, indien zy in dit stuk eens alleen met haar hart had geraadpleegd! Want, ofschoon ik alles doen zoude, wat in myn vermogen is, om haar te bewaaren voor eene dwaaze daad, ik ben slegts haar Broeder; en myne Voogdyschap geeindigd zynde, staan wy gelyk. Ik ben ongerust, en te meer, *om* dat zy er zo weinig tegen had, om met ons voor een geheel jaar naar buiten te gaan. Ik vrees, of dat zy deezen liefden-handel wil bedekken, tot zy met goed gevolg dien kan opvatten; of dat zy eene keuze gedaan heeft, die haare rede niet goedkeurt; in 't laatste geval doet zy, ik beken het, groot prysselyk; maar, hoe veel kragt van geest behoort er toe, om een groot gewigtig besluit getrouw en bestendig optevolgen! Onze rede kan sluimeren, en dan heeft ons vertederd hart de baan ruim; in weinige oogenblikken bouwt de liefde veel meer op, dan de rede in geheele jaaren kan af breeken. Wy vleijen ons altoos, naar maate wy het oprechter meenen: maar ons woord gestand te doen, dit is nog alzo heel gemaklyk niet. Men voelt de smarten der natuur te levendiger, naar gelang men zyne vermogens overspannen, tot breekens toe overspannen heeft. Men kan veel ligter eens ééne groote daad doen, dan geduurig stryden. Dit leert de ondervinding den Mannen; en zouden wy dan voor gevoelige Vrouwen niets dergelyks duchten? Wat doet ook eene afweezigheid van eenige maanden, als het hart geroerd is ten voordeele des beminden? Hoe zoude het my bedroeven, indien zulk een Meisje de prooi wierd van een assurant gelukzoeker, die, door eene schoone houding, en een carga onbeschaamde leugens, gesauwst met eenige verliefde wartaal, haar verleidde! Het zal zeer noodig zyn, dat ik de uitvorssing van *dit* geheim onze Dames bevolen laat. Zy beminnen Keetje, en zyn geheel Vrouwen.

Mevrouw Esser, die even zo groot belang in Keetje neemt als ik zelf, zeide ons eens, (en hier uit kunt gy haare voorzichtigheid beöordeelen,) „dat zwaarigheid en afkeuring maar te veel der „gevoeligheid begunstigde." Zy meent, dat er voor een Minnaar niets wenschelyker zy, dan dat men zyn Meisje verbiedt aan hem te denken. — „Eene Vrouw, zeide zy, is edelmoedig; zy heeft „goede gedagten van hem, dien men *verongelykt;* dat wil zy hem „vergelden; en, zo hy niet zeer lomp of onhandig is, zal hy daar „ook zyn voordeel mede doen." Ik zal des nog al met omzichtigheid dienen te handelen. Ik ga in myne gedagten de heele kudde, daar zy zo al meest mede omgaat, door; ik vind zo haar slag niet; maar zoude ik zó gek zyn van my te verbeelden, dat zo een gaauw Meisje my niet blinddoeken konde?

Uwe aanmerkingen over uwe trotsche ryken zyn maar al te gegrond. Ik voor my verkeerde er nooit veel onder, maar weet, dat men niet tot deeze of geene *Kerk* hoeft te behooren, om zich dus te karakteriseeren. Gy weet, Heintje, ik sorteerde nooit onder de Kooplieden; ik studeerde, om dat myne neiging my daar op bepaalde; maar, geloof my, het is het verachtlyk zwak van veelen, hun, die gy bedoelt, niets toe te geeven. De oorzaak is ook volmaakt dezelfde. *Zy willen zich doen gelden.* Arme zielen! Waardoor zullen zy die frats involgen? Door nutter Burgers, door beter Menschen te zyn? Ei lieve, en zy weeten niet eens, wat het zegt, nutte Burgers, *beter* Menschen te zyn! Zy weeten, dat zy geld

hebben, en dat in eene commercieerende Republicq het geld *waarlyk* het eenige groote beweegrad is van alles. Zy hebben geen ongelyk. Laaten zy *onder elkander* al doen, wat hun in 't hoofd komt; ik mag het lyden. Dit alleen, zy moeten in hunnen kring omzwaaijen, en zich niet bemoeijen met *Menschen*, die zeer wel met den titel van *stille Burgers* te vreden zyn; en zelf wel mogen zien, dat zy zich van hun onderscheiden, door eene verachtelyke trotschheid, waar door hunne belachlykheid te meer uitblinkt. Het is niet te gelooven, waar op de Menschen van dat slag zich al airs geeven! Laat hun begaan; 't is buiten ons. Nog een paar woorden van myn Huisselyk geluk.

Gy weet, ik heb veel moeite gedaan, om Betje te krygen; en indien Tante Esser, eindelyk, zich niet voor my verklaard had, zoude ik haar nog niet hebben. Elke Familie heeft haar eige soort van gekken, zo wel als van byzondre ziektens. Die van myne Vrouw wilde haar met drommels geweld aan een Koopman hebben. Dáár zoude Betje niets tegen gehad hebben, maar Jan West was geen Koopman; en het lief kind dagt, dat evenwel de persoon niet op de koop toe moest genoomen worden. Om Betje te krygen, zoude ik alles hebben willen worden, dat maar van my groeijen kon; maar een Koopman kon ik zo onmooglyk worden als een Dichter; dit wist ik; dit begreep Betje; myn geduld is eindelyk bekroond. Myn geluk is nu volkomen, want ik leef met eene lieve Vrouw Buiten; niet als een ryke leediglooper, maar als een Man, die zich voorbereid heeft om Buiten te kunnen leeven; iets, waar voor elk niet bereekend is, of worden kan. Zie daar myn provisioneel antwoord. Myne Lieve groet u, en is zeer in uwe belangen. Van my behoef ik dit niet te schryven; ik was, van onze Jongens tyd af,

Uw Vriend,

J. WEST.

P.S. Bezoek Mevrouw Ryzig eens: meer zeg ik niet; zy is Keetjes Vriendin, en Bram is een onzer degelykste Mannen.

ZEVENDE BRIEF.

MEVROUW SUZANNA HELDER AAN MEJUFFROUW ADRIANA BELCOUR.

Zeer ge-eerde Vriendin!

Wat zoude het my aangenaam zyn, indien ik, het geen ik thans aan u zal schryven, mondeling konde mededeelen! Dan had ik het voor my zo begeerd genoegen, van u in persoon te kennen; een verlangen, dat te wel gegrond is op uw voortreffelyk karakter, om niet bestendig te blyven. Het leezen van uwen Brief aan den braaven Jongeling, heeft myne achting voor u nog zeer doen toeneemen; trouwens, dit behoefde ik niet te zeggen. Het is voor als nog niet mooglyk, aan dit myn verlangen te voldoen, en daarom zal ik verpligt zyn, u een zeer langen Brief te schryven.

Ik heb u reeds te kennen gegeeven, dat myn waarde Man nog

niets wist van de ontdekkingen, die ik nopens den Jongen Heer Leevend gedaan had; en u de, voor my genoegzaame, redenen daar van toebetrouwd. Die redenen zyn weggevallen, door de berichten, die wy hebben van zyn verblyf, en den staat, waar in hy zich bevindt. Ik zag nu maar naar eene gunstige geleegenheid uit, om myn Heer Helder alles onder het oog te brengen. Die kreeg ik door de overkomst van den Heer Ryzig. Zulk een waardig verstandig Man moest wel zeer welkom zyn by myn Heer Helder. Het was natuurlyk, dat wy met genoegen over hem spraken, toen hy vertrokken was. „Hoe gelukkig, zeide myn Man, is de Vrouw, die „verstand genoeg, die een gezonden smaak heeft, om eenen Man, „als Ryzig is, te kiezen, boven die onwaardige Ligtmissen, of niets „beduidende galante Beuzelaars, die, schynt het, der meeste Dames „beter bevallen, dan degelyke rechtschapen Mannen."

Ik. Geen verstandig Mensch kan daar over met u verschillen. Maar waar aan is die slegte smaak in het kiezen te danken, dan aan de geheel verkeerde wys, waar op onze jonge Meisjes worden opgevoed. Geen malloot, die niet denkt, noch denken kan, is te vergen, dat zy een achtingwaardig Man onderscheidt van een Gekskap. En geen Man, die weet, hoe veel geluk of ongeluk zyn deel moet worden, wanneer hy wel of slegt getrouwd is, zal zyn hof maaken by een Meisje, dat voor hem niet in 't allerminst bereekend is.

Myn Heer. Zeg dat niet, Mevrouw; ik heb zeer verstandige Jongens gekent, die, hoe wel overtuigd, dat zy eene *Coquette* voorhadden, ook zonder dat zy zeer schoon was, zo geheel en al hun karakter uit het oog verlooren, dat zy zelf laagheden voor lief opnamen. Myne Sexe denkt zó delicaat niet, dat zy nooit zoude beminnen, daar zy niet achten kan.

Ik. Mooglyk doelt gy, myn lieve Vriend, alleen op de schandelyke losbandigheden, die het *Maitres* houden onzer jonge Ligtmissen verzellen?

Myn Heer. Neen, ik doel op Vryagies, met oogmerk om zich met zo een Meisje plegtig, en onder het oog van beide de familien, te verbinden.

Ik. Neem my niet kwalyk; maar, hoe veel verstand ook zo een Jongeling buiten dit hebbe, indien hy eene *Coquette*, die hy daar voor kent en houdt, de eer van zyne hand waardig keurt, dan zoude ik er zeer voor zyn, om den armen bloed in de Beverwyk voor eenige maanden te laaten opsluiten, tot dat hy een getuigschrift konde vertoonen, dat hy nu weder by zyn gezond verstand was; dewyl ik voor my geen grooter noch gevaarlyker zotheid ken, dan die, welke hem daar toe zoude betooveren. [*Hy glimlachte.*]

Myn Heer. Gy heb gelyk; maar dit neemt de zaak niet weg. Gy, Santje, weet zeer zeker, dat dit maar te dikwyls het geval is. Kan die verkeerdheid vallen in een verstandigen weldenkenden Jongen, waarom ook niet in een Meisje, al is zy buiten dit zeer redelyk, zeer wel in staat, om gezond te oordeelen over alles, wat haar voorkomt?

Ik. Mooglyk is dat Meisje te veel in den hedendaagschen trant opgevoed, en juist daarom niet in staat, om over het stuk, waar van wy nu spreeken, wel te denken. Mooglyk is de vleijery een onweêrstaanbaar middel, om eene Vrouw dwaasheden te doen be-

gaan. Kom aan, wy hebben nu een ongestoorden avond; laaten wy, myn lieve Helder, zo als wy menigmaal doen, dien besteeden in met elkander wat te praaten.

Myn Heer. Zeer gaarn. [*Hy schelde zyn Knegt, en niet t'huis was het woord.*] Vleijery, zeide gy, Mevrouw?

Ik. Ja, vleijery. Neem eens: zo een Meisje is van een kind af gevleid, tot een afgod gemaakt. Alle de Domestiquen weeten rasch, wat er te doen is, willen zy by Mevrouw, by myn Heer in gunst blyven. Het schoon kind heeft nooit de waarheid gehoord. Het verbeeldt zich ook ter goedertrouw, dat alles waar is, wat het hoort; en onderzoekt dit niet eens. Buiten het geen haar zelf betreft, oordeelt zy wel, kiest zy verstandig. Zy krygt Minnaars; de een is een braaf Man, denkt wel, behartigt zyne zaaken, bemint haar oprecht, wenscht haar gelukkig te maaken; daar naar is zyn geheel plan ingericht. Hy roemt haare goede hoedanigheden; hy toont, dat hy gevoelig is voor haare bevalligheid, maar juicht nooit haare caprices, haare gebreken toe. Vraagt zy zyn oordeel, hy zegt het geen hy denkt. Hy acht haar te hoog, om haar te misleiden. De ander is een uit het groote legio, en of doortrapt loos, of een gek. Wat hy ook zy, hy vleit haar. — Wat zeg ik? Hy vleit zelf zulke zotheden en gebreken, die hy veracht, en waar voor zy eens boete doen zal; of hy is zo laf en karakterloos, dat hem alles welgevalt, wat zy doet. Wie moet de gunsteling worden? Hy, die met haar hoofdgebrek instemt, de Vleijer.

Myn Heer. En als die verkeerdheid valt in een anders verstandig Meisje, schryft gy dat toe aan eene verkeerde opvoeding?

Ik. Waaräan kan ik het anders toeschryven?

Myn Heer. Wel nu, een Meisje, dat wél is opgevoed, dat men in staat gesteld heeft, om waarheid van valschheid, een Vleijer van een oprecht Man te onderscheiden; een Meisje, dat meer trotsch dan coquet is; dat onze Beuzelaars door eigen opmerking kent, en onze slegte knaapen by geruchte; waarom doet die dan eene verkeerde keuze? [*Ik voelde, waar hy heen wilde, maar ik hield my nog in 't algemeene.*]

Ik. Zo een Meisje is niet in staat, om een slegten knaap den voorrang te geeven boven een braaf Man. Neem my dit te besten, maar zo een Meisje kan alleen een oppervlakkig rasch voorby vliegend behagen in iemand gehad hebben, dien zy niet met achting kan beschouwen; of gy gaat van uwe difinitie af. Want, zy hoeft zich nog niet eens aan iets onëerlyks — hoe zal ik het noemen, om niet meer of minder te zeggen dan ik bedoel; — aan iets voor zich zelf zeer onvoorzichtigs schuldig gemaakt te hebben, om by my den naam van *Coquette* te verdienen, als zy maar eene toomelooze drift heeft om te behagen, zonder eens te bedenken, voor wie doe ik nu toch alle deeze kunsten? wat bedoel ik er mede? Een Meisje, dat zich hier aan overgeeft, is eene *Coquette;* zy moge uiterlyk strikt eerlyk zyn of niet: en een Meisje, dat waarlyk verstand, en een goed gevoelig hart heeft, dat wel is opgevoed, dat in eene ordentelyke Familie leeft, kan zo onmogelyk eene *Coquette* zyn, als een waar verstandig Man een *Pedant*.

Myn Heer. Mooglyk, Mevrouw, zoude men uit die zucht om te

behagen, die door de Natuur zelf de Vrouwen is ingedrukt, nog eenige verschoonende uitzonderingen kunnen maaken, met opzicht tot *Coquetterie;* en veelen zouden dus nog uw al vry streng vonnis ontvlieden.

Ik. My komt dit zo niet voor: begryp wel, dat ik van een anders verstandig wel opgevoed Meisje spreek. En dit is zo waar, dat, tusschen ons gezegd, een Meisje, dat ter goeder trouw ongelukkig eene zwakheid voor een haarer keuze waardigen Man onbedagt had ingevolgt, myne droefheid, myne spyt, myn medelyden opwekt; maar dat ik eene *gerafineerde Coquette* zo zeer veracht, als een Man van moed een laci; sterker kan ik my niet uitdrukken. Zy is eene bedriegster, want zy misleidt door woorden en houding; zy is valsch, want zy affecteert gevoelens, die zy niet kent: mooglyk gloeit haar verhit temperament, *om* dat zy haare onëerbaare verbeeldingskragt bezoetelt, maar haar hart is door stuipen der eigenwaan verlamt; het is koud: haar boezem klopt noch door liefde, noch door vriendschap. Zy is gek, want zy neemt niet in acht, wie zy behaagt; en als zy de dertig jaar gepasseerd is, wordt zy, of in haare eigen netten de roof van een onwaardigen, of de Stads Fabel, door eene opvolging van zotte en ergelyke liefdengevalletjes: of zy wordt fyn, en de hekelaarster van alle vrolyke lieve Vrouwen en Meisjes.

Myn Heer. Verbaasd, Mevrouw, welk een lelyk afbeeldzel geeft gy my daar van onze in de mode zynde Dames!

Ik. Indien ik getrouw afbeelde, is my niets te wyten. Men dwaalt ook dikwyls omtrent dit stuk. Maar ik noem geen dartel, speelziek, geestig, zorgeloos Meisje eene *Coquette.* Als ik zo een stout dingetje onder myne directie kreeg, dan zou ik haar zeer gemakkelyk doen zien, dat zy zó een Meisje was; en dat zy geen vryheid had, om zo te zyn, dan ten kosten van haar geluk. Ik zou zeggen, lieve Kind, hoe zuiverder uw hart, hoe onbedagter uw leven, hoe innerlyk braaver gy zyt, des te gevaarlyker is die houding, die dartelheid. Gy speelt met vuur, en gy weet niet, of gy u branden zult. Maar eene *Coquette* is zo onverbeterlyk, als een Huichelaar.

Myn Heer. Wat zoudt gy dan omtrent haar doen?

Ik. Zo rasch ik haar daar voor kende, zoude ik haar zorgvuldig vermyden, en nooit noch van haare *Conquettes,* noch van haare *Nederlaagen* spreeken.

Myn Heer. Zeide gy niet, Mevrouw, dat een verstandig Meisje alleen en niets anders dan een oppervlakkig, rasch voorbygaand behagen konde hebben in een Man, dien zy niet konde achten?

Ik. Ja, en dit is geene gewaagde stelling. Zy rust in den aart der zaak; zy kan des niet uitblyven.

Myn Heer. Wel, hoe is het dan mooglyk, dat Chrisje my zo veel reden tot misnoegen geeft?

Ik. Ik heb, myn waardste Helder, voor lang gewenscht, met u hier over eens stil en bedaard te spreeken. Het is my lief, dat ik dit nu doen kan.

Myn Heer. Is een Willem Leevend te vergelyken by eenen braaven verstandigen Renting? Belet echter haare liefde voor den eersten haar niet dus lange, om met den Heer Renting eene geachte en

zeer gelukkige Vrouw te zyn? Vreemd is het, Mevrouw, dat gy hier in met my verscheelt; zeer vreemd.

Ik. Nu, zo ooit, zal ik de voordeelen genieten, die er liggen in gehuwd te zyn met mynen Helder. Ik heb noch opvliegende driften, noch overdreevene halstarrigheid te vreezen; ik durf met u verschillen; ik zeg u dat; en, voor gy my dit kwalyk duid, eisch ik, dat gy my alles, wat ik te zeggen heb, laat uitspreeken.

Myn Heer. Gy weet, Mevrouw, dat ik niemand grooter achting toedraag, dan u, en dat onze liefde tot vriendschap verhoogd is. Ik zal u niet eenmaal invallen. Zeg my alleen, wat is er van de zaak?

Ik. Zeg my, wat is toch de oorzaak, dat gy altoos veel minder met Leevend ophad, dan ik, by voorbeeld? Waarom toonde gy hem nooit die toegeneegenheid, die ik voor hem toonde, die alle Menschen, met wie hy omging, hem, nog een Jongen zynde, lieten blyken?

Myn Heer. Waarom? Om dat ik —

Ik. [Ik viel hem in.] Onbillyk was, wilde gy immers niet zeggen?

Myn Heer. Ik zal u alles zeggen. Ik beminde den jongen Leevend zo zeer als gy; ik meende, dat hy eens myn Schoonzoon weezen moest; ontken het niet, Mevrouw, dit was uw uitzicht immers ook. Ik voorzag, dat twee zaaken dit plan konden omstooten: of een slegt karakter, of de bewustheid by beide, dat men hen voor elkander schikte. Er is in 't Menschelyk hart iets grilligs. Zo onze vryheid beperkt wordt, zyn wy wel eens niet gelukkig, ook in het vol bezit van alles, wat men zoude verlangen, indien men het ons niet had t'huis gezonden. Jonge Lieden, die zeer zeker weeten, dat men hun voor elkander schikt, zien elkander nooit met die lieve blyde gevoelens, die de gezellinnen zyn van *onzekerheid*. Zy weeten nooit recht, of zy beminnen. Er zyn geene opofferingen te doen. Zy kiezen, noch weigeren: zy neemen alleen, het geen men hun geeft. En deeze bazis is, naar myn inzien, veel te zwak, om er een bestendig Huwlyks-geluk op te bouwen. Daar my nu niets nader aan 't hart ligt, dan myne Lievelinge gelukkig te zien, voor ik sterf, is het wel op te maaken, dat ik myn wááragtig oogmerk zorgvuldig verborg. Ik zou des de verregaande onthutstheid van Leevend, toen hy hier den laatsten maal at, en naast Chrisje geplaatst wierd; ik zoude zelf haare zedige verstrooidheid van gedagten, met eene innerlyke voldoening gezien hebben; en wel te meer, om dat dit een gevolg by hun was van myn plan, had ik niet te veel gehoord ten nadeele van eenen Jongeling, die, ik beken het, even beminlyk *moet* zyn in Chrisjes oogen, als zy in de zynen is. De Heer Renting verzogt accès; ik gaf het hem, op zeer billyke voorwaarden. Uit eerbied voor my, wierd hy ontfangen, en beleefd behandeld. Dit moeide my; terwyl ik te gelyk beefde voor het hart van myn kind. Gy weet, Mevrouw, wat er meermaal over gebeurd is. Gy weet, welk een ondeugende knaap Leevend geworden is; en kunt niet onkundig zyn, dat Chrisje hem nog bemint; dat zy daarom den Heer Renting, daar zy niets tegen heeft, noch kan hebben, verwerpt, en my vergramt.

Ik. En gelooft gy, myn waardste Vriend, dat de Vrouw, die gy hoogacht, en die u bemint, in staat is, om met u ook in het alter-

geringste te verschillen? Denkt gy, dat het geluk van myn kind haarer Moeder onverschilliger zyn kan, dan haaren Vader?

Myn Heer. Ik heb geöordeeld, Mevrouw, naar de verschynzels. Gy hebt Renting nooit, zo veel ik weet, by Chrisje sterk aangepreezen.

Ik. Konde ik dat, en haare keuze vrylaaten, daar ik weet, hoe veel ik op haar vermag?

Myn Heer. Vermag! – Wel, de eenige fout, die ik in Chrisje hebbe opgemerkt, is, dat zy onverzetlyk is, en onder het gelaat van eene Vrouw — van een Engel, een onbuigzaam hart bedekt.

Ik. Ik zie, myn lief, dat gy zeer misnoegd zyt, en dat gy uwe Dogter niet kent. Zo rasch gy my gehoord hebt, zult gy haar kennen, en uw misnoegen zal verdwynen. Wy hebben ons, weet gy, in het opvoeden onzer Kinderen zeer bevlytigd, om hun eene vastheid van geest te geeven, die den Mensch alleen in staat kan stellen, om altoos het licht van zyn geweeten bestendig en bedaard te volgen. Wy begreepen beide, dat zwakheid de bron was van alle buitenspoorigheden in denken en in doen; dat jonge Lieden dwaalden, om dat zy geene onveranderlyke eenvoudige duidelyk ontwikkelde grondbeginzels hadden; dat men hier uit konde en moest verklaaren de uit elkander, de tegen elkander inloopende ongeregeldheden van dezelfde Persoonen, waar door men den eenen dag verwoest, wat men den anderen dag opbouwt, om dat men niet weet, wat geluk is, of hoe het te bereiken.

Myn Heer. Ik versta u. Jammer is het echter, dat ik onverzetlykheid noem, het geen gy vastheid noemt; want onverzettelykheid is een woord, dat men doorgaans verwisselt met halstarrigheid. Zoude Chrisje niet haare zeer loffelyke vastheid van geest behouden, indien zy haare geneegenheid vestte op zulk een waardig aangenaam Man, als Renting? Voldoet zy nu wel aan het geen men moest verwagten van eene jonge Dame, opgevoed door eene voorbeeldige Moeder; en kunt gy, Mevrouw, nalaaten u te bedienen van den invloed, dien gy op haar hebt, daar het om niets minder te doen is, dan om haar gelukkig en geacht leven?

Ik. De Heer Ryzig moet zeker voldoende redenen hebben, om zo sterk de party van zynen Schoonbroeder te houden, als hy my zeide, dat hy die hield. Want men kan, als men hem hoort, als men hem alleen ziet, niet gelooven, dat laffe toegeevendheid, voor wie ook, hem van de billykheid kan verwyderen.

Myn Heer. In deezen, myne lieve Vrouw, verschil ik wat met u. Ryzig is een Lid der Familie; het is zyn verstandig belang, eenen Broeder zo veel doenlyk te verontschuldigen, op dat hy hem met honneur weder in de waereld brenge; en dat zyne Moeder hem in gunst weder aanneemt, pryze ik; indien hy niet onherstelbaar bedorven is, dan moet hem die goedheid meer treffen dan de uiterste strengheden. Indien myne Dogter gelukkig getrouwd was, en indien Leevend zyn slegt gedrag door een standvastig werkzaam berouw uitwischte; ik zou hem met veel minder kleinachting beschouwen kunnen. Evenwel, Santje, wat is dat eene snoode behandeling omtrent Juffrouw Roulin! Het is toch vreemd, dat deugdzaame Vrouwen minder streng over zo een geval oordeelen dan braave Mannen. Myn afkeer van een Jongeling, die een onschuldig Meisje verleidt,

stygt tot een gloeijend afgryzen. Die myn Zoon in een Duël doodt, dien zou ik het kunnen vergeeven; maar die myne Dogter eerst verleidt, dan haare driften opwekt, en haar weldra aan zyne lusten opöffert; ik, uw bedaarde Helder, zoude hem, met eigen handen, den degen in 't hart stooten, of myne wraak zoude hem vervolgen, zo lang hy hier op aarde bestond. Zeg niet, dat hier wel geen boos opzet kan hebben plaats gehad, of men zoude het ook ter verschooning kunnen aanvoeren van dien deugniet, die de Vrouw zyns Vriends debaucheert.

Ik. Uw yver behaagt my; ik weet, dat gy uit uw hart spreekt, en de groote Vriend der Vrouwen zyt. Gy kent my; gy weet, dat ik geen belang er by heb, hoe het Procès wordt uitgeweezen; maar juist de schandelykheid der daad, en dat hy haar onder belofte van trouwen zoude verleid hebben, en haar van verdriet doen sterven, enz., verbiedt my volstrekt die daad te gelooven.

Myn Heer. Is de zaak dan verdigt, Mevrouw?

Ik. Wie zal dat zeggen?

Myn Heer. Wel nu dan?

Ik. Maar wie is thans in staat, om daar over te oordeelen? Weet men genoeg van de omstandigheden? en zo niet, mag men dan veröordeelen?

Myn Heer. Is het billyk, dat men het onmooglyke vergt? en zou de boosheid, om dat zy in het duister gepleegd is, minder straf verdienen? Ik begryp wél, dat men daar nooit het regte bescheid van zal hebben: men moet zich dan regelen naar het geen men weet; en gevolglyk, Leevend is een slegt Jongman; ik verheug my, dat ik, toen hy veel beloofde, in 't oog hield, dat hy konde afwyken van de beginzels, hem ingeprent.

Ik. Wel, als er nu eens geleegenheid was, om van de geheele zaak grondig onderrecht te worden?

Myn Heer. Dan zou de rechtvaardigheid eischen, dat men zich liet onderrechten; maar wie zal ons, in deeze duisterheid, hier toe in staat stellen?

Ik. Ik.

Myn Heer. Gy! — Gy verbaast my, Mevrouw! Ik zie daar niet door. Gy, zult gy dat doen?

Ik gaf hem hier op eene groote toegestrikte Portefeuille, en zeide: lees, wat hier in is vervat; maar de avond is te verre verloopen, om daar nu aan te beginnen; Chrisje zal wel dra t'huis zyn. (Ik hoorde haare koets.) Zy weet nergens van; zy moet nergens van weeten. Zonder van verbaasdheid te kunnen spreeken, sloot hy de Portefeuille in zyn Secretaire, en wy gingen in de eetzaal, daar wy onze beminde Dogter reeds vonden. Deeze Brief, waardste Juffrouw Belcour, zal u ten sterksten verzeekeren, hoe ik u onderscheide! In eenen volgenden zal ik u de uitkomst melden. Ik kan u met een gewenscht gevolg vleijen. Ik heb geen oogenblik langer tyd, dan om u te zeggen, dat ik met volmaakte hoogachting ben

Uwe waare Vriendin,
SUZANNA HELDER;
gebooren VAN BEEK.

AGTSTE BRIEF (*).

DE JONGE GRAVIN HENRIETTE VAN B *** AAN MEVROUW SUZANNA HELDER.

Mevrouw!

Hier is een vry groot Paket Brieven, uit Holland gekomen, besteld; geadresseerd aan dien Persoon, wiens waare naam my bekend is. Hy heeft my, Mevrouw, te dikwyls over u onderhouden, om my een oogenblik langer te doen aarsselen, met u het volgende te berichten; overtuigd, dat uwe voorzichtigheid het bericht, 't welk ik u ga mededeelen, wel op de beste en gevoegzaamste wys aan zyne ongelukkige Moeder zal doen te weeten komen.

Ik ben geene Nieuwelinge in het strenge school der rampen; echter beeft myne hand, daar ik onderneem u het volgende te schryven. Voor agt dagen is hy in den morgen uitgereden, met oogmerk, om nog voor den avond te rug te zyn, uitgelokt door het heerlyk Winterweder, en de natuurlyke schoonheid van deeze Landstreek. Hy is nog niet te rug, en alle myne naspooringen zyn tot nog vruchteloos.

Hy heeft in eenen grooten Brief aan zekere Dame (ik meen de Belcour) verhaald, waar en by wie hy zich thans bevond, en door welk eenen onaangenaamen weg hy hier gekomen is. Met levensgevaar heeft hy myn eenig dierbaar Kind gered. Oordeel, Mevrouw, welke gevoelens het hart van eene Moeder moeten vervullen! Of ik den weldaadigen Redder van myn Kind wel immer te groote blyken kan geeven van myne dankbaarheid! Gy, Mevrouw, kent hem; is het ook mooglyk met hem te verkeeren, zonder hem te achten, zonder hem zeer lief te hebben? Hoe billyk myne Moeder en ik zyn verlangen, om zyn Vaderland weder te zien, ook vonden, zo bedroefde echter het denkbeeld, dat hy ons zoude verlaaten, ons te zeer, dan dat wy daar by konden stilstaan! Ik ben zeer ongesteld door deezen onvoorzienen schok. Het rypaerd is ons des andren daags door een Boer te rug gebragt. Hy had het, twee uuren van hier, aan een heuvel vinden graazen; en zag, aan de wapens op den zadel geborduurd, dat het op ons Adelyk huis behoorde. Die Man wist ons niets anders te berichten.

Onbeschryflyk zyn de aandoeningen, die dit geval in my oproepen! Ach, Mevrouw, hoe dierbaar moet hy niet aan het hart eener Moeder zyn, die aan hem de behoudenis van haar kind te danken heeft! Ik ys voor alles, wat ik gis, en kan niet nalaaten te gissen! Evenwel zonder grond. Naare onzeekerheid! Hoe broos, hoe onvolkomen is ons geluk, ook dan, als wy het als redelyke Menschen zoeken, en waanen het gevonden te hebben; dit leerde my de allergrievendste ondervinding. Zie in my de Weduw van een groot, een goed, een beminlyk Man, met wien ik vier jaaren al het geluk genoot, dat een huwlyk, op rede en liefde rustende, kan verleenen aan Menschen, die wel denken, en elkander beminnen. ô Mevrouw, de wonden van myn hart zyn nog niet gesloten; zy zyn alleen voor

(*) Uit het Fransch vertaald.

nieuwsgierige ondeelneemende toekykeren bedekt. De gesprekken met mynen Hollandschen Vriend hebben veel aangebragt, om myne ontroerde rede te doen bedaaren. Ik kon met hem myn geheel hart uitspreeken; hy verstond my; en zonder myn verstand te verzwakken, of een valsch licht over myn lot te spreiden, begon ik my beter te onderwerpen aan den wil des Oppersten Weezens! Die braave Jongeling is ons ontrukt; en waar is hy? Ik zie, dat myne traanen te sterk stroomen; ik moet de pen neerleggen....

Waarom is myn leven eene afwisseling van de grievendste rampen, en het zuiverste geluk? Is myn aandoenlyk hart juist daardoor niet nog onbeschryflyk gevoeliger geworden?... Waarom? Wat zeg ik? Is het dan noodzaaklyk, dat wy, kortzigtige Stervelingen, de oogmerken des Almagtigen moeten doorgronden, om te berusten in zyne schikkingen? Moeten wy juist zien, waarom ons leven zo veele duistere vakken heeft? ô Laaten wy veel liever gelooven, dat alles zoo, en niet anders is ingerigt, om ons duurzaam gelukkig te maaken; dewyl het den eeuwigen Regeerder der Waereld niet moeilyk konde vallen, om ons lot geheel anders te wyzigen. Straffe kan het hoofdöogmerk niet zyn – wat dan? Verbeteren. Zou de Voorzienigheid ons ook mooglyk dierbaare voorwerpen onzer liefde en achting verleenen, om ons eene schets te geeven van het aanstaande heil, dat volgen zal op een wel doorgebragt leven? Zou zy die van ons neemen, om ons hart los te maaken van het zichtbaare, vóór wy den staat van beproeving nog ten einde zyn; op dat wy ons des te naauwgezetter zouden voorbereiden tot een zuiverer en verheevener geluk? Zou alle Natuurlyk kwaad Zeedelyk goed zyn? Zou in onze verborgen zonde de oorzaak onzer droefheden verholen liggen? — Wy zwakke Menschen! Wat doen wy veel meer, dan dwaalen en te rug komen; dan zondigen en berouw hebben! Moeten niet Helden in den stryd, Stuurlieden in onweders, en deugdzaame Menschen in rampen gekend worden.... Maar laat ik ten einde spoeden. Gy, Mevrouw, zult uit de wyze, waarop ik aan u schryf, kunnen opmaaken, hoe wel uwe manier van denken en uw karakter my bekend zyn; en door wien, dan door hem, wiens afzyn ik met eene verscheurende vrees, droefheid en onzeekerheid betreur!

Ik laat niets onbeproefd, om hem optespooren. — De hoop, dat het my kan gelukken, doet my het Paket hier houden. Indien ik ongelukkig genoeg ben van in myn oogmerk te missen, zal het u geworden. Met onbeschryffelyke hoogagting ben ik,

MEVROUW!

Uwe ootmoedige Dienaresse,

H. VAN B.

gebooren VAN B.

NEGENDE BRIEF.

DE HEER CONSTANTYN HELDER AAN MEJUFFROUW ADRIANA BELCOUR.

Waarde Juffrouw Belcour!

Laat het u niet vreemd voorkomen, een Brief van my te ontfangen. Myne lieve Vrouw, uwe byzondere Vriendin, is niet zo wel, als ik wenschte. De Brief hier nevens heeft haar wat sterk getroffen; ik hebbe best geoordeeld, om haar te verzoeken, dat zy my de commissie, om u zulks te berichten, overliet. Gy hebt ongetwyfeld haaren laatsten Brief aan u ontfangen; ik behoef des niet te zeggen, langs welk eenen weg deeze uitmuntende Vrouw my kennis gegeeven heeft van het voorgevallene met den Heer Leevend. Laat ik u, Mejuffrouw, mogen zeggen, welke woorden my ontvielen, toen ik nog maar zeer weinige Brieven geleezen had. — „Waar is, zeide ik, de lieve braave Jongeling? Waar is hy, dien ik „als een Vader wensch te omhelzen? Ik moet hem vergoeding „doen, voor het ontëerend ongelyk, hem aangedaan." Ik las voort; myn hart klopte nog sterker: „Edele, edele Jongeling, riep ik uit, „groot, zelf in uwe gebreken! En heb ik u verongelykt, veroor„deeld — veracht?"

o Mejuffrouw! ik ben een Man; myne traanen zitten vry vast; ik ken de voorwaarden, waar op wy Menschen zyn, waar op wy voortreffelyke Menschen worden kunnen; maar myne traanen hebben de Brieven uwer zalige Vriendin bevloeid. Welk een Meisje! welk eene deugd! Hebt gy zo eene Vriendin, heeft de braave Jongeling zo veel verlooren.

Hoe aangenaam ben ik in myne gevoelens omtrent uwe Sexe versterkt; omtrent uwe Sexe, indien zy niet door de myne bedorven wordt! Want dan ben ik overtuigd, dat zy ons zo verre in ondeugden kan overschreeuwen, als zy uit de natuur geschikt is, om ons te overtreffen in alles, wat goed, groot en verheeven is! Ik heb echter nooit geloofd in de *vriendschap* van twee jonge lieden van beide Sexen; genoomen, dat zy in omstandigheden kwamen, waar in *onze* verdienstelyke jonge lieden geweest zyn. 't Is waar, de liefde voor myne Dogter heeft veel deel in zyne deugd; maar waar op rustte die liefde? Zy, die niet eens hoopen durfde? Waar op anders, dan op zyne goede en vaste beginzels, op zyn onbedorven hart zelf. Zyn hoogmoed wierd niet toegejuicht, en hoe zeer kan zy de deugd onderschragen in het doen van eenen pligt. Ik hebbe dan iet *romanesq* genoemd, dat wezenlyk *kon* bestaan; dat bestond. Waar aan is deeze dwaaling toeteschryven? Had ik te veel kennis aan ordinaire Menschen? Meette ik naar die, die ik kende, den geenen af, dien ik niet kende. Betooverde my de waarschynlykheid? Of — vond ik in myn eigen geest dat vermogen niet, 't welk eenen Willem Leevend in staat stelde, om te handelen, zo als hy gehandeld heeft? Mooglyk was het voor my iets onmooglyks, zo veel gevoel, zo veele geschiktheid tot liefde, en zo veel eerlyke vastheid in het zelfde karakter te kunnen veronderstellen. Hoe het zy, ik hebbe gedwaald; ik zie myne dwaaling: dit is voor my genoeg.

Wat kan ik aanmerken op den Brief der Gravin van B.? Niets! De tyd zal alles moeten ontwinden. Myne lieve Dogter weet nog niets, hoe genaamd, van alles, op Leevend betrekkelyk. Ik moet de geleegenheid doen gebooren worden, om haar hart nogmaal te beproeven.....

Gisteravond had ik die geleegenheid: ik geef my zelf het genoegen, om aan de waarde Vriendin myner Vrouw daaromtrent het volgende te schryven. „Uwe Mama, zeide ik, Chrisje, is wat „onpasselyk; wy zullen des alleen soupeeren."

Chrisje. Mooglyk treft my dit zo gevoelig, om dat my niet heugt, dat zy nog ooit zich zo vroeg van ons begaf: ik kan niet soupeeren, Papa.

Ik. Uwe Moeder, weet gy, verzogt ons, om dit niet natelaaten; en zegt, niets dan rust noodig te hebben. Wilt gy niet by my blyven, Kind?

Chrisje. Indien ik reden geef tot zo eene vraag, dan verdiende ik weinig, dat gy my die deed! [*Zy plaatste zich: ik zeide aan de knegts, dat wy geene bediening noodig hadden.*]

Ik. Eet, Kind: gy moet iets gebruiken. Kom, ik zal u eens helpen. [*Ik deed zo: Zy at met moeite, en uit beleefdheid; my steelswyze aanziende.*] Zyt gy niet wel, Kind?

Chrisje. Ik ben wel, Papa, maar ik ben bedroefd.

Ik. Dat is my leed, en mooglyk vind gy niet goed, uw Vader de oorzaak daar van te zeggen. Dit plagt zo niet te zyn: ik was voorheen altoos uw confident, Chrisje. [*Zy stond op, en omhelsde my met traanen.*]

Chrisje. Lieve, waarde Vader, hoe beschouwt gy my in zulk een ongunstig licht? Wat heb ik gedaan, om uwe koelheid te verdienen? Hebt gy my minder lief dan voorheen; dan ben ik ongelukkig.

Ik. Ben ik onredelyk?

Chrisje. Neen, nooit waart gy het!

Ik. Wel, waarom verbeeld gy u dan, dat ik u minder lief heb, als gy altoos wel doet?

Chrisje. Om dat ik vrees, dat gy my, my, uwe Chrisje, verdenkt van eene strafbaare verkeerdheid.

Ik. Gy kunt die verdenking wegneemen, door u te verbinden met een braaf beminlyk Man, dien ik zo gaarn met u gelukkig zag. [*Zy zweeg.*] Gy zwygt, Kind; hebt gy my niets te zeggen?

Chrisje. Ik kan niets anders zeggen, myn waarde Papa, dan het geen ik gezegd heb.

Ik. Weet gy wel, Lief, dat halstarrigheid geheel iets anders is dan bestendigheid, en dat ik nooit zal toestaan, dat gy u ongelukkig maakt?

Chrisje. Beide weet ik, Papa: en hoe dankbaar ben ik u, voor uwe zorgvuldigheid!

Ik. Heeft myn Vriend Renting geen hoop?

Chrisje. Op myne bezitting niet; maar hy weet dit wel.

Ik. En dit heeft hy te danken aan uwe dwaaze geneegenheid voor eenen Willem Leevend. [*Zy ontstelde zichtbaar, toen ik zynen naam noemde.*]

Chrisje. Indien de uitkomst leert, dat de Heer Leevend niet die geen is, waar voor ik hem bestendig blyf houden; een waarlyk braaf Man, die dwaasheden en gebreken heeft, maar geen slegt karakter, noch beginzels; dan zal ik hem uit myn geheugen weeren; en indien ik inclinatie heb tot het Huwlyk, zal myn Vriend Renting myn Man kunnen worden.

Ik. Is dit alles, wat gy my zeggen kunt?

Chrisje. Alles! moest ik meer zeggen?

Ik. Nog eene vraag. Waar is hy?

Chrisje. Niemand op de heele waereld kan u daar minder van zeggen dan ik, Papa!

Ik. Denkt gy veel aan hem? [*Zy bloosde.*]

Chrisje. Zeer veel, Papa.

Ik. Heeft hy u nooit geschreven, in al dien tyd?

Chrisje. Wat is het my leed, u dit nogmaals te moeten verzeekeren; neen, nooit: ik weet niet, waar hy is!

Ik. Bemint gy hem?

Chrisje. Ik zoude hem beminnen, indien hy het waardig is. . . .

Ik. Maar gy denkt, dat hy 't waardig is?

Chrisje. Voor zo verre ben ik niet onverschillig voor hem.

Ik. Indien het nu blykt, dat hy omtrent Juffrouw Roulin slegt gehandeld heeft, uit slegte beginzels? . . .

Chrisje. Dan zal hy nooit myn Man worden, maar —

Ik. Gy zyt zo wel, niet waar, van het onmooglyke overtuigd, dat gy geen gevaar loopt.

Chrisje. Dit is zo, Papa. Geloofde ik het? ô! [*Ik kon my niet langer verbergen; byna had ik het verstandig plan myner Vrouw verbroken; dit Meisje is onweerstaanbaar; zo zagt, zo oprecht!*

Ik. Wel nu, myn Engel, indien hy u verdient, dan zal hy in my geen afkeurder uwer liefde vinden. Zo hy deugdzaam is, zal uwe Mama. . . . [*Ik zweeg en omhelsde haar; ik was geheel Vader.*] Beef niet, Chrisje, bloos niet: dan zult gy hem hebben; dan kunt, dan moet gy met hem gelukkig zyn. [*Zy ligtte haar lief gelaat op, zag my met zoete verleegenheid en angstige oplettendheid zeer aandagtig in de oogen, maar zweeg.*]

Het Tooneel wierd my te sterk. Ik bemin haar meer dan my zelf; en nu ik Leevend ken! Hoe gaarn wilde ik haar alles gezegd hebben! Maar myne Vrouw had my doen belooven, nergens van te spreeken, vóór men wist, waar hy was. Zy heeft gelyk. Myne lieve Vrouw groet u tederlyk, en ik ben met de hoogste achting

Uw oprechte Vriend,

C. HELDER.

TIENDE BRIEF.

MEJUFFROUW CHRISTINA DE VRY AAN MEVROUW ALIDA RYZIG.

Zeer waarde Vriendinne!

Nogmaals bedank ik u voor uw vervrolykend, en altoos aangenaam gezelschap. In lang heb ik u niet met meer geneegenheid beschouwd, noch meerder achting voor u gevoeld, dan door uw verhaal nopens uwen Broeder. Gy zyt een braaf, zo wel als een

aangenaam Mensch; ik hoop, dat uw waarde Broeder zich altoos omtrent u dankbaar zal gedragen. Indien uwe vermoedens waar zyn, en onze Chrisje zo over hem mogt denken, als hy over haar, dan zal niemand met meer genoegen dat partytje zien sluiten. Ik verzeg dan nog niet, om, ten bewyze daar van, onze Santje nog eens te bezoeken. 't Is waar, ik voel, dat ik oud word; maar ik denk, het zal in myne gemakkelyke Koets nog wel geschieden kunnen. . . . . Praat ik niet, of ik nog een jaar of zes hier meende te blyven? Want, al waren uwe gedagten gegrond, veel vroeger zal daar toch niet van komen; ik weet, dat Chrisjes moeder niet voor dat vroegtydig trouwen is; en daar heeft zy gelyk in: doch alle Meisjes zyn geene Chrisjes Helder, immers zo hoor ik van zulken, die haar kennen. Dit tusschen ons.

Ik glimlach over de openhartigheid, waar mede gy my nu weer van uwe Nigt West onderhield. Ik feliciteer u met haare vriendschap. Dat jong Mensch heeft verstand. Haar Brief aan u gaat hier nevens. Ik las hem met een zo levendig genoegen, als niet zeer eigen is aan hooge jaaren. Gy moet haar eens by my brengen. Gy beiden en ik zouden volmaakt geschikt zyn, om boezemvriendinnen te worden, indien er niet ééne zwaarigheid was; 't is maar een beuzeling, zy is er echter de hinderpaal van; en in wat opzichte, vraagt gy? Ik ben alleen maar vyftig jaar te vroeg voor zo eene vriendschap in de waereld gekomen: dit is niet te remedieeren. Ik geef u dan aan haar over; en verzoek, dat gy my beiden zo lief hebt, en zo hoogacht, als ik verdienen zal, dat gy my hebt. Dit is zeer billyk. Nu ga ik my het genoegen geeven, om nog wat met u te keuvelen. Gy zegt, (en gy zyt oprecht, dit weet ik,) dat gy gaarn een Brief van my leest; nu, ik schryf gaarn aan u: dat komt dan heel goed.

Gy hebt, myn lieve Kind, nog zo eenige overblyfzels van onzuivere denkbeelden, door u in het leven *du Ton* opgedaan. Dat moet zo niet zyn; gy hebt al te veel goeds, om nog niet veel beter te worden. Weet gy, hoe ik ben? Ik ben nu nog eene groote liefhebster en verwonderaarster van al dat schoon is, en mag geen zomersproetje op een fraai gelaat dulden, zo min als de kneep van de kousenband om een fyn welgemaakt been: ik heb ook altyd vrede met de Mode, als zy de Vrouwen niet verlelykt, maar zie met misnoegen, hoe thans de postuuren verdorven worden; men maakt hooge smalle ruggen, en de vrye ronde houding van schouders en borst zyn geheel verlooren. Haatelyke Mode, zeg ik dan; al bepaal ik my niet eens op de nadeelige gevolgen, die zulke afgepunte kokers op de wykbaare veerkragtige deelen des welgevormden lichaams hebben moeten, en merk op, dat in de Mode, juist als in de zeeden, het *wanstaltige* altoos schadelyk is.

Deeze bedenkingen passe ik toe op alles, wat zo niet is, als het behoorde — ook op die *overblyfzels*. Zy berusten niet in uw hart, maar in uwe denkwyze; zy kunnen des gemakkelyk worden weggenoomen. Ei lieve, laaten wy dit eens beproeven. Het zyn geen eigen, het zyn ontleende begrippen; geef die aan hunne rechte eigenaars weder. Gaarn zoude ik hier over met u gepraat hebben, maar ik hoor u veel te lief praaten; en als ik aan u zo wat schryf, heb ik in myn huislyk leven eene aangenaame uitspanning te meer.

Uwe tegenbedenkingen verzoek ik; onder die voorwaarde ga ik schryven.

Gy weet, Kind, dat geen Mensch, immers geen Mensch, van hooge jaaren, en voor al geene *oude Vryster*, meer medelyden dan ik heeft, met de zwakheden der Menschen; en wel byzonder met de zwakheden der onervaren jeugd; maar gy weet óok, dat ik zwakheden en ondeugden zeer zorgvuldig onderscheide, en nooit met elkander verwissel.

Hoe zorgvuldig een Mensch, dat God vreest, en geroepen is tot de kennis des Euangeliums, ook moet zyn, indien hy geene ingeschoven denkbeelden voor wetten, door God gegeeven, wil aanneemen; zo moet hy echter de Leer der waarheid nooit aantasten, of verminken. By voorbeeld. Een Christen mag zich den Eeuwigen nooit voorstellen als onmagtig, of onwillig, om, op berouw en boete, zonden te vergeeven; mag nooit zyne bermhartigheid afhangelyk stellen van een ander Persoon, die hem daar toe zoude moeten beweegen; of hy stelt meer dan het Euangelie. Maar aan den anderen kant, kan geen Christen den zaligenden invloed van Christus dood, op de verbetering des levens, en dus noodzaaklyk op de vergeeving der zonden, ontkennen. Zo als het gesteld is met het Christen geloof, is het gesteld met de zedelyke deugd. Hy, die volmaaktheid eischt, kent noch den Mensch, noch de deugd; maar hy, die eene hebbelyk geworden ondeugd zwakheid noemt, vernielt den scheidsmuur, die er is tusschen deugd en ondeugd, verwoest alle zedelykheid, is geen eerlyk mensch.

Is het thans, in onze eeuw, en in ons land, wel veel beter gesteld met de Leer der Deugd, als met die der waarheid? Hoe, zegt men niet, dit is een braaf Man, eene uitmuntende Vrouw, een lief Meisje, een beste Jongen, *buiten dat?* en dat *buiten dat*, is meest altoos iets, dat al dat braave, dat uitmuntende, dat lieve, dat hupsche omverwerpt. 't Is jammer, dat dit Meisje zó *coquet* is; het spyt my, dat die Jongen zo liegt; die Vrouw is eene kwaadspreekster; die Man is een overgegeeven liefhebber van de Sexe; maar *buiten dat* zyn zy deugdzaame Menschen, beste Jongens. Alle deeze verwoestende ondeugden worden echter met den fluweelzagten naam van menschelyke zwakheden genoemd. Men schaamt zich niet te beweeren, dat den ongehuwden alle ontuchtigheid vrystaat. Zyn het uwe Bollen, uwe aartige Jongens niet, die op goede fortuintjes uitzyn, die het Huwlyk zo zeer als den Godsdienst bespotlyk voorstellen? die voorgeeven niemand te benadeelen, indien zy, zelf ongehuwd zynde, den toomeloosten wellust bot vieren; niet bedenkende, hoe veele familiën zy in schande brengen, hoe veele verleide schepzels daaglyks door alle wyken der stad hunne zedeloosheid verspreiden, en hoe veele... Maar genoeg van dit walgelyke! Wordt het veelen uwer aartige Jongens nog niet tot eene deugd gereekend, als zy de Vrouwen of Dogters hunner Vrienden niet verleiden, en de gastvryheid niet misbruiken? Ik heb, myne lieve Vriendin, al eens en andermaal gehoord, dat gy vry luchtig over zulke vrye lieden spraakt. Dat spyt my; waarom doet gy dit? Gy hebt daar geen het minste belang by, dit weet ik. Het zyn des, op het zagtst genoomen, spreekwyzen, daar gy in uw leven *du Ton* te gemeenzaam mede geworden zyt, om er al het onvoegzaame van te

zien. „Dat Mensch is, buiten dit, een braaf, een lief Mensch:" dit zegt niets, of het zegt iets, dat uw hart en verstand beide tot oneer strekt. Beduidt dit dan: „dit Mensch is braaf, buiten die on„deugd:" dit kan men zonder uitzondering van alle, ook de slegtste Menschen zeggen. Een Nero, een Philips de tweede, een Tiberius zelf, hadden, buiten hunne ondeugden, nog iets goeds. Zeker, Kind, gy moet dit wat anders uitdrukken.

Het was in myn jongen tyd al het zelfde. Jongens, die toen dagten en deeden, als thans de uwen, waren niet altoos de ondraaglykste voor zelf – braave – Meisjes: zy hadden toen ook al het recht, schynt het, om, zo lang zy maar ongehuwd waren, alles te doen, wat eene overdreevene drift voor de Sexe hen ingave; en men was toen ook wel zeer over hun voldaan, indien zy, na hun Huwlyk, ook in dit stuk als braave lieden leefden. Gy ziet wel, dat ik deezen tyd niet met eene zwarte koole teekene, om eenen voorigen eenige meerdere verdienste by te zetten. Dit neemt echter niet weg, dat de bedryven zelf verachtlyk zyn; en dat het nu zo spytig is, als voor vyftig jaaren, dat onze Sexe op dit stuk zo gemakkelyk denkt. Hoe ongegrond is des de roem van braaf, of (want dit is hier het zelfde,) van deugdzaam te zyn! Willen wy hier over nog eens wat praaten? Het kan zyn nut hebben, en ik zou gaarn, zo lang ik hier vertoef, myne Vriendin nuttig blyven.

Wat is deugd? „Uit liefde en eerbied voor den Schepper, alle „zyne geboden te volgen." Kan er des deugd zyn zonder stryd; immers voor jonge Menschen, vol driften en doolingen? Zy doch moeten verzoekingen wederstaan, zwaarigheden overzien, belemmeringen wegneemen. Wat maakt den Mensch, eigenlyk, en als Mensch, groot? „Het bestier over zyne driften, en een gezond, vast, helder verstand." Goede daaden, die wy alleen uit aandryving van ons Temperament verrichten, bepaalen onze zedelyke waarde niet. Zy kunnen ons wel gelukkiger, wel nuttiger voor de samenleeving en voor ons zelven maaken; maar zy maaken ons geenzins innerlyk beter. Hadden wy ons temperament tegen, wy zouden al zo schadelyk voor anderen, als ongelukkig voor ons zelf zyn. Al wat zuiver toevallig is, geeft ons geene verdienste. Hy, die geestig, aangenaam, bevallig, beminlyk is, en echter een slaaf van eene heerschende drift, verdient zeker den lof niet van een braaf Man te zyn.

Het is, byna zonder uitzondering, wáár, dat lieden, die sterk tot den wellust overhellen, in veelen opzichte te stellen zyn boven strenger karakters. De groote gevoeligheid hunnes *aarts*, (van hun *hart* spreeken wy niet, dit dient gy wel in 't oog te houden,) maakt hun vriendlyk, minzaam, mild, toegeevend, vergeeflyk omtrent anderen; maar vooräl omtrent hunne minderen. En die ligtbeweeglykheid maakt hun tot voorwerpen onzer geneegenheid. Dit zyn de lieden, die het meest onze eigenliefde vleijen, en waar by wy het best onze rekening vinden. Voor de gebreken van zulke Menschen sluiten wy des gaarn onze oogen. Hunne ondeugden zelf houden wy in een zagt licht; het zyn *menschelyke zwakheden*. Zelden hoort men: „die Man is een allerbraafst Man; het is jammer, dat „hy zo gierig, zo trotsch is." By zyne gebreken vinden wy onze rekening zo niet, en zy vernederen onze eigenliefde, terwyl zy ons nergens in te hulp komen. Byna daaglyks hoort men immers in

onze kringen: „Die man is een braaf, een edelmoedig, een strikt „rechtvaardig Man, maar — *alle Vrouwen zyne!* Die Man zou al „zyn, wat men zyn kan — *waren er geene Vrouwen?* Die vrouw is „beminlyk, een Engel in den ommegang, geheel Vrouw, geheel „Vriendin; haar kennen, en aan haar gehecht raken, is het zelfde; *„maar zy heeft een zwak hart en véél temperament."* En aan deeze termen gewent men zo zeer, dat al het schadelyke uit het oog geraakt; dat jonge harten gemeenzaam worden met ondeugden, die zo verwoestend, zo schandelyk zyn!

Laaten des braave jonge Vrouwen, zy, die zó véél invloed hebben op de samenleeving, voorzichtig zyn, en niet lugthartig spreeken over onderwerpen, die zo gewigtig kunnen worden. Het *maitrès houden*, komt daaglyks (zo als ik ten minsten hoor,) meer in zwang. Het vermogen der Mode is groot, was altoos groot; doch, als zy hier eene beslissende stem heeft, moet de zedeloosheid groot, zeer groot zyn! In ons altoos drok woelig Amsterdam zelf, schynt het niet meer zeer zeldzaam te zyn, getrouwde Mannen veel meer met hunne Maitressen, dan met hunne Vrouwen te zien. Zy, die men, om de publique vermaaken, zo wel van Comedies als Opera's, in onze magtige volkryke stad, in zekeren zin *noodig* heeft, hebben maar te veel deel in die schandelyke afwykingen van Eer, Trouw en Huwlyks-liefde. Klaagde gy my onlangs zelf niet, dat gy in eene Balcon gezeeten had naast de gemaintineerde van een getrouwd Man, die zich niet schaamde haar te verzellen? En spraakt gy, Daatje, wel zó van dien *aangenaamen Man*, als zyne ontucht verdiende? Lieve Meisje! Met hoe veelen hebt gy dit gelyk! Oordeelt men nog niet veel zagter, als de Verleider ongehuwd is? Ik beken gaarn, dat dan de misdaad zó zwaar niet weegt; maar wat hebbe men te denken van jonge lieden, die juist daarom ongehuwd willen blyven? Verwoest zo een leven niet de orde, de goede tucht? vervullen zy een land niet met ongelukkigen, die, als het ware, tot schande en gebrek gedoemd zyn, van hunne geboorte af? Gaan dus de familien niet te gronde? waar blyft in zo een leven de aandagt; waar de zedelykheid? Het leven van zulke Jongelingen is in twee vakken verdeeld, zy leeven als Kooplieden, of als ligtmissen. Zy arbeiden, als geketende slaaven, op hunne kantooren; zy vergeeten zich in hunne vrye uuren zo zeer, dat men zoude kunnen twyfelen, of zy ook menschen zyn!

Hoe gelukkig zyn die Vrouwen des, die zich in de magt bevinden van Helders, Ryzigs, Westen, en wie meer met hun verdienen genoemd te worden! Waarlyk, Daatje, dit zyn de Stamhouders niet alleen van hunne familien, maar van onze geheele Natie. In hunne huisgezinnen ziet men nog het goede karakter onzer Voorouders, veraangenaamd door al het waarlyk meer beschaafde van onzen tyd. Zy kennen de verkwistingen alleen, om die te schuwen; zy houden de eer nog op van onze stad; zy leeven wél; zy leeven zelf, pragtig aanzienlyk; maar dat kunnen zy doen, die der Ondeugd geen schat van Juweelen, noch der Speelzucht geen Koninglyk goed toewyden.

Altoos ben ik

Uwe waarde Vriendin,

C. DE VRY.

ELFDE BRIEF.

MEVROUW SUZANNA HELDER AAN MEVROUW HENRIETTE GRAVINNE VAN B***.

Hoogwelgebooren Vrouw!

Meer dan myne pen onderneemt uittedrukken, ben ik veréërd en gesticht door den Brief, welken gy my hebt gelieven toetezenden. Deszelfs inhoud heeft my meer getroffen, dan ik zeggen zal. Laaten wy hoopen, Mevrouw; en het lot van onzen jongen Vriend aan Hem beveelen, die alles bestiert. Ik vinde zulk eene overëenkomst in uwe en myne manier van denken en beschouwen, dat ik my het verëerend genoegen geef, nog eenige reden met u te wisselen.

Wat zyn er veele gryze hoofden ten grave gedaald, die maar zeer weinig kennis gehad hebben aan de moeilykheden, daar onze Vriend, in het verleidenst van zyn leven, mede gestreeden heeft! Wat zyn er veelen met Krygsëer begraven, en met vleijende Lof- en Lykredenen verëerd, die minder groot dan hy in de Jaarboeken der Deugd zullen voorkomen! Zeker, myne waarde Gravin, Willem Leevend is geen ordinair Jongeling. Hy heeft aan zynen pligt vastgehouden, in de, voor zo een gevoelig hart, allermoeilykste gevaarlykste omstandigheden. En dat, zonder eenig ander getuige zyner daaden, dan den Alweetenden! Wat belang had hy dan meer, om deugdzaam te zyn? Hy had immers de achting van braave Menschen verlooren; ook van die, die hem nog liefhadden? Hy wierd veröordeeld als een verleider van een deugdzaam Meisje; hy wierd uitgekreeten voor de oorzaak haars overlydens. En dat niet alleen door onwaardigen, wier oordeel het gerust geweeten zich weinig bekreunt, maar door waarlyk gemoedelyke Menschen; niet alléén door zyne benyders, zyne vyanden, maar ook door zyne Vrienden en Bloedverwanten. En of dit nog niet genoeg ware, hy wierd beschuldigd, (kan er voor eenen Willem Leevend iets naarder zyn?) door zynen Boezem-Vriend en door zyne Moeder! Alle verschynzels getuigden tegen hem: toen hy zich het uitmuntendste gedroeg, scheen hy de slegtste Jongeling te zyn.

Geen schuldig geweeten, maar eene edelaartige grootschheid en betaamlyke zorg voor zyn eigen veiligheid, deeden hem zyn Land verlaaten. Gebrek aan alles, deed hem toevlugt by het spel zoeken; hier door kwam hy ook in voor hem onwaardig gezelschap.

Willem Leevend zal (is zy te verbeteren!) de kwaadaartige, de los en streng beöordeelende waereld leeren: „dat het waarschyn- „lyke niet altoos waar is." Mogt dit elk aanspooren, om het beöordeelen van anderen over te laaten aan Hem, die de Geesten weegt!

Ik vertrouw, dat gy, Mevrouw, zyne Historie weet. Onze begrippen daar over kunnen niet verschillen. Oordeel, wat myn hart ondervond, toen ik die, uit eenen rei van Brieven, geheel en al ontwikkelde. Oordeel zelf, want ik vind my onbekwaam om het te zeggen. Zyne twyfelingen omtrent de waarheid van den Chrislyken Godsdienst, en de byzondere Voorzienigheid, moeten geheel opge-

licht worden. Daarom moet hy in zich zelf ondervinden: „dat Deugd „in zulke sterke verzoekingen kan gebragt worden, dat zy, zonder „het geloovig en eerbiedig vertrouwen op God, en op zyne by- „zondere Voorzienigheid, niet zoude overwinnen kunnen." Deeze overtuiging had hy noodig, zoude hy niet alleen een braaf Man, maar ook een waar Christen worden.

Ik las, Mevrouw, daar uwen Brief nog eens over. Ik zal my zelf de eere geeven, om u over deszelfs dierbaaren inhoud nog het een en ander voor te draagen.

Deugd is geluk, om dat deugd orde is; om dat zy ons doet instemmen met het genadig oogmerk van dien God, die de Gelukzaligheid tot onze hoogste bestemming gemaakt heeft. Indien deeze myne gedagten gegrond zyn, dan verdient, strikt gesproken, niets den naam van tegenheden dan dat, 't welk ons in de bereiking van dat oogmerk hinderlyk is; gevolglyk ook niets den naam van voorspoeden, dan juist dat, 't welk ons ter bereiking van dat oogmerk kragtdaadig helpt.

God, het volmaakt, door zich zelf bestaand Weezen, is noodzaaklyk goed en heilig; want zyne kennis van het beste is volkomen, zyn wil daar meede verëenigd. Mag ik het in een welverklaarden zin staamelen; in God beloont de deugd zich zelf. Zo is dit niet by den Mensch, die broos en kortziende, die aan veele verzoekingen onderworpen is. Kennis en wil zyn by hem even gebrekkig. Hy heeft zinnen; die zinnen hebben ook behoeften; hy heeft driften, en die benevelen te dikwyls de heldere uitzichten van zyn verstand. Hy staat in betrekking met anderen: Hier door wordt reeds het evenwigt tusschen de zinnen en het oordeel, of wilt gy — de rede weggenomen. De zinnen en de rede voeren dan stryd; maar de zinnen hebben de meeste en de sterkste hulpbenden; opvoeding, temperament, ons zo voorkomende toevalligheden, allen brengen hulp aan. Maar dan, en dan ook alleen, heeft de Mensch geleegenheid, om niet alleen burgerlyk goed, onberispelyk; neen maar ook om groot te worden, om een held te zyn op het pad der Deugd. Dan, en dan alleen, gaat het hem met betrekking tot zyne waare Bestemming voordeelig. Dan kan hy naar volmaaktheid streeven. Dan valt er wat te overwinnen. Dan kan hy in het oog van zynen God een veel heerlyker schepzel worden dan een Engel, hoewel hy hier een weinig beneden dien geplaatst is: van zo een zedelyken Held zouden de Vriendinnen der Deugd kunnen zingen: *Helder heeft zyne duizenden, maar Leevend zyne tienduizenden verslagen.*

Eene deugd, die echter geheel stryd is, kan onmooglyk de belooning voor den stryder niet in zich zelfs bevatten. Hierom geloof ik voor my, dat alle deugd beloonbaar is. Zeer dikwyls kan zy alleen aan de overzyde des Grafs haare belooning ontfangen. Dáár is zy de Bron van het Geluk, dat een Socrates geniet; daar ontfangt de dierbaare zalige Vriendin van onzen Leevend dat loon, 't welk aan elk, die zich zelf overwint, beloofd is. Als wy, myne waardste Gravin, de voorwerpen in dit gezichtpunt plaatzen; en, zo ik wél doordenk, kan men die niet anders plaatzen; kunnen wy dan zeggen, dat onze jonge Vriend met tegenheden worstelt?

Ei lieve, laat ik deeze leenspreuk mogen vervolgen. Schittert

het heldenvuur den jongen Oorlogsman niet uit de leevendige oogen; gloeit het zyne wangen niet met een aangenaam sterk rood; klopt zyn hart niet van verlangen, om in de voorhoede geplaatst te worden, als hy op eene magt zal aanrukken, sterker gelegerd, talryker in manschap, dan die magt, waar hy zich by bevindt? Indien de kans van te overwinnen maar mooglyk is; en wat is voor den held in die oogenblikken juist onmooglyk? Niets! Zal hy denken, dat het hem op den weg des roems voorspoedig gaat, als hy in de agterhoede geplaatst, of wel by de bagagie gelaaten wordt? Zou dan een zedelyke held zyn geluk niet afmeeten naar de grootheid der hinderpaalen, naar de hachlykheid der overwinningen? Zal zyn hart niet kloppen van weltevreedenheid, als hy ziet, tot welk een post hy juist benoemd wordt? In 't oog houdende, dat hy, die hem daar henen zendt, weet, hoe veel hy op en aan hem vertrouwen mag?

Dat soortgelyke overdenkingen, myne geliefde Gravin, u vertroosten in uwen druk, over het verlies van een waardig bemind Man, te vroeg, naar ons inzien, uwe liefderyke omhelzingen ontrukt! Ik weet meer, dan gy mooglyk vermoedt, van uwe verregaande droefheid over dat verlies. Laat het my vrystaan, hier over nog een weinig met u te spreeken. Ik neem belang in alles, wat u betreft; dit geeft my die minzaame vrymoedigheid, die ons in staat stelt om mooglyk nuttig te zyn.

Ons treffen somwylen rampen, geheel buiten den gewoonen loop der Natuur; wy kunnen daar geene byzondere voorzorg omtrent gebruiken. Onweders, Aardbeevingen, en wat men meer zoude kunnen opnoemen. Andere voorvallen blyven meer in den gewoonen loop der dingen, en naderen ons wel ongemerkt, doch echter zeer zeker. Alle Menschen, die denken kunnen, staan toe, dat het vergeefsch is agterwaards te deinzen voor het geene wy toch niet ontgaan kunnen; maar dit toestaan heeft weinig invloeds op ons; en de bespiegelende verstanden zyn doorgaans het onwilligst, om deeze overtuiging in te volgen.

Niemand twyfelt, of de ouderdom ons ten graave zal leiden; wy vleijen ons echter nog altoos, dat wy nog niet vertrekken zullen. — Zo doen wy ook omtrent een bemind voorwerp, door het bloed, de vriendschap, of de liefde, of door deeze drie tedere banden, ons zeer naauw aan het hart gehecht! Eindlyk komt die droevige dag. Dat leeven, 't welk my myn eigen leeven aangenaam maakte, is afgeloopen. De poorten des doods zyn reeds agter myn Man, myne Vriendin, myn Kind, — toegesloten!

De ondervinding, Mevrouw, heeft my geleerd, wat het is, eene Vriendin, eene voor ons bereekende Vriendin te verliezen! Ik kan des bezeffen, wat het zyn moet, eenen waardigen beminlyken Man in den vollen bloei van jeugd en gezondheid te zien — sterven! Laat ik, om u, Mevrouw, te doen zien, of ik met u sympathiseer, eens in de stille taal der natuur zeggen, wat ik toen ondervond. Ik verloor eene Vriendin in de kragt van haar leeven, op wie myn hart zich byzonder gezet had; alle myne wenschen liepen op het geluk en het leeven myner Vriendin als in één punt. Zy storf; zy gaf den laatsten snik aan mynen boezem. Ik bevond my in een versuften, treurigen staat. Myne ziel zag met misnoegen rond; zag

zich zelf met misnoegen; zy vond toen niets dan schrik en *ledigheid*. Haar onschuldig leeven, haare alles overtreffende geneegenheid voor my, haare beredeneerde Godsvrugt, haare stille onderwerping, haar geduld in haare ziekte, haare onbeperkte weldaadigheid, haar gerust ontslapen, diende alleen, om my haar verlies te smartelyker te maaken.

Zo is echter de loop der dingen, dat elk, die niet vroeg sterft, en een teder hart heeft, zulke rampen te duchten hebbe: wy *moeten* onze Vrienden beweenen, of zy moeten ons graf met traanen besproeijen.

Rampen kan men nog wel alléén draagen; maar wie kan gelukkig zyn zonder een ander zelf? Wie kan alléén genieten? Het geluk kan niet gesmaakt worden, dan door het medetedeelen. Wy zyn zeer onkundig van den staat der afgescheiden geesten; mooglyk wel, om dat wy die kennis tot een gerust leeven niet noodig hebben. De rede verlaat ons by den rand des grafs. Zy kan niet verder doordenken, immers niets beslissen; de Godsdienst van Jezus zegt er iets van. Hy spreekt van: „vreugd, die er in den Hemel is over „eenen Zondaar, die zich bekeert."

Vergun my dan, dat de Hoop my voorschryve, het geen de Godsdienst niet wraakt, — „dat de zielen der afgestorvenen met ons in „betrekking blyven; dat wy liefderyk beschouwd worden, geduu„rende onze vreemdelingschap, van die geesten, met wie wy eens „zo door zielenliefde verbonden waren, en die nu reeds gelukkig zyn.

Dit zyn de omstandigheden, waar in onze rede toevlugt zoekt by den Godsdienst: als wy buiten staat zyn ons zelf te helpen, dan is het zeer natuurlyk, dat wy onze oogen opheffen tot een weldaadig verheeven magtig Weezen; en wat zoude onze ziel altoos heevig beroeren, indien wy weeten, dat de Hoogste magt geheel wysheid en liefde zy?

Hoe gelukkig, Mevrouw, zyn wy, dat wy in zulke grievende rampen toevlugt mogen neemen tot dien Godsdienst, die het leeven en de onsterflykheid heeft in het licht gebragt! De Leerstelzels van Epicurus, die ons aanraaden om ons te schikken naar de algemeene wetten der Natuur, mogen ons doen zwygen, maar geeven geen genoegen. De wetten van Zeno, die ons beveelen, om met onverschilligheid alles te beschouwen, wat buiten onze magt is om te bestieren of te behouden, mogen ons ons hartzeer doen verbergen, maar kunnen het niet verzagten. Leert de ondervinding ons niet: „dat, ja, de Philosophie ons kan verharden tegen ons lot, maar „dat de Godsdienst alleen ons geduld inboezemt, door onzen aan„dagt te bepaalen op den stand der zalige onsterflykheid, waar in „onze afgescheide Vrienden zich reeds bevinden?"

Dat zulke overdenkingen, myne waardste Gravin, uwe ziel al meer tot rust brengen! Zeker, het zyn de rampen deezes levens niet, die ons, op zich zelf aangemerkt, helden der deugd maaken. Het is alleen het verband, dat zy met onze gewaarwordingen hebben. Voor my kan iets eene groote hinderpaal ter deugd, en voor eene andere kan dat zelfde eene aanleidende oorzaak weezen, om in deugd toeteneemen. Rykdom en eere zyn niet voor allen verzoeking. Armoede en onbekendheid maaken ook allen niet vroomer. Sommige stervelingen zyn nooit in grooter gevaar, om van hunnen God

aftewyken, dan wanneer zy een ruim aandeel hebben aan de zegeningen deezes levens. Anderen vinden eene sterke verzoeking in het wandelen door de schaduwen des doods. „Sommige deugden, „(zegt myn geliefde auteur, de Abt Jeruzalem,) groeijen beter in „droefheden, anderen in den zonneschyn des voorspoeds; hierin die „planten gelyk, die in schaduwagtige plaatzen beter groeijen dan in „zeer heete luchten."

Hoe onbekwaam zyn wy des, om de zedelyke waarde van iemand te bepaalen! Hoe weinig weeten wy, waarin voor byzondere persoonen zegen of straffen geleegen liggen! Wat kunnen wy stellig oordeelen over het geen iemand zelf doet, en in welke verzoekingen voor hem hy aan zyne deugd vasthoudt?

Hoe menigmaal leert de ondervinding, dat wy ons geheel bedrogen hebben; en nog zyn wy maar te gereed, om te oordeelen over den dienstknegt van eenen anderen Heer!

Ik kan u niet beschryven, hoe zeer myn hart met u is ingenomen! Wat hebben wy, edeldenkende Vrouw, met naamen te doen? Gy gelooft immers, „dat Jezus is de Christus, en dat wy allen geroe„pen zyn tot het heil, door Hem aangebragt:" Ik zal u mooglyk aan deeze zyde der Eeuwigheid nooit zien: ik hoop echter de Zusterlyke Vriendin van mynen Willem Leevend in dien staat te leeren kennen, daar wy beide wenschen aan te landen.

Nog een woord van onzen Vriend. Alle berichten, hem betreffende, zullen my dierbaar zyn. Ik acht het niet nodig, zyne tederhartige Moeder te ontrusten, door het verhaal van een geval, dat haar zo sterk zoude treffen; en dat wy met bedaardheid, al onderzoekende, zullen moeten afwagten.

Indien ik in staat mogte raaken, om u eenig bericht te geeven, ik zal niet in gebreken blyven; met de diepste gevoelens van achting en welgevallen, teekene ik my,

HOOGWELGEBOOREN VROUWE!

Uwe ootmoedige Dienaresse,

SUZANNA HELDER,

gebooren VAN BEEK.

TWAALFDE BRIEF.

MEVROUW ALIDA RYZIG AAN MEVROUW PETRONELLA EVERARDS.

Lieve Kraamvrouw!

Zoo noem ik u nog, zo lang na de geboorte van uw Kind, dat ik, toen Jan zo oud was, al een reisje van Zeemansrust naar Amsteldam gedaan had. Maar dat zy zo. Elk zyne verkiezing. Ik ben, weet gy nog wel, eene te groote Vriendin van vryheid, een te hartig beetje, om langer dan een dag of tien in een schemerdonkere kamer te zitten koekeloeren; en myn honger en dorst te stillen met kaneel-koekjes, en wyn-soupjes, en kandeel, en brood-water, en alles, wat zo al in een kraam-kamer *fatsoens halve* wordt binnen geslingerd. Fatsoens halve, zeg ik; want die goede sloof, de Natuur, heeft er geen schuld aan. Nu, rebelleer maar tegen haar; zy zal u wel weeten te vinden! Hoe is het toch met al de zaaken? Heeft

uw Meisje al wat Phisionomie? Schynt haar aandoenlyk hartje niet reeds in de lodderige oogjes? Is het, met één woord, niet reeds Mama's kindje? Kon ik maar eens uit, ik kwam u bezoeken; maar dat kan nog niet. Myn Jan is een knap slag; ik geloof niet, dat er veel raars aan den Jongen zyn zal; want dat hy naar Willem gelykt, kan ik zo min zien, als dat onze Vriendin gelykt op het portret van Anna Maria Schuurmans; doch hy ziet er snugger uit; en zo hy niet al te veel van Mama's kuuren met het zog heeft binnengelapt, zal hy nog al te dulden zyn. Grut, Piet lief, wat zullen wy eene wysheid hebben, als myn Bram aan uw Kees het Huwlyk voor onzen Zoon by uwe Dogter komt verzoeken! Of ik my dan het air van *Mans-Moeder* zal geeven! Nu, daar heb ik schoon occasie toe, om het wel te leeren....

Ik heb het er thans eens op gezet, om aan u te schryven, en dat wel over een bezoek, dat ik by myne Buurvrouw aan de overzy hebbe afgelegd. Ik had zo veel wonderen gehoord van de wys van Opvoeding, die deeze Dame volgde, en ik dagt, kom, wie weet, of ik voor my en voor Everards nog niet een stuk of brok mede breng, dat wy t'avond of morgen kunnen gebruiken.

Indien *byzonder* zo veel beduidt als *goed*, dan zeker is de wys van Opvoeding, door Mevrouw S*** gehouden, zeer goed. Vermids ik de onderzoeking van dit gewigtig stuk voor deskundigen laat, ga ik met u op het Bezoek by Mevrouw S. Haar Meisje is elf, haar Zoon negen jaar. Zy kwamen beiden om thee te drinken, en zaten aan tafel als een paar Echtgenooten, die ten minsten een jaar of zestien getrouwd waren. De jonge Heer gaf zyne bevelen aan den Knegt, het Meisje aan de Meiden; en dat wel met eene Pedanterie en *ondraaglyke bescheidenheid*, (ik kan het niet anders noemen,) dat ik werk had, om niet in lachen uitteschateren. Verbeeld u een klein viezerig bleek Jongetje, regt op zyn stoel zittende, met de hand in de borst, het hoofd wat ter zyde gewend, tegen een' knaap van Mama's Koetziers lengte en omtrek zeggen: *Jongman, ga eens naar myn Boekverkooper, en vraag, of hy het Werk, waarover ik met hem gesproken heb, reeds ingebonden heeft, en u kan medegeeven?* Het Meisje, met het air van zekere Schoonmoeder, brengt een groote Geldersche klos van een Werkmeid, (uit wier voor-armen men zo een Nigtje Dundoeks zoude kunnen toestellen!) met het oor aan de theeketel, en vraagt met veel bedaardheid: *hoe dunkje, Grietje, kookt dit water ook?* Daar ging de goeije Meid heen, en het Grootje van elf jaar schudde daar op het hoofdje, met een misnoegden glimlach. Het klein oud Wyfje vroeg my: „of ik een liefhebster van leezen was?" — „Hoe „dat, kind?" — „Kind, zeide Mevrouw met haare oogen; een Juf„frouw van elf jaar, door my opgevoed!" — „Heden myn tyd, ik „heb het gehoord, en daarom vroeg ik het u." — „Ja, zeide Mevrouw S., myne Dogter heeft eene *excellente lectuure.* Zy leest al het fraaiste, dat er in de fraaije Weetenschappen en in de Godgeleerdheid te krygen is; doch nu heeft zy wat te veel in het Huishouden te doen, want zy dirigeert reeds alles; en myn Zoon is omtrent de Knegts en hun werk even ervaaren en toeziende.

Ik. Heeft Mevrouw nog eene getrouwde Dogter? Dit wist ik niet; nu, dat is niet te verwonderen; de Stad is zo groot.

Zy. Wel, pardonneer my, Mevrouw, ik spreek van Juffrouw Keetje.

Ik. En kent dit kind (ik liet Mevrouws oogen maar babbelen, zonder er my aan te bekreunen) — dit kind zo veele taalen?

Zy. Neen, niet volkomen; maar er zyn thans schoone Vertaalingen van de beste Schriften: mogelyk weet Mevrouw dit zo niet.

Ik. Ik durf wel niet zeggen, dat ik eene *excellente lectuure* heb, maar ik lees thans met zeer groot nut en vermaak, *Lettres sur l'Education, par Madame de Genlis;* die, zo ik hoor, vertaald, en met Aanmerkingen zullen uitgegeeven worden.

Zy. Kent gy dat *Boekje*, Dogter?

Het Meisje. Neen, Mama; maar Broêr zou het my wel gegeeven hebben, indien het iets byzonders behelsde.

Ik. Wel, kind, dit antwoord doet niet veel meer eer aan uwe beschaafdheid als aan uw oordeel. Excuseer my, Mevrouw, maar ik adoreer die onvergelykelyke Madame de Genlis zo zeer, dat ik, indien zy ooit in Amsteldam komt, haar ga bedanken voor het nut, dat zy met haare keurige *Lettres sur l'Education* gedaan heeft. [*Dit maakte my zo min myn hof by Mevrouw, als by haare Dogter.*]

Zy. Gy weet mooglyk niet, Mevrouw Ryzig, dat ik myn Zoon en Dogter, [*om geen duizend goude Ryders zeide zy, myne Kinderen;*] niet naar den slenter opvoede: ik ben zeer oplettend geweest, om hen tot *denkende Weezens* te maaken.

Ik. Denkende Weezens, Mevrouw! Moeten zulke Kinderen reeds denken? En waarover bid ik u? Over hunne poppen en speelgoed?

Zy. Neen, Mevrouw, maar over onderwerpen, die van een allergewigtigst belang zyn: zy leezen ook alles, Theologie, Physica; enfin, alles dat maar wel geschreeven is.

Ik. Het staat iedere Moeder onbetwistbaar vry, ook in de Opvoeding, haar eigen licht te volgen; en verre zy het van my, Mevrouw S. te willen offenseeren; in tegendeel, ik heb groote achting voor eene Vrouw van uwe jaaren; die zo geheel voor haare Kinderen leeft. Maar ik heb nog zo een oud zwak voor Salomon, (als Wysgeer, meen ik;) en die leert, dat men den jongen onderwyzen zal in de eerste beginzelen, naar den eisch van zynen weg. En by my is een kind, dat een wysneusje is, een even zot figuurtje, als een tagtigjaarige *Coquette* of *Petitmaitre.*

Zy. Mevrouw, wy verscheelen, zie ik, zeer veel in begrippen, en ik voorzie, dat de *jonge Heer Ryzig* langs het groote Zandpad der hedendaagsche sleur zal opgevoed worden.

Ik. Myn *kleine Jan* zal niet vermorst worden, om er kunsten meê te doen; en ik zal zeer gaarn zien, dat hy zich de eerste jaaren van zyn leven zo moede speelt en ravot, dat ik hem half slaapend op zyn bedje zal dienen te leggen. Hy zal een geheel magazyn Hobbelpaerden, Dryftollen, Wagens, Sleên, en wat er maar te bedenken is, hebben; wild mag hy zyn, maar geen loverknippertje, dat aan Mama's schoot staat te teuten, met een houtje of een papiertje. [*Mevrouw S. keek my met vry wat kleinachting en verbaasdheid aan: mooglyk is de Vrouw zo gewend, om toegejuicht te worden, dat zy my niet zal kunnen dulden; is dat myn schuld?*]

Zy. Als Mevrouw meer Kinderen heeft, zal zy mooglyk zien, dat zo eene Opvoeding haar Kinderkamer tot een dolhuis zal maaken.

Ik. Dat geloof ik niet, Mevrouw S***. Wel, dat Jan veel meer plaisir zal hebben, als ik hem zo wat Broertjes en Zusjes bezorg, en beter zal opgevoed worden, dan of hy alleen bleef. [*Dit verstond de Vrouw niet te bestig.*]

Ik bleef tot zeven uuren, tot reden geevende, dat ik zelf gewoon was de Kindermeid van myn Jongen te zyn. Dit, weet gy, is strikt waar; maar ik was thans blyde, een middel te hebben, om maar van die lastige visite af te zyn; en dewyl men niet behaagt, als men de Lieden niet over zich zelf voldaan vaarwel zegt, begrypt gy wel, dat Mevrouw S*** en ik elkander niet druk zullen bezoeken.

Ik ondervind daaglyks al meer, dat onze Vriendin, die zelden uitgaat uit verkiezing, gelyk heeft, als zy zegt, dat de meeste gezelschappen der moeite niet waardig zyn, om er een paar schoenen voor aan te gespen.

Zy heeft het net getroffen. Het is niet door gezond oordeel, door lieve huisselyke zeeden, door een goed verstand, door een braaf hart, dat men een grooten naam in de waereld krygt; maar door byzonder te zyn; door zich airs te geeven, door overäl, waar men komt, het air aan te neemen van eene Savante, eener Dichtresse, eener Genie. ô Dan wordt men met eerbied begroet, bewierookt, gevleit en — (want gy weet, zy is toch een drommels platje,) agter den rug uitgelachen.

Hoe bly ben ik, dat Wim en ik schoon uit hebben mogen speelen. Hoe zou ik, arme ziel, anders in staat zyn, om nu myn Man en Kind te regeeren? Hoe eene Schoonmoeder geeven, dat haar toekomt, en meer niet? Ik heb groote trek, om myne waardige Vriendin de Vry eens op Mevrouw S*** af te stuuren. Die allerbeste der allerbeste Vrouwen (oude Vrysters – dit blyft my altyd in de keel zitten, en voorãl, als ik haar portret, door een groot Fransch Meester, toen zy agttien jaar was, geschilderd, beschouw,) zou mooglyk in een haarer vrolyke luimen wel aan 't Coccianiseeren gaan; en hoorden wy eens door den Eerwaarden Dominé Heftig zeven gelykenissen maaken tusschen een Lely en een Geloovige; wie weet, of Tante de Vry niet zeven gelykenissen maakte tusschen Mevrouw S. en de oude Slang! Ik, die dan maar niet heel dol Cocciaansch ben, zag er nog zo wel wat mouwen aan te naaijen. Ik zou zeggen: gelyk die ouwe gaauwdief onze eerste Voorõuders, door zyne listen en flinken, uit het Paradys, den staat der Onnozelheid, deed verkassen, om dat hy hun wist te bepraaten meer te willen weeten, dan onze lieve Heer, – zo heeft deeze waereld-wyze Vrouw ook haare Kinderen uit den staat der Onnozelheid verleid, om Betweeters en Wysneuzen te worden, enz.

Wat nu myn plan van Opvoeding betreft, ik zal het zeer eenvoudig aanleggen; doe ook zo, en laaten wy geen brood voor elkander spaaren. Weet gy wat, Pietje; de waereld is toch al een raar verblyfje: het is er in verre na niet altyd zomer. Juist daarom moet ik voor myn Jan, en gy voor uw kleine Letje, een goede voorraad van gezond oordeel, goede vogten, heldre denkbeelden, en vroolyke oogpunten zien op te schommelen. – Dan zullen zy eens in een pynlyk doorentje treeden kunnen, en niet flaauw van

pyn op den hobbeligen levensweg blyven liggen. ò Heer, het zal de kleine Vrienden ook wel eens tegen wind en stroom gaan. Tusschen ons, lief, wy zullen beiden, denk ik, zalig worden door veele Kinderen te hebben. Kostelyk, hoe meer zielen, hoe meer vreugd! Voor een halfdouzyntje heb ik myn huis altyd klaar; mids dat zy de een na den andren fatsoenelyk aankoomen; anders zou het my toch wat al te *boelig* zyn. Me dunkt, dat onze eige zedelyke inboel er zeer door verbetert, als wy ons waarlyk een pligt maaken van Kinderen een goed voorbeeld te geeven. Nog eèn woord over Willem!

Ik wil volstrekt van hem niet spreeken. Wy hooren weer niets van hem. Mooglyk komt hy eens eindelyk, gelyk zyne Satansche Majesteit, thuis van de *aarde te doorwandelen.* Hoe wy hem t'huis zullen krygen, kan ik niet beslissen. Dat zal de tyd moeten leeren; ik hoop er het beste van. Wee, zo de Jongen gelykt naar de meeste jonge reizigers, die geheele vragten met uitheemsche ondeugden en vreemde zotternyen te rug brengen, en daar nog niet mede te vreden zyn, indien zy al de bungelery niet aandoen, en er de oogen door trekken. Zo dit zyn geval mogt zyn, laat ik by de eerste occasie de beste in het oude Zyds-Heeren-Logement daar eene Verkooping van aanleggen; om de vodden maar kwyt te zyn: of Bram moest er zyne schepen mede kunnen belasten ..... Dit plan zal ik nader uitwerken, als de Vriend de revue passeert.

Hoe vaart Chrisje Helder? Blyft zy nog even geschikt voor de Kinderen Gods, als voor de Kinderen der Menschen? Zou Coosje Veldenaar nog *alles* voor haar zyn? De dood van Dominé Veldenaar komt, geloof ik, heel ongeleegen; trouwens, zo een Man, dunkt my, moest tot aan de voleinding der waereld maar gebleeven zyn. Zulke uitmuntende Menschen gaan altyd te vroeg. Myne Vriendin de Vry heeft my onder ons gezegd, dat zy ook voor die Familie zoude zorgen, indien het niet onnodig ware. Dit verblydt my; er is toch, dunkt my, (en mooglyk is het gek,) iets zo ongevalligs in voor eene Coosje Veldenaar, bezorgd te worden, ook van eene Vorstelyke ziel, als die myner Vriendin. Gy zult meer weeten, dan ik, van *haar Huwlyk,* (Coosjes meen ik, en niet Juffrouw de Vry; gy zyt zomtyds zo begrypelyk, Pietje, en kond, want gy zyt toch bedroefd babbelagtig, goed schaap daar gy zyt! wel eens gaan vertellen, dat die in haar vyf- en- zeventigste jaar deur was gegaan met een Officier,) met Kolonel van Sytsama. Ik moet zo abrupt afbreeken, want daar komt myne eerzaame Tante Martha, die zeker wat op haar lyf heeft, want zy kan anders, met haar zwaare Huishouding, zo niet uit. Ik omhels u, en uw lieve kleine Meid; groet Everards; ik ben

Uwe Vriendin,
A. RYZIG.

Ryzig groet u beide met de grootste achting. 't Is wel der pyne waard, om daarom nog eens de pen te moeten opneemen! Ja, die Bram is toch een kwaad Kerel.

DERTIENDE BRIEF.

KOLONEL UTO VAN SYTSAMA AAN MEJUFFROUW CHRISTINA HELDER.

Hooggeachte Vriendin!

In het slot van uwen vorigen aan uwe en myne Coosje, informeert gy u, of ik reeds ben te rug gekomen. Deeze Brief zal u hieromtrent ten vollen onderrigten; en, dewyl onze lieve Vriendin thans geene geleegenheid heeft om te schryven, bediene ik my van de eere, my voorheen door u verleend. Ik neem voor haar de pen op, terwyl uw zeer waarde Brief by my op den lessenaar ligt, op dat ik, in dien te bäntwoorden, des te naauwkeuriger zyn kan. Mevrouw Veldenaar bleef deeze laatste weeken zo al in dezelfde omstandigheden: my komt het echter voor, dat zy, geduurende myne absentie, niet is afgenoomen. Alle de Kinderen zyn volmaakt wel. Hoe aangenaam zoude het voor ons zyn, u zulks ook nopens den Heer Veldenaar te kunnen berichten: maar!..... Hy heeft verscheide koortzen gehad, en die moeten zeer heevig geweest zyn; want hy is dermaate afgenoomen, dat hy genoegzaam altyd te bed ligt. Ik heb het onuitspreekelyk genoegen van te zien, dat myne te rugkomst hem zeer aangenaam is, en dat myne tegenwoordigheid hier niet onnut zyn kan. Het nog barre Winter-Saisoen heeft alleen de Dorpelingen by ons gelaaten: gy weet, waardste Dame, dat men in de steden altoos de Zomer laater verwagt, dan in de Hoven en Velden?

Vervolg.

Thans zit ik in de Zieken-kamer van den grooten, maar niet bekenden Man. Zyne koorts nam zo toe, dat ik hem bewoog, my toetestaan, deezen nagt by hem te blyven; hy klaagt niet; hy teekent zeer gerust; hy spreekt weinig; en het geen hy zegt, is bedaard. Ik geloof, dat hy slaapt.

Ik trad zagtjes naar zyn ledikant, en zag, dat ik my bedrogen had; hy sliep niet. Hy stak my de hand toe, en op myne vraag, hoe hy zich bevond, vroeg hy my, of ik alleen in de kamer was. Dit met ja beäntwoord zynde, zeide hy: „tegen u kan ik spree„ken; gy zyt een Man, en ongetwyfeld een Christen. Ik heb alle „reden om te denken, dat ik niet zeer lange meer kan leeven. „Deeze koortzen hebben myne gezondheid geweldig ondermynd. De „dood kan voor een Man, die oprecht voor God en Menschen „leefde, en hoopt op de onsterflykheid, niet verschrikkelyk zyn. Het „groote werk — de Voorbereiding is voor lange afgedaan. Ik heb „altoos gemeend, dat men zo wel in gezonde dagen moest denken „aan den dood, als zyn uiterste wil maaken; zynde het zeer on„voegzaam onzen geest te vermoeijen, wanneer die door ziekten „of smarten reeds verzwakt en meermaalen beneveld is. Myne tal„ryke jonge Familie, myne oudere Kinderen, myne geliefde Vrouw, „met wie ik zo veele jaaren gelukkiger was, dan ik kan uitspree„ken, zouden my echter dit scheiden zeer bezwaarlyk maaken, en

„de zorg voor allen myn vertrouwen, myn geloof op en aan God „verwrikken: maar God heeft u, ô waardig Man, by ons gezon„den; ik eerbiedig dankbaar zyne schikkingen. U hebbe ik myne „Dogter gegeeven. Behoef ik meer te zeggen?" Ik zette my, op zyn verzoek, voor zyn bed neder; te zeer ontroerd, om zo terstond te kunnen antwoorden. Hy gaf my tyd. — „Denkt gy zeker, zeide ik, dat gy niet „lang by ons zult vertoeven! Zullen wy de onuitdruklyke smarte on„dervinden van u te verliezen! Mooglyk, myn waarde Dominé, be„schouwt gy uwe ziekte in een wat te somber licht "(Hy glimlachte.) — „Te somber licht, zeide hy. Neen, myn Vriend, ik spreek niet zo „zeer volgens het geen ik voorzie, als wel volgens het geen ik ge„voel. – Elk heeft zyne byzondere wys van beschouwen; maar ik „zoude gelooven zeer ondankbaar te zyn, indien ik sterk verlangde „om dit leven te verwisselen voor een, dat zeker ten mynen op„zichte veel zaliger zyn zal. — Ik heb veels te veel reden, om God „te looven, voor al het goede, dat ik hier, als Mensch, als Leeraar, „als Man, als Vader, als Vriend, zo veele jaaren met een onver„minderd genoegen mogt genieten. Ik ben zo onbegrypelyk naauw „gehecht aan myne Vrouw en aan myne Kinderen, dat mooglyk „de versufte dweeper zich daar over zoude bekommeren, maar waar „omtrent ik my met volle gerustheid toegeef. Niet de koele on„aandoenlyke ongehechtheid aan de geschenken der Godheid, maar „de onderwerping, om die allen, is het zynen wil, aftestaan, is een „Godsdienstige pligt. Ik voor my begreep niet, dat ik mynen eer„bied voor God vermeerderde, door, met eene Stoïsche ongeraakt„heid, dit zichtbaare te beschouwen. Ik geloof veel eer, dat zondige „trotschheid en bestraffelyk misnoegen daar van de bron is, dan „wel iets, het welk men hemelschgezindheid noemt. Ik ga, myn „Vriend, wel rasch tot een ander leven. Aan u beveel ik myne „familie. Als de betaamlykheid het zal toelaaten, hoop ik, dat myne „Dogter besluiten zal, dien Man te neemen, die haar hart voor haar „uitkoos, en dien ik ook met eene stervende hand aan haar wensch „te geeven. Tot byzonderheden kom ik niet; gy zult meer doen, „dan ik zoude durven wenschen, dat gy voor allen deed. Meld nog „niets van 't geene ik u toebetrouw."

Het is gedaan! Deezen morgen ontsliep hy; want hoe zal ik zulken overgang, als die van den zaligen Veldenaar was, toch anders noemen? Deeze laatste drie dagen verergerde hy niet zichtbaar; en dewyl hy, als een waar groot Man zynde, altoos alle nodelooze en nadeelige aandoeningen vermydde, ging hy ook van dit tooneel, met de eenvoudige waardigheid van een oprecht dienaar zynes Gods. Onbeschryfelyk is de droefheid van de uitmuntende Mevrouw Veldenaar, van myne Coosje, van allen; elk in zyne betrekking: maar het is de stille weemoedige smarte, die met het luidruftige niets gemeens heeft. Het is die droefheid, die ons doet zien, dat het hart gewond is. Ik vinde my niet in staat, om thans dat gedeelte van 's Mans leven, 't welk zyn sterven weinige uuren voorging, te beschryven. Ik ben vermoeid door waaken en medelyden. Ik ween..... Coosje, de beminde myner ziel, weent aan myn hart; Mevrouw Veldenaar legt haar beschreid gelaat tegen mynen boezem, en overtuigt my, dat zy my genoeg onderscheidt,

om my getuige te doen zyn van haare allerbitterste droefheid. De Kinderen zyn allen even stil en verslagen; maar de vrolykheid van den kleinen Willem, die nog ongenaakbaar is voor droefheid, grieft my dermaate, dat hy my nog meer intresseert dan die Kinderen, die my vraagen: *of hun lieve Vader niet weèr wakker zal worden?* Zelden, geloof ik, heeft eene geheele Gemeente, voor wie de Overledene niet meer nieuw konde zyn, (zynde dit zyne eerste standplaats,) zo veel droefheid getoond en ook gevoeld, dan toen men zeide, dat haar geliefde Dominé Veldenaar overleeden was, als deeze waarlyk dankbaare Lieden...... Ik moet eindigen. Wagt nader berigt. Ik sluit deezen in een Brief aan Mevrouw Helder, en zend die met een expresse.

Uw ootmoedige bedroefde Dienaar,

UTO VAN SYTSAMA.

P. S. Majoor Veldenaar is nog niet gekomen.

VEERTIENDE BRIEF.

DE HEER WILLEM LEEVEND AAN DE JONGE GRAVIN HENRIETTE VAN B***.

Wat, ô gy edele, ô gy groote Vrouw, zyn myne eigene lotgevallen, myne bekommeringen, de beleedigingen, my aangedaan, vergeleeken by de onrust, de kwelling, de naare onzeekerheid, waar door gy zeker, zedert myn verdwynen, zult overvallen zyn! Zoude ik zó lange gewagt hebben, met u berigt van my te laaten toekomen, indien het my mooglyk geweest ware aan u te schryven? Mooglyk weet gy reeds meerder van myn geval dan ik: mooglyk zult gy weeten, aan wien ik deeze geweldenary te wyten hebbe. My is alles duister, een raadzel; geheel onoplosbaar.

Ofschoon ik, noch de dryfveeren, noch den aanlegger, noch het eigenlyk oogmerk kan ontdekken, zo kan ik echter u, het geen my ontmoet is, melden. Ik zal het kortlyk doen. Op dien morgen, dat ik alleen uitreed, om my nog maal te verlustigen in de grootsche tooneelen, die de Natuur en de Winter in uwe gebergtens gesticht hadden, liet ik het paerd geheel zynen weg vervolgen, zynde het my onmooglyk eene keuze te doen. Eindlyk op myn Orloge ziende, dat het veel laater was, dan ik gedagt had, reed ik eene hoogte op, om van daar te zien, in welk eene streek het Kasteel van B. geleegen was. Ik bereikte het niet; en myn zaktelescoopje niet by my hebbende, was het voor my onmooglyk, den naasten weg te neemen. Vermoeid door het niet zeer gemaklyk ryden, en zeer graag geworden zynde, zag ik scherp toe, of ik niet eene wooning ontdekte. Hier meede bezig zynde, zag ik vier mannen, te paerd gezeeten, den weg, waar op ik my bevond, inslaan. Het scheen my toe, dat zy iets zogten, aan de onrustige beweegingen, die zy maakten, en aan het op en afklimmen der hoogtens. Er volgde op eenigen afstand een gesloten reiskoets met vier paerden. Ik, niets ergs vermoedende, wagtte hen stap-

voetende in, met oogmerk om de noodige informatien te neemen. Zy hadden het voorkomen van fatsoenlyke lieden, en groetten my beleefd wederom. Zy traden zelf met my in gesprek; maar ik herinner my, dat twee van hen eenige woorden wisselden, in eene taal, die ik niet verstond, maar die, zo ik gissen kan, Poolsch moet geweest zyn. De koets naderde, zonder dat zy dit scheenen optemerken. Ik vroeg vervolgens, of de Heeren zo goed zouden willen zyn, om my te zeggen, waar het Kasteel van B—, en op wat afstand het van hier geleegen was? Hier op verzogt een van hen, dat ik de moeite wilde neemen, om met hem van het paerd te klimmen; zullende hy dan, op den naasten steilen heuvel, aan myn verzoek voldoen. Wy reeden ten dien einde derwaards. Van onze paerden geklommen zynde, volgden de drie overigen ons voorbeeld, hunne paerden aan boomen bindende. Naauwlyks had ik waarlyk het Kasteel van B— op eenen grooten afstand gezien, en hun bedankt voor de beleefdheid my beweezen, of zy greepen my op, en zonder veel gerugt te maaken, bragten zy my in de koets, die agter eenig kreupel-bosch, by het hangen van eenen berg, stil moet gestaan hebben. Een hunner schoot beide de pistoolen af; en liet het paerd loopen. Myne verbaasdheid was groot. Wat moest ik denken? Droomde ik? Waakte ik? Ik wist het bykans niet. Twee der Heeren zetten zich by my; de anderen volgden te paerd; immers dat geloof ik, want ik zag er niets van. Eindelyk zeide ik: „alle tegenweer is te vergeefsch: dit *begryp* ik; maar niets meer; „indien men zich niet omtrent myn persoon vergist hebbe." — „Myn Heer, vroeg my een van de Heeren, zyt gy niet Myn Heer „Willem Leevend, uit Holland, en hebt gy u niet eenigen tyd op „het Kasteel van B— opgehouden?" Dit met ja beantwoord hebbende, verzeekerden zy my, dat zy zich omtrent my niet vergist hadden; maar met eenen, dat my geen de minste zweem van beleediging zoude wedervaaren, indien ik bleef *begrypen*, dat er voor my geen ontkomen aan was. Zy hadden bevel van eene vermogende Familie, om my op eene plaats te brengen, die zy niet goedvonden te noemen; maar, als ik daar was, zoude ik op de byzonderste wys weeten, waarom ik was opgeligt. Ik zweeg van verbaasdheid, zo wel als van verontwaardiging; en het ongelukkig gevegt drong in myn geest.

Nu twyfelde ik niet langer, of de Baron van Goudenstein had zich het recht aangemaatigd, om my te doen vatten. My ontvielen, in spyt van my zelf, eenige bittere woorden tegen hem, dien ik, my zelf verdeedigende, had overhoop gestooken: en ik deed hun begrypen, dat geen moed tegen list is opgewassen. Nog eenigen tyd sterk door gereeden hebbende, reed de koets een brug op; en myne geleiders bragten my over een groot bassecour, in een huis, dat my geheel vreemd was. Zy behandelden my met beleefdheid, doch raadden my geene pooging aan te wenden ter ontkoming, indien myn leven my lief ware. Ik wilde dit niet belooven, ofschoon zy my voorsloegen, dat, indien ik myn woord van eer wilde geeven, om zulks niet te beproeven, zy my de vryheid zouden laaten, om alleen in dit vertrek te moogen blyven, tot zy goed vonden my te vervoeren. Dit verwierp ik met toorn en versmaading; en ik had het genoegen van te zien, dat hun dit, durf

ik zeggen – verrukte. *Ik ben een Hollander*, (zeide ik,) *ik ken en waardeer des myne vryheid. – Dan*, (zeiden zy,) *myn Heer, zult gy ons moeten vergunnen u niet te verlaaten. – Bespot my niet*, (zeide ik,) *stond dit aan my, ik zou u die moeite spaaren: maar wat kan een verschalkt ongewapend Man doen?* Ik keerde my met verontwaardiging van hen af.

Het scheen my toe, dat deeze vier persoonen slegts werktuigen waren; maar dat de bestierder van dit stuk zich niet liet zien. Ik zag geen Livreibedienden: een Man in een effen kleed diende in de kamer; en men gaf hem het eeten uit het naaste vertrek aan. Deeze Man sprak ook Poolsch, zo als ik my meende te herinneren, aan eenige enkelde woorden, die ik van Poolsche Studenten gehoord had. Hier bleef ik agt dagen, beroofd van myne vryheid, en nooit alleen; maar wierd, voor het overige, met de grootste beleefdheid behandeld. Zy spraken meermaal onder elkander van u, doch, om my zelf niet te exponeeren aan bedryven, die...... Laat ik zwygen! Niet eenmaal heb ik uwen dierbaaren naam op myne lippen genoomen!... ô Vriendschap, zoud gy een eerlyk Man minder kiesch doen zyn, dan de gemeenzaamheid bedoelende liefde.

Ik zag, dat ik overheerd was, en echter volmaakt wel behandeld wierd. Ik vond hier boeken, muziek, gevolglyk bezigheid. Ik stelde het, zo goed ik konde; maar werd te wel bewaard, om een regel te kunnen schryven, ook niet voor my zelf. Eindlyk kwam de dag, tot onze afreis bepaald. Ik vond in myn kamizool-zak een rykelyk voorziene goudbeurs. Ik wierp die, zonder iets te zeggen, op de tafel. Zy zagen my aan. *Dit is het myne niet. Ik kan in deezen niet gedwongen worden.* Wy reeden eenige dagen door, vergezeld door de vier Heeren, die my hadden opgeligt; en wanneer wy aan een Dorp of Gehucht kwamen, daar men het niet veilig achtte te overnagten, om de slegte huizing, bleeven myne twee bewaakers by my in de reiskoets; alleen van paerden verwisselende. Eindelyk kwamen wy aan de Rivier de —. De sterke stroom daar ter plaats was grootendeels oorzaak, dat zy niet digt gevroozen lag; zy lieten zich met een pont transporteeren; en toen wy aan den oever waren, vond ik een zeer fraai rypaerd, gezadeld, waar op een mantelzak met eenig linnen, en dezelfde beurs, zo als ik vervolgens ontdekte. Voor zy weder in de koets traden; zeide een van hun:

Hier, myn Heer, hebben wy order, om u uwe vryheid weder te geeven. De reden van onze behandeling zullen wy u niet zeggen; gy hebt te veel verstand, om zelf niet te bezeffen, wat hier van de reden zy. Dit rypaerd is voor u geschikt; bedien er u van; gy zyt op den — bodem en niet verre van —. Draag alleen zorg van niet weder naar het Kasteel van B. te keeren. Dit gezegd hebbende, hielp een knegt, zonder livrei, my te paerd; en zy bleeven op den oever staan, tot zy zagen, dat ik voortreed. Liefst wil ik verschoond zyn, myne waarde Gravin, om te schryven, wat ik antwoordde.

Zie daar my dan afgescheurd van myne weldoenster, myne Vriendin, voor altoos, en als door een niet te voorzienen donder beroofd van haar byzyn; beroofd van mynen lieven jongen Vriend, uw veel beloovend Kind; dat Kind, daar myn hart zo aan gehecht

is; beroofd van het eerwaardig byzyn uwer Godsdienstige Moeder. Gy begrypt wel, dat geen Vorst op my zoude hebben kunnen verkrygen, dat ik niet weder keerde naar uw gelukkig verblyf; dat ik aan deeze geweldenaars, zy zyn dan die zy zyn, dit ook niet zoude hebben beloofd, al hadden zy my vermoord. Tot zulk eene laagheid is geen vry Mensch, die zich niets te verwyten hebbe, bekwaam. Evenwel, dewyl aan alles blykt, dat men er het grootste belang in gesteld heeft, om my van u te verwyderen, dunkt my, dat de voorzichtigheid my beletten moet, myne veiligheid, zonder eenige voldoende reden, te gaan wagen. Wilt gy het anders? Beveel, en ik vlieg te rug. Ik zal uw antwoord hier afwagten. Ik hoop, dat het *onverwagte* van dit voorval u niet te zeer moge getroffen hebben.

Ik verfoei alle gissingen, die my, in deeze onzeekerheid, waar ik niets beslissends zien kan, overvallen, indien myne geëerbiedigde Gravin daar niet geheel en al buiten blyve. Zyn er, kunnen er Menschen gevonden worden, die zo een edel welgevest karakter niet spaaren? Waar aan zoude ik het gebeurde niet liever toeschryven, dan aan iets, 't welk zelf niet in myne verbeelding mag opklimmen? Verrukkelyke wandelingen, dierbaare uuren van afzondering, waarin het my gegund ware, my met eene Vrouw te onderhouden, over persoonen, my zo waardig als die lieve Vrienden, die ik eens in myn Vaderland mogt omhelzen! Dit alles is my ontroofd, en waaröm?

Mag ik my, myne waarde Gravin, informeeren, of er ook Brieven voor my uit Holland gekomen zyn? mag ik die hier van u ontfangen? Voor ik deezen sluit, verzoek ik het volgende nog te mogen aanroeren. Hoe weet men, dat myn naam Willem Leevend is, en dat ik geen Franschman, maar een Hollander ben? Dit, myne Vriendin, begryp ik nog niet: ik kon echter niet in twyfel staan, of ik myn regten naam ook zoude ontkennen. Zou de Biegtvader geleegenheid gehad hebben, om agter dit geheim te komen?.. Maar waarom verdenk ik een oud eerwaardig Man, die niets tegen my had, dan dat ik een Ketter was! En wat kon hy bedoeld hebben met het uitbrengen van dit geheim?

Mogt ik weeten, of ik my in dit onverwagt geval zo gedragen heb, dat ik op uwe goedkeuring mag hoopen! Hoe verlangt myn hart naar bericht van u! Wist ik reeds, wat gy my zult beveelen! Hoe pynlyk is de onzeekerheid, voor een zo gevoelig karakter, als het myne! Hoe veele dagen zullen er moeten verloopen, voor ik uit het hart van — hier ter plaats brieven kan hebben! genomen dat gy met de eerstkomende post my vereerde met uwe bevelen. Myn naam blyft nog voor de adressen dezelfde. Ik ben gelogeerd in het logement L—. Daar verlang ik onuitspreeklyk naar antwoord van u. Met onbeschryfelyke gevoelens van hoogachting noem ik my, uw Hoogwelgeboorenes

Ootmoedigen Dienaar,
W. LEEVEND.

VYFTIENDE BRIEF.

DE GRAAF VAN B*** AAN MEVROUW DE JONGE GRAVIN VAN B***.

Mevrouw Schoonzuster !

Uw intrigue met den Hollander maakte reeds veel geruchts, toen ik nog weigerde daar aan geloof te geeven. Kan een Man, als ik ben, de voorstelling dulden, dat een *Burger* zyne oogen tegen u zoude durven opheffen? Myn hoogadelyk Bloed vliegt my in 't aangezicht, zo dra ik my dit, hoewel flaauwlyk, verbeeld!

Toen ik hem als den Gouverneur van mynen jongen Neef beschouwde, toen deed ik zyner kundigheden hulde; want, op myn ziel, *ma soeur*, hy is een gansche vent in zulke dingen. Ik zou hem ook myne protectie gegeeven hebben, zo rasch hy daar om gebeden had. Ik was hem zo geneegen, als een Man van geboorte omtrent een *homme de rien* zyn mag. Maar, zedert myne Zuster de Philosophe vergeet, wat zy onzer Familie, wat zy zich zelf schuldig is; nu ik zie, dat zy hem niet als een domesticque behandelt, maar als de Vriend van 't huis; nu wordt het myn zaak.

Ik verborg, om myne vangst niet te missen, myn oogmerk. Want ook, dat hy de redder van uwen Zoon is, kan hem myner verontwaardiging niet onttrekken. Zo eene vermetelheid moet gestraft, en gy in veiligheid gesteld worden: dit kwam my toe; ik voldeed ook aan mynen pligt. ô Vrouwelyke deugd, ô Vrouwelyke wysheid, zyt gy dan nog beuzelagtiger dan onze eigen? Waar, o Henriette, hebt gy u toe vernederd! Liefde? Kan er liefde plaats hebben tusschen persoonen, zo ongelyk in Geboorte? Neen! maar gy hebt u mooglyk vertroost..... Evenwel, moest zo een Gelukzoeker de gunsteling myns Broeders Weduw zyn! Gaaft gy dan den roem, van uwe Sex tot eer te zyn, op aan —.

Bekommer u nergens over. Uw Hollander is in veiligheid; ik heb hem laaten opligten, en in myn eigen Reiskoets tot — doen transporteeren. Myne Vrienden zorgen genoeg voor den luister van ons Huis, om my met vaardigheid ten dienst te staan. Ik hoor, dat gy ziek zyt; ik heb daarom my niet gehaast, u dit te schryven: ik weet niet van zyne geheime Historie; maar gy zult er genoeg mede bekend zyn, om te begrypen, wat hy kan bedoeld hebben, toen hy van het gerecht sprak. Ziende, dat alle tegenweer vergeefsch was, ging hy gewilliger mede, dan men gedagt had. Hy had geen geweer by zich: het zou hem ook tegen vier geresolveerde mannen niets geholpen hebben. Hy heeft uw naam zelf niet éénmaal genoemd. Gy begrypt wel, dat het uw belang vordert, u van alles onkundig te houden? Waarom zou men aandagt opwekken, Henriette?

GRAAF VAN B.

P. S. Het Paerd zal reeds wel te rug gekomen zyn.

ZESTIENDE BRIEF.

DE GRAVIN HENRIETTE VAN B*** AAN DEN GRAAF VAN B***.

Heer Graaf!

Myne verontwaardiging zou my byna belet hebben aan u te schryven; maar myn eerbied voor den dierbaaren naam, dien gy

draagt, noopt my de pen op te neemen. Vlei u maar niet, dat uwe onbetaamlyke en onverdiende schemperyen; dat uwe onbillyke verwytingen, my zullen *verleiden* om my by u te verdeedigen. Dit, waarlyk, is beneden my, als eene Vrouw van geboorte, als de Weduw van uwen Broeder. Ik beklaag my óók al zo min over de geweldenary, aan eenen weerloozen Jongeling gepleegd. Hy, die waant boven de wetten te zyn, verdient weinig, dat wy met hem redeneeren. Waar staat ook Hoogmoed voor; zy immers heeft niets te dierbaar, om het opteofferen aan laage, dwaaze, onze natuur onteerende, adelyke vooröordeelen? In myn hart bedroef ik my, dat ik ook den Broeder van mynen Echtgenoot, den anderzins zo weldenkenden edelmoedigen Grave van B, voor dien afgod zo slaafsch gebogen zie! Dat hy, om dat hy *ongestraft* alles doen kan, ook alles doen durft. Rampzalig Vaderland, daar ieder Groote een Tiran zyn *kan*, indien hy het zyn *wil*. Wee het Volk, daar de Wet kragteloos gemaakt wordt!

Myne verbaasdheid is groot.... Hoe kan ik u immer van iets verdenken, dat uw hart, of uw verstand onwaardig is. Waart gy niet altoos de beminde, de geachte Broeder van den besten der Mannen! Gy, noch iemand behoeft uw Zuster *de Philosophe* eenen pligt te herinneren, dien zy nooit uit het oog verloor. Ik heb te lang in het Perk der Droefheid geleefd, om nu nog geen bestiering over mynen geest te hebben. Dank der heerschappy, die ik op hem bewaar, dat gy van myne gevoeligheid niets te duchten hebt! Vlei u niet, my beleedigd te hebben: ô, dit staat niet in de magt van den grootsten Vorst. Myne deugd is de myne. Ik zie des op de pooging, om my te beleedigen, met die stille waardigheid, die de zuiverheid van zeeden alleen kan vergezellen by eene weldenkende Vrouw.

Ja, ik heb er belang by, dat uwe geweldenary bedekt blyve. Dit zie ik zeer duidelyk. Echter alleen om uwen't wil. Hoe zou ik ooit besluiten kunnen, om den anderzins braaven Broeder myns overleedenen Echtgenoots in zulk een verachtlyk licht te plaatzen, als er over hem zoude moeten opgaan, indien zyn laaghartig bedrog bekend wierd? Het is hier ook niet geheel nieuw, dat baldaadige Overmagt de openbaare wegen onveilig maakt. De Vrienden, die u de hand leenden, om dit fraaie plan te voltooijen, zyn zulke verachtelyke werktuigen, dat zy u niet dan schande kunnen aandoen. Ernst! kunt *gy* den redder van dit myn Kind, dat Kind, 't welk u zo na aan 't hart ligt, dus mishandelen! Kunt gy den Vriend van *myn Huis* dus verraadelyk opligten? Wel, wie zal dan zich kunnen verheffen boven de schandelyke vooröordeelen des Adels!

HENRIETTE VAN E.

ZEVENTIENDE BRIEF.

MEVROUW ALIDA RYZIG AAN MEJUFFROUW CORNELIA WEST.

Nelia West.

Lang vasten, myn lieve Meid, is geen brood spaaren; en dat in het vat is, verzuurt niet; om met *onze* Tante Martha te spreeken.

Onze zeg ik. „En, zou Dominé Heftig zeggen, ik *bezig* het woor„deke *onze*, edoch niet te vergeefsch.” Want zie, Kind, ik begin in de vriendschap zeer in de gevoelens van Sint Jan de l'Abbadie overtegaan; vooräl omtrent Keetje West, die my uit alle weezens nog al het *draaglykst* voorkomt, om wat meer dan goeden dag en goeden avond mede te praaten. De waarheid deezer spreuken zult gy ondervinden, indien het onzen Jan maar goeddunkt, dat Mevrouw zyne Gouvernante en Dienaresse, ten plaisire van u, eenige velletjes schoon wit postpapier zit te verkladden. Probeeren is 't naast: hy zwygt altans nog bot stil, want hy slaapt als Adam in het Paradys.

Eerst: onze Vriendin Pietje ligt in, of is al uit de kraam. Dit grapje zult gy, arme ziel, op de breedte van 53 graaden, min of meer eenige minuten, zegt *onze* Freryk, niet weeten. Ten tweeden. Onze Wim daagt nog al niet op. Hy moet een groote boel pret hebben, wyl hy nog al uit blyft. Maar *zoete — heele lieven,* zyn overal 's Duivels Lokaas. Het zal met onzen Vriend zyn; zo als met het heele Rommelzôôtje:

J'Aime la belle Brune;
Mais j'aime la Blonde ausi.

In onze jeugd lazen wy veele *Contes des Feês;* lazen wy niet, Kind? (vraagt Tante dikwyls, al weet ik er niets van.) En ik heb al zo eens half gemeend, dat onze Wim, door eene onzer oude kennissen, Sorïde, Plaside, of Artaxersa, was opgevangen, en gevoerd naar het Aardsparadys, daar Keetje West zich thans bevindt. Er was maar ééne zwarigheid. Ik kon niet uit myn kruin stellen, dat boomen en velden by u er thans zo kouwelyk en winters uitzien, als by ons; dat was het maar! Anders, ja dan had gy gezien, wat ik met onze Nicht Hexameter zoude gesticht hebben! (Let wel op het herhaalde woord hebben.) Wel, Meid lief, het zou gekrield hebben van lachende, dansende, flodderende Cupidootjes, ruizende Sephiertjes, Chooren van Nachtegaalen, Mirthen en Roozen, Haagen, Prieeltjes van Kamperfoelie, duizelagtige duistere Slingerboschjes, — alles heel mooi, dat moet ik bekennen. Wieland, onze tedere, onze wellustige Wieland, zou koop hebben moeten geeven, als Wim de Agathon, en Keetje West de Danaë in ons schilderstuk ware! Jammer, dat het winter is! Want my dunkt, het vrydt wel eens zo mooi in 't groen als op een ysvreugdje. Dunkt u dat ook niet? Gy hebt toch nog zo wat verstand van liefde? Ten minsten, gy zyt er zo wat naaldewys in; iets dat ik, domme onhandige Meid, van my zelf niet zeggen kan. Ik besluit hierom, dat gy aan dit moordaadig Delict niet handdaadig zyt; en wat zoud gy in den winter met hem uitvoeren; bid ik je?

Nu koom ik aan het derde stuk myner verhandeling. Luister nu met allen mogelyken aandagt. Het raakt u zelf. Ik heb een Bezoek gehad van Hein de Bruin. Een flinke Bol, hoor! Onze Ryzig bragt hem mede van de Beurs; hy zou hier *familiair* eeten; dit deed my uitkyken. Ik stond voor u op de Brandwagt; want ik begreep, dat deeze twee wyze hoofden van zins waren, my uittevinden. Kom maar voor 't front, dagt ik; ik zal je wagten; en Keetje zo veel dienst doen, als zy verhoopen kan van eene Nigt, die

groote zin heeft, om den haspel zo wat in den war te helpen; zie, ik maak voor u geen geheim daar van, dat ik u gaarn dienst doe by de Bruin: och neen ik.

Onder het eeten hoorde ik niets (nu, dat kun je wel denken!) dan Beurs-nieuws. Ik luister er niet eens na, want wat weet ik van Agio en Cassa, van Mankeeren, van Crédit? Maar toen de knegts uit de kamer waren, en het Dessert opstond, wendde het discours. Ik was ook gereed. Ryzig (want hy is al vry familiair met zyn eige Vrouw,) zag, dat myn eene vinger een weinig Inkterig was. Daar nam hy aanleiding uit, om (ja, hy is bykans zo gaauw als wy, Keetje, om geen oogenblik ledig op de aarde te laaten vallen;) om te zeggen, terwyl hy myn hand in de zyne hield: zo, Wyfje, zo aan 't schryven geweest! [*Ik vatte hem.*]

Ik. Ja, er is altoos wat te nestelen; al was het maar in het Huishouwboek. [*Hy lachte; ik zag, dat hy my begreep.*]

De Bruin. Is Mevrouw Ryzig eene Liefhebster van schryven?

Ik. Ik zie gaarn mooi schrift: ik vind het wel een aartig amusementje voor Vrouwen, die niet verkiezen veel uit te gaan. [*Ryzig schudde zyn hoofd.*]

De Bruin. Het Talent van Brief-schryven schynt een monopolie onder de Dames. Haare Brieven komen het naast aan het volmaakte. Mesdames de Maintenon en Sevigné, ook die van Ninon, zyn uitmuntende bewyzen van waar vernuft. Mylady Montague is in haar kring niet minder. Wie kan zulke Boeken uit de hand leggen, als men er aan begint?

Ryzig. Men moet althans geen smaak hebben, om niet rasch te zien, of het geen men leest, door een Vrouw of door een Man geschreeven is.

Ik. [*Hem invallende.*] Of men moet zeer ontaalkundig zyn....

Ryzig. Hoe meent gy dit, Vrouwtje?

Ik. Zó meen ik dat: in een Brief van een lompen schooljongen, zal men nooit zo veele spel- en schryf- fouten vinden, dan in dien van het geestigste Meisje. [*Zy lachten om dien draai.*]

Ryzig. Ik *geloof*, dat myn Vrouw zeer wel schryft.

De Bruin. Gelooven? Weet gy dat dan niet, Ryzig?

Ryzig. o Man, denkt gy, dat ik op de Kanslery van Mevrouw Ryzig komen mag? De adressen der inkomende en afgevaardigde Brieven zyn zeer tot myn dienst, maar anders is alles — *Lettre Close*. Want ik ben *maar* myn Vrouws Man.

Ik. In de leezing, die ik volg, staat: „want gy zyt uw Vrouws „Man." Het woordeke *maar* zal door de domheid van een Overschryver daar zyn by gevoegd. „Gy zyt uw Vrouws Man." En welk een *Man* zou zich willen verlagen, om getuige te zyn van de Babbelpartyen gehouden tusschen een half douzyn Vrouwelyke pennen? Of is het alleen klinklaare bloote nieuwsgierigheid, dan verdient hy de Confident niet te zyn: o Brampje, gy zoud niet gelooven, welke dierbaare Beuzelingen wy Vrouwen en Meisjes aan elkander toebetrouwen!

Ryzig. [*tegen de Bruin.*] Jongen, wat ben ik wel nieuwsgierig geweest, om te weeten *wat*, en *hoe* verstandige Meisjes, als zy aan 't vryen zyn, aan haare byzondere Vriendinnen schryven: me dunkt, dat moet der pyne waardig zyn. Doch er is geen bykomen aan voor ons.

Ik. Wel, men zou zeggen, dat zo een *deftig* Man zich met zulke stukken bemoeit! foei, Ryzig, foei!

Ryzig. Ja, de Bruin, myn Vrouw correspondeert sterk met myne Nigt West. Het zyn intime Buisjes, zeg ik je. [*De Bruin zag op, als of hem dit zéér verwonderde; wat zyn de Jongens toch gek! wel, dit zelf moest my erg inboezemen, wyl er geen stof tot veel verwonderens ligt in de goede verstandhouding tusschen Ryzigs Vrouw, en Ryzigs Nigt West. Ik hield my doodelyk onnozel.*]

De Bruin. Met Juffrouw West? Die mooije Brunet, die thans by haar Broer en Zuster Buiten woont?

Ik. Met Juffrouw West! Die mooije Brunet! Die thans by haar Broer en Zuster Buiten woont! [*Ik zeide hem dit alles langzaam en woordelyk na.*]

Ryzig. 't Is een weergase meid! stout, dartel, zo als alle die hexjes, als zy jong, gezond, mooi zyn, en wat meer beteekenen dan laffe modepoppen. Myn Vrouw is vry wat op haar verzot; zy zegt, dat West byna zo beminlyk is, als — zy zelf.... Myn Vrouw, ziet gy, falyvouwt niet...

Ik. En zorgt voor den roem van haaren Man.

Ryzig. In ernst, het is een charmant Meisje.

Ik. Flateer u niet, dat gy alleen van dat begrip zyt.

Ryzig. 't Is vreemd, dat zy nog niet in de Fuik is! Als er de regte Baas maar eens agter zat, zou zy nog vry wat kans hebben, om een zo hupsche Vrouw te worden, als myn schoon kind. Zyn er al kapers op de kust, Wyfje?

Ik. Dat 's een vraag voor een Amsteldamsch Koopman! Loeris, heeft zy dan geen geld? Ja wel zyn er kapers! Oorlogs-Schepen zelf; ô veele! Hoor, als gy het wél maakt, kon het gebeuren, dat gy met my nog eens op de felicitatie by Keetje gaat. [*De Bruin keek droevig by zyn neus: goed, dagt ik; ik zal jelui eens leeren, hier een arme ziel van een Vrouw te komen uithooren.*] Als zy toch zo brooddronken zyn wil, dat zy haare goede dagen niet alléén kan orberen, dan ben ik zeer in myn humeur met haare verkiezing. — 't Is waarlyk de beste uit den heelen Burgerlyken Korf.

Ryzig. Kent gy myn aanstaanden Neef? [*Hein zag nog veel benauwder, en scheen wel in dispuut met zyn dessertvork.*]

Ik. Of ik hem ken! En wy zyn intime Vriendinnen? Loop.

Ryzig. Mag men niet weeten, wie?

Ik. Ik ten minsten ben véél te mooi met myn geheim, om het niet zó zorgvuldig te bewaaren, als gy uw Vrymetzelaars geheim.

De Bruin. Mag men weeten, Mevrouw, waar de Vriend woont? [*Hy zei dit zo beroerd, en met een bakkes, dat men zo by de el zou afmeeten; echter hy affecteerde veel onverschilligheid.*]

Ik. Zeer wel: de Vriend woont in deeze stad.

De Bruin. In deeze stad?

Ik. In deeze stad; en, zou Tante zeggen, hy leeft en hy waakt nog.

Ryzig. Wat doet hy?

Ik. Hy is een Koopman, of Commissionair, geloof ik.

Ryzig. Ryk?

Ik. Of hy een koets voor Keetje zal houden, weet ik niet; maar 't is een figuur, dat ik gaarn voor myn Neef wil hebben: ô, net Keetjes trant, zeg ik je.

De Bruin. [*Beevende.*] Zyt gy, Mevrouw, zó in zyn belang?
Ik. O, dat is zo met geen pennen te beschryven; en....
Ryzig. Wel, Daatje, hoe is dit zo overloopend?...
Ik. Om dat ik in Keetje zo veel belang neem; anders niet.
Ryzig. Ken ik uwen geprotecteerden?
Ik. Gy zult hem, hoop ik, meerder leeren kennen.
De Bruin. Ken ik hem, Mevrouw?
Ik. Dat staat niet aan my te bepaalen: ken ik al de jonge lieden, daar gy mêe bekend zyt, myn Heer?
Ryzig. Myn Vrouw heeft *gelyk.* [*Dit zeide hy met veel Ryziaansche wysheid; dat dulde ik niet.*]
Ik. Is 't nodig, Vriend, dat gy dit bevestigt?
Ryzig. Hoe ziet hy er uit?
Ik. *Couzi! Couzi!* zo omtrent als gy.
Ryzig. [*my invallende.*] Dus niet *veel* byzonders?
Ik. [*hem invallende.*] Niets byzonders meent gy? Hoor, hy is, zo als de Jongens dan vallen, nog al wél. Niet veel meer dan een verstandig geschikt Man, die, geloof ik, zyn Vrouw voor zich alleen zal willen hebben.
Ryzig. Ik heb wel eens gedagt, de Bruin, dat gy om Keetje zoud zyn uitgegaan; gy plagt nog al veel met haar te zwalken; was dat alleen als Vriend van Jan? Mierde er niet eens wat?
De Bruin. Wat zal ik zeggen?... Maar als Juffrouw West reeds gekozen heeft... als Mevrouw die keuze goedkeurt, wat zit er voor my, arme duivel, dan op? [*Zie zo, dagt ik, nu zal hy moeten klappen! Ik, met een geheel verwonderde houding, met zo veel bevreemdheid, als ik maar op myn spieren plakken kon.*]
Ik. Heden, myn Heer, stelde gy daar zo veel belang in?
De Bruin. Kan Mevrouw dit vragen, als het haar Vriendin betreft? Zo een beminlyk verdienstlyk Meisje!
Ik. Wat zal ik zeggen, het beminlyke, het verdienstelyke, (lach vry om de toepassing) van myn Nigt valt zo sterk in myne *manier*, (zeggen de schilders,) dat ik niet wist, of die waar wel sterk by u getrokken was: zy is, 't is waar, heel mooi; zie, dat wint zy van my; maar wat geef jelui, denkende Mannen, dáár om? Zie maar op Ryzig. Die toont wel, dat hy geen aanbidder van het schoone is — immers niet in zyn eige Vrouw.
De Bruin. Al was Juffrouw West minder fraai, ik zou haar......
Ik. [*hem invallende.*] Echter smoorlyk lief hebben?
Ryzig. Kom, Hein, spreek uw Biegt maar: voor zo een hamers Wyf u te verbergen is, ziet gy, geen kans....
De Bruin. En geen reden ook.
Ik. Dat zult gy ondervinden.
De Bruin. Hoor, Mevrouw.....
Ik. Mevrouw hoort; *je suis tout oreille.*
De Bruin. Ik beminde Keetje al een geruimen tyd. Indien een ander my te gaauw geweest is, en met haar gaat stryken, zal het my meer treffen, dan ik aan u zeggen kan.
Ik. Aan u zeggen *kan?* Is dit een Compliment of een Pasquil? aan *u zeggen kan?*
De Bruin. Geen van beiden: eene waarheid, Mevrouw. Ik hou u zeker voor eene der allerbeste Vrouwen; maar my dunkt, dat

ik u niet gestemd zie, om den ziegezaag der verliefden voor te moeten speelen.

Ik. Wel, Man! gy hebt wel sterker mis gehad.

De Bruin. Nu zy afweezig is, zie ik, dat ik veel meer op haar verzot ben, dan ik ooit vermoedde. Het schynt toch: „dat wy nog „onwilliger afstand doen van 't geen wy hoopen, dan van 't geen wy bezitten."

Ik. Ja, wy redelyke weezens zyn al misselyke potentaaten! [*Die inval, Keetje, moet ik by tyd en geleegenheid eens met u afhandelen, want er is wat aan.*]

De Bruin. Zy is maar de Vrouw, die ik hebben moet. Mogelyk teekent myn gelaat dit niet, evenwel myn hart is gevoelig, gevoeliger dan ik wist.

Ik. [*hem invallende.*] Wel, de Bruin, gy doet veele ontdekkingen; ga maar zo voort met proeven op uw hart te doen; gy hebt er dan regt den slag van.

De Bruin. Ik zogt zo al een geruimen tyd naar een voorwerp, dat het geheel vervullen kon.

Ik. Dan zou ik u raaden voorttezoeken, tot dat gy in een ander Zonnenstelzel arriveert; hier zal het altyd zo *couci couci* zyn. Of is 't maar by wys van zeggen? De verliefden spreeken altoos by vergrooting: arme zielen, als zy de ylende koorts hebben, is 't haar schuld niet. Nu — *geheel vervullen kan;* zeide gy.

De Bruin. Ik ben geen Satirist op de Meisjes. Ik meen alleen, dat het niet zeer gemakkelyk is, eene te vinden, die my conveniëerde. Ik zie wel veele aartige lieve Kindertjes, met mooije oogen, fyne tronietjes, keurlyk popagtig welgemaakt; 't zyn ook Ornamentjes in zydkamers, en op Partyen. Zy toonen wel in eene verlichte Loge, 't zyn kabinetstukjes, men wordt niet moede van ze aan te zien.... Maar wat kan men er deegs mee aanvangen? [*Hy heeft geen ongelyk, doch liever met nat hout verbrand worden, dan* dit *toestemmen. Nu, dat kun je wel denken.*]

Ik. Ei lieve! En voor wie zyn die Ornamentjes evenwel geschikt? Voor Jongens, die zeker geen Ornamenten hunner familiën zyn; ik spreek in 't algemeen; want ik zelf ken nog verscheide Weezens, die, in onze beuzelagtige dagen, al vry Leverbaar zyn; en die, als zy maar in goede handen vallen, nog al zo wat mee kunnen.

Ryzig. Zeg eens, Wyfje, zou de Bruin te laat komen?

Ik. Gaat de Bruin er dan nog op af?

De Bruin. Indien ik wist, Mevrouw, dat het niet te vergeefsch zyn zou; en als ik zo gelukkig ware, van u in myne belangen te mogen zien; dan —

Ik. Dan zoud gy 't wagen? zoud gy waarlyk om een Keetje West zo verbaasd veel moeite doen?

Ryzig. Komt zy niet haast in de Stad, Daatje?

Ik. Niet, geloof ik, voor zy getrouwd is. [*Dit trof de Bruin zo drommels, dat ik vry wat berouw had van die voorgeeving. Hy werd bleek; zyn stoel was hem ongemakkelyk; ja kom, kom, ik moest weeten, hoe die stukken zaten; en ook, mij te komen uithooren! — eige schuld.*]

Zy beiden gingen uit: ik moet met den myne daar eens eene

conferentie over hebben. — Indien ik het dienstig oordeel, zal ik Hein op u afzenden. Hou u maar buiten de Baan. – Hy is juist, dáár ik hem hebben wil. Hy verdient u. Hy heeft veel van Ryzig: meer zeg ik niet. Indien gy dan toch zo dol en despraat zyn wilt, dat gy uwe goede dagen met een eerlyk beminlyk Man wilt ten grave brengen........ Jan schreeuwt als een wisseljood. – Vaarwel! – Kortsheid halve, Uwe

A. RYZIG.

P.S. Op hoop, dat deeze nog vóór Hein by u zyn zal, zeg ik met maar twee woorden, dat hy van daag naar u toekomt, en dat Ryzig my alle *hoop geeft,* dat gy hem hebben zult; dit tusschen ons; hy is ook nu maar een werktuig.

AGTTIENDE BRIEF.

MEJUFFROUW CORNELIA WEST AAN MEVROUW ALIDA RYZIG.

Ik kan u maar zeggen, Nigt Ryzig, dat uw stilzwygen gansch de eer niet heeft van my te behaagen. Want ik ben gansch niet onverschillig voor u. Hoe dat zo komt, weet ik zelf niet; het is zo. Ik heb u evenwel iets te berigten, daar gy, zo gy er al geen belang in neemt, echter nog al nieuwsgierig naar zyn zult. Wie denkt gy, dat hier deezen avond, onder het faveur van regen en jagtsneeuw, is komen aangieren? Kunt gy het niet raden? Uw aanstaande Neef de Bruin. Zou hy er iets van gemerkt hebben? Dat zou my spyten, want ik hou gaarn myne geheimen voor ons beiden.

Wat zou dat desperaat zot schynen, dat ik, die zo te kust en te keur krygen kon, zin had in een zo geheel daagelyks weezen als Hendrik de Bruin! Anders moet Cupido hem wel deerlyk gehavend hebben, ten ware dat myn Broer iets met hem te verhandelen had. Hoe het zy, Joost weet het; en het zou myn kroon te na zyn, dáár naar te vragen; zo als gy weet. Nigt Ryzig.... Wat nu weer? Zo laat schellen! Daar roept myn Broer uit een Venster: „wie daar?" — „Ik, myn Heer." — „Wie is ik?" — „De „Dorpsbode met een Brief." — Die Brief zal voor my zyn — immers, ik hoop het; en dan zal ik meer weeten..... Net zo! Ik lees uw postscriptum eerst. Goed, ik zal er my naar schikken. Nu ik de kaart van 't Land heb, zal ik myn reis secuur nemen. Ik ga nog niet naar bed, dat verstaat zich.... zie zo, alles is weer in rust: ik zal my des aan 't schryven zetten.

Of Jan er van geweeten heeft, kan ik niet zeggen; voor my was dit bezoek een onverwagt verschynzel. Betjes Tante, Mevrouw Esser, had my zo al eens aangeweest; maar ik was alle onderzoek ontweeken; en dewyl zy eene verstandige Vrouw is, zal zy begreepen hebben, „dat men iemand tegen zyn wil aan niet moet trag„ten soortgelyke diensten te doen." Ik zeide altyd: „dat ik zo *mag„tig* gelukkig was; en dat ik dit geluk niet gaarn zou vergooijen." Een schrandere glimlach deed my echter vermoeden, dat het verinziend oog deezer Dame my door en door gezien had.

De onverwagte komst van de Bruin nam veel weg van dat één-

toonige, dat onze conversatie nu zo kenmerkt. Het is hier thans *papier de Muzique*, zo als de Fransjes het noemen. Betje deed hem veele vragen; ook zulken, die my, zo ik haar lief vriendlyk hart niet kende en beminde, vry beuzelagtig zouden voorkomen. Jan was regt opgewonden door 't bezoek zyns Vriends.

Het scheen my ook toe, dat Mevrouw Esser veel belang in onzen Gast geliefde te neemen. Er was geen occasie, om met my te spreeken; maar ik geloof, dat zy, toen ik my, onder voorwendzel van wat verkouwen te zyn, naar myne kamer had begeeven, den breeden Raad zullen gespannen hebben..... Myn vuur gaat uit, en myn kaers brand in de pyp; goeden nagt: tot dat ik u meer schryven kan, groet ik je. Uw Brief smaakt my: tot uwe gerustheid, ik ben onschuldig aan het lang uitblyven van Willem. Vraag het aan alle uwe ouwe kennissen, de Feës, genoemde en ongenoemde.

Vervolg.

Wel, die Hein de Bruin is al zo een origineel, als onze Ryzig! Hy is maar, zou *onze* Tante Martha zeggen, zo met de deur in huis gekomen. Ja, Kind, in plat Hollansch, zo by zyn neus langs, heeft hy my daar maar eens gezegd, dat hy my beminde; dat hy my hoopte gelukkig te maaken op de redelykste voorwaarden, die ooit een hupsch Meisje ter onderteekening zyn voorgelegd; dat myn Broer niets tegen dat Partytje had; en hy verzogt my, daar eens over te denken, of ik ook van die gedagten zoude worden: zich zeer ernstig in myne goede gedagten aanbeveelende.

Wat manier van Vryen is dit evenwel, Nigt Ryzig? Deed Bram ook zo?.... Sus! laat ik maar zwygen: die, zo als gy dat uitdrukte, zond Mama, om dat werkje met Mevrouw, uwe Moeder, te beklungelen. Hein komt ten minsten nog zelf op de proppen; en schynt nog al meer of min op te hebben met myne *roozen* en *lelyen;* en myne *zagte* handen zyn hem ook maar gansch niet onverschillig. Hy is reeds twee dagen hier: maar morgen moet hy om de groote Postdag *(coute qui coute)* naar huis. Ik ben wat onëens met my zelf. Niet over de bedenking, of ik Heintje neemen zal, of niet neemen. Dat point is voor lang, helaas! beslegt; maar *hoe* ik hem neemen zal? Zo maar repje spoedje, Kip ik hebje! Dat wil zo niet; en ook ik ben immers nu zo *magtig* gelukkig? Veel Meisjes beuzelaryen er by te doen? Dan liep ik gevaar, om de achting van Mevrouw Esser te verliezen, en daar stel ik zo veel prys op, als op de liefde van myn Heintje zelf.

Weg is de verliefde Ridder! Toen hy afscheid nam, verzogt hy zeer beleefd, om de hulp en voorspraak van Mevrouw Esser. Daar ik by was! Die slimme Jongen! Er zal des wel wat tusschen ons voorvallen. Wy wandelen veel.

Vervolg.

Laat Jan nu slaapen, zo gerust als Adam voor den Val, want ik heb u veel te vertellen. — Wy wandelen... hou, dit heb ik u al gezegd, zie ik daar: nu, 't is waar; elk oogenblik is ons dier-

baar, waar in wy buiten de deur kunnen komen. Gy zoud niet gelooven, welk een frissche, gezonde, gevleeschte Meid ik geworden ben; al het *defaite* Amsteldamsche is er schoon uit. Ik zal my, als ik in de stad koom, dienen te schaamen, zo gezond en bloozend zie ik er uit. Maar kwam de *Bon Ton* er agter, dat ik dejeuneer, niet met een ongezond gebakje, maar met een goeden boterham, en een glas zuiver bronwater, dan was ik immers voor altyd myn fatzoen kwyt. – Mevrouw en ik wandelden dan door het Eikenbosch: wy keuvelden zo eerst wat over het weer en de boomen; vervolgens was het:

Mevrouw. De Bruin treft schoon weer; dit zal hem aanzetten, om wel eens te rug te komen, want voor een Man, die zo een zwaar Kantoor heeft, is het nog al een reisje.

Ik. Zou hy zich, denkt gy, die moeite meermaal geeven?

Mevrouw. Ik *denk ja*, om dat ik *ja hoop.*

Ik. Hoop, Mevrouw?

Mevrouw. Twyfelt gy daar aan?

Ik. Dit is my wat duister!

Mevrouw. Dit is my leed, want dan weet gy niet, dat ik uwe waare Vriendin ben.

Ik. Hoe staat dit in verband, Mevrouw?

Mevrouw. Stout Meisje! mag men wel naar de bekende waarheid vragen. – Is dit het eenvoudig, eerlyk, Keetje West?

Ik. Neen! dit is myn antwoord op beide die vraagen: en het is nog minder goed, als men zulks onderneemt, wanneer men met zulk eene verdienstelyke Vrouw spreekt. Ik zal alles verbeteren. Lieve Mevrouwe Esser, [*ik drukte haare hand met eerbied,*] gy hebt my van zo veele dwaasheden en vooroordeelen geneezen, dat ik...

Mevrouw. Genoeg, myn Kind; die zich zelf beschuldigt.....

Ik. Spreekt gy vry.....

Mevrouw. *Bezwaar* ik nooit; dit is pligt, het andere overyling. [*Ryzig, wat is dat eene dierbaare Vrouw. Als ik getrouwd ben, en Betje haare Tante niet met my deelen wil, dan breek ik met haar. Zo eenvoudig. gerust, verstandig! Mevrouw Helder is niet meerder uwe Heilige, dan deeze de myne: gy moet haar leeren kennen.*]

Ik. Kom, ik zal u myn geheel hart, zo voetstoots als het is, maar laaten zien!

Mevrouw. Ben ik dan uwe Vriendin, lieve West?

Ik. Niemand zo zeer, denk ik; want wie heeft ooit zich den last getroost, om my te willen verbeteren. Maar! Zult gy het my wel vergeeven, indien ik u eens naar waarheid biegt, dat ik altyd een *dolle zin* in de Bruin had, en in niemand anders.

Mevrouw. *Dolle zin,* is wéér een van die termen, die ik niet zo terstond bevat. Meent gy ook hier mede: „dat gy de Bruin altoos „met onderscheiding zaagt?"

Ik. Ja, dat zyn nog van onze modieuse *termes des arts;* maar uwe leezing is zeer goed: *met onderscheiding zaagt.* — Wel nu?

Mevrouw. Ik zou eene andere leezing gemaakt hebben, zo ik niet geweeten had, dat gy daar een diep geheim van maakte. Ik geloof ook, dat de Bruin een taamlyk goed slag van een Man is.

Ik. Een taamlyk goed slag van een Man! Uw lof is wat karig, Mevrouw Esser.

Mevrouw. Zo! Wilde gy, dat ik uwe eigenliefde vleide, door u te pryzen over het doen van eene zo goede keuze?

Ik. Maar..... evenwel..... my dunkt, het komt my voor, dat Heintje, dat de Bruin nog al wat anders is, dan ons daaglyks Heerengoedje..... Geen zotskap, geen snaak, geen droomer, en zo.....

Mevrouw. Kom, ik heb u voor uwe agterhoudendheid reeds genoeg gestraft. De Bruin komt my zeer wél voor. De vriendschap van uw Broeder spreekt in zyn voordeel: hy zegt ook, dat de Bruin wel denkt, en wel doet. Gy kunt, dunkt my, niets tegen een huwlyk met hem inbrengen.

Ik. Maar hy heeft eene ondraaglyk trotsche, en even zo *ysselyk* ryke familie.

Mevrouw. Ja, dat laat zich *voor u* mal genoeg aanzien; ik begryp dit. Ryk en trotsch; 't is zorglyk. Evenwel, wat hebt gy dáár veel meê te maaken? Gy zyt in fatsoen gelyk met de de Bruinen: en als er eens een Engelsche Oom zonder Kinderen sterft, kunt gy ook uw eigen koets houden.

Ik. Ja wel, Engelsche Oom! ik heb van niemand in dit traanendal iets te wagten, dan van myn's Vader Baker; die heeft aan Jan en my al haar goed gemaakt. Zy is echter nog maar twee-en-zeventig... .

Mevrouw. Nu, Kind, het was maar *par maniere de dire*. Ik ken uwe familie en uwe uitzichten zeer wel. Hebt gy, deeze rykheid en trotschheid ter zyden gesteld, ook nog andere bedenkingen?

Ik. Niet, die wat zeggen willen.

Mevrouw. Welke? noem die eens!

Ik. Ach – in de Stad te moeten woonen.

Mevrouw. Is het West, die dus spreekt?

Ik. Zy zelf; maar zo als zy door u, Mevrouw, verbeterd is.

Mevrouw. Hoe? verkiest Keetje West, nu zy weder in de stad kan woonen, Buiten te blyven?

Ik. Stond het aan my, dan, ja, ik verkoos dat: ik zal er de Bruin echter niet om afslaan; al kan hy my niet in de waardigheid van half Boer, half Edelman, door dit Levens-beekje heenen roeijen.

Mevrouw. Ja maar, zulke uitersten, zulke groote overgangen, Meisje lief! ik hou er niet van. Het onmerkbaar toeneemende grondt zich beter, blyft bestendiger. Gy plagt zulk eene Amie van het Stadsleven te zyn; het Buitenleven viel zo weinig in uw smaak.

Ik. Ja zie, Mevrouw, zo mal zyn wy, Meisjes, dat wy niet eens aan ons zelf vragen: „ben ik in staat, om te kiezen of te verwerpen? ken ik de dingen genoeg, waaromtrent ik wil kiezen?" Waarlyk, Mevrouw, wy jonge lieden, die zo den steedschen slenter volgen, en zo al beuzelend, en kaakelend opgroeijen, kennen noch de Stad, noch het Land.

Mevrouw. Veele Dames denken er anders over.

Ik. Denken, Mevrouw? Ja wel! *Snappen* daar zo wat over. — Gy glimlacht? — Zie, Mevrouw Esser, ik ben zo eene lasteraarster van my zelf niet, om te beweeren, dat ik nu juist de grootste malloot van haar allen ben; of te stellen, dat ik niet eens veel meerder voor uw gezelschap zoude kunnen bereekend worden. Neen: ik verkies zeer verre uwe conversatie, en die van myn

Broer en Zuster, boven de heele *bon Ton* in alle zyne verschynzels.

Mevrouw. Uw overgang is zo schokkig niet: gy hebt met oordeel gekozen. Wel nu, verhef u boven de dwaasheid eener ryke trotsche familie, en gy zult met de Bruin veel kans hebben, om gelukkig te zyn.

Ik. Dat meen ik ook. Zie, Mevrouw, ik ben er voor, dat er getrouwd wordt. Dit ben ik zeker met u eens; immers, uw voorbeeld verzeekert my dit.

Mevrouw. Gy hebt gelyk. Een onzer oude Dichters had tot lyfspreuk: *Natuur eischt trouw.* Nog meer, ik mag zelf wel zien, dat een lief, zedig, welgemaakt Meisje, *la douceur de plaire* met genoegen kent. Ik keur alleen af, dat fraaije Meisjes *de Coquette* speelen. Als zy *uit dien hoofde* oude Vrysters worden, (iets, dat vry natuurlyk zo invalt,) dan zie ik met veel ongunstiger oogen op haar, dan op die zoete onbedagte kinderen, die, zonder iets kwaads te vermoeden, met vuur speelen, of zelf, met een vol, niet welgeleid hart, wat rasscher Vrouwen en Moeders worden, dan mooglyk voor Moeders en Kinders best zy.

Ik. Gy overtuigt my op nieuw, Mevrouw, dat de braafste Vrouwen de toegeeflykste zyn omtrent dwaasheden.

Mevrouw. Er hangt zo veel af van tyd en toeval, Juffrouw West.

Ik. De Bruin beviel my altoos; maar, is het niet om gek te worden? Ik weet niet recht, waarom. Zie, daar ben ik wel verbruid knorrig om op my zelf geweest. Dat blyft echter zo.

Mevrouw. Hebt gy achting voor zyn verstand; voor zyn hart?

Ik. Ja, zeer groote; maar – liefde is blind.

Mevrouw. Niet altoos. Wat behoeft gy u ook te ontrusten door dat onbekende, 't welk u tot hem neigt? Ik heb wel eens gevreest, Keetje, of gy u ook door de beuzelagtige verdiensten van een modieus Man had laaten knippen. Ik zag u des wel eens met leedweezen zo in gedagten zitten... maar ik zou niet gaarn, terwyl ik poogde nuttig te zyn, lastig worden: ik zweeg des, om dat gy zweegt.

Ik. Keurt gy dan, Mevrouw, af, dat ik eene voorkeur, waar van ik zelf geen reden kon geeven, voor my zelf hield? Konde ik my zo verre wagen, om eene Vrouw, van uw waardig karakter, in het vermoeden te brengen, dat ik niet alleen een malloot, maar ook, en dat is nog erger, een verliefd Meisje was. Ik bid u, zeg my, kon ik dat?

Mevrouw. Gy hebt over het geheel, en zo als gy het voorstelt, geen groot ongelyk. Er schynt wat aan te zyn. Maar, waart gy wel een verliefd Meisje? Geloof my, de liefde is niet doodlyk, zo lang de Lyderes redeneert, en – *vlugt.* [*Ik wierd zeer rood.*] Bloos niet, Meisje; ook niet, om dat ik u heb uitgevonden; zo niet, om dat gy my mistrouwde.

Ik. Lieve Mevrouw Esser, schroom is geen mistrouwen.

Mevrouw. Dat is waar! Luister, West, men moet zeer vreemde denkbeelden van den aart der driften voeden, om het onbestaanbaar te vinden met ons karakter, dat eene Vrouw eerst wordt aangedaan. Dit is beuzelpraat. Maar het is met onze *Sexe* onbestaanbaar, ook maar tot de minst schaduwdunne vermoedens daarvan oorzaak te geeven. *Die* post moet bewaard worden; ook dan,

al waren onze jonge lieden Westen en de Bruinen. Ik weet, dat er verstandige Vrouwen zyn, die daar deeglyk met my in verscheelen: dit zy zo: ik meen, dat ik hier over wél denk.

Ik. Zou ik mogen vragen, waarom gy, Mevrouw, in deezen zo verschilt van die Dames, die anders denken?

Mevrouw. Ik zou hier over wat omstandig dienen te zyn: en de dag begeeft ons al zo ongemerkt. Uw Broêr en Zuster zullen ons al aan een goed vuur zitten wagten. My dunkt, dat de kaerssen al zyn aangestoken. – Dit alleen nog, onder het naar huis wandelen. Ik voede over onze Sexe, niet zo als zy door de kunst verkwanzeld, maar zo als zy uit de reine handen der Natuur komt, zeer kiesche denkbeelden. Zy moet niet onderneemen; haar rol is — *lydelykheid.* Een Vrouw, die zich aan zoude bieden, om een Regiment te velde te brengen; eene Vrouw, die eerst zeide: *u bemin ik,* dunkt my, is even ontrouw aan de natuur.

De Brief moet weg, of er is in agt dagen geen kans toe. Altoos

Uwe Vriendin,
C. WEST.

NEGENTIENDE BRIEF.

MEVROUW DE GRAVIN HENRIETTE VAN B*** AAN MEVROUW SUZANNA HELDER.

Mevrouw!

Nu eerst ben ik bekwaam, u nopens het bewuste geval meer te schryven. Waarom zoude ik voor u, Mevrouw, iets verbergen? Wensch ik dan niet, myn geheel hart voor u openteleggen? Ik moet u dan niet onkundig laaten, dat ik door angst en ontroering in eene zwaare krankte gestort ben. Hier aan moet ik toeschryven, dat ik niet voor eergisteren de Brieven, aan myn adrès ingekomen, ontfing: de tedere zorgvuldigheid myner Moeder heeft die dus lang voor my verborgen. Toen eerst mogt ik my verheugen met uw antwoord op mynen aan u gezonden Brief.

Hoe gunstig ik ook voor een vry, en edelmoedig Volk ben vooringenoomen, ook door de bedaarde berichten van eenen Man, die de eere had, den staat in een aanzienlyk krygsampt verscheide jaaren te dienen, en in een uwer schoonste Provintien garnisoen hield; zo durf ik echter niet gelooven, dat er veele Mevrouwen Helder zyn kunnen..... Hoe verdrietig is het, dat vleijery het der zuiverste hoogachting byna ondoenlyk maakt, op den goedkeurenden toon te schryven! Zy, die zich verstout, om de geheiligde taal van het eerbiedigende hart te misbruiken tot vuige oogmerken! Maar waarom, Mevrouw, zouden wy ons daardoor echter laaten beletten, om zo te blyven spreeken, als wy denken? Te recht waren de gevoelens van mynen beminlyken Vriend voor u, zo als ik die gevonden heb! Myne uitmuntende Moeder, hoewel niet geheel boven de misvattingen der Kerk verheeven, ziet met traanen van stille bewondering zulke gevoelens, zulke Godsdienstige begrippen, in eene Kettersche Vrouw! Ik houde my verzeekerd, dat zy, met

de hoogstvuurige aandoeningen der ziel, ook om uwe bekeering bidt, zo dikwyls zy in de Huiskapèl voor de eeuwig gezegende Maagd haare kniën nederbuigt. Laaten wy, Mevrouw, die waardiger denkbeelden vormen, (indien het eindig brooze schepzel ooit in staat ware, van den EEUWIGEN GEEST waardige denkbeelden te vormen!) ons verheugen, dat wy geen Ketter vinden; dan daar men ondeugd en zedeloosheid ontmoet, maar, in weerwil van alle weinig beduidende, zeer verschillende Kerkplegtigheden, gelooven, dat Jezus de beste der Menschen, de groote Gezant des levendigen Gods zy. Hoe verrukt my dit denkbeeld! „Ik denk, ik „gevoel, ik zie als die Vrouw, die ik, nog op deeze Waereld, zo „vuurig in persoon wensch te kennen!" Van die onuitdrukkelyke overeenstemming verzeekert my uw dierbaare Brief! Myne aandoenlyke zielziddert in my van de reinste hoogachting, geleenigd door die liefde, die zich boven alle beschryving zo verre verheft! Myn vermoeid hart zucht naar uw byzyn! Ja, Mevrouw Helder, ik zie, ik denk als gy; maar heb ik uwen moed, uwe bedaardheid? stel ik my wel altyd boven myn lot? Breek niet, ô myn gefolterd hart...... Gy, ô groote Vrouw, weet, wat het lydt! Het is ten bloede toe afgescheurd van den besten der Mannen. – Het weet, wat het zegt, gelukkig te zyn! Naare, droevige vergelyking! Ik ben zo zeer gelukkig *geweest*.... De smarte doet my verstommen.

Ik neem de pen weer op: zo kon ik niet voortschryven.

Kunt gy gelooven, Mevrouw, dat de schryver des Briefs, waar van het Copy hier nevens gaat, een gezond verstand, een goedaartig hart, een eerlyk gemoed heeft? Dat hy ook zulke deugden bezit, waar van men de Grooten vry verdraagzaam ontslaat? Dit is echter zo. Hoe groot moet de kragt der opvoeding zyn, hoe verblindend zyn de verleidende voorbeelden, als zy onze natuurlyke overhellingen in de hand werken! Ik weet, dat hy my eert en bemint; dat hy niet in staat is, my ooit in 't allergeringste te verdenken van de minste onbetaamlykheid. Zo echter kan hy in eene dolle opvliegendheid schryven! Voor u, Mevrouw, deeze vrucht eener zedelyke krankzinnigheid te verbergen, was my onmooglyk. *Gy zult my niet verdenken!* Men bemint maar eens: daar van houde ik my overtuigd. De liefde, die de beminlyke Jongeling uwer Dogter toedraagt, zou dit ook buiten alle bedenking stellen....

Gy zoud in dit gedeelte van Opperduitschland moeten bekend zyn, om te kunnen bevatten, dat een wel opgevoed Edelman, zo als de Graaf van B * * *, het woord *Domesticquen* immer met dat van vry Mensch kan verbinden. Beklaag met my een Land, waar in men nog niet begrypt, dat *Burger* een veel waardiger titel is, dan *Baron* of *Opper-Kamerheer*.

Ik vermoede sterk, dat onze Huis-Priester niet geheel onkundig is van het gepleegde geweld. Hy heeft zeker niet uit personeelen haat gewerkt. Hy zal zich alleen van de vryheid zyner Kerk, ten nadeele van ongeloovigen, bediend hebben. Wat zal ik zeggen? Bygeloof is de Zuster der Onkunde; en Onkunde ontaart zeer gemaklyk in domheid.

In myn woest Vaderland, is een Ketter een nog zeer vreeslyk weezen! Maar een kundig Ketter een monster; immers voor eene

Vrouw, die zelf durft denken. Het kan den Monnik ook niet aangenaam geweest zyn, om, zo dikwyls uw Vriend, door hem tot disputeeren gedrongen zynde, zynen eisch voldeed, overwonnen te worden, en dat in spyt van alle zyne Schoolsche onderscheidingen, en eene barbaarsche Logica, die zeker in de Middeleeuw is uitgevonden.

Ik ben nog zeer zwak, maar ik vinde zo veele vertroosting in aan u, Mevrouw, te schryven, dat ik het volgende in antwoord op uwen dierbaaren brief hier nog zal byvoegen. Ik vestig myn oog thans op die periode, waarin gy over den aart van voor- en tegenspoed spreekt.

De Godsdienst leert ons, dat schuld en elende te gelyk aanweezig wierden. De verkeerdheid in den wil werd gevolgd door eene groote verwrikking in de harmonie der Natuur. En wordt de ondeugd niet door ellende onderdrukt, op dat zy niet te weelig zoude opgroeijen? Mogen wy dan niet besluiten, dat overal, daar waare onschuld woont, dat daar de reine gelukzaligheid gevonden wordt? Zou men des niet mogen zeggen, dat al het zedelyk goed, immers het meeste, een oogenschynlyk gevolg is van natuurlyk kwaad? Ik zie niet, hoe men de Evangelische deugden van maatigheid, rechtvaardigheid, en Godsdienstigheid zoude kunnen oefenen, indien er geen zedelyk kwaad ware. Ik oog nu meer byzonder op den pligt der Godzaligheid. Kan zy ook iets anders zyn, dan de opheffing onzer ziel tot den Eeuwigen Geest, en de uitstrekking onzer gedagten tot het aanstaande leven? Het Opperste Weezen is onzichtbaar, het eeuwige leven aanstaande: wie zou toevlugt neemen tot eene onzichtbaare Magt, die niet door duizend teleurstellingen geleerd had, hoe ontoereikend alles hier is, om ons geluk te geeven, en dat duurzaam te maaken? De Reden kan weinig meer, dan ons waarschuwen tegen het verkeerde.

Als wy nog in eene jeugdige bekoorlyke onschuld, en onkunde van het kwaad, zorgeloos voortleeven, en wel worden opgevoed, dan volgen wy zeer geregeld onze pligten; maar als wy de woelige toneelen van een werkzaam leven opklimmen; als alles instemt, om ons van ons zelf te verwyderen; als de zorgen en de vermaaken ons vervoeren; als de hoop ons aanvuurt, de teleurstellingen ons verlammen; 't verdriet doet weg kwynen; als wy vergeeten, hoe rasch de gedaante der Waereld voorby snelt, hoe spoedig de beek onzes Levens nederstort in den ruisschenden kolk der Eeuwigheid: dan zyn wy niet meer gelukkig: uit dien droom ontwaakt men echter zeer zelden, zonder de sterke aankloppingen van *voor ons byzondere* rampen. Zulke byzondere rampen zyn betrekkelyk op de verbintenissen, waar in *wy* staan. De dood van een geliefd Man, eener tedere Vriendin, eens dierbaaren Kind onzer hoop; het verlies van waardige Ouders; groote tegenheden in onze zaaken, laster, kwelling, ziekten, smarten, die ons ongeschikt maaken, om de zegeningen, ja zelf om de giften der iedelheid en van den wellust te genieten; dit alles kan zeer aanleidelyk zyn, om den tot zich zelf komenden Mensch met den Godsdienst te bevredigen. Laaten wy des ook het natuurlyk kwaad eerbiedig aanneemen, om dat het ons brengt in de school van geduld en nuttige zelfskennis: zo wordt het een Bron van zedelyk goed.

Dus verre was ik met deezen gevorderd, dien ik, om dat de post my ontgleden was, open liet leggen, toen ik geleegenheid kreeg, om u veel meer van onzen Vriend te kunnen melden. Dit ga ik zo terstond onderneemen. – Ik bid u, Mevrouw, dat gy, voor gy deezen verder leest, de afschriften, die ik hier nevens zend, gelieft in te zien (*). – Wel nu, gy hebt die Brieven dan geleezen. — Komt het u, Mevrouw, niet een weinig *vreemd* voor, dat ik de onstuimige begeerte inwilligde van eenen Jongeling, reeds op zulk eenen afstand. Ach, ik ducht het! Maar, Mevrouw Helder moet niets *vreemds* vinden in het gedrag eener Vrouw, die den hoogsten prys stelt op haare goedkeuring.

Toen myns overleeden Mans Kamerdienaar my berichte, dat de Heer Leevend reeds tot *** was te rug gereisd, schrikte ik! Ik was zelf wat misnoegd op den eerlyken ouden Man: maar die vroeg my: „of het dan ook mooglyk ware, om den edelaartigen Jonge„ling iets te weigeren, als hy het zo ernstig, zo in zyn ziel be„woogen, verzogt?" Ik zweeg, en schreef hem het inliggend Billet; Karel bevel geevende, het eigenhandig te bezorgen, en den Heer Leevend zelf by my te brengen.

Het geregeld leven, dat men op het Kasteel van B*** leidt, is oorzaak, dat er ten twaalf uuren reeds geen licht meer vernoomen wordt. Dan zyn alle de meerdere en mindere bediendens al ter rust. Ik begaf my toen in de kamer van onzen Vriend; daar zat ik by het zwakke licht eener waschkaers. Ik las niet: konde ik? Neen! Ik zat verlooren in myne eigene gedagten; ik was niet zo te vreden over my zelf, als ik anders ben. Weduw.. vier-en-twintig jaar.. verdagt.. En ik had my laaten beweegen, om den beminlyken Leevend, in het holste van den nagt, bedekt vermomd te ontfangen. Wat, ô deugdzaame Vrouw, kon my toen voor bezwyken bewaard hebben, daar ik dit, en niets dan dit, zag? De zuiverheid van myn oogmerk! Ik sloeg myne oogen op myn hart; dat hart was boven het onwaardige, — zo zeer als ooit was het daar boven. Ik doorzag alle myne wenschen, myne verlangens. Zy waren geheel Zusterlyk! Dit beurde my op! Ik kon aan mynen zaligen — ik kon aan den Alweetenden denken, en myn hart sloeg eenpaarig gerust in mynen trillenden boezem. Is er in de Menschelyke natuur, dagt ik, dan zeker vermogen, dat nooit zo veerkragtig, zo levendig losspringt, dan wanneer wy laag behandeld worden; een vermogen, dat men, in eenzelvige dagen, niet eens bemerkt; waardoor men besluit, zich zelf recht te doen? Zou de Mensch, het Beeld van God, zó in den aanleg zyner ziel afkeerig zyn van dwang? Of ontstaat dit uit een nog fynder beginzel?

Zo zat ik, wagtende. Ieder geluid, iedere ritzeling der styfbevroozen ontbladerde takken, het van ver aanrollend geblaf der honden, het opsteeken van den wind, onthutste my. Nu hoorde ik zagtjes aan de deur van myn kamer tikken. Het was Karel: hy leidde den Heer Leevend aan de hand langs den geheimen trap, die naar dit vertrek gaat. Uw Vriend hield zynen degen half uitgetogen onder den arm. *Blyf gy hier, Karel,* zeide ik: (hy weet, dat ik

(*) De eerst volgende Brieven, gewisseld tusschen de Gravin en den Heer Leevend.

nooit beveel, dan om gehoorzaamd te worden.) Hy week agterwaards, en bleef, de deur hebbende toegedaan, daar voor. Dat ik niemand voor langer dan een oogenblik wagtte, bleek ook daar uit, wyl er geene stoelen gereed stonden. Ik stond; uw Vriend knielde voor my, na zynen deegen en hoed te hebben neergelegd; hy zag my opwaards aan; zwygende, nam hy myne hand, en drukte die aan zyne lippen. Ik beefde. Gy weet, Mevrouw, hoe sterk zyn gelaat teekent!.... Hoe zyne geheele ziel in zyne oogen opklimt.... Hy leidde my naar eene Sopha. Ik volgde werktuiglyk. Hy stond voor my. Hy kon niet spreeken; ik vatte het woord. *Vaarwel! vertrek nu: gy hebt my nog ééns gezien.... Ik ben over u voldaan. Toef niet langer. Als gy in uw Vaderland gekomen zyt, zult gy bericht van my krygen. — Ach, kunt gy,* (vroeg hy my met eene zagte doch dringende stem.) *kunt gy my ook vergeeven, dat ik u dit bezoek heb afgedwongen? Kunt gy dit my, om myner dankbaarheid.... om myner gehechtheid aan u, vergeeven? — Alles vergeef ik op deeze voorwaarden.... vertrek terstond!* — Toen zag hy my aan. — Vergeefsch wensch ik dit te beschryven. Hy poogde te spreeken; alles was zo onsamenhangend, zo afgebrooken; ô dat gevoelig, gevoelig hart! Ik kende het nog niet in alle zyne aandoenlykheid! Hy sprak van myn Zoontje. Ik verstond hem. *Zult gy hem, zonder iets te zeggen, kunnen zien, dan zult gy hem zien.* Een zeer ernstige aanblik was zyn antwoord. Ik was gerust. Ik opende eene der gordynen van een Veldbedje: *daar,* (zeide ik,) *slaapt uw kleine Gunsteling; ook nu zyn Vriend hier niet meer woont!*

Het zagte licht der waschkaars viel schemeragtig op het bloozend gelaat van het slaapend Jonkske; maar kon hem niet in de oogen vallen. Leevend zag, voorövergebogen over het Kind, het zelve aan. *Zo gerust slaapt alleen* (zeide hy,) *de onschuld.* Hy luisterde naar den vryen adem des Kinds, vatte zyn eene, wat afhellende, werkeloos handje; sloeg zyn andren arm om my, zag nu my, dan myn Kind, ernstig, ontroerd, bedroefd aan; kuschte myne bleeke wang, en het Kind zo ook aan zyne lippen willende tikken, vielen er een paar groote traanen uit zyne oogen; het ontwaakte, vreef zyne wang, riep opspringende uit: *myn Vriend, daar is myn Vriend!* Leevend week snel te rug, ik sloot het gordyn, en gelukkig sliep het Knaapje weder in. *Ga,* zeide ik. Hy verstond dit woord. Onbeschryflyk weemoedig scheidde hy..... Lang — zeer lang weende hy aan mynen hals. Ik voelde zeer veel: — alles, wat de heilige vriendschap ontroerends heeft, voelde ik. Door zyne droefheid, bedwelmd, drukte hy my aan zyne beevende gloeijende lippen; ademde het *vaarwel* langzaam en by herhaaling uit. Ik deed eene nieuwe poging, om my uit zyne klemmende armen te ontwikkelen, — hy week omziende te rug, en Karel ging met hem weg.

Toen ik aan het geblaf der honden bemerkte, dat zy alreeds op eenen verren afstand waren, stond ik nog op de zelfde plaats, daar ik van hem gescheiden was; toen zag ik nog werktuiglyk naar de deur, daar ik hem had *zien* uitgaan; die bedwelming scheen des wel wat aantrekkende voor my. Zeer onduidelyk bewust van my zelf, zette ik my op de Sopha; dewyl ik my niet zeer wel bevond, ging ik naar myne eige kamer ter rust. Ik sliep niet; ik weet ook niet, dat ik dagt; ik was te sterk onthutst, te geschokt; alles lag

voor my zo verward, zo bewolkt: die staat was my echter niet geheel vreemd......

Tegen den avond kwam de Kamerdienaar te rug, en verzeekerde my, dat hy den Heer Leevend zelf op zyn rypaerd geholpen had, dat hy toen zo terstond was vertrokken. Hy gaf my ook eenen brief, waar van het afschrift hier nevens gaat. Ik ben gerust, dat de onverbreekbaarste geheimhouding hier alles zal bedekken. . . . . Maar! geheimhouding! . . . . bedekken! Ik ben verdrietig! Moet eene Vrouw, als ik ben, iets te bedekken hebben? Dit denkbeeld maakt my wat peinsagtig! Is hier alles wel, zo als het behoort?

Myn Zoontje vertelde my des morgens, dat hy zyn Vriend gezien had; en dat die heel bedroefd was. Ik heb de gewoonte niet, om zeer attent te schynen voor iedere beuzelagtige aanmerking van een Kind: dit geeft de kleinen te veel vrymoedigheid, en maakt hen eigenzinnig; ik lei dan wel eens zyn aandagt behendig tot iets anders: zo deed ik nu ook. Myne Moeder vindt er niets vreemds in, dat de kleine Willem meermaal van zynen Vriend droomt; ik liet haar nu in die gedagten. Is dit wel ten vollen oprecht gehandeld?

Met tedere beängstheid zie ik uwe bedenkingen te gemoet. Ik ken uw verheeven, uw goedertieren karakter. Menschen-kennis heeft by u geen Menschen-haat, maar hemelsch medelyden met hunne zwakheden voortgebragt. Dit alles weet ik op het beste getuigenis, en door de dierbaare regels, my gezonden. Zult gy my nu minder achten? Laat ik u mogen verzeekeren, dat ik my zelf in deezen door geene zwakheid heb laaten vervoeren. Daar van kan ik zelf niet eens eene verdienste maaken. Myn hart is by myn schat, dáár, daar hy verheerlykt leeft. Dit is waar; ik beminde hem, die door de Natuur tot mynen Broeder gevormd is. De Vriendschap, de Huisselyke verkeering, hebben hem noodzaaklyk, immers allerwaardigst voor my gemaakt. Alles liep ten dien einde zo te saamen. . . . . Ik zie daar mynen Brief aan hem nog eens in. Hy draagt alle kenmerken eener overrompelde rede. Alleen eene Vrouw kan hem dus schryven..... Ik zie dat zelf wel. Berouwt het my? Neen. Zoude ik echter, na eenige maanden, zo eenen Brief wel schryven willen? Willen! Om my zelf wel; niet om hen, die my niet genoeg kennen, om my wél te beöordeelen.

Ik betreur zyne afweezigheid! Zyn gezelschap is nog beminlyker dan zyn gelaat. Hy is meer dan een Jongeling. Geheel verheeven boven de laage gebreken der jeugd, verheft hy zich reeds tot de waardigheid van eenen Man. ô Wiens vriendschap is gelyk aan de zyne? Ik bevind my ook niet in eenen voor my bereekenden cirkel! Welke vorderingen het gezond verstand ook in sommige oorden van Duitschland maake; in dit gewest heerschen nog, onder den naam van oude Duitsche Zeden, laage trotschheid op Adel en Afkomst, Domheid en Bygeloof. Men beeft voor my, hoe wel verwonderd, te rug; dewyl ik deeze Afgoden myner hulde onwaardig acht.

De Opvoeding van myn eenig Kind zal, meer dan ooit, al myne zorge behouden: de Hemel zegene deezen grooten pligt. Zo zullen nu myne dagen eenzelvig voortglyden, tot men my naast den eeuwig beminden van myn hart ten grave brengt.

Holland! Vaderland myns Vriends! Holland, verblyf myner dierbaare Vriendin Helder! Holland! daar vryheid den Mensch verhoogt — verëdelt — hoe belangvol zult gy voortaan voor my zyn Hoe veele stille zuchten zal ik naar u toezenden! Zullen myne oogen u, o gelukkig Land, wel immer beschouwen?..... Vaarwel! Vaarwel! waardige tedergeliefde Mevrouw Helder! Ik ben te zeer ontroerd, om hier iets meer by te voegen. Eene bede moet ik nog doen. Als gy uwe oogen op de Kaart van Duitschland slaat, wend dan eens een vriendelyke blik naar dat Oord, waar niet verre van — ter zyde de Hoofdrivier, woont

Uwe
HENRIETTE,
Gravin van B***.

P.S. De Reiskoffers zyn reeds aan uw adres gezonden.

TWINTIGSTE BRIEF.

MEVROUW DE GRAVIN HENRIETTE VAN B*** AAN DEN HEER WILLEM LEEVEND.

Myn Broeder!

Deeze naam drukt zo volmaakt, het geen myn hart voor u gevoelt, uit, dat ik my van geen anderen moet bedienen. De heilige, de tedere Natuur legt my die in de pen. Met de oogen eener Zuster zag ik u, ook na gy my een dierbaar Vriend geworden zyt. Zo noemde ik u in myn hart, als wy in stille aandoenlyke wandelingen, over God, onze Bestemming, uwe zalige Lotje, over den besten der Mannen, over het Kind myns boezems, over onze Tydelyke belangen, met eene wellustige zwaarmoedigheid, zuchtende, zo vertrouwlyk spraken.

Dit weet gy, o edelaartige Leevend; gy, aan wie eene kiesche Vrouw haar geheel hart *kan* doen zien; ook terwyl het bloedt om den vroegen dood haars geliefden! Behouder van het dierbaar pand, dat zyne liefde my heeft nagelaaten! Myn Leermeester, myn vriendelyke Vermaaner, myn lydzaame Vertrooster, dierbaare *Vertrouweling van al myn verdriet!* in wiens boezem ik die traanen kon uitweenen, die ik der ongevoeligheid zo zorgvuldig verborg! beminlyke Leevend, waardste Broeder van myn hart! Welk een schat van de allerzuiverste gevoelens vloeijen er over myn geheel weezen, als ik dit alles overweeg.....

De geweldenary, aan u gepleegd, trof my zo zeer, dat ik eenige dagen krank geweest ben. Dit kunt gy wél gelooven, om dat gy my zo kent, als ik ben. Nu weet ik, wie de aanlegger is van dat booze stuk; ik ben van de reden daarvan niet geheel onkundig. Vraagt my, hier omtrent, niets. Ik heb besloten, u daar niets van te zeggen; en gy weet, dat ik een met bedaardheid genomen besluit weet vast te houden. Wy, myn Vriend, zien de waereld te dikwyls van de beste zyde, en vergeeten wel eens, dat zy ook eene andere heeft. Men moet in zich zelf zekere inwendige grootheid vinden, om altoos over de deugd van andren wel te oordeelen,

want onze eigenliefde stelt te veel belang, in iets voor bereikbaar te houden, dat voor haar zo is. Men moet ten minsten schemeragtig zien, dat wy iets zelf ook doenlyk vinden...... Genoeg hier van. Ik betuig u, dat gy u in die ontmoeting gedragen hebt, als eenen Gunsteling van Mevrouw Helder betaamt; dat gy my eere hebt aangedaan; en zo gehandeld, als het voegt aan een Vrygebooren Burger eener vermaarde Republiecq.

Zie van uw oogmerk af. Kom niet te rug. Ik beveel het u. Waarom zoude ik u langer verwyderen van alle uwe Vrienden en Bloedverwanten? Zo rasch deeze afgeschreven is, vertrekt de oude Kamerdienaar met het Paket Brieven, voor u uit Holland ontfangen. Hy neemt met vreugd de geleegenheid waar, om u nogmaal te zien; want hy betuigt, dat hy u byna zo bemint, en vereert, als hy zynen Heer bemind heeft, dien hy zag gebooren worden, en — sterven. Myn afbeeldzel in miniatuur zend ik u. Schenk het eens aan haar, die uw hart voor u uitkoos, indien zy de uwe wordt. Laat zy het in haaren boezem, ten mynen aandenken, draagen. Een ring, kunstig met myne naamletters ingewerkt, verzoek ik, dat gy nimmer van uw hand doet. Gedenk daar uwe Zusterlyke Vriendin meermaalen by.

Ik moet eindigen. Ik weet het. Ieder uur, dat ik vertoef, ontneem ik u een genoegen, het welk uw verlangend hart met de Brieven te gemoet ziet....... Ik moet alle aandoeningen vermyden....... Waarom sluit ik dan deezen niet? Waarom stort zich een traan zo ongemerkt op dit papier?...... Nu scheide ik van u! Dit is het, o myn vriendelyke Leevend. Ik zag u, en dit wist ik niet, voor de laatste keer.... Ik wist het niet! Ik oogde u na, toen gy op dien morgen het met sneeuw en ys beglanst gebergte opreed. Hoe volgden myne oogen u..... Hoe wyd was toen myn gezicht-straal? Gy ontweekt myn oog, en ik zuchte; – nooit had ik zo veel behelzend gezucht. Waarom zag ik u zo ernstig, zo verlooren in my zelf, na; zo beangstigt? Is er dan een voorgevoel!.... Voor 't laatst zag ik u, en ik heb niet geweend. o Vriendschap, gy ontfingt uwe heilige offers niet? Moet het gemis ons dan altoos, altoos leeren, wat wy bezaten? Leevend, heb ik dan het volst genot niet gesmaakt, niet gesmaakt met luisterende zieluitbreidende aandoeningen? Dat genot, 't welk uw byzyn my schonk. Gy weet het! Ach!... Ik ben wat verward... myne gedagten overstroomen my. Maar ben ik hier over wel met reden zo verbaasd? scheiden wy nu niet? Daar ook zulken, die niet in het lieve Huisselyke leven voor elkander berekend zyn, traanen storten, ook by een lang vooruitgezien vaarwel?

Nooit zie ik u dan weder! Nooit heb ik het genoegen meer, om myne denkbeelden met de uwe te verwisselen, en beiden te toetzen aan de wetten der deugd, en des goeden smaaks! Nooit zullen wy meer, in huivering verstomd, wegzinken, als wy de schoone plaatzen uit den Messias van den grooten Klopstok leezen! Nooit meer, terwyl onze oogen elkander betraand ontmoeten, zwygende zien, hoe hier de Menschelyke natuur verlaagt wordt, door Domheid en Luiheid; terwyl zy gekromt gaat onder het harde juk van Slaverny en Bygeloof!....

Uw lieve Gunsteling, myn Zoontje, staat thans weenend by my!

Overal zoekt hy zyn Vriend; altoos spreekt hy van zyn Vriend. Hy zoekt u te vergeefsch; dan komt hy moedeloos by my, en legt zyn beschreit gelaat zo troosteloos in mynen boezem! Kan ik dees Lieveling myner ziel, ooit, met Moederlyke verrukkingen in myne armen, op myn hart houden, zonder te denken aan zynen Behouder?

Myne geliefde Moeder.... Neen, zy neemt in dit my treffend geval niet zo veel deel, als ik hoopte. o Vooröordeelen! o Vastgegroeide Leerstelzels des Bygeloofs! vernaauwt, verkoudt gy ook de edelste harten! Nog eens, vaarwel! Ik verzoek, dat gy den eerlyken Hungaar, die u hier meer byzonder gediend heeft, voor u behoudt. Hy heeft moed, hy is getrouw. Beide hoedanigheden kunnen u te stade komen. Ik heb Brieven van de uitmuntende Mevrouw Helder. Gelukkige Dame! Zy zal u weder zien! My was het niet gegund, om aan uw hals weenende te zeggen, vaar eeuwig wel. Nooit zie ik u weder. Denk aan

Uwe Zusterlyke Vriendin,
H. VAN B***.

EEN-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

DE HEER WILLEM LEEVEND AAN MEVROUW DE GRAVIN HENRIETTE VAN B***.

Myne dierbaarste Vriendin!

Gy zult my niet weder zien! — Zeg het niet! ô Zeg het niet! Ik heb óók een dankbaar, een liefhebbend, een vuurig, een u aanbiddend hart! Dat hart weigert u thans te gehoorzamen. Morgen ben ik by u. Geen tegenbevel kan my ter hand komen. Ik volg den goeden kamerdienaar onmiddelyk na. Ik ben geen bloodaart; maar is voorzigtigheid onbestaanbaar met moed? De eerlyke Man heeft my myne bede ingewilligd. Ik heb hem met traanen gebeden, my te rug te neemen. Nog eenmaal moet ik het voor my zo heilig, door u bewoond verblyf, intreeden. Ik zie alles, wat gy my in den uwen verbergt... Wraak daale met 's Hemels donder op den snooden! Het raakt u!..... Meer behoeft er niet, om my woedend te maaken! GY kunt niet beledigd worden; ik weet het; maar dit is niet genoeg. Myn gelaat betrekt door verachting voor den booswicht, wie hy zyn moge! Morgen, morgen, ô myne Zusterlyke Vriendin, zie ik u! Alles staat aan u; maar ik kan, ik *wil* niet vertrekken, voor ik u, op uwe hand gebogen, vaarwel gezegd heb. Nu zal men my niet overvallen. Wee hem, die het beproefde! Tusschen hem, en de dood zal maar eene schrede zyn. Ik weet, wat ik uwe eer, en myne veiligheid verpligt ben. Vertrouw daar op. Ik moet u zien: ik redeneer daar niet meer over. Niet altoos zal de Boosheid zegevieren.

W. LEEVEND.

BILLET.

Wees niet roekeloos! Mooglyk slaapt de verrader. Spaar my, zo gy myn Vriend zyt. Hy, die u dit Billet brengt, zal u de noodige

berichten en hulp geeven. Een paar oogenblikken zal ik u zien. Uwe vriendschap roert my; maar uw voorneemen keur ik ten sterksten af. Wat baat het? Uw onbuigzaame geest is onverzetlyk, en duldt geene teleurstellingen.

H. V. B***.

TWEE-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

DE HEER WILLEM LEEVEND AAN MEVROUW DE GRAVIN HENRIETTE VAN B***.

Uitmuntende Vrouw!

Wat zal ik zeggen! Niets voldoet my. Myn zwygen, myne verwarring..... Vaarwel. Het paerd wordt reeds gezadeld: de braave oude Man dryft my voort. Die eer liet ik my niet betwisten. Eer? Gy kent myn hart: zou het u beleedigen kunnen, als het een zagter woord in myne pen gave? Ik zag u dan nog éénmaal..... met beevende lippen drukte ik het afscheid op uwen lieven mond: onze zielen zuchtten eenstemmig. Ach! Voor altoos scheiden..... Mooglyk bedwelmde my de droefheid geheel....... Maar zou ik ook een oogenblik hebben kunnen vergeeten, wat ik aan uwen hoogen rang, — aan uwe deugd verschuldigd ben?

Vergeef my de onverzettelyke begeerte, die my naar u te rug dreef; hoe zeer ik wist, dat uw bedaarde ziel niet instemt met zulke heevige, pynigende, verwoestende driften! U niet weder zien? Duldeloos, haatlyk denkbeeld...... Maar myn overspannen geest wordt, terwyl ik dit schryf, door eene stille weemoedigheid omringd. Myne verzufte gedachten zyn zo benéveld. Ik word zo geslingerd....... Hoe vuurig verlangde ik naar Brieven uit myn Vaderland. En nu, nu de Liefde, de Vriendschap, de Kinderliefde, myne belangen, myne eer my derwaards roepen.....

Myn hart is het zelfde. *Het bemint de eenige.* Ik ben Vriend, ik ben Zoon, ik ben Broeder; ik voel dat: maar ik ontfang nu echter met minder verrukking die dierbaare uitnoodigingen. Waar zyn thans die ophelderende, die verwyderde aandoeningen, die ik in de voorsmaak genoot?..... Zyn zy nu overscheenen?...... Veroordeel my niet! Beminlyke Vrouw! Kiesch tot in den opslag uwer schoone oogen! Ik houde aan myne beginzels vast. Evenwel, alles wat uw dierbaar hart voor my ontwaar wordt, dat zelfde klopt in mynen boezem voor u. Nooit vervloeijen uit myn hart de indrukken van liefde, of vriendschap! Mogt ik de vryheid verwerven, om, door middel myner pen, my meermaal een zielenconversatie met u te bezorgen. Het dierbaar pand van aandenken zal ik nooit afleggen. Uw onschatbaar Portret.... Nooit!.... Nooit zal het in den boezem myner beminde Helder gedragen worden; zy zal de myne niet worden.

Nogmaal omhels ik u. In myne vervoerende gedagten, zie ik u in het edel gelaat, en druk ik den allertedersten vriendschaps kusch eerbiedigst op uwe lippen. Kondt gy myn lieven jongen Vriend van myne liefde verzeekeren!

W. LEEVEND.

DRIE-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

MEJUFFROUW JACOBA VELDENAAR AAN MEJUFFROUW CHRISTINA HELDER.

Zielsbeminde Vriendin!

Zo heeft uwe Veldenaar dan de smartelyke geleegenheid, om u, zo wel als zich zelf, te kunnen verzeekeren, dat men niet te leur gesteld wordt, wanneer wy, met een gebrooken hart, Hem om hulp aanroepen, die ons, in deezen staat van voorbereiding, altoos verhoort, wanneer wy alle onze verstandige en zedelyke vermogens getrouw besteeden, op dat wy ons in alles, wat ons wedervaart, op eene den Mensch betaamelyke wyze gedragen. De smart, myne lieve Chrisje, – ik zal zo oprecht zyn met u, als gy van my wagt, dat ik ben; de smart over het verlies van een zo waardig tederbemind Vader, is nog grooter, dan ik my die had voorgesteld; maar dan ondervind ik echter met een, een nieuw toevoegzel tot dat godsdienstig onderwerpend vermogen, 't welk zich ook niet ontwikkelt, dan in zulke grievende omstandigheden.

Myn waarde Sytsama zegt my, dat hy aan u eenige omstandigheden van myns dierbaaren Vaders laatste dagen gemeld heeft; en byzonder een gesprek met hem, buiten ons weeten, gehouden: voor my overlaatende, het geen in de laatste uuren van zyn kostlyk leven is voorgevallen.

De koortzen namen derwyze toe, dat men om den Doctor, die onze familie altoos bedient, zond. Het verbaasd zwygen van dien kundigen Man was een doodvonnis voor myn hart! Hy zeide ook aan Sytsama: *dat hy verpligt was ons te zeggen, dat myn Vader in gevaar was; dat hy hem ook te zwak oordeelde, om zulke heevige koortzen te kunnen doorstaan.* Ik las uit het ontroerd gelaat van mynen Vriend, het geen ik niet durfde vraagen. Hy verstond my — drukte myne hand, verbleekte. Wy begreepen, dat wy dit droevig berigt aan eene zo zwakke Vrouw, als myne Moeder, met de grootste zorgvuldigheid moesten te kennen geeven; en zaten hier over in treurige overweeging, toen zy voor het Ledikant van mynen Vader trad. *Zeg my niets,* (zeide zy,) *ik versta dat zwygen. Ik ken onzen bekwaamen Doctor, hy is een menschen vriend, maar ook een oprecht Man.* Myn Vader was zeer present, maar afgemat. Hy stak zyne hand naar haar uit, en zag haar sterk aan. *Waar is,* (vroeg hy,) *waar is Coosje? waar is Sytsama?* Wy traden beiden voor zyn bed. *Kan een stervend Man en Vader u wel grooter bewys geeven van zyne achting, dan door u de beste, de tederstbeminde Vrouw aantebeveelen, dan door zyne geliefde Dogter met u te verbinden? Geeft my uwe handen, myne Kinderen.* Hy voegde die te samen: en zyne oogen ten Hemel heffende, zeide hy: *volmaakt, goed, wys, magtig God! zegen deeze, gelyk gy my met de Vrouw van myn hart gezegend hebt.* Hy zweeg; zyne traanen glipten langs zyne eerwaardige kaaken. Sytsama omhelsde myne Moeder en my, kon niets zeggen, kuschte ons .... omhelsde my andermaal, knielde voor het bed neder, kuschte myns Vaders hand; zeide, met eene ontroerde stem: *kan een hart, zo vol als het myne is, zich in woorden uit-*

gieten? Myn Vader zag hem aan met gerustheid en welgevallen.

Myne Moeder had dus lang gezweegen. *Ach,* (riep zy uit, met die levendigheid, die het gevoel alleen inboezemt, en met het woeste niets gemeens heeft,) *Ach, myn Veldenaar! Verscheur myn hart niet. God zal u aan onze gebeden wedergeeven.* Toen vatte zy zyne hand; zy weende daar op. *Liefde en Natuur hebben zeer heilige rechten.... Voldoe daar aan, myne waardste.... Men kan niet zo gelukkig żyn geweest, zonder met traanen het scheiden van onzen besten Vriend te gemoet te zien.* Hy kuschte haare hand met waardigheid. Sytsama stond, met de armen over alkander geslagen, aan het voeteind, en zag op mynen Vader met een vast, ernstig, zeer veel beduidend oog. *Wilt gy uwe Kinderen zien?* (vroeg myne Moeder.) — *Het scheiden van u valt mij zwáár genoeg,* (zuchte hy, en wende zyn gelaat van haar af.) — *God,* (vervolgde hy, na wat zwygens,) *God zegene hun allen! Laaten wy hunne jonge hartjes eene bittere en nuttelooze aandoening spaaren: zy hebben geen denkbeeld van den dood; zij moeten dat nog niet hebben.* Hy hief zyne handen op, roerde zyne lippen; ongetwyfeld bad hy voor hun leven, gezondheid en geluk. *Weet Hendrik, dat ik ziek ben, Sytsama? – Ja, myn Heer, ik heb het hem geschreven; wenscht gy hem te zien? — Zeer sterk; ook myn anderen Zoon. Ik zou beide gaarn nog eens zien: het zijn voortreffelyke Kinderen; elk naar zyn karakter.* Keesje was binnen gesloopen; hy zat in een hoek bitter te weenen. Sytsama haalde hem, bragt hem by zyn Vader. Het kind trilde van droefheid; het kuschte zelf het dekkleed, waaronder zyn Vader lag. Dit gezicht ontroerde den vroomen Man zo zeer, dat ik Sytsama wenkte, het Jongetje met zich te neemen.

Ik wist, dat myn Vader zich altoos verklaard had voor de meening van hun, die gelooven, dat de geboorte, en het sterven van een Menschelyk Weezen iets veel te staatig, te ontzachlyk in hebbe, om door veel omstanders bespied, of door veel geruchts *ontheiligd* te worden. Tweemaal vroeg hy nog naar Hendrik. De koorts verhief zich weêr Voor die hem overmeesterde, vroeg myne Moeder hem: *of hy nog iets te bevelen, of te schikken had?* Dit met een zeer ernstig, wel uitgesproken, *neen* beantwoord zynde, lieten wy hem gerust liggen. Dit duurde eenige uuren: wy bleeven by hem. Sytsama verliet hem geen oogenblik. Nog eens vroeg hy: *of Hendrik gekomen was?* Ons zwygen deed het hem verstaan. *Dit,* (zeide hy,) *is de laatste te leur stelling: maar ik ben zo doordrongen van het geluk, dat op my wagt, dat ik daar niet zó sterk door ontrust worde, als ik gedagt had. Zeg aan uwen Broeder,* (zich tot my wendende,) *dat gy zynen Vader hebt zien sterven: dat niets zyne ziel in deeze laatste uuren ontrust heeft; dat de Christen, die na zyne eigen gronden leeft alleen gelukkig en gerust kan zyn in die uuren, waarín hy zyne ontbinding verwagt. Kusch hem voor my. omhels myn goeden eerlyken Jan, en zeg hem, dat zyn liefderyke Vader óók aan hem gedagt heeft.* — Hy vermaande myne Moeder, om niet bedroefd te zijn zonder maat; om haare dierbaare gezondheid in acht te neemen, op dat zy nog gelukkig zoude kunnen zyn met die Kinderen, die haar Moederlyk oog zo noodig hadden. Hy betuigde, dat hy geen pyn, geene bedwelming voelde; alleen van uur tot uur afnam. Toen begeerde hy afscheid van haar te neemen, en dan de oogenblikken,

die hem hier nog zouden overblyven, meer byzonder met zynen God te besteeden. Dit afscheid was plegtig, kort, stilzwygend. Hy kuschte haar met koude lippen; zy smolt in traanen, en verloor zich in dien zielsweedom, die zeer veel gelykt naar onaandoenlykheid. *Nader, myne Dogter,* (zeide hy,) *Kind van myn hart! eerste pand myner liefde! Ik heb u niets te verzoeken, tot niets aantespooren: wandel uwen weg in vreede; spade scheide u de dood van eenen Man, dien ik, uit alle my bekende, liefst Schoonzoon zoude genoemd hebben. Zo rasch de betaamlykheid het toelaat, laat dan eene uiterlyke plegtigheid het zegel hechten op eene verbintenis, die ik, met stervende handen, gesloten heb. Ik heb u volstrekt niets te zeggen. Blyf, zo als ik u hier gelaaten heb. ... Uw Vader is onuitspreekelyk gelukkig, welhaast..... zalig,* Ik weende. Wat kon ik zeggen? Hy leide zich zagtjes neer, en sluimerde. Sytsama zat voor zyn bed, aan het hoofden-eind; myne Moeder leunde met haaren arm over zynen stoel; ik knielde voor het bed. Wat van zyn kussen gezakt zynde, poogde de goedaartige Sytsama hem te verleggen. Een kleine stille zucht, en gebrooken oogen....... Leunende tegen de borst van mynen Vriend...... Ach, Chrisje,.... zag hy myne Moeder nogmaal aan, sloot zyne oogen, en zyn ziel verliet het sterfelyke deel. Met de bedaardheid van eenen Man, en de bezorgdheid van eenen Zoon, leide hy mynen Vader neder; schoof de gordynen toe, omarmde myne Moeder, en verzogt, dat zy zich met my geliefde te retireeren. Naauwlyks in staat, om aan dit verstandig verzoek te voldoen, rees zy op; hy droeg haar, half ondersteunend, naar het naaste vertrek; ik volgde haar. Onze droefheid barstte, als een met geweld tegengehouden stroom, over onze harten los. Niemand sprak. Beiden omarmden wy onzen tederhartigen Vriend. Dit laatste tydperk van zyn nuttig leven sloot zich op den – vroeg in den morgen; de pendule wees nog geen zes uuren.

Het was laat in den avond, toen myn Broeder hier, afgemat, met verwilderd hair, en staarende oogen, zo bleek als een lyk, aankwam. Hy had het ergste gevreest; waaröm, wist hy niet; en had niet dan met veel moeite, en als eene byzondere gunst, de vryheid verworven, om van het Regiment te gaan, en zich, zo rasch hy verlof gekreegen had, te paard gezet, en, zonder naauwlyks er van aftestygen, een dag en nagt door gereden. Het paard was, een half uur van onze plaats af, bezweeken. Hy had het aan een onbekend Man maar overgegeeven, en was voortgevlogen; zyn hoed was hem afgewaaid. Hy was agter het Bosch ingekomen, zonder iemand te ontmoeten, voor hy aan het achterhuis aan de glazen getikt had. De Knegt van Sytsama deed hem open; hy snelde naar zyn Vaders kamer. De Knegt luisterde zyn Heer iets in; die stond op; ik volgde hem. Myne Moeder lag te bed, zy merkte niets. Het licht, dat in den gang brande, had hem den weg geweezen. Sytsama beval zyn Knegt een kaers te geeven; zo gingen wy binnen. Hendrik sprak niets; wy zweegen. Hy zag zynen Vader op een rustbank liggen. Met aandoeningen, die zelf het sterkste gestel doodlyk zouden kunnen worden, zag hy dien beminden, dien geëerbiedigden Vader? wrong zyne handen, snikte, zag hem aan, drukte zyne koude regte hand aan zyne lippen..... aan zyn hart; riep eindelyk uit: *en mogt ik myn Vader, myn dierbaren Vader,*

myn Vriend, myn Leidsman, hem, aan wien ik alles, tot myne deugd zelf, verschuldigd ben, niet leevend zien? Dit, dit is te hard. Ach, Coosje! Ach, Sytsama, moet ik zo ongelukkig zyn! Mijn Vader sterft, en ik, ik was verstooken van hem den laatsten liefdedienst te doen.— Myn lieve Broeder! — Meer konde ik niet zeggen; maar weende aan zynen hals. Sytsama sprak met hem als een Vriend, maar met dat medegevoel, het welk veel troostlyker is voor een gewond hart, dan alles wat de welspreekendheid zeggen kan. *Bedaar, Veldenaar,* (zeide hy.) *Wy allen betreuren het verlies van eenen grooten, goeden, niet gekenden Man; van een vroom, verstandig geleerd Man. Hij was de beste der Mannen, de liefdrykste der Vaders, een nuttig Leeraar, een oprecht Vriend; een, en dit is zeldzaamer dan men denkt, een* overtuigd *Christen.* By elke lofrede op mynen Vader, drukte Hendrik mynen Sytsama vuuriger de handen, zag hem aan door zyne traanen; zeide: *gy, die waardig waart, om mynen Vader te kennen, hebt hem ook gekend.* Ik bewoog hem, om niet by onze Moeder te gaan, voor hy een weinig bedaard was, iets gebruikt had; en met veel moeite liet hy zich beweegen, om wat te gaan liggen. Ik bragt hem op de studeerkamer, hielp hem te bed: zo vermoeid als hy was, kon hy niet redeneeren. Hy schreidde zich zelf in slaap, en moest wel afgemat zyn, want te twaalf uuren des nagts, sliep hy nog. Toen ging ik by hem, en verfrischte hem, met rykelyk thee te schenken. Sytsama deed hem begrypen, dat myne Moeder, nog niet weetende, dat hy in huis was, reeds in haare kamer was, en dat hy wel zou doen, om zo laat geene nieuwe ontroeringen te veroorzaaken. — Wy zaten voor zyn bed, en myn Vriend beantwoorde met droefheid alle de vraagen, die hy hem nopens zynen Vader deed, tot dat wy hem alleen lieten. — Des morgens verwittigde ik myne Moeder van Hendriks komst: de ontmoeting was niet zo verscheurend, als ik gevreest had.

Myn Broeder en zyn Vriend hebben alle de plegtigheden der begraving bezorgt. Indien Sytsama niet te wél overtuigd was, dat Grafteekens en Lofredenen maar te dikwyls ontheiligd zyn, door die toe te wyden aan onwaardige Grooten, of aan verdienstelooze Ryken; dan zoude hy zeker een Gedenkzuil voor mynen Vader oprechten; en ik zoude onzen lieven, gevoeligen, mynen Vader eerbiedigenden Leevend, uitkiezen, om daar de teekening voor te maaken. Oordeel nu, of ik in uw geluk deel! Of myn hart uwen geliefden Willem vergeeten heeft!

Het Lyk van den waardigen Man is in stilte bygezet, alleenlyk gevolgd door Hendrik en mynen Sytsama; op het uitdrukkelyk bevel myns Vaders, die ook ernstig verzogt heeft, dat men zo weinig geruchts van zynen dood zoude maaken, als mooglyk zyn zoude. Er zal des geene Lykreden gedaan worden: maar voorleeden Zondag heeft myn Vaders oudste Vriend en Mede-Predikant hier deeze woorden verhandeld: *Het einde van den Rechtvaerdigen is vrede.* Het gezond verstand, en de vriendschap spraken door den mond van dien eerwaardigen Man. Het was zeer aandoenlyk voor alle de Toehoorders te hooren, dat deeze vroome Man dikwyls stil moest houden; en te zien, dat hy meermaal zyne traanen moest afdroogen. De oudste Lieden van ons Dorp schreiden; de Vrouwen snikten; de Mannen en Jongelingen zaten aandagtig

en met betraande oogen. Myne Moeder en de Kinderen waren er niet by. Dit was niet uitvoerlyk.

Ziedaar, myne Vriendin, iets van zeer veel, dat ik u te schryven hebbe, maar nu onmooglyk kan melden.

Onveranderlyk de Uwe,
C. VELDENAAR.

(Sytsama verzoekt, om deezen nevens my te teekenen.)

En uw hoogstachtende Vriend,
U. VAN SYTSAMA.

VIER-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

DE HEER WILLEM LEEVEND AAN MEVROUW CORNELIA VAN OLDENBURG.

Tederbeminde Moeder!

De Brieven, die ik in één Paket te gelyk ontfing, overstelpen my dermaate, dat ik niet in staat ben, om bedaard genoeg te denken, hoe die best te beantwoorden...... Met traanen van berouw, van dankbaarheid, van de tederste kinderlyke liefde, keer ik alreeds in myne ontroerde verbeelding voor u; en smeek, aan uwen schoot geknield, vergeeving voor alles, waar door ik ongelukkig genoeg geweest ben, u te bedroeven, te ontrusten! Myne dierbaare Zuster, myn Stief-Vader, alle myne Vrienden, myn Broeder Ryzig, allen, allen wensch ik te zien, en is 't mooglyk nog eens te overtuigen, dat ik meer ongelukkig dan schuldig ben. — Brieven van die alle! Waarde Moeder! hoe zal uw gevoelige Jongen, uw Willem, die beantwoorden! wat zal ik schryven? ik ben verstomd door erkentenis.

Gelooft gy het wel, Mama – uwe Vriendin, Mevrouw Helder, heeft zelf aan my geschreeven. Ja, waarlyk! Uwen en haaren Brief druk ik eerbiedig aan myne lippen..... Ik besproei die met vreugdetraanen. Welhaast zal ik by u allen zyn, en myne dwaasheden uitwisschen door een goed gedrag. Ik ben thans te ***, en zeer welvaarend. Tot byzonderheden kan ik nu niet komen; ik kan alleen zeggen, dat ik met vuurige geneegenheid ben

Uw liefhebbende Zoon en gehoorzaamste Dienaar,
W. LEEVEND.

VYF-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

MEJUFFROUW CHRISTINA HELDER AAN MEJUFFROUW JACOBA VELDENAAR.

Tederbeminde Vriendin!

Wat kan *ik* zeggen, om myne geliefde Veldenaar te troosten? Gy weet meer, dan ik kan aanvoeren; gy kent myn hart! Ik

kan niets dan met u weenen! Myne Moeder heeft zeer veele traanen gestort over den dood van uwen Vader. Dit zeker is het onbetwistbaarst teeken van liefde en achting, 't welk eene groote Vrouw geeven kan van haare vriendschap, voor een uitmuntend gestorven Vriend. Myn Vader zeide, haar met waardigheid omhelzende: „is er voor een braaf Man ook een edeler lof, dan de „goedkeuring eener verstandige Vrouw? uwe traanen doen ook „zelf eenen Veldenaar eere aan."

Ik ben gerust, dat myne liefde voor myne Ouders niet te overtreffen is; en echter, zedert de tyding van uws Vaders overlyden, is die liefde tot eene allerfynste, doordringenste bezorgdheid overgehaald. Meermaal omhels ik mynen Vader met eene ontroering, die ik niet kan verbergen. En! Coosje, zie ik myne Moeder aan, dan denk ik: „Gy ook zyt sterflyk.... mooglyk wandelt gy reeds in het „gezicht van uw graf!" ô dan sluit myn hart zich toe; myne zenuwen krimpen op..... met beevende schreeden nadere ik haar, my haastende, omärm haar, sta ik met myn verbleekt gelaat voorover op haaren boezem gebogen; wil haar bewaaren, bedekken...... Genadige Hemel! Zou ik myne Moeder, myne dierbaare Moeder verliezen.... Dat denkbeeld is te ysselyk.... Ik beef er van te rug.

Als het u eens mooglyk wordt, het laatste Tooneel van uws Vaders leven te beschryven, wagt ik het van u; als een staatig bewys uwes eerbieds voor zo eenen Vader.

Vervolg.

Dus verre was ik met deezen, toen uw dierbaare Brief hier besteld wierd. Gy hebt dan reeds voldaan aan dien heiligen pligt: de Kinderliefde heeft u bezield. Niets dan zy kon uwe droefheid derwyze maatigen, en u in staat stellen, 's Mans laatste uuren voor uwe Vriendin te beschryven. Verstomd door eerbied voor 's Mans deugd, vroomheid, gerustheid, leg ik de pen neder. Al wat *ik* daar over zoude kunnen zeggen, is flaauw, beduidt niets: juist om dat ik zo sterk denk en zo veel gevoel!

Ik ken de edelaartigheid van uw veelbevattend hart; altoos deelt het in alles, wat zyne Helder betreft. Veel heb ik u te verhaalen. Wy komen vroeg Buiten; immers, zo is het oogmerk. De tyd is echter nog te verre af, waarin ik, met myne eige Vriendin, van hart tot hart zal spreeken; ik zal dan de pen ten dien einde opneemen, en u zo het een en ander in voorraad melden.

Verheug u, myne Coosje! Willem, onze geliefde Willem, is in de blaakendste gunst myns Vaders hersteld: zyne onschuld is gebleken: meer was er by zo een redelyk Vader niet noodig! Nu hoor ik hem niet dan met liefde en achting noemen! ô Myne lieve, wat ben ik nu gelukkig! myn Vriend Leevend heeft zich wel gedraagen. ô Daar hield ik my altoos van verzeekerd; zou ik hem anders zo onderscheiden. . . . .

De waarde Juffrouw Belcour, die in geene zeer gunstige omstandigheden is, heeft zich, door myne *overreedende* Moeder, laaten beweegen, om ons huisselyk geluk te vergrooten, en het met ons te genieten. Mama en ik hebben haar voorleden week bezogt. Zy woont te***. Maar wy reeden ten negen uuren uit, en dan was

het op een dag nu nog wel te doen. Het blykt nu, dat zy met Mama Briefwisseling gehouden heeft; hier van wist, — vermoede ik niets. Ik weet alleen, dat Leevend ook door haar gerechtvaardigd is; en dat myn Vader veele papieren, op hem betrekkelyk, geleezen heeft: maar alle byzonderheden zyn my onbekend.

Juffrouw Belcour moet ons gewagt hebben; want my dagt, dat zy daar toe was voorbereid. Zy woont in een net, niet groot beneden-huis, en ziet uit op een fraai Tuintje. Een wél, op zyn Dorps gekleed, jong Meisje, deed de deur open: zy bragt ons in een zo zindelyk, als eenvoudig gemeubileerd vertrek. Daar kwam Juffrouw Belcour by ons. Myne Moeder omhelsde haar met een: *waardige Juffrouw Belcour!* Zy beäntwoorde dit met eene welleevende buiging, en eene: *Mevrouw Helder!* Toen naar my toe treedende, zeide zy: *en dit is zeker de jonge Dame, die myne zalige Vriendin zo vuurig verlangd heeft nog eens te zien?* Zy beschouwde my zeer ernstig, zeer aandagtig; maar zweeg. *Laaten wy* (zeide myne Moeder,) *geene hartstochten opwekken; dat zoete vergif werkt te zorglyk.* Wy gingen zitten; het was nog tyd, om voor den middag iets te gebruiken. Wy dejeuneerden net, en eenvoudig. *Ik hoop*, (zeide Mama,) *dat gy, waarde Juffrouw Belcour, het verzoek van myn Heer Helder en my overwogen, en gunstig zult toegestaan hebben: wy stellen daar zo veel belang in, dat ik zelf ben gekomen, om te zien, of gy aan een der grootste wenschen van myn hart zult voldoen. — Gy, Mevrouw Helder,* (was haar antwoord,) *hebt my tot iets doen besluiten, waar van ik,* (*dewyl ik een weinig kennis aan de waereld meen te hebben,*) *altoos hoogst afkeerig was; en waar toe de schitterendste belofte my nooit konde afleiden. Maar kan ik iets* wagen, *als ik myn Lot ga stellen in de handen van eene Vrouw, als gy zyt? Ja, Mevrouw, ik neem uwe aanbieding aan; ik neem die met erkentenis, met vreugde aan. Ik durf my verzeekerd houden, dat ik gelukkig zyn zal. Gy, Mevrouw, waart niet in staat, om eene fatsoenlyke Vrouw te vernederen, door het voorslaan van conditien. Ook in dit stuk hebbe ik uwe kieschheid gezien en geadmireerd.* Mama stond op, omhelsde haar, en zei: *Chrisje, deeze waardige Juffrouw Belcour zal onze huisgenoote zyn.* Ik toonde, hoe my dit beviel, meer echter door myn gelaat, dan door veel woorden. Zy omhelsde ook my. Wy zullen dit braaf Mensch dan by ons hebben. Hoe bevalt u dit plan myner Moeder? Is het haarer niet waardig. ô Aan hoe veel oogmerken voldoet zy weder op eenmaal!... Ik zie dat zo duidelyk. En deeze Juffrouw Belcour zal niet by ons zyn in het karakter van Juffrouw van *Gezelschap;* of in dat eener *behoeftige* Bloedverwante; karakters, waaröp laage hardhartige trotschheid zich ook al verheft; neen: Juffrouw Belcour zal by ons zyn, als de *Vriendin* van Mevrouw Helder; in dat licht zal zy by ons verschynen: kan haar iets meer *eere* aandoen?

Mama heeft my in vertrouwen gezegd, dat myn edelmoedige Vader eene aanzienlyke som op Lyfrente voor haar gekocht heeft; zy weet daar niets van; doch men zal het, ter bekwaamer tyde, aan haar zeggen: hier toe is voor eerst geene geleegenheid. „Men moet, (dit is myner Moeders stelregel,) „niet alleen wél doen, „maar dat op de beste wyze, en zonder eenige der kieschheid „kwetzende vertooning doen. Men moet, terwyl men geeft, niet „vernederen; of men ontslaat haar, die men geeft, van *die*

„dankbaarheid, die alleen uit het hart voorvloeijen *kan*."

Laat ik u deeze waardige Juffrouw Belcour eens beschryven. Ik zie haar aan voor diep in de veertig jaar; maar geloof, dat zy jonger is, dan zy schynt. Zy is grooter dan Mama; niet ryzig met dit al; wat grof. Haar gelaat zegt zeer veel, maar is niet regelmaatig fraai. Haar hair en oogen zyn donker bruin; haare oogen staan stil, ernstig, eenigzins bewolkt. Zy heeft weinig kleur, doch teekent gezond en sterk; zuivere witte tanden, fraaije armen; eene houding, die van haare goede opvoeding getuigt. Zy is eenvoudig, modieus, uitneemend zindelyk gekleed; kent allerlei handwerken in volkomenheid.

Mama sprak veel met haar; en met die deelneeming, die ons zo overtuigt, dat men niet alleen uit beleefdheid spreekt. „Juffrouw „Belcour heeft, zegt myne Moeder, veel verstand, beoeffend door „leezen en opmerking; meer nog door eigen ondervinding."

Ik heb reeds de grootste achting voor haar. Ik ben verheugd, dat zy ons huisgezin zal vermeerderen. Ik denk ook, dat, als ik wat aan haar gewend zyn zal, dat ik haar dan lief zal kunnen krygen. Sommige Vrouwen winnen het hart van jonge Meisjes door zagtheid van zeeden, door iet met ons medegelykens, in haare manieren; andere dwingen ons onze hoogachting af, door vaste beginzels, en de liefderyke oogmerken ten onzen eigen besten.

Meermaal zag zy my zo sterk aan, (als ik opzag, merkte ik dit,) dat haare oogen in traanen dreeven: Mama leide niet zonder moeite dan haaren aandagt elders heen. Zie daar eenig bericht van zaaken, die my zo intresseeren. Myne Moeder schryft zelf aan Mevrouw Veldenaar. *Geheel de Uwe,*

C. HELDER.

P.S. Droevige tyding. Mama heeft een Brief van Renting, die meldt, dat hy Leevend ontmoet heeft op zyne thuisreis; maar dat die onderweeg myn Broeder heeft aangetroffen, ziek, en in ongunstige omstandigheden. Dit heeft Leevend doen besluiten, om by zynen Vriend te blyven, tot hy hersteld is. Edelmoedige Jongen! Ik heb den Brief, of de Brieven, maar gedeeltelyk hooren voorleezen. — Al, wat myne Moeder doet, is best: ik vraag niets, als zy goedvindt, niets te zeggen. Wanneer zien wy hem nu?... Ik ben wat uit myn humeur. Dat Helder nu juist moest ziek worden! Hoe gelukkig is hy met zo een Vriend! Had ik iets van uwe gelykmoedigheid! En ik had nu zo gehoopt, dat Leevend haast hier zou zyn!

ZES-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

MEVROUW SUZANNA HELDER AAN MEVROUW HENRIETTE, GRAVIN VAN B***.

Allerwaardste Gravin!

Ik ontfing uw ontschatbaar Paket Brieven niet eerder dan voorleeden Maandag; dus vier weeken na het was afgezonden: ik

maak hier van melding, om zelf den schyn niet te hebben, dat ik verzuimen konde u te antwoorden. Zelden, Mevrouw, verwonder ik my sterk over de voorvallen in dit wisselbaar leeven. Eenige Menschenkennis, gevoegd by myne gewoonte, om, als er iets in mynen kring *rondom my* gebeurt, te denken, kunnen daar grootelyks de oorzaaken van zyn. Maar de kennis, die ik omtrent u kryg, roert myn geest met nog veel aangenamer aandoening, dan die der verwondering. Verbindt dan het bloed alléén? Vormen Achting, Liefde, Vriendschap, Erkentnis dan ook geene heilige banden? Moet de Natuur alles doen? Zyn wy niet allen Leden van ééne groote Familie, die door alle Landen en Gewesten is uitgespreid? Zyn alle deugdzaame denkende Menschen niet aan elkander vermaagschapt? o Mevrouw, als wy het Menschdom uit dit oogpunt beschouwen, dan heft zich het hart, door zuivere welwillendheid verwarmd, op; ja verzagt ons tot algemeene liefde, terwyl het echter het sterkste trekt naar zulken, met wie het meest instemt.

U beschouw ik, Mevrouw, met de hoogste goedkeuring. Hebt gy deeze verzeekering noodig? Wel, ontfang die! maar ik bloos, terwyl ik my dus boven u schyn te verheffen........ Niet alleen uwe beginzels, ook uwe daaden zyn onberispelyk. Ik eerbiedig in u eene Vrouw, die, op eene grootsche wys, billyk handelt. Indien ik in uwe jaaren, in uwe omstandigheden, my bevonden had, dan ook zoude ik juist zo gehandeld hebben; ook omtrent eenen allerbeminlyksten Jongeling, indien hy onzen Leevend gelyk geweest ware: en zo zoude ik ook juist gehandeld hebben omtrent den trotschen Grâve van B***.

Er zyn, Mevrouw, Vorstelyke zielen. Zielen, die altoos groot, vast, verheeven zyn; ook dan, wanneer zy zich al eens *vernederen*, om lasteringen te beantwoorden, blyven zy in die heilige kalmte, die adelyke meerderheid, die mindere Menschen nooit bereiken. Zo eene ziel eerbiedig ik in myne jonge, myne tedergeliefde Vriendin, de Gravin van B***.

Ontroerend was de vreugd, die ik genoot onder het leezen en herleezen der Brieven. Wat is het Vrouwen van myne jaaren aangenaam, jonge Lieden in omstandigheden te zien, waarïn zy zeer schoone karakters kunnen ontwikkelen, waarïn zy werken kunnen. Aandoenlyk beschryft gy den staat, waar in gy u bevond, toen gy, op zulk eene bedekte wys, in 't holst van den nagt, eenen in verdenking zynde Jongeling by u ontfing. Toen ik deeze woorden las: „wat kon my toen voor bezwyken bewaard hebben, dan de „zuiverheid van myn oogmerk;" toen wenschte ik u aan myn hart te mogen houden! Ja, groote, gevoelige Vrouw, niets dan uwe deugd kon u toen genoeg bedaardheid laaten, om ook op zeer gering schynende omstandigheden bedagt te zyn. „Ik bleef staan; er „stonden geene stoelen gereed; ik wagte niemand." Edel, wel geresolveerd in alles! Niets verzuimd, alles natuurlyk! Al ware de dus ontfangen Jongeling ook minder dan mynen geliefden Leevend geweest; hier zou hem alles, alles *heilig* geweest zyn. Geloof vry, dat niets hem ook toen ontglipt zy. Tot aanbiddens moet hy u toen bemind hebben.

Uwe bekommerde vraag: *moet eene Vrouw, als ik ben, iets te be-*

dekken hebben? komt my gewigtig voor. Zie daar, myne geliefde Gravin, hoe ik die beantwoorde. Eene *deugdzaame Vrouw* heeft, om haar zelf, niets te bedekken: maar ik zie niet, dat zy aanspreekelyk zy, indien men haar in die omstandigheden brengt, om een zweem van geheimhouding te moeten spreiden over iets, 't welk men zo erg zoude kunnen misduiden. Wat kond gy doen, daar de onverzettelyke Jongeling reeds op reis was? Was er in zyn oogmerk, om zyne dierbaare Weldoenster nog eens te zien, dan iets misdaadigs? Immers neen! En waart gy dáár niet zo wel van overtuigd, als van uwe eigene deugd? Het oogmerk alleen maakt eene daad misdaadig of geöorloofd. Ik prys zelf deeze onverzetlykheid in eenen Leevend. Deugd, Mevrouw, maakt onverschrokken. Was er voor hem aan te denken, u niet weder te zien; de Zuster van zyn hart.

In de laage, de strafbaare mishandeling des Graven van B*** ontdek ik de eerste bron van alles; niet in het gedrag van u, of van onzen Vriend. Laat hy des alles verantwoorden. Bloos niet! Bedroef u niet! Ik zie niets overylends in alles, wat gy deed. Men had het buiten uwe magt gesteld, anders te doen. Uw Brief aan Leevend zie ik *minder* aan voor een blyk uwer overrompelde rede, als wel voor de vrucht van een zeer ontroerd, gevoelig, erkentlyk hart. „Voor altoos, en dat zo onverhoeds, gescheiden van mynen „Vriend....." Moest dit denkbeeld uwe geneegenheid niet genoeg aanvuuren, om hem met zo veele warmte, ja, zo zeer bewoogen te schryven?

Ik had meermaal, en dat in myne eige familie, geleegenheid om optemerken, dat de uitvloeizels van liefde te sterker zyn, naar maate de neigingen zuiverder door het gezond, jeugdig hart stromen. Het is zo natuurlyk, dat men vry werkt, als wy geene byeindens hebben; als onze behoeften alleen bestaan in te beminnen, en bemind te worden. Zo dra de balans overslaat, komt er dwang — beschroomdheid: men *weet*, dat men elkander nu met andre oogen ziet...... Wat zoude u dan beteugeld hebben? Was uw hart niet gerust, dat het niets misdaadig koesterde? Als men *haakt* naar het verbodene, kan men dan aan een dierbaaren overleedenen, — kan men dan aan den Alweetenden denken? Betreur des, de Deugd billykt het, betreur des het gemis uws Vriends. Die hem zo kent, als wy hem kennen, kan daar nooit anders over denken. Maar gy kent hem nog niet tot de volkomenheid toe. Hiertoe zal ik u echter eens in staat stellen, als *hy myn Schoonzoon is.*

De Godsdienstige liefde uwer edele Moeder voor my, die eene kettersche Vrouw ben, geeft my fraaije denkbeelden van haar hart. Haare gebeden, der Heilige Maagd om myne bekeering opgezonden, zullen zeker dat Weezen welgevallen, die de vergeeving onzer zonden verbindt aan de voorwaarde van de uitgebreidste liefde voor onzen Naasten.

Voortreffelyke Vrouw, hoe bedroeft het my, dat gy in eenen kring van Menschen woont, zo verre in verstandige en zedelyke volkomenheden benéden u geplaatst! Al, waar de ongelykheid zo groot is, *kan* geene hechtende liefde zyn. Mogt ik u in myn vry, beschaafd, en ten onrecht gehoond Vaderland nog eens omarmen! Hoe dierbaar zou uw gezelschap zyn! Gy, Mevrouw, zoud ons

mooglyk minder verbaazen, door als eene komeet te schitteren, als ons verheugen, door by ons te blinken met de blyvende helderheid eener vaste ster! Nooit zal ik myne oogen naar de Kaert van Duitschland wenden, zonder langzaam, en met myn gevoelig hart te blyven stil staan by die Rivier, aan wiens oever myne geliefde Gravin woont.

Uw Vriend is op zyne terugreis; maar de ziekte van mynen Zoon houdt hem op. Ongaarn scheide ik van u. Ik moet...... Teder, en met de hoogste achting omhels ik myne geliefde Gravin, en ben *Haare getrouwe Vriendin,*

SUZANNA HELDER,
gebooren VAN BEEK.

P. S. De Reiskoffers zyn in goeden staat hier aangekomen.

ZEVEN-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

DE HEER JACOB RENTING AAN MEVROUW SUZANNA HELDER.

Mevrouw!

Ik weet niet, of het wel met uw oogmerk instemt, dat ik myne beminlyke Vriendin Chrisje een verhaal, 't welk ik te doen heb, aan haar schryf. ik kryg daar den inval om het aan haar, onder uw couvert, te schryven: ik had meermaal het verrukkend genoegen, om met haar in uwe verëerende tegenwoordigheid te spreeken.

LIEVE, BESTE!

Uwe gunstige toestemming, om aan u te mogen schryven, geeft my de pen in de hand. Ik maak, ziet gy, nog niet onbescheiden rasch gebruik van de gunst, die gy my hebt toegestaan? Ik zal in zo verre afstand doen van het privilegie der Reizigers, dat ik geen woord zal snoeven van gevaaren, die my niet ontmoet; noch snappen van gevallen, die my niet bejegend zyn. Zelf het vermaak, van my met u dan zo veel langer te onderhouden, zal my hier toe niet bepraaten. Ik reis als Koopman, niet als Philosoof. En wie, dan uw bereisde Vader, kan beter voldoen aan uwe zeer pryslyke nieuwsgierigheid, om ook nog andre Landen dan uw eigen Gewest te leeren kennen?

Er is my echter iets ontmoet, dat ik gewigtig en ook *nieuw* genoeg vinde, om u daar een verhaal van te zenden. Ik bevond my in de vrye Rykstad R***. Myne reis lag niet verder; ik kon des terug komen: maar, terwyl ik nu toch zo verre was, en ik nog tyd overig had, (want ik was gestadig met extraposten gereist,) kreeg ik in 't hoofd, om hier omstreeks eenige myner oude Vrienden te gaan zien, die ik op myne reis door Vrankryk en Zwitzerland leeren kennen, en nog niet vergeeten had. Het reizen in zulk een hoog bergagtig Land is, in dit droog helder winter-weder, zeer aangenaam. Ik liet my alleen door mynen Knegt volgen, en reed ettelyke uuren 's daags te paerd. Te*** gekomen zynde, betrok ik myn oud Logement, bezogt myne Vrienden, daar woonagtig, en wierd met blydschap ontfangen.

Voor ik van daar scheidde, ontfing ik een groot aantal Persoonen in myn Logement op een aanzienlyk Diné. Hier toe was eene Beneden-Zaal geschikt. Eenige oogenblikken voor wy aan tafel gingen, zagen wy een Heer, gevolgd van een Ryknegt, het Bassecour opryden. Het voordeelige voorkomen des Ruiters, gezeeten op een volmaakt schoon Turksch Paerd, trok onze oogen. Hy sprak Fransch met den Kastelein, bestelde zyn maaltyd, en nam twee kamers in huur. Hy had ons, die in huis waren, niet gezien; immers niet zo goed, als wy hem. Ik had zulk een behagen in zyn voorkomen, dat ik myn gezelschap voorsloeg, hem by ons te noodigen, als een fatsoenlyk Vreemdeling. Dit werd zeer beleefd aangenoomen; hy volgde daar op den Kastelein. Er werd niets dan Fransch gesproken: hy sprak niet zo véél, als dat blymoedig volk gewoon is; wy allen hielden hem echter voor een Fransch Heer; en *wy allen* vonden zo veel behagen in zyne goede opvoeding, als in zyn gezond oordeel over die zaaken en zulke plaatzen, als er toen stof tot gesprekken opleverden.

Het genoegen, dat ik in zyn gezelschap had, deed my nog dien zelfden avond onderzoeken, of zyne reis nog hooger lag, dan of hy de Rivier afkwam? Hy zeide *my,* dat zyn oogmerk was, hoewel niet langs den korsten weg, naar Holland te gaan; hy stelde my voor, om, indien dit ook myne meening ware, dan te saam die reis te doen. Gaarn zoude ik geweeten hebben, wie toch myn beminlyke Vreemdeling was. – Niemand kende hem; zyn Knegt, als een Hungaar gekleed, verstond Hoogduitsch, want zyn Heer gaf hem in die taal, en dat wel met de zuivere Saxische uitspraak, zyne bevélen; evenwel hem uittehooren, dat kon niet.

Ik bezogt hem des morgens op het Déjeuné in zyne kamer; des middags at hy by my. My zelf de moeite willende uitwinnen, om eenige visites van ceremonie te doen, had ik ettelyke kaartjes geschreeven, met het gewoone *J. Renting, Negociant à Rotterdam, pour prendre Congé.* Ik gaf eenige dier kaartjes aan myn Knegt, om, nog voor wy aaten, te brengen. Ik sprak, naar myne gewoonte, Hollandsch tegen myn Knegt. Twee deezer kaartjes lagen er op de Bureau. Ik zag toevallig, dat myn Vreemdeling die opschriften zeer aandagtig beschouwde. Eerst meende ik, dat hy in gedagten stond, en eigenlyk niets zag: (zo had ik hem al meermaal gezien.) Weldra zag hy my aan, en zeide in zeer goed Hollandsch: *Myn Heer Renting!– Wat is er in myn naam, myn Heer,* (zeide ik verbaasd,) *dat u zo treft? In dien naam, myn Heer? – om dat gy dien draagt.......* Hy beefde. — *Kent gy my, myn Heer? — Niet in persoon,* (zeide hy,) *maar* — Myne oogen gingen open. – *Leevend!....* en ik vloog hem met meer vuurs in zyne armen, als eene zo korte verkeering scheen toe te laaten. Zo stonden wy spraakeloos. Hy drukte myne hand met den iever der vriendschap; ademde diep, zag my aan, zeide: *en zult gy die gelukkige Man zyn!* Ik verstond hem, maar wilde hem niet verder overrompelen. *Gelukkig* (zeide ik,) *zal ik zyn, als ik u myn Vriend mag noemen, en in dat karakter van eenigen dienst zyn kan.* Hy zweeg: ik voegde er eenigzins luchtiger by; *uwe* Vriendin *Chrisje zal in deezen niet met my verschillen.* Eenigzins verschrikt, trad hy agterwaards, driftig vraagende: *wie hebt gy daar genoemd? Zy, Chrisje, myne Vriendin? ô Neen.* Dit

zeide hy op dien toon, die zo veel heeft van spotterny, maar die ook zeer bedroefden meermaal ontglipt. *Zy denkt niet meer aan Leevend, zo niet om hem te verachten. Vol versmaading wendde zy immers haar gelaat van my af. — Gy schynt* (hernam ik,) *vermaak te hebben in u te pynigen. Juffrouw Helder denkt te wel, om eene zeer ongelukkige uitkomst toeteschryven aan eene ondeugende oorzaak; en dat niet, al schynen er veele omstandigheden zich te vereenigen, om dit waarschynlyk te maaken.* Hy antwoordde niets.

Na den maaltyd, toen ik met hem ongestoord alleen zat, verhaalde hy my, met zo veel oprechtheid en bescheidenheid, zyne Historie, dat ik niet altoos die met koele nieuwsgierigheid aanhooren kon. Verre van zich te verontschuldigen, beleed hy, dat hy door zyne doolende heevige driften meermaal vervoerd geworden was. Daarin zogt hy de hoofdbronnen zyner verkeerdheden; hy bezwaarde zich echter niet, daar hy niet te beschuldigen was; hy beschuldigde ook niemand opzettelyk. *Geloof maar niet, Renting,* (dit zeide hy, met eene majesteit, die my doortintelde,) *geloof maar niet, dat ik ooit hebbe opgehouden in de deugd te gelooven. Myn Vriend! Ik heb gedwaald, maar* (zyne hand op zyn hart leggende,) *myn hart is gezond gebleeven. Het is nog waardig, eene Lotje te eerbiedigen; ja — de beminlyke Helder te beminnen.* Ik was geroerd door de *wys*, waar op hy dit zeide.

Het schynt, dat hy, nu hy aan 't spreken was, nog meer moest zeggen; dit is natuurlyk. Ik stoorde hem des niet. *Ik bemin uwe aanstaande Vrouw,* (hoe hy in dat denkbeeld komt, weet ik niet; hy zag, dat ik van kleur veranderde, maar vergiste zich omtrent de waare oorzaak,) *ik bemin haar, met al die drift, die gezetheid, die warmte, zo eigen aan myn karakter. Ik beminde haar door alle oogenblikken van myn gevoelig leven. Die liefde was de eerste, welke myn kinderlyk hart met eene onbekende zoetheid doordrong. Die liefde bewaarde my, als jeugd, als natuur, als de omstandigheden, even gevaarlyk voor myne deugd waren. Die liefde zal de eenige zyn, die ik ken; — daar ik vatbaar voor ben. Ik spreek by ondervinding, myn Vriend. Maar ik ben een eerlyk Man. Myn plicht is my dierbaar. Zo dra zy de uwe is... Ik zal poogen..... Ik zal weeten, wat my in dat karakter betaamt. Dan zult gy, gy zelf my achten; gy zult best kunnen begrypen, wat dit voor Leevend zyn moet! — Haar vergeeten? Nooit. — U niet beleedigen, en haar nooit weder zien!* — Ik vloog hem om den hals, en riep uit: *Leevend! kunt gy zo edelmoedig zyn omtrent hem, die niets verzuimd heeft, om u dien schat te ontneemen?* — Met meer bedaardheid, dan ik verwagte, hernam hy: *gy, myn Heer Renting, hebt my dien schat niet ontnoomen. Ik wierd niet bemind; ik was haar minder dan onverschillig. Gy deed, het geen Veldenaar, het geen ik, het geen de beste jonge Lieden, zo zy gedurft hadden, zouden gedaan hebben. Gy hebt haar, die gy beminde, poogen te behagen; gy hebt gepoogt, haar de uwe te maaken. Wat is er in dit alles, dat my zoude verbitteren? Maar was dit het geval niet; had gy op eene laage wys, met myne schynbaare onwaardigheid, met myn afzyn, uw voordeel gedaan; zo gy een hart, dat voor my niet onverschillig was, tegen my had ingenoomen, het van my losgemaakt; dan, myn Heer! — Dan, myn Heer Leevend! wat*

dan? — Ik vind niet noodig, dit te expliceeren; ik weet, dat gy boven al het laage verheeven zyt: die Man, dien de Heer Helder zyne Dogter waardig acht, is by my boven alle verdenkingen.

Ik bedaarde. Waardste Chrisje, er is geen uitharden met dien Leevend! Zyne oogen scheenen my te dreigen; immers, zo dagt my. Die taal is my zelden toegesprooken; en nooit dan ten koste van den onbescheidenen. Maar ik las zyne ziel zo sterk in zyn gelaat: alles liefde; gy het voorwerp; ik was weder geheel zyn Vriend.

Onder het nieuws, dat ik hem verhaalde, was de bevalling onzer Vriendin, Mevrouw Everards; en de dood van onzen waarden Dominé Veldenaar. Wat zal ik zeggen? Hy is geheel gevormd voor de beste aandoeningen der vriendschap en der Natuur. Met traanen zeide hy: *ô myn Hendrik, wat zal uw plichtmaatig hart lyden, als gy verneemt, dat de beste der Vaderen niet meer is!.. Lieve, lieve Coosje, ik kan my uwe stille smarte zó leevendig voorstellen, dat ik ook met u lyde!*

Zyt gy niet begeerig om te weeten, of hy zyn voordeelig voorkomen behouden heeft? Maar hier over heb ik reeds geschreeven. Ik heb, weet gy, uwen Vriend voor deezen nooit gezien; doch zo zoude ik hem nu beschryven. Hy heeft, dunkt my, de lengte van uwen Vader, zonder overgroeid te zyn. Hy teekent ouder dan hy is; doch alleen op de voordeeligste wys. Zyn gelaat is vast, regelmaatig, sterk geteekend; niet zeer gevleescht, helder bruin, verfraaid door den blos der onschuld en — gezondheid. Hy heeft iets rustigs boven zyne jaaren; men kan zien, dat hy tegenspoeden gehad heeft; er zyn by wylen trekken in zyn gelaat, die veel overblyfzels van zielen lyden aanduiden; evenwel schynt hy die te willen uitwisschen: hy spreekt niet byzonder veel; dit is mooglyk toevallig.

Ik schryf deezen in zyn vertrek, terwyl hy beezig is het merkwaardigste der Stad te zien. Hy weet niet, dat ik aan u schryf. By de eerste geleegenheid komen wy, over * * *, (daar ik nog iets hebbe af te doen voor ons Kantoor,) te rug. Ik bemin hem te zeer, om het te durven waagen, iets te zeggen van het gelukkig vooruitzicht, dat er voor hem is. Hy zou zulk eene schielyke ontdekking, ken ik hem wel, niet zonder te bezwyken van verlangen, kunnen hooren. Ik weet, *hoe* hy u bemint. Met de tederste gevoelens ben ik

Uw Vriend en Dienaar,
J. RENTING.

AGT-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

DE HEER WILLEM LEEVEND AAN MEVROUW SUZANNA HELDER.

Hoogstge-eerde, tedergeliefde Mevrouw!

Mag ik myne oogen gelooven? — Een Brief van uwe waarde hand — aan my! Hoe ben ik toch zo buiten staat, hem te beantwoorden! Ik poog dit vergeefsch! Voel ik ook hier te sterk al het gewigt van deeze gunst? Myn geheel leven zal van

myne dankbaarheid getuigen; van mynen iever, om uwe goedkeuring te behouden. Ik heb uwe bevelen slegts te ontvangen, om die, uit liefde voor u, optevolgen. Mogt ik, op uwe waarde hand gebogen, myne ontroerende traanen daar op storten!... Mogt de Heer Helder my eens beter kennen!.. Mogt — maar ik huiver voor de grootheid myner wenschen. Is het waar, Mevrouw, heeft myne altoos beminde Vriendin, Chrisje, haaren Vriend, haaren speelnoot Willem, niet ten eenenmaale vergeeten!

Vergun my, Mevrouw, dat ik u iets van veel meer belang voor u mededeele. Ik heb het geluk gehad van mynen waarden Helder, te * * *, een klein Landsteedje, wat van den gewoonen weg liggende, te vinden. Laat het u, Mevrouw, niet verwonderen, dat uw Zoon zelf niet schryft. Dit schynbaar verzuim wordt veroorzaakt door zwaare koortzen, die hem dit onmooglyk maaken. Ik ben geresolveerd, om mynen Vriend zo lang by te blyven, tot dat wy beiden de reis naar Holland kunnen voortzetten. Eerst was myn oogmerk, om in gezelschap van den Heer Kenting die reis te doen. Dit is nu zo niet. De pligten der vriendschap zyn te aangenaam voor myn hart, om die niet op de meest mogelyk volkomenste wys uitteoefenen. Myne ziel beeft wél in my van verlangen, om myne tedergeliefde Moeder, myne lieve Zuster, alle myne Vrienden — myne waarde Juffrouw Belcour weder te zien; maar dit verlangen moet uitgesteld worden. Valt hier nu iets opteofferen; en dat voel ik maar al te zéér; ik heb ook met een de ongezogte geleegenheid, om u, Mevrouw, te overtuigen, dat ik niet geheel vreemd ben van die innerlyke sterkte, welke gy wel eens het karakteriseerende eener ziel noemt, die niet dulden kan, onder het gros geteld te *moeten* worden.

Dierbaare Mevrouw Helder, hoe vereert, hoe verrukt my het belang, dat gy in my neemt! Hoe wel deed gy, een Paket, my toebehoorend, te ontzegelen. Lees dat alles.... Ach, Mevrouw! kon ik u dus in myn hart laaten leezen! Trouwens, dit deed gy altoos. Vol gebreken is uw Willem, maar gevoelig, oprecht: dit moet u hoop geeven, dat hy eens zo worden zal, als gy den Zoon uwer Vriendin wenscht te zien.

Hoe acht ik den Heer Renting! Hoe gaarn ware ik met hem thuis gekomen, om myne dierbaare Moeder te omhelzen, om vergeeving voor myne dwaasheden van haar aftesmeeken; om myne lieve Zuster te zien, om myne — Chrisje — Lees het niet, Mevrouw! 't is overyling..... De Heer Renting.... Ik moet de pen nederleggen. Ook slegts het schryven van haar naam doortrekt myn hart met de innigste rillingen der zuiverste aller driften — der liefde. Liefde, zo schaars bekend! zo zeer ontheiligd!

Wat is het voor my eene zaligheid, ook maar aan myne Chrisje te denken! Hoe gerust is dan myn hart, hoe getuchtigd myne driften, hoe gehoorzaam myne liefde! Wanneer ik haar verbeelde naast u te zitten, by haare Vriendin te zien, zo blymoedig, gerust, gelukkig; ô dan dryven er de heiligste aandoeningen over myn hart; dan vloeijen myne oogen over van de stille traanen der weltevreedenheid.

Nog een woord over uwen Zoon. Ik zal hem van hier, daar hy niet blyven moet, op de beste wys naar * * * transporteeren; en my,

ten dien einde, voorzien van eene zeer goede welgesloten reiskoets, die men hier uit de naaste stad wel zal toezenden. Hoe verheuge ik my te kunnen toonen, dat myn hart niet loslaat, daar het eens waarlyk gehecht heeft. Men gelooft te ligt, dat heevige neigingen niet zeer duurzaam zyn kunnen; dat zy zich zelf oplossen, in schaduwen wegdryven: dit is niet by allen zo; althans geheel buiten myne wys van doen. Eene koortzige hitte is onbestendig, maar de aanhoudende levenswarmte getuigt best van onze gezondheid.

Ik heb u, Mevrouw, zo veel te schryven, dat dit juist de oorzaak is, waarom ik dit nu niet onderneem. Hoe kan ik, in eenen Brief, over myne waarde Gravin van B *** spreken, of over zo veele daarop betrekkelyke, voorvallen? De gelukkige tyd nadert, waarin ik de eere zal hebben, dit alles mondeling te doen. Heeft Mevrouw Helder wel ooit geloofd, dat haar begunstigde Willem zich ook het allerminste te verwyten had omtrent eene deugdzaame, allerbeminlykste Lotje Roulin? Heeft zy niet veel meer gevreest, dat ik met zulke onbedwingbaare driften, met zulk eene aandoenlyke ziel, onmooglyk gelukkig konde zyn! Gy, Mevrouw, waart overtuigd, dat de rust en kalmte, die groote schatten voor een weldenkend Mensch, niet gevonden konden worden, in eenen geest, die door hartstochten en verlangens, gelyk was aan eene onstuimige zee, alle oogenblikken overrompeld door geweldig opzettende golven.

Met gevoelens van eerbied, die men maar omtrent weinig menschen hebben kan, teekene ik my

Uw ootmoedigen Dienaar,
en liefhebbenden,
W. LEEVEND.

P.S. Mag Willem zyne Chrisje niet eenmaal groeten? Mag, moet het niet zyn? Lieve Mevrouw Helder!

NEGEN-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

DE HEER WILLEM LEEVEND AAN DEN HEER JACOB RENTING.

Waardste Renting!

Ons oogmerk, om met elkander naar Holland te vertrekken, is verydeld. Die te leurstelling zal u, zo min als my, smaaken. Ik zie my verpligt u, de redenen daar van te melden. Ik heb onzen Helder gevonden; maar die is in geen staat, om met ons te kunnen vertrekken...... Ook gy zyt zyn Vriend; ik zal u dan zo openhartig schryven, als ik over eenen Vriend aan zynen Vriend schryven moet.

Op het klein reisje, dat ik deed, terwyl gy uwe zaaken te *** bezorgde kwam ik zeer tegen myn oogmerk hier aan. Het is een armhartig Landsteedje, dat men in Holland een morssig gehucht zoude noemen. Maar of ik wat te sterk in gedagten geweest ben, of geen goed bericht nopens den weg, dien ik houden moest, gekreegen heb; dit is zeker, dat ik voor drie dagen tegen den avond hier inreed. Het slegt weer, de duisterheid, deeden my besluiten,

om my dien nagt daar, zo goed my mooglyk was, te behelpen. In het Huis, daar ik logement kreeg, lag (dit hoorde ik spoedig), een vreemdeling ziek. De Vrouw zeide my: *dat hy daar al eenige dagen had krank geleegen; dat hy niets gebruikte; en nu meende zy, was hy een weinig in rust, maar zyne koorts was geweldig.* Myn hart klopte ysselyk, toen zy my dit verhaalde. Ik weet, wat het is, ziek, vreemd en weinig van geld voorzien te zyn!

Met die neerslagtige denkbeelden lag ik eenigen tyd wakker. Ik beschuldigde my nu ook, nog niets voor dien ongelukkigen gedaan te hebben. Ik wist my niet te bevredigen, dan door het vast besluit, om, zo rasch ik volk ophoorde, dit op de beste wys te vergoeden. Vermoeid door het ryden, sliep ik in. Tegen den morgen stond de Vrouw uit de Herberg voor myn bed, en verzogt my, om optestaan; dewyl de vreemdeling, gelyk het haar toescheen, verergerde; dat zy hem had voorgesteld, om den Pastoor te haalen, doch dat hy zich niet kon doen verstaan. Ik trok terstond myn Soubise aan; en volgde haar met de kaers in myne hand: zo trad ik, onthutst en bedroefd, in de kamer van den zieken. Er stond een soort van een huisknegt voor zyn bed; die hield een doek met azyn onder zijn neus. Ik kon hem, ook om dat het licht op eenigen afstand stond, niet in het aanzicht zien. — *Hoe is het?* zeide ik. *Hy is flaauw*, zeide de Man, die hem hielp. Ik zette my voor 't bed, op een stuk van een bank neer; om te wagten, wat de uitkomst zyn zoude. Nu zag ik eerst, dat zyn eene hand van het bed afhing. Zonder veel daar by te denken, vatte ik die uit medelyden aan. Zyn pols sloeg zeer ongelyk. Ik hield die eenige minuten dus in de myne, in myne ziel aangedaan over 't geen ik vooruit zag. Maar, myn Vriend, oordeel over myne verbaasdheid! Ik kan u dien schok, die door myn geheele gestel heen snokte, niet beschryven, toen ik, zyne hand vriendlyk vasthoudende, daar aan dien ring zag, dien zyne Zuster hem zeker zal verëerd hebben, en dien ik wel honderdmaal van haaren vinger aan myn pink gestoken had. Een ring, my zo bekend, zeide my alles. Ik kon my niet inhouden! Ik stootte den oppasser weg, viel by mynen Vriend voor over; bedwelmd riep ik uit: *Helder, myn dierbaare Helder, kent gy my niet meer? uw Willem, uw Vriend! Ach, Helder, Helder, myn Vriend!*

Ik snikte.... 't was of myn borst door duizende ponden gedrukt wierd.... Ik hield zyne klamme handen in de myne. Met de grievendste smarte zag ik zyn naar, zyn verbleekt gelaat, waaröp de schaduw des doods zweefde.... Maar gy kent myn hart! Helder is myn Vriend, — meer behoef ik u niet te zeggen, om u te doen weeten, hoe ik my gedroeg by die onverwagte ontmoeting. Na eenen geruimen tyd opende hy zyne matte oogen; zag my, zyn hoofd een weinig, doch vergeefsch, poogende opteheffen, aan: zwak, doch lang drukte hy myne hand; lei die op zyn hart, schreide.

Vrouw, (zeide ik,) *ik ken deezen Heer; roep myn knegt, het is in dit vertrekje te woelig, te benaauwd voor een ziek Man.* Myne kamer was ongelyk beter, en beter gemeubileerd ook. Met hulp van mynen Hungaar sloeg ik mynen zieken Vriend een overrok om, en droeg hem vervolgens zelf in myn vertrek, lei hem in myn zuiver,

nog verwarmd bed, liet water kooken, zette my voor het bed, en beval Helder zich stil te houden, en niets, — geen woord, te spreeken. Zyne koorts was geweldig. Mooglyk was het de crisis; mooglyk was onze ontmoeting wel oorzaak van derzelver heevigheid.

Toen die was afgelopen, was hy veel beter, dan wy ons hadden durven vleijen. Hy is onuitspreeklyk blyde, dat hy my gevonden heeft: maar kan hy zo gelukkig zyn, als ik ben? Een ziek, een in ongunstige omstandigheden zynde Vriend te kunnen toonen, hoe dierbaar hy aan ons hart is.... Renting! – dat is verrukkelyk!

Dus verre was ik, toen ik mynen Vriend voor eenen dag verliet, om dat ik naar onze Vrienden te *** ging, met verzoek, om hunne eigen reiskoets, ter vervoering van een zieken Vriend, dien ik had aangetroffen. Dit wierd niet zo rasch voorgesteld als ingewilligd. Overmorgen ogtend zal zy hier zyn: ik zal by Helder zitten, en de knegt met onze paarden by ons laaten ryden.

Overal zyn gevoelige, deugdzaame Menschen; dit ondervond ik ook, toen ik de reiskoets verzogt. De wys, waarop my die beleefdheid is toegestaan, is nog boven de gunst zelf.

Ik heb aan Helder niets van u gezegd. Hy weet niet, dat ik aan u schryf. Ik wil niet, dat hy, ook voor u, bloozen zal. Ik vrees, dat hy op eene verregaande manier overtuigd is geworden, dat de betrachting niet altoos zo maklyk valt, als de bespiegeling van het beste. Dit is niet te verwonderen. Helder geloofde ter goeder trouw, dat hy boven de verleiding was. Hy bedroog zich; hy was het niet. Wie is het? Gy? Ik? ô Myn waarde Renting, laaten wy het niet denken! Voor hem is mooglyk verzoeking, 't geen voor my walging zyn zoude; maar voor hem is mooglyk ook iets deugd, dat my niets kost.

Ik wil my geene verdienste maaken van het uitstellen eener reis, die my zo ter harte gaat; noch hoe veel ik mis aan uw gezelschap. Dit zou Helder thans bedroeven: om meer dan eene reden, die hy zich zelf denkt te moeten wyten.

Ik heb aan Mevrouw Helder onze ontmoeting gemeld; als ook, dat ik haaren Zoon hier ziek gevonden heb; en dat ik niet van oogmerk ben, myne reis zonder hem voorttezetten. ô Mogt die groote Vrouw onkundig blyven, dat haar Zoon zich niet altoos als *haaren* Zoon gedroeg! Hoe zou dit haar bedroeven! Bedroeven! Mevrouw Helder! Welk een denkbeeld voor iemand, die haar zo eerbiedigt als ik!

Ik wagt Brieven van u aan 't huis van onze Vrienden te ***. Ik zal u nader schryven. Onveranderlyk is myne vriendschap voor u; denk aan

Uwen

W. LEEVEND.

DERTIGSTE BRIEF.

DE HEER JACOB RENTING AAN DEN HEER WILLEM LEEVEND.

Myn lieve Willem!

Ik heb Brieven ontfangen, die my bevélen, terstond te vertrekken. De dood myner Moeder!.. Ach, mooglyk schilderde de vrees my al te aakelige vooruitzichten. Zy is zeer krank; ik vlieg met extra posten, en ik zal my geen rust geeven, voor ik te Rotterdam in ons huis, en voor haar bed ben.

De paerden worden gezadeld: dit oogenblik, (want ik koom zo aan 't Logement, alwaar ik deeze bedroevende Brieven vond,) heb ik nog overig, om u te verzeekeren, dat uwe vriendschap my dierbaarer is, dan ik thans kan uitdrukken; dat gy de onderscheiding waardig zyt, waar mede Mevrouw Helder u altoos behandelde; dat ik u bemin als een Vriend, dien ik jaaren lang gekend heb; en echter, zéér voorkomende is myn aart niet.

Edelmoedige, en ongemaakt deugdzaame Jongeling, gy zult gelukkig zyn; gy verdient het te zyn. Met onuitdruklyk verlangen zie ik uwe thuiskomst te gemoet. – Alle uwe beschikkingen omtrent Helder, ook wat my betreft, zyn volkomen...... Ik moet scheiden...... Vaar wel – nogmaals, myn allerbeste Willem, vaar wel! en schryf toch zo dikwyls mogelyk aan

Uwen

J. RENTING.

EEN-EN-DERTIGSTE BRIEF.

DE HEER PAULUS HELDER AAN MEVROUW SUZANNA HELDER.

Hoogstge-eerde Moeder!

Indien gy Hem, dien gy dient, om myne vernedering gebeden hebt, op dat ik eens eindelyk geneezen wierde van gebreken, die zo diep waren doorgedrongen, dat zy een groot gedeelte van my zelf uitmaakten; verheug u dan, ô myne geëerde Moeder; uw gebed is verhoord. *Ik ben vernederd, diep vernederd:* ik heb moeten zeggen van hem, dien ik beleedigd had: *gy zyt rechtvaardiger dan ik.* Indien ik niet hersteld ware van deeze Zeedelyke wanstalligheid; dan konde ik het verhaal, 't welk ik u te doen heb, agterweeg laaten. Ik kon te rug komen met dien zweem van braafheid, die veelen, en eindlyk ook my zelf, misleid heeft. Maar ik zal, ten teeken van myne verbetering, alles eenvoudig belyden; het aan myne dierbaare Moeder overlaatende, om my te verwerpen of in gunst aanteneemen.

Ik heb zedert eenige maanden weinig genoeg geschreeven; doch aan mynen Vader gemeld, dat myn Bediende, myn getrouwe eerlyke Jan, zeer schielyk overleeden was. Ik ontfing hier op in antwoord, dat ik my niet zoude overhaasten, in een ander aanteneemen; zynde het niet heel maklyk, spoedig iemand te vinden, die den braaven Jan by my wél opvolgde. Dit begreep ik volko-

men. Ik bleef des zonder andere Bedienden dan een Huurlakei, die ik in elk Logement, daar ik my ophield, aannam.

Zo lang uwe bestraffingen, over myn onverantwoordelyk gedrag omtrent mynen Vriend Leevend, in mynen geest bleeven, ging ik ook ieverig genoeg voort, om hem, overäl waar ik aankwam, uit te vinden. Maar ik heb geene heele sterke driften: die iever daalde wel rasch, en nu begon ik my ook zo wat gerust te stellen, dat ik my waarlyk genoeg moeite gegeeven had. „Was het myn schuld, „dat ik hem niet vond?" Zo allengs, ongemerkt, vergat ik meer onderzoek te doen; want de indrukken, die gy, myne lieve Moeder, door uwen Brief op myn hart gemaakt had, waren niet meer kenbaar.

Nu geraakte ik in een zeer verstrooijende, drokke, onvervullende levenswys. Ik zag véél, en dat meer uit tydverveeling, dan wel met een beter oogmerk. Ik was aan niemand gehecht, en niemand was met my meer dan koel, fatsoenlyk beleefd. Myn goede Jan, met wien ik veele ledige uuren praatend kon doorbrengen, was er niet meer. Ik miste des een Vriend, zo als ik een Vriend noodig had. Alles mishaagde my. Ongelukkig kreeg ik in 't hoofd, dat ik, om evenwel ook *iets* te beduiden, meer gezelschappen zoeken moest. Ik voerde dit plan uit. Ik zag méér menschen; ik ging op veele partyen. Weldra hield ik my meer byzonder op, met eenen Edelman, aan wiens huis veel gespeeld wierd, en waar men verzeekerd was, altoos de *beste gezelschappen* te vinden. Zyne gemeenzaamheid met my vleide my, in een Land, daar men niets in aanmerking neemt, dan de *geboorte*. Hy woonde met zyne Zuster; hy bekleedde geen ampt, maar leefde dus aanzienlyk van zyne eigen goederen. Zonder eenige zucht voor het spel, was ik echter niet in staat, om my daar buiten te houden in een huis, dat berucht was door de brillante partyen en het grof speelen.

Deeze zo genaamde Zuster was niet jong, ook niet byzonder schoon; maar zy bekoorde my. Haar vernuft betooverde my; de onderscheiding, waarmede zy my behandelde, troffen myne trotschheid; ik geloofde weldra, dat zy my beminde, en ik was niet in staat, om ondankbaar te zyn. Myne eigen weltevreedenheid met my zelf maakte my wys, dat zy alleen voor my zwak was geworden. Dronken door dit denkbeeld...... Toen, myne geëerde Moeder, volgde er een tydperk, waarïn ik geheel onwaardig was, *uw* Zoon te zyn. Verlooren in den fynsten wellust eener doorsleepene Courtisane, die my bedroog, en haare schandelyke liefkoozingen ook aan andren voor geld veil had...... Zy was verzot op het spel. Te speelen en grof te verliezen, was wel dra voor my het zelfde. De groote sommen, die myn edelmoedige Vader my in wissels zond, en waar van ik dus lange in overvloed geleefd had, waren niet meer toereikend, om zulke verkwistingen goed te maaken. Gaarn zoude ik een gordyn haalen voor die losbandige laage buitenspoorigheden, waarïn ik gewikkeld was. Uwe oogen zyn te rein, om die te beschouwen....

Weinige maanden waren er dus verloopen, toen ik my in groote verleegenheid bevond. Ik maakte schulden, die ik niet kon voldoen; en myne gezondheid, niet meer door eene maatige levenswys onderhouden, verdween welhaast met myne inkomsten. Dwaas genoeg,

om aan myne Maitres, die geenzins de Zuster, maar (zo men voorgaf,) de Vrouw des gewaanden Edelmans was, myne verleegenheid *toetebetrouwen*, bediende zy zich van die ontdekking, om zich van my te ontslaan. Ik heb u vergeeten te zeggen, dat zy my eenigen tyd geleeden eenen Kamerdienaar bezorgd had. Het oogmerk daar van was te begrypen; maar was ik toen genoeg by myne zinnen, om dat ook slegts te vermoeden?

In eene dier uuren, waarin ik my, op eene bedekte wys, aan haar Toilet bevond, wierd ik overvallen. Te vergeefsch poogde zy my te verbergen voor de wraak van eenen Man, die niets minder dreigde, dan de schande, zynen Adel aangedaan, in myn bloed aftewasschen. Ik ontsnapte; maar de gewaande Broeder, gevolgd van nog een schelm, zette my na. Zy sloegen den weg in naar myn Logement; dit verspiede ik by het licht van eene lantaarn, die niet verre van het Logement stond. Ik ondernam niet hen te volgen; maar bleef dien geheelen nagt in eene andre wyk der Stad, en haaste my des ogtends de Stad uit, weetende, dat ik niet bestand was voor den baldaadigen moed van twee welgeresolveerde Kerels. Zo rasch ik *** bereikt had, schreef ik aan den Kastelein, om myne goederen aan het adrès, 't welk ik hem zond, te laaten volgen, en verzogt om eene rekening van het geen ik hem nog betaalen moest.

Verstomd, geheel raadeloos was ik, door het bericht, dat de Kastelein my hier op zond: dus luide het antwoord: *uw Kamerdienaar heeft op dien zelfden dag, dat gy des nagts niet zyt te rug gekomen, my eene order van u getoond, om hem alles, u toebehoorende, te laaten inpakken. Hy heeft my ook, uit uw naam, voldaan, hoe weinig die rekening ook bedroeg, en my de quitantie daar van verzogt, die ik zonder bedenking aan hem gegeeven heb. Hy wendde voor, dat gy hem te *** zoud verwagten, alwaar gy, om eene zaak, u betreffende, zo onverwagt naar toe waart.* De Kastelein is een braaf, wel gesteld Man; ik kan des niet twyfelen aan de waarheid van dit bericht. Onbekend, daar ik was, onvoorzien van alles, en met zeer weinig geld, begaf my de moed. Ik besloot echter daar niet te blyven, alwaar myn Logement zeer kostbaar was. Ik nam den andren morgen plaats in den Postwagen, die in zes dagen tot *** ryd, en daar hoopte ik, door het een of ander middel, credit te zullen krygen, (als de Zoon van myn Heer Helder,) voor eene som, toereikende om meer penningen van huis aftewagten. Maar niet geschikt voor deeze vermoeijende ruuwe wys van ryden, wierd ik reeds den volgenden dag ziek, door vermoeidheid en bekommeringen. Ik was des genoodzaakt myne plaats overtegeeven, en sleepte my zelf, met veel moeite, naar het naaste Landsteedje, niet besluiten kunnende, om in een Posthuis op zo eene armoedige wys myn verblyf te houden. Welgekleed, en ziek, trad ik in eene Herberg, en liet my het eerste maar voorhanden zynde vertrek aanwyzen. 't Was my goed genoeg, als ik maar rust had; armoede en goedhartigheid regelden hier alles. De koortzen wierden heevig; ik raakte buiten staat om op te zitten, ook in myne vrye uuren. Dus lag ik een geheele week; ik merkte niet, dat daar reizigers aankwamen. Doctor, noch eenige verkwikking, was er niet. Niets trok myn aandacht af van den rampzaligen staat

waarin ik my, zo naar myn lichaam, als voornamentlyk naar den geest, in bevond. Zelfsverwyt, schaamte, kragtelooze gramschap...... Maar gy, myne dierbaare Moeder, wilt my wel ontslaan, om u by dit voor my zo schandelyk tooneel langer op te houden. Het wierd door de alleraangenaamste gebeurtenis afgewisseld.

Laat in den avond, hoorde ik het trappelen van paerden; zy hielden stil onder, of voor myne vensters. Men overleidde, om daar dien nagt over te blyven, wyl het slegt weer en pik donker was. Eene stem, my niet onbekend, vroeg in zeer goed Hoogduitsch, of daar Logement was? Dit met een gedienstig, ja, beantwoord wordende, steegen de Ryders af, en de Heer gaf order aan zynen Knegt, om voor de paerden te zorgen. Ik hoorde vervolgens weer niets, dan dat den Vreemdeling zyne kamer geweezen wierd. Hy was, merkte ik in het voorbygaan, van zins, om vroegtydig afte-ryden. De stem kende ik; maar wie het was, kon ik niet bedenken. Of het was, door dien myne koorts zo geweldig toenam, of om dat ik dien Heer nooit Hoogduitsch had hooren spreeken; is my onbekend. Myne goede Hospita moet gedagt hebben, dat ik dien nagt zeer erg was, want zy bleef by my op. Meer weet ik niet duidelyk; maar zeer wel, dat zy eene kaars opnam, en te rug keerde met iemand, op wiens gezicht ik als verstomde. Wie was het, dan myn zo kwalyk behandelde Leevend! Ik viel in flaauwte, en kwam niet weder by my zelf, dan om my in den arm van mynen Vriend te vinden.

Al, wat de Manlyke vriendschap hulpryk en ernstigst heeft, viel my ten deele. Hy was geheel Vriend, geheel myn Vriend. Smartelyke aandoeningen! Konde ik mynen Vriend aanzien, zonder weg te krimpen in myne eige minderheid! Met beevende gedagten zidder ik te rug van dat Tooneel, waar op ik eens van mynen beleedigden Vriend scheidde...... Ysselyke overdenking! Maar hy, edelmoedige, weet niet eens, wat het is, uitteblinken ten koste van eenen onwaardigen, dien hy zynen Vriend noemt. Geen oogenblik heeft hy my verlaaten. Nu is hy deezen morgen naar ***, om te zien, hoe my op de beste wys daar naar toe te transporteeren; want hier kan ik niet blyven. Hy heeft gemerkt, dat ik in zeer ongunstige omstandigheden ben; maar hy vraagt niets; hy verzeekert my alleen, dat hy voor ons beiden overvloed heeft. Elk woord doorgrieft myn hart. En dit is hy, dien ik bespotte, om dat hy in zyne vernedering niet voor my kroop. ô Wat ben ik ongelukkig, my dit omtrent eenen Leevend te moeten verwyten. — By hem is er geene schaduw van overgebleeven.

Ik neem deezen dag waar, waar op ik my beter bevinde, en ik van zyn onöntbeerlyk gezelschap verstooken ben, om u, myne geëerde Moeder, dit te schryven. Het schynt de gewoonte van mynen Vriend, om overal zyn portefeuille, en schryf-gereedschap mede te neemen; daar van bedien ik my; (er is geen ander in dit geheele huis.) Ik vind hier zeer fraaije schetzen door hem geteekend: altoos werkzaam; zo is nog zyn aart.

Geheel verzuft over alles, en over de *wys*, waaröp hy alles voor my doet, zie ik hem meermaal, hoewel van ter zyden, aan. *Helder*, (zeide hy gisteren,) *hoe kunt ge over iets, dat zo aangenaam, zo natuurlyk is, dus verbaasd zyn*... Hy hield plotseling op; hy ont-

dekte toen zeker, in deeze woorden, een bitter verwyt; maar dit kan zyn oogmerk niet geweest zyn. Hy zag toen als of hy de misdaadige ware. Moeilyker oogenblik had ik nooit. Hy greep met drift myne hand. *Geloof toch niet*, *waarde Helder*, (voegde hy daar by,) *dat ik u iets meende te herinneren*, *waar aan ik nooit meer kan denken.*

Zoude ik, myne geëerde Moeder, my mogen vleijen, met eenige regels van uwe waarde hand verëerd te zullen worden? Zult gy wel besluiten kunnen, om het zeer laakbaar gedrag uws Zoons te bedekken voor zynen deugdzaamen Vader! Zal myne tederbeminde Chrisje den invloed, dien zy met het hoogste recht op myn's Vaders hart heeft, wel aanleggen, om my niet al het billyk misnoegen van zo een braaf Man te doen toekomen?

Vaarwel, myne geëerde Moeder! Neem het berouw aan van uwen verdwaalden Zoon; en geloof, dat ik nooit zo afkeerig was van alles, wat my zo ongelyk doet zyn aan uwen Gunsteling, aan mynen Vriend, dan zedert ik door de ondervinding geleerd heb: *hy, die op zyn hart vertrouwt, is een dwaas.*

Ik ben, met allen schuldigen eerbied,

Uw ootmoedige Dienaar en Zoon,

P. HELDER.

TWEE-EN-DERTIGSTE BRIEF.

DE HEER WILLEM LEEVEND AAN DEN HEER JACOB RENTING.

Waardste Renting!

Uw Billet ontfing ik, zo als ik in ons Logement was afgetreden. Hoe zeer my het zelve verëert en verblydt, kunt gy bezeffen, wanneer gy u herinnert, dat ik een zeer hoogen prys stelle op uwe vriendschap. De Hemel geeve, dat gy te vergeefsch gevreesd hebt, en dat gy, by uwe thuiskomst, Mevrouw, uwe Moeder, gelukkig hersteld moogt omhelzen. Gy vertrekt, en zet uwe reis met extrapost voort? Leevendig begryp ik, hoe groot uwe vreugd zyn moet, al verbergt gy die voor my uit bescheidenheid. ô Gy zult haar weder zien, Renting.... Met een teder verlangen verwagt zy u.... Wat zal dit denkbeeld evenaaren: „een beminlyk, deugdzaam „Meisje denkt aan my, denkt aan my met onderscheiding, met stille „zagte kloppingen van haar hart, zy wenscht my reeds weder te „zien. Myn geluk is ook het haare: myne liefde is haar dierbaar." „ô Myn Vriend, geloof niet, dat het hart van Leevend zo een schat van zielsgenoegen zonder bezwyken zoude kunnen genieten.

Is het dan waar? Renting, zal zy de uwe zyn? Zy, die ik beminde, zo rasch myn gevoelig leven begon, die de ontwikkeling myner beste neigingen, myner driften verhaaste; die myne vroege jeugd tot eenen zonnenschyn maakte?.... Zal ik haar, die ik met kinderlyke lippen myne Chrisje noemde, niet dan als Mevrouw Renting weder zien?.... Is men tot het onmooglyke verpligt? Eenmaal moet, zal, begeer ik, — zucht ik om haar te zien. Dan zal ik „haar zeggen: „voor gy Mevrouw Renting waart, beminde ik u; „ik zal u beminnen, zo lang myn hart klopt. Vaarwel, bekoorster

myner ziel." Dan zal ik haar, beevend van droefheid en liefde, eerbiedig omhelzen, en – nooit weder zien. Geloof my, myn Vriend, myne liefde voor haar is onuitroeibaar. Bespiegeling kan feilen. Men kan zich ter goeder trouw misleiden; maar myn hart is beproefd; ten bloede beproefd, door deugd, liefde, medelyden, door smarten beproefd; en nooit heeft het eenen zucht geslaakt, nooit eenen wensch gevoed, dan voor haar, die ik meer dan ooit, hoewel hoopeloos, bemin.

Was het uit vriendelyke deelneeming in myn ongelukkig lot, dat gy zo zorgvuldig vermydde, van haar met my te spreeken? Leg uwe hand op myn hart — voel, of het niet met het uwe gestemd is. Zult gy Juffrouw Helder bezitten? Zult gy my eenen schat.... ô Verbysterd hart! wat recht heb ik op haar? Ik kende myn Heer Helder; ik wist, dat ik myne oogen niet tot zyne Dochter *moest* opheffen. Ik wist het zéér zeeker. Liefde redeneert niet. Alles ontgloeit, ontwikkelt, versterkt haar; met de onverwinbaarste hinderpaalen groeit zy; zy lacht met het onmooglyke.

Wist gy, myn Vriend, wat het my zal kosten.... Wist gy, wat het my kost, omtrent u billyk te zyn, nu ik in u den begunstigden Man beschouw! Vrees echter noch voor mynen onbetembaaren onstuimigen geest, noch voor een bedaard overleg. Dierbaar zyt gy my, als een Vriend, — ach! ook als de beminde van eene Juffrouw Helder. Ik roem in uw beider keuze. ô Laat ik u omhelzen, om dat gy zo wel de waardy van eene Chrisje Helder kent; ook al verrukt haare schoonheid u niet tot dweepery....

Ik kan haar geen oogenblik vergeeten — minder aan haar denken. ô Laat ik oprecht zyn! – *Ik wil niet.* Al myn vreugd, al myn verdriet, ontleen ik uit een ingespannen denken aan haar. En gy zult haar zien! Waarom stolt myn bloed in zyne vaten.... verstyven myne oogleden, schryf ik byna onleesbaar? Gy zult haar zien? En ik!.... Ik verlies met haar alles; alles, wat myn hart op de tederste wys vervult.... Zo kan ik niet voortschryven; leg daar, pen.

Vervolg.

Ik vond, by myne te rug komst, myn Vriend in eene zwaare koorts: ik bemerkte, dat hy dien dag met schryven besteed heeft; hy zwygt dit voor my; maar ik kon het gissen; hy zal zeer zeker aan zyne Moeder geschreeven hebben. Ik kon des in geen twee dagen nog met hem vertrekken. Eindelyk is my dit gelukt; ik heb hem in ons Logement. De Doctor schryft zyne ziekte toe aan eene geheele uitputting van levensgeesten: hy zal door rust, door aangenaame gesprekken, door een goeden leefregel, moeten hersteld worden. Geduld!.... Men moet niets ten halven doen. Ik blyf by hem, tot ik hem op reis durf waagen; ik kan des niet bepaalen, wanneer dit zyn zal.

Helder heeft die tegenstandbiedende kragt niet, die wy in onze gezonde door werkzaamheid versterkte gestellen hebben; waar door wy veele kleine, doch lastige ongesteldheden overwinnen. De origineele Juffrouw de Vry, Tante van Mevrouw Helder, gaf eens aan iemand, die haar vroeg: „wat zy toch, om zulke hooge „gezonde jaaren te bereiken, zo al *gedaan* hadde?" dit antwoord:

„ik heb er weinig voor *gedaan*, maar veel om *gelaaten*." Helder heeft iets zwaks, hoe weinig dit ook uitscheen, toen hy wel wierd opgevoed, en voorbeeldig *geregeld* leefde.

Vervolg.

Ik moet u in myn vertrouwen neemen; gy zyt onzer beider Vriend; en indien ik, met u correspondeerende, dit verheel, doe ik niet, zo als ik naar myn inzien verpligt ben. Gy kent Helder: gy zult u des minder verwonderen, dat hy in slegte handen vallende, juist niet onfeilbaar was. Hy is te*** zeer gemeenzaam bekend geworden met dat Huis, alwaar men altoos groote gezelschappen aan de speeltafel konde vinden. Zyne onkunde van listen en schoonen schyn heeft hem bedrogen. Men heeft hem gewikkeld in eenen minnenhandel met de *Belle*, die gy u mooglyk nog kunt herinneren; zy had de streek fiks, om, onder een zeer betaamelyk uitwendig, een slegt hart en losbandige zeeden, immers voor eenen op zich zelf vertrouwenden Jongeling te verbergen. Voeg hier by, dat men daar aanzienlyk leefde, en geene dan die zogenaamde *beste Gezelschappen* aantrof. Zy ging door voor de Zuster van den Baron. Zo dra men Helder geruineerd had, was hy daar schrikkelyk over de hand. Het kan zulk Volk aan geene middelen ontbreeken, om slegte oogmerken te bereiken. Men overviel Helder op een ongeleegen uur by de gewaande Zuster. Hy, door vreesselyke windmaakery vervaard gemaakt, vlugtte; wyl men zwoer, den hoon, het Huis aangedaan, te wreeken. Beroofd van alles, kwam hy te***. Daar schreef hy aan den Kastelein om zyne goederen. Het antwoord behelsde, dat zyn Kamerdienaar hem orders van zynen Heer getoond, en de rekening betaald hebbende, het goed reeds wel bezorgd met den Kamerdienaar onder weg was. Het braaf karakter van den Kastelein stelt dit alles buiten eenige bedenking.

Ik beken, dat ik hunne vreugd „over eenen Hollander zo opge„ligt te hebben," niet dulden kan. Ik vryf van ongeduld, om die stukken eens te doortasten, in myne handen; had ik u maar by my, wy zouden alles wel te recht brengen; maar alleen is er geen kyken na. De Broederschap is dáár, zo als in alle groote Steden en Hofplaatzen, te talryk, te vermogend. 't Spel is daar de groote Negotie; en de Hanzeesteden stonden eertyds in geen vaster verbintenis, dan deeze fielen. Evenwel, alles in den brand te laaten! Helder had eene kostbaare Garderobe, zedert hy uitlandig was, en reeds veele fraaije stukken van Schilder- en Beeldhouwkunde, ook eenige zeldzaame Munten verzameld; en ook, zo hy my verhaalt, een zeer fraai copy naar de schildery van Poutsyn met dit treffend onderschrift:

En ik leefde ook in Arcadia.

Zyne Zuster zag, weet ik, de overheerlyke print daar van altoos met zulk een ernstig genoegen!

Het geval kan hier veel meer doen, dan het best overleg: ik ben op myne hoede. Zo Monsieur Kamerdienaar maar niet met Monsieur Baron op eene hand gespeeld hebben, om nu dien buit

samen deelen! Dit zou echter al te dom zyn voor zo een gerafineerden knaap, als de knegt schynt te weezen: hy zal zeker alles willen behouden.

Vervolg.

Deezen middag by Helder zittende, die te bed lag, hoor ik een zwaarbeladen reiskoets opryden. Ik heb de Boven- agterzaal in huur; kunt gy u herinneren, dat ik daar een ruim gezicht heb op het geheele terrein, dat vry uitgestrekt is, en tot by de wallen uitloopt? De Heer trad uit de koets, en liet zich kamers aanwyzen; zy voldeeden hem niet; hy koos die twee kamers, die aan de overzyde van den tuin zyn. Hier op had ik welligt geene aanmerking gemaakt; maar my dagt, dat hy daar wat veel belang in stelde; en dewyl ik toch zo min of meer Lavaters ben, bestudeer ik dikwyls de gezichtstrekken, ook van zulke lieden, met wie ik niets te doen heb. My dagt, dat hy, met het air van een Gaauwdief, ter zyden uitgluipte. Alle de reiskoffers en kisten waren met waskleden zeer wel bezorgd. Voor het glas staande, volgde ik met myne oogen de koets; die reed op stal, en wierd niet ontpakt. Ik zag ook geen knegt; alleen de postillon. Dit scheen my wat vreemd. Ik overdagt alles zo eens. Ik hield den Vriend in 't oog. Hy at in zyne kamer, en vertoonde zich niet. De Postillon reed met het geheele span te rug. Wie was hy? Zou het ook myn Heer de bedrieger zyn?....

Ik sprak tegen Helder niets van dit alles; maar zo by wys van discours, zeide ik: *dat is toch een drommels geval; zoud gy dien kerel my niet kunnen omschryven? hy heeft dit toch aartig overlegd om u te knippen.* Het afbeeldzel, dat hy my gaf, stemde vry wel met den onbekenden. Ik ben, weet gy, zo gewoon, om te zien, of myne paerden wel bezorgd worden, dat er geen aandagt op kon vallen, al ging ik eens en andermaal in den stal met myn eigen knegt. By die geleegenheid zag ik de opgepakte Koets. Binnen in de Koets stond een kistje, dat niet groot, en maar weinige duimen hoog was; het nam maar zo veel plaats in, dat er nog iemand by konde zitten.

De Kastelein, dien wy voor een hupsch Man kennen, zeide my, dat hy dien Heer nooit meer gelogeerd had, doch hem echter ergens meende gezien te hebben. Ik liet dat zo.

Nu zogt ik maar naar de geleegenheid, om hem van digter by te zien, en met hem in gesprek te geraaken. Helder zeide my, toen ik daar naar vroeg: „dat de bewuste schildery in een daar toe „gemaakt eiken kistje was ingepakt." Nu was ik verzeekerd, dat ik mynen Man gevonden had. *En welk een Landsman* (vroeg ik,) *is uw Gaauwdief? — Hy spreekt* (kreeg ik ten antwoord,) *verscheiden taalen; ik geloof echter, dat hy uit Italien is.*

Ik kon niet langer wagten, om hem te spreeken; ik zond myn knegt naar hem, met verzoek, om een oogenblik belet voor my. Dit wierd gunstig toegestaan; ik ging by hem. De knaap had zo iets van een fatsoenlyk Man; hy ontfing my beleefd. *Myn Heer*, (zeide ik,) *ik neem de vryheid, om u te vragen, waar uw reis verder heen leidt; en indien ik dien weg neem, of gy my een plaats in uw koets op billyke conditien gelieft overtelaaten: Het ruwe weer is niet zeer gevallig, om myn reis te paerd aftedoen.*

Dit voorstel schynt hy niet verwagt te hebben; evenwel, ik wist hem dit zo smaaklyk te maaken, dat hy my dit verzoek inwilligde: maar hy zeide, dat hy, indien hy den volgenden dag paerden kon krygen, dan ook, wyl zyne reis geen uitstel leed, vertrekken moest: gy kunt wel denken, dat ik tot alles gereed was. Ik verzogt hem, om de eer van eens met my de aanmerkelykste zaaken te gaan zien; hy zeide, dat hy zich niet wel bevond, en verzogt my by hem; dit verzoek willigde ik niet in, maar verzogt hem by my, en dat wy dan, om den avond te passeeren, een Kaertje doen zouden. Dit dreef hem uit zyne fortificatie. Tegen agt uuren verwagte ik hem: dan was ook Helders koorts afgelopen. Ik ging by den Kastelein, en zeide hem kort en zaaklyk, wien ik zogt, en wat myn oogmerk was. Hy beloofde tegen dien tyd op myne kamer te zyn. Toen ging ik by Helder, en vroeg hem, lachend, of hy zyne goederen te rug wilde hebben? Hy verstond my niet regt; ik zeide hem des, hoe de zaak zich toedroeg. *Blyf daar gy zyt,* (voegde ik er by,) *als ik u noodig heb, zal ik u wel waarschuwen.* Helder bleef des te bed. Zeer maklyk had ik assistentie van het Gerecht kunnen krygen; maar ik zag wel kans, om dit alles veel eenvoudiger te klaaren; en ook, ik wilde niet, dat er eenig ongunstig licht over den Zoon eener Mevrouw Helder zoude opgaan. Voeg hier by, dat de plaatzelyke wet daar vordert, dat hy, die zyn Heer besteelt, zonder veel plegtigheid wordt opgeknoopt. Nu heb ik te veel van Beccaria in myn hart, zo al niet in myn verstand, om dáár aan, zonder afgryzen, te denken. Wat men ook zegge, er is geen equivalent tusschen het leven van een Mensch en een diefstal. Twee misdaadigers zou ik ter dood verwyzen; den moordenaar, en den trouwloozen verleider van een onnozel, onbedorven jong Meisje.

Vervolg.

Onze is de Buit!.... Chrisje zal het schildery hebben. De tyd heugt my niet, dat ik zo opgeruimd was.

Om agt uuren kwam Monsieur Fripon, om zyn Partytje te maaken. Rasch merkte ik, dat hy van de Broeders was. Hy won my vry wat af: ik liet hem begaan. Toen de spons vol was, deed ik een *coup du main*, die hy niet na doen kon; en verloor daar door het dubbeld der som. Hy wierd verhit, ongemaklyk, lomp: ik had voorgenoomen doof te zyn, en speelde zeer bedaard voort. Ik gaf Helder het teeken; die kwam op. Er stond voor de Ledikanten een scherm, en de knaap zat met zyn rug daar tegen aan. Wy kreegen verschil. De Kastelein wilde geen uitspraak doen, *om dat hy mede speelde.* — *Goed,* (zeide ik,) *hier is nog een Heer, die speelde niet met ons; laat die uitspraak doen.* — *Goed,* (zeide hy.) — *Myn Heer,* (zeide ik,) *zoud gy de goedheid willen hebben, om by de speeltafel te komen, en uitspraak te doen, wie gelyk heeft.* — Zo als Helder voor ons stond, verbleekte de Gaauwdief. — *Zo,* (zeide Helder, met eene sterker stem dan gewoonlyk,) *vindt ik u hier, Frederyk?* — *Myn Heer?* — *Machinaal* stond hy op, en nam zyn hoed ook zo af. — *Is dat* (vroeg ik,) *uw Kamerdienaar? Dat's een hupsche vent, al speelt hy wat valsch.* Helder dreigde: wat

was dat noodig? Deerlyk stond de snaak te kyken. Ik nam het woord. *Gy schynt op Frederyk in geen goed humeur; hy heeft echter geen moeite gespaard, om u overal na te reizen, en brengt eindelyk alles in de beste order, alwaar gy u ophoud. Die trouwheid verdient, dunkt my, eene andere belooning.* — Helder keerde zich om, glimlachte. — *Kom maar*, (ging ik voort,) *laaten wy uw Heer zien te bevredigen, door alles te ontpakken en hier te brengen.* Ik schelde: myn knegt kwam. *Gregorie*, (zei ik,) *kom naar beneden, en help myn Heer Helders goed ontpakken.* De Kastelein bood zyne Knegts hier toe ook aan. De spyt, de verwarring, die er toen op zyne geele, lelyke, sterk geteekende Italiaansche tronie kwamen, waren niet af te beelden. Ik geloof, dat hy grooten trek had, om my, had hy gedurft, afterossen. Gregorie vroeg my, in miserabel Fransch, waar of myn Heer Helders knegt waar. *Ik heb de eer, Gregorie*, (zeide ik,) *om hem hier aan u te presenteeren;* maar hy konde, met zyn Hungaarsch vernuft, niet bevatten, dat een Heer, in pragtiger reisgewaad dan ik, niet meer dan hy zelf was; en mat hem met zyne groote opgespalkte oogen geheel af, hem al vry potzig aangaapende. — Frederik had in zyn's Heers Garderobe aan 't huishouden geweest, dat hem nog te meer te vergeeven was, om dat hy als een fatsoenlyk Man diende te reizen, en Helder zo al van zyn postuur is, fyn, welgemaakt, niet groot.

In weinige minuuten was alles bered; en myn Heer Kamerdienaar vertrokken. — Hy begreep zelf, dat het zyne zaak was, een goed heenkomen te zoeken. Ik dagt, een aalmoes dwaalt niet, en liet hem loopen. Ik wilde niet hebben, dat Helder ooit een rok zou aantrekken, door zo een schelm gedragen, maar raade hem, toen ik hem die gaf, er een Epaulette op te laaten naaijen. Zo is alles stil en onder ons afgelopen.

En nu zit ik my te verheugen over het welslagen van myn oogmerk. Niemand weet er, zo veel ik merk, iets van. Men overlaadt my hier met beleefdheden, en byna alle daag zie ik onze Vrienden by ons. Helder is veel beter, maar nog niet in staat, om, in dit ruw weder, te reizen. Ik heb alle reden om te denken, dat myn byzyn veel tot zyne herstelling doet. Het aangenaam gesprek met een waar tederhartig Vriend is wel eens van meer kragt, dan de beste Medicynen.

Hoo gelukkig ben ik, den Broeder myner geliefde Chrisje van dienst te kunnen zyn! Groet, myn dierbaarste Renting, groet alle onze Vrienden; voorål, myne heele lieve Mevrouw Everards, voor Uwen

W. LEEVEND.

DRIE-EN-DERTIGSTE BRIEF.

DE HEER WILLEM LEEVEND AAN MEVROUW GRAVIN VAN B***.

Hoogstge-eerde Vriendin!

Nog bevind ik my in uw Vaderland: wyt het my niet! Geen draalen van myne zyde is daar de oorzaak van. Ik verlang onuit-

spreeklyk naar dien tyd, dat ik myne Vrienden zal weder zien: maar de vriendschap, wier rechten gy zo wél kent, als naauwgezet opvolgt, beveelt my hier te blyven. Ik heb het onuitdrukkelyk geluk, van mynen waarden Vriend Helder hier gevonden te hebben; en dat wel in eenen staat, die hem de hulp en het byzyn eens Vriends noodig maaken. Hy is eenige dagen zeer ziek geweest; wanneer hy in staat zal zyn om te vertrekken, kan ik niet bepaalen.

Ik houde my zo wel van uwe goedheid verzeekerd, dat ik my al spoedig de eere geef, om onze correspondentie te beginnen. Myn verlangen, om u te zien, is somwylen zo sterk, dat het eene zeer onöntbeerlyke behoefte by my wordt; en die is ook maar door niets, dan door het schryven aan u, eenigermaate te bevreedigen. Nooit, myne waardste Gravin, keeren die oogenblikken weder, waarïn ik zo terstond myne gedagten, myne opmerkingen, myne gewaarwordingen, aan u kon mededeelen; op dat wy die toetsten, verworpen, aannaamen, uitwerkten, of zo lieten berusten. Droevig nadenken! Dit alles is voorby, en — keert nooit weder.

Voor hoe veelerhande indrukken zyn wy vatbaar! Hoe veelerlei zyn de geneegenheden, die wy kunnen voeden; op welke zeer onderscheiden wyzen kunnen wy gelukkig, en ongelukkig zyn! Hoe véél, hoe zéér véél hangt er af van tyd en toeval! Maar ik zou, dus voortgaande, geen Brief, neen eene geheele Verhandeling schryven. Laat ik my nader by myn hart houden, en in het dierbaar karakter van Vriend aan myne beminlyke Gravin schryven.

Geheel myn hart is u bekend. Gy weet alle deszelfs aandoeningen; hoe, en wie ik bemin. *Liefde zonder hoop sterft;* zo zegt men: is het zó, dan ben ik, in dit opzicht, eene uitzondering op den algemeenen regel. Laat ik u, myne geliefde Vriendin, hier over eenige gedagten, die my de ondervinding aan de hand geeft, mogen mededeelen.

Zoude ik niet een dier Menschen zyn, waar in zo ten vollen bewaarheid wordt: „dat iedere drift, naar gelang zy met moeilyk„heden te stryden heeft, toeneemt?" Als men eenmaal een bekoorlyk voorwerp hartlyk bemint, dan werken alle zwarigheden deeze liefde in de hand, of zy moeten van zo eenen aart zyn, dat zy zeer wiskundig de hoop by den wortel afsnyden. Zo is het nog niet met my, en dat al heb ik daar niet dan duistre verafgelegen uitzichten op. Zo myne beminde reeds getrouwd ware.... Dan, vaarwel alle hoop. Die zwarigheden, die hinderpaalen verheffen en veredelen het verdienstlyk voorwerp onzer liefde voor ons hart; en onze ontroerde ziel hecht zich dies te heeviger aan dit denkbeeld: „u te bezitten zal verrukkelyk zyn!"

Dit moge veelen vreemd toeschynen, maar het zal myne Gravin niet onaanneemlyk zyn, dat dit in onzen aart als is ingeweeven. Zonder hier de Geleerde te speelen, mag ik aan u wel herinneren, dat niets een voorwerp zo diep in onze ziel prent, dan de herhaalde aandagtige beschouwing van dat voorwerp. By iedere voorstelling hoogen de kleuren op, verleevendigen de schoone trekken; alles wordt bezield, het schynt geduurig al meerder geschikt, om ons geheele stroomen van bekoorlyke gewaarwordingen te geeven; aanhoudend klimt onze drift; zy wordt ook wel dra de eenige. Is het voorwerp mishaaglyk, dan brengt zo eene geduurige voorstelling in ons nog grooter afkeer en verwydering voort: is het be-

minlyk, wy hechten ons, door een diep peinzen, aan deszelfs volmaaktheden; is het haatlyk, aan deszelfs gebreken. Dat zelfde penseel, 't welk het beminlyke verengelt, verdiept, ja vergroft ook lelyke trekken tot in het afschuwlyke.

Niets kan ons meer hechten aan iets, 't welk ons zo behaagt, dan de hinderpaalen, die ons beletten dat geen te genieten, 't welk wy zo vuurig verlangen. ô Dan, dan is de ziel onwillig, om afstand te doen van een genot, 't welk zy zich, hoe schemeragtig, reeds heeft voorgesteld. Elke, voor onze verbeelding, schaduwdun heen' zweevende mooglykheid, ontgloeit onze drift. Dan ziet een Jongeling de beminde van zyn hart in alle standen, in alle beweegingen, in alle betrekkingen; en, met het oog eens Arends, neemt hy waar, of er nog niet éénen weg zoude zyn optespooren, waar langs hy het oogmerk zoude kunnen bereiken. Is het vreemd, is het romanesq, dat hy wel dra niets dan haar ziet? ook haar niet ziet, zo als hy een ander beschouwt? Zyn aandagt is onverdeeld; en wie zal bepaalen, wat een Mensch *doen kan*, die alles doet, wat hy in zeekere gelegenheden *doen wil!* Wy besluiten zeer verkeerd, als wy de maat daar van in ons zelf zoeken: ieder is niet aangelegd, om in de liefde, of in de vriendschap, of in het geen men Godsdienst noemt, het tot geestdryvery te brengen.

Gy, myne waardste Vriendin, waart het altoos met my in dit stuk eens: „Liefde en Vriendschap zyn zeer onderscheiden." De ondervinding heeft het my verzeekerd. En was het bekoorlyk Meisje niet eene Lotje Roulin? De liefde voor haar, die ik nooit uit myn hart zal wisschen, maakte het my onmooglyk, ooit iets anders dan vriendschap te voeden, maar eene zo tedere vriendschap, dat zy al zéér véél, van het geen de liefde karakterizeert, in zich had.

Aan die zelfde oorzaak zal ook zyn toeteschryven, dat, hoe kleinder het getal der voorwerpen zy, waaröp wy denken, des te grooter is ook het vermogen, dat zy over ons verkrygen. Wat dunkt u, myne Vriendin, zou de Historie van het Menschlyk hart niet zeer veel lichts ontfangen, indien men op dit, in onze natuur ingedrukte beginzel, wat oplettender het oog veste? Die Menschen, die men in myn Vaderland *allemans Vrienden* noemt, zyn des zeer onbereekend, om voor een uit allen eene byzondere sterke geneegenheid op te vatten. Of zy er niet het best aan zyn, beslis noch ontken ik; dewyl wy zo wel ieder onze eigen wys van gelukkig te zyn hebben, als ons eigen gelaat. Het is bekend, dat de beroemde Fontenelle honderd jaaren, en dat wel in een volkryk Parys, afleefde, zonder ooit eenen Vriend gehad te hebben, voor wien hy iets meer dan algemeene welwillenheid voedde. Men getuigt echter van hem, dat hy de goedaartigste, zo wel als de aangenaamste Man was, dien men in eene beschaafde samenleeving zoude kunnen verlangen. Dit is met dit alles die zelfde Fontenelle, die meermaal zeide: „al had ik alle waarheden in myne toegeslotene hand, ik „zou de moeite niet willen doen, om die te openen." Hy kende, schynt het, den Mensch. Zou in die *kennis*, en niet in zyn *hart*, ook de reden liggen van die ongehechtheid aan allen?

Onze Wysgeer, Salomon, heeft reeds gezegd: „die zich afzondert, „tracht naar iets begeerlyks." De Philosophen en de Verliefden, ook de waare Dichters, zyn groote Vrienden van stilte en eenzaam-

heid. Laat ik my maar by de tweede bepaalen. Niets, dunkt my, is verklaarbaarder, dan dat zy geen beminnaars zyn kunnen van het woelig, beuzelend, afzwervend Stadsleeven. Zien wy de eindige vermogens van onzen geest niet ook daar in, dat zulken, die zich op veele, en zeer onderscheidene kundigheeden toeleggen, nooit meer dan middelbaar in allen vorderen zullen? De Koopman ziet alle de voordeelen en verbintenissen zyns Handels in het sterkste licht: De Geleerde kent op de volkoomenste wys het nut der Weetenschappen: De Zeedekundige, die met onzen Pope zegt: „dat de „waare studie voor den Mensch de Mensch zelve zy," verwondert zich ter goeder trouw, als hy nadenkt, dat verstandige Weezens, begaafd met het Zeedelyk gevoel, zich onvermoeid beezig houden, met Algebraïsche voorstellen, en Wiskundige propositien! Maar de Wiskundige ziet met geen minder bevreemding, dat veelen der Wiskundige zekerheid (welligt de eenige, die wy kunnen verkrygen,) zich in 't geheel niet bekreunen; en dat, om zich dies te ieveriger te kunnen toeleggen op de onbeslissende onderzoekingen der Zeedelyke Wysbegeerte.

Dit schryven brengt my de volgende anecdote, die Mevrouw Helder eens verhaalde, te binnen. Ik zal de vryheid neemen, myne waardste Gravin, om die hier by te voegen. Zy zal myne stelling bekragtigen.

Men had eenen beroemden Mathematicus eindelyk overgehaald, om de Fedra van Racine toch eens te leezen. Hy las die aandagtig, en ook geheel uit; maar het Boekje weder te rug geevende, zeide hy tegen de Dame, die het hem geleend had, vry droogjes: *ik begryp waarlyk niet, Mevrouw, hoe of verstandige Lieden iets schoons vinden kunnen in een stuk, dat niets bewyst.* Dit, myne Vriendin, is zo verbaasd vreemd voor my, dat ik er niets over *kan* zeggen. De Fedra *bewyst niets!* — Onlangs hoorde ik het volgende: Professor *** schreef aan eenen Vriend in Holland: „Wat is het, „myn Vriend, toch verdrietig, dat zo een vermaard Man, als Doc„tor Franklin, die de Electriciteit ontdekt, en zo veel nuttigs in „de groote ryken der Kunsten en Wetenschappen gedaan heeft, en „nog zoude kunnen doen, uit die verheevene kringen der Wysbe„geerte afdaalt, en zyn verstand gebruikt, om op de beste wys de „verdeeldheden der Volken te doen eindigen."

Ik schryf deezen voor het bed van mynen zieken Vriend. Ik kan niet van u scheiden, voor ik myne geliefde Gravin nogmaal verzeekerd heb, dat haare weldaaden my altoos op de gevoeligste wys aan haar verbinden; dat ik haar nooit dan met de tederste aandoeningen der vriendschap gedenke; dat ik der Voorzienigheid vuurig bidde, om u en allen, waar mede gy in eene dierbaare betrekking staat, te zegenen. Gedenk somtyds eens met gunstige onderscheiding aan uwen Hollandschen Vriend, als aan den dankbaarsten, den meest aan uwe verdiensten gehechtsten der Menschen, en gun my deezen te mogen teekenen met den naam van

Uw Vriend en Broeder,
W. LEEVEND.

P. S. De ontfangen Brieven zyn allen ingericht, om my te verzeekeren, dat ik in mijne Familie welkom zyn zal.

VIER-EN-DERTIGSTE BRIEF.

MEVROUW SUZANNA HELDER AAN DEN HEER WILLEM LEEVEND.

Lieve Braave Willem!

Hoe groot uwe wenschen ook mogen zyn; waaröp kan hy niet hoopen, die door myn Heer Helder zelf met achting beschouwd wordt? voor wien ik dezelfde gevoelens heb *kunnen* behouden, die ik van hem had, ook toen ik veele zyner bedryven afkeurde; — voor wien Chrisje Helder eene zeer groote plaats in haar geheugen bewaard heeft? Een Jongeling, die door den Heer Renting teder en met hoogachting bemind wordt; die zich zo waardig gedroeg, dat eene uitmuntende Gravin van B ***, (die my alle uwe en haare Brieven heeft gezonden, als ook uw afscheid van haar gemeld heeft,) hem met den gemeenzaamen en boven alle verdenking verheevenen naam van Broeder benoemt? Laat ik nog meer zeggen; een Jongeling, die zelf proef gehouden heeft in het verdoorziend oog eener ernstig deugdzaame Juffrouw Belcour. Een Jongeling, die door eene Lotje Roulin verdiende bemind te worden; een Jongeling, die met berouw en leedwezen ziet, hoe ongelukkig hy is, die, door hoogmoed verblind, ten prooi wordt van driften, die hem eens tot een groot Man zullen maaken, wanneer hy haar heeft leeren bukken onder het juk eener verlichte Rede en standvastige kloekmoedigheid.

Edelmoedige Jongen! Maar ik ken u! Ik verwonder my niet over u omtrent uwe behandeling met opzicht tot mynen Zoon. Hy is uw Vriend; myn Zoon, — Chrisjes Broeder. Onwaardig heeft hy u behandeld; ik heb zyne eigen belydenis; ontveins het des niet voor my: ik weet ook, door welk eenen weg hy in dien staat gekomen is, waarin gy hem vond. Wat denkt gy, Leevend, is zyn berouw oprecht? Is hy nog waardig uw Vriend te zyn? „Ja, (zegt gy, met uw geheele ziel in uwe oogen,) hy heeft getoond, dat hy alles door een dankbaar gedrag wil uitwissen; hy „is myn Vriend.” Dat is hy waarlyk. Nu heeft hy u gemist; nu heeft hy gezien, dat zyne Moeder zynen Willem kende.

Ik heb myn Heer Helder uwen geheelen Brief aan my voorgeleezen. Behoef ik u te herinneren, dat myn Heer Helder een te groot Man is, om niet met verrukking zich te laaten overtuigen, dat myn Gunsteling wel dwaalen kon, maar nooit myner achting onwaardig worden? De braave strenge Man weet noch van uws Vriends ondeugend gedrag te uwaards, noch door welk een geval hy ziek en arm door u gevonden is. Ik zoude het niet durven wagen, om myn Zoon, zo als hy verdient, by zynen Vader inteleiden. Chrisje alleen weet alles: — Chrisje is edelmoedig; dat behoef ik u niet te zeggen. — Toen ik haar voorlas, „hoe sterk „gy verlangde, om ons allen weder te zien;” waarlyk, Willem.... Ik geloof, dat Chrisje haar eersten kleinen Vriend ook met genoegen zal zien, en zo zal ook haare Vriendin Veldenaar. Uw vast

besluit, om echter zo lang by uwen Vriend te blyven, tot hy in staat zal zyn om voorttereizen, trof haar nog meer. „Zo waar is „het, Mama, zeide zy, dat het zoete vermogen der liefde geene der „andre pligten overschreeuwt; dat de vriendschap altoos haare „rechten behoudt." Zy bloosde; ik beken, dat zy er toen zeer bekoorlyk uitzag.

De waarde Heer Renting is wel aangekomen. Uwe geneegenheid voor dien braaven Man wordt wel beäntwoord; hy spreekt veel van u. „Hoe (vroeg myn Heer Helder,) komt *onze* Leevend u voor?" — „Ik heb Leevend (was zyn antwoord,) leeren kennen voor een Jon„geling van onberispelyke zeeden, beschaafd van manieren, min„zaam, bescheiden; hy spreekt wel, hy kent zyn eigen waarde; „hy weet, waar hy staat; hy zou tot trotschheid kunnen verval„len, indien men hem geen recht doet: zyn hart is zeer gevoelig, „maar vol veerkragt, en niet verslapt door eene weekheid, die „maar te veel invloed heeft op het karakter onzer anders nog al „beste jonge Lieden." Zo denkt de Heer Renting over een Jongeling, die hy weet, dat aan Mejuffrouw Helder niet onverschillig was: Is hy uw Vriend?

Uw goed is, in welbezorgde koffers, hier aangekomen. Ik zal dat maar hier houden, tot gy my meld, of ik alles ook aan het adrès van uwe Moeder, of aan dat van Mevrouw Ryzig zal laaten bezorgen. Zal het u niet wat raadzelagtig voorkomen, dat ons huisgezin door de waardige Juffrouw Belcour vermeerderd is? Nu, alles wat gy niet doorziet, hoop ik u mondeling te doen weeten. Myn Heer Helder groet u met tederheid; zo doen wy allen. By uwe Moeder en Zuster is alles wel. Ik zal hier nog een briefje voor mynen Zoon insluiten; dit is de reden, dat ik deezen eindig, om my te noemen

Uwe liefhebbende
SUZANNA HELDER,
gebooren VAN BEEK.

P.S. Wim mag Chrisje zeer wel groeten; immers, zo zegt zy my; evenwel niet, om het u te schryven.

VYF-EN-DERTIGSTE BRIEF.

MEVROUW SUZANNA HELDER AAN DEN HEER PAULUS HELDER.

Geliefde Zoon!

Wat er ook moge gebeurd zyn; berouw, belydenis, en een uit deugdzaame gronden verbeterd gedrag, wisschen alles uit by eene Moeder, die niet straft, dan om te behouden. Nu, myn Zoon, hebt gy geleerd, dat men weinig reden hebbe, zich een held te noemen, zo men niet in de geleegenheid kwame, om te weeten, wat wy kunnen doen. Nu kunt gy, by overtuiging, weeten, dat hooggevoelend te zyn omtrent onze deugd, al zo gevaarlyk is, als trotschheid op onze verstandige vermogens. Maar genoeg! Waardeer uw

Vriend; hy is goed, hy is groot; men vindt weinigen, die hem kunnen opweegen.

Het edelmoedig hart uws Vaders zal aan alle uwe behoeftigheden voldoen: Hy verdenkt u niet van de minste zeedeloosheid (*). Hy zeide alleen: „Helder leert geld verteeren; maar als hy het op „eene fatsoenlyke wyze doet, geschiedt my daar geen ondienst „mede." My is niets gevraagd; ik heb des best geöordeeld, niemand dan uwe lieve Zuster in myn vertrouwen te neemen. Vaarwel, myn Zoon. Ik hoop u haast te zien, en overtuigd te zyn, dat gy deezen uwen dwaazen stap ziet, om hem te betreuren. Uwe

Liefhebbende Moeder,
SUZANNA HELDER,
gebooren VAN BEEK.

ZES-EN-DERTIGSTE BRIEF.

DE HEER CONSTANTYN HELDER AAN DEN HEER WILLEM LEEVEND.

Myn Heer, zeer geachte Vriend!

De Heer Renting is wel en voorspoedig terug gekomen. Hy heeft my niet verborgen, dat gy, ter liefde van uwen zieken Vriend, uwe reis naar Holland hebt uitgesteld; hoe zeer ook uw hart verlangt, om ons allen weder te zien. Ik zoude my kunnen onkundig houden van het zeer laakbaar gedrag, door mynen Zoon eenigen tyd gevolgd; maar vinde hierin niets noodzaaklyks. Integendeel, hier door zoude ik de geleegenheid missen, om u recht te doen; dit stel ik my echter ten pligt. Uwe Vriendin, myne uitmuntende Vrouw, had my niets gezegd van de correspondentie, die zy met u op dit onderwerp hield; maar ik liet uw Vriend niet geheel buiten den kring myner oplettendheid voortloopen: van tyd tot tyd kreeg ik berichten, die wel gebrekkig waren, doch myne oogen opende omtrent de overgroote sommen, die hy zedert weinige maanden trok, en niet toereikten aan zyne uitgaaven. Er moest des een grondelooze kolk geöpend zyn, die alles verslond. Ik wist, dan hy geen driftig aanbidder van 't schoone zyn kon; hy verzamelde Beelden, Schilderyen, noch Zeldzaamheden. Zyn gezond oordeel had hem te wel gewaarschuwd, dat *dit* zyne zaak niet was. Wat zal ik zeggen? Daar moest iets zyn van dien aart, als ik ontdekte. Vreest gy niet, myn braave Jongen, dat ik uw Vriend naar zyne eigene strenge beginzels zal oordeelen? Ik ken de goedheid van uw groot, uw gezond hart! Gy kent my ook te wel, om myne verântwoording daarôver in twyffel te kunnen trekken?

Zwakheid en waanwysheid, ingebeelde eigensterkte kunnen schromelyke verwarringen en verwoestingen aanregten! Ik weet dit zéér wél: het verschoont hem ook grootlyks; maar hoe treft het my evenwel, dat de Zoon van eene Mevrouw Helder, — de bedillende Broeder eener Chrisje — de Vriend van eenen Leevend, het

---

(*) *Mevrouw Helder meende dit waarlyk; het was echter zo niet.*

bespotlyk speeltuig eener verachtelyke Courtisane geworden is! Dat hy aan eene gerafineerde Coquette zyne onschuld, zyne gezondheid – en wat zyn dit schatten, waar by alle geldverspillingen beuzelagtig zyn, — heeft opgeöfferd. Hoe slegt moet zyn smaak, hoe woest moeten zyne zo ten ontyde opgeschreeuwde driften zyn! Moet *myn* Zoon buiten de leiding van zyn hart genieten kunnen? Ik zal thans geen gebruik tegen hem maaken van de kennis, die ik ook heb, van de onwaardige wys, waaröp hy u, zyn Vriend, in zeer ongelukkige omstandigheden bejegende. Dit heb ik zyner Moeder beloofd. Indien hy echter u voortaan niet eerbiedigt als zynen waardsten Vriend, dan zal ik zo gunstig niet over zyn hart oordeelen, als ik geneegen ben te doen.

Ik ben ongemakkelyk op my zelf, om dat ik u niet wel beschouwd heb. Ik kende u niet, myn Heer Leevend; doch dit maakt my, in myne eigen oogen niet verschoonbaarder, dewyl ik verzuimd heb u te leeren kennen, waar toe ik alle geleegenheid had, die ik zoude hebben kunnen verlangen. Alle sterke geneegenheden bewolken ons oordeel, en vormen vooröordeelen, die niet ligt zyn afteleggen. Ik vreesde, dat myne Dogter beter konde oordeelen over de uitwendige bevalligheden van uwe persoon, dan over uwe meer weezenlyke verdiensten....... Ik had geene groote gedagten van vriendschap tusschen een Jongeling, als myn Vriend Willem, en een zo bekoorlyk Meisje, als Lotje Roulin. Hier ligt myne eerste aanleiding, om u onbillyk te handelen. En hoe veel er van zo éénе éérste aanleiding afhangt, weet gy. Zo ééne verwrikking kan alles by ons buiten zyne waare gedaante plaatzen.... Niet meer hier van voor tegenwoordig. Ik zie ook nu, dat ik te dikwyls een onvriendlyk Vader omtrent Chrisje geweest ben. Eene overdreevene liefde voor haar geluk deed my onbillyk zyn. Hoe konde ik anders het alleroprechtst Meisje ooit een oogenblik mistrouwd hebben! Hoe veel recht heeft zy niet op myne goedkeuring, zo wel als op myne tedere Vaderlyke liefde! ô Dat braaf beminlyk Meisje, hoe waardig is zy der opvoeding haarer Moeder. Ik bemin haar als de appel van myne oogen. Ik zie met iever uit naar de geleegenheid, om haar de sterkste proef te kunnen geeven van myne hoogste goedkeuring; — om eens aan alle haare verlangens te voldoen. Indien ik, ter bereiking deezer Vaderlyke oogmerken, u min of meer noodig mogt hebben, ik vertrouw, dat gy my in deezen uwe hulp niet zult weigeren: aan den invloed, dien gy op myne Dogter hebt, had ik gaarn ook deeze verpligting.

Ik hoop, dat myn Zoons ziekte u niet al te lang van ons zal verwyderd houden. Gy wordt, ook te Rotterdam, met verlangen te rug gewagt. Uwe Vriendin, de beminlyke Mevrouw Everards, was altoos zulk eene ieverige behartigster uwer zaak, dat zy wel eene eerste visite van u verdient. Uwe waardige Vriendin Belcour vermeerdert thans, door haar onschatbaar byzyn, ons huisselyk stil geluk. Myne *achting* voor haar is grooter, dan ik zeggen kan; doch ik meen echter, dat gy de haare volkomen waardig zyt. Myne Vrouw zult gy dezelfde vinden. Haar volmaakt karakter laat geene veranderingen toe; altoos bestiert haar oordeel haar hart. Uwe Vriendin Chrisje, zo wel als uw Vriend Renting, zien u met blydschap te gemoet, en ik kan nooit aan u denken, dan zo als een Man

denkt aan een veelbeloovend jongen Vriend; laat dit u genoeg zyn. Groet mynen Zoon, en geloof, dat gy al de achting hebt van

Uwen Vriend,

CONSTANTYN HELDER.

ZEVEN-EN-DERTIGSTE BRIEF.

MEJUFFROUW CHRISTINA HELDER AAN MEJUFFROUW JACOBA VELDENAAR.

Myne waardste geliefde Veldenaar!

Wat heb ik veel te schryven! Die Bron wordt daaglyks ryker, voller. En dat véél is eigenlyk van dat belangryke voor ons beiden. Veel van dat byzondere, dat men alleen aan de Vriendin van ons hart, aan de Lieveling onzer ziel, schryven kan; maar aan ééne Coosje Veldenaar. Trouwens, wie is zo gelukkig buiten my? Wie heeft eene Coosje Veldenaar? Wie, dan Chrisje Helder, kan roemen op eene Vriendin, die altoos zo veel eerlyken moed, zo veele stille wysheid, zo veel doorzicht, zo veel geduld heeft, als myne Veldenaar? Wie wordt op zo eene verstandige wys bemind, als gy my bemint, gadeslaat, en geleidt! Laat dit tusschen ons blyven: men zou mogelyk zeggen, dat ik zeer romanesq ben; zeer *sublimeerde*. (was dit het woord niet, dat zekere Dame gebruikte?) En wat zou mooglyk de altoos zich zelf alleen bedoelende domheid nog al meer rabbelen?

Eene Vriendin, gelyk gy zyt, Coosje, is een zo zeldzaam verschynzel, als een genie. Men vindt genoeg lieden, tot een daaglyksche conversatie vry gebruikbaar, daar men mede kan uitslenteren, ombren, te paerd ryden, een concert vormen; men vindt zelf welmeenende onder de Beuzelaarsters en jonge Dames *du Ton*, die alleen uit een kwalyk begreepen point van fatsoen op dien trant willen uitmunten. Men vindt ook schrandre aangenaame Meisjes; maar dit alles vormt nog geene Juffrouw Veldenaar! Myn hart voelt dat zo: meer kan ik dáár niet van zeggen! Behoeft het ook wel? Weet gy niet, hoe ik over u denk, en hoe zeer ik aan u gehecht ben? Spreekt gy wel immer met Lieden in eene taal, die zy niet verstaan? Ziet gy ongevoelige Menschen zelf wel ooit met een zo nutteloos als vernederend medelyden?.... Gy hebt gelyk, heele lieve! Zy zyn óók gelukkig, want ook hunne behoeften zyn vervuld.... Hun geluk is evenwel myn geluk niet. Wat doet er dat toe? Als ik uit menschlievendheid handel, moet het my genoeg zyn, dat zy gelukkig zyn. Wel dan, ik hebbe vrede met allen.

Vormen wy ons niet, naar gelang ons karakter doorwerkt, zich ontwikkelt, onze redelykheid doorschynt, ons verstand zich verfynt, en uitbreidt, geheele andre denkbeelden van zaaken, genietingen, en persoonen? Letten wy maar eens op de Kinderen. Door smaaklyk lekkers, en aartig speelgoed wordt onze vroegste gelukzaligheid uitgewerkt. Wy beginnen met een mooije Pop, en een brooze krakeling; en waar eindigen wy mede?.... De ondervinding leert het ons beiden.

Dat 's vreemd! Ik zit alleen, ik schryf aan myne Vriendin; en ik voel, dat er een blos over myne wangen komt. Myn hart slaat sterk tegen myne linkehand, die, daar onder geschoven, dit papier vast houdt..... Ik zie werktuiglyk op het Ornament, dat Leevend aan myn Orloge deed..... Waarom moest dat Orloge nu juist by my op de tafel liggen? Kom aan, ik zal dit alles weg redeneeren....... Wat streelt het my, myne lieve, dat gy onzen Willem eene eere toedagt, die zo veel recht doet aan zyn lief en goedaartig hart, als aan zyn vindingryk vernuft. Hy zelf zal u daar eens voor bedanken, terwyl hy myne waardige Vriendin omärmt, en zyne geheele overstelpte ziel in zyne vogtige oogen dryft, met eene zucht, die van zyn hart opstygt: zo weet gy, is onze geliefde Vriend.

Nu ga ik er my eens toe zetten, om u een gesprek, met myne Moeder gehouden, mede te deelen. Lieve Veldenaar, help my deeze uitmuntende Vrouw nog meer liefhebben, nog vuuriger eerbiedigen; ik kan my op dit stuk nooit voldoen.

Myn Vader reed, met onze waardige Vriendin Belcour, Maandag middag eens uit. Mama verkoos niet mede te gaan; ik verzogt des om by haar te mogen blyven; onze lieve Everards nam myne plaats in de koets. Er wierd vroeg gegeeten. De dag was ongemeen schoon. (Eer ik voortga, zal ik hier eenige regels, die my niet kwalyk bevallen, en *Beede aan de Herfst* genoemd zyn, insluiten: zy zyn my door onzen Vriend Renting overhandigd.) „Chrisje, zeide „myne Moeder, wy zullen deezen namiddag voor niemand t'huis „zyn; ik koom by u in uw eigen kamer thee drinken. Wat zegt gy daar van?"

Ik. Niets is my zo aangenaam, dan myne Moeder in myn kamer zo geheel alleen by my te zien. Als ik maar niet moet vreezen, dat gy onpasselyk zyt. [*Ik omhelsde haar met myn geheel hart, terwyl ik dit zeide.*]

Moeder. Ik ben zeer wel, liefde; wees gerust. [*Zo gingen wy naar myne zaal, die op den Tuin ziet, en wy plaatsten ons beiden op de groene Sopha,*]

Ik. Lieve Mama, zo eens met u alleen te zyn, is toch voor my verrukkelyk!

Moeder. Ik weet, myn Kind, dat gy my teder liefhebt. Ik dank den genadigen Regeerder van alles, dat hy myne poogingen, om u gelukkig te maaken, zo gunstig gezegend heeft! Doordrongen van het gewigt, dat er voor my lag, in myne Kinderen wel en naauwkeurig op te voeden, aanvaarde ik dien post niet zonder een geloovig Gebed tot den Vader aller Schepzelen. En hoe denkt gy, myn Kind, dat uw Moeders hart overvloeit van de zuiverste erkentenis! ..... Ik ben eene zeer gelukkige Moeder, een der gelukkigste Vrouwen, die deeze aarde draagt. Myn Man is myn beste Vriend ..... myne Dogter ..... zy weet, wie ik voor en omtrent haar ben. [*Ik viel voor haar neder; omärmde haaren schoot, terwyl ik haar, die zweeg, door myne traanen stilzwygend, vuurig, eerbiedig aanzag.*]

Ik. Wat zal ik zeggen: niets voldoet my.

Moeder. Ik ken myn Chrisjes hart. Ik ken den loop haarer denkbeelden: zy zyn allen onder myn zorgvuldig Moederlyk oog gevormd. Nu wensch ik nog, u als eene gelukkige Vrouw en voorbeeldige

Moeder te mogen omhelzen. De tyd nadert, myn Kind. Ik heb u niet alleen voor my zelf opgevoed; ook voor een ander. De Heer Renting. . . . . . Gy zelf ziet hem met onderscheiding.

Ik. Dit is zeer zeeker. . . . . . Maar! . . .

Moeder. Maar gy bemint hem niet. Gy kunt hem niet beminnen; de rede daar van is zeer eenvoudig; *gy bemint een ander*........ Bloos niet; immers niet uit schaamte; gy zyt in den arm uwer Moeder, uwer Vriendin. Gy bemint Leevend? Hy heeft u verdiend. Toen dit niet zeer waarschynelyk was, gedroegt gy u als een braaf verstandig Meisje. Ik houde my verzeekerd, dat gy, indien zulks had moeten zyn, uw hart aan uwe rede zoud hebben doen gehoorzaamen; en ik ben overtuigd, dat dit u onbeschryflyk moeilyk zoude geweest zyn: *hier in ligt de verdienste.* Gy zegt niets?

Ik. Wat kan ik zeggen? Myne Mama kent my. Myn èigen hart zegt my, dat ik dit zoude *gepoogt* hebben; maar is myne verdienste wel zeer groot, daar ik belyden moet, dat ik daar voor nooit gevreest heb? Ik vreesde nooit den Heer Leevend onwaardig te vinden.

Moeder. Gy denkt wat heel fyn, Chrisje: ja, er is iets aan. Wel nu, gy moogt Leevend dan met het hoogste welgevallen uwer Ouderen zien. [*Ik stond verbaasd.*] Hoe gunstig gy over hem denkt, gy zult hem nog eens in een veel schoonder licht zien. Hy is zo deugdzaam als beminlyk: dit getuigenis geeft uwe Moeder hem. Hy heeft u altoos bemind. Gy zult eens onder myn oog Brieven leezen, die uwen Vader bewogen hebben, om Leevend met verlangen te rug te zien. Nu niet meer daar van; ten ware gy niet kunt besluiten, om uwe nieuwsgierigheid aan de verkiezing uwer Moeder opteofferen.

Ik. Alles, wat myne Mama begeert, is heilig by my. Zeer verlang ik echter naar dat gedeelte zyner Historie, waar in de dierbaare Juffrouw Roulin zo veel deel heeft! Evenwel..... indien Mama..... zou ik durven vraagen, om wiens wil gy dit niet goedvindt?....

Moeder. Om uwen't wil, myn Kind. Dat gedeelte zyner Historie heeft zo veel van dat zagte grievende aandoenlyke, waar door uwe al te gevoelige ziel te veel zoude lyden. Had gy die wederstandbiedbaarheid uwer Vriendin, gy zoud alles leezen.

Ik. Ik beken, dat ik in deezen de lessen en het voorbeeld myner Moeder niet zo gevolgd heb, als zy reden had, om van my te wagten.

Moeder. Lieve Chrisje, ware ik niet overtuigd, dat men slegts: „al te aandoenlyk moet zyn, om in dit leven niet gelukkig te „worden; of te blyven," ik zou daar veel minder op hebben aangedrongen. Men denkt op dit stuk thans verkeerder dan ooit; de meeste schriften, die onze jonge Meisjes thans het ieverigst leezen, zyn maar te veel bereekend, om die verkeerdheid te begunstigen. Geloof my, myn Kind, alle driften, geene uitgezonderd, zyn voor ons zwakke Menschen nadeelig. De driften werken als een zoet vergif. Zy ontsteeken een schadelyk vuur in onze aderen; ondermynen onze edelste deelen; verbreeken dien zegenenden slaap, wiens verkoeling en rust voor jònge Menschen zo onöntbeerlyk is, vooräl indien zy zeer leevendig, zeer werkzaam zyn.

Ik. Men gelooft echter, dat men het goede, het braave nooit genoeg kan beminnen. [*Mama glimlachte.*]

Moeder. Het kan zyn nut hebben, hier eens met u over te praa-

ten: wy zyn thans zo vry, zo ongestoord by een. Hoor dan, myn Kind, hoe ik hier over denk. — Eene zeer geöorloofde drift zelf kan ons afleiden van onze pligten; ons ongeschikt maaken voor alles, wat daar buiten is. Dit is de reden, dat ik de overdreevene zucht tot kennis, en het verkrygen van nutte waarheden, daar van niet eens uitzonder. Gy zult, om my hier in gelyk te geeven, u maar moeten *herinneren*, dat alle driften ons oog voor de rede sluiten. En als de Mensch haar niet volgt, wat is hy dan ? Want wat de Dominées ook ten nadeele van haar zeggen, (en in een welverklaarden zin is er wat aan,) zy is en blyft echter onze Leidsvrouw; en dat, al ontwaaren wy meermaal, dat zy niet zo sterk is, als wy wel eens onbedagt genoeg wenschen!

Ik. Een drifteloos Mensch. . . . .

Moeder. Er zyn geene driftelooze Menschen: zy kunnen er niet zyn.

Ik. Kan men zich waarlyk beletten, sterke driften te hebben?

Moeder. Daar zal ik eens met u over praaten. Ik versta door heevige driften: *sterke neigingen ; gloeijende afkeerigheeden.* Hieröm zeg ik: ja, dat kunnen wy beletten. Gy hebt ook voor beweezen gehouden, dat ik, het geen ik doen *moet*, immers oorspronkelyk, doen *kan.* Alle neigingen ontstaan trapswyze. Wy kunnen die des tegenstand bieden. Zo rasch wy ondervinden, dat ééne neiging alle andere overschynt; zo rasch men (zo als gy jonge Lieden dat noemt,) alléén voor zo eene zaak, of persoon leeft: dan zegt de Rede ons, dat wy op dien weg te rug moeten gaan. Dit kunnen wy; want wy zien *wat*, en wy redeneeren *by* het geen wy doen. Hoe doen wy nu? Volgen wy dien raad? Neen! Wy vinden te veel behaagen in voort te wandelen. Hier zit de zwarigheid! Zo wy hier ook het *weêrsta de beginzels*, in 't oog hielden, dan zouden wy in onze neigingen en afkeerigheden bronnen van dat geluk vinden, dat bereekend is zo wel voor den Menschelyken geest, als voor het Menschlyk hart. Wy zouden, zo als de Dichter der Philosophen het noemt, ons geheel leeven afwandelen, in den zagten zonnenschyn der Deugd; en als wy in het stille graf nederdaalen, de bewustheid mede neemen, dat wy aan onze bestemming voldaan hebben. Deugd, myne Chrisje, is orde: alles wat die orde breekt, is voor den Mensch niet gemaakt. Het systema onzer pligten is een, is vast: al wat dat verwrikt, moet ons verdagt zyn.

Ik. Dit, myne lieve Mama, zie ik duidelyker dan ooit.

Moeder. Zegt my, myn Kind, zeg my met die eenvoudigheid, die u zo dierbaar aan myn hart maakt, zoudt gy eenen Brief der zalige Juffrouw Roulin, geschreeven om aan u, na haaren dood, overhandigd te worden, zonder de onbedenkelykst nadeelige gevolgen voor uw gestel kunnen leezen? Wat dunkt u? . . . . . . Zie, dit is die Brief. Gy wordt bleek . . . . gy beeft . . . . . antwoord my niets. [*Zy leide dien Brief weder in haare Portefeuille.*]

Ik. Lieve Mama! Hoe wel kent gy my! . . . Neen, ik kan dien Brief nu niet leezen . . . . . . Het denkbeeld alleen ontroert my zo geweldig.

Moeder. En hoe vuurig verlangt gy echter, om dien te leezen! Die voldoening kan ik u des niet geeven.

Ik. De bewustheid daar van, moet my troosten.

Moeder. Zo zal ik, myn Kind, u meermaal genietingen moeten

onthouden, die myn Moederlyk hart u zo gaarn gunde. Zwak Meisje! Wat zal het zyn, als de Voorzienigheid u door tegenheden en droefheid wil verheffen tot meer deugd, gevolglyk tot hooger gelukzaligheden! Ik ben ook sterflyk, myn lief. [*Met alle de gevoelens der blakendste kinderliefde, drukte ik my aan haaren boezem: dit denkbeeld was zo verscheurend voor my, dat ik haar niet kon aanzien; ik weende.*] Bedaar, myn Kind! Gy bedroeft uwe Moeder, terwyl uwe tederheid myn hart grieft. [*Wy bleeven eenigen tyd dus in elkanders arm, in die zielenvollen aandagt, die het spreeken onmooglyk maakt. Nimmer zag ik myne Moeder zo geheel bewoogen, zo uit haar gewoonen stand gerukt. Eindelyk ging zy dus weder voort.*] Gy zult, indien de Hemel myne wenschen verhoort, nog eens veel nader dan nu met mynen Gunsteling verbonden zyn. Dit is ook uw's Vaders meening. Gy gelooft wel, dat wy beiden dit oogmerk op de allerbeste gronden gevat hebben? Gy bemint Renting niet, en zelf myne Chrisje kan eenen Man, als onze waarde Renting is; niet gelukkig maaken, indien zy in hem den Man, dien haar hart verkoos, niet vindt. Dit weet hy. Hy is Leevends Vriend geworden; zyne liefde voor u heeft Renting zo sterk geroerd, dat hy in staat is, om waarlyk groot te handelen. Over dit alles wel eens by eene andere geleegenheid.

Ik. Weet Leevend iets van dit oogmerk, Mama?

Moeder. Neen: ik hoop immers, dat uw Vader in deezen ook myn plan zal volgen; en, hoewel hy aan Leevend, dien hy nu ten vollen kent, zelf geschreeven heeft, hoop ik, dat hy daar niets van gemeld zal hebben.

Ik. Mag Leevend ook niets gissen?

Moeder. De ziekte van uwen Broeder maakt het onzeker, wanneer zy beiden t'huis komen: gy kent Leevend. Hy heeft niet alleen een aandoenlyk hart; maar ook heevige driften. Zou het u mooglyk zyn, zo een hart door verlangens te pynigen? Ik wilde hem ook gaarn al het aangenaame eener verrassching doen genieten. Ik weet, Chrisje, dat gy Leevend onderscheide: maar er is zo veel voorgevallen, en zo veel nadeeligs voor hem; zeg my, lieve, hebt gy nimmer eenige neiging gehad tot den Heer Renting, die zo zeer door uwen Vader wierd goedgekeurd?

Ik. Nooit, Mama. Ik zag echter zelf wel, dat hy, in veelen opzichte, niet minder is dan Leevend. Maar.....

Moeder. Wel, indien Leevend nu eens zo geweest was, als uw Vader veronderstelde, zoud gy, in dat geval, den Heer Renting niet hebben kunnen neemen?

Ik. Neen, Mama, ik zou het niet hebben kunnen doen. Het komt my voor, dat zonder personeel behagen, en uitsluitende liefde, er geen huwlyk behoorde aangegaan te worden. Vriendschap, achting: 't is te weinig. Wat denkt Mama op dit stuk? Denk ik nu romanesq?

Moeder. Indien de Meisjes niet te dikwyls voor liefde hielden, het geen slegts een smaak, een voorbydryvend behagen is, en alleen ontstaat uit eene ontroerde verbeelding, of uit de zich ontwikkelende Natuur; ik zoude het meer als nu met u eens zyn; nu is het wat zorglyk: alles hangt af van de definitie.

Zie daar, myne waardste, een discours, dat ik u moest mededeelen. Verheug u in het geluk, dat my begint aan te lachen.

Konde ik u de stille zagte kloppingen van myn hart beschryven. Alles is zo gerust; er is niets pynlyks meer in myn onöphoudelyk denken aan onzen lieven Willem. Met mynen Leevend zelf zoude ik ongelukkig zyn, indien ik hem niet mogt beminnen onder de goedkeuring myner Ouderen. Vaarwel! Wanneer zie ik u? Altoos de tedere Vriendin van myne Veldenaar,

C. HELDER.

P.S. Ik schryf het geheele stuk: *Bede aan den Herfst*, waar van ik sprak, niet af; alleen copiëer ik eenige schilderytjes daar uit, om derzelver eigenaartigheid. Als zodanig moet gy deeze Fragmenten beschouwen.

FRAGMENTEN, UIT EEN DICHTSTUK, GENAAMD:
BEDE AAN DEN HERFST.

Herfst, aan u, dien Tuin en Boomgaerd
Kroont met geurig, kostlyk Ooft;
Heb ik, wilt gy 't my vergunnen,
Eene vriendelyke Beé.
Milde Herfst, ik ken uw gulheid;
'k Vlei nooit; spreek, zo als ik denk;
Maar, zyt gy tog niet wat grilziek?
Aan u zelf wat ongelyk?
'k Liet my dit steeds welgevallen;
'k Leef te vreeden; my is 't wel:
't Moet, dit zeg ik menigwerven,
't Moet niet altoos zomer zyn.
Schoon gy des 't Geboomte ontluistert
Door uw scherpen Noordenwind,
Nu in zwaare digte regens,
Dan in stormen ons bezoekt,
Of met dwarlende onweerbuijen
Door de ontblaêrde boomen loeit,
Uwe kletterende hagel,
Uwe sneeuw-vlok nederwerpt;
Schoon gy uit de zagte nestjes
Onze blyde Vogels dryft;
Al myn' lieve fraaije bloemen
Afrukt, en verwelken doet;
Schoon gy zelf het troostryk daglicht
Daaglyks zuiniger vergunt,
En met grysgraauwe onweerswolken
't Vrolyk blaauw der lucht bedekt;
Herfst, gy zyt niet steeds verbolgen,
Niet altoos zo norsch, zo ruw:
Maar zyt gy toch niet wat grilziek?
Aan u zelf wat ongelyk?

ô, Met welke lieve daagjes
Dryft gy somwyl om ons heên'!

ô, Met welke laauwe windjes
Wemelt gy in 't yle loof!
Dan, dan is de heele dampkring
Helder, schynend als kristal;
Dan, dan schittren duizend starren
Om den zilvren glans der maan';
Dan, dan schiet de zon haar straalen
Schuins, doch koestrend, op ons neêr,
En het wit berypte grasje,
Blinkt ons in den morgen aan.
Kom, ô Herfst, met zulke daagjes
Nog een weekje op myn verblyf:
Mogt ik deezen wensch erlangen,
Hoe gelukkig zou ik zyn!

Wyl ik, stil en afgezonderd,
Zit aan myne bezigheên;
Daalt de Herfst, met frissche koude,
In een heldre fyne lucht.
't Altoos zuivrend Oostenwindje,
Blaast door 't half ontblaerd geboomt,
Ruischt al suissend door de haagen;
Schudt de dorrende Asters af;
Dryft de drooge, geele, ligte
Lindenblaadjes voor my uit;
'k Zie de zon door duizend reedjes
Scheemrend schittrend op het Veld,
Dat nu reeds in diepe vooren
't Voedend wintergraan ontfing.
'k Zie de lysterboogen deinen
Weemlend door het vaale groen,
En de bessen schilderagtig
Schudden in den hairen strik.

Al myn Ooft is ingezameld,
Nog een enkle druiven tros,
In het kronklend loof gewikkeld,
Hangt er aan een dorren rank.
Mogt dit weertje zo wat duuren,
Al was 't nog slegts ééne week!
Maar, ô Herfst, gy zyt wat grilziek,
Aan u zelf zo ongelyk.

ô Gy, die ik zit te wagten,
Weigert ons de Herfst deez' gunst;
Zie ik u eerst met de Lente
In myn aangenaam Verblyf;
Zult gy dan geen oord bezoeken,
Daar men waarlyk Buiten is?
Daar me in schaduwryke boomen
Ruime wandelingen neemt;
Nu door breede regte laanen

Tusschen hooge haagen treedt;
  Dan door sombre, dicht doorgroeide
Kronkelpaadjes mymrend dwaalt;
  Of al leezend zit te rusten
In het staatig eiken loof?
  Daar Natuur zelf al de gronden
Aartig heeft beplant, die nu
  Slingrend om een' hoogte ryzen,
Dan weer daalen naar een bosch?

AGT-EN-DERTIGSTE BRIEF.

MEJUFFROUW JACOBA VELDENAAR AAN MEJUFFROUW CHRISTINA HELDER.

Myne waardste Chrisje!

Hoe veel gronds ik ook heb, om my te vleijen, dat ik u binnen weinige weeken hier zien zal; en hoe gaarn ik u in persoon over zaaken, ons betreffende, onderhield, zo neem ik echter de pen op, om die byëenkomst te verhaasten. Byëenkomst, Coosje? Ja, myne lieve! Zyn wy dan minder elkanders Vrienden, zien wy minder op den grond van elkanders hart, wanneer wy schryven, (zo als wy aan elkander schryven) dan wanneer wy op Beekenhof, in het Zomertentje by den grooten Vyver, of in de Pastorie, in het Linden Priëeltje, by elkander zitten? Immers neen. Gy weet myne stelling „in deezen: „Men heeft dikwyls méér aan elkander op den afstand „van ettelyke uuren, en in veele maanden afzyns, dan in twintig „visiten, die men elkander geeft." Over dit onderwerp heb ik u „meermaal geschreeven. Gy waart het niet altoos met my eens; evenwel, by my blyft dit nog al het zelfde; ik ga er u van overtuigen; u eerst berichtende, dat wy allen, en vooräl myne lieve Moeder, ons redelyk wel bevinden.

Er is voor eene *tederliefhebbende*, zo wel als *welmeenende* Vriendin, want dit gaat niet altoos te samen, iets treurigs in de liefste neiging der beminde Vriendin te moeten tegengaan; ook dan, als onze oprechtheid zó beloond wordt, als myne edelmoedige Helder de myne altoos beloond heeft. Meermaal zag ik, met een *verzagtend medegevoel*, die lastige oogenblikken, waarïn uw hart met uwe rede niet overëenstemde. Ik weet, myne lieve, dat gy het dan zeer ongevallig had, ook als de rede het veld behield; en nog te meer, om dat zy (uwe rede) de handen niet vry had, vermits zy zelf uwen Willem niet konde veröordeelen, hoe zeer de waarschynlykheid daarheen' wilde. Groot zoudt gy geweest zyn, maar – gelukkig? Neen! En ik wist, dat myne Chrisje, indien zy niet gelukkig was, weinig in staat zoude zyn, om in haare grootheid alleen haare wenschen gestild te zien. Ware het eene uitgemaakte zaak geweest, dat Leevend een slegte Jongen was, ô dan zou myne Vriendin uit pligt gewerkt hebben, en zich over alles hebben weeten te verheffen, waar voor dagelyksche karakters bezwyken. De stryd zou heevig, doch beslissend geweest, en zy reeds Mevrouw Renting zyn.

Geluk des, myne lieve, met het vooruitzicht. Waarom zoud gy voor uwe Vriendin een eenige verrukking van uw hart verbergen, daar hy, die dezelve veröorzaakt, met de achting en goedkeurende liefde uwer Ouders verëerd wordt? Lieve Chrisje, wat moet uw aandoenlyk hart gevoeld hebben, toen gy met uwe Mama dat discours had! ô Hoe gaarn had ik u toen eens oplettend gezien! Toen zeg ik, want hoe gaarn ik u ook altoos *zie*, er zyn toch sommige oogenblikken, waarïn wy de geheele ziel, en dat wel in het sterkste licht, op het ontroerd spreekend gelaat zien. Dit wél te treffen, is het werk niet van een ordinair Schilder. Onlangs sprak ik met Sytsama over een dergelyk onderwerp: Twee Persoonen, zeide hy, zoude ik wel in zeker tempo door Apelles, en Rembrand hebben willen geschilderd zien: *Ephestion*, toen Alexander tegen de Moeder van Darius zeide: *Ephestion is ook Alexander*, *Mevrouw*. En Prins *Maurits*, toen de rampzalige Weduw van Vader Barneveld tegen hem zeide: (gy weet, by welke geleegenheid?) *Myne Zoons zyn schuldig, maar myn Man was onschuldig.*

Men heeft voorlang opgemerkt, dat het lachen, zelf de schoonste Vrouw, verlelykt; dat is ook zo: al wat onze spieren te veel overspant, breekt de harmonie; en is schoonheid, denkt gy, ook de zedelyke, iets dan overëenstemming der deelen tot elkander? Bevalligheid is iets anders. Zagte ernst, nu en dan weg smeltende in een aandoenlyk glimlachje; of zich verhoogende tot een los nedervallende traan...... Chrisje, hoe gaarn had ik u toen gezien: evenwel, zo myne hand aan myne verbeeldings-kragt wist te gehoorzaamen, ik schilderde u in den arm uwer uitmuntende Moeder, zo als gy toen waart. Hoe intressant zou die grouppe geweest zyn. Myn lieve Sytsama, die, weet gy, zonder zelf te schilderen, of boeken te beöordeelen, *ex professo;* (zeggen de Pedanten,) wél ziet, en wél oordeelt, meent, dat men de Schilders meer moest opleiden, om huisselyke tooneelen te schilderen, elk voor zyne eigen Familie; en alles die styve, niets beduidende houding te ontneemen, waar mede onze Familie portretten voorkomen. 't Is waar, men diende dan, niemand te na gesprooken, wel een' Chodowiecki tot Tekenaar zo wel als tot Graveur te hebben, en waar zal men zo een Man, buiten Berlyn, vinden? Wat dunkt u, Chrisje, zou men zelf eenen Willem Leevend wel treffender en zich zelf gelykender kunnen afbeelden, dan op dat oogenblik, waarïn myn Heer Helder de hand zyner Dogter in de zyne zal leggen?

Ik ben niet onkundig van een groot gedeelte zyner Historie, en durf u verzeekeren, dat hy u verdient; trouwens, wat behöeft dit, daar beide uwe Ouders hier mede instemmen? Leevendig beschryft gy my de byna machinaale aandoeningen, die gy, onder het schryven van uwen laatsten Brief aan my, ondergingt. Hoe verbaazend is toch de wederkeerige werking der ziel op het lighaam, des lighaams op de ziel!.... Mooglyk druk ik my wat heel onwysgeerig uit; maar gy verstaat my toch, en dat is al wat ik begeer. Is het niet verbaazend, Chrisje, dat onze verbeeldingskragt ons de voorwerpen zó kan schilderen, dat wy dezelfde aandoeningen daar door krygen, als of de persoonen tegenwoordig waren? Myne verbeelding is niet zó sterk, als de uwe; en echter ik weet, by eigen ondervinding, dat dit zo zy. Wie onderscheidt het geen wy slaapend

onderheevig worden, van het geen waakend by ons omgaat. Denkt gy, lieve, dat ik u, en andre beminde persoonen, minder hoor, zie, — gevoel, dan als wy waarlyk met elkander omgaan? Hoe zeer dit u mooglyk *van my* vreemd voorkomt, het is echter zo als ik zeg.

Nu ga ik u, over het geen my persoonlyk raakt, onderhouden. Sytsama wordt, door myne dierbaare Moeder voorgestaan, zó ongeduldig, dat ik vroeger, dan ik gedagt had, een dag zal dienen te bepaalen, om hem, ingevolge myn stervenden Vaders bevel, in den volkomensten zin den mynen te noemen. Als ik alles bedaard nadenk, dan zie ik zelf wél, dat hy de rede aan zyne zyde heeft; en dat eene Huwlyks-plegtigheid, zedig, stil, op de betaamlykste wys voltrokken, geen het minste bewys kan opleeveren,· dat de Vader niet met den hoogsten eerbied betreurd wordt. Ik bekreun my, daar ik de eigen bewustheid heb van wél te doen, en de aandringende goedkeuring myner Vrienden en Bloedverwanten, ook geenzins aan het beuzelagtig oordeel eener praatzieke, leedigloopende meenigte, die zich de waereld noemt. Dit, lieve Chrisje, zoude ik my schaamen; dit ware niets in my, dan eene *verachtelyke lafheid;* hier voor ben ik niet bereekend. Als men niet zeer oppervlakkig denkt, en een weinig kennis heeft van den Mensch, kan het ook niet vreemd schynen, dat een Man, als myne geliefde Sytsama, die my bemint, die in my ook het hoogst zinnelyk behaagen heeft, zo ongeduldig wordt, om my te bezitten. Als de hoogachtende Vriend ook de op ons verliefde Man is, dan zal een bedaard temperament daar weinig aan doen. Ik geloof zelf, dat een deugdzaam, naauwgezet, eerlyk Man, indien hy bemint, veel sterker driften, veel meer neigingen moet hebben, voor de eenige beminde van zyn hart, dan die verslonste jonge Lieden *du Ton*, die zich, ook buiten de behoeften van het hart, *kunnende* verzaadigen, daar ook rykelyk hun deel van namen. Waarom zal ik dan eenen Man, dien ik hoogst acht, dien ik met myn geheel hart uitkies, dien ik onverdeeld bemin, deeze blyk van myne liefde niet geeven? Heeft hy zich niet getroost, my in myns Vaders huis te laaten, om dat ik overtuigd was, dat pligt zulks van my eischte? Heeft hy niet op de allerovertuigendste wys getoond, dat hy alles wat mooglyk was aan my opöfferde? Is hy niet de Schoon-Zoon, dien myne Ouders zelf uitkozen, de Broeder van Hendrik, de Vriend myner Moeder, de Vader onzer jonge talryke Familie? Leefde hy wel dan voor uwe Vriendin van dien tyd af, dat hy zich verklaard had, en hy wist, dat myn hart vry was? Voeg hier by, myne lieve, dat ik noch ongevoelig, noch ondankbaar ben.

Droefheid (hoe dikwyls is dit reeds aangemerkt, en met hoe veel grond!) droefheid verzagt het hart. Hy, die deelt in onze smarte, wordt ons dierbaar...... Ik leg de pen wat neder. Sytsama verzoekt my, om in dit heerlyk maanlicht den Tuin en het Bosch eens door te wandelen: in lang was het weer niet gunstig, om hem dat vermaak te kunnen geeven. Hendrik is reeds voor eenigen tyd vertrokken; myn oog viel daar op uw Postscriptum.....

De dag is bepaald! Ik moet u dit zo rasch melden, als ik het zelf

konde beslissen. Onder onze wandeling, waarom ik de pen nederleide, is het beslist. Zo als wy uit de eetkamer gingen, zeide myne Moeder my, dat, indien ik den Heer Sytsama's voorstel tot zyn genoegen beäntwoordde, ik haar daar door het grootste genoegen zoude aandoen; dat hy alles met haare toestemming deed. Ik verstond dit alles, en zeide, dat ik haar begreep.

Wy waren al een groot stuk in de Lindenlaan gevorderd, toen Sytsama het discours eerst opvatte. „Ik heb, zeide hy, met Mevrouw „Veldenaar daar alweer gesproken, om op de volkomenste wys met „haare Familie verbonden te zyn. Gy weet, Coosje, dat myn Buiten„verblyf genoegzaam in order is, om met de geheele Familie dat „te gaan betrekken; want ik behoef u niet te zeggen, dat wy by „elkander moeten blyven? Alles herinnert hier te sterk het verlies, „dat wy geleeden hebben; het is onherstelbaar; en daarom moeten „wy de denkbeelden daar van zien te verzwakken. Ik beken, dat „dit ook u, myne waardste, veel zal kosten; maar gy weet ook, „vertrouw ik, dat uw Sytsama niet gelukkig zoude kunnen zyn, „zonder u en uwe geheele Familie zo te maaken. Geef my dan, hoe „eerder hoe liever, geleegenheid om te kunnen toonen, hoe zeer ik „de beschermer van allen wensch te zyn. Wanneer zal ik den dag „door u bepaald zien? Waarom stelt gy dien uit?"

Ik. Waarom?.... Daar de Man Sytsama is, en de omstandigheden zyn, zo als die zyn, kan ik niet veel reden daar van geeven. Het is mooglyk eene zwakheid in my. Ik heb niet kunnen denken, om zo rasch van staat te veranderen, na myns dierbaaren Vaders dood. [*Ik weende.*]

Hy. Zult gy zyner gedagtenis dan minder vereeren; zult gy minder traanen om hem storten, in den arm van zynen Vriend, als die uw Man is? Coosje, wie zou u, om dat pligtmatige zelf, meer beminnen, dan uw Sytsama. [*Hy omhelsde my, zag my aan; kuschte een traan van myne wangen; hield my staande.*] Besluit, myne lieve. Laat ik nu, nu op deeze plaats, uw besluit, indien het gunstig zy, hooren. [*Het weer was heerlyk, niets koud; hy geleide my naar de Tuinbank, die by de Beukenlaan staat.*]

Ik. Myn waardste Vriend, hoe dringt gy my zo sterk?.... [*Hy zag my zeer ernstig, en eenigzins bedroefd aan.*]

Hy. Hoe dring ik u zo! Is het myne Coosje, die dit kan vraagen?.... Bemin ik niet? Heb ik ooit, buiten u, iemand bemind?.... Myne liefde is waare liefde, Coosje; gy het dierbaar Meisje....Kan ik u als een navolger van Plato beminnen?.... Heeft de Natuur, heeft het hart geene rechten, die voldaan moeten worden? Zyn haare eischen berispelyk?.... Zyt gy dan nog alleen de Vriendin van uwen Sytsama?.... Indien dit zo ware, dan begryp ik, dat gy dit vraagen kunt; maar zo gy my óók bemint....

Ik. Zo ik u óók bemin! Gy bedroeft my; zyt gy hier niet van verzeekerd?

Hy. Ja, maar gaarn was ik het op het allervolkomenst. Wanneer zal de dag zyn? Laat ik dien maar mogen vooruitzien. [*Ik zweeg eenigen tyd.*]

Ik. In het begin der eerstkoomende maand. [*Nauwlyks had ik dit gezegd, of zyne aandoeningen overmeesterden hem derwyze, dat zyne oogen toevielen; zich herstellende, dankte hy my, weiniger met woor-*

den, dan wel met de trekken van zyn gelaat ; en dewyl nu my niets meer behoefde te weerhouden, omärmde ik hem tederlyk, er byvoegende:] geloof niet, ô gy waardig Man, dat ik thans alléén uwe Vriendin ben : droefheid verzagt het hart; zy hecht ons onuitspreeklyk naauw aan iemand, dien wy reeds beminden. Voortaan leef ik, om u te overtuigen, dat ik u, in alle uwe waarde, in al uwe beminlykheid, ken. Wees alles voor my – voor ons allen. God zegene een voorneemen, 't welk met de hoogste goedkeuring myner Ouders voltooid staat te worden! Mogten wy niet van deeze waereld scheiden, dan na het nuttig doorbrengen van zeer veele jaaren Indien liefde en achting, gevolgd door uitsluitend personeel behaagen, lieden van onze jaaren gelukkig kunnen maaken; wie, myn Sytsama, zal meerder kans hebben om gelukkig te zyn, dan wy? Gelukkig in ons zelf; in het huisselyk leven; altoos de beste Vrienden onzer Moeder, de ieverigste weldoeners der Kinderen, my zo dierbaar; zullen wy wel niet schitteren, maar hoe zalig zal ons lot zyn. Ach, myn Vriend, als ik in u den verstandigen bestierder der Kinderen van eenen zaligen Vader beschouw; in u den tederen Vriend myner voortreffelyke Moeder zie; geloof dan niet, dat ik alléén uwe Vriendin ben!.... Geloof dan niet, dat myn hart ééne gewaarwording van het uwe onbeäntwoord laat. De verrukkingen der liefde zyn niet altoos sterk in 't oog vallende; maar in haaren aart dezelfde. [*Opstaande kuschte ik zyn wang. Hy volgde my, geheel en al opgetoogen, maar sprak weinig.*]

Hy gaf des avonds myne Moeder nog te verstaan, dat hy nu de gelukkigste aller Menschen was; zy omhelsde ons beiden. Ik ging naar myne kamer, om u dit te schryven.

En nu, myne Chrisje, nu ik alles bedaard overdenk, kan ik niet vinden, of ik heb wél gedaan. Ik ontwaar niets van dat ongeruste, dat twyfelagtig bekommerde, 't welk zo eene staatsverandering doorgaans voorgaat. Neen, ik kan niets voorzien, dan een aangenaam leven. Wy zullen zeker in de algemeene onvolkomenheden deezer waereld moeten deelen; maar die zullen ons weiniger treffen, naar gelang wy ons voorbereid hebben, om die op eene waardige wys te ontfangen.

In geen stuk, myne waardste Chrisje, koom ik zo zeer met u overëen, dan omtrent het *bepaald personeel behaagen in den Man, dien men trouwt, vóór hy nog in die betrekking met ons staat.* Wy kunnen, ook uit het antwoord van Mevrouw, uwe Moeder, opmaaken, dat wy in deezen niet veel met haar verschillen. Zo lang onze geneegenheid zuivere vriendschap is; zo lang wy alleen maar hooger achten; moeten wy, wy, Chrisje, en alle Meisjes, ons gelyk, niet trouwen; staat het ook aan onze keus, en handelen wy zonder uitzicht op tydelyke belangen, dan zullen wy dit ook niet doen. Doch het is niet te zeggen, wat ons al aandryft, om een Huwlyk aan te gaan, zonder dat het hart nog spreekt voor den aanstaanden Man. Het komt my voor, dat, dewyl het Huwlyk gegrond is op de onderscheiden Sexen, *de Vrouw*, zo als zy uit de handen der Natuur gekomen is, wel wat meer zichtbaar zyn moest, als veelmaal het geval is...... Genoeg: er zyn altoos nog onderwerpen, die, hoe kiesch en zedig men ook schryve, hoe zorgvuldig men véél voor onheilige oogen omsluiere, nog altoos beter van hart tot hart kunnen beredeneerd, dan op het papier

gesteld worden. Ik scheide des daar van af. Hoe gelukkig zyn wy, myne waarde, dat wy niet gevallen zyn in onwaardige handen! De beste Mannen staan ons gaarn toe, dat daar thans niet veel kans op is; en leert de ondervinding het niet dikwyls?

Laaten wy eens een vlugtig oog wenden op de voornaamste rangen der geenen, met wie gy vooral, myne Chrisje, nog al het meest verkeeren moet. Beuzelaars, Uilskuikens, styve Harken, die dan niet veel kwaads uitvoeren. Het grootste gros speelt, zwiert, drinkt. Veelen hebben beide, ja deeze drie fouten in grooten maate. Collegieloopers zonder smaak, zonder conversatie. Degelyke naarstige geschikte Jongens, die ook, aan onze Moeders, niet zouden kunnen behaagen, hoe veel recht zy hun doen. Onze Vriendin Burgerhart zeide by zo eene geleegenheid eens: „en moeten wy ook trou„wen, Lotje; dat ziet er gek genoeg voor ons uit." Dat stout Meisje toonde, in weerwil van dit klugtige, intusschen haar gezond oordeel.

Ik ontken niet, dat de Opvoeding, ook in deezen, de karakters vormt. Waarom geeft men een Jongeling de vryheid, om zulke ongeregeldheden te pleegen, waar van ook maar verdagt te zyn, onze Sex ten blaame aangerekend wordt? Waarom zegt men niet tegen een opluikend Jongeling: Alle ongeregeldheden zyn ook „aan u verbooden, ontëeren ook u; maaken u ongelukkig, ook „dan, als uwe gezondheid niet merkelyk gekrenkt wordt." Wellust, „débaucherie, *onmaatig* speelen kunnen zeker hem, die tot de waar„digheid van Man, en Vader zal geroepen worden, weinig in staat „stellen, die waardigheid eere aan te doen. Als ik myne Sex uit „dit treurig punt zie, dan zucht ik, en zeg: „ja wel, zyt gy onge„lukkig, en dat wel naar maate gy beminlyker — begeeriger zyt."

Men verschoone deeze toegeevingen niet, door te zeggen, dat een Jongeling door zyn *aart zelf* eenige oogluiking verdient, omtrent sommige bedryven. Indien dit zo ware, dan zyn de Leevends, de Everards, de van Sytsama's, de Veldenaars, en welke gevoelige Vrienden der deugd men kan opnoemen, harsen-schimmen, geen Mannen. Maar die zyn er, en die zyn er overal, hoe klein ook het getal zy; deeze tegenwerping valt des weg. Hoe moet het eene verstandige deugdlievende Vrouw smarten, als zy ziet, dat zy in de magt is van eenen Man, die niet eens vatbaar te maaken is voor de stille genoegens des huisselyken levens, — voor de reine aandoeningen eener door de rede bestierde drift. Kan zy op de liefde, de eerbied, de dankbaarheid, hoopen van Kinderen, die zy zo eenen Vader gaf?...... Indien de Man de roem en eer der Vrouw is; (en wie twyfelt daar aan, die maar bedenkt, dat wy altoos de tweede hoofdrol, nooit de eerste hebben?) dan zeker moet eene mistasting van deezen aart op de Vrouw nederdaalen in kleinachting. Gelukkig, myne Vriendin, zyn wy daar voor bewaard. Wy zullen de beminde Vrouwen zyn van braave, verstandige, beminlyke Mannen; en indien wy volmaakt genoeg beäntwoorden aan de wetten der Natuur, om eens Moeders te worden, onze Kinderen geen schooner voorbeelden geeven kunnen, dan hunne Vaders. — Wy allen omhelzen u; maar wie drukt u met meer gevoelens van vriendschap aan haar hart dan

Uwe

C. VELDENAAR.

NEGEN-EN-DERTIGSTE BRIEF.

DE HEER WILLEM LEEVEND AAN DEN HEER CONSTANTYN HELDER.

Myn Heer!

De prys, dien ik altoos stelde op de achting, op de goedkeuring van den waardigen Heer Helder, is zéér groot. De verzeekering, dat gy gunstig over my denkt, heeft my des zeer sterk getroffen. Hoe griefde het my, met die koele beleefdheid door u behandeld te worden, die my overtuigde, dat ik in een der beste Mannen geen Vriend had! Als men zich eenige overtreedingen bewust zy; als wy zien, dat wy niet wél gedaan hebben, dan kost het niets aan een wel geplaatst hart, zulks te belyden voor een Man, dien men hoogst acht; op myne kniën zoude ik, had ik my iets te verwyten gehad, den waardigen Vader myns Vriends om vergeeving hebben kunnen bidden; maar myn eigen hart verweet my niets: ik wist, dat myn gedrag onschuldig, dat myne denkwys niet te verwerpen was, vermids ik niets dan waarheid zogt. Mooglyk is het verkeerd, maar het is echter waaragtig, dat de koele afkeer van een *achtingwaardig* persoon ons hart daar tegen verheft, en ons eene trotschheid inboezemt, die, als men deelneemend met ons handelt, geen post kan vatten: ik deed niets, om u in denken te doen veranderen, juist *om* dat ik my met koelheid behandeld vond.

Minder, myn waarde Heer, vond ik my geraakt, om dat gy my omtrent de beminlyke Juffrouw Roulin beschuldigde; want ik zag zelf wél, dat ik de waarschynlykheid tegen had, en dat niemand, dan Juffrouw Belcour, over het geval wel konde oordeelen; maar dat gy my verdagt hield, van de liefde uwer Dogter, buiten uwe goedkeuring, voor my te hebben willen winnen; ô dit trof my schriklyk. Myne ziel is geheel afkeerig van streeken; en ik begreep altoos zeer wel, dat Mejuffrouw Helder door haaren Vader niet geschikt wierd, om de Vrouw eens Predikants te zyn: wat zeg ik, om ooit aan Willem Leevend ten deel te worden.

Liefde, zegt men, maakt stout, onderneemend; het kan zyn, maar de liefde, die ik altoos voor uwe beminnelyke Dogter voede, was van een geheel anderen aart..... Wat heb ik daar gezegd?.... Ja, myn Heer Helder, ik bemin uwe Dogter. Myne ziel beeft op het denkbeeld, dat ik haar niet dan als Mevrouw Renting zal weder zien!.... Maar, dit is myn Lot. Het is hard, – het is ondraaglyk; doch wat helpt het my, dit te belyden?.... Nooit heb ik gepoogd, haar gevoelens inteboezemen, die ik wist, dat haar Vader zoude afkeuren. Ik verkreeg zelf op my, haar te myden, toen ik de eer zoude gehad hebben, met haar weder eenigen tyd omtegaan; wel overtuigd, dat de liefde van eenen Jongeling niet altoos dóór redeneert; ook dan niet, als hy vreest geheel onverschillig te zyn aan de eenige beminde van zyn hart. Hier van zyt gy, myn Heer, zeker thans ten vollen overtuigd; ik durf het herhaalen, dat ik uwe Dogter bemin, met eene liefde haarer waardig; met eene liefde, die my zelf eere aandoet. De Heer Renting verdient haar, indien iemand eene Chrisje Helder kan verdienen. Zy zal de geliefde Vrouw van een deugdzaam verstandig Man zyn; een Man,

die al haare waarde kent. De tyd zal my moeten troosten van eene rampspoedige liefde, die al het geluk en al de kwelling van myn leven veroorzaakt. Ken ik myn eigen hart wél, dan zal zy altoos zo dierbaar aan myn hart blyven, dat geene Vrouw daar eenigen indruk op zal kunnen maaken.... Ik heb myn plan hier over aan den gelukkigen Renting medegedeeld: ik vleije my, dat het uwe goedkeuring zal weg dragen. — Eene vraag nog: hoe zoude ik in staat zyn, myn Heer, om iets omtrent uwe Dogter u aangenaam, of dienstig, te kunnen doen? Dit bevat ik niet in 't allerminste. Is het echter zo – geheel ten uwen dienst is de schryver deezes.

Eer ik deezen sluit, verzoek ik ootmoedig het volgende over mynen waarden Vriend Helder hier nog te mogen byvoegen. Indien hy immer, omtrent my, niet zo wél mogt gedaan hebben, als de Vriendschap eischte, zo is het ook zeker, dat hy daar van berouw heeft, en dat ik nu mynen Vriend meer dan ooit weder heb. Laag zoude het in my zyn, daar ooit meer aan te denken: ik weet ook, dat hy zich zelf daar genoeg over gestraft heeft. Een Man van uw karakter, moet zeer zeker aldus denken over de buitenspoorigheden, waar toe hy verleid wierd. Of men echter zyn boezem-Vriend zyn moet, om dit zeer wel te kunnen verschoonen, daar aan twyfel ik. Laat my het eerlyk vermaak, van een weinig voor mynen Vriend te pleiten, by den niet geheel ten onrecht misnoegden Vader.

Stelt men niet doorgaans al te roekeloos vast, dat lieden, die zwakke driften, en een koel gestel hebben, veel veiliger zyn voor verleidingen, dan wel zulke jongelieden, die geheel anders gestemd zyn? Uw Zoon behoort gewisselyk onder de eerste; zyn driftige Vriend onder de laatste. Helder bezweek, daar Leevend zoude veracht hebben. Maar Leevend zou mooglyk woede zyn, daar Helder redelyk bleef. Is dat karakter wel het veiligst; of gelooft myn Heer Helder niet, dat, overal waar geene zedelyke wederstandbiedbaarheid *heerscht*, ook geene waare veiligheid zyn kan? Wie zou niet liever in een, hoewel niet overal regelmaatig versterkte, vesting, een wel geresolveerd vyand afwagten, dan in eene opene plaats, die van alle zyden door zwakke troepen is te overvallen? Heevige karakters handelen altoos in 't groot. Dit maakt *eclat*, en deszelfs eigenaars een voorwerp van grooten Lof — of laaking: bepaalt het echter onze zedelyke waarde eenigzins? Is de Man van een zwak karakter laakbaarder, indien hy voor kleine verzoekingen bezwykt? Hy doch moet mogen bepaalen, wat voor hem eene kleine verzoeking zy; niet, wat wy voor zo eene houden. Plaats des uw Zoon, dien gy zo wel kent, dáár, dáár hy verleid wierd, en zie, of hy te verschoonen zy. Helder had, dit beken ik, geene behoeftens van zyn hart te voldoen; maar Helder is evenwel een jong Man, en zyne weinige waereldkennis is maar te veel aanleidelyk geweest, om hem te doen vallen in strikken, die ik, ja, zou verbroken en bespot hebben, doch die hy niet bevroedde, om dat hy die niet zag. Daar zyn ook zeer goede, zeer braave karakters, maar die altoos moeten geleid worden. Zyn Leidsman, zo noem ik den goeden reisknegt, door u hem bezorgd, stierf: uw Zoon stond alleen. Hy had geen Vriend; geen Man, die belang

in hem nam; zelf niet op zyne hoede, valt hy in de handen van bedriegers. Taamlyk wel over zich zelf voldaan, gelooft hy ter goeder trouwe, dat eene looze coquette zulks ook van hem zy.... Maar genoeg! Het Vaderlyk hart van den waardigen Heer Helder zal reeds te vreden zyn; en zo niet, dan bid ik, dat gy, om mynent wil, uw Zoon in uwe gunst gelieft te herstellen; dewyl zyn berouw oprecht en zyne schaamte volkomen is.

Nog een woord over myne onuitroeibaare liefde voor uwe Dogter. Nooit zoude ik, zo ik haar niet op *myne wyze* bemind had, in zo veele allermoeilykste omstandigheden gekomen zyn. Maar, ik zoude zeer zeker met die innerlyke gerustheid op myn gehouden gedrag niet kunnen te rug zien, indien myne liefde voor haar my niet altoos, boven alles wat laag en onwaardig was, had opgeheeven. 't Is waar, ik had geene de minste schaduwagtige hoop op haare bezitting, maar zou dan het denkbeeld: „de beminlyke, de deugd- „zaame Juffrouw Helder zal dit gedrag in my goedkeuren," zo weinig vermoogen, dat het een eerlyk gevoelig Jongeling geen vermogens, om altoos groot te handelen, zoude byzetten? En spreekt men van zinnelyke behoeften, van sterke neigingen, van kloppende begeertens; kunnen die bestaan in den boezem van hem, die alleen wenscht te leeven voor éëne uit de geheele lieve Sex? In de liefde is de veiligheid. De jeugd mag vraagen, de Natuur aantokkelen, de geleegenheid verleiden; hy, die eene Chrisje Helder bemint, is meer dan zy allen.

Volmaakt afkeerig van alle wanörders, in welke classe die ook kunnen vallen; gezeegend met de vriendschap van een Engel, die zo rasch eene Heilige geworden is; een liefhebber van denken, van arbeiden; grootsch op myne eigen achting; tot mymerens verliefd op eene schoonheid, die geheel deugd, geheel beminlyk is; geene jouissance buiten het hart begrypende, wel opgevoed, nooit dan met ordentelyke jonge Lieden in conversatie; was het zo verbaasd véél te zeggen, dat ik geen voorwerp uwer verachting wierd?

't Is waar, ik twyfelde aan den Godlyken Oorspronk van den allerbesten Godsdienst; doch vond daar door my niet minder verpligt, om deugzaam te leeven. Ik zag te duidelyk in het eeuwig verband der dingen, om hier van my een oogenblik ontslagen te kunnen achten. Ik dwaalde; maar ik stelde dit mooglyk, en myn hart leed niets door myne verkeerde denkwyze.

Myne ziel vliegt duizendmaal naar myn Vaderland; naar myne tedergeliefde Moeder; myne Zuster — naar alle myne Vrienden; allen zyn my dierbaar...... Laat ik aan myne oprechtheid vast houden. — Ik moet myne altoos, myne altoos, altoos beminde Chrisje ook nog eens wederzien, na zy Mevrouw Renting zy; éénmaal; en dan zal ik my poogen te stellen boven het grootste verdriet van myn leven — haar gemis. Met eene ontroering, die my niet toelaat verder te schryven, of iets hier by te voegen, noem ik my

Uw Ootmoedigen Dienaar,
W. LEEVEND.

VEERTIGSTE BRIEF.

MEVROUW SUZANNA HELDER AAN MEVROUW ALIDA RYZIG.

Mevrouw, zeer waarde Vriendin!

De liefde, die gy uwen Broeder toedraagt; de achting, die ik voor uw braaf, uw gelukkig karakter heb; het genoegen, dat ik my zelf verschaf, door u eene aangenaame tyding te melden, werken te saam om my de pen te doen opneemen.

„Willem Leevend verdient Chrisje Helder." Dit is eene waarheid, waar van myn Heer Helder volmaakt overtuigd is. Willem bemint Chrisje. Chrisje ziet uw Broeder met de onderscheidenste goedkeuring. Myne Tante de Vry is zo zeer op de zyde van Leevend.... Nu zult gy het gevolg kunnen opmaaken; en ik vleije my, dat myn Heer en Mevrouw Ryzig er niets tegen zullen hebben, dat de Dogter van myn Heer Helder de Zuster worde van die beide braave persoonen? De inliggende Brieven zullen u meerder lichts geeven, zo wel over uwen Broeder, als waar hy zich thans bevindt. Wees zo goed, en deel deszelfs inhoud mede aan Mevrouw, uwe Moeder; die ik nader zal schryven. Uwe Vriendin de Vry heeft my geschreeven, dat zy zo wel overtuigd was van uws Broeders braaf karakter, dat, indien Chrisje niet buiten staat gesteld ware om te kunnen kiezen, zy met genoegen zien zoude, dat die de Vrouw wierd van Leevend.

„Laat ik dan maar zeggen, Santje, (zo schryft zy,) dat ik onder „de aanmerkelyke Legaaten, die ik myne Nigt Chrisje hebbe toege„dagt, ook haar het volgende perseel Legateer. *De Heer Willem „Leevend, thans Student, en zo ik voorzie, wel dra Compagnon van „zynen Schoonbroeder*. Evenwel, onder deeze voorwaarde, dat en „myne Nigt, en haare Ouders volkomen genoegen neemen in dit „gedeelte myner Testamentaire dispositie; zullende voornoemde „jonge Dame, ook als dit zo niet ware, alle de voordeelen onver„minderd genieten, die ik haar heb toegedagt." Dit artikel is, ziet „gy, zo origineel, als de geheele Vrouw is.

Myne Dogter en nog minder Leevend weeten iets met zekerheid van myn Heer Helders en myn oogmerk. Zy is ook volkomen onkundig van dit haar *gelegateerde perseel.* Ik vertrouw, dat gy, nu gy dit weet, aan myn oogmerk voldoen zult. Laat uwe Moeder my des ook het genoegen geeven, van dit alles nog voor zich zelf te houden. Ik wil Leevend geen meer hoop geeven; ik ken hem; hy zou zo véél en zulk een onverwagt geluk niet dragen kunnen; en waarom zal ik hem pynigen, door zyn verlangen aantevuuren, nu hy zeer waarschynlyk nog voor eerst niet te rug kan komen. Myn Zoon is in ongunstige omstandigheden; en zou een Vriend, als Willem is, zynen Vriend verlaaten; ook dan, als hy daar door te eerder gelukkig werd? Onmooglyk! Maar is het niet zeer natuurlyk, dat, indien hy wist, met wie hy gelukkig zal zyn, liefde en heevig verlangen hem zo sterk zullen aanzetten, dat hy zich alleen zal bepaalen op den afstand, waar door hy van Chrisje gescheiden blyft. Kan hy in zo een oproer van driften gelukkig zyn? Kan hy *genieten?* Deeze redenen zullen u zeker vol-

doen; want, ofschoon gy zelf, Mevrouw, zo hartstochtlyk niet zyt, zo stelt uw gezond oordeel u echter wél in staat, om te zien, wat een Willem Leevend moet *lyden*, indien hy nog niet *geniet*, en echter zeker is van dat geluk. Mooglyk zullen andere Vrouwen dit anders inzien, maar ik bedrieg my zeer, indien ik in deezen niet uit den aart der dingen strikt redeneer. Zyne liefde voor myne Dogter is zo sterk als bestendig. Lees deeze periode in zynen Brief aan my. „Het noemen ook slegts van haaren naam doortrekt myne „ziel met de innigste rillingen der zuiverste aller driften — der „liefde. Wat is het my eene zaligheid, ook maar aan Chrisje *te* „*denken*.

Dit is het niet al! Myne geliefde Dogter onderscheidt uwen Broeder zo zeer, dat ik niet durf hoopen, haar gelukkig te zien met eenen anderen, — ook niet met eenen Renting, dien zy zo hoogacht. Chrisje heeft veel meer van haare Tante de Vry's familietrekken in haar gelaat, dan in haar hart. Hier komt by, dat uw Broeder nog jong genoeg is, om van staat te veranderen. Ik laat des voor myne Dogter twyfelagtig en van verre zo iets schemeren (*). Zy moet het genoegen hebben van zelf te kunnen gissen; nu zy weet, dat haar Vader zo gunstig over Leevend denkt; en ik altoos omtrent hem dezelve blyf.

Ik zal deezen eindigen: groet uw achtingwaarden Man hartlyk van my. Uwe Vriendin, myne begunstigde Everards, is volmaakt hersteld, en Moeder van een Meisje, zo lief en voordeelig, als men zoude kunnen wenschen. Van den Zomer hoop ik u, lieve Mevrouw Ryzig, by ons te zien op Beekenhof; ik verwagt dan meer en voor elkander bereekend gezelschap; immers, indien Willem met zyn Zoon te rug zyn.

Met achting en geneegenheid noeme ik my,

Uwe waare Vriendin,
SUZANNA HELDER,
gebooren VAN BEEK.

EEN-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

MEVROUW ALIDA RYZIG AAN MEVROUW SUZANNA HELDER.

Hoogstwaardige Mevrouw Helder!

Myne *minder-gevoeligheid* laat my ellendig in 't naauw! Maar hoe kon ik, die zo weinig beduide, toch my tegen zo een geval wapenen? Ik scheur myne Vaendels; ik zal myne volkomen nederlaag bekennen. Myn hart is, tot in deszelfs Buiten en Hoornwerken, geslegt. Een Brief, een vertrouwelyke Brief van Mevrouw Helder!.. stoot ik daar myn hoofd ook tegen 't plafon onzer Zaal? Nu, Mevrouw, het zyn sterke beenen, zegt myne Tante, die weelde draagen kunnen; en hoogmoed komt *na* den val. Laat ik zien, dat ik eenige graaden daal, of ik in den alledaagschen cirkel van or-

(*) [NB. Deeze Brief was geschreeven, voor het gesprek, 't welk Mejuffrouw Helder haarer Vriendin heeft medegedeeld.]

dinaire menschen kan nederkomen; anders zal myn arme Bram meenen, dat zyne dierbaare Echtgenoote *niet wel by den hoofde is*: want hy weet niet, hoe gelukkig ik ben! Zie Mevrouw, ik heb een verwonderlyk overleg, om zo alles op het voordeeligst en zuinigst te gebruiken, en ik durfde niet gelooven, dat ik zo eenen Brief van u zoude ontfangen. Had ik nu gezegd: „Bram, lief! (want gy weet, Mevrouw, vreugd maakt het hart warm en ruim,) „een Brief, Jongen, van Mevrouw Helder!" en deszelfs inhoud was nu eens zo geweest, dat ik die aan *myn Man* niet had kunnen laaten leezen, om dat gy dáár in te veel met hem over my in gedagten overeenkwaamt; wat dan? Ik weet wel, wat die Jongen zeide: *Moeder, Moeder! de Koning heeft tegen my gesprooken.* — *Loop, Jongen!* — *Ja, 't is wél waar. Wat zei de Koning dan?* — *Uit den weg, schurk! wat ben ik bly! de Koning heeft tegen my gesprooken!* — Maar alles loopt goed af; en zo hy nu eens de courage heeft, om my te behandelen, of ik *maar* zyn Vrouw ben, dan zal ik zeggen: „zo familiaar niet: Vriend! weet gy wel, dat „ik een Brief van Mevrouw Helder heb? He?"

Ik acht het van myn pligt, om u echter, eer ik voortschryf, omtrent eene vraag gerust te stellen; zy is deeze. „Of myn Heer en „Mevrouw Ryzig er wel iets tegen hebben, om Chrisje Helder eens „Zuster te noemen." Wees gerust, lieve Mevrouw, geen van beiden heeft er iets tegen; gaarn zullen zy het hunne doen, om haar met dien naam te omhelzen. Moet ik duidelyker spreeken? Al was Bram Sultan Bajazet, in eigener persoon; en al was ik Catharina Alexieuwna, in levendigen lyve; dan nog zouden wy van onze troonen treeden, om eene Juffrouw Helder te ontfangen; vooräl, indien zy, aan de hand van onzen Broeder en Bondgenoot, werd binnen geleid. Nu zal ik eens beproeven, of ik ook niet, zo lang als ik de eere hebbe aan u te schryven, wat bedaarder zyn kan. Niet, Mevrouw, om dat ik u zo weinig ken, dat ik zoude gelooven, dat *non sens*, met een droeven zweem van akelige in rouwfloers gekleede deftigheid, u aangenaamer zyn zoude, dan babbelpraatjes van eene vergenoegde Vrouw, die dan maar eens de nyd heeft op dat naargeestig vadzig gezicht, 't welk men meermaal voor kenmerken opgeeft van eene vroome zielsgestalte. Neen, Mevrouw! gy zyt eene te braave, te werkzaame, te gezonde Vrouw, om te kunnen gelooven, dat er eenige deugd kan geleegen zyn, in al zuchtend en steenend door dit leven weg te kniezen; maar om dat ik myn eigen hart zoude verongelyken, indien ik op deezen lugtigen toon voortging.

Ik bemin myn Broeder zo hartlyk, dat ik met aandoening het geluk, 't welk op hem wagt, te gemoet zie! Niemand zal echter dit dierbaar, my door u aanbevolen geheim, uit mynen mond hooren, dan myn lieven — Jan: maar die is zo trouw als goud. Doch aan Jan moet ik het mogen vertellen, welk eene allerliefste Tante hy krygt; en, zo als *myne* Tante zegt, veel vieren en vyven.

Dat myn Broeder Juffrouw Helder bemint, is wáár, en wel zo, geloof ik, bespiegelender wyze bemind, (want by ondervinding kan ik niet spreeken,) als alleen een Willem Leevend beminnen kan. Het zal zeker met de liefde zyn, als met het preeken; het is allen wel even na, maar elk niet even nut. Indien dan een

hart vol liefde Chrisjes gading is, dan moet zy, dunkt my, maar bekennen, dat haar smaak zo goed is, als haare schoonheid ongemeen. Hoe zullen wy het wagen, Mevrouw, om aan zo een aandoenlyken knaap te zeggen, dat Chrisje de zyne zyn zal? Ik zou er sterk voor zyn, om eerst Doctor, Chirurgyn en Apteeker in huis te haalen, want er zal zeker zuurdeeg aan de voeten gelegd, ader gelaten, en visicatoria gezet worden, om eene totale wegvalling voor te komen! Ik verbeeld my dat zo duidelyk. Laat toch Engelsch zout, en Eaudeluce by geheele pints flessen opkoopen; of Willem gaat naar Jaffa. Heden, wat scheelen de Menschen veel, – de Mannen, wat nog meer zegt! Wel, myne Mama had aan Ryzig duizendmaal kunnen zeggen: „dat zy haare Dogter hem „ten geschenke gave," zonder dat hy zyn gelaat eens zoude vertrokken hebben; zo hy ten minsten toen geen binnenstuip van berouw op 't lyf gekreegen had; dat's wat anders.

Ik beklaag den goeden Renting! Hy heeft hier deezen middag gegeeten; en op Ryzigs lastig aanhouden beloofd, geen ander Logement dan zyn Vriends huis te kiezen. (Onze knegts hebben zyn pakkagie reeds uit het Rondeel gehaald.) Thans is hy by myne Moeder; wanneer hy te rug komt, is onzeeker; Mama zal hem (op eene Euangelische wys,) dwingen, dat hy blyve. Hoe zullen haare zagte oogen dryven van genoegen, als zy hem over Willem hoort spreeken; — zyne Brieven aan Renting leest. 't Geval is zonder voorbeeld: 't is echter wáár, dat ik my, doch te vergeefsch, al een half jaar heb gek gedagt, om hem eene hupsche Vrouw te bezorgen. Maar wie is Renting waardig? Laat zy voor 't front komen!

Myne eerwaardige Vriendin de Vry? Ja! ik kan wel niet zeggen, dat zy te oud voor hem is; het komt my maar voor, dat hy wat te jong voor haar is. Als Ryzig kon besluiten, om wat spoedig op te kramen, dan zou ik (hoe slegt my het huwlyken bevalt,) kunnen besluiten, om hem te naasten, uit klinkklaare liefde voor myn Broêr; onder deeze conditie, dat Renting zoude hebben te vergeeten, dat hy eene Chrisje Helder bemind had; want ik zeg voor af, dat ik zo wel onder doe voor haar karakter, als voor haare schoonheid. Ik zal dat met Brampje eens overleggen, dunkt my.

Van het gelegateerde Perseel wist ik; want zie, Mevrouw, myne geëerde Vriendin de Vry en ik begreepen, dat dit er geen kwaad aan doen zoude....... Daar is Renting! – Nu nog wat met hem praaten, dan soupeeren, en dan zullen wy allen zo goed moeten zien te slapen, als mooglyk zy. –

Een der aangenaamste avonden van myn leven was die van gisteren. Ach, Mevrouw Helder, welk een allerliefste braave Jongen is die Wim! Ik ben puur boos op myn Heer Helder, dat die nu juist begrypt, ziek te gaan leggen. Ik weet niet, of ik ga zelf naar hem toe; eenig en alleen om Wim aftelossen, en hem eigenhandig zyn Bouillons, zyn Kina, zyn Jalappen in te geeven. Zie eens aan! Ons leven is een mooije zomerdag, en die zullen wy verlanterfanten. Is het niet om je tot water te kryten, dat zo een allerliefst paar jonge, schoone, met elkander ingenoomen

Menschen, zo om den tuil gehouden worden? Hoor, Mevrouw, ik geloof waaragtig, dat gy, zo wel de verstandigste, als de deugdzaamste Vrouw zyt, die er, na den Val, tot op den huidigen dag leefde; maar indien deeze Vrienden nog heel lang zo niets beduidend voortsluimeren moeten..... Apropos, Mevrouw, wanneer begint gy uwen zomertyd te reekenen?..

Het volgende nog uit een gesprek met Renting: gy, Mevrouw, zult wel begrypen, dat dit een gedeelte van een discours is:

Ik. Wel, Renting, ik ben waarlyk boos op u.

Renting. Op my, Mevrouw; hoe?

Ik. Ja op u; in ernst, spinnig — vergiftig boos zelf. En waarom, vraagt gy? Om dat gy in staat zyt, eene Chrisje Helder te kunnen afstaan, die gy in alle haare waarde kent. Foei! wel dat lykt nergens na.

Renting. Afstaan? Ik sta haar niet af. Juffrouw Helder was nooit de myne, kan het nooit worden.

Ik. Gy zyt zeer philosophiesch.

Renting. Ik tragt wel te denken en wel te doen.

Ik. [*hem invallende.*] En dat toont gy, door van Juffrouw Helder aftezien? Dan, waarlyk, brengt uwe weldenkenheid u tot razerny!

Renting. Gy zelf, Mevrouw, meent niet het geen gy zegt. De liefde is zo wel edelmoedig, als de vriendschap. Juffrouw Helder *kan* my niet gelukkig maaken; en daaröm zou ik haar poogen te beletten, dat met een zo lieven braaven Jongen te zyn, als ik immer leerde kennen? [*Hy wierd ernstiger.*] Als Juffrouw Helder my konde, of had kunnen beminnen, dan zoud gy gezien hebben, dat myne liefde voor haar geene perken kende. Nu is dit zo niet: nu ziet zy, dat haar Vriend (want zo noemt zy my,) zich vruchteloos kwelt; dat smart haar, dat zelf zou haar haar geluk eenigzins benevelen..... Verstaat gy my nu? Ben ik romanesq, of handel ik redelyk?

Ik zweeg. De Man spreekt wel. Was *ik* maar in staat, om hem dit alles te vergoeden: nu, *de tyd baart roozen.* Bram wil er niet van hooren; maar wat is veranderlyker, dan een Mensch? Zeker een getrouwd Man! Ik heb al myn tyd verschreeven. De post vertrekt. Mama zal zelf de eere hebben te schryven. Omhels myne lieve aanstaande Zuster; en geloof, dat ik met eerbied ben, Mevrouw Helders

Liefhebbende Dienaresse,
ALIDA RYZIG,
gebooren LEEVEND.

TWEE-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

MEJUFFROUW MARTHA DE HARDE AAN MEJUFFROUW CHRISTINA HELDER.

Hoog-eerwaarde Juffrouw, aanstaande Nigt!

Daar komt Betje van hier naast zo by my inloopen; want je moet weeten, Nigt, (ja, ik moet je nou al maar Nigt noemen, om

te toonen aan uw Edeles Papa en Mama, hoe welkom gy in de familie zyt. En onze Freryk heeft al gesproken van een Party te geeven, op het Koopvaardy-Schip, genaamd *de Vrouwe Christina*, bevaaren door een braaf Kaptein, die hy ook al voortgeholpen heeft, Nigt. Ja, myn Man is wel zo wat kluitig en hollebollig, maar goed, en gansch niet gek ook, om zo wat uit te spikkeleeren; want het geen er de heele aartigheid van is, is, dat het Schip juist de *Vrouwe Christina* heet: Och, daar had ik, ouwe klos, niet eens om gedagt; maar als men, kind, zo in de drukke huishouwing zit, en altoos in de boel wurmt, heeft men geen tyd, om juist zo al de doopnaamen van de Schepen te onthouwen. En Freryk houdt ook alles zo voor zich zelf. Hy zou zo niet eens de Vrouwen Courant voor my leezen; ja naauwlyks zyn gebed uit Mel overluid leezen; zelf als ik geen tyd heb, want ik heb nooit gedaan, met zo een Man, die alles maar neer smyt, wat hy af en aan doet: en ook al de tytelesatien zo niet weet, van de rykelui; maar Nigt Ryzig heeft my een Almenak belooft, waarïn ik, zegt zy, zo alles zal kunnen zien; je weet nooit, hoe het te passe kan komen; en ik zou wel met een Burgemeesters Vrouw durven spreeken, maar ik ben een ouwerwetze Vrouw, en weet niet veel van de titels; dat is het maar.) Betje van hier naast kwam dan zo by my inloopen, dat zy wel meer doet, als ik myn halfjaars wasch van Bloemendaal, daar toch de flink van Blekers zyn, thuis kryg. Zie, Nigt, dan zwaait er nog wel eens een half elfje, met dat staan over de heete yzers; ik ben niet deun; ik zeg altyd: *kinderen, het is niet om de koffy, maar om den tyd; want zo als de schrift zeit: gierigheid is Afgodery en Papery!* Zo dat Betje zo tegen my zei: *wel, Buurvrouw, ben je veeg? — Hoe dat, Kind?* (zei ik zo.) — *Wel,* (zei zy zo,) *om dat je aan 't schryven bent, terwyl jy de Wasch overhuis hebt; dat ben ik van jou niet gewend. — Ja, kind,* (mogt ik toen weer zo zeggen,) *Nood leert bidden, zeit Jan Luiken, in zyn hondert Ambagten. Het noodzaaklyke gaat voor, staat er in Jakob Catz zyn Trouwring; als ook, alle dingen hebben zyn tyd, en alle weezen moet weezen. Je weet, Betje, dat Nigt Daatje veel aan my schryft, en als ik dan niet voort antwoord, is het niet wel;* en zo zond ik Betje van hier naast met een kluitje in 't riet. De myne zat onderwyl zyn dikke lyf vast te houden, zo schudde hy van 't lachen, om dat ik Betje zo van der text hielp. *Wyf,* (zei hy daar op,) *het spyt my, dat ik jou niet mee in de kajuit genoomen hebt; jy kunt zwygen, zie ik, en dat komt te pas, als er gesloken wordt; wel, al had ik gestolen als een raaf by de Compagnie, jy zou jen Man niet beklapt hebben.* Ik wierd er zeer yverig onder, en zei: *hoor, Kind, als ik nu evel wist, dat jy jou, zie zo veel, met onregtvaardig geld verrykt had, zo als, God betert, maar te veel door jou en jous gelyken gedaan wordt, dan zou ik zo dryvend van je afloopen, en gaan, zo verre als God my land gaf, en by de goê lui uit werken gaan. — Maar, Wyf,* (zei hy,) *ben je dan weer heel en al zot; als ik immers een dief was, van de kampanje, dan zou ik wel een ander Sinjeur zyn, als nu; en wie weet, of onze Jongen dan nog geen Burgermeester wierd; en jy waart zo wel een Mevrouw, als myn geweezen Kajuit Jongens Vrouw, die nou te grootsch is, om tegen een braaf burger Mensch te groeten. — Nou,* (zei ik,) *daar zal op dien grooten dag wat te vereffenen vallen; dat smeer ik je, zei*

Vetlap. — En, och God, het is immers maar waereldsgoed, en onze arme kostelyke ziel moet het gelag betaalen. En zie, Nigt, al had ik nou een kostelyke Buiteplaats Buiten, en een breed dubbeld huis in de stad, wat zou ik er met een benaauwde konsentie er naar aan zyn, want Paulus zeit wel de waarheid: *het is beter een stuk droog brood, met vrede, dan eén huis vol geslagte beesten, met een knagend gemoed.* Zo dat, Juffrouwtjelief, je komt in een eerlyke familie; U Edele zal nu al begrypen, dat ik van de moord weet? Ik heb Dominées-Vrouw daar by my gehad, en die zei my in vertrouwen, zo als gy, eerwaarde Juffrouw, wel denken kunt van een Leeraars Vrouw, dat er tyding was van Neef, en dat Neef kragtig belogen was, en altyd schappelyk had opgepast, en dat hy nu ook wel trouwen zou met Chrisje Helder; en dat het nu ook wel allemaal laster zyn zou, dat hy een Sociniaander geworden was; en veel vieren en vyven meer; en dat Dominé ook wel eens mis kon hebben, en zo al voort. Zie, Nigt, ik ben niet half zo Dominéesagtig meer, als voor een jaar, om dat ik nu gezien heb, dat het ook Menschen bennen; en Dominé Heftig ook. En nu zal Neef zeker geen Dominé worden, want jy, Nigt, zou daar niet breed by voegen. Zo dat ik hartelyk wensch, dat de Heere jen Huwlyk zegenen mag, dat gy veel Kinderen moogt krygen; want dat is toch het waare; en Neef is een regt goed kalf van een Jongen, en weet zyn weetje ook heel wel. En ik hoop, Nigt, dat je dan te Amsteldam zult komen woonen, en dan had myn Jongen ook goed gezelschap, en kon zyn stuursheid wat verleeren, daar wy alle dag, die God geeft, woorden over hebben. Nu, Nigt, van my zal niemand iet hooren. Zie, ik spreek er zelf met myn Man niet over, als Lorre er by is, of ik doe eerst het kleed over zyn kooi, want ik denk altyd: *van praaten komt praaten;* men zal toch weinig praaters vinden, die de zwygers verbeteren; en of Lorre daar vergiftig nydig over is, dat schaadt hem niet. Dat zou een mooije klugt zyn, waaragtig, als hy daar eens begon te schreeuwen: *Leevend gaat trouwen – met Chrisje Helder!* Neen, neen; zo had ik het niet gemeend. Myne yzers worden zo heet van 't staan; ik moet af breeken, en Freryk zal dien aan Nigt Ryzig brengen, want dat is onze vertrouwde Vriendin, onze raad en daad, mag ik zeggen.

MARTHA DE HARDE
en
FRERYK DE HARDE.

DRIE-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

MEVROUW ALIDA RYZIG AAN MEVROUW SUZANNA HELDER.

Hoogstwaardige Mevrouw!

Al had ik geen eene verpligting aan myne Tante dan deeze, dat zy my de geleegenheid geeft, om aan u, Mevrouw, te schryven, dan nog moest ik haar geduurende myn geheel leven dankbaar zyn. Ik begryp zo leevend den verbaazenden afstand, die er is tusschen Mevrouw Helder, en my *niets beduidende* jonge Vrouw, zo

als de nu zalige Abraham Blankaart mooglyk zoude gezegd hebben, indien hy my gekend had (*).

Dit levendig begrip, Mevrouw, belet my, ook in myne bedaardste uuren, (die my echter zelden overvallen,) aan u te schryven. Eene der redenen daar van is deeze: Ik doe dan zo verbaasd veel af, dat zy, die my meenen te kennen, wel zouden in 't hoofd kunnen krygen, dat ik eene huichelaarster ware; hoe wél ik dit alles ook meen. Daar ik nu niets haatlyker kan bedenken, neem ik die *vlaagen* ook niet waar, om te schryven.

De ingesloten Brief, my open gezonden, met verzoek om dien aan Mejuffrouw Helder te laaten bezorgen, diverteerde my. Gaarn zoude ik myne Vriendin Chrisje in dit plaisiertje deel geeven; maar, dewyl er gelukkig onder het leezen een geest des diepen gepeinses op my was nederdaalende, begreep ik, dat ik zo, Mevrouw, nooit een keurlyker proef van myne voorzichtigheid geeven kon, dan door dien Epistel aan u zelf te zenden, op dat gy daar mede zoud doen alles, wat goed zy in uwe oogen. Uw zeer dierbaare Brief aan myne Mama, my ook medegedeeld, overtuigt my, dat ik dus best voldoe aan het plan, 't welk gy, Mevrouw, zo geregeld omtrent Chrisje volgt.

Hoe of Zuster Collega aan dat nieuwtje komt, weet ik niet; ik kan er zelf niet naar gissen. Ik weet wél, dat zy veel overëenkomst heeft met de getralyde lyst, die voor het Amsterdamsch Postkantoor staat, waarïn alle de nieuwe Zeetydingen gedrukt staan; ik weet ook, dat die veel spreekt, veel jokt; maar heb nooit kunnen bemerken, dat Zuster veel vinding bezat. Dominé heeft ook veel meer geheiligde kunst, dan goed eenvoudig natuurlyk vernuft; zo dat, ik weet niet, waar zy aan die vertelling komt. Zy moet het, dit valt my daar in, zeker van haar ouwe Vriendin Babbelery gehoord hebben; nu, dat zy zo: Chrisje heeft er niets mede te doen.

Myne Tante is zulk eene degelyke Vrouw, dat zy wel daar door verdiende voor myne spotterny beveiligd te zyn; maar zy zelf vindt er zich door verëerd en vermaakt; het kan er des nog al door. Ik durf wel beweeren, dat myne Tante, zo als zy daar zo, vyftig modens ten agteren, in haare zwaare huishouding loopt stoffen en vryven, en zich vermaakt met Betje van hier naast, met den Schoolmeester, met haar Papje, en twee baldaadige dikke honden, zelf uwe achting, Mevrouw, verdient. Zy heeft, in de Zedelyke huishouding van haar ziel, meubelen, en zelf heele kostelyke; maar zy is zo onhandig, dat zy die niet weet te plaatzen, *comme il faut*, of in acht te neemen; zo onhandig als ik in de burgerlyke opschik-kunst

---

(*) BEKENDMAKING.

Mevrouw Edeling, wel te verstaan de Vrouw Van Hendrik, heeft aan de uitgeefster deezes Werks ter hand gesteld, een Paketje Brieven, getyteld: *Brieven over Zaaken, Landen, Persoonen, Gevoelens, Maximes en Systema's, geschreeven door Abraham Blankaart, zo in als buiten zyn Vaderland.* Gemelde Dame heeft er eene Voorreden by gelegd, waarïn zy ons het sterfbed van dien braaven Man beschryft, en veel merkwaardigs hem betreffende mededeelt; opdat wy die Brieven eens onder ons opzicht ter persse zouden leggen.

der kamers ben. Zy is eene zeedelyke *Dame du Ton;* zy is waarlyk beter dan zy schynt. Nu ik toch aan het pryzen ben, zal ik u verzeekeren, Mevrouw, dat zy zeer wel een geheim kan bewaaren. Zy is ook te vol drukte, om veel naar nieuwtjes te luisteren; of kwaadspreekendheid tot eene haarer tydverdryven te verhoogen. Wees des gerust, Mevrouw, dat *Lorre* zelf er niet agter zal komen; op dat hy niet ten onpasse uit zyn mond laat vallen: *Chrisje zal trou—wen—met Wim!* Laat Zuster Rammel maar wat snappen; zy is zó bekend, om het ter goeder trouw uitventen van leugens, als haar Man om het uittrompetten van oude en nieuwe waarheden. Dit is zo waar, dat Babbel- en Lasterzucht hunne *chronique schandaleuse* niet meer by haar uitgeeven; wyl zy zien, dat dit het debiet van dit Nieuwspapier te veel benadeelt. Gevolglyk, al verhaalde Zuster, dat Juffrouw Helder reeds de Bruid was, nog zou men nader informatie afwagten. „Zo dat, zou myne Tante zeggen, de Hekken zyn verhangen, zo „als Salomon zeit.”

Over de nadere verbintenis met Chrisje, heb ik de volgende aanmerkingen; (want nu heb ik alles nader overdagt, dan toen ik de eere had u mynen laatsten te schryven,) dat onze Familie alle mogelyke reden heeft, om zich verëerd te achten met haare komst in onzen kring, is onbetwistbaar; maar hoe zal ik het denkbeeld kunnen verdraagen, dat er ligt, in zo geheel en al overschenen te worden? Wie zal my, lange slungel van een figuur, zien, daar Chrisje aanzweeft? Wie zal op Nigt, op Dogter Alida letten, daar Nigt, daar Dogter Chrisje verschynt? Schoon ik magtig veel van my zelf houde, hoe zal ik echter in staat zyn, om myn eigen eer optehouden? 't Gaat met my en Brampje nog al, zo als in de meeste huishoudens, al grommende en al verzoenende, zo wat heen; immers de vlam blyft binnenshuis: maar, maar! als hy Zuster Leevend zo in het huisselyke leert kennen, en omtrent Man ziet handelen.... Wee my, arme Vrouw! Kan ik verdragen, door elke leevendige ziel in de Familie, van onzen Gerrit af, tot op myn Ryzig toe, geweezen te worden op Chrisje? Te meer, daar ik geen zier volgziek ben!

Myne Mama, die deezen wilde leezen, zeit, dat ik een malle Meid ben. Maar Ryzig maakte my een Compliment over myn gezond oordeel: wat moet my het meest vernederen! Zo dat ik maar zeggen wil, Mevrouw, dat ik met de zaak verleegen ben. Kom; ik zal maar besluiten, om edelmoedig te zyn, en poogen zo te worden, dat Ryzig nog al zo best met my te vreeden is, als ik ben. Het zal nog wel wat heen bruijen; te meer, daar hy *zo geduldig* en niet met al *opstuivend is*, zo als onze Vriendin Everards best zal kunnen getuigen. Myn kleine Jan is zeer bly met het geen ik hem van zyne aanstaande Tante in vertrouwen zeg: althans hy kraait het uit, by gebrek van woorden. Altoos Mevrouw Helders

Ootmoedige Dienaresse,
ALIDA RYZIG,
gebooren LEEVEND.

VIER-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

MEVROUW SUZANNA HELDER AAN MEVROUW CORNELIA VAN OLDENBURG.

Zeer waarde Vriendin!

De papieren, die ik u door den Heer Renting ter lectuur gezonden, en thans weder door hem te rug heb ontfangen, zullen u in staat gesteld hebben, uwen Zoon nader te leeren kennen. Uw antwoord wagt ik echter met genoegen af, vermids de Heer Renting my gezegd heeft, dat gy thans belet waart aan my zo breedvoerig te schryven, als gy wenschte. Terwyl ik des uwen Brief te gemoet zie, zal ik u over eenige zaaken schryven, die voor u van zo veel belang zyn als voor my: ik verzoek dit alles aan myne Vriendin, Mevrouw Ryzig, ook medetedeelen; en haar op de vriendelykste wys voor my te groeten. Dat Willem altoos myn byzondere Gunsteling was, is u bekend. Dat ik wel eens met u, over zyne liefde voor Chrisje, toen zy beiden nog veel jonger waren, gesprooken heb, zult gy u wel kunnen herinneren. Dit alles zal my in staat stellen, om deezen vry wat te bekorten. Ik zal des maar overgaan, om u het gesprek met myn Heer Helder, in het byzyn onzer waardige Huisgenoote en Vriendin Mejuffrouw Belcour, gehouden, medetedeelen: dit zal u alles doen weeten, wat ik u te zeggen heb. Chrisje was met den Heer Everards naar deszelfs huis gewandeld, om er dien middag te eeten: wy zagen dien dag niemand: myn Man, Juffrouw Belcour en ik waren alleen aan tafel. Het gesprek viel al weder op Willem, en op mynen zieken Zoon. Dus sprak myn Heer Helder.

Myn Man. De ziekte van onzen Zoon is my dies te ongevalliger, naar maate die de oorzaak is, waaröm wy Leevend nog niet thuis kunnen verwagten.

Ik. Ik verlang ook zeer, om beiden weder te zien.

Myn Man. Beiden .... ik ook, Mevrouw; evenwel kan ik my niet vleijen, beiden met dezelfde goedkeuring te zullen omhelzen. [*Ik zag hem ernstig aan.*] Moet ik duidelyker spreeken? Weet dan, dat ik zeer wel onderricht ben van het gedrag, dat myn Zoon deeze laatste maanden hield. 't Is maar jammer, dat de dwaasheid gepleegd was, voor ik die wist; en nog meer spyt het my, dat zo een braave Jongen, als uw Willem, daar door lyden moet.

Ik. Denkt myn Heer Helder, dat ik in deezen met hem verschil? 't Is waar, ik poogde die bedryven voor u te verheelen, die u smarten moesten, en toch niet te herroepen waren.

Myn Man. Ik ken myne Vrouw. Dit neemt niet weg, dat ik zeer verstoord ben op Pauw. Wat zal ik ter zyner verschooning inbrengen? Losheid? Goedheid? Heevige driften? De allersterkste van alle neigingen en behoeftens? – De behoefte van te *moeten* beminnen? Waarlyk, Mevrouw, gy weet, dat niets van dit alles voor hem pleit. Hy heeft met *koelheid gezondigd* — [*Dit laatste zeide hy op dien toon, dien gy kent, en waaröp een Helder alléén spreeken kan, om dat hy een waar deugdzaam, groot Man is.*]

Ik. Dat is zo; maar met koelheid zondigen! — Wie zondigt met

koelheid? Hoe zeer ik dit gedeelte zyner bedryven ook laak, hy heeft zeker niet met *koelheid* gezondigd. [*Dit punt gaf hy niet gemakkelyk op.*]

Juffrouw Belcour. Ik begryp leevendig, dat de buitenspoorigheden van een karakter, als dat uws Zoons, nog veel zwaarder moeten weegen by eenen Heer Helder: maar behield hy niet, met alle zyne ingetoogenheid, met alle zyne koelheid, eene zwakke zyde? En is *zyne* zwakke zyde niet even overrompelbaar, als die van een ander? Ik behoef niet te zeggen, hoe dierbaar my onze Willem is; evenwel, indien wy veel in hem verschoonen om zyn heevig, gevoelig, hooggestemd karakter, waarom zou men eenen Heer Helder niet vergeeven, dat zyn eigen wysheid hem bedroog; daar beiden de Heeren door een oprecht berouw vergiffenis willen verdienen?

Myn Man. Wat zegt Mevrouw Helder?

Ik. Ik kan my niet herrinneren, nog ooit met Juffrouw Belcour verschild te hebben; en indien mijn waarde Helder zyn Zoons berouw gelieft aan te neemen, dan zal ik een groot toevoegzel tot myn geluk ontfangen.

Juffrouw Belcour. En wie zal u daar dankbaarder voor zyn, dan uw thans zo geliefde Leevend?

Myn Man. Ja wel, myn geliefde, myn geächte Leevend! Ik had geen rust, voor hy wist, hoe ik over hem dagt; zie hier de copy van een Brief, aan hem afgezonden. [*De Heer Helder las daar op zynen Brief aan uwen Zoon, en zag met een onuitdruklyk genoegen, dat ik zeer in myn schik ware met die verrassching.*]

Ik. Is het myn Heer Helder, die zó schryft? Die zó voortvaarend handelt omtrent eene zaak, van zo veel gewigt?

Myn Man. [*Hy glimlachte.*] Dat ziet gy. Hoor, Santje, ik heb den Heer Leevend zo zéér verongelykt, dat ik niet weet, hoe my genoeg te haasten, om dat te verbeteren. Gy weet, het is myn vaste regel: *die ongelyk deed, moet boeten*. Ik ben nooit zo verbitterd geweest op iemand, waar ook over, dan op Leevend; vermids ik my verzeekerd hield, dat hy Juffrouw Roulin bedorven, en nog de stoutheid had om uwer Dogters hart te verleiden van haare pligten. Myne eerlyke uitzichten ten haaren opzichte te zien dwarsboomen, door een knaap, dien ik verfoeide; hoe kon ik altoos bedaard blyven? Maar ik zie, dat ik geheel en al mis had; ik ben overtuigd van zyn braaf karakter: hy bemint Chrisje; Chrisje heeft hem lief; hy zal haar hebben. Ik moet immers billyk zyn, Santje; en dat wel binnen kort.

Ik. En Renting?

Myn Man. Zorg daar niet voor. Renting weet zeer wel, dat hy met eene Chrisje niet gelukkig zyn kan, om dat zy het niet met hem kan worden. Hier over eens op een ander tyd. Ik weet ook wél, Mevrouw, dat gy tegen het vroeg trouwen zyt; maar er is geen regel zonder exceptie. Nog van deezen zomer hoop ik Chrisje als Mevrouw Leevend gelukkig te zien.

Ik. Ieder woord verbaast my.

Myn Man. Ieder woord is echter het uitwerkzel van een wél en rypelyk overwoogen besluit. Zie hier myn plan. Leevend zal van de Academie. Hy zal zich of associëeren met zynen Zwager

Ryzig, of met Everards; of onder myn oog, myne zaaken bestieren. Helder is toch meer geschikt voor het peinzende leeven op een Boekenkamer; en gy weet, dat ik werk genoeg heb voor eenen Zoon, al bemoei ik my niet zeer met het geen men eigenlyk Negotie noemt. Dit laatste plan zal u, zo wel als Chrisje, wel meest behaagen: dan kunnen de jonge Lieden ons gelukkig huislyk leeven blyven vergrooten, door by ons intewoonen: evenwel, dit alles zyn maar ontwerpen, waarmede ik my in voorraad verlustig.

Ik. Gy hebt immers, myn waarde Helder, aan Chrisje van dit alles niets gezegd?

Myn Man. Niets bepaald: alleen zo veel als noodig was, om haar haare blymoedigheid weder te bezorgen; door haar te doen zien, dat haar Vader haar zo zeer als ooit beminde en goedkeurde.

Ik. Gy zult my den dienst doen, hoop ik, om omtrent haar myn oogmerk te voltooijen?

Myn Man. Oogmerk? Is het dan een ander, als ik heb.

Ik. Neen: het is het zelfde; maar ik zal het mooglyk een weinig anders uitvoeren.

Myn Man. Alles staat aan u, Mevrouw. Met genoegen berust ik in alles, mids dat de jonge Lieden niet al te lang gescheiden blyven: ja, gy houdt, weet ik, niet van heel jong trouwen, Santje!

Ik. Gy hebt reeds gezegd, dat er geen regel zonder exceptie is: dit stem ik toe. Terwyl wy nu zo aangenaam en vertrouwlyk spreeken, zal ik u ook daar over myne denkbeelden mededeelen; dan zult gy met een zien, dat ik wel degelyk in 't algemeen tegen het jonge trouwen ben. Eerst, wat noemt men jong trouwen in ons land, in ons climaat? Als men een têer, vif, nog niet volkomen ontwikkeld, agttien-jaarig Meisje uittrouwt, dat noem ik vroeg trouwen; als men een Jongeling van nog geen twintig jaar uittrouwt, dat noem ik vroeg trouwen. En myne redenen, waarom ik dit afkeur, zyn deeze. Zo een paar Kinderen hebben, noch de Physische, noch de Moreele, noch de verstandige verëischtens, die er zyn moeten, om een goed en gelukkig Huwelyk te vormen. Zo als onze meeste fatsoenlyke jonge Lieden worden opgevoed, kan men niet wagten, dat zy dan reeds die waardigheid zullen kunnen ophouden; wat zeg ik, zy kennen noch zo weinig de liefde, als hunne ernstiger pligten. Indien zy nu vroegtyds Vaders en Moeders worden, hoe beklaag ik de onrype voortbrengzels van vuurig-zwakke driften, ook eer zy nog de geschiktheid hebben voor zeedelyk onderwys. Het is een nadeelig vooröordeel, dat jonge Lieden juist gelyk in jaaren zyn moeten. Hy, die de waardigheid van Man en Vader, van Heer, van Huisbezorger zal aanneemen, dient niet te teekenen als de jongere Broeder zyner Vrouw. De Natuur, en de voegzaamheid zien veel liever, dat de jonge Man een jaar of agt, ja tien ouder is, dan zyne twintig-jaarige Vrouw. Alle de redenen daar van aantetoonen, zal niet behoeven; zy vallen van zelf aan ieder, die een weinig doordenkt, in het oog.

Myn Man. Gy spreekt wel, Mevrouw Helder; maar uw Gunsteling is niet in dit geval. De Natuur, de Opvoeding, vooräl, wy zelf, hebben hem reeds geplaatst, boven die rang, waarin men doorgaans

Jongelingen van zyne jaaren aan treft. Schoon, ryzig, gezond, geheel ontwikkeld, door een werkzaam en eenigzins woelagtig leven; verrykt met kundigheden, die groot, gegrond onderscheiden zyn, met den blos der deugd versierd; waar is hier zwarigheid? En wat onze Chrisje betreft, een Meisje, door Mevrouw Helder, tot haar twintigste jaar, zelf opgevoed; zo begunstigd door haaren Schepper, als zy is, met gezondheid, welgemaaktheid; met oordeel, en met zulk een reeds volkomen gevormd karakter......

Ik. Myn oogmerk is ook niet, om in deezen uw plan aftekeuren. Niets zal my aangenaamer zyn. Ik wilde alleen, dat *ik* Chrisje prepareeren mogt, om deeze aangenaame tyding te kunnen hooren, zonder zich te benadeelen. Lieve Helder, Chrisjes karakter is, ja, reeds gevormd, maar hoe beef ik voor eene aandoenlykheid, die, vrees ik, niet zeer vroeg zal te ontspannen zyn.

Juffrouw Belcour. En hoe zal men onzen Leevend dit verrukkelyk bericht mededeelen? ô Mevrouw Helder, ik vrees voor de heevigheid zyner aandoeningen.

Ik. Ik zoude hem echter zo gaarn al het verrukkelyke eener verrassching doen smaaken! Hy vermoedt nog niets; zo vast is hy, arme Jongen, verzeekerd, dat Renting Chrisjes Man worden moet. Wat dunkt u? Zoude het niet best zyn, Chrisje hier over te spreeken. De liefde is vindingryk! Wie weet, wat die aan zo een Meisje inluistert, om den beminden al het verrukkelyke te geeven, dat wy hem toedenken, zonder hem in gevaar te brengen, van te sterk getroffen te zyn, om te kunnen genieten?

Myn Man. Dit, dunkt my, zal wel het best weezen.

Juffrouw Belcour. Wat is het my ongevallig te weeten, hoe gelukkig de braave Leevend zyn zal, en er hem niets van te kunnen laaten blyken! Wat moet zyn gevoelig hart gefolterd worden!

Ik. Maar wat zal hy gelukkig zyn! Dit plan zal zo moeten blyven, om andere zwarigheden. Wist hy dit nu reeds; wist hy, dat Chrisje Helder hem bemint, hem met goedkeuring haarer Ouders bemint, terwyl hy nog niet kan vooruitzien, wanneer hy te rug kan komen; wel, Mejuffrouw Belcour, wat zou zyn hart dan lyden? Jeugd, liefde, verlangen, zouden het overstelpen. Ja, mooglyk bezweek zyn sterk gestel door de uitgestelde hoop! Wy behoeven zyne eerlyke natuurdriften niet aan te vuuren; hy bemint, hy bemint met vervoering: pynigen kunnen wy hem; maar hem gelukkiger maaken, nog niet. Flaauw twyfelagtig gissen, meer is er niet te doen. — Maar laat ik over alles met Chrisje spreeken.

Zie daar, Vriendin, ons gesprek: ik wagt nog al uw antwoord, en blyve onveranderlyk

Uwe Vriendin,
SUZANNA HELDER,
gebooren VAN BEEK.

VYF-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

KAPITEIN FREDERYK DE HARDE AAN DEN HEER WILLEM LEEVEND.

Wel, Borsje, wat zegje nou van Oom den Kaptein? Had hy 't dan zo kwaad, toen hy voorsloeg, om u zo eens effentjes een reisje

naar 't warme Land te laaten doen? Maar ja: „fluten zyn holle pipen." Zoontje was te teertjes, en te ongewoon aan ongemakken; hy zou het Texelsche gat niet opgezeild hebben. Praatjes, praatjes! zie, een jong kerel moet overäl tegen kunnen, met alle winden voortstuuren, en daar sterft niemand voor zyn tyd. Wel, wat Hagel! moet Gods Water dan zo wel niet bebouwd worden, als Gods Land? Altoos dat gevit op de Zeelui! Zie, Neef, ik kan de schrift wel niet uitpluizen, zo als de Dominées, die ook wel ereis de koers op zeven neemen, en gissen, dat zy vlak het haventje mis stuuren, om dat zy het rechte compas niet verstaan, of bezigen, wat weet ik het? Zo zal my toch niemand in myn Zeemans kop praaten, dat onze lieve Heer de Zee geschapen heeft, om ons, arme Zeerobben, te laaten verzuipen. Wel, ik heb met myn agtste jaar de Zeemansbroek al aan gehad, en was altoos zo gezond als een hoen, en at myn scheeps-beschuit en erten, en stokvisch, dat het zo een lust was. Zo dat, maat Wim, de Zee maakt hard, en Jongens als spykers, en wel aartige bollen ook, zeg ik je; en jy hebt nou, door jen Moeders voorzorg, en jen Stiefvaders malle wysheid, meer gezworven, dan of je met een goed Kaptein, en een schoon Oost-Indisch Schip, zo direct naar Batavia gelaveerd had. Maar je waart te vroom en te zeedig. Wel, nou lach ik my tot een Doctor! jy zou op 't schip bedorven zyn geworden. Wel zie, Neef, als er nou bygelyks een Duivel is; maar ik geloof het niet, die Dominé in den Haag heeft my dat zo knap uit den kop gepraat, dat ik voor dat heele geloof geen half zoopje geef: maar, al was er nu zo een snaak, dan denk ik, dat hy aan land werk genoeg heeft, en niet eens denkt, om voor opsnapper van 't Galjoen mee te vaaren. Hoor, Neef, geloof jy my, de Menschen zyn zo al overal het zelfde rommelzootje. Nu, ik denk, dat je daar al eens oud agter bent. En zou men niet zeggen, dat alle Zeelui een hoop Janhagel is, dat van God noch zyn gebod weet? Verduiveld, je moest ereis op myn schip gekomen zyn. Of ik ook ouwerwets order hield. Met bidden en leezen en Psalmzingen Gode. Ik had ereis een heele grap, al een heele raare grap, mot je weeten, Neef. Ik had, mot ik dan maar zeggen, altoos een hoop rykelui's Kinders meê, die niet veel stuitten. „Laat „ik je maar onder myn vlag hebben, dagt ik, of ik jelui zo eens „de metten zal voorleezen, of ik je lui in je Engelsche dienst zal „brengen; of ik je lui ook ereis beredderen zal!" – Zie, al hadden „zy degens op zy, en twaalferlei rokken, daar veegde ik myn el„boog aan. „Wat Satan, zei ik, ben je lui te groote Sinjeurs, om „God den Heer te looven en te bidden, je mogt den duivel! Hier „jy alle in de kajuit, zeg ik; en de eerste, die zyn smoel tot la„chen vertrekt, zal ik zo hagels op zyn Donderement doen geeven, „dat hy agt dagen in zyn kooi zal moeten liggen; en veel vieren „en vyven." Nu had ik, mot je weeten, Neef, een dronkenlap van een Dominé, of Ziekentrooster, die zo veel wist van de Schrift, als myn Wyf van de lengte op Zee. Daar had je dan 't gegooi in de glaazen met Dominé. Maar ik wist dat te klaaren. „Hier jy, zei ik, „Provoost, zet dien dronken Dominé ereis in arrest; en als hy nug„tren is, maak ik hem Koks Jongen." Toen dagten onze jonge melkmuilen, dat er geen Kerk zou gehouden worden, maar ja, fluten! Ik zelf las uit de Christelyke Zeevaart, en liet myn Dokter,

die een schoone stem had, de Psalmen zingen dat het daverde; zo dat, Neef, ze waren schoon gepypkant; en als zy niet met goedheid wilden, dan vloekte ik er zo lang onder, tot zy als lammertjes hun gebed hoorden leezen. Ja, ja, ik heb wat met die wittebroods kindertjes doorgebragt! en by 't scheiden waren de Jongens toch mal met my; want die satanse platjes wisten wel, dat ik gelyk had. Zo dat, Neef, alle Zeelui zyn zo kwaad nog niet. En toen ik merkte, dat ik je niet op schip kon krygen, dacht ik, kom aan, dan moet de Jongen studeeren, en Dominé worden; dan kan hy ook de menschen Gods weg leeren; en ik zal op myn ouwen dag nog ereis een knappe predikatie hooren; want zie, Neef, jen heele weezen staat er zo toe, en je verd—de zwarte oogen zouden ons dan maar danig gesticht hebben. — Maar ik wist niet, dat je, om Dominé te worden, zo veel vreemde taalen most leeren. Wel, de Bybel is, goddank! in 't Hollandsch geschreeven; zo dat ik versta my dien boel niet. Maar Wim, waarom zette jy toch de stap; dat was heel gek gedaan; wel moest je jou dan maar met geduld van een Moffekop hebben laaten doodsteeken? Loop, gekheid! En, Jongen, wat hebben ze van je gelogen; dat je Deïst, dat je Sociniaans, dat je — ja, wat weet ik dien huspot? waart. Zie, had je nou, in plaats van naar een Academie, naar Ceilon of Trinconomale geboegzeerd, dan zou immers al die gekheid niet gebeurd zyn, en wie weet, of je nu niet al een stuk van een Gouverneur waart. Op Dominé Heftig heb ik de nyd, om dat hy onzen Gerrit niet tot vreede heeft bepraat; en altoos lei te gonzen van jen geloof en van jen gevoelens. o Ik dagt wel, dat alles weer pispraatjes waren; maar myn Wyf had een heel zwaar hoofd over uw geloof. En nu hoor ik, dat je zult trouwen met Juffrouw Helder. De duivel, Willem, dat is wat extraas, hoor ik; en menig Burgemeesters Zeun liep er een blaauwtje aan; en ze heeft pitjes, zeggen zy; dik! Nu, dat bruit my niet, als zy maar wél is. En ze ziet er uit, hoor ik, als een beeld; en ze het een houding als een Prinses. — Nu, nu, ik ben niet bang voor houdingen. Ik heb ook een houding, denk ik. En als ik haar Oom ben, zal zy wél doen, van dat te begrypen. Zie, Jongen, ik schei er uit; ik moet ereis gaan zien naar de Texelsche lyst; en myn randzoentje in de Ark gaan haalen. Hoor, leef jy met jou aanstaande Madam maar zo wél, als ik met myn oude dikke schommel, en dan zul je nog deeg van je leeven hebben.

F. DE HARDE.

ZES-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

MEJUFFROUW CHRISTINA HELDER AAN MEVROUW JACOBA VAN SYTSAMA.

Myne eerste bezigheid bestaat in u te schryven. De eer, my vergund, om buiten uw geliefd Huisgezin, de eenige te zyn, die getuige was van uwe Huwlyks verbintenis, verrukte my, 't is waar; maar ik voel echter, dat myne vriendschap en achting voor u my die onderscheiding waardig maaken. Hoe ongaarn myne geliefde Ouders my missen, dat verzoek van Mevrouw Veldenaar wierd geredelyk

ingevolgd. Hoe gaarn ik langer by u zoude gebleeven zyn, 't was my onmooglyk, zo was ik overtuigd van het dierbaar verlangen myner Ouderen, om my weder te zien.

Ik ben wel thuisgekomen: onze waarde Juffrouw Belcour verzoekt my, u en de geheele familie te bedanken voor de beleefdheid, waarmede zy ontfangen en gelogeerd is. Zy had de goedheid gehad, om aan Mama voorteslaan my met Lonne aftehaalen: dit vind ik zeer, heel zeer beleefd; ik geloof echter, en dit maakt my nog veel meer voldaan over haar verzoek, dat myne geliefde Vriendin Veldenaar wel de voornaamste oorzaak was: wat eere voor uwe Chrisje, dat zelf eene Belcour myne Vriendin zo zeer onderscheidt?

In welk een licht, in welken stand, of betrekking ik u immer omhelsde, altoos blyft gy zo wel myn voorbeeld als myne Vriendin; dit, myne lieve, gaat niet altoos gepaard. Hoe heb ik my bedwongen, om van uwen zaligen Vader niet te spreeken! Ik verstond uwen Sytsama ten vollen, toen ik myne overloopende oogen sloeg op het afbeeldzel van dien uitmuntenden Man! Nog bedank ik hem voor dat woord.

Aandoenlyk was het gezicht voor my, u allen in den diepen rouw te zien; ik kon myne eigen kleeding byna niet dulden; het gaf my iet zo verbaasd vreemd by u allen, en myn hart stemde zo weinig met de vrolyke kleuren, die dus sterk met eenen diepen rouw contrasteeren...... Toen ik naar Rotterdam te rug keerde, beval ik den Koetzier een weinig omteryden. Ik moest de Pastory nog éénmaal zien; en de waarde Juffrouw Belcour die wyzen. Ik liet de paerden stappen; toen genoot ik het schaars bekend vermaak, – vermaak? welk een onvoegzaam woord! – met liefde, met dankbaarheid, met eerbied, in stille weemoedigheid, alles nog eens langzaam met myne verwyderde oogen te doorwandelen. — Ik huiverde van aandoening op dat gezicht. Thuiskomende, moet ik daar nog eenige tekens van gehad hebben: ik zag (zeide Mama,) wat bleek en betrokken. Ik verhaalde de waarde Vrouw alles: met een stil kusje, en *lieve dweepstertje*, was alles afgedaan. Myne komst verraschte u: gy had naauwlyks gedagt, dat ik, in dit saisoen, vryheid zou gekregen hebben. Ik zag het duidelyk; maar ook, dat ik u des te aangenaamer was. In deezen verschil ik met u. Gy ontfingt altoos zo gaarn van my eene onverwagte visite. Dit kan ik niet zeggen; en dat zal veelen zo vreemd voorkomen, als dat ik volstrekt weiger *du Ton* te paerd te ryden: die weigering heeft my nog onlangs den titel van *bizar* doen verkrygen. Dit in 't voorbygaan. U, myne Coosje, kan ik dit echter wel doen begrypen. Van dat oogenblik, dat ik u te gemoet zie af, *geniet* ik, tot dat gy my verlaat. Als gy zo onverwagt komt, overstelpt my dit te véél. Ik heb dan zo de stille, geruste geschiktheid niet, om alles, wat uw byzyn voor my mede brengt, te smaaken; en 't geen ik zeer zeker zoude genooten hebben, indien ik u gewagt had.

Toen ik van u scheide, vroegt gy my: „hoe uw Sytsama my „beviel?" Kan ik met u daar over verschillen?

Ik zal deeze vraag beäntwoorden met het geen ik op dit stuk tot myne Moeder zeide: „uw Man is een dier weinigen, die ons „waardiger en liever worden, naar gelang men met hun huissely„ker omgaat." Ik geloofde altoos, dat de huisselyke verkeering ons

de beste toetssteen ter hand stelt, om de waarde van iemand wél te beproeven. Mooglyk, om dat men dan elkander ziet, zo als men is; niet geäsjusteerd, maar *en negligé*, zien wy dan het humeur, de zeeden, de manieren, de denkwyzen; geen opschik, geene belemmeringen. De zedelyke welgemaaktheid moet des meer in 't oog vallen. Wy worden dan zo overtuigd, dat de Kunst niets, de Natuur alles doet. Hoe klein is echter het getal der geenen, die men onöpgeschikt met een bedaard welgevallen zien kan! De meeste karakters vallen tot uitersten: zy zyn of te opgepronkt, of te verwaarloost. Het eerste brengt styfheid en dwang voort; het laatste toont gebrek aan opvoeding; en hoe veel zyn evenwel alledaagsche Menschen niet verpligt aan die zindelyke oplettendheid, die het kwalyk gevormde nog al draaglyk maakt!

Het komt my voor, dat men uwen Man nergens zo voordeelig zien kan, dan in zyn eigen huis. Daar *werkt* hy als de tedere Vriend eener bedroefde achtingwaarde Weduw; de vriendelyke Voogd van Kinderen, die hunnen Vader zo vroeg verlooren; de minzaame Meester zyner Bedienden; de goedaartige Landheer; daar, met een woord, toont hy zich die Vrouw waardig, voor wie hy leeft; daar maakt hy in zynen weldaadigen kring alles gelukkig.

Hoe gelukkig moet gy, myne Vriendin, niet zyn in de liefde van zulk een waardig Man. Hoe dierbaar moet iedere daad van billykheid en toegeeflykheid hem niet aan uw hart maaken! De aanleg van zyn karakter is te groot, om hem toetestaan een geestig Man te zyn; hy is tot iets meer, iets verheevener gevormd. Nu zyn hart geniet, nu hy de geliefde Echtgenoot is, nu heeft hy genoeg, ook van den aangenaamen Man, om zyn gezelschap by uitneemendheid verkieslyk te doen vinden, door iedere Vrouw, die wat meer is dan eene geestige Beuzelaarster.

Zie daar, zo denk ik over Sytsama; en gy weet, dat ik in staat ben om te vergelyken; ééne der vereischten om juist te oordeelen. Voor drie dagen zoude ik u reeds geschreeven hebben; maar ik wierd er in verhinderd, doordien ik op die party, waar van ik u gemeld heb, gaan moest. Myn Brief bleef des onvoltooid liggen: nu vervolg ik hem. Wat zal ik zeggen? Ik heb my daar ellendig verveeld; of het al *myn* schuld was, zal ik niet beslissen. Het zal er ook niet aan beteren, zo lang ik my nergens liever bevind dan by u. Myn gezonde, door u verbeterde smaak, doet my de stille conversatie met myne Vriendin altoos verkiezen boven die luidruftige partyen, die de trotschheid geeft, de luxe bestiert, en waar de zelfsverveeling en zogenaamde Familie-reden zulken te samen brengt, die daar nog al het beste figuur maaken. Die smaak deed my altoos voor my zelf het eenvoudige verkiezen boven het pragtige. Hoe dikwyls, zeg ik by my zelf, als ik my op zulke partyen bevind: „nu, Chrisje, geniet nu, nu moet gy u vermaaken:" Maar dat, *gy moet*, bederft alles. Ook zelf op die heerlyke Buitenplaatzen, waar ik my dikwyls bevind, ontbreekt er iets — uw byzyn.

Ik heb u eens iets tusschen Mevrouw S***, en my voorgevallen, verhaald; gy zult u wel herinneren, wat. Zy echter had nu de onbeschaamdheid, om stout, doch minzaam naar my toetekomen. Ik verhaalde dit aan myne Moeder met zeer veel verwondering. Het antwoord myner Moeder zal ik u schryven. Gy weet, *hoe* Me-

vrouw Helder iets zegt; hou dit in 't oog: „Wel, Chrisje, verwon-
„dert gy u daar zo over? Wat weerhouding kan eene getrouwde
„Vrouw hebben, die, ik zeg niet eens de wetten der deugd, der
„zeedigheid, maar der betaamlykheid zo onbeschaamd verbreekt;
„en echter niet genoeg van de Vrouw heeft, om haare zeer lieve
„jonge Kinderen te stellen boven haare schoothonden en rypaer-
„den." – „En dit (zeide ik,) zyn ook al lieden, met wie men zich
„een eer *moet* maaken te verkeeren, zo men niet byzonder wil
„zyn." — „Die men by geleegenheid *dulden* moet; zou het zo niet
„beter uitgedrukt zyn, Chrisje?"

Hoe rust men uit van al dit lastige, als men by u op Boomryk is! Zo geheel in alles aangelegd door de natuur. Een huis in 't geboomt; wilde plantsoenen; groote vyvers; door een en met elkander opgroeijende heesters, bloemen en jong hout; kabinetten van eiken en linden boomen; banken van mos en zooden; koorn en weiland, afgewisseld door duin en heigrond; slingerpaden, die ons naar de stille Hermitage, en naar het Geldersch Huisje leiden; veel meer, en veel meer soorten van gevogelte, als men in meer pragtige, en nader aan den weg liggende Plaatzen met mooglykheid hebben kan; een door de natuur, wat geholpen door de kunst, spruit van de rivier, die in een dicht kreupel-boschje altoos voortstroomt; moes en vruchten. Zo heb ik uw Boomryk leeren kennen. Wanneer zie ik het weder? Wanneer treede ik eens weder in dat tempeltje der vriendschap, door uwen geliefden Sytsama aan ons toegeëigend?..... Omhels allen met dankbetuiging voor

Uwe

C. HELDER.

P.S. Onze Reizigers zyn al op weg: zouden zy eerst naar Amsteldam gaan, denkt gy?

ZEVEN-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

MEJUFFROUW ADRIANA BELCOUR AAN MEVROUW JACOBA VAN SYTSAMA.

De eerste geleegenheid, die er zich opdoet, om u, myne waarde Mevrouw, een blyk te kunnen geeven van myne bereidsvaardigheid ten uwen genoegen, vat ik ieverig aan. De weinige, de te rasch vervloogen uuren in uwe geliefde Familie – in uw byzyn, door my doorgebragt, maaken, dat ik maar terstond, zonder eenige kwalyk geplaatste verschooningen, ter zaak koom. Ik behoef my alleen uw verzoek, om de aankomst van onzen Leevend op Beekenhof omstandig te verhaalen, te herinneren, om myne pen den vryen loop te laaten.

Wy wisten reeds, dat de beide Heeren op hunne terugreis naar Holland waren, doch de dag hunner aankomst was voor ons onzeeker. Op Maandag kwam de Heer Renting hier onverwagt aan: 't scheen my toe, dat dit niet toevallig was. Dit was ook in de daad zo. Hy sprak een poosje met den Heer Helder, die daar op order gaf, om het paerd van Renting, dat zeer moede was, weg te

brengen, en een ander te bezorgen. Na ons zyn compliment gemaakt te hebben, reed hy den laan uit, en sloeg den weg in naar ***.

Terwyl wy hier over spraken, kwam de Heer Helder in de zaal, en zei: *goede tyding, Santje; onze jonge Lieden zyn op weg naar Beekenhof: Ik ontken niet, dat ik myn Zoon niet met dat welgevallen zien zal, waarmede ik hem gehoopt had te zullen omhelzen.* Mevrouw zeide niets; maar ik zag, dat zy met haaren Man ook in dit stuk overeenstemde; hoewel zy het verborg.

Uwe Vriendin zag voor zich neder; maar de schielyke afwisseling van het gloeijendste rood, met het helderste wit, en een stil, langzaam weggeädemde zucht, verzeekerde my, dat deeze tyding haar vry wat ontruste. Zy zat, geheel zomeragtig gekleed, (zo als zy altoos is, wanneer zy zich niet moet laaten opschikken,) in den venster-bank aan de regter hoek der zaal, als men de Portebrizée inkomt, met haar Borduurraam voor zich. Zy sprak weinig, en dat weinig nog alleen uit beleefdheid. Haar gelaat teekende zeer verstrooid, echter denkend. Meermaal bekeek zy (en gy weet, Mevrouw, hoe zeer dit uwe Vriendin karakteriseert,) de toppen haarer vingeren van de regtehand, die zy met de linke omvatte. Myn Heer wandelde met groote schreden op en neder, zag dikwyls door de raamen: Mevrouw Helder nam Chrisje waar; doch zeide niets. — Chrisje, als 't ware zich zelf te rug roepende uit geduurige mymeringen, borduurde spoedig en met drift weer voort. Haare oogen tegen haaren wil opslaande, bloosde zy, de myne ontmoetende, zeer sterk. Waarom bloosde zy? De reden daar van moet ik, dunkt my, hier uit afleiden. Zy acht, maar zy bemint my niet: en achting brengt niet altoos vriendschap voort. Juffrouw Helder behandelt my niet met die zoete gemeenzaamheid, die ons zo wel overtuigt, dat men bemind wordt. Zy plaatst my zo verre boven haar. Dit smart my. Echter wyt ik dit noch aan uwe bekoorlyke Vriendin; noch aan my zelf. De natuur gaf my dat zoet inneemend, waarlyk Vrouwen voorkoomen niet, 't welk een goed hart zo onmerkbaar tot vriendschap overneigt. Niet zo zeer by ondervinding, als wel door opmerking, weet ik, dat sommige zwakheden gemaklyk op goedaartige en goedhartige inborsten voortschieten; en dat al wat groot schynt, niet uit beredeneerde gronden voortvloeit. Hoewel ik dan eenige zwakheden niet by ondervinding ken, waar ligt myne meerderheid in deezen? Heeft my dit wel eene deugdzaame pooging gekost? Waarom zou men dan voor my bloozen, over zwakheden, die niets laags *onderstellen*, mooglyk niets laags *dulden?* Myn hart is nooit door de liefde ontrust; maar nooit boezemde ik ook iets heeviger dan stille eenzelvige vriendschap in. Het is my daarom nog veel meer leed, dat uwe Vriendin myne minder ligtbeweegbaarheid aanziet voor eene trotsche koelheid, die ons in onze eigen oogen verheft, boven de onberispelyke aandoeningen van een jeugdig hart. Ik houde my verzeekerd, dat de lieve Helder een alleruitgebreidst vertrouwen in my heeft. Zaaken van het grootste gewicht kan zy my mededeelen; maar hoe zorgvuldig bedekt zy alles voor my, wat kleinigheden zyn, en die men alleen verhandelt met de sympatiseerende Vriendin? In deezen zin is het óók waar, dat de liefde de vrees buitensluit.

My in deeze en dergelyke gedagten bezig houdende, tikte myn Heer Helders knegt aan de deur, deed die open, en ging weg. Op 't oogenblik rukte men de beide Portebrizées te gelyk los; en wy zagen den Heer Renting, die zyne Vrienden ieder aan een hand binnen leide. Leevend zag niemand dan Mevrouw: (Chrisje zat buiten zyn gezicht, in het inkomen, zo als gy u verbeelden kunt, geplaatst.) Zy omhelsde hem tederlyk; hy kuschte by herhaaling haare handen. De jonge Heer Helder was in zyn's Vaders arm: hy wierd niet zo vriendlyk ontfangen, als ik gehoopt had. Ik zag naar uwe Vriendin. Het toneel was zo oogenblikkig; ik weet niet, hoe het verder ging. Zy bleef zitten; hier uit begreep ik, dat zy het vermogen, om op te staan, *miste*. Ik ging, agter het gezelschap om, naar haar toe. Zy was zeer onthutst; haar boezem sloeg heevig; zy ademde moeilyk. Wat kon ik voor haar doen?

Willem, (zeide de Heer Helder,) *gy hebt hier nog andere Vrienden, die u wenschen te zien*. Leevend keerde zich om, zag my, vloog naar my toe, viel my met drift om den hals, kon my niet aanzien, sloeg zyne armen om my, barste in traanen uit: zelden was ik zo ontroerd. Mevrouw kwam by hem, en zyne wang streelende, zei zy: *verscheur uw onschuldig hart niet, Leevend*. Nu zag hy eerst uwe Vriendin; schoot naar haar toe, bloosde, beefde, omhelsde haar, trad te rug, zag Renting aan, zuchte; maar herstelde zich. Doch toen uwe Vriendin hem haare hand gaf, drukte hy die met zo veel liefde, een weinig voorwaards gebogen, aan zyn hart, dat wy allen elkander met dezelfde gedagten aanzagen. Wat moet hy toen geleeden hebben! Hy wist nog niets van zyn aanstaand geluk. Zyne treurigheid was zo aandoenlyk, dat Mevrouw hem noodzaakte te spreeken, en dus dit toneel sloot.

't Was zes uuren: Mevrouw stelde eene wandeling voor, en gaf Willem haaren arm. Renting ging naast Chrisje; de beide Heeren Helder hielden myne zyde. Uwe Vriendin ging met Renting een schrede of zes voor ons uit. Zy waren druk en minzaam in gesprek. Hy hield zelf zyn arm, onder het wandelen, om haar middel. Ik nam Leevend waar.... Iedere minzaamheid pynigde hem zo zeer, dat de vriendelyke behandeling van Mevrouw Helder die niet konde wegneemen; en dat, ofschoon hy zeer beleefd op haare gezegdens antwoorde, bleeven zyne oogen op Renting als vastgehecht. *Een bevallig paar*, zei de Heer Helder: *ongetwyfeld, myn Heer;* was myn niets beduidend antwoord. Onze wandeling naar de groote zomertent was niet toevallig; want wy vonden daar een uitmuntend Veldcollation; waar van de eer geheel aan Mevrouw toekwam. Aangenaam was deeze verrassching. Renting nam, op verzoek van Mevrouw, de honneurs van de tent waar; hy kweet zich uitneemend. Hy gaf Willem plaats naast Chrisje, schikte ons allen, zond de Knegts weg, en deed alles met dat ongemaakt fatsoenlyke, dat hem altoos voordeelig onderscheidt. Zo zat uwe Vriendin tusschen haare Moeder en haaren lieven Leevend, die te zeer overstelpt was, om iets tot de algemeene vreugd te kunnen toebrengen. Het schoone lichte avondwêer deed ons daar vry lang vertoeven. De Heer Helder zelf stelde de welkomst der Reizigers met een volgeschonken glas Bourgonje-wyn in. De jonge Helder was geduurig by zyne Zuster, en hy kuschte haar zo regt Broederlyk, dat de oogen van zynen

Vader glinsterden van vergenoegen. De Heer Renting was geheel beminlyk; het smart my, dat Mevrouw Helder nog niet ééne Chrisje voor hem heeft! Bekoorlyk was de conversatie tusschen Chrisje, Renting en haar Broeder; maar Leevend beefde op iedere gemeenzaamheid zyner Beminde met zynen Vriend: hy zal, denk ik, een zeer lastigen gedagtenvollen nagt gehad hebben.

Uwe Vriendin zegt my daar, dat zy aan u gaat schryven. Ik leg des spoedig myne pen neder; my met byzondere hoogachting noemende,

Uwe Vriendin,
A. BELCOUR.

Myn compliment aan myn Heer van Sytsama, en aan Mevrouw Veldenaar.

AGT-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

MEJUFFROUW CHRISTINA HELDER AAN MEVROUW JACOBA VAN SYTSAMA.

Dierbaarste Vriendin!

Konde ik maar zo schryven, als ik wensch!.. Myne hand, zie ik, beeft nog al; er zyn echter, zedert die ontmoeting, reeds drie dagen voorby. Ik zal de pen eindlyk opneemen. Ik moet u alles schryven. Hoe dringend zyn de behoeftens van myn hart! Ik kan, zo myne Vriendin niet in myn geluk deelt, dat niet recht, niet ten vollen genieten. Ik moet met haar over mynen Willem spreeken; veel, zeer veel over my zelf ook; en ik kan niet over hem spreeken, gelyk ik wensch, dan met u, myne uitgeleezen Vriendin.

ô Myne lieve, zy zyn beiden te rug gekomen: alles is wel. Pauwtje in de gunst hersteld.... Leevend bemind en geächt....... Juffrouw Belcour zelf was onthutst, toen zy hem zag. Is het dan te verwonderen, dat ik tot bezwymens toe ontroerde. Hy viel haar om den hals; hy stortte traanen; hy stortte die niet alléén. Zyne droefheid is zo hartlyk, zo onbedorven, zo in de schoone natuur: ik voelde zo sterk, wat hem bedroefde..... Alles was wat beneveld voor my. Eindlyk zag hy my ook...... Gy zult u dit beter alles kunnen verbeelden, dan ik het u kan beschryven. Trouwens, ik merk dat de waarde Juffrouw Belcour aan u geschreeven heeft: zeker op uw verzoek? Ik heb wel gemerkt, dat zy zeer attent was......

Mama heeft haaren Brief geleezen, en verzeekert my, dat hy u zal voldoen: *schryf maar* (zegt myne Moeder,) *aan uwe Vriendin, van dat wy des avonds in huis traden: het vorige heeft myne Vriendin Belcour reeds afgemaakt.* Hoe gaarn zag ik dien Brief! Maar, gelooft gy dit wel, Coosje, ik durf het haar niet vraagen.... Hoe of eene Juffrouw Belcour zo een tonceltje toch heeft uitgevoerd! Ik ga dan den draad opvatten. Ons soupé was veel overvloediger dan gewoonlyk; en stond in de groote zaal, die fraai en wel verlicht was. Leevend had Mama en my naar huis geleid, my

dikwyls aangezien, en echter byna niets kunnen toespreeken. Myn Vader plaatste Leevend naast my, en zette zich vervolgens aan myne andere zyde. Hy had al die oplettendheden voor Leevend, die ons verzeekeren, dat zyn hart er deel in neemt. Leevend hield nu weder een fatsoenlyken afstand, die hy zeker aan de aanstaande Mevrouw Renting meende verpligt te zyn. Hy was minder vry met my, dan een Broeder by zo eene geleegenheid zyn zoude. Mama, die zo alles opmerkt, glimlachte: zy begreep de reden van Willems gedrag; zy keurde die goed. Zy sprak met my daar ook van, toen ik haar in haar slaapkamer leide. De volgende voormiddag was door Mama uitgekozen, om aan Leevend te zeggen, hoe myn Vader, en zy zelf over hem dagten.

Dat tooneel ga ik u, zo goed ik kan, afteekenen.

Den volgenden morgen, na het ontbyt, begaf zich ieder naar gewoonte werwaards, en tot welke bezigheden hy verkoos. Papa reed uit. Renting en myn Broeder lieten ook hunne paerden zadelen. Juffrouw Belcour ging naar haare kamer, met oogmerk om te schryven. Myne lieve Moeder stelde aan ons beiden voor om te wandelen: met blydschap namen wy die aanbieding aan. Wy gingen, Willem tusschen ons beiden, het Engelsch Bosch in. *Ons* oogmerk was alleen wandelen; hoewel Mama, geloof ik, ons ongemerkt naar het groote gras-ovaal in het Zuider-Bosch heen leidde. Ik sprak niet veel. Ik wist, dat het oogmerk was, onzen Vriend al het verrukkelyke eener aangenaame verassching te doen genieten. Ik kende hem; ik was des beducht, of hem deeze groote schok niet te veel zoude treffen. Mama hield hem geduurig bezig. Hy beäntwoorde alle haare vraagen wél en duidelyk; maar niet vry, niet omstandig. „Wanneer, vroeg myne Moeder, denkt gy te „vertrekken, Willem?" — „Nog deezen middag, Mevrouw." — Dit „zeide hy niet zonder my, (mooglyk machinaal,) te kennen te geeven, hoe hem dit scheiden zoude bedroeven.

Mama. Gaat uw Vriend Renting met u?

Leevend. Dit, Mevrouw, is hem niet te vergen.

Mama. Hoe zo?

Leevend. Hy is hier al te gelukkig: maar hy verdient zo te zyn. Hy heeft reeds de goedheid gehad, om my hier te introduceeren: laat hem genot hebben van zyne heuschheid omtrent my betoond.

Mama. Introduceeren! Had gy dan zo iemand noodig, om tot uwe Vrienden weder te keeren?

Leevend. Mooglyk niet van hunnen kant, Mevrouw; maar ik gevoelde te veel, wat ik zoude wederzien.

Mama. Renting is een deugdzaam, een waardig Man; zyn karaktor is zo beminlyk als zyne persoon.

Leevend. Niemand zal dit gereeder toestemmen, dan ik.

Mama. Maar men kan iemand recht doen, zonder hem juist boven een ander te verkiezen, die even veel waarde heeft; en ons altoos behaagde. [*Hy zweeg.*] Is dit zo niet, Wim? Majoor Veldenaar wykt zeker geenen Renting; er zyn echter oogen, die den laatsten boven den eersten welgevallen.

Leevend. De liefde is vry, Mevrouw; immers, zo zegt men.

Mama. Hebt gy daar iets tegen, Willem?

Leevend. Zoude het iets aan de zaak veranderen?
Mama. Ontwykt gy deeze vraag te beäntwoorden?
Leevend. Neen, Mevrouw, indien ik in staat ware, die wél te beäntwoorden; doch hier aan twyfel ik.
Mama. Dweept gy niet een weinig op dit onderwerp?
Leevend. Indien het dweepery is, Mevrouw, het eerste voorwerp zyner liefde te blyven beminnen, ook na alle hoop, om het te bezitten, is afgesneden; dan zoude ik mooglyk kunnen gezegd worden te dweepen; want dit is het geval — zoude het geval zyn kunnen. [*Mama glimlachte, Wim sloeg zyne oogen neder, drukte myne hand; ik zag hem ter zyden aan, zonder dat hy het merkte.*]
Mama. Het verschil, of men meer dan eens kan beminnen, of liever de vraag daar over, is nog niet beslist. Jonge, verliefde, eerlyke, wat hooggestemde karakters, verklaaren zich voor het maar éénmaal, en dat wanneer zy nauwlyks langgenoeg geleeft hebben, om de aandoening, die zy liefde noemen, oogenblikkig gewaar te worden. Lieden van meer jaaren en ondervinding twyfelen: zy vermyden doorgaans, het zeer beslissend spreeken. [*Wy kwamen nu aan het Grasövaal, en plaatsten ons op de middelste bank. Willem zag neerslagtig; Mama vervolgde.*] Heeft Renting niet met u gesprooken over het oogmerk onzer Familie?
Leevend. Neen, Mevrouw, myn Vriend Renting weet gelukkig te zyn, zonder myn hart te veel pyn aan te doen.
Mama. Heeft hy u gezegd, dat hy gelukkig is?
Leevend. Behoeft hy dat te zeggen? Hy wordt bemind, en......
Mama. Spreekt gy altoos zo beslissend, Willem?
Leevend. Neen, Mevrouw, maar —
Mama. Maar het waarschynelyke is niet altoos waar. [*Hy zag verward, ernstig, met zyn gelaat zeer digt by dat van myne Mama, haar aan. Wat ging er toen in zyne ziel niet om! Zou hy zelf dit kunnen beschryven? Ik geloof neen.*] Verstaat gy my niet, Leevend?
Leevend. Durf ik gissen, of ik u zoude kunnen verstaan?..... Maar, neen, Mevrouw: wie zou de toepassing maaken?
Mama. Chrisje! [*Hy bestorf.*] Herstel u, myn lieve Leevend, indien gy uw geluk wilt genieten. Het is nog groot en onverwagt genoeg, al windt gy uwe verbeelding niet zo hoog op. Gy verdient myne Dogter; myn Heer Helder is daar van overtuigd. Gy moogt haar nu met onze hoogste goedkeuring beminnen. De Heer Renting zal geene vergeefsche hinderpalen aan uw geluk opwerpen. Hy is te redelyk; hy is te wél overtuigd, dat hy redelyk handelt, door te doen zo als hy doet, om u eenige ongerustheid te veröorzaaken. Hy wist altoos, dat hy niet bemind wierd; en de vriendschap van eene Chrisje Helder zelf is geen voldoend retour voor liefde, die op de Sex rust, en rusten moet. Ik heb u al het aangenaame der verrassching willen doen ondervinden, en zelve deelen in de vreugd, die dit u zoude aanbrengen. Chrisje heeft, schynt het, nooit den lieven Vriend haarer eerste jeugd vergeeten; en dewyl gy verdient myn Gunsteling te zyn; dewyl gy groot, en goed zyt geweest, in de allermoeilykste omstandigheden, verblyde ik my ook over haare standvastigheid. Myn Heer Helder gaf my de aangenaame commissie, om u uit zyn naam te verzeekeren, dat hy uwe liefde voor onze Dogter met welgevallen

zal zien voortduuren. [*Leevend was zo verstomd, dat hy geen een woord konde zeggen. Hy kon niets antwoorden. Hy viel alleen op zyn knien voor Mama; kuschte haare beide handen; zag haar aan — hoe? Ik kan 't niet beschryven.*] Nu, (ging zy voort) ik wagt u beiden aan tafel; wy zullen wat vroeger eeten, om dat ik zeer goedkeur, dat Leevend zyne Moeder gaat bezoeken.

Mama ging weg: hy plaatste zich naast my. Nu kon hy spreeken. Maar wat? Verward, afgebrooken, by poozen. Hy zag my sterk aan; zyne oogen glinsterden door niet te rug te houdene traanen....... Het waare medegevoel liet hem die niet alleen storten..... „Gy schreit, Willem." (zeide ik.) „Ach, (antwoorde hy,) „kan iets sterker van de onuitspreekelyke grootheid myns geluks „getuigen?" Hy omärmde my; hy beefde; zyn fraai gelaat boog op mynen boezem; groote traandruppels bevogtigden dien... zyne lippen gloeiden. Ik sloeg, zonder dit oogmerk te hebben, myn eenen arm om zynen hals. Een halfuitgesprooken: „lieve Leevend!" bleef op myne lippen, waaröp hy, voor de eerste maal, den reinen kusch der alleräandoenlykste liefde ademde. Toen, een weinig meer bedaard, ontwikkelde ik my uit zynen klemmenden arm, liet hem myne hand; en na wat mymerens vormden wy een vry geregeld gesprek.

Ik bemin myne dierbaare Vriendin zo teder, zo oprecht; ik heb zo dezelfde behoefte, om haar alles, wat my betreft, te moeten aanbetrouwen; en ook, — (dit zelf moet ik u zeggen) en ook, ik vind zulk eene lieve bezigheid in over mynen waarden, mynen altoos beminden Leevend te schryven, dat ik u dit gesprek, zo naauwkeurig ik kan, zal mededeelen. Het is niet geheel beuzelagtig.

Leevend. Welk eene omkeering in myn lot! Chrisje, myne geliefde Chrisje, — bemint my. —

Ik. Noem dit geene omkeering, myn Vriend! Chrisje beminde u altoos; ook toen zy meende, dat gy eene andre beminde; want myn behagen in u ruste op de kennis, die ik had aan uw karakter: ik wist, dat gy my uit allen best convenieerde, om, op myne wys, gelukkig te zyn: dit te hooren, moet u zeker aangenaam zyn; maar gy vind er evenwel uwe innerlyke waarde niet door gevleid.

Leevend. Zeg het niet, myne lieve! de Jongeling, die door een verstandig deugdzaam Meisje, '*t welk hem kent,* met voorkeur beschouwd wordt, moet zeker zeer gunstig over zich zelf denken; of hy doet haar geen recht.

Ik. Is liefde dan geene grilligheid? Is 't noodig, dat men verdiensten, beminnelyke hoedaanigheden onderstelle?

Leevend. Een Meisje, als myne Chrisje, zal zeker altoos een voorbygaand behagen onderscheiden hebben van die voorkeur, dat blyvend welgevallen, dat zy in my geliefde te behouden. Er was, om eene grilligheid te zyn, te veel vriendschap in uwe genegenheid.

Ik. Wie zegt u dit?

Leevend. Myn eigen hart; en dit misleide my nog nooit.

Ik. Men zegt evenwel, dat eene liefde, die oogenblikkig ontstaat, veel moeilyker te geneezen is, dan eene liefde, die onmerkbaar opgroeit.

Leevend. Is dit zo, dan gaat dit buiten myne ondervinding om

Ik beminde myne Chrisje altoos; zeer lang, zonder iets daar by te denken. Heugt u dien lieven kindertyd nog? ô dit waren dagen!

Ik. Onschuld en onnozelheid moeten toch recht voor den onbedorven Mensch bereekend zyn; om dat hy zelf, in een gevorderder leeftyd, daar altoos met zulk een verheugend genoegen de gedagten van bewaart.

Leevend. Ik heb altoos zo gedagt; ook, toen ik aan zeer veele zaaken twyfelde: ik zoude echter, nu, niet verkiezen tien jaar jonger te zyn.

Ik. Zyt gy dan nu gelukkiger?

Leevend. Ja; en dat wel voornamenlyk in de streelende hoop van het nog oneïndig meerder te zullen worden. Een kind geniet alleen oogenblikkig: maar een Jongeling, ook in zyne overdenkingen. Ik voel nu zo ten vollen, wat het is, myne Chrisje dierbaar te zyn! [*Hy omärmde my zwygend.*]

Ik. Gy zyt toch gelukkig in het uitkiezen van woorden. Dierbaar zyt gy my: er ligt iets zo staatigs in dit woord, dat ik het omtrent u, en myne Vriendin Veldenaar allerliefst gebruik. Het zegt iets meer dan liefhebben; iets, daar myn hart meer in vind.

Leevend. Allerliefste Engel, hebt gy my ooit verdagt van een onwaardig gedrag?

Ik. Zoude ik u dan hebben kunnen onderscheiden?..... Nooit: ik heb aan alles, ook aan uwe geneegenheid kunnen twyfelen, maar ik was overtuigd, dat gy de achting myner Moeder waardig bleef.

Leevend. Hebt gy getwyfeld, of ik u beminde? Chrisje!

Ik. Niet alleen getwyfeld, maar ik heb vastgesteld, dat gy eene andere beminde...... Gy betrekt, Leevend.

Leevend. Welke denkbeelden komen my voor den geest. ô Myne Chrisje! Had gy myne Vriendin gekend!

Ik. Dit is niet noodig, om uw gedrag te billyken. Ik weet, dat gy...... Maar niet meer voor ditmaal! Als ik my in staat voel, om daar over te spreeken, zullen wy onze traanen eens den vryen loop geeven. Nu ben ik daar te zwak toe. Eene vraag heb ik aan u te doen: Haar Profil verzoek ik in eigendom te mogen hebben.

Leevend. Alles, wat gy wenscht, zal geschieden.

Ik rees op, wy wandelden voort: ik had zelf wel eenige verwydering noodig. — Vervolgens vroeg ik hem, of hy u niet wel dra een bezoek zou geeven? Hier na verlangde hy zo sterk, zeide hy, dat hy de eerste geleegenheid zoude aanneemen. Hy meende ook naar Rotterdam te gaan by onze lieve Everards; dit vond ik goed; doch niet zyn oogmerk, om Leiden te bezoeken. Ik hoop, dat hy voor eerst een huis zal myden, daar hy, zonder de grootste ontroering, niet intreeden kan. Vervolgens vroeg ik hem naar zyne geliefde Gravin van B***. ô Myne Coosje, hy bemint zyne Vrienden met vervoering! De liefde maakt een welgevormd hart niet onrechtvaardig. Welk een schat van lief te kunnen hebben, verkreegen wy in ons weezen! Is het niet gelyk aan het altoos toeneembaar vermogen en de zucht tot kennis? Hoe laag moet die liefde zyn, die ons belet, alle onze lieve Vrienden en Bloedverwanten zó te beminnen, als zy door ons bemind wierden, voor zich deeze byzondere geneegenheid in ons openbaarde!

Hoe rasch vervliegen de oogenblikken, die men vervuld door-

brengt. Toen wy digt by huis waren, hoorden wy, dat de klok het Werkvolk en de Tuinlieden aan den maaltyd klepte: 't was twaalf uuren. Papa kwam ons in zyn ryd-gewaad tegen, en omhelsde ons beiden, tusschen ons ingaande. Willem kuschte zyne hand, en zeide door zyn stilzwygen zo veel, dat myn Vader alles verstond: de twee Heeren waren met Mama in gesprek. Zo als wy binnen traden, wierd het eeten opgedraagen; wy aten vroeger dan naar gewoonte om Leevend. Hy scheen geen eetlust te hebben. Mama zelf had des de goedheid, om hem voor te dienen. *Eet. Wim*, zeide de lieve Vrouw. *Genoegen en liefde voeden sterk*, (zeide myn Vader,) *anders zoude ik vreezen, dat Leevend het paerdryden slegt zal bekomen*. Hy begreep de meening, en hy deed, zag ik, al wat hy kon.

Toen hy zoude afryden, wist hy my nog een paar oogenblikken alleen te zien; *zien*, moet ik zeggen, want al zyne woorden bestonden in korte volzinnen, afgebrooken door eenen tederen afscheids kusch; (alles moet gy weeten.) Papa had hem een schoon paerd, daar hy zelf veeltyds op rydt, laaten zadelen; het zyne blyft hier. Met verhaasting afscheid neemende, sprong hy te paerd; hy zag my aan, - myn hart beefde er van. Zyn Hungaar volgde. Elk is even voldaan over hem. Pauw is regt treurig over het afzyn zyns Vriends: en zyne Zuster?.... Wel toch, het is my lief, dat zyn rypaerdje hier blyft; dat schoone dier zal ik wel eens gaan zien graazen...... Hoe lang deeze ook zy, ik zou hem, kreeg ik geen belet, nog niet sluiten; maar hy moet op de post, voor het te laat wordt. Allen duizendmaal gegroet van

Uw eigene
C. HELDER.

EINDE VAN HET ZEVENDE DEEL.

HISTORIE

VAN DEN HEER

WILLEM LEEVEND,

UITGEGEVEN DOOR

E. BEKKER, WED. DS. WOLFF

EN

A. DEKEN.

[Niet vertaald.]

AGTSTE DEEL.

'S-GRAVENHAGE.
DE GEBROEDERS VAN CLEEF.
MDCCCLXXXVII.

HISTORIE VAN DEN HEER WILLEM LEEVEND.

AGTSTE DEEL.

EERSTE BRIEF.

DE HEER WILLEM LEEVEND AAN MEJUFFROUW CHRISTINA HELDER.

Beminde van myn hart!

Beminde van myn hart! ..... En ik schryf aan de bekoorlyke Helder! Ik schryf voor de eerste keer aan haar, als haar Minnaar! Ik zie dat zelf wel! .... Maar, zal eene zo engelagtige goedheid, als de uwe voor my is, dit niet met toegeevende minzaamheid hooren? Zou myne pen niet wel een weinig meer vry durven zyn dan myne lippen? o Laat ik u dan nog ééns met de zoetste aller naamen, – beminde van myn hart, mogen noemen.

Mevrouw Ryzig, die geheel myne dierbaare lieve Zuster is, wil myne thuiskomst zelf aan u schryven; en wie is in staat, aan haare bevallige leevendigheid, haar snaakschen uitkyk, iets te weigeren?

Nu eerst, myne heele lieve, kom ik in de *mooglykheid* om te kunnen genieten. Geduurende myn kort verblyf op Beekenhof, was ik niet genoeg meester van myne aandoeningen, om, met behoorlyke gelykmoedigheid, te kunnen bevatten, overzien – wat ik genoot. Myne ziel was te sterk geschokt; alles was zo beroerd, zo bewolkt, of zo – pynelyk schitterend. Ik wierd zo overal getroffen; zo geslingerd door de allertegenstrydigste driften. Ik zag u, ik zag de waarde Belcour..... al de wonden van myn verscheurd hart ontsprongen...... Edelmoedige Vriendin! Vriendin myner vroegste jeugd!... Immers zult gy zo zeer myne Vriendin blyven, als gy de beminde van myn hart zyt? Edelmoedige Vriendin, gy kent myne Historie: gy hebt alles geleezen. Mevrouw Helder heeft my dit verzeekerd. Moest dit dan zo niet zyn? Zou uw Willem deeze waardige Vrouw kunnen zien, en niet eenige oogenblikken vergeeten, waar hy zich bevond? Uw Vader heeft my gesprooken: ach, Chrisje, nu durf ik u alle myne liefde toebetrouwen; hy acht uwen Willem, myne liefde draagt zyne goedkeuring weg. Alle myne uitzichten zyn des verlicht! Nu, nu kan ik eerst al het verrukkelyke

smaaken, dat er in uwe verzeekering legt: „Ik heb myn Willem „nooit vergeeten; ik geloofde nooit, dat myn Willem myne voorin„genomenheid niet verdiende. Ik schreef alles toe aan een onge„lukkigen samenloop van zaaken.” Ja, myne Chrisje, uw Willem beminde u met de hoogste achting, met de sterkste vervoering; *kon* hy des den regten weg der Deugd verlaaten? *Kon* hy, u beminnende, zo als hy u beminde, wel een oogenblik, zo niet by verrassing, vergeeten, wat zyn hem verhoogende pligt eischte? ô Myne lieve, geloof niet, dat die Jongeling bemint, die zyn karakter bezoetelt door iets, onbestaanbaars met de waare eer. Wat zeg ik? die niet met de keurigste oplettendheid zyn gedrag, zyne gedagten, zyn hart bestiert. Buiten het staatig vermogen van den Heiligen Godsdienst, is het alleen de liefde voor een beminlyk deugdzaam Meisje, die ons, Jongelingen, altoos beveiligt, ja, verheft boven de verleidingen der zinnen.

Mooglyk zal het u wat zonderling voorkomen; maar wat trok ons in barbaarschheid verzonken Europa uit dien laagen staat, dan de Ridderschap? Waar was toen deugd, geöefendheid, fraaije manieren? Waar was — kiesheid: — waar eenige glinsters van Godsdienst? By het verbeeste Gemeen? By de onwaardige Munniken, die een luije Godsdienst en een raazend zotte zedenleer predikten? Neen! by die braave dappere Lieden, die gevoel genoeg hadden om te begrypen, dat de Sex al de liefde, den eerbied, de vriendschap van een braaf Man verdiende: by die Lieden, die zich der verdediging hunnes Vaderlands, en der bescherming eener weerlooze Sex plegtig toeweidden. Handelden zy niet altoos met de eenzelvige koelheid der Reden, zy handelden echter altoos naar de eenigzins verhitte voorschriften der eer. Nooit, myne lieve, ontfing uwe Sex meerder blyken van achting, dan toen men begreep, dat de bezitting — wat zeg ik? — de goedkeuring, eener verdienstelyke Vrouw wel waardig was, die ten koste onzer allermoeilykste poogingen te verkrygen. ô Myne beste, waar toe is een Jongeling, die bemint, en wiens liefde door zyn verstand wordt goedgekeurd; een Jongeling, die vatbaar is voor al de genietingen der zinnen, maar die geen genot buiten het hart mooglyk houdt, — niet toe in staat. Indien alle Meisje zeiden: „Wees deugdzaam, word beminlyk;” wy, immers eenige uitvaagzels niet gereekend, zouden deugdzaam zyn, en trachten beminlyk te worden. Gy, myne Chrisje, kent het vermogen uwer Sex niet, indien gy hier aan twyfelt. Onuitspreeklyk roert een braaf Jongeling ook maar het schemeragtig denkbeeld: „*dit* zal de goedkeuring eener waardige Vrouw weg„dragen. Zo ik my in *dit* geval zo gedraag, dan zal ik goedgekeurd „worden.” De goekeuring van een braaf verstandig Man voldoet alleen onze trotschheid; maar de minzaame glimlach eener lieve Vrouw vindt onmiddelyk den weg tot ons hart; en dat, o dat is geheel verrukkelyk.

Verdien ik dan wel, met zo veel verwondering beschouwd te worden, zelfs al was de Man geen Heer Helder? Bedenkt men dan niet, dat ik onder het waakzaam oog eener deugdzaame Vriendin leefde; wist ik dan niet, dat ook de kleinste ongeregeldheid haar zoude bedroeven? Bedroeven! Noem my eens iets ondraaglyker! Beminde ik myne uitmuntende Chrisje niet? ’t Is waar, zonder

hoop! maar vond ik in de liefde dan zelf myne belooning niet? Immers dan, als ik niet al te ver in het ryk der Natuur wegdoolde? Want, wat men ook, of uit onkunde, of uit schynheiligheid voorwende, liefde haakt naar het beminde. Hier is het karakteriseerende der liefde, waar door zy, van de hoogste vriendschap zelf, eeuwig onderscheiden blyft. 't Is voorby! Nu, nu weet ik, dat ik bemind word: en nu! bestier myn geheel lot! Kies voor my. Bepaal alles. Nu, heb ik genoeg aan uwe liefde. ô Laat ik het eens by my zelf mogen herhaalen: „Chrisje, myn eigen „Chrisje, bemint haaren Willem." Zy zelf betrouwt my dit dierbaar geheim. Ik zoude het mooglyk nu nog niet uit haare oogen *durven* leezen, maar zy zelf zegt het my: „Chrisje, myn eigen „Chrisje, bemint haaren Willem." Met eene pynelyke aandoening scheide ik van u; maar ik moet eindigen. Lees, myne waardste, den Brief van onzen Vriend Renting; hy gaf my die op Beekenhof, zo als ik te paerd steeg. Ik kan u niet verlaaten, zonder u in myne gedagten met de zoetste benaamingen teder omhelst te hebben, en als aan myn kloppend hart gedrukt, u te bidden, denk aan

Uwen eigen
WILLEM LEEVEND.

TWEEDE BRIEF.

DE HEER JACOB RENTING AAN DEN HEER WILLEM LEEVEND.

Myn waarde Leevend!

Ik verkoos niet met u te spreeken over het onderwerp, 't welk ik in deezen Brief geheel meen aftedoen. Ik verkoos dit zo, ook om uwent wil; anders zoude ik van daag wel geleegenheid gevonden hebben, u daar over te onderhouden, hoe ongaarn gy eenige oogenblikken aan my zoud hebben afgestaan, nu gy u in het gezelschap uwer beminde bevond, en verpligt waart, dat zo rasch te verlaaten. Ik doe afstand van de eenige Vrouw, die ik immer beminde; ik doe dit met een genoegen, 't welk zich niet, immers door myne pen, laat beschryven. Ken ik u te regt, dan moet uwe verwondering tot verbaasdheid opstygen, wanneer gy dit myn besluit verneemt; maar uwe wys van denken stemt echter te veel in met de myne, om dit besluit, voor gy my hebt uitgehoord, romanesq te noemen. Vergun my dan het geluk, waar naar ik wensch; wees bedaard, wees opmerkzaam; ik zal u de redenen van dit myn besluit eenvoudig openleggen.

Ik heb noch uwe gloeijende inbeeldingskragt, noch uw hooggestemd zedelyk karakter; ik ben ook niet overdreeven gevoelig. Ik bemin wel vuurig en volkomen, maar eentoonig. Het schoone, waar voor ik echter zeer bereekend ben, om het als zodanig te zien, beschouw ik met minder verrukking: als zodanig ken ik my zelf. Twyfelt gy, of onbeantwoorde liefde ooit die sterkte krygt, die eene met gunst bekroonde liefde zo eigen wordt? Ik weet niet, hoe gy daar over denkt; maar zy komt nimmer tot die kragt by eenen Man van myn aart, die in het bezit van zyn gezond verstand gebleeven is.

De twee volgende grondstellingen zyn by my buiten alle bedenking: „Hy, die waarlyk bemint, plaatst zyn hoogst genoegen „in het geluk der beminde; hy zelf komt maar in de tweede plaats „in aanmerking; hy weet, *moet het zyn*, zyn eigen geluk opteof„feren aan haar, die hy op eene verstandige wyze bemint."

Daar ik my nu gewend hebbe, myne daden niet te richten naar de gevoelens van anderen, maar naar myne eigen bedaard beproefde overdenkingen, moet het my zeer onverschillig zyn, wat of zulken, die my niet kennen, over deezen mynen afstand van Juffrouw Helder zullen oordeelen.

Veele maanden ging ik byna huisselyk om met haar, wier karakter, naar maate men het al meerder kent, ons bekoort; ik won haare vriendschap, doch haare liefde was voor my onverkrygbaar: dit zag ik duidelyk; dit maakte my voorzichtig: ik gaf my niet toe in het vleijend denkbeeld, van eens in het bezit te komen eens geluks, 't welk buiten haare liefde niet aanweezig zyn kan.

Ik moest wel zeer blind geweest zyn, zo ik, meerder kennis aan haare denkwys krygende, en ontdekkende, dat zy u geneegen was, had kunnen hoopen. Gunstig door onze Vriendin Everards voor u ingenoomen, niet onkundig van uw ongevallig lot; alles schikte zich by my, om een besluit te vormen, 't welk ik u thans mededeel. — Laat ik nog meer zeggen.

Indien Juffrouw Helder iemand met onderscheiding gezien had, die haar's Vaders hoogst misnoegen billyk verdiende, dan zoude zy, ken ik haar wel, in staat geweest zyn, zich te verheffen boven eene neiging, die zo weinig eere deed aan haar deugdzaam hart, als aan haar gezond verstand; en Renting zoude dan mooglyk de begunstigde Minnaar geworden zyn. Nu was dit zo niet: zy dagt wel over u, ook toen men u van een zeer laakbaar gedrag beschuldigde.

Altoos behandelde zy my met die beminlyke oprechtheid, die ons verzeekert, dat men ons acht: en zo dra zulks mooglyk was, betrouwde zy my de gevoelens, die zy voor u had, toe. Toen, myn waarde Leevend, kende ik u nog niet: ik wist alleen, dat de Heer Helder u veroordeelde; en merkte nooit, dat Mevrouw zeer sterk uwe party name. Juffrouw Helder wierd niet zo minzaam behandeld, als zy gewoon was door haaren Vader behandeld te worden. Ik zelf was daar eene der ongelukkige oorzaaken van; u beelde men af, als een Jongeling van slegte beginzels en bedorven zeden, als den eerloozen verleider van een uitmuntend Meisje, dat u bemind had; en de braave Man duchtte, dat gy maar te veel aan zyne Dogter behaagde. Dit gedrag van den Heer Helder smarte my. Hoe Vaderlyk ook de bron ware, dit is zeker, dat haar hart daar door leed. Zy heeft zulk een fyn gevoel, zy bemint haaren Vader zo onuitspreeklyk, dat ook de minst strakke trek van ongenoegen op zyn gelaat haar wel eens zo trof, dat zy onpasselyk wierd. Hoe edelaartig moest zy denken, om my altoos met de zelfde heuschheid te ontfangen: ook dan, als haar Vader my ten koste van u aanbeval en verhief: en zy bleef altoos dezelfde. Welk een karakter! Konde my dit ontglippen?

Juffrouw Helder is zeker eene der schoonste Vrouwen, die gy of ik immer aantroffen; maar als haare bekoorlyke leevendigheid van

geest een weinig bewolkt is door die stille treurigheid, die alle haare trekken verzagt, en het vuur haarer schitterende oogen tempert; als er een heldere traan in die schoone oogen dryft; dan, dan is zy onweerstaanbaar; en zo zag ik haar meermaal, als ik haar verraschte met een onverwagt bezoek.

o Myn Willem, zoude ik haar waarlyk bemind hebben, indien dit voor my draaglyk geweest ware? Het geen ik, en ook gy liefde noemt, is daar mede onbestaanbaar. – „Gy, dit besloot ik, gy, ô „myne geliefde, zult gelukkig zyn, en ik zal, wat het my kost, u „zo helpen maaken."

Onverschilligheid dooft de liefde uit; maar een edelmoedig vertrouwen, een vertrouwen, als waar mede zy my vereerde, geeft die alleen eene andere richting. Nooit beminde ik haar meerder, dan toen ik dit besluit opvatte; en ik onderneem niet de grootheid myner liefde voor haar te beschryven. Die liefde alleen was in staat, om my dus te doen redeneeren: „zoude het waarlyk roma„nesq zyn, als ik aan haar geluk het myne opofferde? Zal ik, als „ik haar geluk in veiligheid gesteld heb, ongelukkig zyn kunnen? „Onmooglyk! Ook deeze goede daad zal beloond worden door myne „eigen goedkeuring. Ja, maar haar te bezitten! – ô Myn hart, gy „voelt, wat dat zegt.... Kan ik hier immer op hoopen? Indien „gehoorzaamheid, indien de overtuiging, dat dit zo best ware, haar „in myne armen brengt, zal ik dan gelukkig zyn? Verbeelding! „Onbestaanbaar met alle de gevolgen, die het gezond verstand af„leidt! Zou ik gelukkig kunnen zyn met eene Vrouw, die ik niet „gelukkig maaken kan? En zo de beminde Jongeling evenwel haare „liefde waardig bevonden wordt, indien hy even onschuldig als ver„dagt zy"....

Dit laatste denkbeeld trof my geweldig; het haalde de schaal myner overdenkingen ten vollen over. En deeze Brief is ingericht, om u dit te zeggen. Wat doe ik nu? Handel ik romanesq? Of verplaats ik het rustpunt van myn geluk? Oordeel zelf. Indien deeze daad het gevolg ware eener overspannen pooging, om u recht te bezorgen, dan zoude ik zelf niet ten vollen verzeekerd zyn, dat ik aan dit besluit getrouw zoude blyven; maar nu ik dus bedaard, zo overtuigd handel, is het een dier besluiten, die onveranderlyk gevestigd zyn.

Alles, wat wy in het gestorm der driften doen, beslist niets. Wy schynen dan wel, en wel vry te werken; doch het is zo niet. Wy worden dan heevig aangestooten door die verbaazende kragt, welke zich in onze driften onthoudt, en dan juist ontwikkeld wordt. – Wanneer handelen wy waarlyk vry? Dan, als wy genoeg in rust zyn, om te kunnen denken, oordeelen, weegen; gevolglyk in staat zyn om te kiezen en te verwerpen. Dit is juist myn geval.

Zeg niet, dat ik onbeloond blyve. Wat dunkt u, Leevend, zou de vriendschap van eene Juffrouw Helder een weldenkend Man niet nog meer eere aandoen, dan haare liefde? Zou zo eene vriendschap het welgevormd hart ook geene verrukkelyke aandoeningen schenken, die door het zinnelyk genot niet kunnen overtroffen worden? Mooglyk meent gy, dat ik myne eigenliefde door deeze bedenkingen poog te vertroosten, over een gemis, dat my zo veele treurige uuren gekost heeft. Laaten wy dit niet al te naauwkeurig onder-

zoeken. Zeker blyft het, dat ik, kan iets haar gemis opweegen, schaadeloos gesteld ben door haare goedkeuring, haare achting, haare vriendschap. De zaak uit dit oogpunt beschouwd zynde, is het niet vreemd, dat ik met zekere weltevreedenheid op myn besluit te rug zie.

Nog een paar woorden over u, en dan zal ik deezen sluiten. Zedert ik u heb leeren kennen, ben ik overtuigd, dat Juffrouw Helder met u veel meer, op haare wys, gelukkig zyn zal, dan met een ander, hy zy wie hy zy. Haare liefde voor u is haar eigen geworden; zy ontstond met haare vroegste jeugd, en is aangenomen door de kennis, die zy had, van uw aart en denkwyze, waar in zy zo veel van haar karakter en manier van denken vind, en moet vinden. De beminlyke voordeelen van uwe persoon, de schoone vrye opslag uwer oogen, uwe wys van spreeken, uwe door minzaamheid verzagte grootschheid, maar meer dan dit alles uw met haar sympatiseerend hart, verzeekeren my dit ten vollen.

Omhels my nu, myn Leevend, als uw Vriend – als den tweeden Broeder uwer aanstaande Echtgenoote; wees gelukkig — laaten wy allen gelukkig zyn. Hoe zwaar viel het my, veel vroeger geen bericht te mogen geeven, 't welk ik u thans mededeel. Denk nooit, dat het hart van uwen Renting eenigen wellust vond, in u te zien worstelen met die naare denkbeelden, die gy u in dit opzicht gevormd had. Het stond niet aan my zulks te doen. De waardige Mevrouw Helder wilde u al het verrukkelyke eener verrassching doen genieten, zo dra zy u in staat vond, om dit overweegend genot van zaligheid zonder bezwyken te kunnen genieten.

Ik schryf deezen, voor ik ter rust ga; want ik verlang hem zelf, voor gy deezen namiddag afryd, aan u te overhandigen. Ik blyf hier nog een paar dagen, ga dan naar Rotterdam; is het niet in het karakter van Minnaar, dan ten minsten in de waardigheid van een Vriend des huizes. Zo dra ik te Amsteldam koom, zal ik u bezoeken; maar ik denk eerst nog eens naar myn Heer van Sytsama te gaan, ten ware gy verkoos, met my dit uitstapje te doen.

Vaarwel, myn waardste Leevend; met myn geheel hart teekene ik my

Uw Dienaar en Vriend,
J. RENTING.

DERDE BRIEF.

DE HEER WILLEM LEEVEND AAN DEN HEER JACOB RENTING.

Myn waardste Renting!

Zo overstelpt als ik ben door het leezen van uwen Brief, zal ik dien niet kunnen beantwoorden. Waarom, ô edelmoedig Vriend, ben ik thans niet by u! Stilzwygend om uwen hals vallende, zoud gy de gevoelens van myn hart veel beter ontdekken, dan door het welspreekendste schrift, 't welk de bekwaamste pen immer kan nederzetten...... Wat zyn woorden, voor een gevoel, als het myne, omtrent weldaaden.... Ik verstom!

Hoe kan, hoe zal, hoe moet ik u noemen? — Kunt gy waarlyk afstand doen van eene Juffrouw Helder! Gy kent immers alle haare waarde. Zy is schoon, beminlyk, deugdzaam, heeft veel verstand, is opgevoed door de uitmuntendste Moeder. Gy gingt gemeenzaam met haar om.... Ik moet myne pen voor een poos nederleggen, om my eens geheel en al aan myne gedagten overtegeeven.

Afstand doen van eene Juffrouw Helder... die gy bemint! Waarlyk, gy moet of een zeer groot Man, of haarer onwaardig zyn. Ik ben verzuft. Wat kon ik ooit minder gedagt hebben, dan 't geen gy my meld!

Hebben dan de waare vrienden der Rede zo veel zedelyke kragten?.... Is voor hem, die onder haar oog werkt, niets onmooglyk? Hoe weinig ben ik dan nog met haar bekend! Zy alleen is het, die u – die zelf uwe liefde bestiert. Haare goedkeuring zal groot zyn, immers voor eenen denkenden Renting.

Maar, myn Vriend, hebt gy de beminlyke Helder ooit bemind — hoor my uitspreeken — bemind, zo als uw Willem haar beminde? Het onderwerp is voor my zo verrukkelyk, dat ik myne pen haaren vryen loop laat. Laat ik u den aart myner liefde voor haar, zo 't mooglyk zy, eens omschryven. Toets daar aan, het geen by u liefde genoemd wordt; en 't geen gy met recht zo noemt.

Die liefde, die voor haar in alle myne aderen klopt, heeft aan myne ziel iets medegedeeld, dat wel samengesteld schynt uit kragt en zwakheid. De grootste beletzels zouden my niet hebben kunnen weerhouden, om myne geliefde Helder te gaan zien. En de allerminste zweem van koelheid in haar gedrag zou my doodelyk bedroefd hebben. Is het te verwonderen? Zag ik wel iets buiten haar? Zy boeide myne zinnen tot bedwelmens toe. Konde ik aan haar denken? Myne liefde voor haar ontgloeide zo wel nu eens de reinste lusten der Natuur, als zy den waaragtigsten eerbied inboezemde. Hy, die alleen de schoone hoedanigheden van den geest bemint, voelt zyne zinnen door niets aangeprikkeld; zy liggen in stille werkloosheid. Bemint men alleen het schoone, het wel gevormde, dan blyft het hart koel, weezenloos, onvervuld. Maar hy, die mint, zo als uw Vriend zyne Helder bemint, is zo zeer verliefd op de deugden, de zielsvolmaaktheden, als op het schoone. Hy is (dit heeft my de ondervinding al vroeg geleerd) teder, eerbiedig, driftig, kiesch — rusteloos. Zyn *hart* zucht wél naar het volkomen genot, maar hy wagt dit alleen van het medegevoel. Hy kan misschien eens onderneemend, maar nooit kan hy onbescheiden zyn. Een Man van de Mode zal zeker met deeze beschryving van liefde spotten; maar, indien ik my verwaardigen kon hem iets te antwoorden, dan zou ik zeggen, het geen Dryden eens tegen een Jonkertje zeide: *dat is, om dat gy nooit een groot Man zyn kunt.* (Gy weet zeker, by welke gelegenheid?)

De liefde heeft ook dit onderscheidene kenmerk; zy heerscht alleen. Een heerschzuchtige kan wellustig, gierig, of wraakziek zyn; een verliefd Man is niets dan verliefd. Laat ik my nog een weinig by dit onderwerp ophouden; myn hart is zo, dat ik deeze mededeeling myner gevoelens en gewaarwordingen meer dan nog

ooit behoef; voeg des by zo veele goedheden ook nog deeze — dat gy my met geduld hoort.

Een Minnaar is niet zo zeer moedig, gevoelig, menschlievend, *om* dat hy bemint; maar hy is bereekend voor de uitmuntendste liefde, naar maate hy zodanig in zyn eigen aart is. Mooglyk glimlacht gy, en denkt, dat ik dit alles in de geestvervoering der liefde schryf; gy zult er mooglyk byvoegen, dat ik my ter goeder trouw misleide; en, om dat ik overtuigd ben, dat ik bemin, ook alles, wat ik ontwaar, aan de liefde toeschryf. Gy zult my misschien herinneren, dat dit de waare gesteldheid niet is, waar in men zyn moet, om waarheeden te vinden. Wat zal ik zeggen? Ja, myn Vriend, ik weet zeer wel, dat de drift ons in onze eerste jeugd te vroeg, te heevig aanvalt, om juist altoos wel te kunnen onderscheiden; dat men te dikwyls die groote (zo al niet onweerstaanbaare!) aandryving der Natuur voor liefde houdt; dat dit ons blootstelt aan zulke daden, die weinig in staat zyn, om ons achting te doen verwerven. In 't algemeen kan dit niet ontkend worden; doch dit verzeeker ik u, dat de liefde, die ik voor myne beminde Helder altoos gevoelde, veel meer bestaat in hartroerende geneegenheid, en verrukkelyk welgevallen, dan in eigenlyke drift. Die liefde onderstelt te veel standvastigheid, om immer voor veelen bereekend te kunnen worden; in onvaste karakters kan zy geenen wortel schieten. Zy vordert te veel vuur en gevoel, om geschikt te kunnen zyn voor zeer geruste gemoederen; te veel kieschheid voor zeer laage onkundige Menschen; te veel zelfverzaaking, om ooit den grooven wellustigen te kunnen welbevallen.

Laat ik nu gezond of verkeerd redeneeren; dit onderzoek ik thans niet: dit zeg ik u, zodanig is myne liefde voor Juffrouw Helder.

Myne aandoeningen zyn zo sterk, zo over alles heen schynende; ik ben zo geheel by myne geliefde Chrisje, dat ik weinig in staat ben, om uwen schoonen Brief zo te beantwoorden, als hy verdient. Myne Zuster, die u allerhartelykst groet, las dien met eene haar al vry vreemde staatigheid: haare achting voor u is grooter dan ooit. Gy verdient, zegt Ryzig, eene Chrisje Helder. Zo gunstig denk ik niet over my zelf. Dit weet ik, dat ik haar bemin boven alles wat ik zoude kunnen zeggen; en dat ik haare liefde zo noodig heb, als myne ademhaaling.

Vaarwel, edelmoedig Man. Kom by ons... Ik kan niet schryven; myn geest is te veel afweezig. Maar gy kent myn hart; dat hart verëerde en beminde u, ook toen ik vreesde – zeker stelde, dat de beminde van myn hart de uwe zyn zoude...... Geen Vriend bemint u Broederlyker, dan

Uw hoogachtende,
W. LEEVEND.

P.S. Geen Logement dan aan 't huis van mynen Zwager: *op Renting's kamer*, zeide myne Zuster daar, my iets willende beduiden.

VIERDE BRIEF.

MEVROUW ALIDA RYZIG AAN MEJUFFROUW CHRISTINA HELDER.

Lieve aanstaande Zuster!

Daar is, in deeze rampvolle Waereld, voor ieder, die zo wat handigjes met de gemeene voorvallen des levens weet omtegaan, zo veel vermaak te beleeven, dat ik voor my niet begryp, wat of men toch op onzen lieven Heer, en zyn werk te vitten en te grommen heeft; of hoe de boel met onze evenmenschen zo despraat op zy kan zitten. Onze eerzucht, onze trek tot vermaak, tot de aangenaamheden deezes tyds, ende der zinnen; ja, onze heerschzucht zelf, kan vol op krygen: er bieden zich geheele onuitöogbaare reijen van genoegens voor ons aan; onder deeze ééne voorwaarde, dat wy bedaard zoeken, niet onbezuist te werk gaan, niet alles te gelyk willen hebben; en ons bed niet maaken in doornens en brandnetels. Wy morren op ons lot; wel, wat kan ons lot het gebeteren, dat wy dom, of lui, of beestig onvergenoegd zyn? De Menschen, die de meeste, de treffendste rampen hebben; (zie, Chrisje lief, dat is weer eene van myne vuurpylagtige vlugge opmerkingen, want iemand, die zo verbaast véél opmerkt, als ik, kan alleen oppervlakkig, vlugtig opmerken.) Ik heb dan, Kind, zo als ik wél zeide, opgemerkt, dat de Menschen, die de meeste rampen hebben, het allerminst klaagen. Ja, ja, ik zou er u zo verscheiden opnoemen kunnen, die, als zy in het dal der Tegenheden wandelen, zich wasschen, ende hun hoofd zalven, ende geen droef gelaat toonen, maar wiens aangezichte is als gisteren, toen zy hunne gangen wieschen in boter: doch ik heb zulk eene waare hoogachting voor zulke groote vrienden der deugd, dat ik my niet durf verstouten, om er thans meer van te zeggen. Laat ik my dan by een veel minder personage, — by my zelf, mogen bepaalen.

Wel nu, Wims heele lieve! ik vind myne meeste wenschen nog al zo taamlyk wél voldaan; maar ik weet het er ook naar aan te leggen. Zie, Kind, ik ben al zo zeer als een ander gesteld op roem en achting, op den naam van hupsch, goed, en verstandig te zyn: maar ik ben zo olydom, en zo kamschatkaas onkundig niet van den loop der dingen, dat ik my nu zoude gaan zitten wysmaaken: „Men verkrygt dit alles, altoos, alleen, door de moeilykste poogin„gen, en ter belooning van nuttige bedryven!" Ja wel! de menigte is ook byzonder in staat, niet waar? om daar over te oordeelen. Als ik (tweede vlugtige aanmerking,) zo zie, wie zo al de favoriten der menigte zyn, en waar door men, voor al den naam van *verstandige Vrouw,* verkrygt, zeg ik van dien roem, het geen zeker vrolyk oud Vriend van Ryzig zegt, van de Z—kantsche Vrouwen spreekende: „ze zyn geen opraapens waard." Denkt gy, myne Vriendin, dat ik my dan afbeul, door het schryven van nuttige, aangenaame werken van smaak en vernuft? Dat ik myn trek tot Poezy involg, (*onderstelt* dat ik in dien winkel iets doen kon.) Neen, dit is net den verkeerden weg op. o Dit zyn overheerlyke huismiddeltjes, om *benyd,* en by gevolg vry gek, en onbillyk bepraat te worden. Ook dáár in vind ik de *schoone orde der dingen*

zo bewaard; en ik heb een dolle zin *in de schoone orde der dingen* Zie, lief, de Menschen (den Man niet uitgezonderd,) worden om den hooi niet gaarn overscheenen. Zy hebben nog zo een brok van een denkbeeld, dat zy tot iets groots, iets goeds zyn aangelegd; zy dwaalden alleen maar in de keus, die te doen staat; nu, dwaalen is menschlyk.

Ik bereik des myn oogmerk door véél eenvoudiger middelen. Een weinig onschadelyke vleijery, knaphandigjes aan de eigenliefde van ano ren op den mou gespeld, en – klaar zyn wy. Om die reden, want ik had al vroeg myne aanvallen van vlugtige opmerkingen, vóórzag ik my, nog jong zynde, van een grooten voorraad *oppervlakkige kundigheden:* ik deed sterk in het Beuzelagtige; *want* ik begreep, wie myn koopers zyn zouden; en die beuzelingen wist ik zo wél aan den Man te helpen, dat ik met voordeel negotieerde. By voorbeeld: schryf ik aan onze eerzaame Pietje Everards; wel, dan schryf ik over het lieve Huwlyk, en over haar bloemzoeten Man: ik voldoe myn kwellust, en Pietje zegt: „dat ik wel heel mooi schryf." Schryf ik aan Tante Martha, dan schryf ik over myn drokke huishouwing, en over myn slytagtig Man, en over Nies, Mamaas Schoonmaakster enz. „Nigt Ryzig, zegt Tante, schryft als een Vrouw, die weet, „wat haar te doen staat." Schryf ik aan myne oude Vriendin, Mevrouw Beuzelaarster, dan schryf ik een vel postpapier vol, met — niet met al, over niet met al; en zy vindt myn epistel zo intressant, dat ik er met glans afkoom. Aan myne Nigt Hexameter zend ik vaersjes, die ik om de gekheid zo hier en daar opscharl; en ik kryg er den naam door „dat ik *een Vrouw van smaak ben.*" Lees, bid ik u, overal, daar ik het woordeke *schryf* nêerzette, het woordeke *praat;* behalven daar ik spreek van myne oude kennis, Mevrouw Beuzelaarster; want met die verkeer ik niet meer; dewyl zy al te niet met al is, om mede te converseeren. Aan Zuster Collega Heftig verhaal ik duizend niets beduidende nieuwtjes, (die my genoeg om 't hoofd waaijen,) in diepen vertrouwen; en daar voor vereert zy my ook den naam van *intime* Vriendin. Maar voor u, Chrisje, bewaar ik al myn gezond verstand, dat ik, of aangeërft, of zelf overwonnen heb, op dat ik u naar uw staat zoude kunnen bedienen. Het beste, dat ik bezit, is niet te goed voor u. Ja maar, daar voor kryg ik ook deeze belooning: als gy nu van my spreekt, zegt gy: „Leevend is toch niet misgedeeld van verstand." Komt er dan by; „'t Is jammer, dat zy 't zo verkwanzelt heeft; dat zy „geen beter gezelschap koos, geen fraaijer boeken las:" wel, Meisje, dan is myn hoogmoed over de huizen heen voldaan. Want dit is maar bywerk in de schildery. Het herinnert my immers, wat ik zoude hebben kunnen worden. Wat wil een Mensch meer? Ik? niets; dit beken ik! Zo weet ik dan myn eerzucht te stillen. En vraagt gy, hoe staat het met uw zucht tot rykdom? Kostlyk: want die zucht was onder myne driften nooit de staf van Vader Aaron, die alle de andere staven verslond. Voor myne vermaaken had ik altoos genoeg, en ook, in myn vorig slenterend leeven, liet ik myne Tante Leevend daar voor zorgen; ik gaf haar in ruiling genoegens, die voor haar bereekend waren, als zynde eene malloot, en als zynde eene oude Coquette: vraag het Mevrouw de Baronesse

maar zelf; zy zal 't niet ontkennen. En nu laat ik dit stukje geheel over aan zeker eigenzinnig Man, die, als hy niet te veel vervuld is met zyn recht van Man- en Voogdschap, nog al verdient, dat ik hem myn besten Vriend noem.

Wel, hebt gy dan geene tegenspoeden, geene rampen, die uwe genoegens vergiftigen? — Op deeze vraag zouden duizend Menschen, met my gelyk staande, *ja*, antwoorden; maar vermids de Vriendin Ryzig zich zelf waarlyk te veel bemint en acht, om het toetestaan, dat dit zoude gebeuren, zo zegt zy, *neen*.... Laat ik duidelyk spreeken, zeggen de Dominées, (waarom of zy eerst duister zyn, weet Joost; ik althans heb dit nooit aan de goede Menschen gevergd:) Laat ik duidelyk spreeken.

Ik heb evenwel daar maar één Broer in de wyde waereld, een jonge knaap, die een goed hart, een goed verstand, en een goede gezondheid bezat. Die wordt uit zyns Vaders huis gestooten, om een Nero van een Stiefvader te voldoen, en een lelyken Neef van dien Vader te bevoordeelen. Hy moest studeeren. Hy wordt gebilletteerd in een huis, daar een Meisje woont, wiens weergaê als Meisje, wilt gy als Vrouw, ik nooit aantrof; een Meisje, dat ik, zelf niet, zonder het grootste behagen, en het oprechtste belang, zien kon; (en ik doe niet sterk in behagen of deelneeming.) Een Meisje, waar op een Vrouwenhaater zelf zou hebben verliefd geworden; die des volmaakt geschikt was, om Willem, zo als men dat noemt, te bederven. Logen en Laster verbonden zich, om hem vervolgens uit te kryten voor een verleider, een knaap van geene beginzels, een overgegeeven ligtmis. Is 't geen wonder, dat ik dit niet bestorf? Maar neen, dit kwam ik voor, door dit zeer eenvoudig huismiddeltje – „Ik geloof er niets van." – *Probatum!*

En waarom geloofde ik niets van dit alles? Om deeze zeer bondige reden. Myn Broeder had een goed hart, was uit zynen aart afkeerig van buitenspoorigheden. Hy had, toen hy naar Leiden ging, reeds een gezet karakter; bleef in de gunst van zynen Professor; was geliefd aan 't huis, daar hy woonde; had geld en eene toegeevende Moeder; hy zou des immers het lieve Lotje, indien hy haar bemind had, hebben kunnen trouwen? Het zou des puure baldadigheid geweest zyn, indien hy zich omtrent Lotje iets te verwyten had.... Maar genoeg, om u te doen zien, dat ik bondige reden had, om my niet dood te kniezen, en dit wilde ik maar bewyzen. Het blykt ook nu, dat myne schynbaare lugthartigheid, myne zogenaamde ongevoeligheid, in de daad, niets anders waren dan voorzigtigheid en goedhartigheid. Wat al verdriet heb ik, *los Mensch*, my reeds gespaard! En in hoe verre Chrisje Helder in dit stuk met my eensgezind dagt, kan ik niet wel bepaalen.

Ei lieve, vraag toch eens aan uwe Vriendin, Mevrouw van Sytsama, hoe het komt, dat vroome ernstige naauwgezette Menschen, (want zulke losse zielen, als ik en myn soort, zyn toch weinig schuldig aan deeze Godvruchtige ondeugden,) toch zo gereed zyn, om het kwaad liever dan het goede te gelooven. Ik, los schepzel, daar ik ben, twyfel, of zulke vroomen niet overtuigd zyn, dat zy alleen vroom zyn in tegenoverstelling van erger Menschen; of liever – openbaarder zondaars. Zy hebben die vrienden dan noodig tot hunne eigen rust. En zy zullen daarom niet bidden! „Ik

„dank u, ô God, dat ik getrouw ben aan myne pligten;" maar: „ik dank u, ô God, dat ik niet ben als andere Menschen." Hoe zit het, Chrisje? Is in deeze uw geloof wel altyd sterk geweest? Hier over nog een woordje in vertrouwen.

Gy zegt mooglyk: *de liefde sluit de vrees buiten;* of liever gy denkt het: want gy zult toch niet willen belyden, dat gy Willem lief had; en gevolglyk, gy veroordeelde hem niet, gy waart gerust, dat hy u verdiende. Dit kan mooglyk waar zyn van die Apostolische liefde, die zich uitdrukt in eenen Apostolischen heiligen drifteloozen kusch; maar de liefde, die Mevrouw de Natuur, verschalkt door dat verbruide platje Cupido, in de harten tot een aangenaam burgervuurtje doet opbranden, is zo kalm, zo bedaard niet. Immers, indien ik met de waarheid overeenkomende berichten heb; want ik zelf kan er niet veel van zeggen. Gy vreesde misschien ook zo zeer niet, dat Willem u niet verdiende, dan wel dat de strikte naauwgezetheid hem uwer niet waardig zoude achten. Zie daar, Chrisje, ik wed met u, dat gy het met Koningin Esther *bravement* zou gewaagd hebben, om hem te *bekeeren;* zo de *waereld* maar geoordeeld had, dat hy deeze bekeering *niet noodig had.* Heb ik het wel zo geheel mis?

Het is toch maar de fyne waarheid, dat zulke losse zielen, als ik, by voorbeeld, en myn zootje, veel meer nuts in de waereld doen, dan gy, en uwe vergevorderde reisgezelletjes op het wegje naar den hemel. Niets is zo ons fatsoen te na; wy hebben weinig te verliezen. Daar is met ons in zo een geval maar een paar bedorven. — o Ik weet wél, op welke Armiaansche slykgrondjes gy elkander nederzet. Maar met my mag het er zo wat door, niet waar? Geloof echter het honderdste gedeelte niet der vertellingen, die men op myn naam uitvent. Ik ben niet half zo kluchtig, en niet het duizend gedeelte zo byzonder, als men van my praat. By voorbeeld. Als ik by Mama Ryzig gelogeerd ben, op haar Buiten, draaf ik altoos op holsblokken; ik doe dat niet om byzonder, of om klugtig te zyn, (want dat zie ik er niet in;) maar ik doe dat om deeze reden: om dat het zindelyk is, en der gezondheid voordeelig, als men toch in het natte gras en door slikkerige paden loopen wil. Kom ik in huis, ik heb myne holsblokken maar uit te trekken, en treede zindelyk en droog op de zilverschoone tapyten en witte marmere steenen; Mama is te vreden; en ik heb er de grootste voordeelen van. Dit myn loopen op holsblokken, (loopen, zeg ik, want ik heb er geen meer hinder van, dan of ik myne Fransche dansschoenen aanhad,) kwam evenwel zeker Eerwaarden zo byzonder, zo *klugtig* voor, dat hy het in eene andere Provintie, en wel als een trek uit *myn bizar karakter* vertelde. — Mooglyk geschiedde dit, om dat men toch absolut iets byzonders van *my* verhaalen wilde. Ik heb zyn Eerwaerde laaten weeten, dat myne holsblokken zo veel eers niet verdienden, om die geheel naar Friesland mede te neemen.

Uw geduld lang genoeg uitgerekt hebbende, ga ik over om uw verlangen te voldoen. Eergister op den middag arriveerde Willem hier aan huis. De ontmoeting was stil, hartlyk, beweeglyk. Ik wist niet, dat ik zo kon aangedaan zyn. Ik vergat zelf, dat ik hem beknorren moest over zyn lang wegblyven; en, toen hy myn kleine

Jantje zag, was hy, geloof ik, weinig minder onthutst, dan Ryzig was, toen de kleine Booy hier voor 't eerst zyne gaven liet hooren. Hy zag wat bleek; doch ziet er anders volmaakt wel uit. Ryzig ging met deeze Boodschap naar Mama, en ik zond onder de hand naar Tante, om haar te laaten weeten, dat „Mama haar over het „schoonmaaken wenschte te spreeken," want dan wist ik vast, dat zy komen zou. Wy aten eerst: dit vond myn Man zo goed; en toen reeden Willem en ik met onzen kleinen in de koets daar naar toe. Myn goede Man nam de moeite om vooruit tegaan, en met Mama Willem op te wagten. Zo als wy in de zaal traden, kwam Mama hem tegen, viel om zynen hals weenende, kuschte hem; maar was zo ontsteld, dat van Oldenburg (niet meer onze Gerrit,) om een Chirurgyn zond, zonder dat wy het gemerkt hadden. Hy was heel vriendlyk; hy noemde Willem Zoon. Mama was spraakeloos, en zo zy niet flaauw was, het scheelde niet veel: ik beefde van angst om haarent wil. De scheele Jongen stond er by, en grynsde als de Duivel tegen den dageraad. Het was goed, dat Tante er was; dit maakte nog zo wat afwending. Moeder en Zoon voelden te veel, om iets te kunnen zeggen. Wim lag voor Mama op zyne kniën; hield beide haare handen, schreide bitter, kuschte haar; smeekte met zyne oogen om vergeeving. Zie, Chrisje, het was my te sterk, en zo waar als ik leef, ik moest hem en Mama te gelyk aan myn hart houden, met eene beweeging van tederheid, die my deed *vergeeten*, dat ik niet zeer gevoelig ben. Onder al dat aandoenlyke zo al heen, kloste Tante maar door, terwyl zy naar azyn in de bufetten zogt, en laatbanden oprolde, en kommen met water schonk, en Thee zette: „Wel, Neef, je ziet er kappe„taal uit; wel, Jongen, al had je me op 't lyf geloopen, ik zou je „niet gekend hebben, zo ben je veranderd. Je hebt ook wat on„dervonden, zeg ik je, en je moet eens een heelen dag by jen „Oom Buiten komen, om hem alles te vertellen; maar je moet „niet rond kyken, Neef, want onze Nies is ziek, en ik moet nu „alles zelf doen, en met zo een wintertje heeft Oom braaf ge„stookt." De Chirurgyn kwam; Mama werd gelaaten; alles bedaarde: er volgde eene groote stilte; die eindelyk werd afgebroken door Tante, die haaren Zoon een braaven douw op zyn arm gaf, om dat hy er zo koelzinnig by stond. „Waarom hiet jy jen Neef „geen welkom, he? je staat daar weer als de stiene Roeland; spreekt „ag noch wag. Je verbeeldje mooglyk, dat je nou de Broer van den „verloren Zoon uit het Euangelie bent; je mogt wat! 't scheelt wat „veel, dat je nooit jen Vaders gebod, en jen Moeders ook, overtrad; „maar het is, zo als Mattéwis wel zeit, een zotten Zoon beschaamt „zyn Moeder; maar die zich bekeert, zal het wel hebben. Kom, Jongen, „je moet zo houtig niet zyn: na wie heb je toch die norzigheid? enz."

Ik moet eindigen, want ik wagt Willem zo thuis, en kan niets doen, dan 't geen hem betreft: alleen nog, wy bragten Tante thuis; Wim bleef by Mama; dit wilde van Oldenburg zo hebben, kyk! Daar had je toen het verhaal, en dat Neef thuis was, en dat hy zo veranderd was, en veel vieren en vyven; en Oom was zo nydig op my, om dat ik hem ook niet had laaten verzoeken, dat hy niet spreeken wilde, voor ik hem beloofd had, Willem eens een geheelen dag Buiten te brengen.

Voor 't overige beveel ik u myn Broertje; en zo er nog wat aan te bekeeren mogt vallen, ei lieve, bedisselt gy dat maar; dit is toch het eigenaartig werk der Vrouwen. De myne is ook, zedert ik hem had, zeer in Leer en Zeden veranderd. Hy dwaalde voortyds magtig in begrippen, over *eeren ende vreezen,* dat wy, volgens het Artikel des Huwlyks, onze Mannen schuldig zyn. Hy rebelleert niet heel sterk meer tegen myne vertaaling dier woorden. Zo dat, lieve aanstaande Zuster, wy moeten maar geduld hebben, élk met zyn eigen wedergade, en alles zal goed uitkomen. Groeten zonder getale aan de geëerde Familie van ons allen. My dunkt, dat deeze lange Brief, behalven myne andere verdiensten, my alléén het recht geeft, om my te noemen,

Uwe aanstaande liefhebbende Zuster,

A. LEEVEND,

(nu tot myn grievend hartenleed! — RYZIG.)

VYFDE BRIEF.

MEJUFFROUW CHRISTINA HELDER AAN DEN HEER WILLEM LEEVEND.

Myn geliefde Leevend!

Er is iets zo gevalligs in uwen Brief aan my, dat ik my het vermaak geef van u dit te zeggen, overtuigd, dat myne weltevredenheid u hoogst aangenaam zy. Ik zie in dien Brief zo den uitverkooren Vriend myner eerste jeugd. — Die zelfde eenvoudigheid, dat zelfde vuur, die zelfde vooringenoomenheid met zyne Chrisje. — Niets romanesq, niets van den Celadonschen styl. Laat uwe pen my noemen, zo als zy wil; ik weet, dat uwe bescheidenheid haar bestiert, en dat die alleen door uwe welbeproefde liefde voor my kan geëvenaard worden.

Gy, myn Vriend, kent myn hart, kent myn aart, myne denkwyze; gy bezeft des, hoe volmaakt myn geluk zyn moet, nu ik my, met de hoogste goedkeuring myner beide Ouderen, door u mag zien beminnen, en myne geneegenheid voor u met den glimlach des vergenoegens wordt goedgekeurd! Behoef ik u wel te zeggen, dat ik de inspraak van myn hart nooit zoude gehoord hebben, indien myn tederbeminde Vader hier niet mede instemde? Ik behoor niet by die Meisjes, die waanen, ook in de liefde van een *braaf Man* vergoeding te vinden, voor alles, wat zy in de liefde hunner Ouderen missen. Neen: ik wist, dat ik, zelf met u, zeer ongelukkig zoude geweest zyn, indien myn Vader met tegenzin (ik noem het op de zagste wys,) uwe liefde voor my gezien had. 't Is waar, by my stond het vast, dat de braave Man u niet kende, zo als ik u ken; maar zo lang hy echter u in dit verkeerd licht zag, en hy my beminde, zo als hy my bemint, kon hy niet anders over u denken. Alle die duistere wolken zyn verdweenen. Onze geheele horisont is helder. — Ik wensch niets meer; myn hart is te vreden. Leevend bemint my, en ik mag myne reine geneegenheid voor hem involgen.

Wees billyk, myn Vriend. Besluit uit deeze gerustheid niet, dat ik met onverschilligheid zie, op de voltooijing van het Plan, door onze Ouders beraamd: ik heb alleen niets van dat heevige, dat onthutzende, 't welk, denkelyk, meer een gevolg is van drift, dan van eene liefde, die zo veel heeft van vriendschap, en alleen in het deugdzaam wel geleid hart kan gevonden worden. Ik verg u niet, myn beste Vriend, dat gy in deezen my volkomen zult gelyken. Dan vergde ik u het voor u onmooglyke. Dit bid ik u: stel u niet buiten staat, om zo gelukkig te blyven, als gy, hoop ik, onder het schryven van uwen lieven Brief waart. De weinige, zeer sterke bewoordingen, my kort voor uw vertrek ingeluisterd, zouden my veel aangenaamer zyn, indien ik niet moest vreezen, dat zy u te veel kostten. Aan alle uwe meer bedaarde wenschen zal ik met vreugd voldoen.... Niet meer hier zyn! Het enkel denkbeeld, dat ik myne dierbaare Moeder zou moeten verlaaten .... waarde, goede Leevend, kan ik daar voor eerst aan denken?

Ja, myn Vriend, ik las onder het oog myner Moeder de Brieven, aan haar toebetrouwd. Ik moet, om uwent wil, tot geene byzonderheden komen. Weet alleen, dat ik in alle mooglyke standen hoogst over u voldaan ben. Dat uwe Lotje my geheele stroomen van traanen gekost heeft. Dat ik haar leven ten mynen genoegen had willen koopen;.... en evenwel, myn lieve Willem, ik beminde u waarlyk.

Ik had maar niets van dat onstuimige, 't welk, indien het liefde aanduidt, voor my niet bereekend is. De redelykheid van myn hart, om het zo eens te noemen, ben ik grootlyks verpligt aan de lessen myner uitmuntende Moeder, en aan het altoos schoone voorbeeld myner Vriendin. Uit onaandoenlykheid komt dit zeker niet voort. — Hiervan ben ik te wel overtuigd. Het zou my veel gekost hebben, maar het zou my nog veel ondraaglyker geweest zyn, indien ik, hoe onschuldig, de oorzaak geweest ware, dat eene Lotje Roulin ongelukkig wierd. Uwe Vriendin Belcour heeft my uuren lang onderhouden over haare zalige Vriendin; en de aandoeningen van myn hart waren dan van zulk een verheeven aart, dat ik die bezwaarlyk zoude kunnen beschryven.... Lieve Leevend, mag ik het u zeggen? Ontroer niet te veel.... Uwe Lotje heeft, weinige dagen voor haaren dood, aan my geschreeven; en bevolen my dien Brief na haar overlyden te zenden.... Wy zullen het aan Mama overlaaten of zy het goedvindt, u dien mede te deelen, of niet.

Wat zal ik op den Brief van Renting zeggen? Zo is Renting! Kende ik hem zo wel niet, ik zou my verwonderen; maar ik ken hem! Al verwonder ik my des niet over hem, myne achting, myne vriendschap, groeijen echter daaglyks voor hem aan: gy zult in hem een waar Vriend vinden, en — behouden. Smartlyk valt my de blaam, dat ik hem aan u heb opgeofferd; dat ik, met hem aantehouden, heb willen zien, of ik beter kon. Myne Vriendin van Sytsama heeft my toch door en door gezien, als zy my zeide: „Wees altoos op uwe hoede, dat gy de rust uwer ziel door van „buiten aankomende boosheid niet laat verbreeken, en dan zult gy „gelukkig zyn; want dit is niet uit u." Ik klaagde hier over aan myne Moeder. — „Kent gy, Chrisje, vroeg zy my, uwe *Vriendinnen* (want aan uwe Vriendinnen hebt gy dit te danken,) „dan

„zo weinig, om u te kunnen verwonderen, over zulke zwakke trek-„jes van afgunst en babbelzucht?'' Maar, terwyl ik misnoegd ben over gebreken, waar door ik lyde, behoor ik mooglyk te bedenken, dat ik misschien te veel zin aan my zelf heb, om niet wat sterk getroffen te zyn door het ongelyk, my aangedaan. Best zal het zyn te onderzoeken, hoe gegrond of ongegrond het behagen in my zelf zy, en als ik daar taamlyk wel afkoom, my weinig te bekreunen over iets, dat niet van my afhangt.

Onze waarde Vriend Renting zal u deezen behandigen. Myn Broeder schryft zelf; myne geeerde Ouders hebben my gelast u te zeggen, dat zy u met genoegen zullen weder zien. Myn Heer en Mevrouw van Sytsama verlangen om u by hun te hebben; Mevrouwe de Weduwe Veldenaar spreekt over u, als over een Zoon. Everards maakt vast staat, om u te Rotterdam te logeeren: duizend groetenissen van allen. De waarde Juffrouw Belcour is veel opgewekter dan ooit; zo veel deel neemt zy in uw geluk, zegt zy; dat deeze braave Vrouw altoos spreekt, zo als zy denkt, behoef ik u niet te zeggen. De Brief van Mevrouw Ryzig heeft zelf Mama doen lachen! Behoef ik iets meer te zeggen? Lieve stoute Meid! wat ben ik met haar in myn schik! Groet haar met een kusch voor my; groet uwe lieve Moeder, en wees verzeekerd, dat ik altoos was

Uwe Vriendin,

CHRISJE.

P.S. Chrisje verkoos, dat haare Moeder deeze leezen zoude. Dit vind ik zeer vriendlyk; trouwens, Chrisje weet wél, dat ik zeer voldaan over haar ben; en dat zy niets waagt, indien zy mynen gunsteling met onderscheiding behandelt. Aan het woordje Vriendin moet gy u niet stooren, Wim: Chrisje denkt, dat zy genoeg *zegt*. Vaarwel!

S. HELDER.

ZESDE BRIEF.

MEJUFFROUW CHRISTINA HELDER AAN MEVROUW ALIDA RYZIG.

Lieve Mevrouw Ryzig!

Ik ben zo in mynen schik met uwen grooten, *vollen* Brief, dat ik, in spyt van alle schynbaare ongelykheid aan my zelf, dien zeer omslagtig, langdraadig, omhaalig, ga beäntwoorden. Ik begin deezen op een steigertje aan de rivier, die hier deezen kant van Beekenhof bespoelt..... Het waait een frissche koelte: de scheepen zeilen snel voort...... Hou! daar bonsde er een tegen myne zitplaats aan, dat het schip te rug stoof. ô Welk een heerlyk gezicht! Ja, dit is alles wel en mooi, maar myn papier waait geduurig op.... Voor er des een blad in de rivier dryft, zal ik een ander plaatsje gaan zoeken...... Nog meer ongelukken! daar rolt myn inkt-kokertje, rids, rids, rids, van de tafel. Met één drupje, dat er nog in over bleef, ga ik nog wat krabbelen.....

In 't Eikenboschje. 't Is hier beter. Had ik nu maar inkt genoeg.

Zo dat, altoos ontbreekt er iets. Ik zal zien hoe ver ik koom, en anders opkraamen, om de noodige materiaalen byëen te scharlen.

Ik weet niet, of eene Vrouw, die zo veel verstand heeft als Mevrouw Ryzig, wel in staat zy, al haar verstand voor één persoon alleen te bewaaren. Laaten wy dit eens zien; want zou uwe Tante zeggen, zien gaat boven hooren praaten.

Mevrouw Ryzig schryft aan haare Tante over het schoonmaaken: over de rymery aan Nigt Hexameter; maar altoos schryft zy als een Vrouw van verstand. Over niet met al te schryven, is ook al een heele kunst; indien men dat doen zal, als de geestige Vrouw, aan wie ik thans myn laatste drupje inkt verschryf...... Myne pen weigert, ziet gy? Kom, ik ga naar den Coupel, daar zal ik beter zitten, en alles byëen vinden.

Uwe Huismiddeltjes ter verkryging van geluk zyn al heel niet verwerplyk. Onder verbetering, vraag ik, moet de inbeelding der patient er ook niet veel toe doen, zal hy er de gewenschte vrugt van trekken? Alle Mallooten willen nog niet eens als Mallooten gehandeld worden: 't scheelt veel! Zy zyn Beuzelaarsters, maar zy willen niet als zodanig beschouwd zyn. Schryf haar een Brief, dien zy niet verstaan, zy hebben nog liever zo eenen Brief, als eenen die niets beduidt. Zy zien dan te duidelyk, dat wy haar gewigt kennen. Zy gelyken hier in naar een kind, dat, hoe zeer hem een nieuwe gerande driegulden behaagt, boven een bleeken kleinen gouden ryder, evenwel beschaamd en knorrig wordt, omdat het den driegulden koos, zo rasch het weet, dat die beide stukken gelds hebben moeten dienen, om zyn *verstand te beproeven*. Ik heb eene Nigt, die zich in 't hoofd gesteld heeft, aan my, om dat zy myne Nigt is, geloof ik, (want anders is er geen de minste reden toe,) dikwyls te schryven. Zy is zo dom, dat zy niet spelden kan, en ik kan over niets wat ook, dan over het weer en de boomen, aan haar schryven. Die *ellendige* Nigt telt echter altyd de regels van myn Brief; is zeer gesteld op eenen langen Brief; neemt het my kwalyk, als ik wyd schryf, en breede randen open laat. Die zelfde Nigt was hier onlangs: ik had aan myne Vriendin, Mevrouw van Sytsama, geschreeven. Mama verzogt my dien te leezen: ik gehoorzaamde, zo ver ik toen kon. Myne Nigt vroeg my, vry spytig: „waarom ik aan haar ook *zulke* Brieven niet schreef." – „Welke Brieven, Nigt?" — Dat kon zy zo niet beduiden, maar zo als ik aan myne Vriendin schreef, – daar kwam het op uit; „want, „zei ze, gy schryft aan my nooit zo *mooi*." Het gaat in deezen als met het kerk gaan. Gelooft gy ook niet, dat van het groot getal der geenen, die uwen geliefden Dominé H*** volgen, er maar weinigen zyn, die wat van de *preek rooijen?* Zy hebben gehoord, dat Dominé H*** een zeer uitmuntend Predikant is; dat hy denkt, en doet denken – actie genoeg, om geen ééne preek te verzuimen. Wel heden, zy zyn by Dominé H*** in de kerk geweest; al was het ook maar om — een slaapje te neemen; wie kan dat zien, als zy in haare koetzen voorby ryden?

Ik heb het meer gehoord, dat de waereld juist de bevoegde rechter der verdiensten niet is. Zie daar! daar zyn de Brieven van onze groote Dichterresse de Neufville: in twintig jaar tyds zyn zy maar

eens herdrukt, en weinig bekend; en ik zag daar in een Hellebroek van onze Werkmeid: „agttiende druk met Kerkelyke Approbatie." Maar, om niet personeel te worden! Wat beduidt de toejuiching van zulke Weezentjes, by eene Mevrouw Ryzig? Men verkrygt die maklyk! Doch het is, *koper geld, kopere zielmisse.* Dewyl gy nu uwe fyne waar bewaart voor andere koopers, kunt gy op een zeer goed vast inkomen staat maaken. — Mooglyk reekent gy den lof der zotten *voor spelden-geld.* Js dit zo? dan zyt gy zeer Economisch. Gy houdt wel een brillante *Quatre souskraam*, maar gy hebt echter ook veel kostbaarder dingen.

Die dingen, zegt gy, bewaart gy ook voor my. O gy zyt zeer vriendlyk, Mevrouw Ryzig; te meer, daar gy er voor my geen andere munt voor ontfangt, dan die bestaat in de herinnering; „wat „gy zoud kunnen zyn, indien gy gewild had." Hoe vernederend *my* dit ook zoude toeschynen, *gy* echter zyt zo gelukkig, dat gy altoos alles van de goede zyde voor u beschouwt. Maar wat zoud gy zeggen, indien ik eens beweerde, dat gy u alleen *vermaakt* hebt, met eene Beuzelaarster *te schynen?* Gy bleeft in den Vrouwen kring, stelde gevolglyk veel meer prys op een Eau de Luce flesje met vernuft, dan op eene groote Amsteldamsche Koornligter met geleerdheid. Gy speelde wel met, maar verspeelde uw verstand niet. Uwe vuurpylagtige aanmerkingen zyn daar getuigen van. Wat behoeft men te gaan zitten peinzen, als ons gezond oordeel zulke aanmerkingen in menigte voor ons maakt? . . . .

Dus verre had ik deezen, toen myne geliefde Moeder over myn schouder zag. „Aan Mevrouw „Ryzig, Lieve?"

Ik. Ja, Mama; ik beäntwoord den Brief, die u zo gesmaakt heeft: mag ik u dit gedeelte eens voorleezen?

Mama. Gaarn: maar, Chrisje, laat u door uw eigen vernuft niet wegvoeren!

Ik. Vreest gy daar voor, lieve Mama?

Mama. Wel eens, en voorål, indien zo alles buiten uw hart omgaat; anders nooit: want gy bemint uwe Vrienden veel meer, als uw aartigste zet.

Ik. Maar ik bemin Mevrouw Ryzig ook, Mama.

Mama. o Schryf dan maar voort; dan zult gy zeker myne goedkeuring wegdragen.

Ik. Laat ik daar over zo wel, als over alles wat ik doe, uwe gedachten mogen vraagen.

Mama. Uwe Moeder is altoos uwe Vriendin. Nu, lees, Chrisje. Zo deed ik, en Chrisje kreeg een *Bonnetje* op haar schrift. Ik heb order gekregen, om u eens te vraagen: „waarom gy u als ten regel ge„steld hebt, beter te zyn dan te schynen?" Dit is zo verbaasd vreemd, zegt Mama! Zeker, Daatje, (mag ik u zo wel eens noemen, nu gy Vrouw en Moeder zyt?)

„Tot een regel, zegt gy; wel Chrisje, wel kind, ben ik een Vrouw, „om my aan regels ende inzettingen te binden?" Nu, nu, al hebt gy u dan tot zo een gedrag niet kerkelyk en waereldlyk verbonden, gy zult toch zeker een *waarom* van dit gedrag hebben. Uw geheel antwoord zal mooglyk hier in bestaan: „Ik bemin de vryheid. Zo „dra ik my by zeker soort van menschen voeg, moet ik derzelver

„wetten eerbiedigen; en ik wilde zo min in het Zedelyke als in „het Godsdienstige, of Paulus, of Cefas, of Apollos, of Veldenaars, „of Mevrouw van Oldenburgs zyn; maar my zelve. Want ik moest „kattenkwaad kunnen doen, zonder dat zich daar iemand over ver- „wonderde; ik moest de waereld ook van haare zotte zyde zien, „zonder dat ik met een: *past dit nu een Daatje Leevend!* werd „doorgestreeken." Uw antwoord, indien dit uw antwoord is, voldoet my. Gy geeft my de *waarom* uws gedrags; dit is *nu* genoeg.

Grootlyks ben ik het met u eens, *Zuster* Ryzig, dat men, om onbepraat door de waereld te komen, om onbenyd ten grave te gaan, geen aandagt vooral geene goedkeurende verwondering, moet opwekken. Iemand, die veel in de kerk, of op eene andere publique plaats plagt te komen, en daar niet komt, wordt gemist: men gaat aan 't onderzoeken, waarom is dit zo? Die er zelden komt, – wie denkt daar aan; niemand moeit er zich mede; *want* er valt geen aandagt op. Nog wat! Men is misnoegd op eenen ernstig deugdzaamen goeden Gellert, als men hem hoort beweeren, dat het dansen eene der nutte vereischten is in eenen Predikant. Stern, een Dominé zelf, zegt het zelfde, en niemand neemt het kwalyk; in tegendeel men wagt dit van den schryver des *Tristrams*.

Myne Vriendin Coosje zegt iets zeer aartig, *naif*, *comicqs;* wie zou dit van eene zedige Juffrouw Veldenaar gedagt hebben? 't Is wáár . . . maar evenwel moest *die* Dame *dat* zeggen? Mevrouw Ryzig zegt iets, even geestig, even wél raak; en niemand verwondert er zich over: men is er zo aan gewoon, dat men het naauwlyks opmerkt: uw Huismiddeltje is des – *probatum.* Zy, op wier goedkeuring gy nog al eenigen prys stelde, zyn ook wel zo goed geweest van uwe grilligheden aan uw *temperament,* en uwe goede hoedanigheden aan uw *hart* toe te schryven. Zo dat ik maar zeggen wil, dat zo de kunst om te *behagen*, de kunst is om gelukkig te zyn, dan hebt gy het in die kunst verre gebracht, en dat wel, met zo weinig slytage aan de conscientie als maar mooglyk is.

(*Vervolgd door Mevrouw Helder.*)

Laat het u niet vreemd schynen, dat ik de pen opneem: ik praat gaarn met jonge Menschen, en vooräl wanneer zy zo veel vernuft hebben, als myne Vriendin Ryzig. Ik vond uwe aanmerking, dat de Menschen, die de meeste rampen hebben, het minst klaagen, hoe vlugtig, zeer gegrond. Doch dit beslist nog niets. Ei lieve, laaten wy eens zien, of wy de zaak niet eens zouden kunnen worden. En waaromtrent beslist het niets, vraagt gy mooglyk? Ik zal het u zeggen, myne Vriendin. Het beslist nog niets met opzicht tot hun misnoegd of vergenoegd hart. Leert dan de ondervinding niet, dat er Menschen zyn, die over alle beuzelingen klaagen, maar groote tegenheden stilzwygend torschen? De Lydens-kunst wordt, zo als alle kunsten, door oefening volmaakter. Kunnen wy ook zo net oordeelen over het gewigtige of beuzelagtige der tegenheden, die anderen treffen? kunnen wy den juisten maat huns gevoels bepaalen? Weeten wy zo zeker, waar zy het gevoeligste zyn? Wy zien alleen de uitwerkzels daar van. By voorbeeld, twee gezonde, even oude Kinderen, kunnen zo ongelyk in kragt zyn, dat het

eene gebukt gaat onder eenen last, dien het andere vlug en gemaklyk draagt. De proef alleen kan dit leeren.

Heugt het u nog niet wel, dat gy meer getroffen waart, door het gemis van een avond in de Comedie doortebrengen, dan door een geheelen dag kiespyn te hebben? Myne Chrisje zou al de divertissementen van geheel Amsteldam veel liever missen, dan een uur die zelfde pyn uittestaan. Wie zal haar echter niet voor zeer kleinzeerig, en u voor zeer verzot op uw plaisir houden?

De dingen in dat licht beschouwd zynde, vraag ik, of gy wel zo veel reden hebt, om u te beroemen op uw blymoedig doorstaan van den zwaaren schok, dien gy, in uws Broeders lotgevallen, geleeden hebt? Voor u was het eigenlyk geen ramp; *want* gy geloofde niets van alle waarschynlyke geruchten. Had gy overtuigd geweest, dat uw Broeder zyn karakter dermaate bevlekte, dan zouden wy gezien hebben, hoe bedaard gy dien ramp verdragen had.

Wil ik de pen nog een weinig langer houden? My dunkt, dit kon geen kwaad. Ei lieve, laat my de vraag, die gy verzoekt, dat Chrisje aan haare Vriendin eens voorstelt, beantwoorden mogen. Voldoet dit antwoord u niet, dan kunnen wy altoos nog aan Mevrouw van Sytsama uwe vraag inleveren. Een woordje, myne Vriendin. Godvruchtige ondeugden, is dit geen valsch vernuft? Staat het niet gelyk met *ernstig bespotten*, met *leelyk schoon?* Is er, in de voorgestelde vraag, niet nog een weinigje van den ouden Adam — meer scherp, dan goedaartig vernuft? Waarom moest juist die vraag aan Coosje voorgesteld worden. Lieve stoute meid! Is het niet, om dat gy haar voor zeer naauwgezet houdt? Is het niet, om dat gy vlugtig hebt meenen te zien, dat naauwgezette jonge lieden Godvruchtige ondeugden hebben? Ontveins het niet; zo zal het zyn. Het spyt my altoos, als men zich in zaaken van gewicht onnaauwkeurig uitdrukt! Hoe veele verwarringen worden hier door veroorzaakt. *Naauwgezetheid* is *volkomen* menschelyke deugd. Doorgaans wil men door dit woord schyndeugd, ten minsten dweepery, aanduiden.

Mevrouw van Sytsama is eene dier zeldzaame jonge lieden, die den regel van haar denken en doen in de lessen van den heiligen Insteller onzes Geloofs alleen vinden. Zy bedilt nooit, zy gaat blymoedig altoos haaren weg. Zyn alle voorwerpen ook wel geschikt voor vlugtige aanmerkingen? Het kwaadst te vreezen, veronderstelt niet noodwendig liefdeloosheid. Dit ontstaat wel eens by zeer vroome Menschen uit tedere bekommering, uit hartelyke liefde. De bron, waarüit dit vloeit, is vry gemaklyk op te speuren. Ei lieve, Mevrouw, laaten wy dit nu eens maar afpraaten! Vloeit dat kwaadst vreezen niet uit liefde voort, dan zoekt men altoos naar verzwaarende omstandigheden. Men sluit zyn oog voor iets dat goed is en blyft; men roemt zelf het verstand van zo iemand, om hem nog onverschoonlyker te maaken. Men spreekt e roveral van; men bezwaart hem met alle de gevolgen, ook die hy niet kon voorzien. Men doet dit by Menschen, die gunstig over hem denken, maar te laf zyn, (en zo zyn de meeste Menschen!) om hem voortestaan. Men kryt het uit by elk, die reeds tegen hem is ingenomen. Men verraadt een heimelyk genoegen, als men nog al iets nadeeligs heeft opgedaan. — Werkt men uit liefde, uit bekomme-

ring, dan smoort men alles, wat oneerlyk, wat dubbelzinnig is. Men vertrouwt niemand, zo niet een beproefd Vriend, de reden van onze droefheid daar over. Men spreekt, zo veel dit mooglyk zy, gunstig; men poogt den verdoolden te toonen, dat men belang in hem neemt. Men neemt iedere goede daad ieverig op, om die te vorhaalen. Men leidt den aandagt op het *goede hart*, *het doorgaand karakter*, *den afkeer van losbandigheden*, *het temperament*, *de opvoeding*, *de voorbeelden*, *de omstandigheden*, *het in de gunst blyven van braave wel toeziende Menschen*. Men herinnert zich eigen zwakheden. *Grenst* eindelyk het misdryf aan de zekerheid, dan vreest zyne liefde het ergst. Maar die vrees roert zyne ziel te sterk, om daar van te spreeken, en vooral, om daar op den algemeenen conversatietoon van te spreeken. Beproef dit eens aan uw gezond oordeel. Ik geef aan Chrisje de pen weer over.

Vervolgd door Mejuffrouw Helder.

Ik zal die gebruiken, om uwe klugtige aanmerking over myne liefde voor uw Broeder te beantwoorden. Zou ik die ontveinzen voor zyne Zuster, zyne ieverige Vriendin? Waarom? Neen: ik beken, dat ik altoos te wel over hem dagt, om toetestaan, dat hy myne onderscheiding niet verdiende; en nu ik daar van verzeekerd ben, is er geen de minste reden, om hier een geheim voor u van te maaken.

Zo gy my wel kende, dan zoud gy echter ook weeten, dat ik, indien hy een slegt karakter gekregen had, hem niet zoude hebben willen beminnen, ook niet onder het schynschoone voorwendzel van hem te bekeeren. Ik kan my geen denkbeeld vormen van de vermeetelheid eener Vrouw, die durft onderneemen, een man van slegte beginzels, en een bedorven karakter, te verbeteren. Ik begryp ook niet, dat eene Vrouw zich kan verbeelden, door zo een Man bemind te worden. En myne uitmuntende Moeder zeide eens by zo eene geleegenheid: „Hoe kan eene deugdzaame weldenkende Vrouw „zich hier toe de vryheid gunnen? Bedenkt zy dan niet, dat, zo „rasch zy besluit, om zo een Man te trouwen, zy zich onderwerpt „aan zyne meerderheid; of hoe zy, indien zy Moeder wordt, haare „Kinderen waagt aan het slegte voorbeeld eens Vaders, die echter „de Man der verkiezing hunner Moeder was?" Dit weet ik, dit stem ik toe; en ik zou daar tegen handelen? Neen, Vriendin! Er zyn, dat is waar, gebreken, overylingen, die verschooning in de jaaren, en eene volkomen herstelling in een gelukkig huwlyk vinden. Gebreken, die buiten het hart omgaan; uit buigzaamheid, goedaartigheid, — gevoeligheid voortkomen. En ik beken het, deeze zouden my niet hebben afgeschrikt, om uwen Broeder voor my te kiezen; wat ook eene waereld (die ik zo weinig acht, als gy zelf,) dáár van zoude gezegd hebben.

Dat men veele byzonderheden van u vertelt, waar aan geen de minste waarheid is, weet ik. Gy zyt altoos in uwen kring opgemerkt; actie genoeg. „Ik ken zelf figuuren, die voorgeeven u zeer „familiair te kennen; met u te hebben omgegaan, enz.; die u nooit „gezien hebben, ja alleen uit eene zeer oppervlakkige beschryving „kennen." Men behoeft niet eens een reiziger te zyn, om privilegie

van liegen genoomen te hebben. Men is niet in staat, om te figureeren in de gezelschappen, daar men echter verkiest te zyn. Men wil, het kost wat het kost, aartig zyn, óók eens iet zeggen, dat doet lachen. Men mistrouwt de waaren, die men in zyn eigen winkel heeft. Men versiert des iets, en doet het een andere zeggen; u by voorbeeld, die men toch wil, dat particulier is. Wordt er om gelachen, dan heeft men ten minsten den roem, dat men den smaak van het gezelschap getroffen heeft. — Doet het geen effect, keurt men het af? — o Dan komt de schande op u, die het bedreef, die het zeide. Men behoudt het recht, om er u, als eene zeer verstandige Vrouw, des te vinniger over te hekelen. Ik beken, dat nyd of kwaadaartigheid daar geen deel in hebben, maar dat is alleen goed voor den Leugenaar; gy wint er niets by. Dat echter een *Leeraar* uw holsblokjes heel naar Friesland neemt, is wat veel van den goeden Man. 't Is waar, het waren Mevrouw Ryzigs holsblokjes: en die moet toch particulier zyn in alles, wat zy doet....

Ik word daar verrascht van myne Vriendin Everards, die voor een weekje Buiten komt. Weg pen; ik geef my naauwlyks de tyd om deezen te sluiten, en aftezenden. Duizend groeten van ons allen, en byzonder veel van

Uwe Vriendin,
C. HELDER.

ZEVENDE BRIEF.

MEJUFFROUW MARTHA DE HARDE AAN MEJUFFROUW WILHELMINA HEFTIG.

Nu, Kind, al ben jy, wil ik spreeken, een Leeraars Vrouw; ik ben oud genoeg, om jen Moeder te zyn. Ik moet aan u schryven, al zou myn huis als een Smauzen kabanus leggen. Maar waarom haal ik die arme zielen nu ook zo by der rug op? Daar ook alles ontbreekt, hangen de veeren; en zo als Jan Luiken zeit, goed maakt moed. Die bloeijen hebben, met al hun kruijen en sleepen, naauwlyks zo veel, dat zy Oly in de Sabbats Lamp kunnen koopen; en onze lieve Heer moet toch het zyne hebben, haale waar haale; al zou er niets voor den mond overschieten. Zy kunnen ook nog wel eens verlicht worden, zo als er in 't woord staat, dat geheel Israjel zal zalig wezen. Ach, God, ik gun het hun van harten, – ter deeg. Zy sloven toch genoeg voor het lieve brood; en een hongerige Wolf byt scherp. 't Gaat by de Christenen ook niet alles op een Goudschaaltje. Er wordt gestolen en gesloken, dat het schreeuwt. Van daag smokkelt men eenige Vaten Tabak, en morgen zit men aan 's Heeren Tafel, of er niets te doen was; of men een van de Apostelen was. 't Is wel geaposteld, als de boel zo aan den grond zit. De Smauzen kabanus viel my zo klakkeloos uit myn mond. Maar ik zou zo aanstonds Zeemans-rust verkoopen, als ik wist, dat Freryk het niet eerlyk betaald had, en ik zou, al praatte men ook Latyn door een tregter, het geld in de Landskist brengen; ja gerust, dat zou ik, Tante.

Nu, God de Heer is goed, die zal my dat alweer vergeeven; want

Petrus zeit, zeventienmaal zeventigmaal; en dat hebben wy ook maar noodig. En ik zal ouwe Levi, die alle week myn Mans laerzen en schoenen schoonmaakt, eens een sesthalf meer geeven, om dat ik my daar zo tegen Gods oude Bondvolk bezondigd heb, en gesokkeerd op hunlui kabanussen. Belieft Dominé dat nu een Tod en Vod van eigen gerechtigheid te noemen, dat mag hy; ik stel er zelf geen waarde in: wel zoet wat! Zo zot ben ik niet. Wel 't is wat te zeggen, dat ik van myn overvloed, die God de Heer my zelf geeft, ereis wat rykelyk uitdeel; en is het iets anders dan goedheid van God, dat hy ons, ter belooning van zulke wissewasjes, zyn lieven hemel, lof pryst den Heer, geeven wil? Ja wel is 't koud! wy zullen er wel kommen zonder de werken. Net als de dwaaze Maagden in het Euangelie. Ik kan niet disputeeren! 't is ook maar waauweling. Hoor, een lui Mensch is nergens goed voor; onze lieven Heer mag zo min een lui Mensch lyden als ik. Ik moet dan schryven in al myn drukte: want tegen jou gezeid, men lieve Mensch, ik zou morgen myn wasch naar Bloemendaal stuuren.

Wel, Juffrouw Heftig, daar is Neef thuis gekomen. En Nigt Ryzig had my een kattebelletje gestuurd, en daar in stond, dat Moeder my over de schoonmaakster spreeken moest; zo dat ik liet alles staan; maar 't was wel wat anders! Daar kwam Nigt met Broêr Willem in heurlui koets, en Ryzig was reeds by Mama. 't Was of ik door de steenen zonk, toen ik hem zag. Ik beefde als een meiblad. Nu, ik kwam daar schoon te pas, dat beloof ik je; want ik ben dat geroer en gewoel wel gewend, en heb, tusschen ons gezeid, Tantelief, wel duizendmaal zulke confertiefjes met Zeelui's Vrouwen, die der Mans zo onverwagt over den vloer krygen. Ik schonk maar braaf Thee: een droevig hart, zeit Vader Kats, is dorstig; ik liet onze Keetje laaten, en zo kwam alles nog weer te recht. Ja zie, Juffrouw Heftig, ik weet niet, of de conscientie wel zo gaauw te bedaaren is als de ontsteltenis. Die goede Wurm moest, om de Hel niet in huis te hebben, Willem de deur uit doen; dat was verkeerd: al was myn Man duizendmaal myn Man, en al stond hy op zyn hoofd, en spaarde zyn voeten, (dat ik nog zo waerelds schryf aan een Leeraars Vrouw,) ik zou myn Jongen de deur niet hebben uitgedaan. Al heel niet; wel wie hoort er van, zeg ik als nog. Wel, als de Mans gek zyn, dan moeten wy dubbeld te roer staan. En Wim had immers noch gestoolen noch gebroken. En Gerrit is altoos zo geweest; geen zoete beet was er aan den heelen Nero. En myn jongen stond in al die comsla als zo een stiene Roeland, 't was of hy er niets meê te doen had. Kyk, dat moet ik nu ook weer zeggen, onze Gerrit hield zich wel; en Willem is een goeije slokkert, die was maar bly, dat hy by Moeder was. Maar Broer wil myn Zoon niet langer op 't kantoor hebben. Goed, zeg ik. Ik ben dat gekliem en geklaag al lang moe; zy hebben alle bei schuld. Myn Jongen is wel naerstig en altyd thuis, maar zo gierig als het graf, en hy aart naar Vader nog my. Wy zyn een paar rechte Flapüiten, en gunnen een ander ook wel wat. De Jongen kan zo staan kyken en gluipen, als Samuel, toe de Toverhex hem deed opkomen. Hoe wel myn Man zegt, dat dit alles maar gogelwerkje was, en dat Samuel zo maar niet, om een ondeugend oud morzig wyf, uit zyn kostelyken hemel zal gekomen zyn: ja,

op dat stuk, myn lieve Mensch, is Freryk een bedroefd schepzel; en ik zwyg dan maar: wat zal ik doen? Vrede best; ik heb ook wel eens ongelyk; en Man en Vrouw zyn een.

Hy lacht nooit; hy is ook nooit eens wat wild en onbesuist; en ik hoor evel, dat hy by zyn karnuiten het ook schoon roeren kan. Ja, die Jongen is een kruiscouzyn voor my; en ik merk evel niet, dat hy op kwaa wegen gaat. Wat weet ik het? Hy is zo bedekt, en dan kan er wel iet mieren. Ik moet geduld hebben: de Heere kan zyn hart nog veranderen.

Nu kom ik eigenlyk, daar ik over schryven wilde; en dat is, dat alles, wat ooit tot Neefs nadeel gezegd is, vervoerde leugens zyn. Onze Kapitein heeft het wel gezeid, dat het zo was. Nu ben ik al zo ver in de jaaren, maar heb ik ooit gedagt, dat de Menschen zo jokken konden. En dat wyze vroome lui ook nog, zo als daar is Dominé, die my en anderen de weg moet leeren, die heeft de kat de bel aangedaan, het ergst gelooft, en in commissie gelogen. Nu, als de maan vol is, schynt ze overal. De heele zaak is nu uitgebroken, en Wim heeft gedaan, daar kaerels voor kyken zouden als kinderen. Myn Man zeit (ja, ja, hy is al een raare, al een heele raare,) dat Wim veel meer deed dan Josef uit Egypten, daar men in den Bybel van leest; heel mooi, dat beken ik. Hy zeit het maar op zyn plat Zeemans weg. „Wel, zeit hy, de Jongen, die het „met een getrouwde Vrouw houdt, is zo een deugeniet, of zo „een zot, dat ik hem te Delft zou gaan opsluiten; en wat was „die Potefaarsche toch anders dan een ligtekooi. daar een braaf „kaerel de walg van moet hebben. Maar dat lieve Juffrouwtje, zie, „dat was wat anders te zeggen; en zy had den Jongen in haar hart „lief, en alles in eer en deugd, Martha! Verbruid, Moeder, zeit hy „dan zo tegen my, dat is een andere stryd als met den duivel! En „daar maaken de Dominées nog zo veel kak van." Nu is alles uitgekomen, en die brieven heeft Mevrouw Helder en Keetje gelezen, en alles is zo braaf, hoor ik, dat myn Heer Helder nu zyn Dogter aan Neef heel wel geeven zal. — En nu staan al Wims vyanden met lange neuzen. En nu is het: „ja, wie had dat kunnen den„ken; en dat is ook wel een vreemde historie, en het lykt wel een „Roman." Maar ja; 'k zeg Roman tegen jou. Zie Kind, er staat zwart op wit, en alles is geschreeven. En Wim is nog wel zo gereformeerd als een eerstgebooren Kind; want hy heeft uit zyne werken zyn geloof getoond. Zo ziet men, dat, al moesten het de haanen uitbrengen, 't moest uitkomen. En ik kryg eene heele verstandige deugdzaame Nigt, die my nog wel wat onderwyzen kan, want ik wil wel leeren, al was het van een Kind. Zo dat ik bly ben, dat Neef nu geen Dominé wordt. Zy zyn, dat zie ik nu ook, allen zo heilig niet, als ik dagt. Zy weeten de dingen niet beter dan wy. Kom aan, daar heb je nu jen Man, den eerwaarden Dominé Heftig, was het niet of God de Heer hem Willems slegt gedrag en slegt geloof zo direct door zyne engelen had laaten boodschappen? En ondertusschen geloof ik, dat de zwarte Man er wat meer aan handdaadig geweest is. Hy is immers de eerste Leugenaar, en hy gaat immers om als een brieschende leeuw, om leugens uit te strooijen, en in zyne schuur te vergaderen tot den dag des kwaads. Ik zeg tegen den mynen: „Als Dominé nu een braaf Man is, dan moet

„hy Willem om excuus verzoeken van wegens het kwaad, aan hem „bedreeven; want Dominé heeft er schoon onder geroeid." Maar Freryk lachte, dat zyne oogen over liepen, (hy is heel goed lachs,) en zei: „ja wel is 't koud, als dat gebeurt, en 't zeil scheurt, dan „is 't een gat. De Dominées maaken alles goed met hun heilig „oogmerk, en gewigtige amptsbedieningen." — „Wel, malle, (zei ik „toen, want ik wierd wat driftig,) is het dan naar hunne heilige „amptsbediening gedaan, als zy het kwaade liever gelooven dan „het goede? En dat te gaan verspreiden, en overal uittrompretten? „Daar sta je nou?" — Moeder, Moeder, (zei hy toen,) het zyn al „geen koks, die lange messen draagen, en ook Professor Maatig „had daar geen schuld aan. Die houdt maar van te regt helpen, „en vrede en eensgezindheid; had Dominé ook zo gedaan, hy zou wat „beter gedaan hebben, zeg ik als nog."

Gy moogt dien Brief aan Dominé zeer wel laaten zien, want ik steek het onder stoelen noch banken. Mooglyk komt hy nog tot inkeer, en wat weet gy, Wyf, of gy den Man zult zalig maaken, zeit Johannis, of Paulus; nu, dat is al 't zelfde.

Ik wou, dat Betje van hier naast, en de Baas uit de Gortery, en de Schoolmeester van Kipdorp, en Betjes meid, Neef ook om excuus vroegen. Dan zou ik alles weer vergeeten. — Maar ik kreeg een ouwe zet van myn huisbaas. „Wat hagel, Wyf, (zei hy,) denk „jy, dat Neef met al dat gebabbel zich zou willen ophouden? Daar „heeft hy te veel letters toe gegeeten. En hy lacht wat met al hun „gekwaak en talmery." Ik wou nog van Betje iets zeggen. „Draag jy (zei hy, heel boos,) Betje van hier naast op jen rug, en roep er „Oranje mee. Maar 't was beter, dat je er uit leerde, je niet met „zulke babbelaarsters op te houwen. Dat Koffygekonkel heeft de „Satan gemaakt, 't zyn rechte klappeischoolen."

Neef ziet er nog even lief en gezond uit, maar hy is mannedeeg, een knap slag! Hy komt een heelen dag eens hier, voor myn Jongen nog van 't Kantoor is; want was die dan zo stuursch tegen Willem, dan zou zyn Vader hem wel eens op een endje dag tracteeren; en dat zou my spyten; hy is, met al zyn humeuren, al evel myn Kind. Nu schryf my eens spoedig, hoe of het zit, en hou maar weer veel van Wim; hy is toch regt goed, en een Julfus kinderzot.

MARTHA DE HARDE.

P. S. De gebiedenis van myn Man die wel weet dat ik dit schryf.

AGTSTE BRIEF.

MEVROUW CORNELIA VAN OLDENBURG AAN MEVROUW SUSANNA HELDER.

Zeer Hooggeachte Vriendin!

Nu gevoel ik al het weldaadig vermogen der vreugd. Nu, dunkt my, rust er een geheel vernieuwde geest op my. Ja, myne waardste

Mevrouw Helder, nu dunkt my, zoude ik u met die zelfde aandoeningen kunnen schryven, die myn hart gevoelde, toen wy nog geene andere betrekkingen, nog geen hooger verbintenissen, dan die onzer wederzydsche vriendschap kenden; toen wy noch Vrouwen noch Moeders waren. En is, myne bedaarde Vriendin, myne vreugd niet zo gegrond als edel? Nu beschouw ik myne Vriendin niet alleen als de verkondigster van een alleraangenaamst bericht, maar ook als eene der geenen, die het genoegen heeft van ook zo byzonder te hebben medegewerkt aan het duurzaam heil van mynen Zoon.

Toen ik zynen Brief ontfing, was ik blyde; maar die blydschap was te veel vermengd met vrees, angst, bekommering, en niet vry van innerlyk misnoegen over het gebeurde. Als ik mynen aandagt op hem vestte, bragt my het geheugen te dikwyls in die binnenkamer, alwaar ik met heete traanen zynen zedelyken dood beweend had. Myn geloof in de Predestinatie, en dat — *het heeft zo moeten zyn,* kon de zelfs-beschuldigende stem myns geweetens niet altoos smooren. Ach, die stem fluisterde my geduurig in: „Gy „hebt het eeuwig heil uws Zoons in gevaar gebragt door eene „laakbaare liefde tot huisselyke rust." — Maar, nu ik weet, hoe myn altoos lieve Zoon zich in veele, en voor hem ysselyke verzoekingen, heeft staande gehouden; dat hy in zeer moeilyke omstandigheden, in armoe, ziekte, ballingschap, onder het geschreeuw van den laster, groot gebleeven is; dat hy aan zyne oprechtheid vast hield; hoe hy wel gevallen, maar niet vervallen is: nu aanbid ik de wegen der Voorzienigheid, die ook myne onvoorzichtigheid heeft ten goeden gekeerd; nu ben ik in myn eigen oogen min schuldig; want het schynt toch, dat niet alleen anderen, maar wy zelf onze daaden beoordeelen naar de uitkomst, en meer of min over ons zelf voldaan zyn, naar maaten onze besluiten een meer of min gelukkig gevolg hadden. Ik weet echter, dat wy minder naar onze daaden en vorderingen, dan naar onze oogmerken en poogingen, zullen geoordeeld worden. Hier *haakt* iets; ik voel het wel: maar, wáár?

Zo ik myne eigen ondervinding raadpleeg, dan zie ik al de schoonheid en juistheid der gelykenissen, die Jezus gebruikt, als hy spreekt van den verlooren penning, van het verlooren schaap, en den verlooren Zoon. Ja, wy zyn veel blyder over het iets *weder vinden*, dan over het *bezit* van iets; het is echter zeeker, dat wy iets veel liever niet dan al verliezen. Wat mag hier toch de reden van zyn? Zouden wy, myne Vriendin, die blydschap niet veel meer moeten zoeken in de verrassching, dan wel in de zaak zelf? in den schielyken overgang van de grootste angst en droefheid tot de hoogste blydschap? Ik sprak over dit Euangelisch onderwerp eens met myn Schoonzoon Ryzig, en zyne gedagten komen my waarlyk gegrond voor. „Het wedervinden van iets, (zeide hy,) dat wy voor „verlooren hielden, en ons hoogst dierbaar is, werkt eigenlyk, in „dat oogenblik van wedervinding, veel meer op ons gevoel, op onze „hartstochten, dan wel het bestendig gerust bezit van het geliefde. „Ik heb, vervolgde hy, myne lieve Vrouw zeker liever daaglyks „by my, dan dat ik haar maar zelden zag; evenwel schynt myne „liefde bedaarder, — koelder, zo gy wilt, wanneer wy huislyk met

„elkander verkeeren, dan die was, toen ik onlangs, na een afzyn „van eenige dagen, haar nog, voor ik zulks gedagt had, weder zag, „en met recht Manlyke aandoeningen van myn hart omhelsde. „Myn Vrouw zegt wel eens, dat zy my nooit zo recht lief heeft, „dan na eene kleine harrewarparty; en zy, weet gy, doet, zegt zy, „niet heel sterk in gevoel." Ik geloof, myne waarde Vriendin, dat gy deeze bedenkingen niet ongegrond zult vinden. Om dit zelfde stuk een weinig ernstiger te beschouwen, zal ik er het volgende nog byvoegen, wel overtuigd, dat ik u daarmeede geen ondienst doe.

Wie, die aandagtig leeft, kan zeggen, dat de bewustheid: „ik „heb eene deugdzaame daad verricht," hem zo treffend verheugt, dan de bewustheid, dat hy over eene zedelyke verkeerdheid vergeeving ontfangen heeft, en verzoend is met zynen God? En wie wenscht echter niet, om nooit meer te zondigen? Mogen wy dan niet besluiten, dat de vreugd over het gevondene meer hartstochtelyk, en des sterker, heeviger, dus ook meer vermoeijender en verslinderder is. Hoe verbaasd lyden als dan lichaam en geest! Maar de blydschap over onze eenpaarige deugdsbetrachting, het genoegen over onze steeds byblyvende Vrienden, de vreugd over een Kind, dat eenpaarig goed is, wordt door het verstand gesmaakt, is bedaard, zacht, bestendig; wordt niet zo sterk gevoeld, maar is ryker in zalige uitkomsten.

Wat, myne Vriendin, zullen wy nu zeggen van de Engelen? Uwe gedagten daar over zyn my niet onbekend. Ik weet wel, dat gy wel eens zeide: „Ik voor my geloof, dat de waereld der geesten „zo verre niet is afgescheiden van de stoffelyke, als de Formulieren „wel schynen te bepaalen: maar dat er een zeker verband blyft „tusschen de afgescheiden Wezens, de Engelen, en ons, die nog „lemenhutten bewoonen, en wier grondslagen in het stof zyn."

Zedert eenigen tyd heb ik veel meer in het Nieuwe Testament geleezen, dan in andere Godgeleerde werken; ik heb ook gezetter gedagt by 't geen ik las; en me dunkt Santje, dat nu myne godsdienstige begrippen de uwe veel nader komen; dan toen ik minder vry uit durfde zien, wat is toch waarheid? Het leerstuk der Predestinatie, der Erfzonden enz. zyn, dunkt my, immers niet in den Bovenvaldryvenden zin, Euangelisch.

Ik hoor ook, dat Paulus ons noemt, indien wy waarlyk Jezus discipelen zyn, de Broeders der Engelen, ééne Maatschappy met hen; zy staan ten onzen dienste gereed. Is dit zo, wel dan zeker mag men hier dat getuigenis nopens de Engelen in den eigenlyken zin opvatten. Laaten wy ons dan mogen verzeekeren, dat die verheeven geesten met een edel deelneemen onze daaden beschouwen; wyl zy ons allen hoopen te ontfangen in de eeuwige gewesten der gelukzaligheid. Het heugt my nog, myne Vriendin, dat ik op zulke begrippen van u met ongenoegen nederzag, en die ook al stelde by dat byzondere, waar van gy niet half zo bang waart dan ik, indien het alleen byzonder was.

Als gy my nu aandagtig uit dat oogpunt beschouwt, dan zult gy zeer wel weeten, hoe groot myne blydschap zyn moest, onder het leezen van alles, wat gy my en zelf geschreeven, en toebetrouwd hebt. Ik betreur thans niet meer dan myne eigen ligtgeloovigheid, dan dat zwakke, 't welk my neigde om eenen Man te

behagen, opdat *ik* vrede zou hebben; een Man, dien ik mooglyk door veel rechtvaardiger middelen zoude hebben kunnen winnen. Ik gaf, immers, om dat oogmerk te bereiken, mynen Zoon op; zond hem, zo als hy was, naar eene Academie.... Maar ik herinner my daar een uwer brieven, daar over gezonden. Nu zie ik meer dan ooit, dat gy wel spraakt; hoe grievend toen die taal ook voor my was. Kan ik zonder droefheid en angst gedenken aan de gevaaren, waarin hy gebragt is; en had myne Dogter geen gelyk, toen zy zo zeer, hoewel in haaren trant, afkeurde, dat myn Zoon de huisgenoot van de allerbeminlykste Juffrouw Roulin worden zoude?

Was ik dan zo geheel bezig met aan mynen afgod te offeren, dat ik dit ook niet zag?.. Wie ik verlang te kennen, het is uwe braave Vriendin Mejuffrouw Belcour. Aan dat waardig Mensch schryf ik op heden, en leg den Brief hier voor haar in. Indien er een afbeeldzel is van de zalige overledene, dat zal my, ten welken wyze ook, geworden, zo het te bekomen zy. Nooit zal ik dan haar engelagtig gelaat beschouwen, zonder te denken, hoe duur myne onvoorzichtigheid haar te stade komt. Maar dit denkbeeld zoude my verscheuren.... waar bleef dan myne ruste?

o Laaten wy altoos poogen een ander zo te beöordeelen, als God ons beöordeelt. Nu weet ik, dat er zwakheden zyn kunnen, welke gegrond zyn in goedhartigheid; en zeer in 't oog schitterende deugden, die uit onedele bronnen voortvloeijen. Wy zien ook aan, 't geen voor oogen is, maar Hy, die ons geschapen heeft, en ons lot bestiert, ziet het hart aan. Behoef ik een woord te antwoorden op de mededeeling van uw plan? Erken ik u dan niet voor de allerbeste Vriendin, van

Uwe altoos hoogstachtende
C. VAN OLDENBURG,
gebooren BURLET.

NEGENDE BRIEF.

MEVROUW CORNELIA VAN OLDENBURG AAN MEJUFFROUW ADRIANA BELCOUR.

Waardste Juffrouw Belcour!

Ik nam al meer dan eens de pen op, om aan u te schryven. Wat zal ik zeggen? Ik ondervond, dat het even moeilyk is te schryven by te grooten overvloed van stoffe, als by gebrek daar van. Myn hart is zo vol, myn geest, door de veelheid der denkbeelden, zo belemmerd: ik weet niet, hoe ik zal beginnen, hoe ik op eene my zelf voldoende wys zal beginnen en voortschryven.

Waardige Vrouw! Was ooit eene Vriendin, eene — Moeder, zo veel aan eene andere verpligt, als ik aan u ben? Trad gy niet in myne plaats? Vervuldet gy niet, en dat op de uitmuntendste wys, myne pligten? Is myn geliefde Zoon, myn Willem, niet door uwe tusschenkomst ook dat geen, dat hy is? Bleeft gy zyne Vriendin, zyne vermaanster, zyne bemoedigster niet, ook toen de laster, die pestilentie, die in de duisternis wandelt, hem griefde; toen ook braave Lieden hem beschuldigden – veroordeelden?

Zoude myn Zoon zonder uwe lessen, uw voorbeeld, onschuldig, edel, verootmoedigd, gevestigd in het goede, by my zyn te rug gekeerd? Ik ben te zeer overstelpt, om hier meer van te zeggen.... Zo denk ik, onder het leezen der my aanbetrouwde Brieven. Ik leg omtrent u, als Moeder, onder verpligtingen, die ik helaas! wel altoos onbeloond zal moeten laaten; om dat geen Menschelyk vermogen u daar immer voor beloonen kan. Hoe onvermogend des myne dankbaarheid omtrent u zy, zy is echter zo groot, zo oprecht, zo vuurig, dat ik my bitterlyk bedroef, om dat zy niets doen kan, om u daar van te overtuigen. Indien gy vóór my van dit tooneel des Menschelyken levens aftreed, dan zeker zult gy nog de beschermgeest myns Zoons blyven. Vermag hier het gebed des goeden veel; hoe kragtig moet de voorbede der Heilige van het stof ontslagen ziele niet zyn! Hoe gaarn zoude ik dit met meer ruimte voor my zelf denken! Evenwel ligt er, in dit Leerstuk der Roomsche Kerk, niet veel meer troost, dan Kettery? En zou de voorbede eener heilige in den Hemel, den Zaligmaaker meer in zyne goedheid benadeelen, dan de voorbede der Godvruchtigen op deeze aarde? Dit denkbeeld vleit zo zeer met myne oorspronkelyke wys van denken!

Waardige Juffrouw Belcour, hoe veel invloed hebben de omstandigheden op ons, op ons weezen, onze gedagten, onze bedryven! Kunnen wy van de zichtbaare tot de onzichtbaare waereld besluiten? My dunkt, ja. Zo dra wy meer vry, meer geestlyk denken, ontwaaren wy reeds zo eene groote opklimming in onze gevoelens, zulk eene verheffing in onze bespiegelingen, zulk eene uitgebreidheid in onze bevattingen, zulk een ruimheid in ons hart, zulk eene uitgestrektheid in onzen geest; dat wy waarlyk dan reeds tot eene edeler Classe van weezens behooren, dan wanneer wy gedrukt wierden door rampen, geslingerd door driften, verblind door vooroordeelen. Vergun my, dat ik aan u nog een weinig over een zo geliefd onderwerp schryve.

Zullen wy, als wy gekomen zyn tot de vryheid der Kinderen van God, ons zelf herkennen? Wanneer wy niet meer wandelen door 't geloof, maar door aanschouwen. Somwylen hebben wy zulke sterke bewyzen van de Godlyke Voorzienigheid, dat wy aan haare bestiering niet kunnen twyfelen. Kan ik de betrekking, waarïn gy met uwe zalige Vriendin Roulin gestaan hebt; de kennis, die myn Zoon daar door aan u kreeg; alles, wat gy daar door omtrent hem deed; de Briefwisseling met u gehouden; en wat niet al, overdenken, zonder by my zelf te zeggen: *zie daar Gods vinger?*

Wanneer zal ik het dierbaar genoegen hebben, om u hier te zien, om u in persoon voor alles te bedanken, om u myn huis — al wat in myn vermogen is, aan te bieden. Zou myne edelmoedige Vriendin Helder niet wel eens besluiten kunnen, om u voor eenigen tyd aan my wat aftestaan? Ik begryp zeer leevendig, dat dit haar wat moeilyk zal vallen; maar hoe veel heeft die groote Vrouw gedaan voor haare zwakke Vriendin!.... Met niet wel te beschryven hoogachting hebbe ik het geluk my te noemen, van de waardige Juffrouw Belcour,

de opregte en altoos verpligte
Vriendin en Dienaresse,
C. V. OLDENBURG,
gebooren BURLET.

TIENDE BRIEF.

DE HEER WILLEM LEEVEND AAN MEVROUW JACOBA VAN SYTSAMA.

Waardste Vriendin!

Ik zal zo rasch, als ik wel wenschte, de eere niet kunnen hebben, om u in uwe nieuwe wooning te bezoeken. Myn verlangen, om my met u te onderhouden, is te groot, om daar aan niet door middel myner pen te voldoen. Het oprecht belang, dat ik in alles, wat u betreft, altoos neem; de heuschheid, waar mede gy my behandelde, doen my deeze vryheid gebruiken.

Behoef ik u, myne waarde Vriendin, te zeggen, dat ik gelukkig ben; en zoude ik dat ooit meer zyn kunnen, buiten de onderscheidende genegenheid van haar, die wy beide zo hoog waardeeren? De beminde van myn hart zal zeker dit myn geluk aan haare lieve Vriendin hebben toebetrouwd: — Ik kan my echter het genoegen niet weigeren, haar dit ook te zeggen. Myne vriendschap en dankbaarheid vorderen dit. Indien gy, myne waarde, niet altoos in myne belangen waart, dan zeker was het dat gy het geluk uwer Vriendin te zeer behartigde, om het in myne magt te stellen: 't was, om dat gy vrèesde, dat ik door een zeer ongeregeld gedrag, zulks onwaardig was; en gy zult zeker met leedweezen u verzeekerd gehouden hebben, dat de Heer Helder zo over my moest denken, als u zeer wel bekend was, dat hy over my dagt. De tyd heeft myne onschuld aan den dag gelegd. Ik verdien de gunstige onderscheiding van den deugdzamen Heer Helder.

Denk niet, myne Vriendin, dat dit vermetelheid zy, of de grootspraak van een verwaand Jongeling. Het zyn de dierbaare woorden der uitmuntende Mevrouw Helder. Zy heeft my beöordeeld uit de historie van myn Leven, voor zo verre het betreklyk is op de altoos, altoos beminde Lotje Roulin. Verre zy het van my te roemen op het doen van mynen pligt. Ik mag echter getuignis der waarheid geeven. Hier toe heb ik te meer aanmoediging, om dat daar door de goede gevoelens, die uwe Vriendin altoos van my behield, zo veele eere worden aangedaan.

Hoe vernederend moet het niet zyn voor een edelaartig Meisje, eindelyk te moeten toestaan, dat zy in zo een gewigtig stuk door haar hart, — (wilt gy, door haar oordeel?) misleid was! Ook dan, als dit voor elk een ondoorgrondelyk geheim gebleeven is.

De waarschynlykheid was tegen my. Ik weet dit zelf wel; maar konde ik behoudens myne gevoelens van eer, 'k zwyg van tederer verpligtingen, omtrent de zalige overledene, een zo kiesch stuk openbaaren? Mogt iemand, dan haare Moederlyke Vriendin, kunnen gissen, dat dit beminlyk, deugdzaam Meisje, dit engelagtige Lotje my beminde, dat te leurgestelde — wat zeg ik? onbeäntwoorde liefde, haar dermaate trof, dat haar teder reeds tot teering overneigend gestel daar onder bezweek? Was dit niet een geheim, 't welk ik verpligt was, ten koste van myn eigen ongeluk, te verbergen? Was deeze vergoeding, — deeze zorg voor haare kieschheid dan niet *alles*, wat ik haar geeve konde? Moest ik myne liefde, die ik toen hoopeloos beschouwde, niet in myn eigen boezem ver-

bergen? Was het my des wel mooglyk my te rechtvaardigen van den ysselyken blaam: „dat ik zeer snood omtrent een deugdzaam Meisje gehandeld had.” ô Myne lieve, de waereld verdient zo veel vertrouwen niet.

Mooglyk is het niet strikt redelyk; maar het is by my een vaste regel: „Nooit ten onzen byzonderen nutte ons te bedienen van de „genegenheid, die wy een Meisje hebben ingeboezemd, wanneer wy „niet in staat zyn, die te beantwoorden.” Ik kon het denkbeeld niet dulden, dat men eene Lotje Roulin immer zoude verdenken van iets *ligtvaardigs*. En was zy daar wel by het gros van vry te spreeken, als men weeten zoude, dat zy op een jongen knaap, niet uitsteekend door in 't oog vallende nauwgezetheden, verliefd ware geworden?.... o Laat ik my van dit onderwerp afmaaken.... Het schokt my te sterk.... Ik verheug my grootlyks, om dat ik den moed had alles te lyden, wat er door my geleden is, zonder my te hebben willen rechtvaardigen.

Moest het heele geval niet ongelooflyk voorkomen? Was het *mooglyk* voor eenen Willem Leevend, omtrent eene Lotje zo te verkeeren, als hy deed? Zou men niet naar de roerzels van dit vreemde gedrag hebben gaan zoeken; zou men myne liefde voor uwe Vriendin niet ontdekt hebben, en was het myn onveranderbaar besluit niet, die voor alle oogen te verbergen?

Dat gy my dan ook veroordeeld zult hebben, is zeer natuurlyk. Dat gy in de belangen van een deugdzaam beminlyk Man waart, bevreemt my niets. Dat gy u bevlytigde, *om het hart uwer Vriendin van my te verwyderen*, moest daar van een gevolg zyn. Hoe kon eene Juffrouw Veldenaar haare eenige hartvriendin *toelaaten*, eenen Jongeling te beminnen, die een bedorven karakter, en een slegte manier van denken had? Wat gemeenschap konde er in deezen ook zyn tusschen het licht en de duisternis; tusschen eene Juffrouw Helder en een Willem Leevend?

Ik verlang onuitspreeklyk, om u de gelukkige Vrouw te zien van den achtingwaarden Kolonel van Sytsama; om Mevrouw, uwe Moeder, te omhelzen; om alle de Kinderen weder te zien; vooräl dat Kind, wiens tedere liefkoozingen, wiens beminlyke vrolykheid, wiens ongemaakte vryheid omtrent my, myn hart sterker roeren, dan ieder een begrypen kan: ik vermyde van het verlies uwes dierbaaren Vaders te spreeken.... Hoe vaart myn Vriend Hendrik? Waar is hy? Is hy gelukkig? Wat vraag ik? Kan een zo deugdzaam weldenkend Man ongelukkig zyn? Mogt hy in de armen eener hem waardige Vrouw leeren vergeeten, dat hy ooit dezelfde Dame beminde!

Myn Vriend Renting is thans by mynen Broeder Ryzig gelogeerd. Daar schryf ik deezen. Allen groeten u met de hoogste achting. Zou er niet een Lettertje overschieten voor

Uwen teder liefhebbenden
Vriend en Dienaar,
W. LEEVEND.

P. S. „Komt gy, waardste Mevrouw van Sytsama, niet eens te „Amsteldam? Dat spyt my, want myn Man en ik zouden zo gaarn de eere hebben, om myn Heer den Kolonel en

zyne beminde by ons te huisvesten. Gy zult mooglyk de gunstigste indrukken niet van my behouden hebben: maar geloof my, ik ben eene *geheel veranderde Vrouw;* en hier uit kunt gy opmaaken, of ik thans meer voor u (zoude onze Vriendin zeggen,) *bereekend* ben. Nadere informatie op dit stuk, by den Heer A. Ryzig, Koopman te Amsterdam; den wonderlyken Man van

Uwe hoogachtende,

A. RYZIG.

ELFDE BRIEF.

DE EERWAARDIGE HEER JAN WILLEM HEFTIG AAN DEN HEER WILLEM LEEVEND.

Myn heer!

De veelvuldige beleefdheden, by uwe Ouderen jaaren lang genooten; de geneegenheid, die ik altoos in myn binnenste voor u gevoelde; de vreugd, die my bezielde, toen gy u aangordde, om als een jong Nasireer der Kerke van Christus ten stryde te gaan, verwekten in my, op het hooren der slegtigheden van uwen wandel, droefheid en toorn. Ja, ik beken, dat ik, door de waarschynlykheid verblind, daar aan geloof geslagen heb: wat zeg ik? dat ik die kwaade geruchten heb helpen verbreiden, *anderen ter waarschuwing.* Hiertoe achte ik my *verpligt;* ik wist, welke diep ellendige tyden wy beleven, en hoe de Leeraars — zy zyn toch de gaarn getrouwe knegten; tot eenen smaad gesteld worden, door de bedorven waereld, die in het booze ligt, ende verduisterd is in den verstande.

't Is waar: de berichten van den Broeder Maatig hadden my wel wat omzichtiger mogen maaken. Edoch! ik kenne 's Mans groote vooringenomenheid met u, door uwe uitmuntende bekwaamheden in hem verwekt. Ik wist, dat zyn Hoog Eerwaardigheid niet alles kon opmerken. Wat zal ik zeggen? Het antwoord van den Heer Roulin zelf verzwaarde myne beangstheid; myne vreeze was groot. Ik leide die geheimhouding in uw nadeel uit.

Thans beter overtuigd, want ik ben onderricht, dat de Heere u, door zyne magtige hand, op eenen doornagtigen weg geleid heeft; dat hy u heeft getrouw gemaakt op uwen zwaaren post; ziet, nu, nu pryze ik de vrye genade. Nu verneder ik my voor den Heere, om dat hy myn ellendig zwak doorzicht, buiten myn weeten, heeft dienstbaar gemaakt tot een goed einde. Ik zal voortaan alleen in zyne kragt wandelen, ende stille zyn. Vergeef my dan, Broeder, het ongelyk u aangedaan. Neig uw hart weder tot my, en laat ik u alle mogelyke vergoeding doen. Ik wenschte wel, dat het ongeveinsd geloof, het welk gewoont heeft by uwe Grootmoeder, ende nu nog woond in uwe Moeder, ook in u, eertyds mynen Timotheus, woonde; dat ik u in den schoot der Kerke mogt verzamelen, ook schoon gy geen Herder of Leeraar worden zult. Hebt gy eenige bezwaaren

tegen de Leer der Dortsche Vaderen, meld my die; mooglyk ben ik wel het middel in Gods hand, om u te trekken uit de wargaarens der onzuivere Leere, die toch de dood werkt. Op dat ik u nog eens aanschouwe als een blinkende sterre aan Neerlands Kerkhemel. De zielen van Jehova's Keur en Lievelingen zeggen hier op *ja*, ende *amen*. Uwe Zuster is niet van de onze, maar van agter my afgekeerd. De Heere brenge haar weder by ons!

Ik beveel u Gode en zyne genade, en ben met een hart uitgebreid in liefde,

Uw Dienaar in Christus,
J. W. HEFTIG.

P. S. Wim lief, ik zou maar blaauw blaauw laaten, met Dominé: de Man meent het zo wel met u, en je weet, al dat gedisputeer maakt maar heete hoofden. Ik schryf dit buiten Dominées weeten: dat niet weet, niet deert.

Uwe Vriendin,
RAMMEL.

TWAALFDE BRIEF.

MEVROUW JACOBA VAN SYTSAMA AAN DEN HEER WILLEM LEEVEND.

Myn tedergeliefde Willem!

Die naam geeft u myne pen, dewyl zy de dictatuur van myn verheugd, verwyderd, u zo byzonder toegeneegen hart volgt! Welk een Brief ontfing ik van u! Edelmoedige Leevend, wees gelukkig, wees zeer lange gelukkig met myne eenige hartvriendin. Ik heb getreurd over uw, my zo toeschynend, bevlekt gedrag. Ik kon het niet vergeeten, dat gy u zo onwaardig gedroegt, omtrent een Meisje, dat zeker door u, door u alleen, zwak geworden was. Maar myne deugd vorderde van my niet, dat ik u strengelyk beoordeelde. Dit liet ik over aan hun, die zich verheugen kunnen in den val der veel beloovende jonge lieden.

Iets in deezen ter myner verschooning te zeggen, is zeer onnoodig; want uw helder verstand en uw wel geplaatst hart hebben my reeds gerechtvaardigd. 't Is waar, myn Vriend, ik bezwaarde u wel nooit; maar ik kon echter niet, met goedkeurende gerustheid, zien, dat myne Vriendin u waarlyk beminde. Een jongeling van uw bevlekt karakter, van uwe verkeerde denkwyze, moest, dagt my, geene Chrisje Helder dierbaar zyn. Dit alles stemt gy my toe, en wel naar maate, dat gy van myne oprechte tedere vriendschap voor haar overtuigd zyt. Ik dagt altoos zagtmoedig over u; maar meende, dat een Willem Leevend niet zo verre boven zyne jaaren uitmunten kon; om dat ik my ontgaf, dat hy myne Vriendin beminde.

Alles, wat ik dáár over dagt, en de reden, waarom ik daar zo over dagt, zult gy nog wel eens leezen kunnen in de brieven aan onze Helder door my geschreeven; *ook met het oogmerk, om haar hart van u te verwyderen.* Zeer houde ik my verzeekerd, dat er een leeftyd zy, waarin de liefde voor een braaf Meisje uwe Sex grooter en naauwgezetter Vrienden der deugd maakt, dan de beginzels van

Godsdienst zelf. Ik geloofde echter niet, dat liefde zonder hoop bestaan kon: gy had geene hoop op haare wederliefde: gevoelig geworden door de ontwikkeling deezer drift, had gy nieuwe behoeftens. Zo gingt gy naar Leiden, om de huisgenoot te zyn van eene der allerbeminlykste Meisjes. Behaagen moest gy, indien haar hart vry was. Gevoelig voor alles, wat verdienstlyk, voor alles, wat fraai is.... Zie daar, in dit licht beschouwde ik u. Welke moesten de eigenaartige gevolgen zyn van dien samenloop der dingen? Zulken, als my toescheenen, dat zy waren. Zulken, als u zeker geen voorwerp van goedkeuring by eene Juffrouw Helder moesten maaken.

Indien ik genoeg in uw vertrouwen gedeeld had, om te weeten, dat gy waarlyk beminde; ik zou u nooit van eenige onbetaamlykheden verdagt hebben. Nu, wat kon ik doen, dan naar de waarschynlykheid oordeelen, en de belangen van eenen deugdzaamen Renting behartigen; ook al beklaagde ik u, zonder u te veroordeelen?

Maar kunt gy, gy zelf wel het juist denkbeeld maaken van de vreugd, die myn hart streelt, nu ik myne Vriendin geluk mag wenschen met haare altoos voor u stand gehouden hebbende liefde? Waarde Leevend, myne vriendschap is niet alleen oprecht, maar ook teder. De liefste neiging van haar hart altoos te moeten tegen gaan, hoe moeilyk is zulks voor eene *liefhebbende* Vriendin! En al hield ik my verzeekerd, dat haare reden zich, moest het zyn, zoude onderwerpen, ik kende myne Chrisje te wel, om my te durven vleijen, dat haar hart daar niet door zoude lyden. Haare liefde voor u was met haare jeugd opgegroeid; er was zo veel vriendschap onder gemengd; zy was zo drifteloos, als die in de natuur mooglyk zy. En!.... zy verdagt u nooit.

Alles nadenkende, wat gy my zegt, ben ik overtuigd, dat gy groot gehandeld hebt. Eene liefde, als die uwer Lotje, was te edel, te eerwaardig, om die voor ongewyde oogen ten toon te stellen. Hier van moet gy wel overtuigd geweest zyn, daar gy verkiezen konde, liever gelasterd te worden, dan daar van iets te melden. Ik zie echter nergens dan in uwe *trotschheid* de reden, waarom gy uwe liefde voor myne Vriendin zo zorgvuldig bedekte. Zy moet zeker in den aanleg uws karakters zyn ingeweeven, om u in alles zo bestendig by te blyven. — Of ik die laak, is eene andere vraag. Ik houde my verzeekerd, dat, indien zy wel geleid wordt, en binnen de juiste paalen blyft, dat zy dan het karakter zeer kan verhoogen. Dan toch is men doordrongen van de Les des wyzen Pythagoras: *eerbiedig u zelf*. Men is niet alleen afkeerig van losbandigheden, van valschheid en bedrog; maar men houdt zich aan de rechtvaardigheid, de zedigheid, de waare eer, zonder welke noch ons byzonder, noch het algemeen geluk lang in veiligheid zyn kan. Laat ik u dan nogmaal geluk wenschen met myne Vriendin, en ook met de wys, waarop zy de uwe wordt. Men erkent, dat gy haar verdiend hebt; dit moet haare bezitting nog oneindig dierbaarder by haar maaken; en echter zal dit uwe dankbaarheid niet verminderen: al was het maar, om dat gy wel genoeg denkt om te gelooven, dat ook nog andere Jongelingen recht hebben op haare achting; maar dat haar hart voor u uitspraak deed.

Met verlangen zien wy u allen te gemoet. Myn waardige Sytsama

is te veel een Man van verdienste en verstand, om niet door u met eene byzondere achting beschouwd te worden. Hy zal u als een Vriend ontfangen; maar u dit meer door zyne daaden, dan door zyne betuigingen verzeekeren. Zyn voorkomen is koel, maar zyn hart veel gevoeliger, als hy zelf gelooft. Kom zelf zien, hoe gelukkig ik ben, en word overtuigd, hoe zeer hy alle myne liefde, alle myne hoogachting verdient, die ik hem zonder maate toedraag.

Myne waarde Moeder was altoos uwe Vriendin...... Het verlies, door ons geleeden, is groot, is onherstelbaar. Ik weet, dat het ook u eene traan zal gokost hebben, hoe weinig uuren gy in het gezelschap van dien uitmuntenden Man hebt doorgebragt. Uw Vriend Hendrik is zeer wel, en u meer dan ooit geneegen. Als wy het genoegen hebben, om u hier te zien, zal ik u hem betreffende meer zeggen. De tyd daar toe zou my nu ontbreeken. Wees gerust, hy is gelukkig; want eene zeer welgeplaatste liefde wordt beantwoord door eene Dame, die ik met verrukking Zuster noemen zal. Van uw kleine Jetje nog een woord. Dat lief Kind heeft u niet vergeeten; en zedert gy geschreeven hebt, dat gy ons zult komen bezoeken, is zy zeer rusteloos en vraagt my tienmaal op een dag, wanneer gy hier zyn zult: zy is nog in die lieve onnozelheid, dat zy u, zo zeer als ooit, in de armen zal loopen, en met kinderlyke kuschjes overstelpen. Groot allen, die my de eere aandoen, van myner by u te gedenken, en geloof dat ik ben

Uwe en Chrisjes waare Vriendin,
J. VAN SYTSAMA,
gebooren VELDENAAR.

P. S. „Komt gy, waardste Mevrouw Ryzig, niet eens op Boom„ryk ?" Eene Dame, vereerd met de achting van Mevrouw Helder, kan my niet onverschillig zyn; zy moet zeer achtingwaarde en zeer beminlyke hoedanigheden hebben. Hoe zy daar aan komt, staat my niet te onderzoeken. Het is wel denkelyk, dat zy, die in staat was, om een verstandig Man uit achting te trouwen, en alleen *pour rire* een stoet zotskappen aanhield, gezond oordeel genoeg heeft, om, uit de beste gronden, een *geheel veranderde Vrouw* te zyn. – Ik bemin en acht u in alle betrekkingen; en filiciteer u met de aanstaande alliancie myner dierbaare Helder. Onze Mannen zullen elkander maar moeten kennen, om elkander te *vinden*. Voor hoe ongevoelig gy ook wilt hebben, dat wy u houden, zo zult gy dit toch zonder Dictionaire wel verstaan: als ook, dat ik my met onderscheiding noem

Uwe hoogachtende,
J. VAN SYTSAMA.

DERTIENDE BRIEF.

MEVROUW JACOBA VAN SYTSAMA AAN MEJUFFROUW CHRISTINA HELDER.

Tederbeminde Helder!

Beide uwe Brieven, twyfelde ik daar aan, zouden my overtuigen, dat onze vriendschap door geene veranderingen in onzen staat, of in onze persoonen, of in ons lot voorkomende, kan afgeleid worden. Maar ik ken myne Vriendin: ik ben des volmaakt gerust; echter de blyken daar van te ontfangen, is my onuitspreeklyk aangenaam.

Men verwyt de Vrouwen dikwyls: „dat zy der liefde de vriend„schap opöfferen; of dat zy de vriendschap ten nadeele der liefde „begunstigen." Ik kan maar spreeken van het geen ik in u, en in my zelf ondervind, en dan weet ik zeer zeker, dat *dit* verwyt ons niet raakt. Uwe geestige verstandige Vriendin, Mevrouw Ryzig, moge, zo klugtig haar dit behaage, omhaspelen met de *schoone orde der dingen;* het blyft maar wáár, dat orde de groote, de algemeene wet zy. Zo lang wy die volgen, zyn wy gelukkig: maar men dient eene taamlyke hoeveelheid van gezond oordeel te hebben, om die wet altoos wél te zien, en getrouw te betrachten. Of nu gezond oordeel wel zo algemeen is by de Meisjes, als vernuft en eenige meer schitterende talenten, daar over kunt gy, myne Chrisje, beter dan ik vonnissen; gy kent onëindig meer modieuse jonge Dames, dan ik.

Waarom zou een geliefd achtingwaardig Man benadeeld worden door de vriendschap, die zyne Vrouw voedt voor eene beminlyke, beproefde Vriendin? Is er dan iets in den *aart* der vriendschap, hier toe aanleidelyk? Ik zie er geene schaduw van! En waarom zoude ik myne Vriendin aan mynen Man moeten opöfferen, om hem te overtuigen, dat hy myn Vriend, myn Echtgenoot is, de Man myner verkiezing? De Vriendin, die zulks zoude vergen, kan myne noch uwe Vriendin zyn; haar hart, of haar smaak, of beiden, zyn niet recht *gezond.* En hoe onbillyk, hoe dwingelandsch, hoe naauwhartig moet de Man zyn, die het tot eene der pligten zyner Vrouw maakt, alle andere geneegenheden aan de zyne aftestaan! Ach, myne Chrisje, hoe gelukkig ik ook in de liefde van mynen Sytsama ben, gy zyt my even dierbaar, gy legt my even na aan 't hart, als voor ik hem kende.

Een Man, zo eerlyk, zo weldenkend, als myn Sytsama, kan in deeze niet het minste met ons verschillen: Maar gaf hy ons daar van niet de verrukkendste verzeekering, toen hy ons verraschte door dat aangenaam, stil, in zwaar geboomt liggend Boersch-Gestichtje, door hem, buiten myn weeten, geplaatst? Toen hy ons ongemerkt daar naar toe bragt, zich vermaakte met onze verwondering, onze goedkeuring? Toen hy u en my elk daar van eenen sleutel gaf? Toen hy ons de meublementen aanwees, alleen toereikende voor twee persoonen? Toen hy ons zeide: „Dit zy *le* „*Sanctuaire de l'amitié;* myne liefde en myne achting hebben het „u beiden geheiligd; neemt er een uitsluitend bezit van." Hoe vuurig omarmden wy hem! Hoe klopte uw schoone boezem door ge-

voelens, die uwe oogen, niet uwe lippen, kunnen uitdrukken. Myne lieve Moeder had er, schynt het, van geweeten: moest zo eene weldenkende Vrouw dit niet goedkeuren? Daar, myne Chrisje, schryf ik aan u den eersten Brief na uw vertrek. Sytsama zit by my, op de bank, die aan de overzyde in de Ypenlaan is ingenist. In veele weeken had ik den tyd niet, om een geregelden Brief te schryven. In de stille historie van myn weinig beduidend leven viel thans te veel voor. Ik zeg dit niet, myne lieve, om my by u te excuseeren: ik weet, dat gy zo redelyk als teder omtrent my zyt. Het is zeer ongevallig, geen één oogenblik te kunnen uitvinden, om aan de Vriendin van ons hart zo te kunnen schryven. Nu is alles in orde. Wy woonen reeds op dat Boomryk, 't welk myne Vriendin zo zeer bekoort; en onze huishouding gaat weder zynen voorigen geregelden gang. Aan myne Chrisje te schryven, blyft zo wel myne geliefde bezigheid, als myne behoefte. Veel maal zal ik dit Verblyfje met dit oogmerk bezoeken. Het is zo volmaakt ingericht, om onzen geest te bepaalen by het onderwerp, dat wy verhandelen, ook in het schryven. Deeze Brief zal des geene der kortste zyn, dien ik, geduurende onze vriendschap, aan u gezonden heb. Ik zal hem echter niet agter elkander afmaaken: maar, zo dikwyls myne huisselyke bezigheden my roepen, de pen nederleggen; dit daaglyks een weinig schryven, geeft my het genoegen van my, geduuriger dan anders, met u bezig te houden, en laat meer ruimte over, om onze denkbeelden wél neder te zetten. Morgen zal ik deezen vervolgen, en zo voortgaan tot ik in staat ben hem volleedig aftezenden: dit zal van toevallige beletzels afhangen: wy zullen zien.

Ons vertrek uit de Pastorie was aandoenlyk voor ons allen. Myne waarde Moeder had al haar bedaard verstand noodig, om overtuigd te blyven, dat het hoognoodzaaklyk ware, eene wooning te verlaaten, daar alles ons dien Man herinnerde, dien wy verlooren hadden; een Man, wiens nagedagtenis in zegening zal blyven by ieder, die het geluk had van hem te kennen; een Man.... maar gy, myne Chrisje, hebt hem gekend; en ik geloof, dat ik ook voor my best zal doen, indien ik dit aandoenlyk stuk niet verder behandele. Hoe dierbaar zyt gy voor my, daar ik weder ondervind, hoe gy met my in denken en aandoeningen overeenstemt: laat ik de pen hier een oogenblik mogen nederleggen.

Gy hebt, dunkt my, de waare oorzaak aangeweezen, waar door wy in eene zaak verschillen: leid er maar niet uit af, dat ik u minder, dan gy my bemint: hier tegen protesteer ik. Gy hebt ook daar in gelyk, dat uwe goedkeuring myn geluk vergroot; de verzeekering daar van is vleijend voor eene Vriendin, die zo wel overtuigd is van uw gezond oordeel, als van uwe gevoeligheid. Gy hebt het karakter van mynen geliefden Sytsama meesterlyk getroffen. Ja, myne Vriendin, dit is de Man, die my bemint, die zyn geluk in myne handen stelde, aan wien ik door alle moogelyke banden gehecht ben. Maar gy hebt hem zo wel *waargenoomen;* gy weet zo, hoe hy handelt, dat ik er niets over heb by te voegen.
Geestig vind ik uwe uitdrukking, van ons in *ons zedelyk negligé*

te zien! er is veel juistheid in de overdragt. Kan trouwens wel iets waarlyk geestig zyn, daar de juistheid ontbreekt? Hoe klein is het getal der geenen, die ons, om uw woord te gebruiken, *en negligé* behagen kunnen! Ieder, die eene taamlyk goede opvoeding, wat vernuft en fraaije manieren heeft, is goed gezelschap in 't algemeen; maar om eene aangenaame, beminlyke *huisgenoote* te zyn, wordt wat meer vereischt: die vereischten zyn echter zelden aangekweekt; de meeste Menschen hebben te veel eigenliefde om zeer goedaartig te zyn: is het des wel te verwonderen, dat het huisselyk geluk te dikwyls eene harssenschim genoemd wordt? De ondervinding leert zulke beoordeelers, dat zy geen ongelyk hebben. Indien men zich meer bevlytigde, om beter te zyn, dan wel om het te schynen; indien men recht begreep, hoe verstandig hy doet, die zyn bestendig verblyf aangenaam helpt maaken; men zou zo veele uithuizige Menschen niet ontmoeten. De meeste lieden zyn alleen dan thuis, als zy niet weeten waar heen. Men zou zeggen, dat zy niet woonen, maar slegts gelogeerd zyn in hunne huizen. Zy weeten niet, zo als de Fransjes dat noemen, *chez soi* te zyn. Die lieve kunst, myne Chrisje, hebben wy óók al aan het voorbeeld onzer Ouders te danken.

Het geluk, dat ik geniet, is groot, is uitgebreid, is wel gevestigd; want ik ben dat met een beminlyk Man, die de deugd eerbiedigt, die den heiligen Godsdienst te wél kent, om hem niet met eene voorbeeldige naauwgezetheid te volgen. Ik spoede my, ziet gy, om tot uwen tweeden brief overtegaan; geen wonder, hy getuigt van uw genoegen, en is my iets dierbaarder, dan dit?

Hoe dikwyls, myne eige Chrisje, heb ik niet gewenscht, om uwe liefde voor onzen Vriend te kunnen goedkeuren! Ik kende u te wel, om niet overtuigd te zyn, dat gy daar van niet ligt zoude zyn afteleiden. Ik voorzag niets dan moeilykheden, dan verdriet voor u; want, zo lang myn Heer, uw Vader, hem beschuldigde van zedeloosheid, waart gy ongelukkig; ook al bleeft gy overtuigd, dat hy zulks niet verdiende. En indien de tyd u eens geleerd had, dat Leevend uwe liefde onwaardig was; wat dan? Zoude dan uw hart niet zo veel geleden hebben, als uw doorzichtig oordeel zyn vernederd geworden? Gelukkig keert alles ten besten.

Ik kan nu hoopen, om u als Mevrouw Leevend te zullen omhelzen. Vuurig verlang ik, om hem hier te zien, om hem in myne armen geluk te wenschen, met myne uitgeleezene Vriendin, die hy ten vollen waardig is.

Ik heb u wel eens gezegd, Chrisje, dat de liefde ons nog noodzakelyker voor elkander maaken zou, dan de onverschilligheid omtrent de geheele Sex. Ik bedroog my niet; de ondervinding heeft my dit aan mynen kant geleerd.; in deezen stemt gy weder met my in! Zoud gy te sterk spreeken, als gy zegt, „dat het uwe be„hoefte blyft, my alles te moeten mededeelen?" Neen: gy zoud dan niet anders zeggen, dan 't geen gy zelf ondervond, en ondervinding gaat altoos boven de bespiegeling. Zoud gy echter wel kunnen besluiten, om iedere verrukking van uw hart aan iemand, zelf aan hem, die ze veroorzaakt, — aan iemand buiten my, medetedeelen? En dat, hoewel gy u verzeekerd houdt van de zuiverheid uwer liefde, van het veel meer aandoenlyke, als driftige uwer

geneegenheid; met één woord, van het volkomen onschuldige? Hoe is het toch, dat eene Vrouw altoos min of meer schaamagtig belydt : *ik bemin;* dat men veel liever op eene *dwaasheid* dan op eene *tederheid* zoude willen betrapt worden? Geene Moeder zal bloozen, indien zy opmerkt, dat zy wordt *waargenomen* in die oogenblikken, waarïn zy, geheel door de natuur bezield, niets om zich zag, dan het kind van haar hart? Zy zal de gevoelens, die het gezicht daar van haar inboezemt, niet verbergen. Maar welke kiesche Vrouw zal ooit de sentimenten, die haar hart voor den beminden doortintelen, kunnen toebetrouwen, dan aan de eenige Vriendin? Men gelooft te dikwyls, dat men de *beminde* Vriendin is, als men alleen de *geächte* Gezellin zy. Men wantrouwt de geächte Gezellin niet; men kan echter, daar men niet bemint, zo vry zyn, als men zyn moet, om *alles*, wat ons roert, mede te deelen. Gy, by voorbeeld, zoud aan de allessinds verdienstelyke Juffrouw Belcour geene *kleinigheden*, als waarvan wy nu spreeken, *durven* vertrouwen. Gy zyt echter volmaakt overtuigd, dat zy in allen opzichte eene voortreffelyke Vrouw is; dat zy zich in haare minderbeweegbaarheid niet verheft boven zulken, die anders gestemd zyn; dat zy de menschen te wel kent, om te kunnen gelooven, dat zy allen op dezelfde wys *moeten* denken en gewaar worden: dat zy de groote, de vertrouwde Vriendin is van uwen geliefden Leevend. Waar hapert het dan, dat gy ook voor haar u verbergt; zonder dat gy u echter beschuldigt, van niet billyk omtrent haar te zyn? Dit laatste verdient wel zeker onze bedenking; het doet verbaasd veel af. Ik heb er de volgende gedagten over; toets die eens, of zy de waare gehalte hebben.

Achting is de vrucht der verdiensten, die wy in anderen ontdekken; maar zy *verbindt* niet: vriendschap is haaren oorsprong schuldig aan overeenstemming. Ik kan eene persoon de grootste achting toedragen, zonder ooit te wenschen, dat hy my iets anders dan goedkeuringswaardig vond: maar ik kan niet ontdekken, dat ik denk, gevoel, beschouw, afkeur, als iemand, die ik leer kennen, of myn hart nadert, zoekt, verëenigt zich met het haare. Hoe grooter de overëenstemming, hoe innerlyker de vriendschap wordt. Overäl, waar die overëenstemming ontbreekt, is wel achting, wel behagen, wel welwillendheid, maar geene vriendschap. En tot welk een volmaakt geheel moet men met de Vriendin worden, indien wy zien, dat wy wél denken over onze pligten; gezond redeneeren over zaaken buiten ons; als wy wel zwakheden, wel verkeerdheden, maar geene schuldige driften, geene onbestaanbaare, zich zelf omstootende begrippen koesteren. Laaten wy het voor ons houden, myne Chrisje; maar *daar is zeer zeeker* eene zeilsteenige kragt, die sommige zielen sterk aantrekt, zo rasch zy binnen den kring der werkzaamheid komen. Indien zulke Menschen elkander hier, aan deeze zyde der Eeuwigheid, nog ontmoeten, dan hebben zy het ideaal *gevonden*. Zy *verstaan* elkander oogenblikkig; zy leeren elkander in weinig uuren nader kennen, dan anders in veele jaaren mooglyk zy: jammer, dat veele jonge Lieden voor *overëenstemming* houden, het geen alleen een *smaak* is; en *behagen* voor *vriendschap* aanzien.

Wy beiden kennen zeer goed slag van Menschen, die dit alles voor dweepery, voor romanesq houden. Zulken, die nooit een by-

zonder Vriend hadden, en afkeuren, dat men dien heeft. Laat hen begaan. Belet hen het schraale vermaak niet, dat er voor hun ligt, in ons te bespotten. Zy spreeken ter goeder trouw; wat wil men meer? Het moet ons maar niet beletten, aan de byzondere vriendschap geloof te geeven. Trouwens, hoe zouden *wy* daar aan kunnen twyfelen, die zo leevendig ondervinden, wat het zegt, de byzondere Vriendin van elkander te zyn. Elk heeft geen musicaal gehoor; en waar dat ontbreekt, is er geene *geschiktheid*, om te kunnen aangedaan worden door het schoonste Concert, 't welk ons immer verrukte. Ik wenschte echter, dat men, om dat onze eigen ondervinding iets niet bevestigt, niet de vermetelheid hadde, om alles voor *chimere* te houden, dat men niet als mooglyk begrypt. Ik verg zo een Man niet: *heb een byzonder Vriend;* al zo weinig als aan iemand, die geen gehoor heeft: *word verrukt door deeze heerlyke Sonata.* Maar, als hy my uitlacht, *om* dat ik eene byzondere vriendschap *ondervind;* dan zie ik hem met die zelfde koele kleinachting aan, waar mede ik hem, die geen gehoor heeft, zoude aanzien, als hy my *vry gek* vond, wanneer de Muziek my op de verrukkendste wys van myn aanweezen verzeekert.

Zyn deeze lieden nu echter zo veel redelyker in hunne begrippen, dan wy? Laaten wy zien, wat er van is. Wy hebben hier vry wat belang by; om dat wy even grooten prys stellen op onze redelyke waarde. Waar in bestaat des hunne grooter Redelykheid? „In te bespotten iets, dat zy niet kennen? In voor „dwaasheid, voor inbeelding, voor romanesq te houden, iets, „waar voor zy niet bereekend zyn?" Men moet eene zeer zonderlinge Logica hebben, om dit toetestaan! Want dan zou moeten volgen: „al wat ik niet zelf ondervinde, of ken, is er niet. Ik heb „geen denkbeeld van eene byzondere vriendschap. – Ergo! Of: „al wat ik zelf niet gewaar word, is romanesq; ik weet niets van „eene byzondere vriendschap: byzondere vriendschap is des eene „*chimere;* zy, die daar voor ieveren, zyn dwaas." Al wat ik uit die redeneertrant kan opmaaken, is, eene verregaande onbehouwen beslissing zonder grond; het toont weinig redelykheid, te beslissen, daar men niets ziet. Zouden deeze zogenaamde redelyker Menschen niet veel meer eere aan hun hart en verstand beiden doen, indien zy dus dagten: „Iets kan zéér wél bestaan; iets kan eene wélbe- „weezen waarheid zyn, al blyf ik daar eeuwig onkundig van. Het „bestaat dan maar niet voor *my;* het is voor *my* geene waarheid. „Ik zie Menschen, die verstand, oordeel, ondervinding, deugd — „Godsdienst hebben; die getuigen, dat zy by ervaarnis de byzondere „vriendschap kennen; dat die alle gewoone geneegenheden op de „zaligste wys overtreft; – zonder dat dit hun, omtrent wie ook, „onrechtvaardig maakt; die des vrienden geeven, het geen der „vrienden is, maar de uitverkooren Vriendin echter, het geen der „uitverkooren Vriendin zy. Wat recht heb ik nu, om dit te be- „spotten? Geen altoos. Zo dra ik verder ga dan dit: ik kan niet „beöordeelen, veelmin mag ik veroordeelen, het geen ik niet ken; „wyk ik af van de Reden, wel verre van my in haaren dienst te „kwyten." Wy kunnen dit op Godsdienstige waarheden, op zedelyke, Euangelische gewaarwordingen, ook toepassen.

Laaten wy, van onzen kant, toonen, dat men onuitspreeklyk

gevoelig zyn kan, zonder den *effenen weg der Reden te verlaaten*; zonder ook van zulken te vergen, het geen onmooglyk is. Zou dit in ons niet even dwaas zyn, als wanneer wy aan eenen blinden opleidden, een zeer goed gebruik te maken van een Telescoop? Blyft het echter niet onbetwistbaar, dat zo een Werktuig ons alle de voordeelen des gezichts op de uitmuntendste wys doet genieten?

Voor ik deezen sluit, nog ééne bedenking. — Er zyn ook *zedelyke waarheden*, die veelen te hard voorkomen, om aanteneemen: is het des niet best, die voor ons zelf te houden, op dat men geene paerlen werpe voor den onreinen?

Vaarwel, myne eenige, meest geliefde Helder! Myn waarde Sytsama omhelst u met eerbiedige gevoelens. Myne Moeder neemt een aanzienlyk deel in de gelukkige omwending van uw lot. Jetje, uw mignon, heeft gehoord, dat haar Vriend Leevend hier verwagt wordt, en is in eene geduurige vreugd. Dikwyls loopt zy naar het Voorland, als er aan het hek gescheld wordt; maar komt met een allerliefst verslagen airtje te rug, om dat myn Heer Leevend er nog al niet is. Ik heb het lief Meisje daar eens voor u zo in myne beide armen geslooten en teder gekuscht.

Altoos uwe
J. VAN SYTSAMA,
gebooren VELDENAAR.

P. S. Een Brief aan Leevend: die gaat, met myn antwoord aan hem, in deezen. Oordeel, of ik myn geluk in het uwe vergroot vinde.

VEERTIENDE BRIEF.

DE HEER WILLEM LEEVEND AAN MEJUFFROUW CHRISTINA HELDER.

Myne tedergeliefde Chrisje!

Hoe komt het, dat ik zo geheel buiten staat ben, om vrolijk, om iets aartigs, iets geestigs te kunnen schryven? Is myn geest te hoog opgewonden; is hy te overstelpt, om zyne vermogens met eigenaartige vryheid te gebruiken? Een Brief van myne Helder!.. Haar schrift, haar schrift, dat ik veel liever zie dan de *Opera omnia* van de Geleerden der geheele Waereld. Waar is die tyd, dat ook zelf maar een opschrift van uwe lieve hand my zo vergenoegde, dat ik er dagen aan elkander vrolyk op zyn konde. Mag ik het u eens inluisteren? Nu ik verwagt, worden myne begeertens heevig; myne wenschen loopen in één punt te samen, — u te bezitten. Geest, vernuft, vryheid van gedagten, alles wordt verslonden; ten minsten — overscheenen.

Myne Zuster zeide onlangs: „alle Enthusiasten zyn staatige knevels; zy vinden een vrolyken lach zo gruwzaam, als de waare „Muzulmannen het wyn drinken. En zy beweerde tegen haaren „Man, dat men, in het Temperament der Franschen, de waare reden moet zoeken, waarom de kwakery nooit opgang by hun „maakte." — Wel, vroeg hy, hoe dan by de Duitschers, die zelden

„een grooten voorraad van luchthartigheid hebben? – Dat zal ik „u zeggen, gaf zy ten antwoord; de genoegzaame rede ligt in hunne „gekke trotschheid, op het geen zy *Geboorte*, en wel *hooge Geboorte* „noemen. Welk Duitsch Baron kan het denkbeeld dulden, met den „titel van *jy* en *jou*, door weezens te worden aangesproken, die hy „slechts voor Menschen, en geenzins voor Excellentien houdt?"

Daatje heeft somtyds raare invallen; deeze is geen der beuzelagtigste. De ondervinding leert, dat alle sterke gemoedsaandoeningen ons wat somber maaken. De ziel, schynt het, heeft dan zo veel werk; zy geniet, zy denkt, zy verwagt zó véél, dat het er niet aan toe komen kan, om sterk naar buiten te werken. De geest is niet vry genoeg, om zeer woelagtig te kunnen zyn.

Eene gelukkige liefde geeft ons echter gewaarwordingen, die een gevoelig hart oneindig meer dierbaar zyn, dan de vrolykste luimen. Ik oog op die zagte, stille, innerlyke vergenoegingen, die veel overeenkomst hebben met de uitwerkzels van een vertrouwelyk gesprek, tusschen twee boezemvrienden, over de verborgendste neigingen en de gewigtigste belangen van beiden; zulke vergenoegingen, als myne Chrisje ontfangt, wanneer zy met haare Vriendin spreekt over onderwerpen, waar in het bewogen hart zo veel deelt, als het denkend verstand.

Geene woorden kunnen uitdrukken, hoe zeer ik verlang, om u weder te zien: ik weet echter niet, wat het zegt, omtrent Mevrouw Helder ongehoorzaam te zyn. Evenwel, myne lieve, was ik thans by u, dan zoude ik den Brief, dien ik hier insluite, aan u overhandigen. Hy is van onze Vriendin Veldenaar. Ik zou, terwyl myne geheele ziel in myne oogen opsteeg, u dien stilzwygend, om u niet te stooren, zien leezen. Ik zou iedere stille verrukking van uw hart in uwe oogen waarneemen; naar uwen adem luisteren; een helder traantje in uwe schoone oogen zien scheemren; getuige zyn van uwe dierbaare wel te vredenheid over myn gehouden gedrag; en ach, mooglyk de gunst erlangen, om een niet zeer hoorbaar zuchtje van uwe lippen in te ademen...

Welk een vervoerend denkbeeld roert my daar zo tot in het binnenst myner ziel!... van uwe lippen inädemen! Bedaar, myn geest! ô myne verbeelding, stel my toch niet geheel buiten staat, om voort te schryven. Doe my niet zo geheel wegvallen, op de voorstelling dat ik bemind, dat ik van myne Helder bemind worde. Laat my zo veel persoonlyke bewustheid, als ik moet behouden, om my geduurig over myn geluk te kunnen wegdenken. Chrisje Helder bemint my!... Zy zal haar lot in myne handen stellen; dat met het myne voor eeuwig, op de naauwste wys, verbinden. Zy denkt niet meer met tegenzin aan my.... Zy hecht zich aan alles, wat op my betrekking heeft. Ik ben haar dierbaar als een Vriend; ik behaag, ik word bemind als haar aanstaande Echtgenoot. Nu mag ik my in zulke overdenkingen vrylyk toegeeven. De voorzichtigheid eischt niets meer: nu maakt beminnen my, ook naar haare inspraak, gelukkig. De hoop lacht my aan; zy is nu gelyk aan de lieve zomerzon, die de verflaauwde bloemenkragt, leven, en sterkte geeft; haar geheel ontwikkelt en doet opluiken.

Gy hebt my verzogt, daaglyks wat te schryven, en als het paket groot genoeg is, (meende gy ook, myne heele lieve, — eer het te

groot voor de post is,) het dan te zenden. Zo gy niet wist, dat alles van belang voor ons wordt, als het een bemind Vriend betreft, dan zou ik zeer veele zaaken niet schryven, die ik thans voor u op het papier zet. Ik ga u dan alles schryven, en dat alles zo vry, zo eenvoudig, als toen ik, nog een klein knaapje, onder couvert van Mama u myne Briefjes toezond, — Ik begin met *den Man des huizes;* zo als myne Zuster den Heer van Oldenburg noemt. Hy is niet overloopend vriendlyk; maar hy is te heusch, om my te toonen, dat ik hem sterk in den weg ben. Hy behandelt my wél, vooräl als Mama er by is: dit is my óók genoeg; want zy is nu gerust. Gy, myne Chrisje, kent my; behoef ik u te zeggen, dat zyn minzaam gedrag omtrent myne Moeder meer dan in staat is, om my alles te doen vergeeten, zo wel als hartlyk te vergeeven, waar over ik my waarlyk te beklagen hebbe? Ik behandel hem met achting, met beleefdheid, maar ik zou nooit te beweegen zyn, om met hem te associeeren: en ik ben echter verzeekerd, dat hy een eerlyk Man is, niet gierig, niet hardhartig; maar zyn humeur is voor my ondraaglyk: zo is het ook voor elk, *over wien hy denkt Meester te zyn.* Hy heeft my eindelyk zo duidelyk gesprooken, dat ik hem verstaan moest: ik heb hem dan gezegd, dat ik om niets minder dagt, dan om nog eens op het Kantoor te komen; en dat, ofschoon ik geenen tegenzin in den Koophandel heb; 't is ook strikt waar: ik zou alleen liever eene andere bezigheid voor my kunnen verkiezen.

Hoe nader ik myn Broeder Ryzig leer kennen, hoe meerder achting ik voor hem kryg. Ik beschouw hem zo zeer als een Vader, dat de Vriend niet altoos doorschynt. Druk ik my daar wel goed uit? Ik meen, dat hy eene meerderheid boven my heeft, die ik zelf zie, en met billykheid recht doe; te meer, om dat hy, hoe wél ook daar van bewust, zich daar niets het geringste op laat voorstaan. „Hy is, zegt uwe Tante de Vry, een rondom braaf Man. Hy mag „op den keper beschouwd worden." Hy is overäl de Man; men ziet, dat alle zyne Kantoor- en Huisbedienden hem zo zeer estimeeren, als geneegen zyn. Altoos redelyk, nooit streng, maar toch altoos Meester. Men moet véél by hem en alles met order doen; maar hy beloont als een Amsteldams Koopman. Niemand dient hem voor niet. Hy wint veel geld, doch hy maakt er een ordentelyk gebruik van: zyn credit is onbepaald. Hoe gelukkig is myne Zuster met hem! Hoe gelukkig maakt eene Vrouw van haar leevendig verstand, en uitmuntend hart, ook eenen Man, die oogen heeft om haar te zien, zo als zy is!

De oude Mevrouw Ryzig ken ik niet genoeg, om haar te beschryven. Ik zie maar dat zy een contrast is met uwe eerwaardige Tante de Vry: en denk, dat ik nooit by haar zoude gaan, was het niet uit welvoeglykheid. Zo droog, zo héél, zo genoegzaam voor zich zelf, zo recht op, zo strak tot in haare beleefdheid toe: maar met dit al, een braaf, zo al geen minlyk karakter. Ryzig behandelt haar altoos met de hoogste achting; hy ontfangt echter van haar geene wetten, indien zy al eens onderneemt die te geeven. Daatje doet alles uit beleefdheid: kan zy anders?

Myne Zuster heeft zo zeer de achting van haaren Man, dat hy by alle geleegenheden, óók omtrent Mevrouw, zyne Moeder, daar

de blyken van geeft; en is voorāl zo ten hoogsten voldaan over haar, als Moeder, dat hy zich by haar nooit bemoeit met dat gedeelte der huisselyke bestiering. Altoos staat zy op de brandwagt, om dat zy, zegt zy, *haar Zeun niet voor de hel wil opbrengen*. Dit talent kan zy thans nog breeder ontwikkelen; wyl myn Broeder, op haar aanhoudend verzoek, een lief klein knaapje, (wiens ouders, eerst in armoede, en daar op, in een vroegen dood, het loon van een in top gevoerd leven *du Ton* ontfingen,) genaderd heeft. Dit Kind is tusschen de drie en vier jaar; en reeds zo aan haar gehecht, dat men niet kan twyfelen, of het ook haar eigen Kind is. Voor dit schelmpje, dat al vry wat bedorven, en met een ziek, zwak, vertroeteld lichaampje by haar kwam, heeft zy straffen en belooningen van haar eigen maakzel. Als hy stout geweest is, en naar geen: *laat staan, Pietje!* luistert, neemt zy hem op, gaat naar de slaapkamer, kleed hem uit, legt hem in zyn ledikantje, sluit de deur, en gaat heen. Deeze straffe moet afgrysselyk zyn voor den kleinen misdadiger; want, zo dra zy zyn echarpe maar los strikt, doet hy *amende;* zy heeft maar een enkele keer vol moeten houden, ofschoon hy uitkreet *niet meer doen! – Goed, mannetje*, (zei ze,) *maar Mama zal het Pietje ter deeg helpen onthouwen; hy mogt zyne belofte vergeeten*. Als hy zoet is, dan leert zy hem een heel mooi spulletje, en dat bestaat in het – A. B. C.; maar volgens de regels van haar eigen vinding; recht vermaaklyk. Haar geregeld leven verjongt haar: zy ziet er zo frisch, zo wel, zo gezond uit, dat zy met veel reden kan beweeren: *dat goede zeeden gezond zyn voor ziel en lichaam*. Ryzig is met haar zo gelukkig, en hy bezeft dat zelf zo wel, dat zy waarlyk zyn rust meer in handen heeft, dan zy gelooft. Wonderlyk gaan zy met elkander om. Zy doet altoos kattekwaad; en hy ziet haar altoos een kans af. Zal ik ook verschooning moeten vragen, om dat ik u zo lang over haar onderhoude? Myn hart bemint haar zo kragtig; ik zie haar met zo veel hoogachting; 't is myne geliefde, myne liefhebbende Zuster: dit zal myne Chrisje wel in aanmerking neemen.

Gisteren morgen arriveerde hier myner Zusters groote Vriendin, Keetje West; eene eigen Nigt van Ryzig, die trouwen zal met eenen Heer de Bruin; en voor eenigen tyd by Daatje logeert. De conversatie tusschen die twee Nigten is vrolyk, vol vernuft, en nu en dan een weinig satiricq. Van daag at hier ook Juffrouw Betje Ryzig, die myne Zuster *Nigt Hexameter* noemt; (om dat het lief schaap Vaerzen maakt!) Er is wat afgedaan, dat beloof ik u; maar Betje is goed; en heeft meer verstand, dan deeze stoute meiden gelooven kunnen, om dat zy, dit is waar, waarlyk erbarmelyke Vaerzen maakt.

Juffrouw West heeft my gezegd, dat zy de eere niet had van u te kennen. Myne Chrisje zal wel begeerig zyn naar het afbeeldzel van eene Dame, die zo zeer met myne Zuster geliëerd is. Zy is grooter dan myne Zuster, ook beter gemaakt en ontwikkeld; zy ziet er niet alleen gezond, maar ook zo recht Buitenagtig frisch uit; men ziet, dat zy in de vrye lucht leeft. Zy wordt voor zeer fraai gehouden; in myne oogen is zy het ten uitersten. Zy is Vrouwelyk ryzig, scheutig, fyn. Haare bruine oogen zyn groot, vlak, zien wel en diep door; een paar fyne, dunne, welgebogen

wenkbraauwen, zetten die evenwel iets schalkagtig by. Haar kleur is helder, doorschynend, bloozend. Haar neus en mond zyn in de Familie; gy kent Ryzig? juist zo is de teekening; zy annonceert des geen gemeen karakter. Ik hoor haar van niemand zo veel spreeken als van Mevrouw Esser; eene Vrouw, die men nooit dan met achting noemen kan.

Deeze drie laatste dagen had ik geene gelegenheid, om met schryven aan myne geliefde Chrisje voorttegaan; ik heb het genoegen gehad van mynen Zwager te kunnen overtuigen, dat ik nog gebruikbaar voor hem te maaken ben: (doch dit is een negotie zaak.) Thans neem ik de pen weder op, om u een gesprek mede te deelen, 't welk ik daar zo heb bygewoond. Wy eeten hier altoos om negen uuren, tafelen niet lang, maar blyven altyd toch, tot dat elk naar zyn kamer gaat, met elkander zitten praaten: wy speelen nooit, en Ryzig soupeert geen zesmaal in 't jaar buiten zyn eigen huis: iets, dat myne Zuster thans zeer aangenaam is: er is des altyd nog tyd, om zo eens regt huisselyk vry te zyn. Het gesprek viel zo al van 't een op het ander; eindelyk kwam de liefde op het tapyt. Ik nam weinig deel in het discours: men verstaat my toch doorgaans niet; en ook, ik spreek niet gaarn over iets, dat zich beter laat gevoelen dan bepraaten; zo het niet is met myne tedergeliefde Helder. – Dus begon *de Bruin.* Zou het waar zyn, dat de liefde alleen een natuurdrift is? dat zy ontspruit zonder grond, en verwelkt zonder oorzaak?

Ryzig. Verliefd ben ik nooit geweest; ik kan des daaromtrent niets beslissen. Ik weet alleen, dat myne gevoelens voor Daatje niet in het heroïque vielen. Zy beviel my als Vrouw; ik wist, dat zy verstand had, dat zy een goed hart had; dat zy wel was opgevoed; méér *zogt*, méér *zag* ik des niet. Maar een Man moest in deezen wat meer my gelyk zyn, dan zou hy in zyne Vrouw goed gezelschap, en als zy het wel maakt, eene Vriendin kunnen vinden.

De Bruin. Wordt zo eene geneegenheid niet koel en slaperig? Doet zy sterk aan? schokt — of ten minsten roert zy het hart?

Ryzig. Mooglyk niet, maar daar door is zy misschien te bestendiger.

De Bruin. Dan is dit *alleen* vriendschap.

Ryzig. *Ook* vriendschap, meent gy? Want de vriendschap heeft, op zich zelf beschouwd, niets onrustigs. Zy heeft met het zinlyke niets te doen: maar ik verkoos echter niemand, dan dit verbruid stout Wyf voor my; hoe veel Meisjes ik ook kende.

Juffrouw West. Hoe, Ryzig, waart gy niet verliefd, toen gy trouwde?

Myne Zuster. Neen, zegt de Man immers; maar, en dat zegt nog wat meer, ik ook niet, Kind. (Nu, dat hebben wy in onze Brieven al eens verhandeld.) Het schynt, dat ons allen het trouwen is opgelegd, maar niet het verliefd zyn van *hoofde tot hoofde.* Uw Neef en ik zyn zo een paar origineele Hollandsche fatsoenen, als er maar zelden meer gevonden worden. Wy doen zo veel uit pligt, en om de schoone order der dingen te bewaaren. Zulke bedenkingen alleen konden my overhaalen, om een wonderlyk Man te gaan zitten vreezen, en *taliter qualiter*, zo wat lief te krygen.

Juffrouw West. Daar heb ik geen denkbeeld van, Daatje; trou-

wen zonder een snor weg te hebben. — Neen, hier van versta ik niets ter waereld.

Myne Zuster. Is 't anders niet, Vriendinne van myn kennis? Als die tyden komen, komen die plaagen. Zie ons maar zo niet met ontferming of kleinachting aan: wy hebben het zo kwaad niet. Luister, Meisje, een verliefd Man is een zot; en de liefde van een zot viel niet in myn trant.

Juffrouw West. Een zot?

Myne Zuster. Een driedubbele verweerde Gekskap. Geloof my, ik weet van stukken; en heb wat mooitjes afgeneust, dat een verliefde Jongen maar tydverdryf hebben moet; maar aan 't speelen blyven. Alles is, in dit opzicht, even goed; alles geeft zyne ledige handen werk. Een gril, een gezogt verschilletje, een ongelykheid van humeur; ô heer, het Meisje, dat met dit speelgoedje wél weet omtegaan, mids dat zy alleen een Meisje blyft, wordt altoos nagelopen.

Juffrouw West. Wel, zo doende zal Mevrouw Esser gelyk hebben; want die houdt staande, „dat zeer by uitneemendheid verstandige „Vrouwen nooit sterk bemind worden."

Ik. Verwart ook Mevrouw Esser eene verstandige Vrouw, met eene geleerde, zeer bekwaame Vrouw, Mejuffrouw?

Juffrouw West. Zo weinig, myn Heer, dat zy veel meer overhelt om te gelooven, dat zeer by uitstek bekwaame Vrouwen zelden veel natuurlyk verstand hebben, of kunnen hebben.

Myne Zuster. Mevrouw Esser heeft in de waereld geleefd, en zal niet dan te wél weeten, dat eene zeer verstandige, zeer achtingwaarde Vrouw, te hoog boven den rang van het gemeene Volkje der Mannen verheeven is, om *tedere* gevoelens te kunnen inboezemen; aan het woord *teder* verbindt zich zo eigenlyk het woord *zwak;* dunkt my. ô Ho! daar ik vernederd word, bemin ik niet. Is ook eene zeer redelyke, zeer deugdzaame Vrouw niet een gestadig verwyt voor een knaap, die noch 't een, noch 't ander is? Dit kwetst zyn hoogmoed! Actie genoeg! En nu zou ik gaarn eens een Bol zien, die, na zo vernederd te zyn, de liefde geen goeden dag zei.

De Bruin. Spreekt gy niet wat te algemeen, Mevrouw Ryzig?

Myne Zuster. Ik denk neen: maar hoe zou het u smaaken, de Bruin, als ik eens ging bewyzen, dat zelf zulke staatige lieden, als gy en Ryzig, in den tyd der minne, geen hair wyzer zyn, dan zy zyn, waar van ik sprak. Ik weet wél, dat gy u zo vry wat airs geeft op uwe soliditeit, uwe gelykheid van geest, enz., enz. Maar wat zoud gy aanvangen, zo wy u den last van het naare zelfsverveelen niet afnamen? Zo men u veroordeelde, om altoos redelyk te *moeten* zyn; en *nooit* omtegaan dan met geleerde steilooren, morspotten, en Vrouwen alle met tronies uit de beste waereld?

Ik. Dan was er voor my althans geen geluk meer.

Myne Zuster. Wat zou je lui! Men wordt zelf moede van beroemd te zyn; en dat is echter nog al eene heele trek voor de Mannen. Kom aan, wie uit uwe heele kudde heeft altoos zo veel zin in het *wezenlyke;* in het waare, verheevene bestendige menschen-geluk; dat hy niet meermaal in zyn schelms hart wenscht, toch nu en dan eens gelukkig te zyn door — Beuzelingen?

Een vrolyk gelach sloot deeze vraag. Ryzig luidde de Bed-klok, het was twaalf uuren. — Slaap wel, myne lieve: ik kon niet be-

sluiten, u dit gesprek niet ten eersten medetedeelen. In hoe verre gy het met Daatje mogt eens zyn, weet ik niet: ik vertrouw, dat myne liefde voor u, my niet by u als een beuzelende gek voorstelt; en in hoe verre Mevrouw Esser gelyk heeft, laat ik veilig over aan het oordeel van Mevrouw Helder. Ik bezit geene menschenkennis genoeg, om te kunnen beslissen: dit weet ik, dat ik in my zelf niets vinde, 't welk daar mede instemt.

Ik bedroef my, als ik zie, welk een klein strookje Papier ik nog maar over heb! Mag ik nog een velletje postpapier krygen?.... Mag ik? ô Myne lieve Chrisje, dat *mag ik*, herinnerde my daar zo leevendig, die door my, toen ik een kleinen Jongen was, herhaaling: *mag ik nog een beetje by Chrisje opblyven, Mevrouw;* (als ik by u gelogeerd was, en wy onze boterhammetjes op hadden.) Nog eens dan, mag ik, lieve? Ik heb nog iets opgedaan, dat gy, denk ik, met vermaak hooren zult.

Het sujet wykt verbaasd af van het voorige. Het gaat over het *liegen uit grootschheid.* Een kwaad, dat, zo veel ik weet, niet door onze zeedenschryvers verhandeld is. *De Leugen om best wil* ligt wat meer aan de beurt, dan veele andere; in hoe veel takken zy dat onkruid ook verdeelen.

Ryzig bragt van den middag een Beurs-gast mede. 't Was een dier ondraaglyke Jongens, die zich voor zeer gewigtige personages uitgeeven. Deeze vooral gaf zich het air van een bereisd Man; en Daatje luisterde my in, dat hy een maand of zes zo wat om en om de grenzen van onze Provintien had loopen klungelen. Hy vroeg aan de Bruin: *of die ook den Tour door Europa gedaan had?* (Op my lette hy niet.) Dit met *neen* beantwoord zynde, en van myn Broeder hoorende, dat die nooit den tyd had kunnen vinden, om verder dan een week reizens van zyn huis af te zyn, stak hy van wal. Hy zwetste en loog daar op van zaaken en persoonen, op zo eene verregaande wys, dat myne verachting voor zo een snoeshaan groot genoeg was, om my te doen zwygen. „Weet gy wel, Wim, „vroeg myne Zuster, dat de Halfeerwaarde daar over de sluis een „groot kenner van het Hebreeuwsch is?

Ik. Neen; maar ik ken den heelen Man niet.

Zy. Nu, dat is het zelfde. Om dit nu buiten alle bedenkingen te stellen, vraagt hy, met een staatig weezen, aan zyn gezelschap; *kent ook iemand der Heeren Hebreeuwsch?* Dit met een zedig *neen* beantwoord zynde, heeft hy rasch de behendigheid, om het discours dien stoot in te drukken, dat er die taal in te pas komt, al zou ook de goede Niemeyer er aanleiding toe moeten geeven. Dan tygt hy je daar aan 't werk, en doet veel in grond en wortelwoorden; in Chaldeeuwsche uitgangen, en in ongestipt Hebreeuwsch; en dat wel zo meesterlyk, dat niemand der aanweezigen hem zelf maar op eene gebrekkige uitspraak kan betrappen.

Dit was van goed effect; want de bereisde Man zag op zyn Orloge, en bedagt, dat hy juist te vier uuren ergens zyn moest: hy verborg zyn spyt, doch niet zo, of wy zagen, dat hy de steek gevat had. Toen hy weg was, zei:

Juffrouw West. Wel, zou onze Vriendin zeggen, wel, hoe zeer moeten wy *bereekend* zyn voor de iedelheid! Wy, arme Meisjes,

moeten ons maar allerlei confertifjes laaten zeggen, over onze zucht voor mode en opschik, dat wy ons als regte iedeltuiten laaten uitstryken, en als Tooneel-Prinsessen voor den dag komen: my dunkt evenwel, dat de Mannen alzo zeer van dat hondje gebeeten zyn. Wat, dan iedelheid, kan zo een knaap toch beweegen, om dus onbeschaamd te zitten liegen? Hy wordt er immers, zou onze Tante de Harde zeggen, geen stuiver ryker, noch geen kruimel beter door?

Myne Zuster. Denkt je dat, Keetje? Wel, myn Sloof! Ziet gy dan niet, dat de zucht, om iets meer te zyn dan anderen, alles afdoet? Dit gaat by zulken zo verre, dat zy zelf meerderheid zoeken, in te zeggen, dat zy meer *gezien* hebben dan anderen.

De Bruin. [*glimlachend.*] Hoe is dat mooglyk? Want, dat ik meer gezien heb dan een ander, veronderstel al eens dat dit zo zy, dit geeft my immers op zich zelf geen de minste verdienste.

Ryzig. Zo begryp ik het ook; maar de voorgeeving daar van is evenwel nog veel beuzelagtiger.

Ik. Zou alles niet weer grootlyks afhangen van het gezond oordeel des spreekers? Als die nu voldaan is met de domme verbaasdheid van een party gaapstokken, dan gebruikt hy immers een goed middel, om zyn doeleinde te verkrygen.

Myne Zuster. Wim heeft gelyk: nu, dat zy zo. Ik ben altoos zeer in myn schik, als men, om ons denkbeelden van veelbeduidendheid inteboezemen, zich nog maar houdt in het Vak der *Liegende Reizigers.*

Juffrouw West. Hoe versta ik dit? Zeer in uw schik, Nigt?

Myne Zuster. Wel ja; als men my verhaalt, dat de Koningin van Vrankryk roodagtig hair heeft; dat Fredryk de groote snuift als een ketter; dat de Koning van Engeland een goed Knoopmaaker, en de Keizerin van Rusland eigenlyk Mevrouw Orlow is; dat Lavater altoos studeert met een witte gebreide slaapmuts op; dat Niemeyer stikziende is; als men snoeft, dat men op eene der Egyptische Piramiden gedejeuneerd, en te Herculanum, honderd voeten beneden den Lavastroom, koffy gedronken heeft; al weet ik zeer zeker, dat men noch het hair der Koningin, noch de Snuifdoos van Fredryk, noch de slaapmuts van Lavater, noch Mevrouw Orlow, op honderden van mylen niet genaderd is; en de Piramiden, en Herculaneum, nooit anders zag, dan in eene — Illuminatiekast; *want* dan ben ik gerust, dat hy dan ten minste niet, ten koste van braave Vrouwen of Meisjes, een gevaarlyk Man wil schynen. De meeste leugenaars liegen niet, immers zo zeer niet, om braave lieden te lasteren, als wel om toch gehouden te worden voor mannen, die ook nog wat beteekenen: zy zien hunne eigen geringheid zo wel, dat zy, uit vrees of wy er ook niet agter zyn, toevlugt tot deeze laage ondeugd neemen.

Nu moet ik eindigen: in myn eerstvolgenden hoop ik u het verhaal te geeven van een uitstapje naar Leiden: ik ben niet in staat, om die zucht langer tegen te gaan; zo weinig als om u te zeggen, hoe zeer ik ben en altoos blyf Uw

WILLEM LEEVEND.

P. S. Myn Brief is lang; kunt gy dit wel inschikken? of is het wat heel onbescheiden? Zestien paginaas! kom, laat ik hem maar digt maaken. Ik zie zelf wel, dat ik wat stout ben.

VIJFTIENDE BRIEF.

DE HEER WILLEM LEEVEND AAN DEN EERWAARDIGEN HEER JAN WILLEM HEFTIG.

Eerwaardige Heer!

Den laagen lasteraar veracht ik; den verwaanden snoever, die my hoont, verneder ik; den verleider der onschuld straf ik, overal waar hy in myn byzyn op zyne snoodheid roemt: maar den Man, die in staat is te zeggen: „ik heb u beleedigd, ik heb verkeerd ge„daan; ik heb my door de waarschynlykheid veel te rasch laaten „mede voeren; het is my leed," dien eerlyken Man val ik in de armen; ik heb hem, voor hy nog heeft uitgesprooken, reeds alles vergeeven. Eenen jongen, die dus denkt en doet, kan het niet moeilyk vallen, den eerwaardigen Heer Heftig met achting en genegenheid te beschouwen. Alles is des tusschen ons afgedaan: ik wil zelf niet eens aanroeren, welk eene les U Ew. uit dit gedrag omtrent my zoude kunnen ontfangen; ook dit laat ik aan U Ew. eigen oordeel, stilzwygende, over.

Nopens myne Godsdienstige denkbeelden kan ik het volgende wel aan zo een gemoedelyk Man mededeelen. Uit volle overtuiging, en na een geenzins oppervlakkig onderzoek, ben ik een Christen geworden. Aan niemand doe ik in deezen hulde, dan aan den grooten, den Godlyken Insteller van onzen Godsdienst. Ik heb des niets te maaken, noch met de Dortsche, noch met de Trentsche Vaderen. Ik vereer in Calvyn zyne groote geleerdheid, in Luther zynen welmeenenden iever; maar hebbe niets te doen met hunne byzondere begrippen, veel minder met hunne bepaalingen. De Christelyke Openbaaring, door wonderwerken bevestigd, en geschreeven onder het onfeilbaar geleide van den geest Gods, is my volkomen toereikend.

Bekommer u niet te zwaar over my; al bezit ik moed en eerlykheid genoeg, om het licht, 't welk ik ontfing, getrouw te volgen. Het kan my geen oogenblik ontrusten, of anders denkende Godgeleerden my onder de verworpenen plaatsen. Wat zal men doen, als men toch weet, zo als ik dat zeer zeker weet, dat ik de geschiktheid, om in den naam van een ander te zweeren, maar in 't geheel niet heb, en —, die nooit krygen kan.

Eene zaak verzeeker ik u. Uwe Eerwaardigheid zal nooit in de ongevallige omstandigheid komen, om my, als een valschen Broeder, uit te moeten werpen; doch uit het geen ik boven gemeld heb, zal U Ew. dit niet vreemd kunnen voorkomen.

Uw medelyden met myne kettersche gevoelen zoude ik gaarne vergelden met myne deernis over uwen bekrompen geest, die u waarlyk wel eene hemelsche openbaaring, zo als Petrus, noodig maakt, om toch te gelooven, *dat elk, die God vreest, en wel doet, zalig zal worden;* maar dit zoude u mooglyk niet zo wel gevallig zyn, dan dat ik my noem

U Ew. Ootmoedigen Dienaar,

W. LEEVEND.

Myn compliment aan de goede Mevrouw Heftig.

ZESTIENDE BRIEF.

DE HEER JAMBRES AAN DEN HEERE WILLEM LEEVEND.

Waarde Vriend!

Hem, die u deezen poogt te schryven, mag het niet gebeuren, zyne dagen ter helft te brengen. Hy sterft aan de zo naare als natuurlyke gevolgen zyner ongebondenheid. Ik moet echter, eer dit yselyk uur daar is, afscheid van u neemen; ik vertrek uit eene waereld, waar in ik nooit waar genoegen gesmaakt heb; uit een dal van traanen, van pikdonkerheid; ik vertrek daar uit met uitzichten zo duister als het graf, met verwagtingen zo ysselyk als de Hel!... Onindringbaar diep ingewikkeld Toekomend!... Gruwzaame, en echter onbekende Eeuwigheid!.... Vernietiging?.... En ik ben het gewrocht der hoogste wysheid? Verdoemd... eeuwig rampzalig..! Wat vergenoegen kan de Eeuwige, de Algenoegzaamheid smaaken in myne ellenden? Haare goedheid; maar kunnen haare straalen door mynen dikbewolkten geest indringen? Hoe sterk moest dat licht zyn, 't welk hier toe in staat zyn zoude! Herstelling, eindelyke herstelling.... Hoe veele eeuwen zullen er in het toekoomende moeten weg zinken, voor eene ziel, zo verwrikt als de myne, haare verlooren rechtheid herkrygen kan! Voor een wil zo bedorven; voor neigingen zo onrein; voor kragten zo verlamd, gezuiverd zullen zyn, sterkte bekomen! Zal de door my bespotte Almagt wonderen doen ter myner behoudenisse; ten mynen gelukke myne vryheid vernietigen?....

Wat schryf ik daar, myn Vriend? Noemde ik Hem daar niet, dien gy aanbid, in wiens dienst gy vrede gevonden hebt? Sprak ik van wysheid; van goedheid? Ach, uw God verbergt zyne aangezichte voor my. Ik sidder voor een Weezen, wiens bestaan ik noch kan verzaaken, noch erkennen.

Wanhoopig? ô Neen, dat ben ik niet. Véél ysselyker is myn lot. Ik benyd hem, die wanhoopen *kan*.... Hy schreeuwt uit: ik ben verlooren. Dit geweldig denkbeeld rukt op eenmaal den band in stukken, waar mede zyne verscheurde ziel nog aan het afgefolterd leven verbonden is. Hy sterft! Maar ik, ik, weleer uw Vriend — uw verleider, die u agter my op den weg des Ongeloofs afvoerde, word langzaam gepynigd. Ik zie geheele reijen van reeds in 't graf zinkende Jongelingen, die ik vergiftigd heb; die my alles — ook hun ondeugend leven verwyten.... Leevend! Leevend! krimpt uw menschlievend hart niet over Jambres? Weet gy, hoe rampzalig ik ben? — De Hoop zelf grieft my doodelyk. Zy rekt myn leven; en zo lang ik leef, moet ik lyden.

Is er geen God? zal ik nimmer ontwaaken uit dien slaap, waarin ik zal storten?.... Ach! Wie stelt my gerust? Wie zegt my, dat ik nooit zal geroepen worden voor eenen Rechter van Hemel en aarde? Welk eene haatelyke inluistering: *wie weet dit?* vervolgt my overal. Naare, naare Overdenkingen! Ik voel die als knaagende wormen in myne donkere ziel inbooren; zy kronkelen, al knypend,

zich om de tederste deelen van myn hart! .... En zyn dit *die wormen niet, die nooit sterven?* Is dit *dat vuur niet, dat nooit wordt uitgebluscht?* Het klamme doodzweet ligt op myn gelaat; myne verduisterde oogen zien scheemeragtig .... myn lichaam is het afbeeldzel myner ziel .... Overgang van het zichtbaare tot iets anders! .... Ik durf den sprong niet waagen: *Wat is dat andere?* Eene verborgen hand houdt my onweerstaanbaar te rug. Ik moet hier nog vertoeven.

Groote God! kan een eindig schepzel zo veel lyden? Zyne vatbaarheeden voor gelukzaligheid moeten hier aan geëvenredigd zyn. Maar ik, snoodaard, hebbe alle de gevoelzenuwen myner ziel voor die gelukzaligheden afgesneden. Ik ben tot stuiptrekkens toe benaauwd. Elk menschelyk weezen schynt my toe als rekening te vergen van zo veele leden der Maatschappy, als ik verleid, vergiftigd — rampzalig gemaakt heb. Ik zie Vaders en Moeders, Vrouwen en Kinderen, die den Almagtigen om straf aanroepen, over my, den Leeraar hunner Zoonen, den Vyand hunner Vaderen! .... Ik kan niet voortschryven. Ik zelf ben myn strengste beschuldiger.

[*Na ettelyke dagen dus weder opgevat.*]

ô Welke droomen! welke gruwzaame droomen! De duistere ziel van uwen Jambres zelf is niet in staat die uittedenken. Ik neem weder de pen op; ik moet schryven. Zou ik nog niet een verlicht punt in myn lot ontdekken?

De eerste schakel van al myne rampen ligt in myn doodlyk zwaarmoedig gestel, in myn verdikt, zwartgallig bloed. Altoos vond ik vermaak in het *akelige*, in het *ysselyke*. Ik had den aanleg tot een Dweeper, of een Twyfelaar. Natuurlyk trotsch op den roem van een denkend Jongeling, was ik te verwaand, om een dweeper te worden; en ook veel te log, om myne Inbeelding genoeg te verhitten. De duizende vraagen des Ongeloofs behaagden my veel meer; de flikkerende aartigheden der Sophistische drogredenaars waren meer bereekend voor myn altoos het licht schuwenden geest, dan het helder zuiver licht der gezonde philosophie. Ik stelde myne eer in een zeer diepdenkend *vraager* te zyn. Dit had eenen zweem van zedigheid, die my eindelyk zelf misleid heeft. Ik scheen dus my zelf te mistrouwen, maar stilde met eene myne verwaandheid, door het voorstellen van vraagen, die geen Mensch ten vollen kan beantwoorden. Dus zegepraalde ik op het gros des onkundigen hoops Ik verachte hem als dwaas en slaafsch; als geheel beneden den rang, waarin ik my bevond. Ik zag met een hoonenden glimlach de onderlinge stryden en verdeeldheden der Christenen, die nimmer vrede noch eensgezindheid wisten te bewaaren.

Altoos meer gewoon aan het opwerpen van vraagen, dan aan het beantwoorden; kon ik, behoudens mynen naam van schrander, het Ongeloof niet zo ten eersten prediken. Eene eeuwige waereld, eene waereld by geval, was my zo duister, als het bestaan van een Weezen, dat in zich zelf de reden van zyn bestaan bevat. Ik stond besluiteloos. Wat was toch waarheid? Gy weet nog, wat ik, met u op reis zynde, daarover schreef. Ik werd des een *Twyfelaar;* men gaf my den naam van *Philosoof!* Ik verkreeg dien gemaklyk: ik stelde, noch

ontkende; en verzaade myn dorst naar roem, door het onophoudlyk vraagen. Ik vermoeide elk, dien ik aantrof; en werkte met een het Ongeloof in de hand. Ik verwarde my wel dra in myne eigen strikvraagen. Ik wist zelf niet meer, hoe my te redden. Ik luisterde nooit naar hun, die my wilden te regt helpen. Ik zag een Jeruzalem, een Tölner, oppervlakkig in, en gaf de Boeken, zonder iets te zeggen, te rug, indien ik wist, dat zy my door Vrienden deezer schryvers gegeeven waren. Altoos in het onzekere, slenterde ik nu eens meede naar de Vergaderingen der Christenen, en dan vernederde ik my om te bespotten, het geen ik niet kende. Was ik by Menschen, niemand voldeed my; was ik alleen, alles verveelde my. Lastig voor myne huisgenooten, onvoldaan over my zelf, maakte ik my belachlyk by de ligtzinnigen, en werd ik van braave lieden geschuwd of beklaagd. Ik werd van niemand bemind; ik nam in niemand belang. Maar, ysselyke vernedering — niemand verwonderde zich over my. Ik ergerde den gemoedelyken Christen; ik stoorde het gelach der Ongeloovigen. Ik genoot niets. Ik verwagte niets. Ik was dit verblyf moede, en beefde op het denkbeeld van te zullen verhuizen.

Dus lang was ik afkeerig van Buitenspoorigheden. Myn hoogmoed riep my toe: *vlie ook den schyn, dat gy uwe bezwaarnissen tegen den Godsdienst ontleent uit uw ondeugend gedrag; bewaar den zweem van een Denker.* Ik wilde, dat men, in myn gezond oordeel, in myne rède, myne afkeer van dien Godsdienst zoude zoeken. Hier kwam by, dat ik het nooit zo verre brengen konde, om iets voor of tegen het toekomende leven vast te stellen.

Door zulk onafgebrooken peinzen, over duistere zaaken, verzwakten myne lichaamskragten. Myne zwaarmoedigheid nam toe. Ik vond nergens rust. Ik benydde den Christen zyne bedaardheid, en den Ongeloovigen zyn woest vermaak. Ik verviel tot een onmaatig drinken. Ik ondervond, dat de wyn my opwond, dat ik minder ongelukkig was, naar mate ik my zelf ontliep.

Er ontwikkelden zich driften, die ik niet vermoedde te hebben. Ik zogt voldoening daar voor in de onreine hoolen der ontucht.... Genoeg, myn Vriend, de gevolgen der Overdaad en losbandigheid zyn my toegemeeten. Uitgeput moest ik my rust geeven. Ysselyke oogenblikken! Toen *verzuimde* ik niet, om van een Twyfelaar een Ongeloovige te worden. Ik ondernam te spotten, terwyl ik innerlyk rilde over het geene ik uitsloeg. Ik deed meer; ik zogt medemakkers, of liever, discipelen. Ik verleidde veele losse, onkundige, tot buitenspoorigheden hellende jonge lieden; ik wendde eene gerustheid voor, die ik niet kende. Toen ik nog by u was, twyfelde ik, maar leefde geschikt; gy weet het! Doch zedert ik op my zelf stond, verviel ik tot de vuigste levenswys.

Onuitdrukkelyk rampzalig! Hoe breekt het klamme zweet my uit! Myn hart barst van angst, maar het blyft yskoud. Ik ben niet bedroefd. Geen eene traan wordt 'er door my gestort. Leevend!..... Ik heb geen God! Ik houde my nergens aan vast..... Ik dwaal in een donker ledig..... Vrees jaagt my, angst scheurt my te rug. Vertwyfling verschrikt my ter dood toe. Ik kan niet voortschryven.

Vervolg.

Hoor my, myn Vriend! Zou het onmooglyk zyn, dat er in het diepste myner ziel nog een klein, zwak *Beginzel* ligt, dat door alle de bekleedzels van dit log, zwaarmoedig lichaam, door alle de nevels der drogredenen, door de zwaare beletzels, welke ik niet eens weet optenoemen, niet kan door werken? Een Beginzel, dat, als ik van dit lichaam ontlast zyn zal, zich zal *kunnen* ontwikkelen? Zou ik nooit vatbaar kunnen worden voor geloof? voor deugd?... voor gelukzaligheid?

Ydele hoop! Leert uw Godsdienst dan niet, dat de Mensch zal inoogsten, het geen hy zaaide? Dat dit leven de tyd der voorbereiding is? Ondervind ik de waarheid daar reeds nu niet van? Wat is des myne verwagting? Maar zou de Maaityd myner ongeregeldheden niet nog wel de Zaaityd myner verbetering zyn kunnen? Zou de God, dien gy aanbid, zo verheeven in goedheid, zo oneindig in barmhartigheid, straffen dan om te verbeteren? Zou hy, als de oorzaaken ophouden, de gevolgen laaten voortduuren?

o Gy geruste, wel overtuigde Christenen; gy, die uwen God in ootmoed zogt, en met blydschap dient, ik misgun u uw bedaard Sterfbed geenzins. Weest vroeg gelukkig. Mogt ik maar, door millioenen jaaren lydens, gelouterd worden. Mogt ik maar, terwyl ik verbryzeld worde, berouw gevoelen, Geloof hebben. Het stug, het ons verhardend ongeduld, maakt my onvatbaar voor die weemoedigheid, die het hart verzagt.

De omstandigheden, waarin ik my bevinde, duiden niets aan dan schande en behoefte. Jk sleep myn verbruikt lichaam, vol ellenden, door smaad, en smarten heenen!

Vervolg.

Drie weeken geleeden schreef ik dus verre. Toen viel er iets voor, dat ik u moet mededeelen. Ik heb een bezoek gehad van een der jonge Heeren, die ik, in Duitschland zynde, lessen gegeeven heb in het ongeloof, en wiens zeeden al zeer bedorven waren, voor hy zyne reis ging doen. Hy had my in deeze armoedige hut eindelyk opgespoord. Hy werd by my aangediend. Zo als ik zyn naam hoorde, viel ik in een ysselyke stuip, en riep uit, zo als hy intrad: *ik heb u verleid — verdoemnis is myn eeuwig deel.* Lang bleef ik in deezen staat. Tot my zelf komende, zag ik hem by my zitten. Hy weende.... Myn hart begon gevoel te krygen. Ik zag hem aan; en meer weemoedig dan woest, zeide ik: *ik heb u verleid, myn Vriend!* Hy liet my niet voortgaan. „Neen: (hernam hy,) „dit heeft „de genadige God verhoed. Ik heb myne dwaasheid gezien; de „voortreflyke Jeruzalem heeft my met de waarheid bekend ge„maakt; ik eerbiedigde haar, en trad te rug van den weg der on„deugd. Ik heb den zonderlingen Lavater leeren kennen; ik heb „het geluk gehad van meermaal met hem te spreeken. Ik heb hem „ook over u gesproken; want het bericht van uwen rampzaligen „toestand trof my zo zeer, dat zyn gevoelig hart hem daar in deel „deed neemen. Ik heb hem zeer veel van u verhaald: ik heb u

„beschreeven. Ik heb u in alle my mooglyke gezichtpunten voor-„gesteld; en zie hier de boodschap, die ik aan u heb overtebrengen! „Hy sprak alles met dat vuur, die overdreevenheid, die hem ver-„rukt, als in zynen boezem alle de aandoeningen van Godsvrucht, „en Menschenliefde losbarsten:

o Gy, Jongeling, die myn hart bemint, dien myn hart uitkiest, zeg aan uwen Vriend: de algenoegzaame liefde doemt geen een gevoelig redelyk Weezen tot — eeuwige verdoemenis. Zeg hem: geen weezen, zo bepaald in vermogen, kan zich eeuwig verharden. Zeg hem: de verheerlykste Menschen-Vriend, Jezus, heeft verzoening aangebragt voor allen; en den tyd niet bepaald binnen dit oogenblikkig leven. Zeg hem: het vuur deezer scherpe Loutering moet al het bedriegelyke der dwaalingen, als hooi en stoppelen, verbranden; maar dat hy zelf zal behouden worden; doch niet, dan door dat verteerend vuur der folteringen, dat hy nu in zyne Boete lydt. Zeg hem: gy hebt den dageraad uwer zaligheid moogelyk veele eeuwen lang verschooven: gy zult in het ryk der Geesten alle rangen van het ingeworteld ongeloof af, tot de verzeekerdheid des grooten Apostels, moeten doorgaan. Nu staat gy op den eersten trap uwer bekeering. Uw angst zal berouw, uw berouw voorneemen, uw voorneemen besluit, en uw besluit verbetering voortbrengen. Uit den Hemel der Boetvaerdigen zult gy overgaan tot den Hemel der Bekeerden; uit dien, in den Hemel der Volmaaktwordenden, en uit dien in den Hemel der Zaligheid. Dáár zult gy Jezus, onzen Broeder, ontmoeten; zyne genade aanbidden, en beminnen met eene liefde, die alleen kan gevoeld worden door hem, die veel vergeeven is. Deeze liefde zal uwen vlyt in den dienst des Eeuwigen *zulk eene reinheid, zo veel kragt byzetten, dat gy mooglyk nog veelen zult voorbystreeven, die hier, hier op onze aarde, in gelukkiger omstandigheden, met minder driften, met een leidelyker aart, grooter vorderingen gemaakt hebben;* want *veele eerste zullen de laatste, en veele laatste zullen de eerste zyn in de groote stad van* GOD.

Wat, o myn Leevend, voelde ik toen in myn verzagt hart! Ik omhelsde deezen afgezant des vredes. Ik zag nu den bermhartigen geest des Euangeliums in de woorden eens Lavaters. Toen wierp ik my op myn aangezicht neder; ik hief myne ontzenuwde handen boven myn hoofd, en zeide met myn geheel doorboord hart: *o God! zyt my, armen zondaar, genadig!* Ik was zo ontroerd, dat ik een geruimen tyd dus onbeweeglyk bleef liggen, geheel opgelost door de onuitdruklyke gewaarwordingen van ootmoed, en vergeeving. ô Gewaarwordingen! Om u te genieten, wil ik eeuwen lang lyden. Ik kon weenen — ik weende bitterlyk. Ik gevoelde de eeuwige waardy des Verlossers.... Ik kan niet langer; myne kragten bezwyken.... Zou myn einde naby zyn? Vaarwel dan in eeuwigheid!

Vervolg.

Nog niet: ik heb den tyd gehad, om alle vergoeding, nu in myn vermogen, te doen. Ik heb alles, wat ik tegen den Godsdienst van

Jezus gezegd en geschreeven heb, herroepen; ik heb beleeden, dat de kragt der waarheid my overwonnen heeft. Ik heb beleeden, dat ik veelen verleid heb; dat myn rampzalig einde het loon myner snoodheid zyn moest, indien de God der Christenen niet oneindig ware in genade. Ik heb beleeden, dat ik nergens rust gevonden heb, dan by dien Godsdienst, dien ik verdagt gemaakt, dien ik bespot, dien ik veracht heb.

Myn medelydende Vriend bezoekt my daaglyks. Hy bezorgt my niet slegts het noodige, maar ook het verkwikkende. Ik wil niet uit dit armzalig verblyf, waar ik leg, vervoerd worden. Ik verdien niet onder de Menschen te sterven : ik hebbe die te snood bejegend. Geheel uitgeteerd, misvormd door ziekte en smarten, leg ik als een akelig geraamte op een allerpynlykst doodbed. Ik zwyg en aanbid!

Vaarwel, myn Vriend! Vaarwel; myn einde nadert met verhaaste schreeden. Hier zal ik u nooit weder zien. Zoude ik voor eeuwig van u gescheiden blyven?.... Waak tegen uwen hoogmoed, wees op uwe hoede omtrent uwe opvliegendheid; en hoe groot zult gy *dan* worden in het nog zigtbaar, hier blyvend ryk der Deugd! Omhels met dankzegging onzen dierbaaren Leermeester, weleer ook mynen Vriend Maatig. Ook zyn Menschlievend oog zal eene traan storten op de letteren, die u met eene stervende hand schryft

Uw

JAMBRES.

ZEVENTIENDE BRIEF.

MEJUFFROUW CHRISTINA DE VRY AAN MEVROUW SUZANNA HELDER.

Lieve Geachte Nigt!

De tyd mag my niet heugen, dat ik aan u, (trouwens aan iemand,) schreef. Hoor, Santje, ik heb maar in 't geheel geen Gusman nodig, om my te zeggen, *leg de pen neer; uw tyd is voorby, Meisje.* Die trek heb ik uit zekeren Roman (die ik niet eens meer weet, hoe hy hiet,) nog onthouwen, om dat hy my zo smaakte. – Neen, ik voel zelf wél, dat het werk stram begint te gaan. Dan deugt myn pen niet; dan is myn inkt te dik of te dun; dan hapert het aan het papier. Dit is het niet al. Hier, hier in myn hoofd is het niet meer in order. Wat zal ik zeggen? de Machine is versleten. Wel goed! Ik heb er lang genoeg dienst van gehad; en ben al reeds zeer benieuwd, hoe myn *ik* zal te zien staan, als dit verouderd kleed weg valt. Dit is onder het onbekende. Evenwel, ik moet u eens verhaalen, wat ik onlangs daar heb leggen droomen. Het is zo potzig, of wilt gy, zo zonderling, dat het my toch de moeite waardig schynt, u dien droom te vertellen.

Ik droomde dan, Nigt, dat ik zo even gestorven was. Ik zag myne Huisgenooten in vry wat beweeging. Zy waren allen bedroefd; en, hoe dood ik ook was, dit beviel my zó zeer, dat myne schikkingen, ten hunnen voordeele gemaakt, my dies te meer vergenoegen. Ik kwam in myn Eetzaal, en zag myn Executeur, den

Heer Ryzig, voor myn Bureau, drok bezig met het opmaaken eener groote Lyst. Boven aan stond — Effecten. Hy zag my zo weinig, als men in de hondsdagen zyn eigen adem ziet. Ik ging myn gang door; daar ontmoette ik myne Vriendin, Daatje; ik passeerde zo digt mooglyk voorby haar: maar, (en dit was het grappigste,) zy merkte my niet alleen niet op; het was zelf, of ik door haar heen ging. Hoor, 't was wonderlyk! Ik zag alles, en niemand zag my. Zo dra ik sterk aan eene plaats of persoon dagt, was ik daar. Ik gaf u een bezoek te Rotterdam; gy waart met Chrisje in gesprek; uw beider gelaat teekende stille vergenoeging. — Daar op kwam ik by myne onlangs gestorvene Buurjuffrouw: wy zagen eene Lykstatie; 't was haar eigen Lyk. Doch het deed haar zo weinig aan, als het my aandoet, wanneer ik een oude Sak of Rok afleg, en weggeef.

Wy waren beiden zeer in onzen schik, dat wy elkander zo aantroffen. Wel, Santje, nooit (en ik heb echter niet veel vleesch en bloed omgesleept,) was ik zo lugtig, zo onbelemmerd; alles was leven, beweeging, werkzaam; niets vermoeide; de aangenaamheid van mynen staat kan ik niet beschryven. Ik deelde myne denkbeelden niet mede door woorden; er was veel meer in van *zien*, dan van *spreeken;* ik verstond echter alles, en wierd onder anderen ook van myne Buurjuffrouw volmaakt wel verstaan. Zo al omzweevende, ontmoette ik, in het verrukkelyk Verblyf, waarin ik my toen juist bevond, uw lieven Vader. Myne vreugd, over het weder vinden van dien waarden Broeder, was zo groot, dat ik ontwaakte; en (zo als gy wel denken kunt!) my in myn groen Ledikant bevond; wel degelyk gehecht aan die oude machine, die nog eenigen tyd zo wat met horten en stooten *kan* voortloopen.

Meer dan een maand geleeden, schreef ik dus verre. Ik kon maar niet besluiten, om hem te vervolgen. Nu heb ik myn pen weder opgezogt; er is een nieuwe prikkel: dit was noodig; want hoe ouder men wordt, hoe traager, hoe vadziger men zich gevoelt, zo wel tot het goede als het booze. Die Prikkel ligt voor my in het bezoek van uwen aanstaanden Zoon Leevend. Wel Santje, wel Meisje, ik ben zo vervuld met het geen hy my verhaalde, dat ik dit vleugje van opwakkerende geest meen waar te neemen, om u een zeer langen Brief te schryven; ten ware het stroo-vuurtje uitging, voor ik ten einde ben. Wy zullen zien. Hy kwam voormiddags om elf uuren; ik hield hem tot negen uuren; dat is, tot dat ik gewoon ben naar myne kamer te gaan. Dat ik altoos wat vroegjes doe, om myn zedelyk Boeltje ordentelyk te kunnen nazien, en my, zonder slaapzucht, ernstig te beveelen in de bescherming van dien Hemelschen Vader, die my, geduurende myn geheel, myn lang leven, zo wel gedaan heeft, dat de Eeuwigheid alleen toereikend zyn zal, om Hem daar voor te loven en te danken.

Gy weet zeker, Nigt, dat Moeder Eva my, onder het een en ander, 't welk zy my legateerde, ook een vry groote party Nieuwsgierigheid naliet? . . . Sus eens, daar valt my wat in; wel, dat moet gy weeten; want gy plagt altoos byna zo veel zin in myne Invallen te hebben, als ik zelf: laat ik, voor hy my ontvlugt, dien opschryven.

Het komt my voor, dat zy, die van den Verboden Boom snoepen, nog veel kwaader smaak hebben, dan die goede sloof: zy at van de *bekoorlyke* vrucht, die haar zo aanlachte, in het wilde maar heen. De meeste van haare Kinderen sorteeren er zeer zorgvuldig die appelen uit, die hun de kennis van het kwaade verschaffen; maar die, die hun met de kennis van het goede zouden bekend maaken, laaten zy ongemoeid hangen. Hoe veel fraaijer er die ook uitzien, zy blieven er maar niet van te proeven. Leert de ondervinding dan niet, dat men veel ligter het kwaad dan het goed zien kan? Toont dit niet, dat men, zo als ik zeg, van de appelen eet? Want dat *ieder* met een Helm gebooren wordt, kan ik niet geloven. Zy, die zo nu en dan nog eens een appeltje proeven, dat ons de kennis van het goede aanbrengt, bedienen zich daar ook slegts van, om dit goede alleen in zich zelf te vinden; doch vermids dat kunstje algemeen bekend is, blyven die heerlyke appelen, eeuw in eeuw uit, ongemoeid hangen.

Zy, die zich zelf Gods uitverkooren lievelingen noemen, zyn doorgaans zeer belust op die appelen, die ons de kennis van het kwaade aanbrengen; zy eeten er zich zelf ziek aan. Nu moet ik u nog zeggen, wat my op deezen inval gebragt heeft.

Kent gy wel meer dan den Titel van het Boekje: *Een Christinnes reis naar de Eeuwigheid*, Santje? Ik denk neen. Nu, Kind, dat Boekje is vol wonderlyke stichting. Onze Catootje is heel leesagtig, en vond de volgende passage zo fraai, dat zy my verzogt, of ik het ook eens bliefde te leezen. Ik zie altoos op het goede hart; en lag daarom toen ook mynen hoogwaardigen Jerusalem zo lang by my. *Heden, Juffrouw, het is zo kerjeus, en zo mooi; Juffrouw moest het oak eens leezen. — Kom, Kind,* (zei ik,) *geef het Boekje.* Ei lieve, Santje, laat ik u nu eens mogen vertellen, wat of er van is. Ik, die gewoon ben den Bybel, Clarke, Camphuizen, Tollner, en soortgelyk goedje te leezen, vond die passagie noch mooi, noch kerjeus; maar gy moet die ook eens beoordeelen. Dit is er van.

„Mattheus, de oudste Zoon der Christinne, kreeg, door het gulzig „eeten dier appelen, een hevige Buikpyn; de knaap wierd zo erg, „dat men om Doctor Verstandig stuurde. Die ordonneerde voor „den armen Jongen een conserfje, bestaande uit: *assche van eene „roode Koe, wel door een geklutst met Bokkenbloed.* (Dit moet, kunt „gy denken, de Wettische Offerhande verbeelden!) Maar dit middel „werkte niet genoeg dóór. — Goed raad was duur. — Toen schreef „de Doctor een ánder Recept, namentlyk; *Spiritus Jezus Christus, „waar van de Lyder eenige droppels moest inneemen, gemengd, ofte „verlengd, met traanen van Boetvaardigheid.*"

Wel, Nigt, wat dunkt u, waren die traanen van Boetvaerdigheid niet wat werkheilig? Maar zy zullen ook tot de geneezing niets gedaan hebben; zy zullen alleen de plaats van Garsten- of Pompwater vervángen hebben, om die Droppels door te krygen.

Dikwyls spreekt men van *Geheiligt vernuft!* Dit zal er zeeker onder gereekent worden: maar my komt het regt profaan, schandelyk, verfoeilyk voor; en evenwel, dit zyn stichtelyke Boekjes, die men den eenvoudigen in handen geeft. Ik voor my geloof, dat Paulus te Ephesen deeze *Christinne*, met alle de overige *iedele dingen*, zoude verband hebben.

„Ja, zegt gy mooglyk; (want gy zyt toch een aartig Santje Helder;) „ja, lieve Tante, zulke prulletjes worden echter met stichting „geleezen: Clarke en Jerusalem worden niet verstaan....” Nu, 't is wel, Kind: maar wat schreeft gy my eens? „Dat sommige lieden zo heel wonderlyk konden gesticht worden.” Gy hebt nog al geen ongelyk ook. Ik zie het in myn eigen bedienden: die zelfde Christinne leezen zy in de keuken elkander voor, en vonden vooral deeze passagie zo mooi, dat Juffrouw die ook leezen moest.

Weet gy, wat ik er van denk? Ik denk, dat onze goede hemelsche Vader, die zo veel 't geen wy bederven, weder goedmaakt, ook het schadelyke uit dit wanhebbelyke zielen-voedzel genadig wegneemt, op dat het worde tot eene onschadelyke, ja gezonde spyze; even zo als Hy het nadeelige van veele ruwe en raauwe spyzen, die onze arme Medemenschen inslaan, vernietigt.

Maar ik zou met deeze Christinne, en met myn inval van de appelen, wel vergeeten, waarom ik nu eigenlyk de pen heb opgenoomen.

Leevend is dan by my geweest. Ik liet hem alleen by my zitten, en bedaard, zonder hem ook eenmaal in te vallen, zyne historie verhaalen. — Ik ondervond, dat ik nog niet te oud ben, om traanen te storten; iets, dat my zelden meer overkomt: óók al een gevolg van den ouderdom, immers by my; en niet van harde, koele, stramme ondeelneemendheid. Nu, dat weet gy wel.

Wel, Nigt, waarom zet men zulke gevallen niet in het Martelaars Boek? Of zou *dat* niet aangaan, waarom schryft men geene zedelyke Historie der Martelaaren? Mogt ik dit nog beleeven, ik liet een geheelen druk aanleggen, om die present te doen aan alle jonge Menschen, die leezen willen. Wel, de Deugd heeft immers ook haare Belyders, die ten bloede toe stryden; zou ik hoopen! En wie, denkt gy, dat meer geleden heeft; de zalige vroeg verheerlykte, of haar geliefde Leevend?

Verdienden ook allen, wier naamen men in dat Boek heeft aangeteekend, dien lof, dien men hun al vry spoedig geeft? Indien er eens een Niemeijer opstond, om de Heiligen in het Martelaars boek *na te zien;* magtig nog toe! Hoe veele Nissen zouden er ledig raaken; en of hy hier door niet zelf een Nis in het zedelyk Martelaars Boek zoude verkrygen, daar aan kan ik byna niet twyfelen! Ik spreek geen woordje van die waarlyk vroome Menschen, die hun geloof in Jezus met hunnen dood verzegeld hebben; wel niets minder! Ik zie maar op dien grooten hoop van Dweepers, Heethoofden en Rustverstoorders, die in tyden van vervolging als Paddenstoelen opschieten. Lieden, die niet de Leer van Jezus; maar hun eigen zotternyen met den dood durfden staaven. Ja, lieve Santje, 't is waar, Kind. Lees en oordeel. Is het te verwonderen? Wél, tot welk een peil kan men een Geestdryver niet opwinden, als men verzeekert, dat hy zo terstond van den brandstapel naar den hemel gaat, om daar als overwinnaar *gekroond* te worden, in witte klederen gekleed, te zitten op troonen, om *te zitten heerschen*. Die verzoeking, voor al dat *zitten heerschen*, is toch wat heel moeilyk te weerstaan.

Ik kan dat lieve Lotje maar niet uit myne gedagten zetten. Ik hoop ook welhaast in een ander leven kennis met haar te maaken. Zeer ingenomen ben ik ook met de Gravin van B***. Indien die

lieve Dame ooit in Holland komt, dan geef ik myn groot dubbeld huis aan haar ten besten; en behou alleen voor my myn Eetzaal, myn Slaapzaal, en myn Gemoedskamertje. ô Santje! Myn agt-en-zeventig jaarig hart verjongt, ja myne vermoeide oogen verhelderen, als ik van zulke uitmuntende Medeburgers deezer Waereld hoor. Juffrouw Belcour.... Maar gy zyt haar byzyn waardig. Ik twyfel niet, of gy hebt wel voor dat braave Mensch gezorgd; evenwel, ik heb haar een rykelyk Legaat toegedeeld. Zo eene Vrouw moet eens voor al boven bekrompenheid gesteld worden. Hou dit echter voor u; want ik wil het voor niemand dan voor u weeten.

Als ik van zulke waardige Menschen hoor, kan het my wel eens wat moeijen, dat ik reeds zo verre op den weg van dit leven gevorderd ben: Gaarn zoude ik de Gravin van B*** nog eens zien, voor ik tot myne Lotje, en uwen Dominé Veldenaar ging. Nu, dat kan niet. Ik zal hoogst waarschynlyk al aan de andere zyde der Rivier; ja al door het Luik gevallen zyn, voor die Dame hier aankomt.

Gy kent zeker dat schoone Oostersche gezicht, in den Engelschen spectator? Van de *Rivier*, en *Valluiken?* Het is wel zestig jaaren, of langer geleeden, dat ik dit las; maar het staat my zo duidelyk voor, dat ik meermaal zeg, als er een Bekendmaaking geschiedt. *Zie zo, die is al vry gaauw door zyn Luik gevallen.*

Daar ik nu op komen wilde, is dit. Willem Leevend verdient myne Nigt Chrisje; hy moet haar ook hebben. Ei lieve, Santje, vergeet niet, dat uitstel van belooning óók onrechtvaardigheid is. Ja, ja, gy ievert tegen het vroeg trouwen; en gy hebt ook hieromtrent (zo als gy doorgaans hebt) deugdzaam gelyk. Ik ben het evenwel nu niet met u eens. Zeg niet, dat eene oude Vryster daar niet over kan oordeelen, of ik zou u tegenwerpen, dat ik voor vyftig, zestig jaar geen oude Vryster was; en dat myn geheugen nog zeer goed is omtrent zaaken, die *heellang* voorby zyn. Hoor eens, Kind, waarom ik het nu met u niet eens ben. Deeze lieve jonge lieden hebben elkander zo lang bemind, als zy, mag ik zeggen, leefden. Zy kennen elkander volkomen; zy beminnen elkander juist *daarom* zo teder. Zy *vonden* elkander zo eigenlyk. Leevends liefde heeft alle proeven doorgestaan. Er is niets meer te eischen: maar er is nog eene reden, die u moet beweegen, zyn geluk niet heel lang meer uittestellen.

Zou dat uitstellen zyne vyanden geen schyn geeven, om te zeggen: Leevend is wel ter regter tyd van zyne Ligtmisseryen te rug gekeerd, maar heeft nog geen het minste voorüitzicht op de verkryging eener deugdzaame jonge Juffrouw? Daar scheelt nog veel aan. Hy moet eerst door een goed gedrag zyne verbeterde denkwyze betoonen. Hoe moet dit eenen Jongeling als Leevend grieven! Stel zelf al eens, dat hy boven de praatjes van dit Volkske verheeven is, dan nog zal hy vreezen, dat men hem heimelyk verdenkt, en daarom draalt met hem uwe Dogter te geeven. Kunt gy nu, in dit geval het deugdzaam hart eens Leevends, in zyne allergevoeligste vezelen, pynigen? Is zyn verlangen, om met uwe Dogter verëenigd te worden, niet eene dringende behoefte by hem? Ik meen ja! Is het Huwlyk niet het eenige rustpunt van alle zyne natuurlyke verlangens, van alle zyne zedelyke begeertens? Hoor, Mevrouw Helder,

Leevend moet niet langer beproefd; hy moet beloond worden. Toon, dat gy hem uwe eenige, uwe dierbaare Chrisje waardig acht. Laat myne jonge Nigt de eere genieten, die er ligt, in zo wél gekoozen te hebben.

De Heer Renting is ook by my geweest. Wat zal ik zeggen? Het spyt my, dat gy maar eene Dogter hebt. Zyn afstand van Chrisje is groot, is edel; maar, maar, *de Mensch* is zwak! Hy is veranderlyk; hy ziet de dingen niet altoos uit het zelfde oogpunt; en hoe verbaasd veel hangt dáár van af! Zo lang Nigtje ongetrouwd is, is er mooglykheid, en de mooglykheid schept de hoop, en de hoop wekt de begeerte, en de begeerte ontgloeit de liefde; en is zy ontgloeit, dan vat zy weder uit alles voedzel, en wie kan dan de uitkomst zo netjes voorzien? Kom als een Vrouw, sny, uit medelyden met den armen Jongen, zyne hoop rids af. Chrisje legt hem nog naauw aan 't hart; zo lang dit zo blyft, zal hy minder gelukkig zyn, dan ik hem wensch te zien. Dan zal zyn hart in rust komen, dan zal de stroom zyner liefde eene andre richting krygen: dan, en eerder niet, zal hy eene andere jonge Dame zien kunnen met onderscheiding; dit is al veel gewonnen; en er kan nog al een paar gelukkige Menschen komen.

Wat Neef Helder met Willem meent aan te vangen, weet ik niet; het is my ook taamlyk onverschillig. Hy moet maar geen Predikant worden. Daar valt, voor een braaf waardig Leeraar, in zynen kring, te veel voor, dat eenen Leevend niet ter hand zoude staan. Gy weet, Santje, ik heb niets ter waereld tegen de Orde. Het tegendeel is waar, ja zo waar, dat ik, was het noodig, zeer gaarn in de kosten van haar onderhoud zoude willen draagen. Zie, ik voor my gebruik nooit een Doctor; zou ik daarom niet bezeffen, dat, in onzen verflensten, ongeregelden tyd, voor zwakke, verbroeide Schepzels, de Geneesheer zo noodzaaklyk is als de Bakker? Goed! *die zwak is, eete Moeskruiden.* Die uiterlyke Godsdienst-Plegtigheden noodig hebbe, bediene zich daar van; my is het wel. Ik zou maar alleen verzoeken, dat men my, die daar buiten kan, (om niet meer te zeggen!) niet veroordeelde; en voorál, dat men geen byzonderen waan van heiligheid stelde, in *zulks noodig te hebben.* Wy moeten niet altoos Kinderen zyn; niet altoos Wettisch, Joodsgezind. Dat jonge Lieden, dat Menschen, die in veel slommering sloven, dat onkundige zich met deeze middelen behelpen, is goed, is bestig, zo men daar maar niet te veel waarde aan hecht. Maar is het geen schande, dat zy, by wien deeze pligten reeds heblykheden zyn moesten, die geduurige pligtherinnering nog noodig hebben!

Ik zou er nooit een woord van spreeken, was het niet, dat de eenvoudige Godsdienst van onzen eeuwig gezegenden Zaligmaaker Jezus, door al die franjen, en onder al dat bywerk, verlooren raakte. Hoorde ik niet nu en dan, dat het Volkje spreekt van *maar zedelesjes!* Daar toch alles aankomt op het uitoefenen van goede zeden, uit een rein hart, onder een vertrouwend opzien tot God! Dan zag ik met genoegen Kerken vol Volks; en wierd zelf gésticht door dien iever. Hoe zegt Camphuizen:

De waarheid is zich zelf een klaarheid,
Als 't hart maar recht Godhoorig is.

Nu, Kind, groet ik u allen. Indien ik niet binnen weinige dagen door myn luik val, dan hoop ik myne Nigt Chrisje nog eens hartlyk als Mevrouw Leevend te zullen omhelzen. Vaarwel, myne altoos geliefde Santje, wenscht u

Uwe liefhebbende en in hooge waarde houdende Tante,

C. DE VRY.

AGTTIENDE BRIEF.

DE EERWAARDIGE HEER JAN WILLEM HEFTIG AAN MEJUFFROUW MARTHA DE HARDE.

Mejuffrouw en Vriendinne!

Myne Huisvrouw heeft uwen Brief aan haar my voorgeleezen. Ik meen, dat het best zyn zal, dien Brief voor haar te beäntwoorden, vermids ik daar in vry wat belang heb. Ik zal geene aanmerkingen maaken op de gezegdens, door UEd. en den Kapitein over de Predikanten gemaakt; ook niet op die, welke my meer byzonder schynen te bedoelen. *Wy* zyn daar wel aan gewoon. Wy, Jehova's gaarn getrouwe Knegten, mogen op ons toepassen, het geen de Heiland op zich en zyne Apostelen thuis brengt: *die niet met ons is, is tegen ons; en die niet vergadert, die verstrooit.* Het is ook de Koningszonde van het Herder- en Leeraarlievend Volkje, met hunne Predikanten te Afgodeeren; en wy allen hebben ook geenzins de Genade, om in het midden van hun als eenen Paulus te springen, en te zeggen: *Broeders en Zusters, doet toch deeze dingen niet, want wy zyn ook Menschen van gelyke beweegingen, als gy, en wy zyn geroepen, om u van het Schepzel tot God te brengen.* En daar by is ook de tedere liefde van Gods Lievelingen eene vergoeding voor den haat, den hoon onzer tegenstanders; want de Alexanders, die ons veel kwaad doen, schoon in den schoot der Kerke opgevoed, zyn veelen.

Het Woord Gods is echter niet gebonden. En daar het *uitverkooren vat,* geschikt om den naam des Middelaars te gaan draagen onder de Heidenen, zo blymoedig roemt, over de liefde zyner Gemeintens omtrent hem, waarom ook wy niet: wy, de Paulussen, de Apollossen onzer tyden? Wy draagen immers ook onzen schat, hoewel in aarden vaten? Maar genoeg. Ik weet, dat gy, Zuster, dit in eenvoudigheid uwes harten geschreeven hebt; en de Vriend de Harde heeft mooglyk door zynen Ziekentrooster niet veel reden gekreegen, om wél over de Order te denken. Dit zy zo. Ik kome tot uwen Brief te rug.

Het veräangenaamt my zeer, te hooren, dat de Jongeling Leevend beter is, dan duizenden zyner beschuldigers; en dat vooräl met opzichte tot de zalig ontslaapene Juffrouw Roulin. Weinige maanden na haaren dood, heb ik my door eenen Brief by haaren Broeder vervoegd; en my van ter zyden geinformeerd naar den Jongeling Leevend, echter, om de tederheid der zaak, zorgvuldig

wagtende naar byzonderheeden te vraagen. — Het antwoord was zo algemeen, dat ik my in de gedagten, die ik reeds had, versterkt voelde. — Zie hier het antwoord daar op betrekkelyk:

Ik ben ten vollen voldaan van den Heer Leevend. Hy is myn Vriend. Myne tedergeliefde Zuster was zyne Vriendin. Het duël met van Goudenstein gedwongen; hy trok om zich te verweeren. 't Gevolg, en dat was niet voor zyne rekening, was, dat hy moest vluchten. Laat dit UEw. genoeg zyn. Ook heb ik my plegtig verbonden niets, van het geen hem of myne Zuster aangaat, immer aan eenig Mensch te melden; deeze belofte zal ik onschendbaar houden.

Deeze verbintenis van geheimhoudig hield ik voor een vast bewys, dat de geruchten, ten zynen nadeele verspreid, gegrond waren; geloovende, dat de Heer Leevend den Heer Roulin hier gemaklyk toe had kunnen overhaalen, door dien voortehouden, dat de naam zyner Zuster daar door weinig eer zoude worden aangedaan: mooglyk zou men, ten dien oogmerken, want de Heer Leevend is ryk, geld hebben kunnen geeven. Doch, toen ik uwen Brief aan myne Huisvrouw geleezen had, ging ik naar het huis van Mevrouw van Oldenburg. Ik had reeds veele maanden daar niet meer gekomen, om dat ik meende te bespeuren, dat myn bezoek daar niet aangenaam was. Dan kreeg ik zo veel licht omtrent de zaak, dat ik met blydschap zag, hoe ik verkeerd geöordeeld had. Ik zie nu ook, dat ik dat Logement niet voor den Jongeling moest uitgezogt hebben; — edoch, dit is in eenvoudigheid geschied, en met het allerbeste oogmerk; maar de Heere heeft my, ter myner diepe veröotmoediging, de zwakheid der Menschelyke wysheid en voorzorg getoond: mogt ik nu voortaan maar niets doen, dan in zyne kragt, dan in zyn licht!

Of de Jongeling Leevend de begrippen der eenige waare Kerk is toegedaan, is een andre vraag; maar vermids hy nu niet voor Predikant zal studeeren, en zelfs nog geen Lidmaat onzer Kerk is, ben ik daar omtrent van den Heere vrygemaakt. Want wat hebbe ik de geenen, die buiten zyn, te oordeelen? En ook, daar de Genade den Jongeling zo wonderbaarlyk bewaard heeft, kan zy ook zyn goed werk in hem voleinden, tot zaligheid; en hem de genade des Geloofs schenken, door welk het goede werk alleen Zaligmaakend goed wordt, door de kragt der volwigtige verzoening onzes Heilands, en tot roem der vrye genade van den roependen. By my is de Leer der Dordsche Vaderen, onder den invloed van den Heiligen Geest vastgesteld, nog de eenige zaligmaakende Leer. Alle haare punten zyn by my nog punten van zaligheid. Alle de daar bepaalde waarheden zyn volstrekt nodig ter eeuwige behoudenis. Neem een schakel weg, en alles valt in wanorde; en daarom of geene, of alle. Echter heeft de Heere my, door my te bepaalen by eene Leerreede van den Predikant Doddridge, op eenen eenigzins gemaatigder weg gevoerd; waar by echter de weg der waarheid niets lydt. Laat ik, geliefde Zuster, u dit eens wat onder het oog brengen. Wel dan!

Ik beschouw allen, die de waare Leer der Dordsche Vaderen verwerpen, als het zaligmaakend Geloof missende, in tweeërleie opzichten. Of als zulke rampzaligen, die God besloten heeft te laaten in dien doemstaat, waarïn wy allen in Adam gevallen zyn;

en dus als *vaten des toorns ten bederve toebereid;* waartoe zy ook gezet zyn. En als dan rommelen myne ingewanden van ontferming over hun, en ik ben volwillig om hen, als lieden, wier deel toch alleen in dit leeven is, alle de Burgerlyke beleefdheden te betoonen, die hun dit leeven aangenaam kunnen maaken. Door de genade bekwaam gemaakt zynde, om den Jehova na te volgen, die zyn licht doet opgaan over Goeden en Boozen, en regent over Rechtvaerdigen ende Onrechtvaerdigen. Of ik zie hen aan als behoorende tot die schaare, die geroepen zal worden; voor wie de Borg betaald heeft, en die nog maar moeten uitverkooren worden door de inwendige roepstem; wyl zy toch van voor de grondlegging der waereld de zynen zyn. Ja, myne Zuster, zy zullen nog eens door de onwederstandelyke Genade worden aangegreepen, mooglyk eerst op hun Doodbed, om dan nog tot prys der vrye Genade uit te roepen: *gy hebt my overwonnen, ende ik heb my laaten overwinnen; want gy zyt my te sterk geweest!* Dus behandel ik hen als schaapen van den Middelaar, maar die nog van zynen stalle niet en zyn. Zy zullen nog eens worden ééne kudde ende één Herder, voor wie, en niet voor de waereld, Jezus zelf gebeden heeft. Daar ik nu niet weet, wie onder het Besluit ten Eeuwigen-Leeven staan, ben ik bereid, om allen met welwillenheid te behandelen; daar deeze welwillenheid zelf een middel in Gods hand zyn kan, om hen, zonder het woord, te winnen: en ik voor my yze, om iemand te bedroeven, voor wie Christus gestorven is.

Zie daar, Vriendinne, de gronden myner verdraagzaamheid; en die kan met de striktste rechtzinnigheid ten vollen, ja met ruimte bestaan. Ik zal echter altoos de wagt houden omtrent de valsche Broeders, die de goede zaak verraaden. Ik zal nooit tot Leden der Kerk aanneemen, die daar in niet berusten. Ik zal altoos van den heiligen stoel der Waarheid allen weeren, die daar van niet overtuigd zyn. Ik zal altoos scherp exämineeren, en geen aanneemer des persoons zyn. Ik zal vasthouden aan myne oprechtheid, en niet dulden, dat zy, die betaald worden, op dat zy zouden opbouwen, afbreeken en ondermynen. Maar ik zal ook tegen hen, mids zy geweerd zyn, vriendelyk handelen. Uit dit gezette beginzel, door de Genade geheiligd, was ik in staat om, hoe vreemd zulks uwen Manne toeschyne, den Jongeling Leevend om verschooning te verzoeken, niet alleen, om dat ik het ergst geloofd, maar veel meer, om dat ik het ergst verspreid heb. Kan ik hem op den weg des onderzoeks van nut zyn; myn hart, zo wel als myn ambt, dringen my daartoe. Maar ziet hy zyne zielschadelyke doolingen geenzins, dan zal ik hem den Heiligen Geest aanbeveelen, dat die zyne oogen verlichte, en brenge tot de waare inwendige kennis zyner rampzaligheid.

Ondertusschen is het my eene gevoelige smarte, dat eene eigen Zuster van den Heer Leevend, en ook haaren Man, zo veel in de Arminiaansche en Sociniaansche Menniste Kerke gaan. — Wat zal ik zeggen? My is in deezen bange. Maar dit zou ik liever eens gemoedelyk met hun beiden verhandelen. Myne veelvuldige amptsbezigheden noodigen my te eindigen. Hou dit dan voor een *afgeperst* antwoord. Ik beveele u beiden Gode en zyner genade. Myne Vrouw,

denk ik, zal hier niets meer hebben by te voegen; ik noeme my des, na UEd. van haar gegroet te hebben,

Uw heilwenschenden Broeder in Christus,

J. W. HEFTIG,

V. D. M.

POSTSCRIPTUM.

Geachte Vriendin, Juffrouw de Harde!

Dat heeft de Man niet geraden: ik zal, voor hy my op 't mat komt, er nog wat by flansen. Wel, Tante lief, je verlangt altyd, om wat goeds te hooren; daar heb je nu een goed woord. Je zult er nog wel wat mede te doen hebben. En het is maar raak, ter deeg raak. Ja zie, myn lieve Mensch, zo is Dominé, op den Man aan! Rontom eerlyk, en wat haastig gebakerd, dat is waar; maar wy hebben alle onze gebreken. Hy is niet eenmaal *gezwenkt;* zo dat, als hy nog moest bevestigd worden in Amsteldam, dan zou Collega X *** tegen hem niet kunnen zeggen, gelyk tegen Collega W ***, *welkom, o gy tweemaal gezwenkte, in den wyngaart des Heeren!* Nu zulje wel vragen, wat is *gezwenkt?* Hoor, ik heb zo geen tyd om alles uittepluizen met Dominé, maar dat zal zo veel zeggen, in een waereldschen zin, als iemand, die zyn rokje zo eens keert by geleegenheid, en waar op dit mooije rympje gemaakt is:

Klaas hangt zyn huikje naar den wind;
Nu is hy Staats, dan Prinsgezind;
Nu is hy Voets- dan Kokciaans, enz.

Ik heb hem evenwel gezeid: „zie, Dominé, ik ben in de Leer zo „zuiver als een glas; maar ik kan maar niet in myn hoofd krygen, „dat allen, die niet Gereformeerd sterven, eeuwig verdoemd zyn.” — „Hoor, Vrouw, zeit hy dan, niemand wenscht zo zeer, dat dit zo „niet waar, als je Man; en ik kan met den zaligen Dominé Bos- „coop wel zeggen: *lieve verdoemelingen, had ik de genade, ik gaf je „die, en je had die.* Maar indien Gods rechtvaerdigheid in het ver- „doemen van het ongeloof moet verheerlykt worden, wat zyn wy, „die tegen God antwoorden?” — „Man, zeide ik daaröp met de „Discipelen: *deeze reden zyn hart: wie kan dezelve draagen?*” — De myne zweeg.

Wat heb ik nieuw opgehoord van Wim! Ik verlang myn hart aan stukken om hem te zien. Tuttermatut, al was hy, in plaats van een Armiaan, Paapsch geworden, ik zou hem met een regt oud Hollandsche kusch welkom hieten; ei wat, een jong Mensch doolt wel eens; en 't Geloof is toch een gaaf, Tante lief.

Daar by komt ook nog, dat ik geduurig denk: nu Dominé zo mis gehad heeft omtrent Wims tydelyk bestaan, kon hy er omtrent zyn geestelyk bestaan ook wel niet eens oud agter zyn. De Schrift zegt evenwel, dunkt my, *dat elk, die God vreest, en weldoet, Hem aangenaam is.* Dat geloof ik evenwel ook. Zo dat ik laat al het overige voor Dominé; 't is zyn zaak, zeg ik, en elk in zyn post; ik by de Kinderen, en Dominé op zyn studeerkamer. Die onfeilbaarheid is ook al zo zuiver niet, zie ik al. En er zal hier, vrees ik, nog ereis een hooge zee gaan, met myn Jan; want wat Dominé doet, of niet

doet, hy kan er de Leer van de Kerk maar niet in krygen, en zyn Cathegismusboek ziet er uit, dat men er zich over bedroeven zou. En die hamersche kleine Meid, onze Betje, met die zwarte oogen, is net al eens. Weet Dominé een spyker, zylui weeten een gat. Met Betje kan dat zo wat heen; maar die verbruide Jan moet zyn Vader evenwel eens in het Heilig dienstwerk opvolgen, want Dominé heeft hem den Heere geheiligd, toen hy nog in zyn wieg was. Nu de Kinderen kunnen verbaasd veranderen. Zy groeijen rondsom en over en weer over; gelyk gy ook wel weet. De Kapitein zal, als hy Domineés Brief leest, wel weer eenige knoopen van zyn rok laaten vallen; dat kan ik niet helpen. En wat Mevrouw Ryzig aangaat, onze Daatje meen ik, ja die maäkt het gortig genoeg; want zy en haar Man ziet men haast niet by ons; en lieve Heer, er moest zo een onderscheid niet gemaakt worden: het oog wil ook wat hebben. Nu, bezoek my eens met den eersten, en groet uw Man voor

Uwe Vriendin,
W. HEFTIG.

NEGENTIENDE BRIEF.

MEVROUW SUZANNA HELDER AAN MEJUFFROUW CHRISTINA DE VRY.

Waarde Hoog-geachte Tante!

Mag zich iemand dankbaar beroemen, dat hy in eenen hoogen ouderdom, (om eene Bybelsche spreekwys te gebruiken,) nog vruchten draagt, u is die genade gegeeven. Gy, myne geliefde Tante, zyt waarlyk gelukkig; zo zyn allen, die in uwen kring zich beweegen. Onder het leezen uwes Briefs, dagt ik, hoe weinig gronds hebbe men, om te klagen over de schikkingen der Voorzienigheid! Altoos bepaalt men den aandagt op het zondige, op het ellendige; en men blyft koel, of ziet niet eens op braave karakters, op uitmuntende zegeningen. Veelen onzer hedendaagsche duistere Wysgeeren schilderen niets dan Ondeugd en Rampzaligheid. Hunne *Romans* zelf zyn opgevuld met Monsters, geen Menschen. Gods schoone aarde wordt door hun met zwarte kleuren geteekend; en het edel vermogen van den Menschelyken geest zien wy dáár dienstbaar aan wreedheid, bedrog, wellust, aan allerlei ongerechtigheid. Wat kan toch het oogmerk zyn? Zou het ook bestaan in trotschheid? Om zich zelf, der waereld, als den eenigen weldaadigen Menschenvriend, den eenigen deugdzaamen aantepryzen? Ik meen opgemerkt te hebben, dat zulke lieden het meest gevonden worden onder hen, die te hoogmoedig zyn, om den Christelyken Godsdienst hulde te doen, wier belang het des is, om deszelfs zaligen invloed op de harten der Menschen te ontkennen. Van die ontrouwe en kwaadäartige vergelyking tusschen de beste daad van een Heiden, en het snood bedryf eens Mans, die eigenlyk met de Leer des Christendoms niets meer te doen, of daar op eenige andere betrekking hebbe, dan dat hy in een land gebooren is, waarin de Christelyke Godsdienst heerscht; en uit Christelyke Ouders gebooren is. Jammer is het echter, dat deeze geestelyke trotschheid al zo dikwyls

het zwak is der onkundige onverlichte nauwgezetheid, als des loozen dweepers, of des stouten Vrygeest. Hoe veele klagten slaakt de misleide vroomheid, de zwaarmoedige Godsdienstige, over het groot verval der zeeden, „over het altoos spoedig heenen gaan, in „den bloei des leevens wordende weggerukte, beste Menschen; „terwyl de ondeugenden eenen hoogen ouderdom bereikt." Hoe valsch, hoe tegen de ondervinding strydend is deeze uitroep! Hoe wordt zy ook door u, myne geliefde Tante, wedersprooken!

Alle gebreken ontstaan uit wanörde, en brengen wanörders voort; dit ziet men ten duidelykste ook in deeze klaagers. Wat moet hun geest verward zyn, om zich zo geduurig aan tegenstrydigheden schuldig te maaken! Nu (en zy doen zeer wel,) vermaanen zy de jeugd, om zich te onthouden van allerlei buitenspoorigheden; en dringen die goede vermaaning aan door den verdervenden invloed, dien zy hebben op onze gezondheid, ons leven, zo wel als op onze achting en tydelyke welvaart. Zeggen zy niet: „dat de godloozen „niet tot de helft hunner dagen komen." Is dit alles wáár, en wie twyfelt daar aan? Van waar dan dat klaagen, dat onvreeden zyn?

Of denkt men, dat God, om de boosheid te doen toeneemen, en de deugdzaamen te bedroeven, de natuurlyke gevolgen der deugd en ondeugd geduurig verwisselt? Ysselyk, zo wel als verstandeloos denken! Waar zoude dit op uitloopen? Ik weet wel, myne geëerde Tante, dat men zegt: „God neemt de goeden vroeg weg, „om dat de waereld hunner niet waardig is; om dat zy met den „stroom der ondeugd niet zouden afdryven; ja, om dat Hy een „zondig land straffen wil; dat de Godloozen tyd krygen om zich „te bekeeren, of om zo veel van dit leven te genieten, als er te genieten is." Ik ontken niet, dat het wel eens waarlyk zo gaat; maar ik beef er van, om dit zo algemeen te maaken; dan doch ging het oogmerk onzer bestemming verlooren; en wy verliezen ons zelf in strydigheeden, die door geen eindig verstand kunnen opgelost worden.

Wy moesten nooit uit het oog verliezen, dat dit sterfelyk rasch voorbysnellend leven eigenlyk de staat der Voorbereiding is, voor alle redelyke Schepzelen. Wat zou nu een deugdzaam Mensch hier op deeze beneeden waereld doen, ontbrak hem de geleegenheid, om proeven van zyne bescheidenheid, vergeeflykheid, geduld en rechtvaerdigheid te geeven? Hoe konde hy anders een nuttig groot bedryvend Lid onzer Maatschappy worden? Hy moet des niet gezegd worden vroeg te ontslapen, op dat hy voor verleidingen der zinnen, der driften, der iedelheid bewaard bleeve. Maar genoeg hier van: myne waarde Tante kan, dit weet ik, in deeze niet met my verschillen.

Wat sluit zich ondertusschen de zuurkykende, kwaaddenkende, zogenaamde Wysgeer; wat de zwartgallige, onvergenoegde, laag en naauwhartige zogenaamde Heilige, al wegen af, die hem zouden leiden tot stille vreugd en zalig vergenoegen! Wie blyft echter altoos zo behoedzaam, dat hy nooit zyn Medemensch onrechtvaerdig beoordeelt; dat hy nooit ligtzinnigheid ziet, alwaar niets dan vrolykheid was; dat hy nooit uit eene enkelde daad, die is aftekeuren, het geheele karakter van den veröordeelden beöordeelt? De Menschen schaamen zich, als zy omtrent zulken, daar zy veel goeds van dagten, verkeerd uitkomen; hoe veel eer doet evenwel het veel goeds van andren denken, aan hun hart!

Zou het, waarde Tante, eene zo vreemde gedagte zyn te gelooven, dat in het Ryk der Geesten, veelen onzer naauw-gezette Vroomen vergoeding zullen moeten doen, aan die verborgen Heiligen, wier deugden zy geen recht gedaan, die zy gehoond, gelasterd, ja — in een kwaad gerucht gebragt hebben? Deeze gedagte is voor my ontzaglyk!

Nu zal ik uwen aangenaamen Brief eens inzien, en het een en ander daar uit beäntwoorden. Uw droom; wat zal ik er van zeggen? Zoud gy toen wel geslaapen hebben? My dunkt, die droom is zo geregeld, zo in den aart der dingen gegrond; immers, zo denk ik voor my, dat het met ons gaan zal; en hoewel ik nooit, het geen men eene *verschyning* noemt, zag, zo begryp ik echter, dat dit niet onmooglyk is; ja ben gerust, dat het geen my een myner Vrienden gemoedelyk verhaalde, daadlyk waar gebeurd zy. Chrisje is maar gansch niet in haaren schik, zegt zy, om dat zy het genoegen niet heeft kunnen hebben, van haare geliefde Tante de Vry te zien . . . . . . Maar ik sprak daar juist, of het eene gebeurde zaak is; en het is, zegt gy, een droom.

Dat myn aanstaande Schoonzoon u zo bevalt, is my onbedenkelyk aangenaam. Gy oordeelt altoos zo juist over persoonen en zaaken, dat ik my daar over echter niet verwonder. Ik kan u ook verzeekeren, dat myn waarde Helder met my in deezen volkomen overëenstemt, om den edelaartigen Jongeling niet al te lang eenen loon te onthouden, dat hem met zo veel recht toekomt. De redenen, die gy ten zynen voordeele aanvoert, spreeken ook by ons voor hem. Hy verdient myne Dogter; hy zal die ook hebben. Maar myn Moederlyk hart is te zeer aan haar gehecht; myn Man bemint haar byzyn zo zeer, dat wy beslooten hebben, om de jonge Lieden, immers voor eerst, tot onze Huisgenooten te maaken. Mevrouw van Oldenburg heeft reeds alles, wat wy omtrent Willem beraamden, goedgekeurd. De Heer Helder is van voorneemens, om zynen aanstaanden Zoon bezigheeden te verschaffen, die hem niet tot een slaaf in de Negotie zullen vernederen; maar hem eene ruimte van tyd overlaaten, om die meer in zyne verkiezing te slyten. Wy zullen des geen ander Boekhouder of bestierder onzer zaaken hebben, dan Leevend; en dit is zo zeer naar den smaak van myn Zoon, dat hem byna de eer der uitvinding daar van toekomt: zyne vriendschap voor Leevend is zo gevestigd, hy acht hem zo hoog, hy is zo aan hem gehecht, dat dit ons voor altoos bewaart voor ongevalligheden, die niet altoos geweerd blyven ook uit de best verëenigde Familien.

Nu wensch ik maar, myn lieve Tante, dat wy u op Beekenhof zullen zien, wanneer de plegtigheid voltrokken wordt. Chrisje bidt, dat haare Tante toch niet door het luik moge vallen, voor *zy* ten minsten vyf- en- twintig jaar getrouwd zal zyn; en, indien het zo wenschelyk voor u zy, voeg ik myne bede by de haare.

Ik sprak daar van plegtigheid. Behoef ik u te herïnneren, dat ik niet sterker ben tegen het al te jong trouwen, als tegen dat *sluipen in het Huwlyk?* De ondervinding leert, dat de verachting van het Huwlyk meer Steden ontvolkt, dan de oorlog. Dat noodzaaklyk kwaad vormt ten minsten nog een Volk van Helden. Maar verwyfdheid, luxe, en toomelooze wellust hakken den grooten Ge-

slagtboom der Menschen niet slegts om ver; zy vergiftigen zelf den wortel, zo dat hy niet dan kwynend kan voortkruipen. Al wat des kan dienen, om dien eerwaardigen staat eere aan te doen, moest men zorgvuldig in acht neemen. Myn Heer Helder en ik zyn daar zo wél van overtuigd, dat wy voorgenoomen hebben, onze Dogter in het publicq te laaten trouwen; en dewyl de braave Professor Maatig zeer gezet schynt, om de jonge Lieden te verbinden, zullen wy hem daartoe, met de byzonderste teekens van hoogächting, verzoeken. Myn waarde Helder heeft, in dit vooruitzicht, reeds zo veel drukte en bezigheid, dat hy beminnelyker is dan ooit. Beekenhof zal de plaats zyn; en ons ruim schoon huis vervuld met Vrienden. Tante de Vry's kamer blyft voor haar open. Myn Heer en Mevrouw van Oldenburg, Ryzig en zyne Vrouw, Everards en zyne Vrouw; Juffrouw West met haar aanstaande; myn Heer en Mevrouw van Sytsama, hebben reeds hun woord gegeeven. Professor, met zyn Vrouwe en eene Dogter, zullen verzogt worden. Maar wy zullen vooräl de goede Lieden van Zeemansrust niet vergeeten. Mevrouw Ryzig heeft dit in voorraad al *herïnnerd*, en zegt: „dat zy Oom en Tante met twee Kinderen in „haar koets voor haar rekening neemt; dat Ryzig met Vader en „Moeder, en de *overige Bagage*, bestaande uit een Kindermeid of „twee, en zo wat gesnor, zich wel redden zullen." Voor u, waarde Tante, zal men de byzonderste aandagt hebben: onze Vriendin Belcour verzoekt om de eer van u, met myn Zoon of met Leevend, of met beiden, te mogen afhaalen. Ik hoop, dat gy in de algemeene vreugd deelen zult. Algemeene vreugd, zeg ik, en ik spreek juist.

Myn hart vloeit over van ootmoed en dankbaarheid voor mynen God, daar ik my verwaardigd zie, om het grootste, het aandoenlykste geluk, 't welk eene Moeder smaaken kan, te genieten! Myne Dogter, die ik zelf hebbe opgevoed; myne Chrisje, die alle myne liefde verdient; die door haaren Vader als zyn oog-äppel bemind wordt, trouwt, uit liefde, met den eenigen Jongeling, dien ik voor haar zoude uitgekozen hebben, indien die keuze aan my gestaan had! Zy krygt een deugdzaam, een braaf, een verstandig Man, een Man, die niet gelooft, dat de toestemming aan den Christelyken Godsdienst beneden de waardigheid van een denkend Mensch is; maar die uit eigen overtuiging met ons instemt, dat de Godsvrugt de eenige bron is van alle zulke daaden, die Gode aangenaam zyn kunnen; immers voor ons, die tot zo veel licht geroepen zyn.

Ik weet by eigen ondervinding, hoe gelukkig eene Vrouw worden moet, die in haaren Man haaren besten Vriend kan beminnen. Myn gelukkig Huwlyk met den dierbaaren Helder verpligt my tot de hoogste dankbaarheid aan Hem, die ons lot bestiert. Mag myne Dogter zo veele reden behouden, om haaren Trouwdag te zegenen, als haare Moeder altoos had, dan zeker zal zy maar weinig te wenschen hebben.

De Heer van Oldenburg heeft een zo beleefden Brief aan ons geschreeven, dat ik ook omtrent hem vry gunstiger dan voormaals denk. Zyn oogmerk schynt, om hier wel degelyk te komen, al was het maar voor een dag of vier. Hoe zal myne Keetje in stille vergenoeging als opgelost worden, als zy ziet, dat haar ge-

liefde Zoon op de naauwste wyze verëenigd wordt met de Dogter haarer Vriendin Helder! Dit denkbeeld roert my dermaate, dat ik spoedig moet eindigen. Allen groeten, allen wagten u; maar niemand meerder, dan

Uwe liefhebbende Nigt en
Dienaresse,
S. HELDER.

TWINTIGSTE BRIEF.

MEVROUW SUZANNA HELDER AAN DEN HEER MAJOOR HENDRIK VELDENAAR.

Weledel-gestrenge Heer!

Deeze letteren zyn niet alléén ingericht, om u te feliciteeren, met het geluk, dat op u wagt in de Echtverbintenisse met eene Dame, die zelf naar het gezond oordeel van uwen waarden Schoonbroeder, verdient in de achtingwaardige Familie eenes Dominé Veldenaars, met onderscheiding, ontfangen te worden. Geluk dan, myn Vriend, met de waardige keuze, door u gedaan! Ik twyfel geen oogenblik, of gy zult zo een braaf Echtgenoot worden, als gy altoos een goed Zoon, een vriendelyk Broeder waart. Verzeeker de lieve Dame, die weldra de uwe zyn zal, van onzer aller achting; en indien het noodig ware, dat iemand, buiten gy zelf, haare gunstige gedagten over u vermeerderde, de Familie van Helder zou met verrukking dat getuigschrift bekragtigen.

Mevrouw van Sytsama zal zeker alles, wat haare Vriendin, myne Dogter, betreft, aan u gemeld hebben; en gy dierhalven weeten, dat de Heer Leevend welhaast myn Schoonzoon zyn zal. De byzondere achting, die gy voor hem hebt; de wyze, waar op gy hem eens in allerdeerlykste omstandigheden ontmoette; het belang, 't welk gy zeer zeker in hem neemt, doen my de vryheid gebruiken, om u iets te vergen, 't welk u zeker eenige moeite zal veröorzaaken; maar wat zegt moeite by eenen Veldenaar, als hy in staat zy zyne Vrienden te dienen? Om verscheide redenen heb ik u uitgekoozen: thans noem ik geen andere, dan die er ligt in de plaats, waar gy thans op onze uiterste grenzen Garnisoen houdt. Zoud gy, myn Heer, my ten dienste niet eens een uitstapje willen doen, naar – het kleine Steedje, u immers in naam bekend. Daar kunt gy nader bericht krygen van een Man, zo geneemd, woonende op de —. Hy komt daar meermaalen ter verrichting zyner eigen kleine zaaken.

Als gy by hem aftreed, zeg hem dan, dat gy gelast zyt, om hem voortestellen, op wat wyze, en waardoor de Familie van den jongen Heer, die by hem zo veele weeken huishield, haare erkentenis zoude kunnen toonen; en meld hem zo veel van de zaak, als gy zult goedvinden.

Onze Leevend spreekt altoos met zo veel liefde, zo veel aandoenlyke dankbaarheid van hem; en vooräl van de oude Vrouw, aan wie hy, zegt hy, meer verschuldigd is, dan hy in zyn geheel leven kan vergelden. Hy beschryft ons meermaal de zoetaartige Kinderen,

die hem zo veel gezelschap hielden: kortöm, hy zal my zeeker voor zyn, indien ik hem niet verrasch; maar dit hoop ik hem te beletten.

Myn eigenlyk plan zou dit zyn, dat gy den Vader en Grootmoeder wist te beweegen, om die beide Kinderen aan myne zorg over te laaten. Indien zy daar naar luisteren, dan zal ik, uw antwoord hebbende, verdere schikking daarömtrent maaken. Spaar voor 't overige niets, 't welk in staat konde zyn, om de lieden te doen zien, hoe uitgebreid, hoe weldadig het hart is van haar, die zich zo boven maate gezegend ziet met tydelyke goederen.

Niemand weet iets van dit plan, dan myne Vriendin en Huisgenoote, Mejuffrouw Belcour. Adresseer uw Brief onder haar adres. De Hemel geeve, dat myn goed oogmerk slage; en dat ik myn lieven aanstaanden Schoonzoon op de aangenaamste wyze moge verrasschen. Hy verdient al de genoegens, die ik hem toedenk.

Met de volkomenste achting teekene ik my

Uwe Dienares en Vriendin,
SUZANNA HELDER,
gebooren VAN BEEK.

EEN-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

MEJUFFROUW CHRISTINA HELDER AAN DEN HEER WILLEM LEEVEND.

Myn lieve Willem!

Is uw Brief lang? Voor my niet. Ik zie wel, dat er zestien paginaas postpapier mede gemoeid zyn; maar my was hy rasch genoeg uit; en dat, ofschoon ik u toestem, dat hy noch zeer vrolyk, noch byzonder geestig is: hy is, zo als hy zyn moet; zie daar de heele oplossing. Mooglyk zal men het myner vooringenomenheid met u wyten, als ik zeg, dat uwe Brieven den waaren conversatietoon houden, en zo weinig in het drooge, als in den verliefden ziegezaag vallen. Hoe dat zy, meld my alles, en zo omstandig gy wilt; ik zal my dan te leevendiger kunnen verbeelden, dat ik met u, zo als in onze vroeger jeugd, zit te praaten. Hoor, myn lieve, nu ik weet, dat ik u met de goedkeuring myner Ouders onderscheiden mag; nu ik weet, dat wy voor elkander geschikt worden, door hun, die door den Godsdienst en de Natuur zo veel rechts ontfingen, om over ons lot te beschikken; nu ben ik volmaakt gelukkig, indien ik maar dikwyls van u hoor, en gy my in welgeschreeven brieven bericht van u laat toekomen.

Maar myn lieve Willem, wat zult gy my schryven? Dat gy my bemint? Dat gy een allersterkst verlangen hebt, om my weder te zien? Is dat dan iets, 't welk ik niet weet? Of twyfelt gy óók daar aan, dat ik uw hart niet in alle zyne betrekkingen ken? En wat zal uwe Chrisje u schryven? *Uwe Chrisje:* bevat dit denkbeeld dan niet *alles* in zich, wat ik in staat zyn zoude u te *zeggen?*.. Laat zich alles ook zo maar zeggen — schryven? Zyn er dan, ook in de liefde van jonge Menschen, niet altoos gewaarwor-

dingen, die niet door een Meisje moeten omschreeven worden? Wees niet jalours, Leevend; maar ik kan veel beter, veel vryer over u, aan myne Veldenaar, dan u, over my zelf schryven. Dit echter kan ik u verzeekeren, dat ik u met achting bemin, dat ik zeer gelukkig ben in de overdenking: „Ik zal het zyn, die deezen „waardigen Jongelings geluk ga voltooijen.” Ik heb immers, naar alles wat menschelyke voorzichtigheid vooruit zien kan, de verwachting op een bestendig huisselyk vergenoegen; en, zo ik my wel ken, zal myne geneegenheid voor u geduurig toeneemen; er is niets in myne geneegenheid, het welk de Engelschen zo eigenlyk noemen, *to fall in love;* myne ziel is zo gerust, myn hart zo wel gestemd, dat ik, waarlyk, zo zeer uwe Vriendin ben, als uwe Minnares. Mooglyk is de aanleg van myn karakter daar aanleidelyk toe; maar veel zeekerder is het, dat de opvoeding, my door de lessen en het voorbeeld myner uitmuntende Moeder gegeeven, dit alles al vry natuurlyk maaken. Denkt men ook wel fyn genoeg, als men zich in ’t hoofd gaat stellen, dat het nu nog de tyd bleef, om u veele protestaties, veele betuigingen van myne geneegenheid te doen? Wel, myn beste Willem, heb ik dan niet op de overtuigendste wyze *getoond,* wat myn hart voor u gevoelde? Maakte myne overhelling tot u my niet buiten staat, om zelf eenen beminnenswaardigen Renting, voorgestaan door eenen Vader, dien ik zo teder bemin als eerbiedige, met andere oogen dan die eener Vriendin te zien? Heb ik niet inwendig getreurd, om dat gy zo gebogen waart onder het eerlyk misnoegen, – de verregaande verstoordheid – myns Vaders; en dat, ofschoon ik alleen vreesde, of gy wel geheel boven alle berisping zyn zoud. Bedenk u eens wel! Moet het uw gevoelig hart niet oneindig meer vleijen, als gy ziet, hoe eigen, hoe vertrouwlyk ik aan u schryf, dan dat ik geloofde, u nog zeer veel te moeten zeggen, om u van dat eigen, dat vertrouwlyke te verzeekeren? Dit denkbeeld: ik weet, hoe Leevend over my denkt; hy is overtuigd, dat ik *zyne* Chrisje ben, omvat voor my alles, wat ik wensch.

Laat ik nu nog wat met u, over het een en ander in uwên lieven Brief, spreeken. Myne liefhebbende Moeder keurt uwe manier van doen omtrent uwen Stiefvader zo goed, als zy uwe pligtmaatigheid omtrent uwe geëerde Moeder met blydschap overdenkt. Bekommer u niet over byzondere schikkingen. Myne waarde Vader heeft een plan ontworpen, dat, hoop ik, zo zeer aan u zal voldoen, als het my voldoet.

Myne Ouders twyfelen niet, of Mevrouw van Oldenburg zal daar, indien zy er bedaard over denkt, niets tegen inbrengen. Ik vrees evenwel, dat Mevrouw Ryzig er tegen zal rebelleeren. Gy kunt wél byna vermoeden, waar in dat bestaan zal, als gy u herinnert, dat ik geen oogenblik my kan bepaalen, by het denkbeeld, dat ik my zoude moeten scheiden van eene Moeder, die ik zonder maate verëere, en daar ik zo teder aan gehecht ben, dat gy zelf, gy, myn lieve Willem, naauwlyks in staat zyt, om u dat, in al zyn kragt en gevoel, voor te stellen. Uw geluk (zo als gy het tot myne vergenoeging noemt,) uw geluk zal daar door niet vertraagd worden; want gy kunt zeker geen oogenblik in bedenking neemen, of gy zo wel de Huisgenoot als de Schoonzoon zyn wilt van myn Heer

en Mevrouw Helder: en dat wel nog te minder, om dat uw tydelyk belang daar niet tegen op kan komen.

Maar laaten wy dit alles aan de bedaarde schikking onzer Ouderen geheel overlaaten. Myn Vader is sterk op uwe hand; myne Moeder weet niet, wat het zegt, iets dat redelyk is aftekeuren. Uw lieve Brief aan my heeft dit ongemeene, dat hy ook door eene toegeevende Moeder kan geleezen worden: hoe klein zal het getal zulker Brieven zyn, geschreeven door een verliefd Jongeling aan zyne beminde!

Het huislyk leven by uwen Broeder Ryzig komt al zeer na aan dat, 't welk by ons geleid wordt. Hoe zeer het my gevalt, behoef ik niet te zeggen. De medegedeelde gesprekken heb ik met smaak herleezen; en myn verlangen, om zo wel myn Heer de Bruin, als zyne beminde West te kennen, is sterk toegenoomen. Indien evenwel uwe Zuster ernstig sprak, toen zy zeide, dat zy niet uit liefde trouwde, dan ben ik het niet met haar eens: doch men kan, als zy schertst, zo weinig beslissen, of zy ernstig dan alleen spottend praat, dat ik er niets meer over aanmerk. Welk een gelukkig Mensch is zy! Hoe veel kans heeft zy, om dat bestendiger te zyn, dan — Waarlyk, Leevend, wy mogten wel iets van haare wyze van zien overneemen.

Myne lieve Mama zal zo goed zyn, van hier nog een regel of zes by te doen. Ik sluit deezen, my noemende

Uwe en haare

C. HELDER.

Lieve Willem, myn Heer Helder heeft my verzogt, u te zeggen, dat gy op Beekenhof welkom zyn zult; en dat hy verlangt, om u nog grooter blyk te geeven van zyne goedkeuring over alles, wat gy gedaan hebt: uwe geëerde Moeder heeft zeer vriendlyk alles, wat wy beiden ontworpen hadden, goedgekeurd. Nog voor den Herfst hoop ik my te kunnen onderteekenen

Uwe liefhebbende Schoonmoeder,

S. H.

TWEE-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

DE HEER WILLEM LEEVEND AAN MEJUFFROUW CHRISTINA HELDER.

Myn uitverkoore, lieve Helder!

ô Welk een Brief! . . . . . . Kan ik genoeg dankbaar zyn? Ik heb niets dan een hart vol liefde, vervuld, getroffen door de waardigste, de tederste gevoelens . . . . . . Zo kan eene Chrisje Helder alleen maar schryven. ô Dat vrye, dat eigene, — hoe verrukt het my! Ja, myne lieve, gy hebt aan my geschreeven op eenen toon, die my de alleräangenaamste zyn moet. Zy is het ook . . . . . Maar . . . . Neen, voor my niet; myn rede verôordeelt my . . . . . . ô Myn hart, myn aan u gehecht hart . . . . . . Jalours? Ik? Zou ik dit kunnen zyn? waarom? . . . . . Op wie? . . . . *Op eene Vriendin?* Op eene Boezem-Vriendin van myne Chrisje? . . . Zo verkeerd, dunkt

my, kan ik niet zyn! Evenwel, *meer vry* aan háár, dan aan my, over my zelf te kunnen schryven! . . . . . Hoe! Ik verwonder my dáár over, en ik ken de kieschheid eener jonge Dame, opgevoed door eene der uitmuntendste Moeders? . . . . Laat ik evenwel mogen zeggen, zo als het is. Geheel anders is het in dit opzicht met my. Chrisje, gy zyt eigenlyk de eenige, aan wie ik volmaakt vry kan schryven; zonder het onderwerp voor af te bepaalen. Ik heb geen rust, geen duur; ik ben niet te vreden, als ik niet alles aan u schryf, en dat wel dat alles, zo als het by my werkte. In deezen zult gy daar nog een nieuwe blyk van ontfangen. Eerst nog een weinig over het plan, 't welk uwe geëerde Ouders omtrent my gemaakt hebben. Zou myne Chrisje wel in staat zyn, om te twyfelen, of ik ook een eenige zucht van haar hart zoude kunnen afkeuren? Weet uw Willem dan niet, wie gy zyt, hoe gy denkt? Maar dewyl uw wensch daarïn geleegen is, dat gy niet van uwe dierbaare Moeder moogt scheiden, kunt gy gemaklyk opmaaken, met welk een verrukking ik aan *dien* wensch hoop te voldoen. Geloof niet, dat ik eene dier slegthoofden ben, die ooit hunne meerderheid zoeken in het uitöefenen van een gezag, 't welk in een welgevormd Huwlyk zo weinig plaats kan hebben. Wat zou, als gy de myne zyt, myne Chrisje, myn geluk kunnen vergrooten, dan dat te genieten onder het oog van Ouderen, u zo dierbaar? Ach, denkt gy niet, dat myn dankbaar hart klopt van verlangen, om aan zulke Ouderen te toonen, dat zy eene eenige zo tederbeminde Dogter hebben overgegeeven aan een Man, die haarer waardig is, indien liefde en achting, zo vruchtbaar in stille zorgvuldigheden, als ieverig in het geluk der beminde persoon uit te breiden, zulk een schat waardig zyn kan. Beschik, ô beminde van myn hart, beschik over my; word alleen maar de myne, en alles, wat gy van my eischt, zal geschieden. Ik weet, dat ik blindeling kan toestaan alles, wat eene Mevrouw Helder, alles, wat haare beminlyke Dogter verkiezen, zo wel voor haar, als voor my. Dit alleen herhaal ik. Word de myne!

Wat verlang ik, om u weder te zien! Ik kan byna niet langer van u duuren. Niets voldoet my dan uw byzyn; uwe stem is muziek voor my, uwe gunst myn glorie, uw geluk myn doel; en gy, gy myn alles! Is dit niet in de schoone, zuivere, kragtige, levenvolle natuur? Kan uw Leevend ook anders beminnen? Onze jeugd, myne geliefde, is der liefde gewyd. Zo lang wy niet beminnen, ontbreekt er iets aan ons geluk. Hy, die een deugdzaam, bekoorlyk Meisje bemint, doet hulde aan de Natuur: en zou de Rede afkeuren, daar de schoone Natuur gehoorzaamd wordt? Geniet, ô myn hart, geniet tot bezwymens toe; ook als myne zinnen eerbiedig zwygen. Wanneer, myne uitverkooren Helder, zal ik u mogen wederzien, omhelzen, den kusch der vuurigste, der zuiverste liefde op uwe lippen drukken? In uwe verzagtende trekken, in den roozengloed uwer wangen, in uwe schoone dryvende oogen zien, dat uw hart sympatiseert met dat van uwen eeuwig getrouwen verliefden Leevend.

In mynen vorigen meldde ik u, dat myn oogmerk was, een uitstap naar Leiden te doen. Hoe nu ook myne Zuster, en haare lieve

Vriendin West, daar tegen waren, myne begeerte, om nog eenmaal daar te zyn, was te groot, dan dat ik die onvoldaan zoude gelaaten hebben. Chrisje, niemand dan gy, zoud my hier van hebben kunnen afleiden: daar gy nu in uwen Brief hier over niets aanmerkte, vleide ik my, dat wy ook in dit stuk volkomen overëenstemden.

Wel nu; ik heb ook aan deeze begeerte voldaan. Indien ik nu niet alles, wat daar op betrekkelyk is, aan u konde schryven, hoe onvolkomen was dan het aandoenlyk genot, 't welk ik gesmaakt heb. Dan, zeker, herriep ik, in myn geheugen, dien naaren tyd, waarïn ik my in geenen opzichte met u sympatiseerend durfde beschouwen. Hoe ongelukkig was ik toen! In geene betrekking te staan – vreemd te zyn, met haar, die ik op de tederste, de sterkste wys beminde...... Voor dit denkbeeld beeft myne ziel te rug. Ik ys op de voorstelling, dat ik buiten u ooit gelukkig of ongelukkig zoude kunnen zyn. Neen! ô geliefde van myn hart, gy moet alle de aandoeningen van dat hart, alle de gewaarwordingen, die het ontfangt, zien, daarïn deelen – medegevoelen.

Voorleeden Maandag reed ik de stad uit. Het was schoon, maar niet zeer zonnig weder. Hoe nader ik by Leiden kwam, hoe meer myne ontsteltenis vergrootte. Ik stond meer dan eens op het punt, om te rug te ryden. Het denkbeeld, dat ik eene wooning zoude intreeden, daar myne dierbaare Lotje gebooren werd, leefde, leed, en den geest gaf..... ô Myne Helder! Hoe overstelpte, hoe doorgriefde het my. Tegen den avond trad ik dat huis nog eens in. Toen ik Roulin zag, weigerden myne beenen my den gewoonlyken dienst. Ik moest my neder zetten. Bedwelmd, onbekwaam om iets te uiten, zat ik in de Eetkamer: de braave Man omhelsde my met vervoering; weende, drukte myne handen; zyn gelaat teekende stille smarte. Niet in staat, om zelf my iets te geeven, liet hy my een glas water brengen. Zeer lang zaten wy in de verstyvende, alle vermogens onzer ziel opkrimpende droefheid, die myne geliefde zeer zeker niet kent; en die zy, verhoort de Hemel myn gebed, nooit kennen zal. Eindelyk kreeg ik, door het nederschieten van eenige moeilyke — vaste traanen, zo veel luchts, dat ik spreeken konde. Ik stond op, omhelsde hem nu, met bewustheid, als mynen Vriend. Hy zag er vervallen uit; zyn gul, goedaartig gelaat, de stille opslag zyner oogen. – Alles was overneveld; en hoe weinig hy ook op zyne Zuster gelykt, nu zag ik, en dat al vry sterk, de familietrek! – Ik omhelsde hem nogmaal, als den Broeder myner Lotje: oordeel, of ik hem met myn geheel hart omhelsde!

De goede Man was zo verheugd, door my weder te zien, dat hy opleevende; en naar bed gaande, zeide hy, met weinige veelbeduidende woorden: *voor veele maanden bevond ik my zo wél niet, als nu.* Ik verstond hem maar al te duidelyk.

Hoe verlangde ik, om alleen te zyn!..... Niet uit bedektheid, maar uit onmagt, geef ik u geene beschryving, hoe ik was, toen ik my alleen in die Kamer bevond, daar myne zalige Vriendin – Myne aandoeningen, nu ik er iets van melde, zyn zo geweldig, dat ik een weinig moet stil zitten.... Neen ik moet voortschryven... Die kamer.... dat rustbed — nog dáár geplaatst!.. Alle de meubelen, zo als zy die geschikt had... Haar Clavier. — Eene

niet geheel afgemaakte, onder myne directie door haar geschetste Teekening, nog in het raam vast zittend! Chrisje, myn eigen Chrisje, kont gy my wel vergeeven, dat ik toen alles buiten haar uit myne gedagten verloor? Ach, myne geliefde, myne geheele ziel vloeide als weg, door de onuitspreekelykste gevoelens, die eene zo dierbaare overleedene ons inboezemen. Weinig bewust van my zelf, zat ik voor dat Rustbed, waar op zy — stierf! ... Zy stierf nog eens voor myn hart..... Ik zag nog eens, hoe zy my met stervende gebroken oogen aanzag..... Ik voelde, met eene doodsrilling door myn geheel zenuwgestel, dat zy, op myn borst zich als by my verbergende, den laatsten adem uitblies. Ik snikte van radelooze droefheid; de deur wierd zagtjes open gedaan; de twee dienstmeisjes kwamen binnen. Zy weenden. My zo doodlyk ontroert vindende, ging de eene den Winkelknegt, die nog by haar op was, verzoeken, om een Chirurgyn te haalen. Die opende my een ader; 't was de zelfde Man, die my nog eens bediend had. Zy verzogten my allen, dat ik toch naar bed zoude gaan, en onder belofte van den goeden Roulin niet te ontrusten door iets te zeggen, ging ik te bed, na dat men my eene groote hoeveelheid Thee had voorgediend. Ik bevond my beter; en, schoon ik den slaap niet vatten konde, stond ik taamlyk wel op. Ik kon nu met eene, ja pynelyke, maar niet zo verscheurende aandoening, eens zien, waar ik was; 't is echter waar, dat ik alles door myne traanen zag.

Den volgenden dag besteedde ik, om met myn Vriend alle myne byzondere zaaken in order te brengen. Maar ik behou de kamer voor my; ik kan het denkbeeld niet dulden, dat die door iemand zal bewoond worden; ô dit komt my als eene ontheiliging voor. Myne klederen zyn in koffers gelegd, en naar Amsteldam gezonden. Doch al het overige moet zo blyven, als myne Lotje het gelaaten heeft..... Laat ik u alles zeggen. – Ik hoop, myne geliefde Helder daar eens eenmaal te zien.

De Bloem-Tuin ligt verwaarloost. Eene Roozenboom, door het lieve Lotje eigenhandig geplant, stond in een veel beloovenden staat, vol vroege knoppen, en naauwlyks ontwikkelde blaadjes. Ik plukte met eene beevende hand er een blaadje van, en lag het in myne portefeuille.

Ik ben van voorneemen, om u een geschenk van dat Roozenboompje te maaken: ik heb het ten dien einde uitgegraven, en in een fraaije groote vaas overgeplant. Zo rasch ik zie, hoe het veilig te transporteeren, zal ik het naar Beekenhof zenden. Ik weet, dat myne Chrisje dit geschenk verre zal waardeeren boven alles, wat Mode en Luxe kunnen uitvinden. Ach, myne lieve, zullen wy niet wel eens, wanneer gy geheel de myne zyt, en wy het heerlyk Beekenhof stil, aandagtig, vergenoegd doorwandelen, by dit Boompje vertoeven; het aanzien, elkander aanzien – en een traan laaten vallen!.... Alles, wat myne Lotje toebehoorde, en nu het myne is, moeten wy beiden bezitten. Ik laat het aan u, wat of gy myne geliefde Zuster daar van wilt afstaan; want Daatje gaat in deezen zo verre van haar regel af, dat zy volstrekt iets, dat zy by zich kan dragen, hebben wil.

Ik bezogt myn geëerbiedigden Professor Maatig. Ik vond hem omtrent my denzelfden Man. Er wierd nergens van gesproken. Zyn

Hoog Eerw. moet zyn Vrouw hier toe zeker hebben overgehaald; anders was dit voor die goedhartige Dame onmooglyk. Ik heb er ook een middag gegeeten, en het zeldzaam geluk gehad, van met zyn Hoog-Eerwaarde eene goede wandeling door Leiden te doen. Is dit ook een Vriend van uwen Willem? Kon ik zo veele stille en zo veele afdoende blyken van goedheid uitstaan? Voor ik naar Amsteldam, of liever, voor ik van Leiden vertrok, bezogt ik zyn Hoog-Eerwaarde nog eens; ik poogde, maar konde hem niet met woorden bedanken. Toen zeide Mevrouw my: „dat myne Moeder „aan Professor geschreeven had, dat zyn Hoog-Eerwaerde het Plan, „omtrent my gemaakt had, goedkeurde, en my alle zegen toe„wenschte." Zy voegde er uit zich zelf (denk ik) by: „dat, dewyl „Dominé Veldenaar overleeden was, Professor hoopte de geene te „zyn, die by de aanstaande plegtigheid het ampt van Predikant „zoude verrichten." Zyn Hoog-Eerwaarde glimlachte by die geleegenheid; myn antwoord zult gy, myne Chrisje, wel kunnen opmaaken; het was geheel dankbaar — eerbiedig.

Met de hoogste achting en liefde scheidde ik van deezen waarlyk grooten Man. Voor Mevrouw heb ik zo veel geneegene gevoelens, dat het my moeide, ook haar vaarwel te zeggen. Geene eene der talryke Familie, of zy betuigden my de hoogste bewyzen eener jeugdige en recht huisselyke geneegenheid. Maar niemand was meer onthutst, dan 's Professors jongste Dogter. ô Het is ook zo eene heele lieve! De jonge Heeren deeden my uitgelei; zy verlieten my niet, voor ik te Paerd zat; en toen gaven zy my allen nog eens de hand.

Op myn reisje naar Rotterdam bezogt ik den braaven Heer Bernards. Eene gezette droefgeestigheid bewolkt zyn anders zo fraai geteekend veel zeggend gelaat. Hy dwong my daar te vernagten. Beiden, en dat wel uit dezelfde oorzaak, vermydden wy, van de geliefde Overleedene te spreeken: zo dikwyls wy dáár aan toe waren, weeken wy, elkander aanziende, te rug. Eindelyk wierd het *my* te sterk; ik zag, dat zyne oogen nat waren, zo sloeg hy die op my! Ik stond op. „Bernards, haat my niet! — kunt gy my dulden?" Zyn geheel antwoord bestond in eene vaste, sterke, manlyke — zwygende omhelzing. *Kunt gy van haar hooren spreeken, myn Vriend?* Een met nadruk uitgesproken, *neen!* deed my voelen, hoe hy haar nog beminde. Zyn oog viel op het Orloge; hy nam het uit myne hand, kuschte het, en deed, zonder iets te zeggen, een kostbaar cachet (een anticque kop van Socrates,) aan den ketting: toen hy het my te rug gaf, zeide hy: *draag dat Orloge, zo als ik het u overgeef; u te verzoeken, denk zomwylen aan my, is onnoodig; ik ken uwe wys van denken; wie dan gy*... Hy zweeg, stond op, en verwyderde zich eenige minuuten van my in een andere kamer. Hy kon niet, zeide hy, van my scheiden: hy reed des met my des anderdaagsch naar Rotterdam; niet eenmaal heeft hy den naam genoemd van haar, die zeer zeker nooit uit zyne geheugenis, en nog veel minder uit zyn hart zal gewischt worden.

Te Rotterdam komende, ging ik terstond naar 't huis van Everards. Zo als zyne Vrouw my zag, liep zy my in de armen; bragt Everards by my, liet my haar kind zien, gaf het my op den arm: zy deed dit alles met die zoete stille verwarring, die zo duidelyk

van eene alleraangenaamste zielsgestalte getuigt. Ik vond haar de zelfde lieve zagtaartige Vrouw, als ik haar in myne verbeelding gezien had. Everards is zo gelukkig, dat er naauwlyks eenige verandering in zyn lot zal kunnen voorvallen, die het niet zoude verminderen. Het Meisje is het volmaakt miniatuurtje van haare Moeder; de zelfde zagte trekjes, de zelfde stille blaauwe oogen. Een Engeltje kan er niet anders, dunkt my, uitzien.

Wy aten dien middag met onzen Renting en Bernards. Een paar woorden maakten de beide Heeren bekend. Zy namen veel attentie voor elkander. Maar Mevrouw Everards en uw Willem spraken wel het meest. In den namiddag, (gy moet toch alles weeten,) ging ik eens even naar uw huis; ik wist, dat de Huisbewaardster daar alleen in was; en herinnerde my, dat ik, toen ik een Jongen was, zeer in haar gunst stond. Zy moet my nog wel lyden mogen; want zy voldeed met beleefdheid aan myn oogmerk. Ik doorwandelde nog eens het geheele huis; de kamer, daar ik my het langst ophield, zult gy wel kunnen raden.

Des avonds keerde ik met Bernards te rug, en zette, na daar dien nagt nog gebleeven te zyn, des ogtends tydig myn reisje naar Amsteldam voort, alwaar ik alles wel, en den dierbaaren Brief van myne Chrisje vond.

Op wat dag, myne lieve, mag ik overkomen? Nu zal ik niet lang meer van u, myne waardste, gescheiden blyven? Zou ik het volgende op het postscriptum van Mevrouw Helder mogen antwoorden:

Dierbaare Mevrouw Helder!

Zal ik ook onbescheiden zyn, indien ik tegen de volgende week belet vroeg op Beekenhof? Ik zou zo gaarn myn Heer en Mevrouw in persoon bedanken voor de onderscheiding, waarmede zy my behandelen. Maar zult gy, waarde Mevrouw, het ook afkeuren, dat myn verlangen, om myn uitverkooren schat weder te zien, zo groot wordt, dat daar niets is by te vergelyken, dan den eerbied, waar mede ik my, schoon met eene bevende hand, onderteeken,

Uw aanstaanden Zoon en nederigen Dienaar,

WILLEM LEEVEND.

Duizend groetenissen heb ik u te doen. Myne Zuster is, zegt zy, dronken van blydschap, zedert zy het Postscriptum van Mevrouw Helder geleezen heeft; en Ryzig zo opgeruimd, als ik naauwlyks dagt, dat hy zyn konde. Juffrouw West kan niet meer deel in het geluk van iemand neemen, als zy in het myne neemt. De oude Mevrouw Ryzig heeft my, (voor haaren doen, zegt Daatje,) *heel hartlyk* zegeningen uitgedeeld; evenwel niet, dan verzeld van vermaanende berispingen. Maar onze Tante de Vry las met eigen oogen het Postscriptum, en my by de hand neemende, zei zy: „Zie „zo Jongetje, dat hoekje heb ik u helpen oproeïen; zie nu maar „toe, dat gy *Mevrouw Leevend* wat spoedig by my brengt. God zegen „u;" en zy *kuschte my hartlyk.* Zo doe ik u in verbeelding! Ik ben

Uw

W. LEEVEND.

P.S. Aan de waardige Belcour myne eerbiedige groetenis. Ik schryf zelf aan Pauwtje.

DRIE-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

DE HEER HENDRIK VELDENAAR AAN MEVROUW SUZANNA HELDER.

Hoogstwaardige Mevrouw!

Is er, voor een gevoelig hart, wel iets dierbaarder, dan dat het met onderscheiding behandeld wordt door eene Mevrouw Helder? Verrukt door de eere, my toegedagt, kon ik niets anders doen, dan my te paard zetten, en de noodige informatie gaan neemen. Voor ik den uitslag daar van melde, gebruik ik de vryheid, om u myne dankbaarheid te betuigen, voor het aanzienlyk deel, 't welk gy in myn aanstaand vermeerderend geluk gelieft te neemen. Ik houde my verzeekerd, Mevrouw, dat myne aanstaande Echtgenoote de minst verdienstlyke niet zyn zal in den kring, waarïn wy verkeeren; maar, dat het oordeel van mynen braaven Sytsama ook door u, Mevrouw, zal bekragtigd worden. De uitmuntende Dame, die ik zo lang, en zo hoopeloos bemind heb, zal eens toestaan, dat zy is opgevolgt door een beminlyk, deugdzaam, welöpgevoed Meisje, in wier liefde ik zo gelukkig ben, als ik haar wensch te maaken. – Nu ga ik u verslag doen van de Commissie, waarmede gy, Mevrouw, my vereerde.

Met weinig moeite vond ik de eenzaamliggende Hut, alwaar myn Vriend Leevend eens zo herbergzaam ontfangen wierd. Zy is de eenige hier omstreeks, en heeft een veel beter voorkomen, dan die verblyfplaatsjes, hier omtrent geleegen, meest al hebben.

Digt by het land komende, bond ik myn paerd aan een boom, en ging den werf op. 't Was juist middag. Na een weinig praatens met den Man, (die met zyne twee Kinderen in huis, en aan 't eeten was,) vroeg ik hem, of hier niet, voor zo veele maanden, een Hollandsch Heer geweest was, die zich vervolgens hier eenige weeken had opgehouden. Dit wierd met een eenvoudig *ja* beäntwoord. Hy bood my een stoel aan, en noodigde my, om, indien het my luste, mede te eeten. De Kinderen luisterden zeer aandagtig, zo dra zy van dien Hollandschen Heer hoorden. Voor hy zich met my inliet, bragt hy myn paerd op stal, en bezorgde het met goedwilligheid. Oogenblikkig kwam hy te rug. *Waar, myn goede Man,* (vroeg ik,) *is uwe Moeder; ik verlang ongemeen sterk, om ook haar te zien, die aan mynen Vriend zo wel deed?* Zeer bedrukt, gaf hy my ten antwoord: *dat die in den voorigen winter gestorven was.* Toen hy dit zeide, begonden de Kinderen te schreijen. Ik was ook aangedaan. *Ik verlies veel,* (ging hy voort,) *maar deeze twee jonge Kinderen* (*de oudste is naauwlyks agt jaar,*) *verliezen alles. Myn Heer kan wel denken, dat ik hen niet zo wel doen kan, als ik wenschte; en als zy my eens komen te verliezen, wat dan? Men heeft hier zo geene huizen als in Holland, waarïn men ouderlooze Kinderen neemt. Het is hier altoos zukkelen en zwerven onder vreemden.*

Ik vond, Mevrouw, thans de allerbeste aanleiding, om den Man dat voorstel te doen, 't welk gy eigenlyk gewenscht had, dat ik zoude kunnen doen. Ik deed hem des, uit naam der familie van dien bewusten Heer, den voorslag, om zyne Kinderen daar naar toe te zenden, met verzeekering, dat die alle mogelyke zorg voor

hun zoude dragen: ik verzuimde niets, wat ik dienstig oordeelde, om hem hier toe over te haalen. *De Familie van dien Heer* (zeide hy met nadruk,) *moet dan zo goed zyn, als hy zelf; en nooit heb ik nog zyn weerga aangetroffen: is hy wêl, en waar is hy? wat hebben wy dikwyls verlangd, om toch iets van hem te hooren; mogt myne oude Moeder dit nog beleefd hebben!* Ik antwoordde daar op, het geen op zulk eene vraag en op zulke betuigingen voegde; en ik gaf hem zo veel bericht, als hy hebben moest, om dit verzoek te kunnen afslaan of aanneemen. Hy betuigde my, dat een verzoek van dien aart hem te vreemd was, om daar over, zo op 't oogenblik, te kunnen besluiten. Dit moest ik toestaan. Ik vroeg hem, of hy niet iemand had, met wie hy dit eens konde overleggen. Zyn antwoord was: *Neen, nu ik myne oude Moeder verlooren heb, heb ik niemand, ten ware onzen Priester. Doch ik zie niet, myn Heer,* (ging hy voort,) *dat ik iemands raad noodig heb. Het zyn* myne *kinderen; de voorstelling is duidelyk; het zit hem daar niet; ik vrees maar, dat ik niet van hun zal kunnen scheiden; doch ik zie wel, dat ik dan niet zo doe, als ik een ander Vader in myn staat raaden zou. — Wel,* (zeide ik,) *is dit de zwarigheid? Besluit dan zelf om op te breeken, en breng hen, daar zy gewagt worden. Holland is een schoon Land; men heeft naarstige Landlieden noodig, en gy zult daar de beste geleegenheid hebben, om uw eigen brood in vryheid te eeten.* Vervolgens beschreef ik hem de waarde Dame, die my aan hem zond; sprak van de liefde en dankbaarheid, die myn, ook zyn Vriend voor hem en de zynen had. Ik zeide echter met een: *dat ik order had, om hem, ingevalle hy dit afsloeg, te vraagen, waardoor en op wat wyze men de weldaaden, aan myn Vriend beweezen, eenigermaaten zoude kunnen vergelden.* By ieder woord, 't welk ik sprak, zag hy my minder aan; zyn gelaat teekende misnoegen. Eindlyk vroeg hy my, met zekere onderzoekende verwondering: *of men in Holland dan geloofde, dat het bystaan en de huisvesting van een verlaaten, ziek, Vreemdeling, eenige belooning verdiende? dat gy noch zyne Moeder nooit meer verlangt hadden, dan nog eens te hooren, waar hy beland was, en hoe het hem ging.*

Ik had veel moeite, om deezen Man het onderscheid te doen opmerken, 't welk er ligt, in belooning te eischen voor het doen van menschlievende daaden, en in het vriendlyk aanneemen van iets, 't welk de welgedaane uit dankbaarheid doen wil, ja zelf — moet doen.

Ik bleef daar dien dag en den volgenden, my over het gezond oordeel van deezen eerlyken eenvoudigen Boer duizendmaal verwonderende. Men heeft meermaal aangemerkt, dat lieden, die niet cyferen kunnen, de beste rekenaars in het gemeene leven zyn: zou men dus ook, Mevrouw, niet het meest gezond Menschenverstand vinden by hun, die uit zich zelf denken, en nog van duizend verkregene kundigheden onbewust zyn. Er blyft dunkt my, wel is waar, iets ruws, maar tevens iets origineels in den geest van zulke lieden. — Jammer. dat wy, die eene beschaafde opvoeding hadden, zo dikwyls onkunde met domheid onder een warren, daar evenwel het onderscheid zo verbaazend groot is!

Voor ik hem verliet, heb ik hem overgehaald, om met zyne Kinderen naar Holland te vertrekken. Ik twyfel niet, of de wel-

daadige veelvermogende Heer Helder zal, al ware het zelf op Beekenhof, wel een eerlyk bestaan voor deezen Man aanschaffen. Beide Kinderen zyn gezond, zuiver, en niet kundig genoeg, om Menschenschuw te zyn; zy zyn des lief en aanvallig in hun soort.

Uwe nadere bevelen hier omtrent afwagtende, heb ik de eere, my met de diepste gevoelens van hoogächting te noemen,

Uw Ootmoedigen Dienaar,
H. VELDENAAR.

VIER-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

MEJUFFROUW ADRIANA BELCOUR AAN MEVROUW JACOBA VAN SYTSAMA.

Hoog-geeerde Vriendin!

„Wanneer (zeide by zeekere geleegenheid onze dierbaare Mevrouw „Helder,) wanneer zal men toch de taal der hoogächting en zuivere „geneegenheid eens onderscheiden van die der loosheid en vleie„ry?" — Dit gezegde kwam my voor den geest, toen ik de pen opname, om aan u, myne waarde Mevrouw, eenige regelen te schryven. Dit moet ons te vreemder voorkomen, om dat wy immers weeten, dat het hoogste Weezen zelf de deugd met verhoogende goedkeuring beschouwt. Is het ook mooglyk, haar, voor wie wy hoogächting en liefde gevoelen, met koele onverschilligheid te beschouwen? Of zou betoonde hoogächting smaadlyk worden voor iemand, die ootmoedig is, de Menschelyke en zyn eigen broosheid kent, en gevolglyk weet, hoe de braafste Menschen deeze aanmoediging niet ontbeeren kunnen.

Gy weet, dat ik nooit dan met deeze onderscheiding aan u denk; dat liefde en achting voor u my bestieren: en schoon ik zeer onërvaaren ben in de taal der *driften,* ja geene andre spraak dan die des *gevoels* ken of versta, moet ik nog ditmaal in deezen styl aan u schryven! Myn hart dringt my daartoe. Gy zyt groot in myne oogen! Gy bezit alle de zagte deugden uwer Sexe, zonder die zwakheden, die haar meest altoos vergezellen. Gy neemt zo veel deel in alles, wat u omringt, en zyt echter zo onäfhanklyk van alles, zo vry, zo geheel uw geluk in uw eige handen hebbende! Zo ernstig, zo inschikkelyk, zo bestendig; gy werkt zo altoos naar welöverdagte beginzels: gy maakt geene de minste uiterlyke vertooning. Hoe waardig waart gy eenen Vader, als uwen overledenen! Hoe verdient gy eene Moeder te hebben, als die, in wier oogen men die stille vergenoeging leest, die haar door u zo overvloedig wordt medegedeeld. Gy verdient een Sytsama. Wat kan ik meerder zeggen, om u te doen zien, hoe billyk ik omtrent u denk!

Ik ben niet rasch sterk met iemand ingenomen: de Natuur, niet myne meerdere voorzichtigheid, heeft zulks belet, maar ik betuig u, dat ik u niet konde leeren kennen, zonder u met de hoogste achting en geneegenheid te beschouwen.

Hoe gelukkig, myne waarde Vriendin, ben ik! Ik ben de Huis-

genoote, de Vriendin van Mevrouw Helder! Myn verblyf is een heerlyk Beekenhof. Altoos in het gezelschap uwer Chrisje; altoos onder de bescherming van een der beste Mannen, met achting behandeld door een Jongeling, die zich daaglyks waardig eenen Zoon van Mevrouw Helder gedraagt. Met de grootste onderscheiding behandeld door dien beminlyken, dien waardigen Leevend, van wiens aannaderend volkomen geluk ik de verheugde getuige ben. Thans wagten wy hem hier, om te logeeren; zyn geheel hart vertrouwt by my; wat gaf hy my daar sterke, veelvuldige bewyzen van! Ik zal vermyden van onze dierbaare overleedene te spreeken: óók om my zelfs wille..... Immers met hem, want uwe Chrisje brengt my zeer dikwyls op dat onderwerp, en stortte altoos traanen, als ik aan haar oogmerk voldeed.

Maar, myne Vriendin, hoe kom ik zo gelukkig? Was alles niet gebeurd, dáár, toen, en zo als het gebeurd is; ik zoude, met dezelfde begaafdheden, dezelfde neigingen, dat zelfde hart, in een nederigen staat, ongeacht, en ongekend niet alleen aan de waereld, maar ook aan my zelf, in het eenzaam graf zyn nedergedaald. De stille bewustheid van myne oprechtheid, de zalige overtuiging, dat God my in liefde kende, zoude wel eene zagte kalmte in mynen boezem gespreid hebben; maar myne ziel, nedergedrukt door tegenheden en zorgen, zoude zich niet hebben opgeheeven tot die leevendige blydschap, welke zo veele sluimerende kragten oproept, zo veele diepingewikkelde vermogens, zo veele goede wenschen tot werkzaame, nuttige daaden maakt; en de Mensch van zo veel invloed doet zyn voor anderen. Wat heb ik intusschen tot dit alles gedaan? Wie deed deeze omstandigheden te voorschyn komen? Wie maakte my tot een werktuig, om de onschuld te bewaaren, te verdeedigen, te vertroosten. Wiens hand leidde my uit de sombere schaduw van een kommerlyk leven in de ruimte van een meer bedryvenden, meer in 't oog vallenden staat? Wie anders, dan die byzondere Voorzienigheid, die alles bestiert, die over alles zorgvuldig waakt!

Ja, myne Vriendin, hoe vry de Mensch ook zyn moge, met opzicht tot zyn hart, met betrekking tot zyne innerlyke waarde, voor Hem, die ons gemaakt heeft; zo blyft het echter waar, dat het in zyn bedryvend leven is, gelyk de Apostel zegt: *niet des geenen, die wil, noch des geenen, die loopt, maar des ontfermenden Gods.*

Hoe leerryk is deeze bedenking voor my in de beschouwing over my zelf! Op hoe veele onderscheiden wyzen kan ik die, als ik nuttig poog te zyn, toepassen. Moet niet hy, die buiten zyn toedoen is uitgerust met uitmuntende talenten, en geplaatst wordt in omstandigheden, waarïn hy werkzaam zyn kan, zich voor zynen God verootmoedigen, en zeggen: *niet my, maar u, ô Heere, zy de eer van alles!* Als ik my de drie groote Voorwerpen herïnner, waar omtrent hy werkzaam zyn moet; God, de Mensch, en de Natuur. — God, om hem, in een eerbiedig zwygen, te aanbidden; den Mensch, om hem nuttig te zyn; en het ryk der Natuur, om den kring zyner kundigheden uittezetten, en zynen geest bezig te houden. Hoe vervult deeze bedenking my met eerbied voor den Mensch, als ik hem beschouw, als dat Weezen, waarïn zulk een ryke schat van wonderbaare vermogens ligt opgesloten; vermogens, die allen

ontwikkeld *kunnen*, die zeer zeker eens allen ontwikkeld *zullen* worden. Maar, met welk eene huiverende aandoening, beschouw ik een magtloos, geheel onnozel, jong gebooren Kind, als ik nadenk, wat de Schepper daarin gelegd heeft! Hoe die eens ontwikkelde vermogens door alle eeuwigheid zullen voortgaan. Vermogens, die het eens binnen weinige jaaren tot roem of schande der Menschheid kunnen maaken: Vermogens, die zegen of vloek kunnen aanbrengen.

Hoe tot nauwgezetheid toe omzichtig moeten zulke bedenkingen my niet maaken, als ik anderen beöordeel. Hoe menig een wordt, door den oppervlakkigen Toekyker, voor een nietsbeduidend Schepzel gehouden, waar voor de bedillende Hoogmoed naauwlyks een plaats in den rei der Redelyke Schepzelen gelieft in te schikken, die echter, in het oog des Alzienden, veel beteekent, ja een groote schakel in den keten der Weezens is. Die een zeer diep verholen kragt van vruchtbaarheid in zich bezit. Wanneer ik myn aandagt op zulke nog onbekende karakters vestig, denk ik meermaal: maar eene kleine verandering in uwe omstandigheden, en de aantokkeling, (by voorbeeld,) tot verboden wellust, zal verbroken zyn, de neiging ter deugd eens voor altoos gevestigd blyven. Gebeurt het niet meermaalen, dat één sterfgeval, ééne verandering van woonplaats; wat zeg ik, dat één aanmoedigend woord, de vriendlyke oogwenk eener met ons begaane Bloedverwante, voldoende zyn, om het zwakke grondspruitje der deugd op te wekken. Hoe dikwyls moet men alleen onzen smaak verbeteren, om ons tot zedelijke volkomenheid opteleiden! De Mensch wordt, zo als wy het in een welverklaarden zin noemen, het geen hy is, door tyd en toeval.

Het vermaak, van aan u te schryven, is voor my zo groot, dat ik wel een misbruik zoude maaken van uwe heuschheid; en ook, Mevrouw Helder doet my de eere aan, om myn gezelschap te verzoeken. Wy zyn maar met ons beiden thuis.

Uwe Vriendin doet met haar Vader en Broeder een tour te paerd. Gy zyt niet onkundig van het Plan, door Mevrouw ontworpen, om Leevends weldoeners te beloonen. De Brief van myn Heer Veldenaar, zo even ontfangen, voorspelt ons ook in deezen een zeer groot genoegen. Chrisje weet hier zo weinig van als Leevend. Mevrouw heeft my bevolen, u dit in vertrouwen te schryven.

Met de hoogste achting teekene ik my

Uwe Dienaresse en Vriendin,

A. BELCOUR.

P. S. Nog één woord over Mevrouw Ryzig. — Indien men iemands karakter het veiligst kan opmaaken uit gemeenzaame Brieven, dan zeg ik; hoe weinig, en met dit al hoe veel, heeft zy met haaren Broeder gelyk! Welk eene gelukkige blymoedigheid, welk eene vroolyke welmeenendheid, welk een waarlyk goed, — en, met dit al geenzins zwak hart, heeft deeze zonderlinge Vrouw. Haare Brieven bevatten zo veel proeven van gezond oordeel, als grappig vernuft. Mevrouw Helder is ongemeen met haar ingenomen; zy moet des zo wel eene braave, als in haar vak beminlyke Vrouw zyn. —

Haare vriendschap met eene byna Tagtigjaarige Juffrouw de Vry is origineel: doch my dunkt, dat ik die met dit al zeer natuurlyk in zo een karakter vind. Wy mogen ons vleijen met de overkomst der oude Dame, als uwe Vriendin trouwt. Mevrouw Helder heeft my de Commissie gegeeven, om haar met den jongen Heer Helder te gaan afhaalen. *Ten ware Mevrouw Ryzig anders ordonneerde!* Mevrouws eigen woorden. Ik gis, dat onze Leevend reeds by u is; ten minsten, hy zal u, voor hy hier komt, bezoeken.

VIJF-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

MEVROUW JACOBA VAN SYTSAMA AAN MEJUFFROUW ADRIANA BELCOUR.

Ge-eerde Vriendin!

Konde ik, zelf van myne zo zeer voor my ingenomene Vriendin Helder, wel eenen Brief, die niets dan lof, dan goedkeuring ademt, verwagten, gelyk aan dien, die ik van uwe waarde hand ontfing? Ik sta verstomd. Kan vriendschap eene zo redelyke, zo met des Menschen hart bekende Vrouw, dus eenzydig maaken? Waarlyk, ik betuig van harte, dat ik zo veel lofs niet *kan* verdienen. Het goede, 't welk gy in my ziet, zyn de vruchten van eene opvoeding, waar voor ik der Voorzienigheid nooit genoeg dankbaar zyn kan. Gelooft gy niet, waarde Belcour, dat men, als men geleerd heeft aandagtig te letten op het weezen der dingen, en de betrekkingen, die zy op ons hebben, als men de uitmuntendste voorbeelden in de tederst-geliefde Ouders ziet, als men meest al buiten de waereld leeft; dat men dan, zonder dat ons veel lof toekome, het zo verre kan brengen, als ik het mooglyk gebragt hebbe? Hangt niet, zo al niet alles, immers zeer veel, af van de eerste richting?

Denk echter niet, dat ik ongevoelig ben over de wyze, waaröp gy omtrent my denkt. Zyt gy de geëerde Vriendin eener Mevrouw Helder niet? Heeft de Voorzienigheid u niet uitgekoozen, om de onschuld van een braaf, niet gekend, verdoold Jongeling, te bevestigen? Ik zie zelf wel, dat onze Chrisje niet zo vry met u is, als haar hart waarlyk begeert; maar dit moet gy niet toeschryven, dan aan haare hooge achting voor u. Zy ziet u op een te grooten afstand. Daar by, myne Vriendin, hebt gy iets zo deftig, zo ernstig in uw gelaat en houding; men ziet zo duidelyk, dat gy met veele en verborgene tegenheden en zorgen geworsteld hebt; uwe gesprekken zyn wel minzaam, zagt, hartlyk; maar zy behelzen zo verbaasd véél, zy doen zo veel af: is het wel te verwonderen, dat Chrisje niet zo kan overhellen, om, door *kleine blyken* van genegenheid, u te toonen, hoe veel vriendschap zy voor u gevoelt?

Ik heb u wel eens hooren vergelyken by de Vriendin van Burgerhart, – ook wel door Chrisje zelf; maar dit oordeel onderteeken ik geenzins. Ik heb altoos veel achting gehad voor Juffrouw Willis; ik meen ook, dat zy voor haar jong vrolyk Vriendinnetje van veel nut was. Schoon des deeze vergelyking u niet ten nadeele strekt, my schynt het evenwel toe, dat zy gebrekkig is.

Ei lieve, laat ik my hier by nog een weinig mogen ophouden: het volgende zal mooglyk niet geheel buiten den haak zyn. — Twee Kunstenaars kunnen ons ieder een heerlyk stuk van hunne bekwaamheid leeveren; men zal echter in de manier de onderscheidende hand des meesters ontdekken. Men zal zien, (indien men zien kan!) uit welk een school zy komen. Deeze zal meer hebben van Michel Angelo's kragt en majesteit, de andre toont veel meer van Albano.

Wie ziet niet, dat onze Vriendin Helder in een geheel ander school is onderweezen, dan myne Vriendin Belcour? Maar, om tot Juffrouw Willis weder te keeren. Men kan niet ontkennen, dat zy niet altoos van bedilzucht vry is; dat zy niet genoeg overtuigd is van haare zedelyke meer volkomenheid, dan van die haarer Vriendin. Zy is niet altoos redelyk; zy... maar genoeg, want Juffrouw Willis blyft een zeer braaf Mensch. Had zy, als men haar in dit licht beschouwt, Saartje des niet al zo zeer noodig, om ook een nog beter Mensch te worden, dan die haar had? Wie doch kon haar van deeze gebreken overtuigender geneezen, dan een Meisje, dat haar altoos recht deed, haare Vriendin *boven* zich plaatste; een Meisje, dat, ook in haare scherpste verdeediging, nooit die goedaartigheid verloor, die haar zo eigen is, als haare blymoedigheid?

Onze Mevrouw Ryzig, die men ook wel meermaal by Burgerhart vergelykt, (want de lieden vergelyken al vry wonderlyk,) zou omtrent eene Willis dus niet gehandeld hebben; en zy is echter niet minder goed, niet minder braaf, dan Burgerhart: maar er is zo verbaasd veelerhande soort van braaf en goed! Als Mevrouw Ryzig, by voorbeeld, eens zo een Brief ontfangen had, als Willis aan Burgerhart schreef; dan, zou zy, (dunkt my,) dien Brief geleezen, en met een *denk je dat, Juffrouw Willis!* ter zyde gelegd hebben; en met de *heele* Willis zich nooit meer bemoeid hebben. Maar Saartje was dit onmooglyk: zy moest zich verdeedigen by haare Vriendin, en te gelyk, zo als zy dat noemt, voor haar eene ontdekkende predicatie doen.

Maar gy, waarde Belcour, die u nooit hoorde toejuichen; gy, die onbekend voortleefde; maar in stilte en werkzaamheid u volmaakte, en uwen God diende; geloofde nooit beter te zyn dan veelen. Door uwe omstandigheden aangespoord, zogt gy in de onderwyzingen van den Godsdienst uw geluk; hy leerde u die pligten, die ons zo verre van zelfsverheffing verwyderen: gy poogde altoos beter te worden; gy vond dus altoos stof tot verootmoediging. Maar! — geen gebroken hart oordeelt liefdeloos! Gy wist, dat het niet maklyk valt, in de waereld altoos voor God te leeven. Dit maakte u toegeevend, medelydend, te rechtbrengend; gy wierd beredeneerd goed. Elk, die u met aandagt beschouwt, moet zo over u oordeelen. Zie daar, waarom gy ook voor eenen driftigen gevoeligen Leevend van zo veel nuts zyn kond! Hier door zoud gy zyne Zuster dierbaar zyn geworden; en, als wasch onder uwe handen, zou zy by die zelfde gelegenheid u omhelst en bedankt, maar eene Willis hartlyk uitgelachen en bitter vernederd hebben. Ging waare braafheid, oprechte welmeenendheid, en geoefend verstand wat meer verzeld door vrolykheid, en gemeenzaame zoet-

aartigheid, men zou veel meer weldenkende, weldoende jonge lieden aantreffen; men zou meer gelukkige Huwlyken zien; maar men vergenoegt zich, van weerskanten, daar mede, dat men een *braaf* Man, eene *deugdzame* Vrouw is; het overige komt er niet op aan. Hoe veel vermogen evenwel op nog onbedorven harten, heuschheid, zagtheid, meegaantheid, belangneeming; ja zelf, hoe veel invloeds heeft wel eens een lief, een bevallig gelaat, eene fraaije houding..... Ik waag immers niets by u, als ik dus schryf?

Hoe verheugt my het gelukkig lot, waar in gy thans deelt; trouwens, dit weet gy! Kunt gy echter dulden, dat ik meen, dat gy niet in uw eigen kring zyt? De Natuur, de Godsdienst, het gezond oordeel hebben u volmaakt toebereid, om eens eene Gouvernante van jonge lieden te zyn, die men niet geheel tot niets anders bestemt, dan voor mode en opschik.

Nooit, dan met innerlyke aandoeningen, vestig ik mynen aandagt op uwe zalige Vriendin! LEERZAAM VOORBEELD VOOR IEDER, DIE OVERHELT TOT OVERDREEVENE GEVOELIGHEID........ Maar hier over nog eens mondeling; ik weet, dat veelen met ons over dat gedeelte der Historie zeer verschillen.

Wat verlang ik, onze Vriendin getrouwd te zien! Welk een beminlyk braaf paar jonge lieden zal dat zyn! Hier in worde ik versterkt, door den ommegang met Leevend; hy is hier, zo als gy nu reeds weet, geweest. Gaarn had ik hem een Brief mede gegeeven; doch ik kon niet op my verkrygen, zo lang zyn gezelschap te laaten vaaren.

Hoe veel verschillen Leevend en Sytsama! en echter, ik zie harmonie! — De onuitspreekbaare rykdom der schepzelen in de natuur maakt geene heerlyker vertooning voor het oog des aandagtigen, dan die verbaazende, alle van elkander wykende karakters van waarlyk goede, braave, verstandige Menschen. – Welk een schoon geheel levert dit op! Zou dit groote onderscheid in karakters niet nog wel in het aanstaande leven een bron van zalige *gezelligheid* uitleeveren?

Voor ik deezen sluit, moet ik u nog eerst vraagen: wat mag wel de reden zyn, dat veele Menschen zo afkeerig zyn, om eenige gissingen te maaken met opzicht tot hun volgenden staat? Is men waarlyk zo onverschillig, om iets te weeten van dat Hemelsch Vaderland, alwaar wy allen heenen reizen? 't Is ons wél *niet geopenbaard, wat wy zyn zullen;* maar dit weeten wy, *dat wy Kinderen Gods zyn zullen.* Zou aardschgezindheid in deezen alle zucht tot kennis uitdooven? Die ons ingeschapene zucht, die niet dan met ons leven eindigt? My niet ophoudende met de Oostersche zinnebeeldige schilderyen, die men in den Bybel van de aanstaande gelukzaligheid gemaald vindt, dunkt my nog, dat die, immers grootendeels, bestaan zal in toeneemende kennis; in het nuttig, leerzaam byzyn van verhevener weezens; in vriendelyke gezelligheid met allen, die wy daar of leeren kennen, of reeds als hier gekend hebbende, aantreffen.

Zo vormt ieder zich, in zyne verbeelding, een Hemel naar zyn smaak. De wellustige wil alles, wat de zinnen streelt; – de pronkster zal geen een steen of diamant uit haare Stad Gods willen missen; — de heerschzuchtige heigt van verlangen, om te

zitten en heerschen op eene der Twaalf Troonen; — de *Sentimenteele* hoopt te verzinken, weg te vallen in de Goddelyke liefde; — de vadzige zal sluimeren..... Genoeg! wie kan in deezen alles opnoemen; en wat kan ik u hieromtrent zeggen, 't welk gy niet zeer veel beter weet, dan ik?

Wel dra hoop ik u in persoon te verzekeren, hoe zeer ik ben

Uwe hoogachtende Vriendin,
J. VAN SYTSAMA,
geb. VELDENAAR.

ZES-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

MEJUFFROUW CHRISTINA HELDER AAN DEN HEER WILLEM LEEVEND.

Myn Lieve Willem!

Hoe edel, hoe waardig zyn de aandoeningen van myn hart, onder het aandagtig herleezen van uwen Brief! Nu roert eens eene stille, zwygende, ernstige liefde myne ziel voor den my zo dierbaaren Schryver; dan lyde ik eens weder alles, wat hy onderging, toen hy in dat huis trad, waarin hy geleid wierd, om groot te kunnen worden; om, terwyl zyne deugd streed, zyn verstand te verlichten, om niet alleen beminlyker, maar ook waardiger te worden!

Hoe volkomen stemt myn hart met het uwe! Ja maar, hoe leevendig schildert gy dit treurig toneel. Ach, Leevend, deeze door u gestorte traanen, zyn eenen grooten Man tot eer. Het geheiligd voorwerp..... Het vertrek!... Zo geheel omringd door alles, waar op zy eens zo eene huisselyke betrekking had.... En wie zou eene uitmuntende Lotje *durven wraaken* over haare liefde voor u? *Beklagen*, dit is iets anders! o Ik voel, als 't ware, een koude treurige nevel over myn geest neervallen, als ik aan haar zielenlyden denk!..... Zouden de getrouwe waarschuwingen, zouden de lessen myner Moeder, myner Vriendinne: *wagt u voor het sentimenteele*, hoe hoog die te waardeeren zyn, wel zo veel invloeds op onze aandoenlyke gemoederen hebben, dan het voorbeeld, het droevig voorbeeld uwer Lotje? Gelooft gy echter, kunt gy het gelooven, dat men u, myn Leevend, by veelen beschuldigt; ja, dat men zich het air geeft, om Lotjes liefde voor u zeer onbetaamlyk te vinden? Onbetaamlyk! en hy, dien zy beminde, wordt niet alleen door alle jonge braave Lieden, die hem wel kennen, bemind, maar hy heeft de volkomenste goedkeuring van zeer uitmuntende Vrouwen weggedragen. Hy is geëerbiedigd, mag ik het zo eens noemen, door eene Belcour zelf: onder wiens verstandig, naauwkeurig oog hy alle zyne schreden voortzette..... Kom, myn Vriend, laaten wy ons niet kwellen, om zulke dwaaze, geheel van reden en billykheid afwykende, echter niets beduidende beöordeelingen. Laaten wy er maar uit leeren, dat uwe lieve Zuster zo veel verstand, als luchthartigheid toont, wanneer zy zich *byzonder* weinig bekreunt, hoe of kwaadsprekende Lediggangers, die zich de waereld noemen,

over haar oordeelen. En ook zou het vonnis van eene eenige oude, den Mensch kennende, altoos braave Juffrouw de Vry, ten uwen voordeele, niet méér dan overweegend zyn, om ons schadeloos te stellen? *Ons* zeg ik; en met reden, want uwe Chrisje deelt wel zeer sterk in het misnoegen der geenen, die u beschuldigen. Ik zie echter geen schaduw van billykheid in dat misnoegen. Zou men ook niet kunnen vergeeven, dat gy my beminde, ook toen gy niet wist, hoe ik over u dagt? Of gelooft men, dat waare, bestendige, van voor veele jaaren gevestigde liefde, zich uit het hart van eenen Leevend laat weg rukken? Maar ik scheide hier van af, en gà tot uwen waarden Brief zelf over.

Eerst dit nog. In de volgende week wagt ik u. Gy zult zeker eerst eens naar Boomryk gaan? Ik verzoek u, dat gy dit doet. Ik weet, hoe welkom gy daar zyt. Ik zal de schoone Regels, die van Sytsama my onlangs zond, hier insluiten: lees die eens over, als gy daar ter plaats zyt:

Vivez pour peu d'amis; occupez peu d'espace;
Faites du bien sur-tout; formez peu de projets;
Vos jours seront heureux; & si ce bonheur passe,
Il ne vous laissera ni remords, ni regrets.

Het dierbaar present, my toegedagt, is reeds hier. Myn verlangen, om dat Boompje te hebben, was zo sterk, dat myn lieve Vader zyn Knegt daarom naàr den Heer Roulin zond. Hy is voor zyne zorgvuldige bezorging, want er is niets aan beschadigd, *in de manier der Helders,* door my beloond. Het staat in myn byzonderen Bloemtuin; en, hoe zeer ik ook op Bloemen en Gewassen verliefd ben, zal dit Heestertje altoos myne grootste oplettendheid en omzichtigste zorgvuldigheid behouden. Ik heb deszelfs blaadjes en knopjes met myne traanen besproeid! Lotje, uwe dierbaare Lotje, heeft het zelf geplant. Ik verraschte, gisteren morgen, myn Vader en Moeder, bezig in de beschouwing, de stille aandagtige beschouwing van dat, voor ons, zo belangryk Boompje. Ik hoorde juist niet wel, wat myn Vader zeide, maar myne Moeder leunde, een weinig voorwaards-geboogen, minzaam op zynen haar omvattenden arm; en noemde hem een allervriendlykst Vader. — *O, dat zyt gy, dat zyt gy,* riep ik uit, myne beide Ouders teder omhelzende.

Onze lieve Everards meldt my in eenen langen Brief, die evenwel alleen over u handelt, dat gy haar bezogt hebt, en in een Briefje, dat onze Huisbewaardster (weleer in onzen jongen tyd *ouwe Sare,*) aan Mama over het huis en haare zaaken aldaar schryft, meldt zy, dat zy een bezoek van u gehad heeft, en dat gy nog precies dezelfde goede jonge Heer zyt, die gy altoos waart...... Maar gy moet dat zelf leezen. Ik zal er uwe Zuster eens op tracteeren; de lof van zulke Menschen doet, in dit geval, zo verbaasd veel af!

Men vroeg eens aan den President Montesquieu: *hoe komt het toch, dat Fontenelle zo beminlyk in zynen ommegang is?* en die groote Man antwoorde koeltjes: *om dat hy niemand bemint.* Mama meent, zegt zy, dat dit antwoord zo wel den Man, dien het gaf, als de zamenleeving, waarin wy ons bevinden, meesterlyk afbeeldt. 't Kan

zyn! Maar omtrent u, myn lieve Leevend, trek ik een geheel ander besluit. Gy maakt eene uitzondering op den doorgaanden regel. Uwe groote talenten hebben noch de zagtheid van uw hart, noch het bevallige in uwe manieren benadeeld. De opvliegendheid van uwen aart, is wel geene overdreeven deugd, maar zy is echter meer in uw bloed, dan in uw humeur; iets, 't welk men niet altoos zorgvuldig onderscheidt. Maar van welke onvolkomenheeden zullen wy ons niet ontslaan, onder het liefdryk oog eener Moeder, die het, op den edelen weg der zedelyke volkomenheid, zo verre gebragt heeft! Te meer, daar wy zeer zeker overtuigd zyn, dat ons geluk altoos toeneemt met onze deugd.

Behoef ik u wel te zeggen, hoe veel vermaak ik my bezorg, als ik aan u schryf? Onnoodig: gy ziet het duidelyk, want ik begin nog een nieuw blaadje.

Gy vraagt my, als gy van uw verlangen, om my weder te zien, spreekt: *is dit alles niet in de schoone Natuur?* Ik zou my onkundig kunnen houden, en my des excuseeren, om daar op te antwoorden: doch dit zou my zelf by myne Moeder een zweem van *pruderie* (ik weet dit woord niet in 't Hollandsch te zeggen,) geeven, die my zeer zeker noch wyzer noch beter zou maaken.

Ik heb meermaal met eene vergaande verachting hooren spreeken van de driften, en vooräl, van de liefde. Ik heb ook wel gehoord, dat sommige Wyshoofden de driften onderscheiden in geöorloofde en verboodene. Mooglyk is dit eene woordenspeeling; maar, indien het hen ernst is, dan beken ik, dit niet te bevatten. De ondervinding leert ons, dat de driften ons zo eigen zyn, als het vermogen om te denken. Ik heb ook met de meeningen van anderen niets te maaken. Zy, die de liefde tot eenen Afgod, waar aan men alles moet opöfferen, verheffen, zullen my nooit tot eene zyner aanbidsters verlagen. Wanneer de liefde buiten de behoefte van het hart gaat, valt zy niet in myn trant; reden en betaamlykheid veroordeelen haar als dan. Zy, die beweeren, dat er geen eene drift zo voor het hevige berekend is, als de liefde, hebben mooglyk, in enkele gevallen, gelyk. By sommige lieden ontgloeit zy voornamentlyk de inbeelding; en welke verwoestingen kan eene verhitte verbeelding niet aanrechten! My dunkt, dat ik ook wel bevatten kan, hoe zy in staat is, om in zeer sterke karakters groote revolutien te verôorzaaken. Maar een Man als myn Vriend, die reeds meermaalen proeven gaf, dat hy weet te heerschen over zynen geest, zal ook, in deezen, zich en zyner beminde waardig handelen.

Stel u niet in 't hoofd, dat ik uw sterk verlangen afkeur; in *u* is dit natuurlyk. En indien het my al niet verrukte, ('t geen ik thans niet onderzoek,) het is echter zeer wel inteschikken. Het is ook waar, dat naar gelang ons geluk grooter is, wy ook te meer bevreesd zyn, om dat te verliezen. Die niet bemint, heeft niet te vreezen.

Hoe bemin ik myne Tante de Vry! ô Wat heeft zy een Brief aan Mama over u geschreeven! Maar de wys, waar op zy u geluk wenschte, deed my dermaate aan, dat myne traanen er getuigen van strekten! Gy weet zeker, dat wy die waardige Vriendin der Menschen hier verwagten? Juffrouw Belcour, en onze Pauwtje

zullen haar haalen. De dag zelf, waar op onze Ouders ons door uwen Professor Maatig zullen verbinden, zal in onze eige Familie worden gevierd; maar alle de festiviteiten zullen vooräfgaan. — Myn lieve Vader zal op de uitmuntendste wys toonen, hoe zeer hem het Huwlyk zyner Dogter verheugt. Gy kent zynen grootschen smaak; alles zal zyner waardig zyn. Wy zullen, geduurende uw verblyf alhier, voor ons trouwen eenige kleine Binnenlandsche reisjes doen, in 't gezelschap myner Ouderen, met Juffrouw Belcour en myn Broeder. Vaarwel, myn geliefde Leevend! Gy wordt met blydschap verwagt door

Uwe
C. HELDER.

ZEVEN-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

MEVROUW ALIDA RYZIG AAN MEJUFFROUW CHRISTINA HELDER.

Lieve aanstaande Zuster!

Ik houde my van weinig dingen zo wél en vast verzeekerd, dan dat Brenger deezes u alle attentie, voor het geen hy medebrengt, zal beneemen. Het spreekwoord: *zo als de waard is, betrouwt hy zyne gasten,* is by my van geen het minste gebruik. Neen, Kind, myn zeggen kan navraag veelen. Toen myn Platonische Minnaar my zo naby de Huwlykshaven preide, was myn eerste vraag altoos: *hebje niet een Brief? — Is er niet wat nieuws? — Wie is er dood, getrouwd, of om schuld gevangen? — Hoe laat is het? — Hoe is de wind — Zyt gy niet eens by Renard aangeweest*, enz. — Had hy my wat op deeze *gewigtige* vraagen te antwoorden; wel nu, dan kon ik hem een half uur by my dulden. Zo ging het my in den tyd *der minne.* Hoe het met u is, kan ik ook daarom te zekerder opmaaken. Wim is nu *alles in allen.* ô Dat kan ik zo bevatten — in anderen! Want het geen je lui, Vrienden, liefde noemt, is by volkje van myn koel onverschillig temperament, op zyn allerbest genomen, eene aandoening; maar by zulke keurig bewerktuigde, verheeven en fyn denkende Weezens, eene drift, of wilt gy — eene behoefte. Veel geluk met uwe keurige bewerktuigtheid, ja met uw fyn en verheven denken daar by.

Maar gy, Chrisje, die zo sterk handel dryft in de *daarommen*, als ik in de *waarommen*, moest my 't avond of morgen eens vertellen, *waarom* men toch het Huwlyk *eene Haven* noemt? Voor ons Vrouwen, meen ik; — hou, gy moest my wel verstaan; want ik ben zo olydom niet, dat ik zulks niet, met opzicht tot het voor zich zelf ongenoegzaam, zwervend, loshoofdig Mannengedoente, begrypen zoude! Maar om u daar van te overtuigen, zal ik u zeggen, zie hier de reden, die ik er van geeven kan.

De Jongens, ook de beste uit den burgerlyken korf, moeten, zal de zedelyke Boel in order blyven, moeten onder voogdyschap staan. De Wet zelf bepaalt, immers in Zeeland, en de Zeeuwen zyn nog al van de domste Moffen niet; *dat de Jongeling vyf jaaren langer onder voogdy zal staan dan de jonge Dogter.* Geen wonder, zy zyn

met hun vyf- en- twintigste jaar nog naauwlyks voor water en vuur bewaard; en zo zy zich niet, zo rasch de Wet hun voor meerderjaarig verklaart, onder het gunstig en hoogstnoodzaakelyk bestuur der Vrouwen begeeven: dan, help kyken! Het Boeltje over de zêe; en zy verbrussen in één jaar meer van hunne aangeërfde goede hoedanigheden, dan er in zes jaaren is aan te winnen. Wy, Vrouwen, zyn des bestemd, om den Mannen uit het bederf te redderen, of daar voor te bewaaren. *Leesje wel in den Bybel, Kind,* vroeg de nu zalige Blankaart aan Saartje; dit viel my daar in; hoewel ik daaraan omtrent u niet twyfel; nu althans, dan ken je zeker dien lelyken, inhaaligen, norschen, zotten Nabal? En hoe zou David hem in zyn Engelsche huur gebragt hebben, (dat spreekwoord doe ik daar zo klakkeloos op,) zo zyn lief, verstandig, slim, mooi hexje van een Wyfje, zyn baan niet had schoon geveegd (ei lieve, zie Niemeijer daar eens over na!) by David; by David, die, schoon ik nu vrede met den Man heb, dat wel heel anders plagt te zyn, Chrisje, — ook zyn kaas en brood niet liet weg neemen. By David, die, schoon hy Koning was over een volkje, lang na niet van 't gemaklykste humeur; David, schoon hy een goed en wys Man was, begreep wel, zo hy in zyn drift, want alle Mannen zyn toch driftige schepzels, geen gekheid zou doen, hy dan het bestier der Vrouwen brood nodig had. Is het des te verwonderen, dat hy dit mooije Weeuwtje, die zo net wist, hoe zy hem te regt moest brengen, ook al maar by zyne andre Vrouwen name?

ô Ik spreek uit ondervinding. Kyk eens aan, daar is nu myn Bram; hy betert by den dag, en ik beleef veel vreugd aan hem. En echter heb ik in het Huisselyk school myner waarde Mama beestig lui gestudeerd; en menigmaal stukjes gedraait, agter de haag geloopen, in plaats van zedig en stil myn les te zitten leeren; en my dus voor te bereiden tot dien post, die ik thans, *met zo veel roems*, bekleede.

Ik heb wel van Wims Kindermeid gehoord, dat jou lui Erasmus zestien jaar over het A, B, C, geleerd heeft, en dat hy juist *daarom* zo een Bol geworden is. Dit smaakte my; want ik heb nog meer jaaren besteed in het duister A, B, C, van het bestier der Vrouwen over haare Mannen. Zie hier de *genoegzaame reden*, waarom ik er nu zo vast op ben; en my niet van stuk laat praaten; ja, byna myne *wetten en regels* zo goed van agter op kan zeggen, als Oom de Harde het Compas. *Rasch genoeg, zo maar wel genoeg;* ô daar hield ik magtig van; ik moest altoos tyd hebben tot het geen ik deed, zelf om het vroeg opstaan te leeren. Mama zou dit in gemoede kunnen verzeekeren.

Ik weet des niet, Chrisje lief, of gy dit wel zo goed klaaren zult, als ik. Gy zyt my wat te vroeg wys geweest, Kind; uwe ziel is uit haar kragt gegroeid; gy hebt u te veel tot *noemer één* gemaakt; dit, vrees ik, zal de oorzaak zyn, waarom gy voor myn Wim zo veel zorg niet zult dragen, als ik voor myn Brampje draag. Gy zult hem te veel aan de leiding van zyn eigen wil overlaaten; en allé bestier, zo als het in, en met u zelf begon, zal ook zo eindigen. Hebt gy nooit van dat Advocaatje gehoord, dat met zyn twaalfde jaar al pleitte, tot groote verwondering van kundige ver-

standige lieden; en dat hy, toen hy twintig jaaren bereikt had, de grootste Rechtsgeleerden handen vol werk gaf, om voor ons te bepleiten, dat hy gezond Menschen verstand had? Zo gaat het: *vroeg ryp, vroeg rot; vroeg gras, vroeg hooi!*

Wat is het goed, dat Willem zo wat door Kreupelbosch gejaagd is! Want uit de armen van een zo zagtmoedig Moedertje, in die van een toegeevend Vrouwtje glydende, — wat zou er van geworden zyn? Ten minsten een Nero, een Caligula, een Nebucadnesar, — of om in eens alles te zeggen, een waar Catechismus Mensch, geneigd tot alle kwaad. Maar, vreemde oogen dwingen best; dat wist ik wel. Zie daar, daar is die goede Vrouw, Mevrouw Tegenspoed, die gy, denk ik, zo weinig kent, als ik Monsieur Cupido; en die neemt hem by haar in de manège; zy vervult de pligt van Moeder en Vrouw; nu, ik beken ook, dat zy met haar Pupil op de proppen mag komen. Waarlyk, zo gy hem niet bederft, kan er nog een taamlyk goed Man van groeijen.

Gy weet zeker, hartje lief, dat ik, zo als de Amsteldamsche Achillessen zeggen: een *jongen Zoon* veröverd heb? Ik kom heel veel maklyker aan hem, dan aan dien, die my op Zeemans-rust over den vloer kwam. Een lieve kleine gaauwdief, al Haagsch platje, wat er aan het heele Jongetje is. Ik heb Bram zo lang geplaagd, tot hy my het Kind present deed; mooglyk bewilligde hy er te eerder toe, om dat ik hem nu zelf minder op de handen zou kyken.

Dat kan ik wel wat inschikken. Zo dat, Kind, ik ben dan maar eens magtig verheerlykt met dien Jongen. Ik kreeg het schaap zo verpieterd, zo naar, zo bleek, en zo vergiftig stout óók, dat het regt der pyne waard was, dagt my, om er myn kunst aan te toonen. Onze lieve Heer moest regt welgevallen aan dit goed werkje hebben, want het is reeds een Kind, zo schoon, en zo gezeggelyk, als er weinig zyn. Zes weeken streeden Pietje en ik om 't meesterschap; toen won ik den slag, en zal wel meester van 't veld blyven. De Jongen weet niet beter, of ik ben zyne Mama; heel goed! Als ik Jan op myn schoot heb, klimt hy by myn stoel op, onder myn arm door, en vermeestert ook een knie. Daar zit ik dan my te vermaaken met het kraaijen van Jan, en het gesnap van Piet. Het Haagsch Jonkertje geeft zich al airtjes tegen zyn Broertje; en dat lacht hem met een Zeemans-rustschen gier wat uit. Ik denk echter hem, om dat lachen, niet naar de woestyn te zenden, zo als Moeder Sara deed: nu, myn Heere Abraham zou er gezegend op passen: trouwens, myn Zoon is ook geen Kind van een Bywyf... ô dat geklungel zou ik over myn vloer niet willen hebben; en echter ik val niet jalours; maar ik ben er voor, dat de schoone orde der dingen bewaard wordt. *Hier jy, mantje, zou ik zeggen: niet te veel boter op een koek; je moet leeven, en laaten leeven...* Maar ik zou met myn *Huwlykshaven*, myn Haagschen Zoon, vooral met die Bywyven, wel vergeten, waarom ik u deezen schryf. Evenwel, denk je niet, dat ik een regte bemoeial word? ô Ik vorder zo in het nuttige Moederzwak! Niemand doet de dingen zo goed als ik, zo wel als Vrouw, als Moeder. Hoe kom ik er aan? Hoor eens, Chrisje, jy weet toch zo véél, weetje ook, of er, onder de daaglyks spikspelder nieuwe gevoelens, ook een Leerstuk is: „dat men de zon-

„den der Behuwd-Moeder *overerft?"* Dat men die *aanneemen* kan, weet ik. — ô Ik word eene waare copie van Mama Ryzig, aan deeze zyde beschouwd zynde. Ik ben er dol opgezet, om zo overäl het Bestier over te hebben, om zo alles te bedenken, en uit te voeren: zie hier een nieuw bewys.

Uit zorgvuldige voorüitziendheid, vreesde ik, of men by u wel denken zoude, om Vrienden en Bekenden op uw Bruiloft te verzoeken: want, zo als Tante Martha wel zeit, op Bruiloften en Rouwmaalen worden altoos veele dingen vergeeten. Dat wilde ik voorkomen. En dewyl ik weet, dat gy, met alle uwe goede hoedanigheden, met al uw verstand, een grootsch ding zyt, zorgde ik, of gy myn goede Oom en Tante de Harde ook zoud vergeeten. Daar heb ik een schotje voor geschooten. Ik heb beiden al verzogt; ja ging, of liever reed er zelf na toe, om er toch het myne aan te doen. Wel nu, Tante had geheele Vlotschuiten vol zwarigheden; en 't was: *heden, Daatje, hoe bedenkt* Nigt Chrisje *het zo? Wat zullen wy, ouwerwetsche Menschen, by al die groote lui doen; en wy worden ook al een dagje ouwer; en ik zou dan ook myn wasch stuuren; en jong by jong, en oud by oud; en wat zal ik aan myn lyf doen? Ik kan immers myn groene damaste Samaar, daar noch sleet nog beet aan is, en die ik geen dertig jaar aan myn lyf had, nu niet tot een Sak laaten versnipperen; 't zou zonde en jammer zyn van zo een kostelyk stuk. — Ik mag de mouwen wat naar de mode laaten veranderen, denk ik daar; ik kan het zelf niet meer zien; nu, dat moet dan zyn hart ophaalen; dat zo moet, dat zo kan, plagt myn Moeder te zeggen; en wat zal jy, Man, aandoen. – Wat ik aandoen zal,* (schreeuwde hy,) *wel, waar heb ik God dank voor gevaaren? Heb ik nog niet een splinternieuw zwart kleed; laat er een paar Arikattermouwen aanzetten, en zyden knoopen; als ik dan myn sattyn geborduurd zwart kamisool en myn fluweele broek aantrek, zal ik er uitzien, of ik zelf een Bruigom ben; wat zeg jy,* Nigt? Zo dat Chrisje, gy kunt die goede Menschen verwagten, Tante in 't groen Damast, en Oom in 't zwart; 't geen in de modes te kort komt, zal de schat van Juweelen en den gouden Beugel weêr goed maaken.

Oom ontsloot de kast, en haalde de rok er zo met een vlerk uit. *Wat ben je toch een onbehouwe stuk vleesch,* zei Tante, en vouwde dien netjes weer toe. Toen kwam er een stapel Engelsche Hemden op de baan, zo fyn als een hair, en zo geel als safferaan; die zal Tante morgen in de wasch doen, en ze (denkelyk,) laaten bleeken, tot dat zy kap en keuvel inpakt. Dit, dagt my, moest ik zo schryven: belieft gy 't niet te leezen, dat's uw zaak; nu ben ik er af. Wim zal 't overige mondeling vertellen. Maak toch, dat ik op Zeemansrust met geen lange neus behoef te staan. Nu, als zy niet komen, koom ik ook niet, en dan zal ik maaken, dat de Bruigom ook niet komt. Dat zou mooi zyn, – *alles is klaar op den Bruigom na.* Myn klein gespuis komt ook mee...... Maar gy leest zeker deezen niet van

Uwe Zuster op het tipje,
A. RYZIG.

AGT-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

DE HEER WILLEM LEEVEND AAN MEVROUW ALIDA RYZIG.

Lieve zuster!

Raad eens, waar ik deezen aan u begin te schryven. Laat de stoute lieve West u vry helpen.... Maar ik wil goed zyn, en my niet wreeken van de menigvuldig kleine schelmstukjes, die gy, zo trouwhartig bygestaan door uwe Vriendin, aan my, tot den laatsten avond voor myn vertrek toe, hebt gepleegd. Ik zoude anders uwe nieuwsgierigheid eens een weinig werk geeven. Ik schryf deezen op Boomryk; en dat meer zegt, in dat Gestichtje, 't welk Sytsama zyner Vrouw en haarer Vriendin, mag ik het zeggen, heeft *toegewyd*. Lacht nu een Duet, ja laat Ryzig u een Trio helpen lachen, over myn *sentimenteelschap* (wat zeg je van dit woord; hebt gy in een paar dagen wel een fraaijer gesmeed?) Noem my een verliefd Ridder, een Dweeper, enz. enz. enz. Ik zeg u evenwel, dat ik hier met een genoegen zit, 't welk al zeer na aan verrukking grenst.... Maar gy zoud u zeker het air geeven van my niet te verstaan, als ik dus voortschreef; en uwe Nigt heeft dit kunstje ook vry fiks; haare oogen zyn echter verbruide klipspaanen.... zeg het haar uit myn naam: voor 't overige is dit, zo als het heele schoon Kind, de Bruins zaak. Gisteren in den namiddag reed ik het Bassecour op. De Kolonel en zyne Vrouw ontfingen my, nog voor ik van myn paerd gesprongen was. Ik wierd ontfangen als een Broeder; of wilt gy, als den begunstigden Minnaar eener hart-Vriendin. Mevrouw Veldenaar verborg ook niet, hoe welkom ik was. De Kinderen kenden my nog; maar myn favoritje, Jetje, zat voort op myn knie. Sytsama is een van die waarlyk groote lieden, die men geen recht doet, om dat men hem niet kent. Zyne houding, zyne daaden, zeggen ook veel duidelyker, hoe hy over iemand denkt, dan zyne woorden. Mevrouw zeide, dat zy haaren Man nooit zo vrolyk, zo opgeleevend gezien had: hy is echter een Man, die al zyn geluk kent en geniet.

Myn geluk zoude voor eenige uuren volmaakt geweest zyn, indien ik den eerwaardigen Dominé Veldenaar in deeze ryke schoone huisselyke groep had mogen zien! Gy kunt u niets bekoorlyker, niets belangryker, dan deeze Familie voorstellen. Sytsama heeft al het waardige van een Vader, met al het toegeeflyke van een Broeder; wanneer hy zich met deeze Kinderen inlaat. Ik ben niet in staat, om naar eisch te schryven over dit gelukkig Huisgezin. Allen zyn voor elkander *bereekend;* wat kan ik *meer* zeggen? Het Buitengoed is verbaasd groot van omtrek, en vol verscheidenheid. Het oog word hier niet gekwetst door versnipperde Engelsche Bosjes, noch Chineesche Tenten. Men wandelt hier onder staatige Boomen, heerlyke Koorn- en Gras-Landen. Bloemen en Moes streelen het oog: de schoone Rivier de – stroomt hier langs, en is met verscheide spruiten door de Plaats gelegd.

[*Mevrouw Sytsama ten vervolge.*]

Uw Broeder neemt met Sytsama eene wandeling. Hy vroeg my, of ik wat aan u wilde schryven. De inval was goed. *Kom aan,*

(zeide ik,) *geef my dan uw pen. — Ja maar, op dit Papier. — Dan moet ik leezen, wat gy schryft. — Wel nu, lees.* — Ik deed zo. Wat zal ik zeggen? Ik zal, dunkt my, aan Wim maar toestaan, dat ons huislyk geluk niet te beschryven is; en weet gy, Mevrouw, wat ik daar mede in myn schild voer! Dit... Ik hoop dat, wyl de Vriendschap toch niet in staat is, om u hier te brengen, de Nieuwsgierigheid u zal overhaalen. Gy, Mevrouw Ryzig, had immers altoos een zeer sterke trek, om het zeldzaame te zien, en zo eens te gaan *opneemen.* Was dit het kunstwoord niet? Ik weet niet, of gy het Buitenleven zeer bemint; het Buitenleven, zó als wy het verkiezen, en niet om *du Ton* te zyn, of om te brilleeren; maar om in eene gezonde lucht, op eene natuurlyke plaats, te deelen in die stille zegeningen, die myne dierbaare Moeder zo behaagen, waarïn myn Man al zyne wenschen besluit, waarïn ik altoos gelukkig was.

Morgen vertrekt uw Broeder. Hoe wy hem kunnen laaten gaan, weet ik altoos nog niet. Ik zal het denkbeeld, dat hy naar zyne heele lieve gaat, moeten te hulp roepen, of het zou my te moeilyk vallen. Nu, bedenk u eens omtrent myn verzoek. Leef gezond èn blymoedig; niemand acht u hooger, dan

C. SYTSAMA.

[*Vervolg door den Heer Leevend.*]

BEEKENHOF.

Ook zelf naar myne Beminde vertrekkende, koste my het afscheid van deeze beminlyke Familie vry wat moeite: maar my dunkt, dat zulke gewaarwordingen ons niet tot onëer kunnen gereekend worden. Zy overtuigen ons, dat ons hart wel geplaatst is, en dat de liefde den kring onzer geneegenheid uitbreidt. Vriendschap, Liefde, Welgevallen, hebben my hier ontfangen. Myn aanstaande Schoonvader verzuimt niets van alles, wat in staat zyn kan, om my te overtuigen, dat alle zyne ongunstige gevoelens omtrent my voor altoos vernietigd zyn, en opgevolgd worden door zulke, die my tot de grootste eere strekken.

Chrisje heeft uw Brief met een vrolyken lach geleezen. Mevrouw Helder is zeer met u ingenoomen. Ik neem dit uur waar, wyl Chrisje gekapt wordt, om u nog het een en ander te schryven. Verwagt er minder van dan ooit, want ik ben byna zo lang geen meester van myne gedagten, als noodig is, om eene taamlyk goede periode te schryven. Was het dan niet maar *best,* dat ik eindigde?....

[*Vervolg door Mejuffrouw Helder.*]

Dit, myne lieve aanstaande Zuster, zal ik niet onderzoeken; mids dat ik er de volgende regels maar kan byvoegen.

Hoe verre- en doorziende gy ook zyt, (eene gaaf, die ik u gaarn toekenne!) gy ziet echter, dat gy omtrent het niet leezen van uwen Brief deegelyk mis hebt. De Brenger van dien Brief was my zeker zo aangenaam, dat het een Brief van *u* moest zyn, (dit beken ik,) om hem ten eersten te openen, en zeer attent te leezen.

Gy spot zeker, of gy kent my niet, als gy onderstelt, dat uw

Broeder zo zeer myn *alles in allen* is, dat ik voor niets buiten hem aandagt had. Dan zeker zoude ik my aan onverântwoordelyke ondankbaarheid schuldig maaken; maar de liefde, waarmede hy my in kennis gebragt heeft, heeft zo weinig van een jalours dwingeland, dat de grootste voorstandster der vryheid haar kan eerbiedigen. Ik spreek, ziet gy, naar ik wys ben; en dat kunt gy my niet kwalyk neemen. Gy spreekt zo dikwyls van uw koel onverschillig temperament.... Hoe zit het? Zyt gy ook (deeze kunststreek gebruikt men wel eens meer,) by u zelf overtuigd, dat dit veel spreeken in dien trant noodig zyn kan, om uw credit staande te houden? Aartig speelt gy met onze keurige bewerktuigdheid. Wat zal ik zeggen? Het schynt, dat gy veel meer kundigheden hebt op dit stuk dan ik. Gy komt er met eeren aan: wat is er op te zeggen? Niets! Veel geluk met deeze méér kundigheden. Uw Brief smaakt my in allen opzichte; en indien het u te vergen ware, ik zou zeggen: schryf, Mévrouw Ryzig, schryf veel, schryf overäl over, mids dat het aan my zy. De vertelling van Wims Kindermeid, nopens *ons lui* Erasmus, deed myn Vader hartlyk lachen; de staatige Belcour zelf lachte recht smaaklyk, over de bedenking, die gy daar omtrent maakte. De *staatige*, zeide ik! Vorm u geen verkeerd denkbeeld van haar. Zy is alleen bedaard, ernstig, en door de natuur aangelegd tot stille overdenkingen. Doch myne lieve Mama zelf is geen grooter Vriendin van een blymoedigen geest, dan deeze onze eerbiedniswaardige Belcour.

Nog een woord over onze Oom en Tante. Nu gy my toch de eere hebt aangedaan, om die Menschen *uit myn naam* te noodigen, heb ik vrede met u; anders zoude ik denken, dat gy my nydig waart, door my by hen vóór te zyn. — Maar nu bedank ik u, en betuig myne groote verpligting aan uw aangeërft of aangenomen Bemoeiälschap? „Ik ben, met alle myne goede hoedanigheden, „zegt gy, toch een grootsch Ding." Waar op dit uw oordeel over my rust, weet ik niet: maar wat is het gerust, als men weet, dat er niets aan is, wanneer men beschuldigd wordt. En genomen, ik was al eens zo dood nederig niet, als eene boetedoende Heilige, zoud gy dáár uit besluiten, dat ik Menschen, die voor myn Leevend alles over hadden, tot zelf het *kleine Tuinkamertje* om hem in te verstoppen, niet met die onderscheiding zoude behandelen, die zy verdienen? ô Ik maak my zo een feest, om hen te zien aankomen. Niet om my met hun te diverteeren, maar om een paar oud origineele Hollandsche Menschen huisselyk te leeren kennen. Ik zeg u myne vriendschap op, indien gy eenige kattensprongen omtrent hun maakt. *Ik* weet wel, dat uw hart daar niet meer in deelt; doch zy, die uw hart minder kennen, zouden ongunstig over u oordeelen; en dat wil ik volstrekt niet hebben, om dat gy het niet verdient.

Wy allen groeten u gemeenzaam. Wim schryft aan zyne Moeder; ik zal er nog een paar regels by doen. Gegroet nogmaals. Kom spoedig met uwe geheele Caravane.

Uwe Vriendin, zo nog al niet uwe Zuster,

C. HELDER.

— —— —— —— ——

NEGEN-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

MEVROUW ALIDA RYZIG AAN MEJUFFROUW CORNELIA WEST.

Beekenhof.

„Schryf my veel, schryf my alles." — Een klein, een beuzelagtig verzoekje! vooräl nu ik ieder oogenblik, dat ik de pen opneem, my eene schade toebreng, die niet ligt te vergoeden is; want, dan ban ik my zelf uit het gezelschap van de waardigste Vrouw, die ik, ware ik niet Protestantsch, zoude aanbidden, onder den titel van *onze lieve Vrouwe van Beekenhof;* uit dat eener Mevrouw van Sytsama, uit dat van myne aanstaande Zuster, van eene braave Belcour, om my by de Vrouwen te bepaalen; hoewel myn Heer Helder wel deeglyk met een rooden letter in myn Almanack zal aangeteekend worden. „En uit dat van uwe Vriendin Everards!"... Dat heb je eventjes zo wat mis; want dat lief Schepzel dwing ik om by my te zitten, zo dikwyls zy maar half kan; haar gezelschap leidt my niet af; en toch, ik hou zo veel van haar, als zy verdient; dat is, zeer veel. Ik denk zelf, dat ik haar wel zal weeten te bepraaten, om, voor ik deezen sluit, u te toonen, dat zy nu wat meer kan, dan nietsbeduidende invitatie-kaartjes en beuzelagtige confidence-briefjes te schryven. Het mag my zomtyds niet van 't hart, om haar naar myne kamer te neemen, zo geduldig, zo geheel onderwerplyk, volgt zy my met haar klein Cherubyntje op den arm; maar alle weezen moet weezen. Waarom zegt zy niet assurant maar weg, dat zy er den hooi van heeft? Nu, dat daar gelaaten. Ik begin zo goed ik *kan,* (en dat is ligt goed genoeg voor u,) aan u te schryven. Het spyt my toch verbruid, dat de Bruin nu juist begrypt aan de koorts te gaan leggen. Had hy het tot een week na zyn huwlyk uitgesteld, dan had gy hem voetstoots hier naartoe kunnen inpakken, en by hem *en chore* oppassen. Had gy myn raad gevolgd: *drie geboden op één dag, en voor 't bed getrouwd!* Nu, 't schaadje niet; die geen goede en verstandige raad wil volgen, moet zien, wat de uitkomst is; ik zal my over u erbarmen, want ik begryp, dat gy toch over uw Heintje wat melancolicq zyt; te méér, daar gy hem nog op eene destance dient te helpen. — Deeze Inleiding zynde afgeloopen, ga ik tot den Brief zelf over. Gy hebt een hoope verstand; maar Joost speelt er mede, indien gy evenwel zo ten eersten zult kunnen zien, waar hamer al myn geschryf op zal neerkomen, vooral, als ik begin met de woorden van onzer Tante en Vriendinnes geliefden Heilig, Dirk Rafeldz. Kamphuizen:

Trotsch en bang te zyn met eenen,
Is Menschen, maar bovenäl Vrouwen aart.

Dit *Bonnetje* zyn wy dien braaven Man verpligt. Gy kent myne oordeelkundige uitlegkunde. Niet? Wel, dan wordt het hoog tyd, dat ik u die vertoon. Kyk dan maar regt uit in deezen Brief; maar, zo gy van de kunst zyt, beschaam dan uwe *Meestresse* niet.

Myne achting voor dien vroomen Man laat my niet toe te denken, dat die eige Man, die, zo als uit zyne Levensbeschryving blykt,

zelf zo lang, en zo bedroefd om een Vrouw gesjouwd heeft, zo ongunstig over het beste, het fraaiste deel der Schepping, Milton (ik noem myn Autheur, dan ben ik er af,) zoude geöordeeld hebben. In een handschrift, ruim zo echt en oud, als de meeste onüitgegeevene, die berusten onder den Aards-Ketter Voltaire, (Tante de Vry, weet gy, leert ons, dat er geene andere ketters zyn, dan de Leeraars en beleevers der ondeugd,) en waar van hy spreekt, zo dikwyls hy jonge zotten, die zich een airtje van ongeloof geeven willen, zand in de oogen smyt, — nu, in een ruim zo echt en oud handschrift van Vader Kamphuizen, staat:

Trotsch te zyn is aller Menschen;
Bang te zyn óók Vrouwen aart.

De zin, myne aandagtige, is deeze: „Het is ja, menschelyk, trotsch „te zyn op verstand, schoonheid, sterkte, rykdom, gezach, uit„wendige zedigheid, en soortgelyke prulletjes in het ryk der deugd." 't Is ondertusschen goed, dat ik dit ter loops aanmerk, dat Jezus de Zoon van Sirach maar een Apocrif Schryver is; anders zou ik gevaar loopen, om dien goeden Man, na dat hy reeds lang het goede van den Hemel geproefd heeft, als een gevaarlyk Ketters-Mensch te vlieden; te meer, als ik Tantes les eens vergat: want de wyze Zoon van Sirach spreekt hier Kamphuizen netjes tegen. Hy vraagt: *waarop verhovaardigt zich stof ende assche?*

De opgewarmde vraag: *zyn de Vrouwen dan Menschen?* is zeker te zot, om tusschen ons op de baan te komen. Laat het ons genoeg zyn, dat een Kamphuizen de Vrouwen zeer zeker voor Menschen hield, want hy zegt duidelyk: *óók der Vrouwen aart.* Men zegge niet, dat hy de Vrouwen nog een gebrek meer te laste legt, dan de Menschen; wel gansch niet. Hy schryft der Vrouwen alleen eene eigenschap toe, die haar tot tegenwigt voor dat gebrek dient, dat zy (arme slooven) met den Mannen gemeen hebben. Luister eens. De Vrouwen zyn bang; dit maakt, dat zy haar vertrouwen niet in zich zelf zoeken; dit maatigt die trotschheid, die zy met het Mannengedoente gelyk hebben, en brengt het tot den peil van gegronde hoogachting voor zich zelf; een bron, zo ryk in duizende goede uitkomsten en edele daaden.

Er is echter nog eene de Vrouwen karakteriseerende eigenschap, waaröp de vroome Man niet gelet heeft; en welke is die toch anders, dan de — Nieuwsgierigheid. Evenwel, want ik moet onze hedendaagsche Mannen recht doen, deeze eigenschap hebben zy zo al taamlyk wel afgeneust; en nog al potzig nageäapt. Lees, heb gy den lust en moed, maar eens dat Legio geleerde, geestige, Theologische, Zedekundige, Natuurkundige enz, enz, enz, enz. — kundige werken, die zo al daaglyks in de Couranten geadverteerd worden. Spreek, over alle die heerlyke stukken, lieden, die by een gezond verstand ook taalkennis hebben; dat is, die meer weeten dan gy en ik; zy zullen u zeggen, en dat is erger! bewyzen, dat alle die werken vrugten zyn van het kennen van verscheiden taalen en van de *nieuwsgierigheid*, Hoor, Kind, toen ik het eerst met behulp van iemand, die meer wist dan ik, daar agter kwam, stond ik zo taamlyk zot te kyken. Wat was ik ver-

baasd, toen ik merkte, dat alles, immers verre het grootste gedeelte, wat in die werken voor spikspelder nieuw verkogt wordt, gevonden wierd in Boeken, die, of niet in onze taal geschreven, of in Boeken, die niet meer geleezen worden. Lees het Engelsche werkje van — hoe hiet hy nu ook? – nu, gy weet het wel – *Over de Bezetenen;* en gy leest niets, dan het geen onze Amsteldamsche Duivelbanner, Bekker, al voor circum circa een eeuw, op de daken gepredikt heeft. Zo gaat het ook met het Boekje, daar onze Oom, de Kapitein, uit leest, dat er geen Duivel is. Ja, zo gaat het ook in andere vakken. By voorbeeld, men belooft ons een geheele nieuwe Leer der zaligheid, gepuurd uit het Euangelie. Ik, Malle daar ik ben! zend myn knegt cito om dat Boek; en beloof er my veel van, (om de rarigheid, meen ik,) en zie daar! ik lees er niets in dan oude waarheden, waaröm men voor een honderd jaar of twee de goede Menschen als vliegen vermoorde. Zo dat, Kind, de nieuwsgierigheid der Mannen veroorzaakt veel kruis en hartzeer aan Leezers, die geene dan de taal van hun land kennen. Die vroome lieden gaan heen, en leezen een Boek, 't geen voor hun nieuw is; zy leezen het des met een te grooter smaak en *nut;* zy spreeken over dat Boek met lieden, die taalkundig zyn, – zie daar, weg is de pret! want het antwoord is: *ja, 't is mooi, 't is goed, 't is wel gezegd;* maar *ik las het reeds voor twintig of meer jaaren in 't Engelsch, in 't Fransch, in 't Hoogduitsch; en toen hoorde ik reeds dikwyls, dat het of uit het Latyn gestolen, of uit het Grieksch gevolgd was.*

Kortöm, Nigt West, aan de nieuwsgierigheid der Mannen zyn wy alle onze oude verhanselde Boeken met splinter nieuwe tytels verpligt. Lees en oordeel. Gelyk nu de trotschheid der Vrouwen ongelyk veel beter en draaglyker is, dan die der Mannen, om dat zy in de Sexe door eene zagte blooheid getemperd wordt, zo is ook der Vrouwen nieuwsgierigheid oneindig beter, edeler, loffelyker. Zy is veel weeliger, veel ryker, veel werkzaamer; en, om de klap op den Vuurpyl te laaten volgen, veel *nuttiger;* zy heeft veel meer van de wyze Athenienzers. Wy, Vrouwen, willen gaarn wat hooren, en wat zeggen; maar wy bemoeijen ons niet met dingen, die oud en duizenden bekend zyn. Dat is voor ons veel te laag, veel te gemeen. Onze nieuwsgierigheid moet gaan omtrent voorwerpen, die in geene Boeken, in geene Taalen gevonden worden. – Gansch niet; wy zyn groote liefhebsters van wat *nieuws* te hooren en te zeggen. Wy klungelen niet zo wat heen en weer in de duistere doornagtige hoeken der staatkunde; wy snuffelen niet in de kabinetten der Vorsten; wy babbelen niet over zaaken, die wy niet verstaan; neen, onze kring van werkzaamheid ligt in de gezelschappen, en binnen de grenzen des huisselyken levens. Daar vinden wy schatten van allerlei *nieuws;* en overvloedige stoffe voor onzen schryf- of praatlust. Wy (zo lang wy als Vrouwen ageeren,) schryven geene Couranten uit publique Nieuwspapieren, geen Couriers, geen Posten, geen Staatssecretarissen: wy steelen de lieden het geld niet uit den zak door opgewarmde Placaaten en Resolutien; ook niet, al weeten wy, dat men daar uit eens eene *nieuwe* Vaderlandsche Historie zal opmaaken; en gevolglyk tweemaal het zelfde uitventen. Neen, wy schryven (uit den schat van *ons hart,*)

oude dingen en nieuwe dingen; wy schryven over het geen wy zien, hooren, opmerken, en zeer dikwyls maakt één goede inval alles goed. Wy schryven dus zuiver, echt, onvervalscht nieuws. Dit is ook de reden, dat elk hupsch Man, die een goeden smaak heeft, — (de bepaaling van goeden smaak staat billyk aan ons, wyl de Vrouwen de gunstelingen van smaak zyn,) – het wel degelyk van zyn belang acht, om, zo dra wy iets opperen, zyn Boek toe te doen, wel overtuigd, dat het geen wy te zeggen hebben, veel intressanter, veel mooijer, veel beter voor hem zyn moet; en zo al geen ouder Waarheid, ten minste nieuwer Nieuwigheden zal behelzen. Hoe gaarn de Mannen – (tusschen ons, myn lieve West, gezegd,) — de Mannen het nieuwe voor het betere verruilen – ach, myne heele lieve! – zo zou Wim zeggen, als hy u iets beduiden wilde.

Om alle deeze redenen zal ik u des een verhaal schryven van het geen hier, met betrekking tot onzen Bruidegom en Bruid, zo al voorvalt. Ik weet, dat gy, nu gy toch zelf uw deeltje hebt, hartje, myn Wim wel ten vollen gunt aan het uitmuntende Chrisje Helder; die, ik moet haar óók recht doen, myn Broertje, zo als hy nu is, in allen opzichte verbeterd door eigen ondervinding en waereldkennis, ten hoogsten verdient... Kyk maar zo barsch niet. Wim is toch wat meer dan een alledaagsche Jongen; en dit zegt nu al zo iets meer dan niet met al.

Ten vervolge.

„Schryf Pietje." – Niemand thuis! — „Schryf Renard." — Geen gehoor! — „Mevrouw Everards, gelieft gy eens de pen op te nee- „men, en my aftelossen." — En wat, denkt gy, kryg ik ten antwoord?... Een assurant: *neen ik.* – Wat beleef ik al!.... Renard zelf rebelleert tegen my! — En over haar hief ik echter altoos den Scepter op.

„Ei lieve, Mevrouw van Sytsama, beschryf onze jonge Luidjes „eens; ik versta my zoo slegt op het maaken van Portretten in „den smaak van van Dyk." Mevrouw van Sytsama lachte om dien inval, en heeft de *loosheid* van door te dryven, dat ik my diverteer met dit verzoek. Betje Maatig, een lief aartig Kind, dat hier ook gelogeerd is, heeft naauwlyks tyd om adem te haalen, zo druk heeft die het met Renting, of liever hy met haar. Nu, mondje toe, alles is nog zo duister, zo schemeragtig.

In vredes naam dan, al weer voort met myn pen: maar niet te vitten, hoor je wel; want ik geef u de dingen zo maar ryp en groen, zo als zy my voorkomen. Gy weet dan, dat myne Mama met haar Man, en myn *ander ik*, verzeld van het Haagsch Platje, in de koets van Ryzig, voor uit reeden? Dat myne eerwaardige Vriendin de Vry, Tante Martha, Oom, ik en myn kleinen Booi in de koets van Juffrouw de Vry volgden, en dat er een ligt rytuig met de broodnoodigste Domestiquen wierd ingepakt. Dit alles hebt gy niet gezien, om dat gy by de Bruin waart, die den gekken inval kreeg, om nu juist zwaare koortzen te hebben. Ja, dat kan ik niet vergeeten, *om* dat gy nu niet meê kunt gaan.

Deftig reeden wy de Haarlemmer-Poort uit, elk even wel gehumeurd; onze Gerrit zelf was puur potzig op zyn wys, als hy zo

eens aan onze koets kwam gluuren. Maar ik zou zo doende te lang onderweg blyven, en wy moeten nog voor den avond op Beekenhof aankomen. Een woord van Tantes pragt... doch dan zoudt gy mooglyk gaan denken, dat er nog van den ouden zuurdeeg in my aan 't gesten raakte; en waarlyk, ik heb de braave Vrouw, zo al niet met eerbied, ten minsten met achting, met groote achting lief. De Vrouw had van haar groene Damaste Geer-Japon een Sak laaten maaken, zo veel goed had zy er van leggen; en ik twyfel zeer, of de Naaister my niet wel verstond, en geen draad van de Geer-Japon gebruikt heeft. Onze Kaptein zat er deftig in; juist zo als hy voornam, toen ik hem te Bruiloft noodde. Onze Vriendin de Vry toonde in haar agt- en- zeventigste jaar, dat zy nog smaak had, en gezond oordeel, om dien op haare jaaren toetepassen. Zy had een kostbaaren zwarten Zyden Sak aan, een kneep-mutsje op, met een wit lindje. Haar linnen en Neteldoek schitterden tegen haar schoon eerwaardig blymoedig gelaat, en nu nog fraaije handen en armen. Geen Orloge, geen Ringen, geen Sieraaden, hoe genaamd, was aan de geheele eerwaardigheid te vinden: 't geen met onze Tante sterk contrasteerde; die glom van al de Juweelen, en op de eene zyde een zwaaren Gouden Beugel, waaräan een met de vlamsteek genaaide en in een Chitze zakje bewaarde Beurs droeg, terwyl de andere zyde gedrukt wierd door een welgegarneerde Zilvere Sleutelring. Ooms beenen versierd met Gouden Kuit-Gespen, aan zienlyk van gewigt en omtrek. Maar, dewyl hy by hoog en laag geen lubben had willen aandoen, zo had Tante, vreezende dat het gezelschap zulks voor een affront mogt aanzien, zorg gedragen om dat weer goed te maken, en ten dien einde haare eigen armen versierd met drie hoog kostelyke geborduurde Lubben. Myn kleine Booi zat tusschen Oom en my benaauwd genoeg; maar dat kon niet anders, en hy hield zich nog al wel, om dat Tante, die over hem zat, een trommeltje met kaakjes had meêgenomen, zeker uit vrees, of hy, tusschen Amsteldam en Haarlem, ook wel iets zoude kunnen opdoen. En hoe, denkt gy, dat ik er uitzag? Als een Moeder van twee Kinderen, geheel négligé. ô Ik weet wel, dat my niets mooijer kan staan dan eenvoudigheid; en dat ik er maar by verlies, als ik my laat zien in een kostbaar opzichtig Gewaad. Myn hoogmoed besteed ik aan myne Kinderen; die met smaak te kleeden, en wel voor te doen streelt my; en ook, myn Bram is geen zier *opschikkig*, weet gy; zo dat, Kind, aan ons was niets te zien, dan een paar zeer daagelyksche Menschen.

Zo kwamen wy op Beekenhof aan. Jan was zeer wel gehumeurd: het schynt, of zyne pleisterplaats, dit leven, hem maar schoon gevalt. Gelukkig voor hem, niet waar? Wy reeden langzaam de laan door, tot voor het huis; daar wierden wy, in de regter vleugel, ontfangen door de waardige Eigenaars van dit Aardsch Paradys, en door de Bruid en Bruidegom. De avond was ongemeen schoon, en de geheele zichtbaare waereld sluimerde zo al zagtjes in, bescheenen door het heldertste Maanlicht, 't welk ooit een zuiveren Hemel verheerlykte. (Hoe bevalt u zo een schepje Poëtisch Prosa?) Ik (wat ben ik toch een Hans onverzaagd, als het op 't nypen komt!) ik was zo ontroerd, toen ik myn eenigen lieven Broeder zo gelukkig zag, dat ik maar weinig praats had. Chrisje zag er uit, als de

eige Zuster van Venus; hoewel er toch iets van Juno's maagschap in doorstraalde. Zy was in Oostindiesch wit geborduurd Neteldoek, en voorts met Gaas, en zagte strookleure Linten gegarneerd, met een boquet van fraaije bloemen, onächtzaam op haar sneeuwwitten boezem. Zy omhelsde my — als de Zuster van haaren Willem; meer kan ik daar niet van zeggen. Mevrouw Helder leide haare Tante naar een Fanteuil; de oude Dame was zeer blymoedig, doch vry wat vermoeid, en begaf zich spoedig naar haare kamer.

Maar ben ik niet gek, dat ik u zo alles ga zitten schryven? Daar ik zo veel verzuim, en u immers alles kan vertellen, als ik thuis ben? Myn Heer en Mevrouw Sytsama kwamen den volgenden middag. Chrisje presenteerde my haar Vriendin. Mevrouw Sytsama sprak my aan op eene wys, die my byzonder met my zelf te vreeden deed zyn. Myne Vriendin Everards was alles in allen. — Gy kent haar. Nog een weinig, en dan groet ik u voor eerst, hoor.

Gy wilt volstrekt weeten, hoe of Wim zich houdt? Hoe denkt gy?... Maar ik wil u niet plagen; gy weet het toch niet. Herinner u alleen, dat alle zyne aandoeningen heevig zyn. Hy voelt geheel alles, wat hem treft. Zyne vreugd besteeg ook dat peil. Hy had (want ik bekeek hem eens op de keper,) iets vermoeids, iets verzufts. Hy verloor zich in zyne gedagten; hy raakte de grenzen der *dierbaare* zwaarmoedigheid; gy weet, Keetje, zo noemde hy eens die mymering, waar uit gy en ik hem lachten? Het zien, het ontmoeten van zo veele Persoonen, die hem allen in hunne betrekkingen waardig zyn, bragt hem wel weer thuis; doch 't was juist, als of hy dit met moeite deed. Het Bruidje gedroeg zich veel verstandiger: geen wonder: *Vive la Sexe!* — Haare oogen schooten echter van tyd tot tyd glansen, die alleen door de uwe zyn naar te bootzen; terwyl een zagt rood op haare wangen bloosde.

Nog zegen ik den inval, om Oom en Tante te verzoeken; die eer komt my toe, van zo veel dienst waren zy, om myn verstrooiden van gedagten by ons te rug te brengen. *Wel, Neef,* (zei Tante,) *nu ben je de Bruigom, en je ondervind, dat die wel doet, eindelyk wel wedervaart, want zo als Salomon zeit: eene deugdzaame Vrouw is van den Heere.* — En zei Oom: *dat zeg ik ook; want jy, Bruid, hebt by myn ziel zo veel van een Engel, dat ik niet weet, hoe of Neef onzen lieven Heere God ooit genoeg kan danken. Nu, hy heeft genoeg om je gesloofd en gesjouwd.* — *Ja,* (zei Tante,) *al zo veel als Jacob uit den Bybel om Rachel; zo als ik in Catz zyn Trouwring wel geleezen heb;*" enz.

En toen gaf zy Willem een oud vaderlandsche kusch. *Met je premissie,* (zei Oom,) *ik moet jou, schoon Bruidje, ook ereis kusschen, al is dat onder de Grooten zo geen fatsoen.* Chrisje kuschte den eerlyken goedhartigen Man (zo waar ik leef!) weerom. Zy dagt zeker, ô dat Diefje! aan het *kleine Kamertje,* daar Tante Willem op wilde verschuilen. Toen nam Oom myn Jantje op den arm. *Kyk, zulken platje moetje ons ook in de familie geeven, of ik zal maar niet in myn schik zyn.* Chrisje bloosde. *Wel foei, Man,* (zei Tante,) *je ziet ook geen steegen voor straaten. Kinderen zyn een erfdeel des Heeren.* — *Ja, ja,* (viel hy er op in,) *jy zult my het woord niet leeren uitcyfferen; ik weet wel, dat die op God betrouwt, wel bouwt,*

en daar mee uit. – Maar ik kan u onmooglyk alles schryven. Leg daar, pen.

Ten vervolge.

Nu wil ik schryven, en dat zo op heeter daad. „Myne eerwaardige heeft gesproken." Deezen morgen in de groote eetzaal komende, zat zy al in order. Myn Broeder zat ter zyden van de Bruid een weinig meer voor haar. Ik zag, dat zy toen juist zyne hand in die van Chrisje lag; en met eene haar natuurlyke minzaame meerderheid, hoorde ik, dat zy met eene zagte doordringende stem zeide: *Lieve Kinderen, de verbintenis, die gy aangaat, stelt u hoogstwaarschynlyk in betrekking met geslagten, die nog niet aanweezig zyn. Vergeet nooit, hoe veel gy tot het waar geluk van die allen zult kunnen toebrengen. Laat deeze gedagte een werkzaam beginzel worden, om u altoos op de beste wys deeze groote pligten te helpen voldoen; en dan zult gy waarlyk, wat ook uw lot zy, gelukkig blyven. Deugd is zaligheid, maar er is geen deugd zonder vastheid van geest. Vergeet nooit, dat onze deugd zo wel door voorspoed* beproeft, *als door tegenspoed* gesterkt *wordt. Bemint malkander met de waardigheid van redelyke Menschen; en als gy de levensreis aflegt, zit dan op uw graf met die stille gerustheid, waarmede ik op myne rustplaats zie.* Zy zweeg, en kuschte beiden de jonge lieden, die haar met eerbied, met liefde, met dankbaarheid beschouwden. Nooit zag ik ryker grouppe! en nooit, zeggen de Kunstenaars, zo veel éénheid in de daad. Geene geringe vertooning maakte in deezen de uitmuntende Professor Maatig; terwyl hy, als 't ware, grootsch op zynen Leerling, Willem stilzwygende beschouwde. De Boezemvriendin der Bruid viel haar om den hals, boog zich voorwaards, zag haar in 't gelaat, drukte haar aan haaren boezem, maar zweeg. Nooit zag ik de vriendschap zo waarlyk geheel ziel. – Oom de Harde liepen de traanen over de wangen, terwyl hy poogde te lachen, maar 't mislukte hem. *Wel, Gerrit,* (zei hy,) *dat is immers mooi, Jongen; als ik dit zo over kyk, zou ik wel haast denken, dat het hier wel een klein beetje naar den Hemel lykt. Professor, jy moet dat nu niet hooren. Zie, ik praat er zo maar wat in om, maar waaragtig, ik meen het. Zie, ik merk wel, dat Martha en ik hier zo maar de minste in de Cajuit zyt: dat schaadt niet; ik ben zo gelukkig, als of ik al zyn dagen zelf de Bruigom ben: wat zeg jy, Moeder? —* Moeder wenkte, dat hy toch zwygen zou. Hy zweeg ook.

Chrisje ging naar myne Mama, omhelsde haar; zo deed ook Willem; maar dit tooneel was deeze tedergevoelende Vrouw te sterk: zy was verpligt zich te absenteeren, en iets te gebruiken. Beiden gingen met haar. Ik bleef: my dagt, dat was best zo, Myn Ryzig en Sytsama waren geene figuranten. Zelf onze jonge Helder was ontroerd; zyne Moeder zag dit, dagt my, met een genoegen, daar wat veel verwondering in doorstraalde. Bram, toen myn Broer in de kamer trad, omhelsde hem, en zei zo wat; ik geloof – *veel geluks!* maar, ofschoon hy wel kan praaten, scheen hy dat talent nu op zyn Kantoor gelaaten te hebben; althans ik hoorde er weinig van, maar Willem boog, en kuschte zyne hand. Ik ga wandelen; hoe vaart de zieke?

Onze maaltyden, want wy eeten en drinken op zyn tyd, overtuigen my, dat wy hier evenwel niet in den Euangelischen Hemel zyn. Zy hebben echter veel van die, die Lavater ons belooft. Gy weet, dat de goede Man daar ook nog wat te schaften verwagt? Niemand eigenlyk vol gekleed, allen echter als fatsoenlyke lieden, die er wel uitzien; allen in een vrolyken luim. Verbeeld u gryze Ondervinding, goed Oordeel, waar Vernuft, gezonde Deugd, blyde Scherts, en hollebollige Welmeenendheid; dan zult gy zo iets van onze byeenkomsten zien: maar vergeet niet myn twee Jongens er by te plaatzen.

Vervolgd door Mevrouw Everards.

Uw Nigt dwingt my om te schryven. Wat kan men tegen haar doen, als zy zich van haare grappige meerderheid bedient? En ook, zy maakt het wel; ik zie, dat zy reeds zestien pagina's geschreeven heeft. *Wat moet ik schryven?* vraag ik? — *Dat wy* (geeft zy my ten antwoorde,) *hier allen huisselyk, aan ééne tafel, theedrinken.* — *Daatje!* — als of ik zeggen wilde, wat zal dat... *Kom Renard, ik zal u dat beduiden; schryf dan maar het geen ik u hier over zeggen zal; dat zal u nog al helpen, myn Kind; want,* schryven *moet gy.* — Het volgende copieer ik zo woordelyk ik maar kan.

Ik heb een ouwen hekel aan dat ongezellig zitten in een cirkel; waar in de knegts als dwaalstarren heen en weer loopen, nu elkander aan botzen, dan een halfvol kopje koude Thee presenteeren, dat ik dan, om myn fatsoen by die gaapstokken te houden, staatig en met een fyn mondje moet indrinken. Leeve de braave Mevrouw Helder ook, om dat zy ons toestaat aan ééne tafel te zitten, en als goede Vrienden elkander de kopjes toereiken en toeschuiven kunnen; ja, er eens een ombrussen; ô dat heeft ook al zyn pret in. Dikwyls maakt het een slapend discoursje weer wakker, 't geen een daaglyks Menschenverstand bevatten kan. By zulke gelegenheden hoort men vreemde avontuuren, die er op de zee des huisselyken levens voorvallen. – Zo als, hoe of men eens een kop beste super fyne Thee over een hair fyne zakdoek, of over een neteldoeke Levite kreeg, en er de vlakken niet kon uitkrygen. – Hoe of men weder eens het ongeluk had, om een schoteltje te breeken, waar men nergens buiten Saxen eene voor in de plaats kon krygen. Hoe de Meid eens met een vol Thee-Servies van de trappen viel, *alles* aan gruis; (het Thee-Servies, meen ik.) Zulke zaaken zyn ryk in bedenkingen, en brengen zo iets vertrouwlyks over het gezelschap; iets, dat by zulke gelegenheden wel aartig is. — Ik, die heel familieziek ben, en ieder gaarne stof tot blydschap aan de hand geeft, bragt gistren wel met oogmerk zo een historietje voor den dag, om myne Tante Martha ook eens occasie te geeven, het een of ander te zeggen. By zulke gelegenheden kan elk meedoen, (juist of men op het Ganzenbord speelt,) elk weet wat, elk steekt zyn beentje uit. En ik wilde de talenten der goede Vrouw ook uitlokken, en onze eerwaardige, die myn oogmerk zag, keurde dien met een stillen glimlach, dien ik verstond, zeer goed.

Laat eens leezen, Pietje..... Wel, zie zo, dat gaat heel goed. Kom, schryf nog wat voort. Na den maaltyd neemen wy allen eene wandeling. Deezen namiddag wandelde de Heer Helder met Ryzig, (want ieder zoekt zo al de zyne,) zy hadden het zeer druk; of zy over de Inënting, den Oorlog, of over de Vrouwen spraken, weet ik niet; ik denk over de Vrouwen; om dat zy beiden zo heel staatig in gesprek waren. Myne Vriendin de Vry, Mevrouw Helder, en myne Moeder trantelden zo wat onder het zwaar Eikenloof. Ik hoorde de woorden: *Huwlyk, Huislyk Geluk, Vryheid, Kamphuizen.* Maar zy spraken te fatsoenlyk zagt, om het verband, waarïn dit alles stond, afteluisteren; 't spyt my, want het zal goed gezegd zyn, wat zy zeiden. Kolonel Sytsama, Everards, en de Bruigom wandelden heen en weder; ô zy spraken over het sentimenteele; dat zag ik zo duidelyk, dat ik wel zoude kunnen zeggen, wat er voorviel. De Bruid en haare Vriendin stonden arm in arm; ernstig minzaam: de eerste wenkte een traantje weg, en de jonge Vrouw zal zeker haare aanstaande Kraamkamer gemeubileerd hebben. My dunkt, er zyn zo veele aanleidende omstandigheden by Mevrouw Sytsama.] Vader en Oom zaten by den Vyver uitterusten, verzeld van Tante, die aan een witte gaaren Slaapmuts breidde, en van tyd tot tyd de happende Visschen uit een *schoon peperhuis* wat brood toewierp. De twee Mannen behielden, dunkt my, van dien schoonen Vyver niets, dan dit denkbeeld: *Water*, en een *Schip uitrusten.* Ik klungelde met de Kinderen naast myn ouwe getrouwe Renard, die haar Cupidootje ook op den arm had, zo maar zoetzappig voort; ik voelde, dat ik haar nooit zo lief had..... 't Is raar, maar een Mensch wordt hier (zou onze Vriendin zeggen,) zo gestemd, zo bereekend voor alle zagte, vriendelyke, heusche aandoeningen. Wy praaten altyd van onze Kinderen, en ook wel eens van ouwe dingen, en dat niet zonder te zeggen: *hoe zot waren wy evenwel, toen wy zus, toen wy zo, toen wy hier, toen wy ginter waren!* Zie, meê gezondigd, meê geboet; wy hebben zo geen reden om elkander te vlieden, of te mistrouwen; wy waren beiden het geen *gy* by ondervinding zo wel kent. — Wy waren beiden — *Gek!*

Ik neem de pen weder op; en het kan nog maklyk gebeuren, dat gy te veel reden hebt om over myn geschryf dan over myn verzuim daaromtrent te klagen. Onze alleräangenaamste uuren zyn des avonds; dan hebben wy een Collation, en geen een Knegt in de kamer; dan gaan alle hartendeurtjes open, en allen zielen-venstertjes niet minder. Maar hoe er ook geboezeld en uitgehaald wordt, er is niets onreins in. Het Huisraadje is wel onderscheiden, en van verschillenden datum, doch de Boel is helder. Ik las eens een geestelyk Vodje; ik meen het *Harten Boekje;* waarïn onze lieven Heer (zeggen de Lutersche Christenen, als zy van Jezus spreeken,) veegde, raagde en glazenwaschte; uit die harten rolde en viel een hoope vullis en ontuig, van Slangen, Vleermuizen, Rotten, Spinnekoppen. Nu, die vertelling kon ik ook wel gezwegen hebben; maar het Boekje is wel bekend, en dient ook al ter wonderlyken stichting.

Mevrouw van Sytsama en ik hebben elkander al heel lang *waargenomen.* 't Is niet onmoogelyk, dat er ergens in een verholen hoekje nog een klein klein spinnetje gezeten heeft. Nu zyn wy zo vry,

eindelyk, zo vry geworden, dat wy belyden... en wat? dat wy niet gunstig over elkander gedagt hebben, toen wy voor een jaar of zes of agt elkander ontmoetten. Onze oogen ontmoetten elkander dikwyls, vooräl, als zy over my zat. Ik moest meer doen. Ik omhelsde haar eens; zy stond *verbaasd;* doch de welleevendheid verborg deeze opkomende verbaasdheid; en zy beantwoordde myne omhelzing. Wy verstonden elkander ten vollen.

Ten vervolge.

De knoop is gelegd! Professor Maatig heeft het beminlykste Paar, dat er na Adam en Eva trouwde, in den Echt verbonden.... ô Myn lieve West, er is iets ernstigs in deeze plegtigheid. Ik zag dat nooit zo in, als nu; maar er u meer van te zeggen, kan ik niet. De tyd is my te kostelyk; en hoewel ik niet schrikkelyk nederig ben, zo weet ik echter, dat ik het talent niet heb, om aan zo een onderwerp recht te doen. Myn lieve Willem is geheel zwygende liefde; hy wandelt daar, zie ik, met zyn Vrouwtje aan zyn arm... hy kuscht een traan van haar gelaat... Ryzig staat by my... houdt zyn arm om my; zegt: – *wy zyn ook gelukkig, myn lief.* Ik smeet de pen neer, en omhelsde hem met een geheel open hart, zyn sterk geteekend Manlyk gelaat met myne wang aandrukkende. *Gelukkig, ja myn waarde Man, dat zyn wy; dit heb u te danken; maar... ik ben geen Chrisje. — Gy zyt myn alles,* (hernam hy,) *gy zyt de Moeder van myn Kind-, de Vrouw van myn hart.....*

Geen Bruilofts- Vaerzen. Zelf geen onnoozel Klink- of Keer- of Naam- of Kreeft- of Ketting-Dichtje; wat is 't goed, dat ik altyd vooruitzorg!

Tante de Vry heeft daar, met eenige verandering, het *Goê wensch* van haaren Dichter voorgeleezen. Men zou een speld hebben hooren vallen, zo stil was het; ik ben er nog van onthutst. Tot morgen; want om geen duizend duizend Vriendinnen verliet ik nu het gezelschap.

Gy begrypt wel, hoop ik, dat van daag geen *Cour* gehouden wordt. Alle de felicitatien, al de in 't oog vallende pracht, die men by zulke gelegenheden vertoont, is reeds in de Bruilofts dagen besloten geweest. Mevrouw Helder gaf my de reden van deeze haare schikking; en dewyl ze my voldeeden, zo zult gy er u ook mede dienen te vergenoegen. Veel had ik te schryven; doch dit is 't juist, waarom ik niets meer hier byvoeg.

Ten vervolge.

De kunst om te verveelen bestaat in de zucht om *alles* te zeggen, wat men over iets zoude kunnen zeggen, immers voor die misselyke Vrienden, die zo gaarn zelf iets denken by 't geen zy leezen.

Ik zou u anders moeten vertellen, dat de Bruidegom en Bruid door de Moeders in hunne Kamer gebragt wierden, niet laat over middernagt. Dat wy, toen onze Tante de Vry in haar Kamer ging, allen by elkander bleeven; en dat Kolonel Sytsama met my het eenvoudig Bal opende. Dat de Heer Helder, (de Vader,) met Mevrouw Everards volgden. Maar dit alles was veel mooijer om te

zien, dan om te leezen. Ik laat dit des in de schaduw van myne schildery.

Mevrouw Helder leidde ons, dat is Mevrouw van Sytsama, Everards en my, in de slaapkamer, zo rasch myn Broeder opgestaan was. Wy vonden myne Zuster in het Kabinetje, met oogmerk om haar morgen Toilet te maaken. Ik *vloog* naar haar toe, noemde haar myne lieve Zuster. Zy bloosde; maar gaf my dien zelfden naam wederom.

Mevrouw van Sytsama liet my den voorrang; zy wist wel, dat zy er niets by verloor. Everards liepen de stille oogen zagtjes over, toen zy de jonge Vrouw omhelsde. Lonne, die als eene mindere Priesteres der Kleedkamer gereed stond, wierd weggestuurd; en wy hadden met ons drieën het verrukkelyk vermaak, om onze nieuwlyks ingewyde in den Huwlykenstaat zelf alle eigenhandige diensten te doen. Zo gingen wy met haar naar de groote zaal, toen de jonge Man ons tegen trad. *Myn lieve Willem!* – Meer kon ik, meer kon niemand zeggen. Zyn hart was vol. Hy wierp zich in myne armen, kuschte my, kuschte de twee Dames, en Chrisje zyne hand biedende, leidde hy haar in 't gezelschap. Tante de Vry stond van haar fauteuil op..... Maar verbeeld u dit alles liever zelf; vergeet maar niet, dat allen even gelukkig, even aangedaan waren over het hoofdgeluk, (om het zo te noemen.)

Het geen gy u niet kunt verbeelden is dit. Willem vond in de zak van zyne ochtend kamizool een overschoon goud groot met zwaare diamanten versierd Orloge, dat gemaklyk voor een Tafelwerkje kan passeeren; en aan het adres der Bruid kwam, terwyl wy dejeuneerden, een dubbeld keurlyk Oost-Indisch Porceleine Tafel en Thee Servies, met een snoer kostbaare Paarlen. Hoe vind gy die zet van onzen Oom en Tante? Wel verbruid! en daar had ik niets van geweeten; dat 's geniepig. Nu, zy weeten ook niets van myn *Gedicht*, dat ik op het dessert leezen zal, dat 's *quitte*.

Vervolg.

Het Vaers heeft zyn effect gedaan; als gy eens niets beter te doen hebt, kunt gy 't leezen, hoor! Deezen avond bragten wy zo geheel naar onzen zin door, als een der voorigen. De Heeren bedienden. Niemand stond het gracelyker dan *myn Broer;* en Oom de Harde dronk een glaasje te meer, zei hy, om dat hy zo fiks met de schenkery stond. Morgen, neen overmorgen, vertrekken wy naar Amsteldam, zo omtrent, als wy gekomen zyn. Van Oldenburg zelf heeft hier zo opgeruimd geleefd, of er geen kantoor in de waereld was; en de Brieven voor hem en Ryzig wierden alle morgen expres van het naaste Posthuis gehaald: men heeft hier overal attentie voor.

Op morgen worden alle bedienden, de Tuinman met zyn Huisgezin, en alle de Werklieden, met hunne Vrouwen en klein gespuis getracteerd. Ieder krygt een halve ryder, van de meeste tot de minste. Dat zal een Comedie voor my zyn! Of ik drukte zal hebben! Chrisje zelf heeft aan de tafel helpen opsieren, en Tante de Vry wordt waarlyk vyftig jaar jonger van genoegen. *Wy zyn allen gelukkig*, zuchtte de zoetaardige Everards. En wat zeide uwe stoute Vriendin? *Ja, Kind, heb maar geduld, aan alles komt een einde*

Over de waardige Juffrouw Belcour schryf ik thans *niets;* gy kent haar nog niet genoeg, om haar recht te doen. Gy dient eerst meer te weten, in welk eene betrekking zy met ons door mynen Broeder staat: Mama hoopt haar mede te brengen.

Ik kan deezen niet sluiten, voor ik u het volgende nog vertel. Tante de Harde was (zy weet, in spyt van al haaren rykdom in Goud en Juweelen, niets van eene betaamlyke distancie; is het woord zo niet?) in een lang gesprek met de oude of oudste dienstmaagd van dit huis. Het Tooneel was myn Heer Helders Boekenkamer, daar zy, ziende dat de deur open was, eens opkeek. *Wel bewaar en bescherm my*, (zeide de goede dikke Vrouw) *wat en al Boeken! Wel Aaltje, die kan myn Heer in zyn heele leven niet doorleezen.* Aaltje, zeker vermoedende, dat dit een affront voor haar Heer was, zeide, met de handen in de zyde, echter niet haneveerig, het hoofd wat voorwaards steekende: *wat blietje? wel, al die Boeken leest onze men Heer alle jaar tweemaal uit.* Ik vond iets zo potzig in dit *alle jaar tweemaal uit;* dat ik het absolut aan u zeggen moest.

Vervolg.

Morgen gaat de reis aan; wy zyn hier zo wel met elkander, dat er dit wat gek inkomt, maar nood breekt *wet.* Zo veel degelyke Menschen zag ik nooit by een. Tante de Vry zeide deeze middag, de tafel eens, met stil genoegen, overziende:

Ach, waren alle Menschen wys,
En wilden daar by wel;
Dees aarde was een Paradys;
Nu is zy schier een Hel.

Een Hel, houde ik verdagt van Poetische Grootspraakery. Anders geloof ik, dat er wat aan is. Vaar wel tot morgen. Maak aan myn huis te zyn, hoorje wel, lieve West.

ALIDA RYZIG.
geb. LEEVEND.

BRUILOFTS-VAERS.

Is er in het sterkbevolkte,
'tGroot, het uitgebreid gewest,
Van Apol, ook niet één Rymer,
Die voor mynen Broeder zingt?
Hoe? ziet dan de *zilvre* Maasstroom,
Ziet het *Wimpel-waayend Y*,
Niet meer Dichteren dan menschen?
[Zo men weet wat menschen zyn.]
Vind men dan geen Puikpoëeten,
Overäl waar huizen staan?
Zyn niet steedjes, dorpen, vlekken,
Met GENIEN stikkend vol?
Vind men thans geen Dichteressen
Op dien Vaderlandschen grond,
Daar men, slegts voor weinig jaaren,
Niets dan hupsche Meisjes zag?

Is er in den wyden omkreits
  Van 't *sentimenteel gevoel,*
Ook niet een van zyne Dichters,
  Die nu voor myn Broeder zingt?
Voor myn Broeder, die de wetten,
  Daar geëerbiedigd, hulde deed?
Wiens sentimenteele liefde
  Zo fyn was gesublimeerd?
Die sentimenteele Vaerzen,
  Vol van heil'ge wartaal, schreef.
Is er in het stil, het mymrend
  Ryk der liefde, dat's toch vreemd,
Niet een zyner tedre Zangers,
  Die er voor myn Zuster zingt?
Van haar schoonheid, van den luister,
  Die er uit haar oogen straalt?
Van haar ongeveinsde deugden,
  Vruchten van haar zuiver hart?

Is er in het naauw omwalde,
  Schraal bewoonde ryk der deugd,
Dan ook niet één Dichteresse,
  Die er voor myn Broeder zingt?

Is het mooglyk, *Phebus Zoonen*,
  Dat gy deez' gelegenheid
Om met uw vernuft te speelen,
  Zo onagtzaam gaat voorby?
Waar my uwen geest gegeeven,
  Wat zong ik op deezen dag!
'k Deed den ouden wrok herryzen
  Tusschen Maas en Amstelstroom.
Wat zou ik het Y doen raazen,
  Om dat Amstels Maagden rei,
Min beviel aan 's Bruigoms oogen
  Dan des *Maastrooms Maagden rei!*
'k deed den Amstel zeer veel zeggen;
  Hy 's ook in zyn eer geraakt,
Wyl men hem dees buit ontroofde,
  Waarop hy veel aanspraak had;
Wyl men hem een knaap ontvoerde,
  Die in 't welbezeilde jacht
Menigmaal zyn stroom zou klieven,
  Als hy om zyn *zielsvoogdes,*
Mennos zindelyken hemel,
  Of het Gooiland had bezogt,
Om in glad gesnoeide laantjes,
  [Daar natuur geen schuld aan heeft!]
Hulde aan kunst en pragt te bieden,
  Door te zeggen: ei dat's net!

Daar men waarlyk Spaansche matten
  Leggen moest, zei Pieterbaas;
Toen hy al dit keurelyke
  Niet dan met bevreemding zag.
'k Liet de Maasstroom zich verheffen;
  In myn rymen — [anders niet.]
Om dit heerlyk buitenkansje
  Door de min hem toegevoegd.
Eindelyk liet ik al die stroomen
  Vreede maaken; ja? — Wanneer?
Als ik zelf begon te geeuwen;
  Want my dunkt dan was het tyd.

Zingt, ô fiere Poëtessen,
  Op een sterken helden toon;
Zingt nu, Dichters van de mode,
  Wysjes, als fluweel zo zagt!
Maar 't was mostert na den maaltyd.
  Zwygt des; mooglyk is 't ook best.

Dichters, Zangers van de liefde,
  Die den Echtenstaat waardeert;
Dichteressen, die het Huwlyk,
  Zo wel als de Vriendschap looft!
Zingt, ô zingt, gy zyt dit waardig,
  Van dit heuglyk Echtverbond.
Zingt, hoe kuische Huwlyks-liefde
  Laage uitspoorigheden doodt,
En, in dees verwyfde dagen,
  't Meest nog voòr de zeden waakt.
Daar zy woeste losse Knaapen
  Weer tot hun bestemming leid;
En van onbedagte Meisjes
  Lieve braave Vrouwen maakt.
Zy, die van een werkzaam leven
  De allergrootste dryfveer is,
Wyl zy 't onverdraaglyk ledig
  In 't steeds woelend hart vervult.
Zy, die 't hoofd van grillen, kuuren,
  't Hart van dwaaze driften kuischt,
Zy, die 't geeuwend zelfverveelen
  Uit den rei der jeugd verdryft.
Zy, die de edelste begaaftheen
  Daaglyks meer ontwiklen doet;
Wyl zy Burgers voor de Waereld,
  Maar ook voor den Hemel vormt.

U, u voegt het thans te zingen,
  Wydt gy niet uw kunst aan deugd?
Hoe klein uw getal moog weezen;
  Voor hoe weinigen gy zingt;
Schoon uw Vaerzen door Crietieken

Nooit met lof gebrandmerkt zyn:
Schoon men zegt u niet te kennen,
Als men uwe naamen meld;
Zingt gy op dit heuglyk Huwlyk
Van myn Broeder en zyn Bruid:
Hier is pryzen waarheid spreeken;
Hier is roem geen vleiery.
Huwt thans niet gelasterde onschuld
Met de naauwst gezette deugd?
Gy kunt van myn Broeder spreeken
Op een wys, u zelven waard.
Roemt zyn onverzetbre vastheid
Aan het geen hy heeft belooft.
Steeds zyn hart getrouw gebleeven,
Hoe door tedre min bestormd.
Roemt zyn hemelreine vriendschap,
Zo bestendig, zo vol vuur;
Daar hy alles voor deed zwichten,
Uitgenomen eer en pligt.
Die zyn ziel door edle gramschap
Deed ontgloeien... maar niet meer!
Best verbergt men dees tooneelen
Agter 't zwygende gordyn,
Veels te aandoenlyk in dit tydstip,
Voor zyn edelaartig hart.

Zingt voor Helder, voor myn Zuster,
Die de Waereld zo wel kent,
Dat zy haar niet kan behagen,
Evenwel haar niet ontvlugt.
Zy, die door de hoogste Wysheid
Daar haar plaats vond afgeperkt.
[En misschien in wyzer Waereld
Wyzer zottigheden ziet.]
Die in 't midden *onzer* Waereld
Leeft, maar die haar niet verleid·
Maar het voorbeeld van haar Moeder
Volgde; ook van haar hartvriendin.
Roemt myn Helder, die haar liefde
Voor den liefsten Jongeling
Liet bestieren door de Rede,
Altoos aan de Deugd getrouw.
Roemt haar, die geen vuige lafheid,
't Zwak der meeste menschen, kent;
Die haar Vriend niet op wil geeven,
Hoe door laster ook vervolgd;
Ja, hoe sterk het hoogwaarschynlyk
Telkens in zyn nadeel sprak;
Wel verzekerd, dat haar Leevend
Al haar liefde waardig was.
Roemt haar, die voor 't oog der Waereld
Aan dien Jongling zich verbindt,

Daar 't: *wat zal de Waereld zeggen!*
  Nimmer haar besluit verwrikt.
Wensch des Allerhoogsten zegen
  Hen op hunne liefde toe;
Laaten zy gelukkig leven
  In het volgende geslagt.
't Vaderland heeft by dit wenschen
  Inderdaad zeer veel belang.
Zo lang nog de stam van Helder
  En van Leevend welig bloeit,
Zal er Godsdienst, deugd en liefde,
  En geluk op aarde zyn.

DERTIGSTE BRIEF.

MEVROUW ALIDA RYZIG AAN MEVROUW SUZANNA HELDER.

Hoogst Ge-eerde Mevrouw!

Young, die ons, in zyne zo zeer bekende Nagtgedagten, Gods schoone waereld akelig, en met een donker floers omwonden, heeft afgebeeld; die ons, in dit zyn meesterstuk, henen leidt langs stikdonkere wegen, door huilende woestynen, over dorre bergen, naar een onbekend Land; die ons niets vertoont, dan eene slaapende Schepping, de stilstaande Natuur; die ons niets laat hooren, dan naare kleppende doodsklokken; die ons de Maan, (dat troostend licht,) beschryft, als een zwaarmoedige planeet, om dat zy gevoelig schynt te zyn over de rampen onzer waereld; Young, die ons verschrikt door stemmen, die uit de graven opryzen; door sleepende doodskleeden, gewormte, stof en verrotting; die zelfde Young, die, in zyn Centaurus, van eene oude Coquette en een jong Pronker spreekende, zegt: *de Winter danste met de Lente;* — zoude, indien hy op de Bruiloft onzer jonge Lieden geweest ware, en uwe Tante de Vry, en myn Broeder meer byzonder met elkander vrolyk en bezig gezien had, mooglyk hebben uitgeroepen: *de Winter dartelt met de Lente.* Maar zoude zelf een Young daar in iets ongevalligs hebben kunnen vinden? Hoe zoude ik hem dan beklaagd hebben! De zwaargeestigste ziekelyke ongevoeligheid zelf moest, dunkt my, van blydschap gehuppeld hebben, toen zy zag, of liever, indien zy gezien had,)want voor haar is er altoos op Beekenhof belet,) hoe eene Vrouw van byna tagtig jaaren, deelde in, – de vreugd verbreidde van, het voor elkander bereekend gezelschap, dat zich toen byëen bevond. „Nooit (zeide gy, Mevrouw,) hebbe ik myne geliefde „Tante zo vrolyk gezien, nooit zo geheel ziel en leeven. 't Is of „zy verjongt: kan men gelooven, dat zy reeds op de Bruiloft *myner* „*Ouders*, als de Vriendin der Bruid, tegenwoordig was?"

Ieder zag haar met uwe oogen. En nu vraag ik u, Mevrouw, zou ook het zalig voorgevoel, dat het ons toch min of meer belemmerend overkleed der sterflykheid wel rasch zal verwisseld worden, tegen een verheerlykt lichaam, onze ziel zo zeer ophelderen, kragt en leven byzetten? Ging er ooit een Christen, die wel denkt, wel doet, en niet sukkelt aan de verbeelding verschrikkende ziekten,

anders dan dankbaar, vrolyk, gerust, door dit aangenaam leven naar de groote stille vergaderplaats aller leevendigen?

Gy voorziet reeds, Mevrouw, wat dit zeggen wil. Gy zyt aangedaan, niet bedroefd; ernstig, nier zwaargeestig; gy herinnert u het afscheid van uwe Tante; gy ziet als 't ware, hoe zy nog eens, aan den arm uwer geliefde Dogter, alle de beneden vertrekken doorwandelt, beschouwd, en al praatende in haare koets treedt. Het is zo! myne Vriendin heeft reeds den gewigtigen stap gedaan; zy is henen gegaan, zo als zy geleefd heeft; gerust, te vreden, — blymoedig. o Zy was zo voldaan van het Levensfeest; zo in haaren schik met de bestieringen van haaren God! In vreede met de waereld, weldoende aan allen, alles zegenende, trad zy, geheel ootmoedig, vol vertrouwen, met een ongekrenkten geest, God dankende voor de zending van zynen Zoon, haaren geheildigden Zaligmaaker, dit tooneel der Sterfelykheid af, om deelgenoote te zyn van de Hemelsche gelukzaligheid.

Veele omstandigheden van haaren dood kan ik niet schryven: het schitterende, het geruchtmaakende, had zo weinig deel in haar sterven, als in haar leven. Deezen morgen bezogt ik haar. Dit is de eerste keer, dat ik haar ongekleed gezien heb. Zy zat in haar grootste fauteuil, geheel in 't wit, met een mantel om, aan haar Tafeltje, en las het XV. Capittel uit den tweeden Brief aan de Corinthen; Kamphuizen lag opengeslagen, en zo omgekeerd by haar.

Ik was dien nagt zo onrustig geweest, dat myn Man my meermaal met bekommering vroeg: *of ik ook niet wel was?* Ik deed niets dan denken aan Myne Vriendin; ik verlangde sterk, om haar te zien. De belofte, die ik my zelf deed, gy zult haar zien, zo dra het zyn kan, bevreedigde my ook niet; ik kon niet slaapen. Opstaande gaf ik last, om de koets te laaten voorkomen; en zeide aan Ryzig, dat ik dit bezoek niet tot nadenmiddag kon uitstellen. Hy volgde deeze trek gaarn in, en ik reed, zo rasch de betaamlykheid het maar half toeliet, naar haar huis. Ouwe Gerrit liet my in, maar ik vroeg, of hy zeide niets.

In de Slaapkamer komende, ik zag, dat de deur aanstond, zag ik de eerwaardige Dame zitten, zo als ik u gezegd heb. Ik voelde. dat ik onthutste. Ongekleed, in de Slaapkamer! dit was vreemd, Ik omhelsde haar hartlyk, en vroeg, (echter met weinig woorden,) *of zy niet wel was?* My met een zoeten glimlach, en byzondere tederheid aanziende, zeide zy: *ik ben heel wel, Kind, zit neer, wie heeft u gehaald? — Niemand, maar ik wierd hier naar toe gedreeven: zyt gy ziek, lieve Vriendin? — Neen, nogmaal, ik ben zeer wel; alles is zo maklyk; geen de minste pyn; byna geen lichaam; een weinig verzwakt, geloof ik; ik dagt des, toen ik opstond, kom, Chrisje de Vry, wees zo vry, of gy thuis waart: valt het kleeden u moeilyk; wel, blyf dan zo als gy zyt.* Ik zweeg: wat kon ik zeggen? Zy ging dus voort: *ik gevoel my alleen veel te helder en vlug; ô myne denkbeelden zyn zo verbaasd helder! myn oordeel is, dunkt my, veel te opgeklaard, voor deeze versleten byna afgelopen machine. Ik voel my als boven den gewoonen peil der natuur opgewonden: alle myne vermogens zetten zich uit: myn geest — ja, hoe zal ik dit beduiden? is van alles los, — ook van dit oude lichaam. Ik dagt, van den morgen, terwyl ik hier zo stil zat, ben ik nog op de aarde? myne zinnen heb-*

ben zo weinig meer te doen. Ik denk aan allen, die my lief zyn; maar met gerustheid en genoegen; ik heb zo niets meer te bestellen, dunkt my; ik heb ook zedert gistren geenerlei behoeften meer; evenwel, niets staat my tegen; en tusschen ons, Daatje, ik voel van tyd tot tyd eene alleraangenaamste bedwelming, die in eene ligte sluimering overgaat; zou ik dan niet met grond mogen hoopen, dat de Heer van alles my tot een nog oneindig gelukkiger leven wenkt? Ik hield haar witte zagte hand al dien tyd in de myne, en stortte dierbaare traanen; o ik had haar zo waarlyk, zo eerbiedig lief. *Hoe!* (vroeg zy, met het gelaat van eene onderrichtende Heilige,) *schreit gy? Dit is goed; u voldoet het, en my ontroert het niet het allerminste. Ik voel, myn Kind, dat de weldaadige dood reeds bezig is om my te ontbinden; geduurig word ik ruimer, meer op my zelf staande... Doe de deur eens toe,* (ging zy voort.) *Daar, in die kast, staat Brood en Wyn!* Ik verstond haar ten vollen.... *Myn hand is zwak, maar voor hy my allen dienst weigert.... Eet met my dit Brood, drink met my deezen Wyn, ter gedagtenis van Hem, die in de waereld gekomen is, om het Leven en de Onsterflykheid aantekondigen; van onzen Heer en Zaligmaker.*

o Ernst, gy zyt my niet vreemd! Nooit hield ik zo gemoedelyk Avondmaal...... *Neem dit alles weg,* (zeide zy,) en *blyf nog wat hier, indien het u mooglyk is.* (Mooglyk, Mevrouw! wat was mij niet mooglyk?) Ik bleef; maar ziende, dat zy een weinig sluimerde, dreef ik spoedig naar de naaste Kamer, daar ik alle de Bedienden zeer bedrukt vond; zond om den Doctor, en schreef een paar regels aan myn Man, verzoekende aan de Bedienden by de hand te blyven, en geen gerucht te maaken.

Weder in de Kamer komende, zeide ik haar, wat ik gedaan had. *Zo, de Doctor!* (zeide zy,) *wel, indien ik niet wist dat ik zo al zagtjes stierf; ik ben juist wel niet* Doctoragtig; *maar evenwel, goed: als de Man om my nu maar niets noodiger verzuimt, en patienten laat leggen, aan wier leven geheele Huisgezinnen gehecht zyn. Ryzig, weet gy, is myn eene Executeur; nu, dat zal zich alles wel schikken.* De Doctor kwam; voelde haar pols; zag haar lang oplettend, met hoogachting. *Hoe lang nog?* vroeg zy. – *Dit is niet juist te bepaalen. – Hebt gy hier ook iets te doen? – Zyt gy benaauwd? — Niets het minste! — Wel, dan heb ik niets te doen, dan u geluk te wenschen met de aanstaande standsverwisseling. — Dat denk ik ook, Doctor. – Mevrouw,* (zeide hy tegen my,) *onze Vriendin zal zeker geene schikkingen meer te maaken hebben, anders — Geene,* (viel zy hem in de reden,) – *alles is afgedaan; ik ben reisvaardig. — Ik moet gaan,* (zeide de Doctor,) *doch zal zo rasch mooglyk eens weer komen. — Of ik u niet weer zag, vaarwel, Doctor; groet u Vrouw voor my: tot wederziens, of gy te laat kwaamt.*

Zo als de Doctor weg was, kwam myn Man. Ik ging hem te gemoet, omhelsde hem, want ik was zeer bedroefd, zeide hoe 't was. Wy gingen by haar. *Zyt gy het, myn heer Ryzig,* (zeide zy,) *'t is raar, myne oogen waren daar zo bewolkt, of ik door een nevel zag. ô Dat is goed. Wy zullen nog een weinig met elkander praaten, hoop ik. Nu moest myne geliefde Santje Helder hier by zyn, dunkt my.*

Ik. Verlangt gy om Mevrouw Helder te zien?

Zy. Ja; maar niet zó, dat ik bedroefd ben, al weet ik, dat ik haar *hier* niet meer zien zal.

Ryzig. Zoud gy zo naby uw einde zyn, Mejuffrouw.

Zy. Dat geloof ik vast, myn Heer. [*Hy knielde by haar neder, en was ontzachlyk aangedaan.*] Wel, braaf goed Man, weet gy zo veel van myn heenen gaan? Ach (barste ik uit,) wie zou, die waardig was u gekend te hebben, u niet met traanen zien heenen gaan? [*Zy nam merklyk af, sluimerde.*] Ik ben wat dof, dunkt my: zie, nu is 't weer beter. ô Alles is weer lieflyk helder... o Hoe heerlyk ryst de zon daar op.... Weldaadig licht! [*Zy zag het met een geheel ingespannen aandagtig oog.*] Ik bedank u, myn Heer Ryzig, ook daar voor, dat gy my een plaats gegund hebt in 't hart van uwe Vrouw; gy zyt haarer, zy is uwer waardig; met dit getuigenis ga ik van u beiden, myne Vrienden.

Ryzig sprak weinig: maar drukte haare en myne hand in de zynen; hy teekent altoos zo verbaasd sterk. Hy vroeg haar: *of zy niet liever te bed wilde zyn?* en bood haar zyne hulp. *Neen,* (zei ze) *'t was zo heel wel.* De bedienden kwamen voorby de deur. *Zie, dat zou ik wel vergeeten; wel, hoe kan 't zo komen! Ei lieve, Daatje, laat allen eens inkomen.* Ik wenkte hen; allen stonden bedrukt en schreiden. *Nu, goeden nagt, Kinderen; ik bedank u allen voor uwe diensten; gy hebt my trouw, eerlyk, met liefde gediend; ik was eene redelyke Vrouw, en gy gunde my het vermaak van u altoos minzaam te kunnen bejegenen. Gaat nu stil by elkander zitten, tot men u nodig heeft.* (Met onderscheiding noemde zy alle hunne naamen, zo als zy haar een voor een de hand kuschten.)

Ryzig moest volstrekt thuis zyn, maar zou ten eersten weerkomen. Hy ging, en zei: *ik neem nog geen afscheid. — Jongetje, Jongetje, als gy maar niet te laat komt!* Hy vloog heen. Met haar alleen zynde, verzogt zy my, dat ik het Lied uit haaren dierbaaren Kamphuizen:

Gelyk de Salamander,

haar wilde voorleezen. Ik voldeed ten eersten aan haar verzoek. Toen ik deeze woorden las:

o Zoete dood, met recht geen dood te heeten.

merkte ik, dat zy eene trekking kreeg, die haar al vry heevig schokte. Ik hield wat op, zag haar aan; zy sprak niet; wat bedaard zynde, wenkte zy, dat ik voort laze. Ik verborg myne eige aandoening zo goed ik kon, en las voort. Toen ik deeze woorden las:

o Hoogst gelukkig sterven!
In 's doods verderven,
Het leven niet te derven!

sprak zy die, met eene zagte, liefelyke, zwakke, maar echter duidelyke stem na: haar geheele gelaat helderde op; het drukte zo al het gevoel, 't welk zy van deeze waarheid had, ten klaarsten uit! Myne traanen vloeiden onbelemmerd, en myn hart leed eigenlijk niet. Ik voelde gewaarwordingen, die met droefheid, dunkt my, niets gemeens hadden. Zy zeeg agter tegen haaren stoel, sloot haare oogen; haare hand was koud, klam; haar gelaat betrok. De Doctor kwam: de bedienden stonden op eenigen afstand in de

kamer: allen schreiden; het was de droefheid van stille bejaarde lieden, niets luiddruftigs kwetste myn aandagt; myn aandagt, zeg ik; want nooit was ik zo aandagtig: alles, de minste haarer beweegingen, waren voor my vol belang. — Zy herstelde zich nogmaal; opende haare oogen, leide haare reeds half doode handen te saam, en met een eenigzins ruimer stem zeide zy: *de levensreis is afgelegd... ô Heere Jezus ontfang mynen geest.* Haar hoofd buigende, blies zy den laatsten adem zagt, bedaard, zonder de minste stuiptrekking, in mynen arm uit.

Het is gedaan! zeide de Doctor; en dewyl hy wel zag, dat ik ongemeen onthutst was, ordonneerde hy eene aderlaating; maar myne redenen van weigering kwamen hem voldoende voor; ik gebruikte echter rykelyk *Spiritus Nitri Dulcis*, om aan zyne zorgvuldigheid te beantwoorden. —

Zie daar, Mevrouw, een naauwkeurig bericht van het geen gy zeker zult begeeren te weeten. De waarde overleedene heeft zelf alles omtrent haar Lyk besteld. Wy volgen haar plan ook met alle mooglyke stiptheid. De droefheid over haar is door de geheele Buurt verspreid; versta my wel, ik meen *die Buurt*, daar haar *Tuin en Stallingen* aan grenzen.

Myn Man zal, als Executeur, aan den Heer Helder zelf schryven: hy wagt de Familie zeer zeker niet.... Maar dit zyn zyne zaaken. Ons huis, en dat van Mama, zyn zo zeer ten uwen dienste, als het huis der overledene.

Ik schryf deezen aan het Sterfhuis. Ik heb myne Kinderen aan myne zorgvuldige Mama toebetrouwd: dit is de eerste dag van zyn geheel leven, dat ik hem niet gezien heb; maar ik kan het denkbeeld niet dulden, dat deeze gewyde stilte door zo een kleinen Raasbeer zou gebroken worden.

Niemand heeft hier, merk ik, aan eeten gedagt. Allen zyn bedroefd, diep, hartelyk bedroefd. 't Is wonderlyk, ik heb ook geen trek tot eeten, en doe weinig meer dan zo eens af en aan het Lyk gaan zien. Kom het toch zien, Mevrouw. Eene slaapende Heilige: maar ontroer niet te sterk, indien gy uwer geliefde Dogters trekken naauwkeurig op dat stille, wel doodbleeke, doch zo verjongt gelaat ziet! Ik voor my kan er my niet genoeg over verwonderen.

Verscheiden Buuren hebben daar laaten vraagen, of zy het Lyk eens mogten zien? Ja, liet ik zeggen, maar zy moeten, om alle vertooning te myden, de Tuindeur inkomen.

Ik kan niet schilderen; anders zou ik u een recht aandoenlyk Toonel afmaalen. Eenvoudige dankbaare Menschen te zien schreijen, by het Lyk van eene Weldoenster! Lofreden te hooren uit monden, die de taal van het hart, en geene andere dan die taal spreeken! Verslagenheid op ieders gelaat te zien!.... ô Wat is dat schoon! wat is dat heerlyk! Te hooren, hoe deeze Menschen tot elkander zeggen: *zo eene* Buurjuffrouw *krygen wy nooit weer. — Indien* zy *niet in den Hemel is, dan komt er niemand! — Zo een Vrouw had honderd jaar moeten worden,* zeide eene zeer bedroefde oude in haar vak deftige Vrouw. *En,* (viel een jong Wyfje er op in,) *zou*

nog altyd te gaauw weg gegaan zyn. Dit merkte ik, was het Groenvrouwtje, waar aan uwe Tante eens een Kraambezoekje in de Keuken gegeeven had.

Oom de Harde en zyn Vrouw zyn daar zo vertrokken. Tante heeft eene zeer welspreekende Lykreden gedaan. Maar ik ben thans niet geschikt, om hem te schryven; er komt te veel in van dat geen, 't welk doet lachen! Gy kent Tantes styl, Mevrouw? Evenwel myn geheugen is goed. Ik zal het eens op een ander tyd hervatten. De Toepassing van Oom was op zyn Zeemans, welmeenende, sterk, en véél afdoende.

Verbaasd, wat drukt my dat verlies! O 't is wel vast, nooit kryg ik zo eene Vriendin weder! Myn verlies is onherstelbaar. Waar zal ik ooit eene Juffrouw de Vry vinden? en evenwel zo eene Vriendin was my allernoodzaaklykst. Vrywillig eerbiedigde ik haar. Nooit bedilziek, nooit lastig; zy zelf verkoos het zo voor haar; was 't wonder, dat zy het my voorhield?

De Tyd slyt alles: ik zal des zeker den hoek wel te boven komen; maar het moet zo allengs geschieden.... Hoe gaarn schryft men, als onze ziel zo eens een schok krygt; wat is de stoffe dan verbaasd ryk. Stond de post niet op zyn vertrek, en *belastte de Executeur* my niet, deezen, op dat hy hem insluite, te eindigen; ik zou, dunkt my, zo maar voort blyven krabbelen. Nu moet ik eindigen; niet echter, dan na u, Mevrouw, en myn Heer Helder, nevens de overige gelukkige Huisgenooten, van myne hoogste achting verzeekerd te hebben, my noemende

Uwe ootmoedige Dienaresse,

ALIDA RYZIG.

P. S. Lieve Zusje, komt gy niet in de Stad? Ik hoop immers ja: u en uw *Man* te logeeren, dat kan, zeg ik tegen Ryzig, in onze pot niet. Onze Ger.... Hou, onze lieve Mama's Man, zou dat niet toestaan, merk ik. De dood van myne Vriendin treft my ellendig: ik hoop maar, dat Nigt Hexameter het niet in haar kruin zal krygen, om haare waardige Gedagtenis door een armzalig Lykdicht te ontheiligen. Doet zy 't al, dan moeten gy en ik den heelen opleg van dat stuk inkoopen. Zie, op een Bruiloft mag ik zo een zot vertooningje wel zien, maar by de dood van zo eene vrouw zeg ik: *Basta.*

EEN-EN-DERTIGSTE BRIEF.

DE HEER ABRAHAM RYZIG AAN DEN HEER CONSTANTYN HELDER.

Myn heer en Mevrouw, ge-eerde Vrienden!

Myne Huisvrouw heeft het voor ons nog veel te vroeg overlyden, der eerwaardige Juffrouw Christina de Vry, zo als ik uit haaren aan Mevrouw Helder hier inleggende las, taamlyk omstandig beschreeven. Wie, indien hy deeze zonderlinge Vrouw gekend hebbe, kan twyfelen, of zy by die standsverwisseling zeer veel heeft gewonnen; en of die kring, waar in zy verkeerde, verbaasd veel by dat overlyden verliest!

Myne lieve Vrouw heeft zeer sterke indrukken van haar verlies: ik meende haar wél te kennen; maar ik dagt niet, dat iets, van wat aart, haar derwyze zoude kunnen uit het veld slaan. Zy zit, dikwyls, met haare hand onder haar hoofd, treurig, stil, in gedagten. Deeze verandering in haar gedrag misvalt my! Ik hoop, dat ik, als de tyd die denkbeelden wat gesleten heeft, myn Vrouw weder zal vinden zo vrolyk, zo leevendig, zo schertzend, als zy was, toen wy uwe gelukkige huisgenooten waren, en ieder, zelf de ernstige Sytsama, op haar *verzot* was. – „Gy hebt eene waardige lieve Vrouw, Ryzig," zeide gy, Mevrouw: 't is zo; maar hoe grootsch ben ik op het Lofschrift eener Mevrouw Helder! Zy maakt byzonder weinig ophef van haare deugd; en is echter naauwgezet in het uitoefenen van haare pligten. Zy kan zich niet ophouden met het waarneemen van die beuzelingen, die echter maar te veel den maatstaf zyn, waar mede men elkanders verdiensten afmeet. Haar oordeel is zo helder, haar hart zo gezond, haare Menschenkennis reeds zo groot.... Maar laat ik niet onbeleefd zyn; ook niet, als ik u toon, dat ik overtuigd ben, dat ik een waardige Vrouw heb.

Gy weet, myn Heer, dat wylen uwe Tante my tot Executeur heeft aangesteld, en gelaste, zo dra zy overleeden zoude zyn, haar Testament, 't welk open in de Secretaire lag, in te zien; het is geheel met haar eigen hand geschreeven, en zeer omstandig. Myn eigen Kantoor geeft my werks genoeg; evenwel aan deezen post zal ik weinig te doen vinden. Alle de zaaken zyn in de grootste orde. Ik heb niets te doen dan uittevoeren, en dan nog naar een eenvoudig wel doordagt Plan.

Myne Vrouw heeft my het plaisier gedaan, van het geheele Testament my voor te leezen, dewyl zy de hand haarer Vriendin zo volmaakt wél kent, en het jammer zoude zyn, indien het met horten en herhaaling geleezen wierd. Wat zal ik zeggen? Het Testament is zo origineel als de maakster; Menschenliefde en verstand hebben alleen den toon gehouden.

Zy heeft het geheel aan u overgelaaten, om haare Begraving al of niet by te woonen; en *belooft* het voor geen het geringste affront te zullen houden, indien niemand der Rotterdamsche familie, ten dien einde, overkwame. Ik zal by verkorting het een en ander uit dit Testament hier overschryven, uit de inleiding:

„Wanneer myn Executeur, of deszelfs Huisvrouw, dit Geschrift „leest, zal zy, die het opstelde, reeds in berouw en knaaging, of in „zelfstevredenheid en vreugd, ondervinden, of zy onder het vervaar-„digen daar van, door vooroordeel, booze driften, onrechtvaardigheid, „wraakzucht; dan of zy zich door billykheid, waarheid, liefde en „dankbaarheid heeft laaten bestieren: maar dan zal het niet meer „te herdoen zyn. Dewyl ik, Christina de Vry, niets liever wensch, „dan in vreede by myne Ouders verzameld te worden, en vuurig „bid, om eenen glansryken ingang in het Koningryk myns Geze-„genden Heilands, poogde ik ook hier een gerust geweeten te be-„houden; zo maak ik, met een bedaard verstand en weegend overleg, „aldus myne uiterste Wille."

„Geen aanzien van persoon, noch bloedverwandschap kan my „beletten zó, en in die orde te schryven, als „*ik goedvinde*. Ik begin „des met myne in mynen dienst grysgeworden drie oude Bedienden.

„Gerrit, myn Lyfknegt, Aaltje, myne Werkmeid, en Grietje, myne „Derdemeid, hebben niets te doen, dan ieder hun wooning te gaan be- „trekken in het Haarlemsche Proveniershuis, welke Wooningjes reeds „voor verscheiden jaaren ten mynen koste zyn opengehouden. Ik „maak hun ieder alle week een gouden Ducaat; en belast, dat zy, als „waardige Bedienden van eene ryke, redelyke Vrouw zullen uitgezet „worden. Dit te schikken staat aan myne zeer geliefde Nigt, Mevrouw „Suzanna Helder. Verder. Men zal, by hunne inkomst in het Huis, „een zeer goede Burgerlyke Maaltyd geeven, aan alle de Inwoon- „ders; geene uitgezonderd."

„Dewyl myne Dienstmaagd Catootje, of anders Katrina Blyaart, „die ik met haar zestien jaar in huis nam, en die my nu reeds „twaalf jaar, trouw, eerlyk, oplettend, met onvermoeide zorgvul- „digheid, alle lyfelyke diensten deed (voor zo verre ik die noodig „had,) mooglyk nog wel eens in 't hoofd kan krygen, om met myn „Koetzier Albert een weinigje te trouwen; iets, dat ik als dan „gansch en van harten toestem; zo maak ik aan Catootje, en aan „Albert Geldersman, ieder de som van vyf duizend Guldens; nevens „een ordentelyken Inboel, (aan de bezorging staande van myne „geëerde Nigt Helder,) als ook, eene welvoorziene *zindelyke Luier- „mand*, die myne Vriendin Ryzig moet bezorgen. De twee jongere „Dienstmaagden, Aagje, myn Keukemeid *effectif*, en Antje, myne „Werkmeid *effectif*, ieder vyf duizend Guldens, met een Uitzet, op „dat zy, indien zy dit goedvinden, naar hun Land kunnen gaan, en „by haare braave oude Moeder blyven. Aan twee oude Schoonmaak- „sters, die ik reeds voor twintig jaar op een Hofje gekogt heb, „alle week twee Guldens, ieder. De Weduw van myn Kruijer, Marytje „Sloofs, twee Gulden 's weeks; ook, gelyke som aan de Straat- „schrobster, en ook twee Guldens aan den ouden Jood, van wien „ik veele jaaren groenten kogt; en die nu, ach arm! blind en ziek „is! Aan myn aartig jong Fruit-Vrouwtje, uit de Kelder, zes hon- „derd Guldens eens. Myne tegenwoordige Schoonmaaksters, elk „twee honderd Guldens. Myn Naaister Mietje, vier honderd Guldens. „Myn braave Styfster, Antje Kraaknet, zes duizend Guldens; ook, „*om* dat zy reeds zo veele jaaren de kost won voor een zieke Zus- „ter, en blinde Moeder; en voor 't overige my tot myn groot ge- „noegen bediend heeft. Aan den eerwaarden Heer Jan Willem Heftig „maak ik twintig duizend Guldens, en aan ieder Kind een Lyfrente „van een duizend Guldens; het getal der Kinderen onbepaald."

Weeshuizen van alle Gezindheden, Armen van alle Kerken, zyn rykelyk bedagt, zo als uit het Testament zelf zal blyken. Maar de Overleedene heeft ook gewild: „dat men viermaal 's jaars eene „ruime en deftige Maaltyd zal geeven aan alle de arme Broeders „en Zusters te Seist; wier droevige en armzalige *Eetwyze* haar zo „wel bekend was."

„Honderd duizend Guldens tot een Fonds, om daar uit zulke „jonge Lieden te ondersteunen, die gemoedshalve afstand doen „van het Leeraarampt in de Publique Kerk, indien zy in bekrom- „pen omstandigheden zyn, en met veele Kinderen *gezegend* wor- „den."

Er zyn nog verscheiden Artikelen, myn Heer, die van een wat te byzonderen aart zyn, om die terloops mede te deelen. Men zou

eene dier beschikkingen kunnen noemen: *Toevlucht der zwakke of verraschte Deugd.* Dit stuk is overwaardig geleezen en herdagt te worden: maar alleen door denkende Menschen.

„Al haare Juweelen, al haar gemaakt Zilver, alle haare Kost-„baarheden, van wat aart ook, moeten getaxeerd en verkogt wor-„den, om een Fonds te vinden, waar uit men stille weldaaden doen „kan, aan fatsoenlyke welöpgevoede Vrouwen, buiten haaren schuld „in bekrompen omstandigheden. Dit Fonds moet aangevuld wor-„den tot honderd en vyftig duizend Guldens; 't zy ter haarer on-„dersteuning, of door het afgeeven van eene zekere voldoende som, „om daar mede iets, het zy een Winkel of iets anders, te begin-„nen; de twee eerste jaaren tegen nul per Cent, en de volgende „zes tegen twee per Cent. Maar indien het blykt, dat de Ontfang-„sters onmagtig blyven, of worden, om de Hoofdsom of Intrest „immer te betaalen, zo zal men, uit geenen hoofde ook, haar daar „over immer mogen lastig zyn."

De volgende Artikels zal ik nog aanstippen.

„Ik maak aan de waardige, by onze Familie zo veel verdiend „hebbende Juffrouw Adriana Belcour, de som van dertig duizend „Guldens; nevens al myn Linnen tot myn lyf behoorende. Aan „myne jonge Nigt Christina Helder, en aan haaren aanstaanden „Man, alle de Schilderyen en het Kabinet Printen en Tekeningen. „Aan myn jongen Neef Paulus Helder, myne Huizen binnen Am-„steldam, behalven het Huis, door my bewoond, dat verkogt „moet worden. Aan myne geliefde Vriendin, Mevrouw Alida „Ryzig, maak ik myn grootsten Folio Bybel, en alle de Drukken „en Formaaten, die ik van mynen vroomen Stichter Kamphuizen „bezitte. — Aan deszelfs Tante, die gaarn een beuzeling van my „begeerde te hebben tot eene gedagtenis, Simon Cleophas wandelende „ziel; Schat der Ziele; en de vroome Klaas Stapels Liedeboekje."

Voor 't overige, eenige mindere zaaken uitgezonderd, heeft de waardige Overleedene tot haare Erfgenaamen aangesteld, den Heer Constantyn Helder, en deszelfs Huisvrouw, Mevrouw Suzanna van Beek.

De schikkingen omtrent haar Lyk zyn deeze.

„Zindelyk en eenvoudig, meer wil ik niet; en zo het mooglyk „is, dan moet ik agt dagen, *stil in myn kist,* onbegraven blyven. „Ik ben zo zeer tegen het vroeg begraven, als myne Nigt Helder „tegen het vroeg trouwen! en heb maar gansch geen trek, om, „voor ik wel ter deeg dood ben, in 't graf gelegd te worden. Myn „Lyk moet, geduurende die dagen, in de groote Coupel-Tuinkamer „gebragt en gelaaten worden, op dat ik ook na myn dood niemand „in den weg sta."

„Ik vond altoos iets deftigs, iets welvoeglyks, in 't Begraven „met eenen sleep, terwyl de kist langzaam, en stil wierd vooruit-„gedragen, maar de houdingen der Begrafenisgangers stieten my „ook altoos dermaate, dat ik voor veele jaaren reeds besloot, om „my *ongemerkt* te laaten *Byzetten.* 'k Zwyge van de geschillen, die „de Hoogmoed en Ydelheid by zo eene ernstige gelegenheid op-

„werpen. Het geld voor Draagers en Lykbedienaars ligt in myn „Bureau in verzegelde papiertjes. Daar ligt ook myn Doodsgewaad „in de bovenste Lade."

Zie daar, myn Heer, het een en ander uit het Testament. Dewyl ik my vleie met uwe overkomst, om de waarde Overleedene nog eens te zien, en verder met my alle behoorlyke schikkingen te maaken, zal ik daar niet meerder uittrekken: dit provisioneel. Mogten alle redelyke Menschen ook in deezen haar voorbeeld volgen; en wy ook aan den kant der tydelyke goederen niets meerder te bezorgen hebben, lang voor de groote Regeerder der Waereld ons uit dit leeven tot een verheevener staat roepen zal!

De droefheid over haaren dood is algemeen. – Zou zy niet oprecht zyn? dit kan niet in overweeging komen ..... Maar myne Vrouw heeft hier reeds van gemeld.

De eerwaarde Dominé Heftig heeft hier zo even geweest, en verzogt de Overleedene nog eens te zien. Hy was sterk aangedaan; ook, zo als hy zich uitdrukte, uit conscientieuse beweegreden. Ik vroeg niets; myne Vrouw wierd over eenige zonderlinge uitdrukkingen een weinigje warm. – „Hy hoopte, dat de Overledene op „haar doodbed nog in veelen opzichte van gedachten zoude ver„anderd zyn." Ik gaf hem, met een woord te verstaan, hoe gunstig de zalige Overledene omtrent hem gedacht had: de goede Man was niet in staat, om iets, wat ook, dáár op te antwoorden; maar de traanen sprongen hem uit de oogen.

Met de volmaaktste hoogachting ben ik

Myn Heer en Mevrouw!

Uw ootmoedige Dienaar,

A. RYZIG.

MYNE BEDENKINGEN.

De Spotter zoekt wysheid, en daar is geene;
Maar voor den verstandigen is de wetenschap ligt.
SALOMON.

Aan de Gravin Henriette van E.

Mevrouw!

Eindelyk keer ik tot my zelf. In uw dierbaar byzyn zie ik de rust, schemeragtig van verre, doch echter zeer zeker, tot my naderen. Wat voegt my nu beter dan te beproeven, of ik ook in staat ben, eeniger maate te voldoen aan dien herhaalden wensch, my met zo veel ernst te kennen gegeeven. Myn hart is zo zeer geneegen, om u te gehoorzaamen, dat gy het onvolkomene der uitvoering wel zult gelieven te verschoonen, Zoude ik evenwel, bezield door eene vriendschap, zo zuiver, zo verheeven, als de myne voor u, in 't geheel niet voldoen aan het geen gy van my verwagt?

Hoe weinig romanesq myne gevallen zyn, hoe jong ik nog ben, ik durf zeggen, dat ik méér ondervinding, méér opgemerkt, méér

geleeden, heb, dan de alledaagsche Mensch bevatten kan. Gy, edele, grootmoedige Vrouw, gy, die reeds zo lange langs de duistere paden der niet geklaagde droefheid wandelde, verstaat my, als ik zeg, dat myn hart tot stervens toe geleeden heeft.

Ik heb in den loop onzer gesprekken, met opzicht tot myne familie, myne Opvoeding, het oogmerk, dat men omtrent my had, genoeg medegedeeld: 't zal onnoodig zyn, iets van dit alles te herhaalen. Ik zal dan my by het volgende bepaalen.

Geen Jongeling trad oöit der waereld in met sterker afkeer van allerlei ongebondenheden; myne ziel kon zich nooit zonder versmaading daar omtrent beezig houden. Myn geest was helder, bedaard, vrolyk. Myne beginzels waren eenvoudig, weinig, maar gegrond in het gezonde Menschen verstand. Ik vond smaak in alle fraaije en nutte Kunsten en Weetenschappen. Eene keuze moetende doen in myne Letteröefeningen, verkoos ik de Godgeleerdheid. Ik was niet onkundig, dat er niets schooner zyn kan, dan het zedelyke gedeelte van een' Godsdienst, die ik meer *wenschte* dat van Goddelyken oorsprong ware, dan dat ik daar wel van verzeekerd was. Aan de hand van een uitmuntend Professor Maatig, sloeg ik den weg des onderzoeks, leergierig, in. Myn byzondre Akademie-Vriend was een kundig geschikt Jongeling; myne wooning eene der weinig bekende wooningen der Deugd; myne tedere Vriendin een Engel onder de Menschen; myne beminde eene Dogter van die waardige Dame, die gy met zo veele reden reeds zoo hoog schat; eene deugdzaame verstandige jonge Dame, — eene Juffrouw Helder. Evenwel! Ik verviel in de diepste twyfelary, ik wierd onmaatig, een speelder, ik duëlleerde, deed een nêerlaag, vluchtte, storte in eene ysselyke armoede, stond aan den steilen oever der zwarte Wanhoop! . . . .

Welk een Raadzel! Ik kwam op eenen weg, dien ik niet zogt, — dien ik schuwde. Wie is te beschuldigen? De Voorzienigheid? Ysselyk denkbeeld! . . . . Myn hart? Indien ik aan myne oprechtheid zal vasthouden, — ook my zelf dus recht doe, 't welk ik anderen doe, dan zeg ik, neen!

Hoe gaarn zoude ik myne jonge, nog onbedorven Landsgenooten toeroepen: *let op de beginzels! Bedenkt, hoe veel er afhangt van de eerste richting.* En zoude ik er niet mogen byvoegen: *Kortziend, onbermhartig, trotsch Mensch! gy die andren veröordeelt, denk, dat gy eens zelf zult beoordeeld worden door Hem, die geen aanneemer des persoons is; door Hem, die tot op den bodem van uw hart ziet.*

En gy, ô zalige, reeds verheerlykte, nu, nu begin ik met eene, ja pynelyke, maar niet verscheurende smarte aan u te denken! Is het, zo als gy, op voor u toereikende gronden, geloofde — is het waar, dat er een onäfgebrooken verband blyft tusschen ons, die nog leeme Hutten bewoonen, wier grondslagen in het stof zyn; en de geesten onzer afgescheidene, door den dood ons ontnoomene Vrienden; indien gy ooit een zeegenend, deelneemend oog nederslaat op uwen Vriend; bestier dan myne pen, lei myne gedagten, verhoog myne poogingen om nuttig te zyn! Ik schryf over den Godsdienst, uwen Godsdienst; hy, die u, in het uur des doods, niet begaf, maar wiens vertroostingen u genoeg waren.

Wanneer ik my zelf aandagtig beschouw, de eerste, de fynste, de diepstverborgene dryfveeren myner daaden in het binnenst van myn hart gaadesla, dan moet ik dit vernederend besluit maaken:

„In de alles met zich rukkende drift, om iets byzonders, iets „grootsch te zyn, ligt de voornaamste bron van alle die rampen, „die my zo geteisterd hebben, de eerste schakel van myne Lot„gevallen." Pynelyke, vernederende overdenkingen! Dwaas daar ik was! Ik meende my zelf reeds te kennen, en ik wist slegts iets van het oppervlakkigste gedeelte myns karakters. Ik zag alleen myne goede zyde, goede overhellingen, gelukkige vatbaarheden, aanluikende gaaven. Wel overtuigd, dat ik de deugd eerbiedigde, God als mynen Schepper en Regeerder aanbad, het laage verfoeide, het booze veräehtte; dat myne driften nooit zo vol vuur en veerkragt waren, dan wanneer ik ongelukkigen wel deed: hoe konde ik myne driften verdenken, – mistrouwen? Myne liefde was welgeplaatst, hoewel niet aangevuurd door wederliefde, en nog niet eens onder het oog der vleijende hoop opwassende!.... Myn gedrag was goed; ook myne uitspanningen waren zo wel nuttig als aangenaam. Zy bevorderden myne gezondheid, maakten my zagter, gezelliger, bewaarden my voor alle zulke naare bedenkingen, waar door noch der deugd hulde gedaan, noch onze zedelykheid verbeterd wordt. Konde ik van zulke uitspanningen vermoeden, dat zy my te sterk zouden worden. Het behaagen, dat ik in my zelf had, ontfing daaglyks voedzel uit de wyze, waaröp men my zo wel in huis, als in den kring myner Vrienden ontmoette. Ook hy, die my niet beminde, achtte my. Ja, de uitspoorigste Lichtmis hing, zo dikwyls hy my bespotte, het zegel der goedkeuring aan myn zelfsbehaagen.

Dus verre kende ik my; zo was ik waarlyk. — Maar het kwam my nooit in de gedagten, om aan my zelf te vraagen: *heb ik ook eene zwakke, eene gebrekkige zyde?*.... In den boezem der vriendschap zal ik boete doen voor deeze *naauwlyks* te verändwoordene achteloosheid! Ik zal bloozen; maar ook uwe afkeuring, ô myne edele Vriendin, zal my geen een voetstap van de waarheid verwyderen.

Zy, en dit getal was niet groot – zy, die het waagden my te zeggen: *gy hebt gebreken*, hield ik sterk verdagt van afgunst, immers van bedilzucht; voor lieden door vooröordeelen misleid, die my niet kenden; konden zy my des nuttig zyn? Myne gebreken lagen ook, of zeer diep, of waren zeer fyn, of hadden zo veele Familietrekken der goede hoedanigheden, met zeer wel inteschikkene zwakheden; stonden in zulk een naauw verband met myne goede oogmerken: behoefde ik die des zo angstvallig te overtoetzen? Hier by kwam nog het volgende: kan het my niet een weinig verdeedigen? ·

Nooit sloeg ik myne oogen op dat beminde Lotje, (wier gedagtenis u zo dierbaar geworden is!) dan als op eenen Engel, met het stoflyk kleed der sterflykheid luchtig omsluijerd. Haar geest was verheeven, fyn, geoefend, alle haare deugden geheel in haare Sex gegrond, haar zuiver, onërvaaren hart niets dan gevoel. De zoete zagtheid van haaren inborst was geleenigd door eene eenigzins tot mymering overneigende Godvrucht. – Die Godvrucht, waar voor

Vrouwen, haarer Sex getrouw, mooglyk wat véél bereekend zyn! Eene Lotje te zien, te leeren kennen, en niet met tederheid te beminnen, was onmooglyk; – *indien men een vry hart had.* Maar myn hart was niet vry: ik beminde, ik beminde zo als men maar eenmaal, en dat is, indien men wel gekoozen heeft, de eerstemaal — bemint. Ook dan, als myne ziel geheel in reine vriendschap voor dit aandoenlyk Meisje wegvloeide, bleef ik de bekoorlyke Helder alleen beminnen. Ik wist des, dat ik niets dan vriendschap gevoelde, – kon gevoelen, voor dat allerdierbaarste Lotje.

Zoude ik zo eene vriendschap perken gesteld hebben? Verhoogde zy myn geheel weezen dan niet? Teekende zy myne *pligten* niet met de sterkste trekken voor? Deed ik die niet; deed ik die niet met vuur, met yver – wilde ik myne Lotje niet vergenoegen?

Een snoode Lichtmis gaf een vuig voorkomen aan deeze Huisselyke verkeering. Lotje wierd gehoond; dat Lotje, zo dierbaar aan myn hart, – myne zedelyke Heilige wierd gehoond!.... En ik! Ik verhief my over, ja, om myne toomelooze gramschap. Lotje te verdeedigen, was dit iets anders, dan de deugd verdeedigen.

Dit uitmuntend Meisje zag my niet met de oogen der vriendschap; – zy beminde my, ook voor zy zulks vermoedde! En ach, toen zy zich zelf onderzogt, was het niet meer in haar vermogen, om eene drift te overwinnen, die aan den wortel van haar teder leven knaagde! Ik gedroeg my zo, dat ik ook de achting haarer Moederlyke Vriendin verdiende. Ook toen de lieve Lyderes bezweek, beschuldigde die Vriendin my geen oogenblik.

Met eene beevende hand leg ik een kleed over het u bekende treurig geval, en deszelfs naare uitkomst. U eene beschryving te geeven van den staat, waarïn ik verviel, is onmooglyk. Ik leed alles, wat er te lyden is, buiten het verwyt van een knaagend geweeten! Maar myn verstand was niet altoos in staat, om my daar geheel boven te verheffen. Ik woedde meermaalen op my zelf. Myn trillend hart scheurde van een; myne rust viel weg; myne gezondheid verdween. *Hoe!* zeide ik, in weinig minder dan zinnelooze razerny, — *hoe! is Lotje niet dood?*.... Toen ik haare schoone, levenlooze gedaante in het doodskleed zag liggen; toen.... ysselyke stuiptrekkingen, bedwelmde uitroepingen, bloedige traanen.... en altoos, altoos gloeide myn hart voor haar, die ik, zo lang ik adem haal, zal beminnen.

Weinig bewust van het geen om my zweefde, ongeschikt, onbekwaam tot alles, altoos bedagt om my zelf te ontvlugten, nadert die noodlottige dag. Als door een donderslag koom ik tot my zelf. Men lastert de overleedene; ik vlieg op, en, in een oogenblik, legt de deugeniet met eene ysselyke wonde voor myne voeten levenloos uitgestrekt. Ik vlugt, zwerf... maar dit alles is u bekend.

Nog hield ik mynen post in. Nog *verwonderde ik my over my zelf*. Ik was nooit zo groot in myne oogen dan nu, nu ik myn leven niet te dierbaar schatte, maar ten prys gave. Niets kon my nu doen bukken; ook, al wierd ik verbryzeld. Nu zag ik meer dan ooit, dat ik tot iets grootsch geschikt was: myne bedaardheid zelf was glorie.

Gun my, myne edele Vriendin, dat ik hier moge te rug treeden

tot dat Tydperk, waarin ik my op de Academie eerst begon bekend te maaken; en laat ik de vryheid mogen gebruiken, om de volgende aanmerkingen vooraf te laaten gaan.

Men stelt thans, over het algemeen, weinig prys op Godgeleerdheid. Zy is niets minder dan de studie van de Mode; die ook, in myn Vaderland, haaren Scepter verder dan over het schitterend ryk der beuzelingen uitstrekt. Lieden, die evenwel uit dien hoofde haar niet met kleinachtig beschouwen, geeven daar onder anderen ook deeze reden van. Zy wenden voor: „dat de Godgeleerd-„leerdheid geheel afgestudeerd is; dat er geene ondekkingen meer „in te maaken zyn; of wel, dat zy weinig opmerking verdient by „hun, voor wie de onuitoogbaare, en nog maar weinig bebouwde „vlaktens der zedelyke en natuurlyke Wysbegeerte open liggen." Hoe gegrond, of hoe ongegrond dit zy, beöordeel ik thans niet; dit is zeker, dat dit myne verwaandheid begunstigde. Ik bid u, laat ik u, hoewel in weinig woorden, mogen zeggen, hoe ik dagt.

Ik beschouwde my zelf nu als een origineel verstand; ik zou de Man zyn, die de Heilige Schriften op eene geheel nieuwe wys uitleide. Ik zou een Leerstel vormen, en verdeedigen, zo als er nog nooit een in de Christen Kerk geleerd was. Een Leerstel, dat zo nieuw als zonderling zyn zoude. Vol, bezield met dat oogmerk, bragt ik ter myner eigen verlustiging een groot gedeelte der *Euangelien en Brieven* over in den Westerschen styl; op dat alles aanneemlyker, minder vreemd, hard, en verstaanbaarder zyn zoude. – Onder myne papieren bewaarde ik deeze Proeven; niemand zag die ooit: ik schreef er deezen Tytel voor: *waar is nu het duistere?*

Opgetoogen in de overdenkingen, welk een gerucht dit eens zoude maaken! hoe de denkende waereld zich over my zoude verwonderen! hoe men my als een GENIE zoude behandelen; gevolglyk, hoonen — vervolgen; myn Boek verbieden – (mooglyk verbranden:) kort gezegd, terwyl ik als een hooggestemd, onervaaren, altoos werkzaam Jongeling; dus revelde, my in myne eigen oogen grootmaakte, raak ik in kennis, en wel dra in vriendschap met een myner mede-Studenten. Hy stemde in veelen opzichte, en vooral als Beoefenaar der Geleerdheid, als een denker, te veel met my in, om hem niet tot eenen vertrouwd Vriend aanteneemen.

Toen ik hem nu eens op zekeren dag, in diepen geheime, over dit myn geliefkoosd Ontwerp sprak, glimlachte hy. Ik stond verwonderd, bedremmeld, en was niet te vreden. Dit gaf hem geleegenheid, om my meer te zeggen. Naar zyn Boekenkas gaande, kreeg hy er een Boek uit, er byvoegende: *Gy komt wat te laat. Lees dit Boek.* Het was *Steinbarts leere der gelukzaligheid.* Myn Vriend had gelyk. Ik kwam toch te laat. Ik las met aandagt en hoogst welgevallen: maar het verdriette my, dat ik hier zo veel van myne eigen oorsprongelyke gedagten in vond. 't Is waar, dat myn Plan wel geheel anders liep; doch wie zou *geloofd* hebben, dat Steinbart my niet op den weg geholpen had? Dit gaf zulk een grooten schok aan mynen hoogmoed, dat Jambres, (zo heette myn Vriend,) maar weinig moeite had, om my van dit Plan geheel en al te verwyderen. De groote dryfveer, waar door ik werkte, was nu verlamd; *ik kon niet meer de eerste zyn!*

Daaglyks zag ik mynen Vriend, daaglyks verwonderde ik my

over zyn verstand, over zyne kundigheden. Hy won myne hoogachting door die *meerderheid,* en stootte die niet om door zyne levenswys. Toen ik hem Steinbart terug gaf, vroeg ik:

„Wat oordeelt gy over dat Boek, Jambres?"

Hy. Zo als ik alle zulke Boeken beoordeel.

Ik. Ik versta u niet; spreek duidelyk. [*Zich een weinig bedagt, en my aandagtig beschouwd hebbende, gaf hy my dit antwoord.*]

„*Jambres.* Het oogmerk van Steinbart is — de Natuurlyke en „de Christelyke Godsdienst te vereenigen. Om dit nu te bereiken, „ontkleed hy den laatsten, en bedekt met deszelfs gewaad den „eersten. Dit doet my *vermoeden,* dat Steinbart een Deïst zy. Maar „Steinbart is veel te loos, om de *goede* Christenen, op éénmaal, al „hun *speelgoed* af te neemen." De Leer der Gelukzaligheid van Socrates wykt zo verre niet af van die van Christus, dan de Leer van Steinbart van het Euangelisch-Systema.

Ik. Hoe! behelst zyne Leer dan geene waarheden?

Jambres. Zeer zeker, maar geene, die het Christengeloof karakteriseeren.

Ik. Gy kettert zo vry wat, dunkt my.

Jambres. En gy sukkelt zo vry wat aan de Ortodoxie: kom, laaten wy dat maar *quitte* reekenen.

My dagt, dat hy dit met een gelaat zeide, 't welk nog veel meer beteekende, dan zyne woorden. Onze verkeering nam toe; onze gesprekken wierden veelvuldiger; onze bedenkingen overvloediger, en wel dra trok dit onderwerp al onze aandagt.

Eerst randde hy de vastgestelde artikelen der Publique Kerk aan. Ik hoorde zyne *bezwaaren,* en vond die niet vreemd van de myne. Hy ging verder; hy trok te velde tegen den Godsdienst zelf: hy vond my beter dan hy dagt versterkt, en op myne hoede. Hy was my te slim, – hy misbruikte myne overhelling tot denken; door my van zwarigheid tot zwarigheid af te leiden; door my te verwarren, te overärgueeren; ik wankelde, ik twyfelde, en dit was voor hem veel gewonnen.

De Leer der *byzondere Voorzienigheid,* die van *een leven na dit sterfelyke leven,* stelde hy zo onzeker, zo onbetoogbaar voor, dat ik niet wist, wat er van te moeten denken. Zyne uitdrukkingen waren altoos: „men zegt, men denkt, men vraagt, de *Ongeloovigen* beweeren." Hoe ook verstrikt, en in de war geholpen, nooit konde ik my den eersten, vryen, eeuwigen Maaker van alles voorstellen, als den ledigen en onverschilligen aanschouwer zyner werken. Dit zeide ik hem: zie hier zyn antwoord.

Jambres. Wy zyn zo gewoon aan de woorden, *wys* en *goed,* wanneer wy aan de oorzaak van alles denken; maar wat is ons toch van *zo een weezen* veel bekend? — wat van *dat vormen aller dingen?*

Ik. Gy gelooft immers, dat er zo een Weezen is?

Jambres. [*koeltjes.*] Iets, waar van ik niets begrypen kan, is daar omtrent iets te gelooven?

Ik. Van waar al het geschapene? Het is er immers.

Jambres. Van eenen Schepper: doch wie zegt my, dat dit alles geschapen is?

Ik. Hoe komt het er dan?

Jambres. Hoe komt er al dat geen, waar van wy de oorsprong niet weeten? Ik ontken, noch stel; *ik weet niets*, Leevend.

Dit laatste zeide hy met zo veel ernst, met zulk eenen zweem van zedigheid, dat ik verbaasd stond.

De omstandigheden, waarin ik toen was, stelden my zo grootlyks buiten staat, om zulke begrippen met behoorlyke juistheid te ontwikkelen en te beproeven. Die omstandigheden zyn u bekend!...

Wat was zyn oogmerk? My verleiden? Dat kon, dat mogt ik niet denken. My onderwyzen? Dwaalingen wegligten?... Ik zag er niet door. Hy gaf my zyne begrippen nader te kennen; ik schreef die aan mynen Vriend Helder. Zyn antwoord was eene scherpe berisping, geene oplossing. Het bestond uit eenige zwakke bedenkingen en stoute veroordeelingen, die niets afdeeden. De Brief droeg al de kenmerken, dat hy geschreeven was, niet door een gemoedelyken Vriend, maar door een argwaanenden Bediller. Ik onderhield hem daar over; wy raakten in grooter verschil — wy braken: myn hart miste Helder, maar myne reden wilde niet toestaan, dat ik hem ten koste myner oprechtheid wedervond. Nu had ik geen Vriend; want Jambres was zo onbereekend voor myn hart, als door my om zyn verstand en kundigheden met verwondering beschouwd.

Myne eerste twyfeling ontstond omtrent het Leerstuk eener byzondere Voorzienigheid. Myne deugd verloor des haar rustpunt. 't Is waar, het leerzaam sterfbed myner Lotje, haare gesprekken, haare vermaaningen, haare hoop op het toekomende, deeden my wel eens aan my zelf vraagen: „zou het Opperweezen zich niet „nu en dan met zyne gunstelingen bemoeijen? zou er niet zeer „zeker een onafgebroken leven zyn?" Ik was echter altoos veel meer gesticht en getroffen, dan overtuigd door het geen zy sprak. *Dat zy* het zeide, roerde my veel sterker, *dan 't geen* zy zeide. Myne hartstochten waren meer in beweeging, dan myn verstand werkzaam. Myne verwarringen wierden veelvuldiger; ik twyfelde te meer aan dat Leerstuk, naar maate ik zag, hoe ongelukkig ik dit dierbaar Lotje gemaakt had, en dat echter geheel buiten myn toedoen. Zy stierf; en ik, ik viel als weg uit den kring der denkende weezens! Ik bestond alleen werktuiglyk; maar slegts by schokken en rukken, even als een verwrikt uurwerk — hoe zal ik het u anders beschryven? Ik vond niets, om my te troosten; ik hield my nergens aan vast; myn afkeer van ongeregeldheden was zo groot, dat ik zelf toen geen oogenblik toevlugt nam by den bedwelmenden wyn.

Ik geloof niet, dat ik eenig systema had; of had ik zo iets, dan bestond het uit een zwakke, niet saamenhangende byëenflanzing van dweepery en ongeloof. Nu verviel ik eens in de allerernstigste luimen; ik bad tot ontroerens toe. Hoe leed dan myn overrekt zenuwstel! Hoe ysselyk myne gewaarwordingen! Myn gebed was niets dan eene misnoegde klagt. En was ik toen wel genoeg overtuigd, dat ik eenen God had, om hem te kunnen aanbidden? Myne uitroepingen waren slegts wilde, moedelooze aanspraaken aan de schim van myne Lotje.

De Vriendin van deeze Engel verliet my wel niet; in tegendeel,

zy schreef my ernstig, gemoedelyk, vertroostend; maar ik was toen niet in staat, om daar gebruik van te maaken. Ik kon zelf dat strikt koelzinnig redeneeren niet verdragen. Deeze stille denkster was te koel voor myne overdreevene hartstochten. Iedere vermaaning, iedere bestraffing, kraste door myn gescheurd hart: iedere vertroosting scheen byna eene beleediging voor de heilige nagedagtenis van myne dierbaare Lotje. Al myne glorie zogt ik nu in een Martelaar der Vriendschap te worden; in vast te willen houden het geen hier niet meer bestond. Zo leefde ik voort tot dien dag, waar op ik myne handen met bloed bemorste. Dit was, mag ik het zo eens noemen, de Crisis voor myn verstand.

Alles, wat van dien dag tot op dien, waar op ik het geluk had uw eenig Kind te redden, my ontmoet is, weet gy. Ik zal my des meer bepaalen by het hoofdöogmerk, waarom ik dit geschrift opstelle.

In dit stil afgeleegen Verblyf, waar in uwe goedheid my ontfing, vond ik my zelf weder. — In uw onwaardeerbaar byzyn koom ik tot rust: ik voel, dat ik in alle betrekkingen verbeter; myne denkbeelden zyn helder; ik kan geregeld, met aandagt, met bedaardheid doordenken, en ondervond op de treffendste wys, dat: *Hoogmoed niet voor den Mensch gemaakt is.* Dat groote zielsvermogens ons, op zich zelf, niet gelukkig maaken; maar het wel aanleggen daar van voor ons zelf en onze Medemenschen. Ik ben nu overtuigd: „dat de Christelyke Godsdienst ons tot een veel hooger geluk „voorbereidt, dan de Natuurlyke." Nu zegt myn gevoelig dankbaar hart: *De Heere regeert! dat de aarde zich verheuge!* Ik was wel nooit het slagtöffer der Ondeugd, maar ik was de slaaf myner driften.

Ik verzoek u, myne Vriendin, dat gy de Brieven en afschriften, hier op betrekkelyk, wanneer gy dit Geschrift zult leezen, by u gelieft te leggen, en, zo dikwyls dit noodig zy, inziet.

De eerste vraag, die ik te doen heb, is deeze:

Is er een God?

Jambres zegt: de stelling daar van is een exclamatie, geen bewys. Is dit wel zo? Rust de algemeene toestemming deezer waarheid niet op de overtuiging, dat er uit zich zelf niets aanweezig is? Of, zo als men gemeenlyk spreekt, dat de Schepping een Schepper noodzaaklyk maakt? Begaat Jambres hier des niet eene groote valschheid; iets, waar voor lieden van zyn stempel zich niet altoos schroomvallig wagten. Hy plaatst het Besluit voor, en hy moest het agter de beredeneerde waarheid plaatzen. Hy geeft wel toe, dat het dwaas is een gewrocht zonder oorzaak te stellen, maar hy vraagt met veel eigenwysheid: „Wat is dan de oorzaak van dat „iets, 't welk uit niets is voortgebragt?" Geen Vriend van den Natuurlyken Godsdienst is zo onzinnig van te zeggen: „Niets kan „de oorzaak van iets worden." Laat Jambres deeze tegenwerping maaken by hun, die het geval de oorzaak der Schepping noemen: De Deïst, (zo hy dien naam waardig zy,) erkent en ook aanbidt eene vrye, magtige, wyze oorzaak van alles.

Ik weet wel, en Jambres is daar zeer wel van overtuigd, dat men zich bedient van eene onnaauwkeurige uitdrukking, als men zegt: *God heeft de Waereld uit niets gemaakt:* maar hy weet ook, wat

men daar door eigenlyk bedoelt: en hoe onvolkomen alles is, wat wy staamelen van het werk van den eeuwigen Geest, zo is dat staamelen nog verkieslyk boven het zeggen: „Niets heeft uit Niets iets geschapen." En is dit de taal der Godverzaakers niet?

God heeft al, wat er is, niet geschapen uit Niet, maar Hy stelde het dáár. Moses noemt dit in zyn verheeven taal: *God zeide, daar zy licht, en daar was licht!* In de Psalmen leezen wy: *Hy roept de dingen, die niet zyn, als of zy waren* Hy, die deeze woorden wil uitbreiden, verdient waarlyk niet, dat hy die leest: men moet voelen wat zy zeggen.

De Oorzaak van alles is des een volmaakt Weezen, dat *de rede* van zyn aanweezen in zich zelf heeft. Ik zeg met voorbedagtheid *de rede*, niet de *oorzaak*. De Oorzaak van alles kan noch in, noch buiten zich de oorzaak hebben; anders was niet dat Weezen, maar de Oorzaak van deszelfs bestaan, de Oorzaak van alles: maar het heeft de *rede*, de *waarom* van zyn bestaan in zich zelf, en wat kan die zyn dan de noodzaaklykheid? Zyne *onbegryplykheid* behoort wel zeer zeker onder de bewyzen van zyn geducht en vertroostend bestaan!

Voor u, myne edele Vriendin, zal het niet nodig zyn, dit afgetrokkene door voorbeelden opteheldeen, maar dit Geschrift kan nog eens in handen van zulke Menschen komen, die hierömtrent eenige ophelderingen nodig hebben: hierom voeg ik er het volgende by.

Zo rasch ik begrypen kan, wat een allerwyst Weezen tot zo een Weezen maakt, zo rasch ik alles even duidelyk zie, als dat Weezen, dan valt het denkbeeld van allerwyst Weezen geheel weg. Ik — ieder, die zulks kan bezeffen, is dan even wys. Zo rasch ik het *hoe* van een Eeuwig, Noodzaaklyk, door zich zelf bestaand Weezen kan bevatten, ben ik zelf dat Weezen. — Hoe dwaas is des ook uit dien hoofde de Godverzaaking!

Zy, die de *Waereld* dat onbegonnen Weezen noemen, hebben een deerniswaardigen te saamgestelden God! En die zal echter de Oorzaak van alles zyn! Zou men minder verstandig spreeken, als men zeide, dat Newton zyne verbaazende Natuur-kennis aan zyn Tafel, dat Boerhaven zyne Geneeskunde aan zyne pen, dat Richardson zyn onvergelykelyk talent van schryven aan zynen lessenaar te danken hebbe?.... Maar laaten wy het gezond verstand dus niet verguizen!

De Leerstelzels des Natuurlyken en Christelyken Godsdienst alleen zyn aan geene tegenstrydigheden onderheevig. Die God, dien zy beiden verkondigen, moet de geduchte, de goedertieren Schepper zyn: zo rasch het welgevormd hart dien God kent, aanbidt het hem.

Jambres vraagt: *kan zo een God tegenstrydigheden daar stellen?* Onmooglyk! maar dit doet hy ook niet. De *Orde in de Natuur zegt hem, daar is een God*..... Ziet hy nu zelf niet, dat hy die belydenis, in den mond van een ander, eene exclamatie genoemd heeft? Het geen hy toen zeide, dat niets bewees, schynt nu eene onbetwistbaare waarheid te zyn. Hy ziet gebrek, wanorde; hy verliest zyn God. Hy ziet, het geen wy allen zien; maar meent hy niet veel meer te zien? Geen kundig Aanbidder van God ziet Hem ergens, dan in schoonheid, orde, gelukzaligheid, niet in gebrek en wanschapenheid; daar zien wy uwen God, het blind Geval. Hy ziet: „magt by den Boozen, die kent noch rampen noch zorgen."

Ziet hy hier niet veel meer door de inbeelding, dan door de ondervinding? Zyn alle rampen, alle zorgen zichtbaar? Heeft Jambres ooit een *Zedelyk gedrocht* in zyne eenzaame nagten op zyn donsbed bewaakt? Vertrouwde het hem zyne knagende wroegingen? Heeft het hem immer in 't oor geluisterd: „alle deeze woeste wilde „schandelyke buitenspoorigheden, deeze verbeestende vermaaken, „deeze baldaadige slempmaalen leide ik aan, om – my zelf te ont„vlugten?" Hoorde hy immer de helsche gillingen van zyn gefolterd hart, als dat over eene gepleegde snoodheid heenen zweeft? Stel al eens, dat verfoeilyke Booswichten in rust en overvloed ten grave gaan; is dan de magt van den Eeuwigen binnen den kleinen kring van dit sterflyk leven? Of stelt gy hunne vernietiging: waar is uw bewys? Kunt gy dit niet? Wel, wat heb ik dan met uwe droomen te doen?

Jambres „ontdekt overäl vyanden van ons geluk, onze rust; en „echter de algemeene orde wordt bewaard, duurt voort: Hier uit „besluit hy, er is een Almagtig Weezen." Zo hy zich aan dit besluit houde, moet hy dan niet begrypen, dat alles, wat ons als verwarring voorkomt, ontstaat uit de bekrompenheid van ons gezicht, met betrekking tot het groote geheel? „Waar, (vraagt hy, „als hy zich by de wanördes bepaalt:) waar blyft nu het geliefde „denkbeeld: *er is eene* Voorzienigheid?" En, terwyl ik dit gedeelte zyns geschrift overlees, vraag ik: waar zou de vryheid gebleeven zyn der geenen, die zedelyke wanördes aanregten, indien de Voorzienigheid hun zulks belet had? Hoe zou een Socrates ons van zyne liefde voor de deugd hebben kunnen overtuigen, indien hy niet door haare en zyne vyanden ter dood toe vervolgd was? Hoe zouden verdrukte Volken de flaauwe vonk van vryheids-liefde leevendig gehouden hebben, indien zyne Tirannen het eindelyk niet te diep vernederd hadden, om met geduld hun juk nog langer te draagen? Vraag liever, van waar die kragt, die moed, die de lydende deugd staande houdt? Kunt gy iets anders uitdenken, dan het Geloof in eenen God, zo als wy aanbidden? — Of sterven zy, die zich met het onschuldig bloed hunner Mede-Burgers bezoeteld hebben, dan gerust, om dat zy op hunne legersteden sterven? Wat denkt gy, Jambres, zou het huiverend bloedig waaren eens vermoorden Grysaarts; hoewel mooglyk slegts in de verhitte knagende Inbeelding des schuldigen aanweezig; zou eene smartelyke schouderbreuk van een nog veel koelbloediger dwingeland zo gering zyn, dat zy de rust der ziel niet konden verbreeken? Zegt dit vooruitzicht niets; „Ik zal wel dra myne straffe ontfangen van Hem, die de Vorsten „afsnyd als druiventrossen?" Deeze Bybelsche uitdrukking moet gy my ten goeden houden. Gy hebt te veel Historie kennis, dan dat het nodig zyn zoude, hier over iets meer te zeggen.

„Gy ziet de geslagten der dieren," (*) – en gy besluit daar uit: „hier is eeuwig verstand." Uw besluit is billyk; maar als men eens wel besloten heeft, moeten geene duisterheden ons doen wankelen.

(*) De Leezer, die iets meer dan een vermaaklyk uur in de Historie van den Heer Willem Leevend zoekt, gelieve dit geschrift aan de Gravin van B* niet te leezen, dan met het eerste Deel deezes Werks by zich, op dat hy meermaalen inzie, wat er van Bladzyde 146 tot 148 gezegd wordt.**

Dit stemt men in het gemeen leven ook gaarn toe, ja, daar handelt men ook. „Gy ziet aan de Kinderagtige trotschheid enz." Gy kunt schilderen, Jambres: uw Tafereel van den Oorlog is afgryslyk schoon! De Natuur weent bloedige traanen by zulke Tooneelen. Maar hoe sterk spreeken zy ook van de zorgende bestiering des Almagtigen! Na zulke vreeslyke schokken, die de orde der dingen schynen te verdelgen, herstelt zich echter in weinige jaaren het volmaakt evenwigt; de Harmonie, de betrekkingen gaan voort; geen eene Classe valt weg. Hier zie, hier aanbid ik den Regeerder der Waereld!

„Zoude ik God niet ontëeren enz." Ja, indien gy alles uit dit punt blyft zien; maar zo min de verstandige Deïst, als de kundige Christen, zien, zo als gy dit alles ziet. Moet ik voor u herhaalen, dat onze vryheid zo wel het dierbaarste als geduchtste geschenk is, 't welk onze Schepper ons heeft toebetrouwd? Zy is de grondslag onzer natuur. Een zedelyk redelyk weezen, en geen vryheid, is een harssenschim – eene onmooglykheid. Het gebruik, 't welk wy gemaakt hebben van dat kostelyk geschenk, gemerkt de omstandigheden, waarïn wy ons bevonden, zal ons lot beslissen.

Het Godlyk oogmerk blykt dit geweest te zyn. Onder ontelbaare Waerelden, die hy gevormd heeft, en die mooglyk allen van elkander verschillen, eene te scheppen, waar op weezens, zo als wy zyn, wel geplaatst zouden zyn. Op die Waereld bevinden wy ons daadelyk. Weezens, wier volmaaktbaarheid hun rang karakteriseert; vrye Weezens, die zich hier voorbereiden tot de Maatschappy van verheevener schepzelen; Weezens, die door den weg der zelfsverzaaking en kennis, kunnen opklimmen tot eenen hoogeren rang, en door alle eeuwigheid voortgaan van deugd tot deugd, van kennis tot kennis, tot dat zy eindlyk verschynen by God, voor wien de Engelen zelf niet rein bevonden worden.

Indien God ons onze Vryheid ontname, dan zoude hy eene Classe van Weezens, en wel geene verachtelyke Classe, vernietigen. Nooit kenden wy dan zedelyk geluk; want daar geene Vryheid is, kan geene zedelyke rechtheid zyn.

Moet des de Mensch, als een vrywerkend weezen beschouwd zynde, niet zo wel een vloek als een zegen voor zyne natuurgenooten zyn kunnen? Kan dit wel uitblyven, gemerkt de geschiktheid die wy hebben, om aangedaan te kunnen zyn? Moet zodanig een weezen niet krimpen van smart onder eene zwaare Heelkundige bewerking? Moet hy niet als opgelost worden door zulke genietingen, die voor hem het toppunt van alle verrukkingen bevatten? Of zou het mooglyk zyn, die betrekkingen te vernietigen en den aart onzer gesteldheid te behouden? Maar hoe goed is ook hier weder de hoogste wysheid, als zy onze geduldige onderwerping aan het smartelyke, als zy onze overwinning van zekere voor onze natuur aangenaame behoeftens tot beloonbaare deugden verhoogt; als zy onze welwillendheid ondersteunt door eenen invloed, die ons met eerbied, met verwondering vervult! Vergeet men niet ook al te dikwyls, dat de Oorlog het hoofdvermaak is van geheele strydhaftige Volken? Gaan die des niet gewillig — niet gesticht naar het slagveld? Kennen zy wel grooter heil, dan het hunne rykelyk toe te brengen tot de algemeene slagting: en hoe veele Martelaaren overtroffen de grootste Helden in moed, standvastigheid en

geduld! Noem dit alles (want de Godlyke tusschenkomst ontkent gy immers,) noem dit alles — dwepery, styfzinnigheid, woestheid, 't is wel, nochtans bewyst dit, het geen ik wilde bewyzen, en zie hier, wat ik wil bewyzen: „De Mensch heeft in zich een ingewik-„keld vermogen, 't welk, wanneer het zich ontwikkelen kan, zich „tot zulk eene verbaazende hoogte kan verheffen, dat het ons daa-„den kan doen verrichten, waar voor de bedaarde beschouwer der „Menschelyke natuur verstomt." Hy heeft geen minder wederstandbiedbaarheid. Hier door vond zich de vindingrykste Wreedaart wel eens vermoeid en te leur gesteld. Heeft de ondervinding niet meermaalen getoond, dat dit vermogen, verhit door dwepery, of door liefde, of opgewonden door schrik of toorn, de tedere, ongespierde ryzige losse Vrouw daaden heeft doen verrichten, waar voor de sterke, de denkende Man niet dan met yzing wordt aangedaan, indien hy deeze hef boomen mist? Er worden somwylen kragten opgeroepen, die, hoewel wy eindig blyven, niet te bereekenen zyn; wier *non plus ultra* onbekend is.

„Als ik goede wetten enz." Voor ik deeze schynbaare zwaarigheid ga oplossen, zal ik het volgende eerst aanmerken. De wys, waar op gy deeze zwaarigheid aanvoert, schynt niet zeer beslissend te zyn: spreek regt uit Jambres, wenscht gy in de daad overtuigd te worden: „dat er een God is?" En spreekt gy wel ter goeder trouw, als gy beweert, dat het aaklig schildery, 't welk gy van onze Waereld maakt, eene egte navolging haarer waare gesteldheid zy? Ziet het alles, wat ons omringt, zo bar, zo naar, zo doodsch, zo vreeslyk uit? Waarom vergroot gy, en zy, die het met u eens zyn, de Menschelyke elenden toch tot zo eene hoogte? Waarom leert gy, dat de ondeugenden hier altoos gelukkiger zyn, dan de deugdzaamen? De Ondervinding spreekt dit tegen. Overal, waar braafheid en gezond Menschen-verstand heerschen, woont het waare, hoe schaars bekende geluk. Allen hebben wy ons deel in de algemeene ellenden: maar zy, die niet by ervaarnis weet, wat het toch zegt Moeder te zyn van dat beminlyk wichtje, 't welk zy, terwyl het haar aanlacht, beschouwt, beschouwt met oogen dryvende in den wazem der liefde — kan ook nooit de smarten gevoelen, die eene Moeder doorbooren, als die het Kind van haar hart vroeg ziet overgaan tot de zalige gewesten des Lichts en des Vredes. Die geene Vriendin had, zal haaren dood niet betreuren; die geen rykdom bezat, niet door deszelfs verlies in gebrek storten; maar alle Moeders, alle Vriendinnen, alle ryken kunnen in de betrekkingen, waar in zy staan, zeer ellendig worden. Wat bewyst dit nu tegen de wysheid, de goedheid, de magt van dien God, die alles geschapen heeft, en tot de beste oogmerken bestiert? Gy zegt dan: „als „ik goede wetten zie enz." Dit verzeekert my, dat gy waarlyk dat geen gezien hebt, 't welk ter uwer overtuiging noodig is, namentlyk geloof in de byzondere Voorzienigheid. Het bewyst des, dat de Mensch in staat is om goede wetten te geeven, en zelf op te volgen; dat er des goede Vorsten en braave Onderdaanen zyn kunnen; dat de Mensch gevolglyk het geluk der samenleeving kan uitbreiden, ja bevestigen en handhaaven; dat hij zelf de Kunsten en Wetenschappen kan doen bloeijen. Wat ontbreekt er des, om naar uw eigen eisch te kunnen gelooven in die Voorzienigheid;

om eene bevredigde ziel te bezitten; om vertrouwen, — om dankbaarheid in uw hart te laaten glyden? — Wat wilt gy dan eigenlyk? Wilt gy, dat de Mensch niets zy dan een Werktuig? Waar bleef zyne vryheid? Waar zyne deugd? Kon hy dan wel eens een plaats beslaan in dien rang, waarin wy hem hier vinden? Een voorbeeld: Gy hebt een Vriend, dien gaaft gy en geleegenheid en middelen, om een voordeelig bestaan te hebben; maar hy misbruikt uwe giften, hy verzuimt de geleegenheden, hy maakt zich en anderen ongelukkig; zal het u nu wel billyk toeschynen, indien men „zegt: Wanneer die Vriend van Jambres ryk en gelukkig is, dan „zullen wy gelooven, dat hy hem heeft wel gedaan, dat hy waar„lyk zyn Vriend is; dan zullen wy hem met achting, met genee„genheid beschouwen; dan zullen wy ons vertrouwen op hem ves„tigen." En wat zoud gy antwoorden? „Heb ik hem niet in staat „gesteld, om ryk en gelukkig te worden? Komt zyne ondankbaar„heid, zyne dwaasheid voor myne rekening?" Wie zyt gy nu, die van uwen Maaker rekenschap afëischt wegen het misbruik, 't welk zyne begenadigde Schepzelen van zyne goedheid maaken.

Het geen gy over de saisoenen en luchtstreeken zegt, verdient waarlyk geene wederlegging; uwe eige Natuur-kennis zal u meer hier over kunnen zeggen, dan ik in staat ben hier neder te zetten. „Als ik, zegt gy, in de Natuur alles bar en akelig zie, enz." Hier gebruikt gy weder eene van die ontrouwe streeken, waar van gy, en de uwen, u zo dikwyls bedienen, en van zo veel gewichts schynen by elk, die zich veel laat voorstaan op den Godsdienst van een eerlyk Man. — Die streek, namenlyk, van alle de rampen, die er gebeurd zyn, alle gruweldaaden, die er gepleegd zyn, geduurende alle de verloopene Eeuwen der Waereld, by en op een te hoopen; en die zo voor te stellen, als of zy door alle Menschen, op alle plaatzen, geleeden en gepleegd waren. Dit zeker is iets, 't welk nooit geschied is; en dat weet gy zo wel als ik.

„Als ik Grysaarts en Kinderen, enz." Zyt gy waarlyk een Menschen-Vriend, en kunt gy den Mensch zulk eenen blaam aanvryven; kunt gy uwe Natuurgenooten dus lasteren? Zoude men niet byna vermoeden, dat gy onder monsters uw verblyf hield. Waar zyn die Grysaarts, die Kinderen, die Weduwen, die geenen Beschermer hebben? Moet gy niet tot eer der Menschheid belyden, dat ook de meest driftelooze, de ongevoeligste, ja verhardste uit ons, het naauwlyks ooit zo verre kan brengen, dat hy aan zulke verlaatenen hulp weigert? Is de Boosdoender wel altoos in staat, om zo snood te zyn, als hy had voorgenoomen te zyn? Kent gy inzonderheid ons bermhartig Vaderland zo weinig, dat gy niets weet van haare zorgvuldigheid, die in zo veele treffelyke Godshuizen voor Weduwen, voor Weezen, voor Grysaarts waakt. Wel! schuw vry de Menschen, die gy dus hoont! gy zyt hun byzyn onwaardig. Alle Ryken zyn niet wreed en dartel. Hunne ligtzinnigheid heeft daar wel eens een zweem van, maar hunne harten zyn niet altoos onberekend voor een stil medegevoel. Dit getuigenis geef ik hun; en gy zult my niet verdenken, dat ik ooit myne ziel door vleiery ontëerd heb.

Hoe zelden heeft de nyvere Werkman geen werk, en hoe zelden is hy van het noodige verstooken! Vooral indien eene braave Moeder voor haar en haare onnoozele Kinderen, is het dan al niet

het medelyden, ten minste de schaamte opwekt! De Eerzucht geeft immers dikwyls daar, daar de nauwhartigheid de hand toesluit. — De opmerkende Mensch ziet ook wysheid en goedheid daarïn, dat het lot der ongelukkigen niet geheel der redeneerende deugd is aanbetrouwd, maar dat trotschheid, waan, hartstochtelyke goedheid, t'saamen komen, om wel te doen; vooräl indien de schaamte ook haare stem geeft. Hoe veele Huisgezinnen zyn aan de roemzucht haare herstelling verpligt. Hoe menig een wildzang heeft er een beklemd hart verkwikt! De onschuld wordt gelasterd, maar zou de deugd ongelukkig worden, om dat zy door onwettige en onmagtige Rechters veröordeeld is tot hoon en onrechtvaerdigheid?

Alle uwe bezwaaren zyn, wel beschouwd, van geen meer gewichts, dan die, die ik heb weggenomen. — Nog een woord over uw gezegde: „Wanörde en ellende stooten de denkbeelden van „eenen God uit uwen geest." Dit doen zy ook by alle denkende Menschen; of liever, dit zouden zy doen, indien deeze wanörde het werk ware van den Schepper: maar, nu het kwaad uit den Mensch is, nu het vrywerkend Weezen dwaas genoeg is, om de order der Natuur te verwrikken; nu alle ellenden, die geen overweegend goed voortbrengen, het werk is van zonde en dwaling, nu blyft het Geloof in God by my onbeweegbaar, en myn hart vindt rust in de overtuiging, dat de Voorzienigheid alles bestiert. Ware het Geval myn God, dan zeker zou hetgeen ik Godsdienst noemde, slechts bestaan in eenige rillingen van vrees voor een onbekende Magt, en ik zoude waarlyk de ongelukkigste aller Schepzelen zyn. Twyfelen is voor een Mensch, die denkt, die gaarn dóór denkt, een ondraaglyke staat; de daadelyke ondervinding van een tegenwoordig kwaad foltert een werkzaamen geest minder, dan die naare onzeekerheid. „Wat, vraagt gy, geeft my de ydele hoop? wat geeft „my het blind Geloof?" — Maar ik vraag u, speelt gy hier niet met woorden? Is er, kan er ooit een blind Geloof zyn? Maar daar is een Geloof, dat op toereikende waarschynlykheden steunt; en maar zo veel van verzekering verscheelt, als het verhaal van een geloofbaar Man verscheelt van eigen ondervinding, — Evenëens is het met de hoop: zo dra ik weet, dat zy op onvaste — op bedrieglyke gronden rust, houd ik niet meer aan haar vast. Hy, die hoopt, meent altoos eenigen grond te hebben, waaröp hy bouwt; en in zo verre beweer ik, dat de hoop ons al het voordeel van een gelukkig voorüitzicht geeft, en dus een Bron wordt van duizend genoegens; ook dan, wanneer wy niet daadlyk zeer gelukkig zyn.

En gy, Jambres, vind immers zelf al het lastige, al het verdrietige van de onzeekerheid omtrent zaaken, waar by de Mensch een allergrootst belang moet hebben, rykelyk opgewogen door de bewustheid, dat gy, de echo des Volks niet zyt; door de overtuiging, dat gy in u zelf een vermogen bezit, 't welk u van het onbedagte graauw verwydert. Waant gy nu echter, dat gy uit hoofde uwer twyfeling zo zeer verheeven zyt boven andren; dat gy alleen uwe vryheid kent en behoud? ô Dan denkt gy zeer verkeerd. — Is het woord *blindeling* niet zeer kwalyk geplaatst, als men van verkiezen of verwerpen spreekt? Of maakt de twyflary u niet veel meer blind, en dus buiten staat om te kiezen of te verwerpen?

„Geen Systéma, alles is onzeeker." — Hoe vreemd klinken deeze

woorden in den mond van eenen Twyfelaar! Wat grond heeft hy, om ooit beslissend te spreeken? Zeg my ter goeder trouw, geeft dit onzeekere, dit niet strikt betoogbaare in den Godsdienst (want voor zo verre is het alleen waar, dat alles onzeeker is in den Godsdienst,) ons de vryheid, om alle geloof aan hoogstwaarschynelyke waarheden voor dwaasheid uittekryten? Kunt gy wiskundige betoogingen eischen, daar het onderwerp niet onder de bewerking der Wiskunde vallen kan? Kunt gy meer verzeekering eischen, dan waar voor gy vatbaarheid genoeg bezit? Kunnen uwe lichaamlyke oogen den Eeuwigen Geest zien? Kan uw beperkt gezicht den Onëindigen schakel van oorzaaken en gevolgen afzien? Kunt gy met uw eindig verstand den Onëindigen bevatten? Kunt gy wel in waarheid zeggen, dat de zwaarigheden voor de waarheden van den Godsdienst zo groot zyn, als die tegen dezelve worden ingebragt? Is de Godsdienst van Abraham en die van den Materialist even ongerymd? Die van Jezus als die van Mahomet? Waarom neemt gy dan den best beweezenen niet aan?

Geen Systéma; gevolglyk ook niet het Euangelische? Gy verleedigt u echter, om ons uwe gedagten daar over te zeggen. Alle Christenen, zegt gy, (gy meent zeker alle Protestantsche Christenen) zyn het daarïn eens, dat eene Leer, die van God komt, eene Leer, die Wetten en Voorschriften behelst, wier verzuim of betrachting voor ons eeuwige gevolgen hebben, zo klaar moet zyn, dat ook de allerëenvoudigste die kan aanneemen, gevolglyk verstaan. Niets is waaragtiger; mids dat men eene zuivere liefde hebbe voor de waarheid, en niet verblind worde door zondige vooroordeelen, door laakbaare driften. Eene Openbaaring, die ons onze vryheid bename, is eene tegenstrydigheid, en zoude zeker niet kunnen komen van dien God, die ons zo gevormd heeft, als wy oorspronkelyk zyn. In eene Godlyke Openbaaring moeten geene dubbelzinnigheden weezen: dit is ook billyk; maar in een eenvoudig voorstel zonder dubbelzinnigheden kan het dwaas hoogmoedig vernuft wel dubbelzinnigheden vinden; ook daar waare eenvoudigheid en denkend verstand niets dergelyks ontdekken. Het verachten, het verdraaijend vervalschen van deeze Openbaaring pleit reeds zeer sterk by den Menschen-kenner voor haare eenvoudigheid. In den Godsdienst van Jezus is te weinig van dat geen, welker kennis een bespiegelend Wysgeer tot een wonder van zyne eeuw maakt, om hem dien te doen aanneemen. Deszelfs uitlegging is voor den geld en heerschzuchtigen te gemaklyk, om daar door zynen roem en gezag by het volk te handhaven. Hy brengt er des verborgenheden in; op dat hy by het Volk als een uitlegger van verborgenheden gehouden worde, on alle zulke voorrechten geniete, als deeze meerderheid medebrengt. — „Maar indien de Christelyke Openbaaring „zó klaar is enz." Ik weet, wat gy bedoelt. Maar, hoe duidelyk zy ook voor het eerlyk, het waarheidlievend hart zy, zo volgt daar uit niet, dat het onderzoek geene leiding, geene hulp vordert. En wat onbillykheid ligt er toch, dat zy, die zich voorbereid en heilig verbonden hebben, om zulken voor al, die weinig tyd, gelegenheid of zielsvermogens hebben, dat onderzoek gemaklyk te maaken, en de groote pligten gemoedelyk te herinneren, daar voor uit 's Lands schatkist betaald worden? Is het zo oneigen, dat Lieden, die zulke

in waarheid veel beduidende ampten bekleeden, geen tyd overig hebben om te zorgen voor hunne meer tydelyke belangen. Of redeneert gy zo slegt, dat gy uit de misbruiken de gebruiken beoordeelt?

Is de Natuurlyke zedenleer óók niet zeer eenvoudig, en heeft het gros der Menschen evenwel niet noodig, dat men die geduurig verklaart, aandringt, en onder de bevalligste bekleedzels voorstelt? Ik beken, dat zedert men verborgenheden verzonnen heeft, het ook noodzaaklyk is, dat men die *uitlegge:* immers, zulks voorwende; iets dat in deezen opzichte zo al taamlyk het zelfde is. Doch wat heeft de Christelyke Godsdienst hier mede te maaken? Is het wel te ontkennen, dat wy allen pligtsherinneringen noodig hebben? En wel dies te meer, naar gelang wy in afleidingen, in beslommeringen, en in verzoekingen leeven. Hoe zelden zouden evenwel zy, die zulks *meest* behoeven, die gelegenheden waarneemen, indien men geen uiterlyken eerdienst had voorgesteld, en zekere dagen en uuren had afgezonderd, om aan zulk een goed, zulk een waardig oogmerk te voldoen. Welk verstandig kundig Christen zoude ook niet zich by die vergaderden voegen, indien men daar woorden hoort van gezond verstand en Euangelische zedenleer.

Er zyn, 't is waar, in het Nieuwe Testament, eenige duistere plaatzen. Dit neemt niet weg, dat daaröm de Leer der zaligheid duister zyn zoude. Behooren ook alle deeze plaatzen wel oorspronkelyk tot die Leer, die Jezus heeft verkondigd? Heeft ieder Christen ook in 't byzonder iets te doen met dat voor hem onverstaanbaare? Kunnen wy, op zo eenen afstand van tyd en plaats, en in zo geheel andere omstandigheden, wel by mooglykheid alles, 't welk toen zeer verstaanbaar was, doorzien? Of blyven er in de ongewyde schriften niet even de zelfde onverstaanbaarheden, die de geleerdste oordeelkundige niet kan oplossen. Spreeken de Godgeleerden in hunne commentarien elkander (en zich zelf) duizendmaal tegen; wel, wie vergt aan eenen waarheid zoekenden Christen, die immer in te zien? Of zou de Apostel van *deeze* Boeken gesproken hebben, toen hy zeide: *onderzoek de Schriften?* Als men de denkwys van dien grooten Man kent, kan men wel gerust zyn, dat hy er geene aanpryzende Voorrede voor zoude geschreeven hebben.

„Eenige deezer Mannen enz." Zy behoeven den natuurlyken Godsdienst niet in de Openbaaring te voegen; zy wordt daar oorsprongelyk in gevonden. Nooit wederspreekt hem de Christelyke; hy verhoogt alleen den natuurlyken Godsdienst; hy zuivert, verheldert en versterkt onze rede, en aan die verbeterde rede stelt hy grootere en meerdere waarheden voor.

„Anderen prediken ons de Leer van Jezus, maar beweeren enz." Gelooft gy, Jambres, gelooft gy waarlyk, dat zy, die beweeren, dat onze rede de Leer van Jezus niet bevatten kan, niets dan de Leer van Jezus prediken? Dit zult gy zelf niet eens willen toestaan. Zyn de Mathematische weetenschappen voor u onbevatlyk, lastig, duister, om dat veelen, die haar niet kennen, beweeren, dat zy dor, droog en verveelend zyn? En indien deeze anderen de Leer van Jezus minder prediken, dan wel hunne eigen schoolsche begrippen, wat gaat dit ons aan?

„Denk niet, dat ik den Christelyken Godsdienst veracht enz." Nu wordt de Man, die oorspronkelyk zyn wil, een Echo van Rousseau!

Dikwyls heeft hy dit gezegd; en dit is u zo wel als my bekend. Op alles, wat gy van het karaktermatige dier Leer en deszelfs Grondlegger zegt, zegt myn hart met blyde ontroering amen. Wie dan de overtuigde Christen kan dit zeggen? Maar hy, die een toekoomend leven, eene Voorzienigheid, eenen God ontkent; die met alle betrekkingen tusschen eenen God en zyne redelyke schepzelen spot; kan zeker niet meenen het geen hy zegt, wanneer hy zich met de woorden van Rousseau uitdrukt. Hy moet veel eer den heiligen Jezus houden voor een dweeper, en zyne Leer voor een uitzinnig Systema, zo slegt samenhangend, als geheel onbruikbaar in de Menschelyke Maatschappyen.

Wat zegt gy, Jambres, hapert het hier ook? Is het karakter des Godlyken Instellers maar niet voor zo verre schoon, als het rechtvaardig en weldaadig is? Zyn de lessen, die Hy gaf, maar voor zo verre heilig, als zy het geluk der Menschen bedoelen? Is zyn voorbeeldig leven alleen maar voor zo verre navolgenswaardig, als het edelmoedig en grootmoedig is? Is uw eerbied, uwe liefde, wel zo sterk, wanneer Hy zelfverzaaking predikt, en niet zo zeer het tydelyk geluk van den dierlyken Mensch in het oog heeft? Als Hy ons ook zulke daaden, ja eerste goedgekeurde gedagten verbied, die tegen een heilig leven stryden, ofschoon zy ons de achting der Waereld niet ontneemen? Is niet alles, wat deezen stempel draagt, by u geplaatst onder het zwakke, het bygeloovige; en als Hy, die deeze wetten zelf betrachtte, u dus werkzaam voorkomt, dan kunt gy waarlyk geen grooten eerbied hebben voor een Man, dien gy buiten dit met hoogachting beschouwt.

Uwe uitroeping: ô Dieptens! Wat al heerlyks! Wat al zwaks! wat al onredelyks, wat al bygeloovigs, is niets dan eene – uitroeping. Dan, iemand, die reeds zo overhoop ligt met den natuurlyken Godsdienst, die daar zo veele dieptens vindt, kan echter niet anders dan dus uitroepen; maar voor hem, die gelooft, dat hy eeuwig zal leven, 't zy dan dat zyne ziel stoffelyk of onstoffelyk is, zal niet ons geheel hart, na een bedaard ernstig en diep onderzoek, zeggen moeten: *De Leere van Jezus is van God.*

Voor ik dit geschrift sluite, zal ik er het volgende nog byvoegen.

Laat, myne edele Vriendin, de eerlyke, verstandige, de met deugd bevriende Deïst, die den God der Christenen aanbid, my éóne zwakke, onredelyke, bygeloovige Les in het voorbeeldig leeven en de heilige zedekunde van Jezus aanwyzen, één dwaas, strydig, bygeloovig Leerstuk in het oorsprongelyk Systéma aanwyzen, en ik zal geen Christen meer zyn. Maar nu Christus en zyne Apostelen, voor my, met opzicht tot myn geloof, wandel, en verwagting, niets gesproken hebben dan gezond verstand, en my langs den weg der deugd geweezen naar de eeuwige Gelukzaligheid; nu de navolging van hun voorbeeld my tot een goed Mensch, een goed Burger, en een waardig inwooner des Hemels maakt; nu het Geloof myne natuur verhoogt, myn weezen uitbreid, en leert hoopen op de vervulling van hier nooit te stillen wenschen; nu zeg ik: *deeze Leer is niet uit de Menschen, maar uit God.*

EINDE VAN HET AGTSTE EN LAATSTE DEEL.

NAREDE.

Wy besluiten de Historie van Willem Leevend, met den dood der Eerwaardige Juffrouw Christina De Vry. Zo lag ons Plan; en indiên wy aan dit ons Plan voldaan hebben, dan is ons Werk afgeloopen. Verre zy het echter van my, om ook de beoordeeling dáár over niet ten vollen te laaten aan ieder, die het recht gekogt heeft, en dus geenzins onrechtvaardig naar zich genomen, om te beöordeelen. ô, Ik ben zelf bereid, om het te zien veroordeelen, door ieder, die den inval krygt, zich van een zo duur verkreegen recht *tegen ons* te bedienen. Het zou er, in een Vry Land, allerliefst uitzien, indien men, ook in deezen opzichte, de Vryheid om te beöordeelen durfde beteugelen.

Laakt, pryst, keurt af, keurt goed, en zo er nog iets meer te doen zy, doet het; ô onze geduldige Leezers! Zegt, met vry wat zweem van eigenwaan, (dit zelf is ons niet nieuw,) „myn Vrouw en ik hebben *eindlyk* — Leevend — UIT!" Betuigt „dat zo een Roman niet met al mooi is;" — immers tot eene verstandige Schoonmoeder u zegt: „en ik vind dien Roman zeer goed." Wy, die huizen aan den weg timmeren, kunnen met *veel* gerustheid *ieder mans gezeg* hooren. En nog te meer, om dat onze waarde Vriend, de Heer uitgeever onzer werken, geene schaade lydt door het volkomenst uitoefenen uwens gekogten recht.

Men moet niet aanstonds boos worden, als men merkt, dat veelen dat recht niet al te bestig weeten te gebruiken; dat men een Boek van zo veele bladzyden beöordeelt uit een paar Brieven, die alleen het Toneel een weinig openen.

Wat karakteriseert de Domheid zo sterk, als beslissend spreeken? Kan zy twyfelen? Onze sentimenteele jonge lieden zyn maar gansch niet voldaan over de Brieven, waar in wy ieveren tegen deeze nieuwbakken zedelyke ziekte. Eene ziekte, die, wordt zy niet in de bronnen zelf aangetast, eene Nationaale ziekte worden kan. Deftige oude jonge Juffrouwen, vonden het niet slegts ergerlyk, maar ook — *onnatuurlyk,* dat een Meisje verlieft op een Jongen, al was het ook een Willem Leevend. Andere, minder oudagtig, en wier harten op zagter nooten gestemd zyn, vonden dit niet alleen niet ergerlyk, maar — en dit doet nog méér af, maar niet eens onnatuurlyk; doch die lieve Kinderen zyn des te misnoegder op ons, om dat wy Leevend niet hebben laaten trouwen

met dat lief belangryk Lotje. – Anderen roepen wraak over haaren Dood, die zy ons ook wel deeglyk te laste leggen. — „Wat hebben „wy, vraagen zy ons, met uw plan te doen?" Niets, ô dit staan wy gaarn toe; maar *wy* hebben echter met *ons* Plan zo min of meer wat te doen; en, zo lang men niet aantoont, dat ons plan *vicieus* is, hadden wy de vryheid om het te schikken, zo als wy dit tot ons *oogmerk* goed vonden.

Heet gebaakerde Lieden namen reeds met het eerste deel voor, indien wy Willem en Lotje niet lieten trouwen, dan het heele Boek levendig te verbranden. – Het recht, om *zyn eigen* Boeken te verbranden, betwist ik den koopers al zo min, als het recht om die te beöordeelen. Of echter Mevrouw de Rede haar Koninglyk *Fiat* op dit wreede vonnis geeven zal, is iets, waar aan ik zo min of meer twyfel: doch dewyl *alle* Leezers, hoofd voor hoofd, geenzins haar voor Souveraine erkennen; als vrye Lieden, alleen van hunne eigen driften de Wetten ontfangen; zie ik zelf wel, dat zy hun gang kunnen gaan.

Ik zoude het Oogmerk van dit Werk hier wel kunnen ontvouwen; doch zy, die, eigenlyk gezegd, kunnen leezen, zullen daar niet onkundig van zyn, zo rasch zy zich de moeite getroosten een groot gedeelte deezes Boeks te doorzien; en zy, die het dáár niet ontdekken, zullen het hier niet zoeken. Ik neem echter de vryheid, aan zeker slag van leezers te vraagen: kent gy de liefde; weet gy, wat deeze drift in eenen Willem Leevend moest uitwerken?.... zacht! Ik vergat daar, dat het recht van beöordeelen gekogt, en des niet onbillyk *kan* gebruikt worden.

Om echter zeker te zyn, in myne zaak, vroeg ik aan Jongelingen, na genoeg van Leevends karakter, en die ten minsten op hunne Meisjes zo zeer verliefd waren, als hy op Juffrouw Helder: (zulke vrienden, dagt my, waren de bevoegde rechters.) Ik vroeg dan: „Is de behandeling van Willem omtrent Lotje berispelyk? Is het ook mooglyk, dat hy, beminnende zo als een Leevend bemint, zyne geliefde Helder uit zyn hart konde scheuren? — „Ook niet, was het „welbedagt antwoord, al ware het om eene Lotje Roulin."

Veele Leezers en Leezeressen waardeeren Saartje Burgerhart verre boven Willem Leevend. Wy zyn gansch niet van die gedagten; maar wel, dat hy niet by Saartje kan vergeleeken worden, dan tot zyn groot voordeel...... Maar ik druk my niet wel uit, want ik oog thans niet op hunne karakters. Saartje zal wel altoos de Mignon blyven, en wy zelfs zyn kragtig met het Meisje ingenomen; doch Willem is met dit alles een recht hupsche beminlyke Jongen, die veel grooter kan worden, dewyl het Manlyk karacter duizend gelegenheden heeft om zich te ontwikkelen. Men gelieve in 't oog te houden, dat ik hier niet spreek van huisselyke stille grootheid, maar van die in 't oog vallende meerderheid, die aandagt opwekt.

Ik spreek alleen van deeze twee Romans, zo als zy daar afgewerkt liggen. Over de grootte van dit werk, zyn de Leezers het ook oneens. Eenigen vinden het veel te groot, anderen menen dat wy er nog een paar Deelen by moesten gevoegd hebben. Aan de eerste vraagen wy, of zy wel een behoorlyk onderscheid maaken tusschen natuurlyke, [physique] en tusschen zedelyke grootheid? Of zy ook zien kunnen, dat een Plan, al, of niet voltooid zy? Wel onderschei-

den, en net spreeken, is nog zo ieder een niet met den Oostenwind aangewaaid. Aan de tweede soort van Leezers vraagen wy, of een Roman te kort is; indien de Hoofddaad geregeld opvolgt, en zonder oversprongen het einde bereikt? Voor 't overige doet dit oordeel ons veel eer aan; want een slegt werk, hoe klein en kort, is nog altoos veel te groot en uitgebreid. Zou ik ook te veel vraagen, indien ik vroeg, of men ook ergens een maatstaf, of yk gesteld heeft, waar naar men de verbeeldingskragt afmeet. Nog anderen zullen mooglyk meer Brieven van en aan de Gravin van B*** gewagt hebben, wy hebben, om niet al te *wydloopig* te worden, die corresspondentie niet in 't licht gegeeven, om dat wy ons nader by de eenvoudige Historie houden wilden. Eenvoudige Historie: wy herhaalen dit woord; en wy gelooven, dat dit het waare byvoeglyke woord is. Zy doch is, naar myn inzien, alleen het geraamte van een Roman; maar de karakters — *voila l' affaire!* —

Jammer toch, dat de meeste Romanschryvers het Menschelyk hart alleen schynen te kennen van zyne ongunstige, ja van zyne bedorvene zyde! zy schilderen meesterstukken, maar wat is de zedelyke bedoeling?

Zedelyke bedoeling? zeer zeker; want het is een Vooröordeel, en wel een zeer zorglyk vooröordeel, te gelooven, dat men een Roman niet anders moet aanmerken, dan als een Boek, 't geen men in een verleegen uur, of alleen om zich te amuseeren, opneemt; zonder er iets by te *denken*, of er eenig *nut* mede te bedoelen. En al eens toegestaan, dat een Roman alleen op de lyst der tydverdryven moet geplaatst worden, dan blyft de eisch even billyk, dat zy niets gevaarlyks behelze. Ik ontken echter, dat de Romans het grootste gedeelte hunner leezers *alleen* amuseeren. In tegendeel, het leezen daar van is by veelen eene hoofd-bezigheid, vooräl by de Sexe. Jonge Meisjes hebben maar te veel de geschiktheid, om die gevoelens aan te neemen, die zy in deeze haare geliefde boeken vinden. Zy gelooven, dat de Waereld in de daad zo is, als zy die daar leeren kennen; en dat beminnen de groote zaak zy, waarom zy hier aanweezig wierden. Geheel vervuld met de zucht om te behagen en minnaars te verkrygen, leggen zy zich niet toe op die weezenlyke hoedanigheden, die aan Moeders en Vrouwen onöntbeerlyk zyn.

Ik geef my het air niet, om eenen Rousseau te veröordeelen; ik weet, dat hy een groot Man, een waare Genie is: maar wat hebbe men te denken van eene *nouvelle Heloïse*, die in onzen jongen tyd zo veel gerucht maakte; en die men nageeft, dat zo veele jonge harten benadeelde... maar ik zoude aan deezen zeldzaamen Man gaarn eens gevraagt hebben: wat was toch uw oogmerk, toen gy dat Boek schreef? Ik voor my beef om uitspraak te doen.

Het gaat, voor 't overige, met de persoonen in de Romans, als met die, daar wy gemeenzaam mede bekend zyn. Allen verkiezen niet dezelfde. Zo lang onze verkiezing ons niet onredelyk maakt, staat het verkiezen vry; dan blyft het een *smaak*. Maar als men onbillykheid by onbedagtzaamheid voegt, en zulken, die men verkiest, ten koste van anderen verheft, dan bewaaren wy een diep stilzwygen, maar protesteeren tegen het spreekwoord, *die zwygt, die consentcert.*

Het is voor ons niet onaangenaam, getuigen te zyn, hoe ieder zo al zyne vrienden uitkiest, en rede van die keuze geeft. Juffrouw Helder heeft zo veele Vrienden niet gevonden, als haare Vriendin Veldenaar; en geen van beiden, (oudagtige jonge Juffrouwen uitgezonderd) worden door Leezers en Leezeressen zo bemind, als het beminlyke, lieve, belangryke Lotje. Wat zal ik zeggen? Het mededoogen is zulk een schoone trek in het Vrouwelyk karakter, dat ik het byna niet durf waagen te zeggen: „ziet eens, of uwe „sentimenteele zwakheid de bron niet is van uwe liefde voor „Lotje." Wie kent Lotje beter dan ik? Wie voelt sterker het overweegend gewicht haars lieven karakters: doch kan men niet een stille traan op haar graf storten, al doen wy eene uitmuntende Juffrouw Helder recht? Maar genoeg; ik zal van de overige karakters geen woord spreeken.

Ik sluit deeze Narede met het volgende. Boeken en Lieden, die aandagt opwekken, gaan niet zonder kleerscheuren door de waereld. Die den Mensch kent, kan dit niet anders verwagten. Of onze Willem de achting, die hy nu heeft, zal behouden, wie kan daaromtrent iets bepaalen? Er is een tyd geweest, dat men in Vrankryk zeide: *Beau comme le Cid*. Maar er is een tyd opgevolgd, waar in men dit niet meer konde zeggen. *Cinna* en *Fedra* maakten dit gezegde ten onbruike: evenwel *de Cid* blyft eenen Corneille waardig, en altoos, zo wel als de groote Man, die hem schreef, *boven* zyne eeuw!

Wy maaken onze Landslieden geene complimenten, als wy hen onzen dank betuigen voor de wys, waar op zy onze werken ontfangen. Het doet ons echter weinig vermaak te hooren, dat men onze Burgerhart in 't Fransch vertaalt; om dat wy overtuigd zyn, dat wy voor ons Land, en voor dat alléén, schryven, en schryven *kunnen*. In zo verre stemmen wy *nederig* toe, dat wy onvertaalbaare Romans schryven.

E. BEKKER,

Wed. Ds. WOLLF.

LOMMERLUST,
IN DE BEVERWYK.
MDCCLXXXV.

